

जैनाचार्य - जैनधर्मदिवाकर - पृज्यश्री - घासीलालजी - महाराज -
विरचितया आचारमणिमञ्जुपाख्यया व्याख्यया समलङ्कृतम्
हिन्दीगुर्जरभाषानुवादसहितम्

श्रीदशवैकालिकसूत्रम्

SHREEDASHAVAIKALIKASOOTRAM :

[द्वितीयो भागः, अध्या० ६-१०]

नियोजकः-

संस्कृत-प्राकृतज्ञ-जैनागमनिष्णात-प्रियव्याख्यानि-
पण्डितमुनि-श्रीकन्हैयालालजी-महाराजः

प्रकाशकः

अ. भा० श्रे० स्था० जैनशास्त्रोद्धार-समिति-प्रमुखः
श्रेष्ठि-श्रीशान्तिलाल-मङ्गलदासभाई-महोदयः
मु० राजकोट (सौराष्ट्र)

द्वितीयावृत्तिः प्रति १०००

वीर संवत् २४८७

विक्रमसंवत् २०१७

ईस्वीसन १९६०

मूल्यम् रु. ११=००

: પ્રાપ્તિસ્થાન :
શ્રી અ. ભા. જી. સ્થાનકવાસી
જૈન શાસ્ત્રોદ્ધાર સમિતિ
શ્રીન લોજ પાસે, રાજકોટ.

Published by
Sree Akhil Bharat S S
Jain Shastrioddhar Samiti
Gaiedia Kuva Road, RAJKOT.
(Saurashtra) W. Ry. India.

*

ખીજી આવૃત્તિ : પ્રત ૧૦૦૦
વીર સવત : ૨૪૮૭
વિક્રમ સવત : ૨૦૧૭
ધર્મી સન્ : ૧૯૬૦

*

મુદ્રક : અને મુદ્રણસ્થાન .
જય તિલાલ દેવચંદ મહેતા
જય ભારત પ્રેસ,
શાક માર્કેટ પાસે, રાજકોટ.

प्रस्तावना.

कपायलिप्त कर्मबन्ध से बन्धे हुए संसारी प्राणियों के हितार्थ जगत हितैषो भगवान् श्री वर्धमान स्वामीने श्रुतचारित्ररूप दो प्रकार का धर्म कहा है। इन दोनों धर्म की आराधना करने वाला मोक्षगति को प्राप्त कर सकता है इसलिये मुमुक्षु को दोनों धर्मों की आराधना अवश्य करनी चाहिये क्यों कि—“ज्ञानक्रियाभ्यां मोक्षः” ज्ञान और क्रिया इन दोनों से मोक्ष होता है। यदि ज्ञान को ही विशेषता देकर क्रिया को गौण कर दिया जाय तो वीतराग कथित श्रुतचारित्र धर्म की आराधना अपूर्ण ओर अपंग मानी जायगी, और अपूर्ण कार्य से मोक्ष प्राप्ति होना सर्वथा असंभव है, एतदर्थ वीतराग प्रणीत सरल और सुबोध मार्ग में निश्चय और व्यवहार दोनों नयों को मानना ही आवश्यक है। कहा भी है—

“व्यवहारं विना केचिद-भ्रष्टाः केवल निश्चयात्।

निश्चयेन विना केचित्, केवलं व्यवहार तः ॥१॥

द्राभ्यां दृग्भ्यां विना न स्यात्, सम्यग् द्रव्यावलोकनम्।

यथा तथा नयाभ्यां चे,त्युक्तं स्याद्वादवादिभिः ॥२॥

स्याद्वादके स्वरूप को निरूपण करने वाले भगवानने निश्चय और व्यवहार, इन दोनों नयों को यथास्थान आवश्यक माना है। जैसे दोनों नेत्रों के विना वस्तु का अवलोकन बराबर नहीं होता है वैसे ही दोनों के विना धर्म का स्वरूप यथार्थ नहीं जाना जा सकता। और इसी कारण व्यवहार नय के विना केवल निश्चयवादी मोक्ष मार्ग से पतित हो जाते हैं और कितनेक-व्यवहारवादी केवल व्यवहार को ही मानकर धर्म से च्युत हो जाते हैं।

आत्मा का ध्येय यही है कि सर्व कर्मसे मुक्त होकर मोक्ष प्राप्त करना परन्तु उसमें कर्मों से छुटकारा पानेके लिये व्यवहार रूप चारित्र क्रिया का आश्रय जरूर लेना पड़ता है, क्यों कि विना व्यवहार के कर्म क्षय की कार्यसिद्धि नहीं हो सकती। जो ज्ञान मात्रही को प्रधान मानकर व्यवहार क्रिया को उठाते हैं वे अपने जन्म को निष्फल करते हैं। जैसे पानी में पड़ा हुआ पुरुष तैरने का ज्ञान रखता हुआ भी अगर हाथ पैर हिलाने रूप क्रिया न करे तो

वह अवश्य डूब ही जाता है, इसी प्रकार नाइट्रोजन और ओक्सीजन के मिश्रण बिना बिजली प्रगट नहीं होती उसी प्रकार ज्ञान के होते हुए भी क्रिया बिना मोक्ष की प्राप्ति नहीं होती, इसी लिए भगवानने इस दशवैकालिक सूत्र में मुनिको ज्ञान सहित अचार धर्म को पालन करने का निरूपण किया है।

जैनाचार्य जैनधर्मदिव्याकर पूज्यश्री घासीलालजी महाराज साहेबने दशवैकालिक सूत्र की आचारजणिसूत्रा नाम की टीका तैयार करके सर्व साधारण एवं विद्वान् मुनियों के अध्ययन के लिये पूर्ण सरलता कर दी है, पूज्य श्री के द्वारा जैनागमों की लिखी हुई टीकाओं में श्री दशवैकालिक सूत्रका प्रथम स्थान है। इस के दश अध्ययन हैं—

(१) प्रथम अध्ययन में भगवानने धर्म का स्वरूप अहिंसा संयम और तप बतलाया है। इस की टीका में धर्म शब्द की व्युत्पत्ति और शब्दार्थ तथा अहिंसा संयम और तप का विवेचन विशदरूपसे किया है। वायुकाय संयमके प्रसंग में मुनि को सदोरक्तसुखवस्त्रिका सुखपर बांधना चाहिये इस बात को भगवती सूत्र आदि अनेक शास्त्रों से तथा ग्रन्थों से सप्रमाण सिद्ध किया है। मुनि के लिए निरवद्य भिक्षा लेनेका विधान है। तथा भिक्षाके मधुकरी आदि छह भेदों का निरूपण किया है।

(२) दूसरे अध्ययन में संयम मार्ग में विचरते हुए नवदीक्षित का मन यदि संयम मार्ग से बहार निकल जाय तो उसको स्थिर करनेके लिये रथनेमि और राजीमती के संवाद का वर्णन है। एवं त्यागी अत्यागी कौन है वह भी समझाया है।

(३) तीसरे अध्ययन में संयमी मुनि को वाचन (५२) अनाचीर्णोंका निवारण बतलाया गया है, क्यों कि वाचन अनाचीर्ण संयम के घातक हैं। इन अनाचीर्णों का त्याग करने के लिये आज्ञा निर्देश है।

(४) चौथे अध्ययन में—‘जो वाचन अनाचीर्णों का निवारण करता है वही छह काया का रक्षक हो सकता है’ इसलिये छहकाय के स्वरूप का निरूपण तथा उनकी रक्षा का विवरण है। मुनि अथतना को त्यागे यतना को धारण करे यतना मार्ग वही जान

सकता है जिसे जीव अजीव का ज्ञान है जो जीवादि का ज्ञाता है वह क्रम से मोक्ष को प्राप्त करता है पीछली अवस्था में भी चारित्र्य ग्रहण करनेवाला मोक्ष का अधिकारी हो सकता है।

(५) पांचवें अध्ययन में छहकाया का रक्षण निरवद्य भिक्षा ग्रहण से होता है, अतः भिक्षा की विधि कही गई है।

(६) छठवें अध्ययनमें—‘निरवद्य भिक्षा लेनेसे अठारहस्थानोंका गाम्त्रालुसार आराधन करता है, उन अठारहस्थानों का वर्णन है। उनमें मृत्य और व्यवहार भाषा बोलनी चाहिये।

(७) सातवें अध्ययन में ‘अठारहस्थानों का आराधन करने वाले मुनिको कौनसी भाषा बोलनी चाहिये’ इस के लिये ४ भाषाओं का स्वरूप कहा गया है। उन में मृत्य और व्यवहार भाषा बोलना चाहिये।

(८) आठवें अध्ययन में—‘निरवद्य भाषा बोलनेवाला पांच आचाररूप निधान को पाता है’ अतः उस आचाररूप निधान का वर्णन है।

(९) नववे अध्ययन में पांच आचार का पालन करने वाला ही विनयशील होता है’ अतः विनय के स्वरूप का निरूपण किया है।

(१०) दशवें अध्ययन में—‘पहले कहे हुए नवों अध्ययनों में कही हुई विधिका पालन करने वाला ही भिक्षु हो सकता है’ इस लिए भिक्षु के स्वरूप का वर्णन किया है ॥

निवेदक
समीर मुनि.

શાસ્ત્રોની સંપૂર્ણ માહિતી

છપાઈ પ્રસિદ્ધ થએલાં શાસ્ત્રો

૧

- ૧ ઉપામકદર્શાંગ (ત્રીજી આવૃત્તિ છપાય છે)
 ૨ દશવૈકાલિક ભાગ બે [સંપૂર્ણ]
 ૩ આચારંગ ભાગ ત્રણ [સંપૂર્ણ]
 ૪ આવશ્યક
 ૫ થી ૯ નિર્યાવલિકા [એકજ ગ્રંથમાં પાંચ સૂત્રો માથે]
 ૧૦ નંદીસૂત્ર
 ૧૧ કલ્પસૂત્ર ભાગ બે [સંપૂર્ણ]
 ૧૨ અન્તકૃત
 ૧૩ વિપાક
 ૧૪ અનુત્તરોપપાતિક
 ૧૫ દશાશ્વત્ક ધ
 ૧૬ ઔપપાતિક
 ૧૭ ઉત્તરાધ્યયન ભાગ ચાર [સંપૂર્ણ]

ભાગ ત્રીજો તથા ચોથો બાઈન્ડીંગમાં છે
 પ્રેસમાં છપાય છે.

- ૧૮ ભગવતી ભાગ પહેલો છપાય છે કુલ ૧૨ ભાગ થશે
 (બાકીનું સંશોધન ચાલુ છે)

લખાંચેલાં તૈયાર શાસ્ત્રો

- ૧૯ સમવાયાગ ૨૨ અનુયોગદ્વાર [ગુજરાતી બાકી]
 ૨૦ પ્રશ્નવ્યાકરણ ૨૩ સ્થાનાગ [હિન્દી ગુજરાતી બાકી]
 ૨૧ જ્ઞાતા (ગુજરાતી બાકી) ૨૪ રાયપસેણી " "

લખવાનું કામ ચાલુ છે તેવાં શાસ્ત્રો

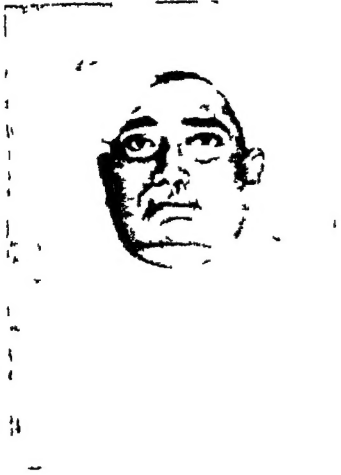
- ૨૫ સૂચગડાગ (સંશોધન ચાલુ છે) ૨૭ પન્નવણાજી (સંશોધન ચાલુ છે)
 ૨૬ જીવાલિગમ (" ") ૨૮ જમ્બૂદ્વીપ પ્રજ્ઞિત

લખવાનાં બાકી શાસ્ત્રો

- ૨૯ પૃહત્કલ્પ ૩૨ સૂર્ય પ્રજ્ઞિત
 ૩૦ નિશીથ ૩૩ ચંદ્ર પ્રજ્ઞિત
 ૩૧ વ્યવહાર

રાજકોટ, તા ૨૦-૧૦-૬૦ દિવોત્સવી

આધ્યક્ષશ્રીઓ

(સ્વ.) શેઠ હરખચંદ કાલીદાસ વારીઆ
ભાણુવડે.

કેઠારી હરગોવિંદભાઈ જેઠાંદ
રાજકોટ.

(સ્વ.) શેઠ આત્મારામ માણેકલાલ શેઠ શાંતિલાલ મંગળદાસભાઈ
અમદાવાદ.

અમદાવાદ.

(સ્વ.) શેઠ ધારશીભાઈ જીવણભાઈ
સોલાપુર.

છગનલાલ શામળદાસ ભાવસાર
અમદાવાદ.

આધ્યક્ષશ્રીઓ

(સ્વ.) શેઠશ્રી દિનેશભાઈ
કાંતિલાલ શાહ
અમદાવાદ.

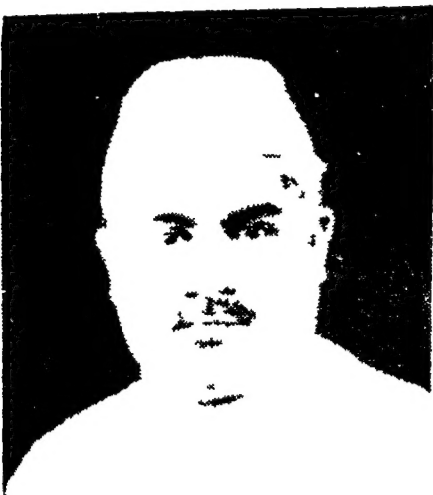

(સ્વ.) શેઠશ્રી શામળ વેલજી વીરાણી
રાજકોટ.

શ્રી વિનોદકુમાર વીરાણી
રાજકોટ

(દીક્ષા લીધા પહેલાં શાસ્ત્રાભ્યાસ કરતા)

શેઠશ્રી નેસિગભાઈ પાંચાલાલભાઈ
અમદાવાદ.

(સ્વ.) શેઠ રંગજીભાઈ મોહનલાલ શાહ
અમદાવાદ.

અખિલ ભારત શ્વેતામ્બર સ્થાનકવાસી
જૈન શાસ્ત્રોદ્ધાર સમિતિ

ગરેડીયાકુવા રોડ - ગ્રીન લોજ પાસે,
રા જ કો ટ.

દાનવીરોની નામાવલી

શરૂઆત તા. ૧૮-૧૦-૪૪ થી તા. ૨૦-૧૦-૬૦ સુધીમાં
દાખલ થયેલ મેમ્બરોનાં સુખારક નામો.

લાઈફ મેમ્બરોનું ગામવારી કકાવારી લિસ્ટ.

(રૂા. ૨૫૦ થી ઓછી રકમ ભરનારનું
નામ આ યાદીમાં સામેલ કરેલ નથી.)

આદ્યમુરખીશ્રીઓ-૧૧

(ઓછામાં ઓછી રૂા. ૫૦૦૦ની રકમ આપનાર)

નંબર	નામ	ગામ	રૂપિયા
૧	શેઠ શાંતીલાલ મંગળદાસભાઈ જાણીતા મીલમાલીક અમદાવાદ		૧૦૦૦૦
૨	શેઠ હરખચંદ કાળીદાસભાઈ વારીયા હા. શેઠ લાલચંદભાઈ, જેચંદભાઈ, નગીનભાઈ વૃજલાલભાઈ તથા વલ્લભદાસભાઈ	ભાણુવડ	૬૦૦૦
૩	કેઠારી જેચંદ અજરામર હા. હરગોવિંદભાઈ જેચંદભાઈ રાજકોટ		૫૨૫૧
૪	શેઠ ધારશીભાઈ જીવનભાઈ	ખારસી	૫૦૧
૫	સ્વ પિતાશ્રી છગનલાલ શામળદાસના સ્મરણાર્થે હા. શ્રી ભોગીલાલ છગનલાલભાઈ ભાવસાર	અમદાવાદ	૫૨૫૧
૬	સ્વ. દિનેશભાઈના સ્મરણાર્થે હા. શેઠ કાંતિલાલ મણીલાલ જેશીંગભાઈ	અમદાવાદ	૫૦૦૦
૭	શેઠ આત્મારામ માણેકલાલ હ. શેઠ ચીમનલાલભાઈ શાંતીલાલભાઈ તથા પ્રમુખભાઈ	અમદાવાદ	૬૦૦૧
૮	શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી અને શ્રી કડવીખાઈ વીરાણી સ્મારક ટ્રસ્ટ હા. શેઠ શામજી વેલજી વીરાણી	રાજકોટ	૫૦૦૦
૯	શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી અને શ્રી કડવીખાઈ વીરાણી સ્મારક ટ્રસ્ટ હા. માતુશ્રી કડવીખાઈ વીરાણી	રાજકોટ	૫૦૦૦
૧૦	શેઠ પોચાલાલ પંતાંબરદાસ	અમદાવાદ	૫૨૫૧
૧૧	શાહ રંગજીભાઈ મોહનલાલ	અમદાવાદ	૫૦૦૧

નોટ :- ઘાટકોપરવાળા શેઠ માણેકલાલ એ. મહેતા તરફથી અમદાવાદમાં પાલડી બસ સ્ટેન્ડ પાસે પ્લોટ નં. ૨૫૦ વળી ૬૯૮ ચો વાર જમીન સમિતિને ભેટ મળેલ છે. અને જેનું રજીસ્ટર તા. ૨૨-૩-૬૦ ના રોજ થઈ ગયેલ છે.

‘મુરખીશ્રીઓ—૨૨

(ઓછામાં ઓછી રૂ. ૧૦૦૦ ની રકમ આપનાર)

નંબર	નામ	ગામ	રૂપિયા
૧	વકીલ જીવરાજભાઈ વર્ધમાન કોઠારી હા. કહાનદાસભાઈ તથા વેણીલાલ કોઠારી	જેતપુર	૩૬૦૫
૨	દોશી પ્રભુદાસ મુળજીભાઈ	રાજકોટ	૩૬૦૪
૩	મહેતા ગુલાબચંદ પાનાચંદ	રાજકોટ	૩૨૮૬૧૧-૧૧
૪	મહેતા માણેકલાલ અમુલખરાય	ઘાટકોપર	૩૨૫૦
૫	સઘવી પીતામ્બરદાસ ગુલાબચંદ	જામનગર	૩૧૦૧
૬	શેઠ લલ્લુભાઈ ગોરધનદાસ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ હ. શેઠ વાડીલાલ લલ્લુભાઈ	અમદાવાદ	૨૫૦૦
૭	નામદાર ઠાકોર સાહેબ લખધીરસિંહજી બહાદુર	મોરળી	૨૦૦૦
૮	શેઠ લહેરચંદ કુંવરજી હા. શેઠ ન્યાલચંદ લહેરચંદ	મિંધપુર	૨૦૦૦
૯	શાહ છગનલાલ હેમચંદ વસા હા. મોહનલાલભાઈ તથા મોતીલાલભાઈ	મુંબઈ	૨૦૦૦
૧૦	શ્રી સ્થાનકવાસી જૈન સઘ હા. શેઠ ચન્દ્રકાંત વીકમચંદ	મોરળી	૧૯૬૩
૧૧	મહેતા સોમચંદ તુલસીદાસ તથા તેમના ધર્મપત્નિ અ. સૌ મણીગૌરી મગનલાલ	રતલામ	૨૦૦૦
૧૨	મહેતા પોપટલાલ આવજીભાઈ	જામજોધપુર	૧૫૦૨
૧૩	દોશી કપુરચંદ અમરશી હા. દલપતરામભાઈ	જામજોધપુર	૧૦૦૨
૧૪	બગડીયા જગજીવનદાસ રતનશી	દામનગર	૧૦૦૨
૧૫	શેઠ માણેકલાલ ભાણુજીભાઈ	પોરબંદર	૧૦૦૧
૧૬	શ્રીમાન ચંદ્રસિંહજી સાહેબ મહેતા (રેલ્વે મેનેજર)	કલકત્તા	૧૦૦૧
૧૭	મહેતા સોમચંદ નેણસીભાઈ (કરાંચીવાળા)	મોરળી	૧૦૦૧
૧૮	શાહ હરિલાલ અનોપચંદ	ખભાત	૧૦૦૧
૧૯	મોદી કેશવલાલ હરીચંદ્ર	અમદાવાદ	૧૦૦૧
૨૦	કોઠારી છળીલદાસ હરખચંદ	મુંબઈ	૧૦૦૦
૨૧	કોઠારી રંગીલદાસ હરખચંદ	ભાવનગર	૧૦૦૦
૨૨	શાહ પ્રેમચંદ માણેકચંદ તથા અ. સૌ સમરતબેન	અમદાવાદ	૧૦૦૩

સહાયક મેમ્બરો-૭૪

(ઓછામાં ઓછી રૂ. ૫૦૦ ની રકમ આપનાર)

નંબર	નામ	ગામ	રૂપિયા
૧	શ્રી સ્થા. જૈન સઘ હા. શેઠ ઝુંઝાભાઈ વેલશીભાઈ	વઢવાણશહેર	૭૫૦
૨	શેઠ નરોત્તમદાસ ઓઘડભાઈ	શીવ	૭૦૦
૩	શેઠ રતનશી હીરજીભાઈ હા. ગોરધનદાસભાઈ	જામજોધપુર	૫૫૫
૪	બાટવીયા ગીરધર પરમાણુદ હા. અમીચદભાઈ	ખાખીજાળીયા	૫૨૭
૫	મોરખીવાળા સઘવી દેવચંદ નેણુશીભાઈ તથા તેમનાં ધર્મપત્નિ અ. સો. મણીબાઈ તરફથી હા. મુળચંદ દેવચંદ સંઘવી	મલાડ	૫૧૧
૬	વોરા મણીલાલ પોપટલાલ	અમદાવાદ	૫૦૨
૭	ગોસલીયા હરીલાલ લાલચંદ તથા ચ પાળેન ગોસલીયા	,,	૫૦૨
૮	શાહ મનહરલાલ પ્રાણુજીવનદાસ	મુંબઈ	૫૦૨
૯	શેઠ ઇશ્વરલાલ પુરૂષોત્તમદાસ	,,	૫૦૧
૧૦	શેઠ ચંદુલાલ છગનલાલ	,,	૫૦૧
૧૧	શાહ શાંતિલાલ માણુકલાલ	,,	૫૦૧
૧૨	શેઠ શીવલાલ ડમરભાઈ (કરાચીવાળા)	લીંમડી	૫૦૧
૧૩	કામદાર તારાચંદ પોપટલાલ ધોરાજીવાળા	રાજકોટ	૫૦૧
૧૪	મહેતા મોહનલાલ કપુરચંદ	,,	૫૦૦
૧૫	શેઠ ગોવિંદજીભાઈ પોપટભાઈ	,,	૫૦૦
૧૬	શેઠ રામજી શામજી વીરાણી	,,	૫૦૧
૧૭	સ્વ. પિતાશ્રી નદાજીના સ્મરણાર્થે હા. વેણીચંદ શાંતિલાલ (જાણુઆવાળા)	મેઘનગર	૫૦૧
૧૮	શ્રી સ્થા જૈનસઘ હા શેઠ ઠાકરશી કરશનજી	થાનગઢ	૫૦૦
૧૯	શેઠ તારાચંદ પુખરાજજી	ઔરગાબાદ	૫૦૦
૨૦	શ્રી સ્થા જૈન સઘ	ઔરગાબાદ	૫૦૦
૨૧	મહેતા મુળચંદ રાઘવજી હા મગનલાલભાઈ તથા હર્લલજીભાઈ	ધાંડા	૭૫૦
૨૨	શેઠ હરખચંદ પુરૂષોત્તમ હા. ઇન્દુકુમાર	ચોરવાડ	૫૦૦
૨૩	,, કેશરીમલજી વસ્તીમલજી ગુગલીયા	મલાડ	૫૦૦
૨૪	શ્રી સ્થા જૈન સઘ હા બાટવીયા અમીચંદ ગીરધરભાઈ	ખાખીજાળીયા	૫૦૧
૨૫	શ્રી ખીમજીભાઈ બાવાભાઈ હા. કૂલચંદભાઈ ગુલાબચંદભાઈ, નાગરદાસભાઈ, જમનાદાસભાઈ	મુંબઈ	૫૦૧

- ૨૬ શેઠ મણીલાલ મોહનલાલ ડગલી હા. મુળજીભાઈ મણીલાલભાઈ મુંબઈ ૫૦૧
- ૨૭ સ્વ. કાંતીલાલભાઈના સ્મરણાર્થે હા. શેઠ બાલચંદ સાકરચંદ ,, ૫૦૧
- ૨૮ કામદાર રતીલાલ દુર્લભજી (જેતપુરવાળા) મુંબઈ ૫૦૧
- ૨૯ શાહ જયંતીલાલ અમૃતલાલ શીવ ૫૦૧
- ૩૦ વેરા મણીલાલ લક્ષ્મીચંદ શીવ ૫૦૧
- ૩૧ શેઠ ગુલાબચંદ ભુદરભાઈ તથા કસ્તુરબેન હા.ભાઈઅનોપચંદ ખારરોડ ૫૦૧
- ૩૨ મહાન ત્યાગી બેન ધીરજકુંવર ચુનીલાલ મહેતા દ્રાક્ષા ૫૦૧
- ૩૩ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ દ્રાક્ષા ૫૦૧
- ૩૪ શ્રી મગનલાલ છગનલાલ શેઠ રાજકોટ ૫૦૧
- ૩૫ શેઠ ચતુરદાસ ઠાકરશી તથા અ. સૌ. નદકુંવરબેન જામનગર ૫૦૩
- ૩૬ શેઠ દેવચંદ અમરશી (બેન ધીરજકુંવરની દીક્ષા પ્રસંગે લેટ) ભાણુવડ ૫૦૧
- ૩૭ શ્રી સ્થા જૈન સંઘ (બેન ધીરજકુંવરની દીક્ષા પ્રસંગે લેટ) ભાણુવડ ૫૦૧
- ૩૮ વકીલ વાડીલાલ નેમચંદ શાહ વીરમગામ ૫૦૧
- ૩૯ મહેતા શાંતિલાલ મણીલાલ હા. કમળાબેન મહેતા અમદાવાદ ૫૫૬
- ૪૦ શ્રીચુત લાલચંદજી તથા અ. સૌ. ધીસાબેન ,, ૫૦૧
- ૪૧ મોહનલાલ મુકુટચંદ બાલીયા અમદાવાદ ૫૦૧
- ૪૨ સ્વ. શેઠ ઉકાભાઈ ત્રીલોવનદાસના સ્મરણાર્થે તેમના ધર્મપત્નિ લક્ષ્મીબાઈ ગીરધર તરફથી હા. મરઘાબેન તથા મંચુબેન અમદાવાદ ૫૦૧
- ૪૩ પારેખ જયંતીલાલ મનસુખલાલ રાજકોટવાળા હા. વિનુભાઈ ,, ૫૦૧
- ૪૪ શ્રીચુત શેઠ લાલચંદજી મીશ્રીલાલજી ,, ૫૦૧
- ૪૫ શ્રી સ્થા જૈન સંઘ વાંકાનેર ૫૦૧
- ૪૬ શ્રી સ્થા જૈન સંઘ ખોટાદ ૫૦૧
- ૪૭ શેઠ ગુદડમલજી શેષમલજી જોવર (બરાર) પીપળગાંવ ૫૦૧
- ૪૮ સ્વ. તુરખીયા લહેરચંદ માણેકચંદના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્નિ જીવતીબાઈ તરફથી હા. ભાઈ જયંતીલાલ તથા પૂનમચંદભાઈ ડભાસ ૫૦૧
- ૪૯ શાહ અચળદાસ શુકનરાજજી હા. શેઠ શુકનરાજજી અમદાવાદ ૫૦૧
- ૫૦ ભાવસાર ખોડીદાસ ગણેશભાઈ ધંધુકા ૫૦૧
- ૫૧ અ. સૌ હીરાબેન માણેકલાલ મહેતા ઘાટકોપર ૫૦૧
- ૫૨ મહેતા શાંતીલાલ મગનલાલ તથા અ. સૌ. પદ્માવતી શાંતિલાલ મહેતા અમદાવાદ ૫૦૦
- ૫૩ શેઠ હીરાચંદજી વનેચંદજી કટારીયા હુબલી ૫૦૧
- ૫૪ શેઠ છોટુભાઈ હરગોવિંદદાસ કટોરીવાળા મુંબઈ ૫૦૧

- ૫૫ પારેખ રતિલાલ નાનચંદ મોરબીવાળા તરફથી તેમના
પિતાશ્રી નાનચંદ ગોવિંદજીના સ્મરણાર્થે તથા તેમનાં
ધર્મપત્નિ અ. સૌ. વસંત બહેનના અઠાઈ તપ નિમિત્તે
હા. ભુપતલાલ રતિલાલ અમદાવાદ ૫૧૧
- ૫૬ સ્વ. શાહ ત્રીભોવનદાસ મગનલાલના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્નિ
શીવકુવરબાઈ તરફથી હા. રતિલાલ ત્રીભોવનદાસ શાહ અમદાવાદ ૫૧૧
- ૫૭ શ્રીમાન નાથાલાલ માણેકચંદ પારેખ મુંબઈ (માટુંગા) ૫૦૧
- ૫૮ શ્રી લીંમડી સંપ્રદાયના ગચ્છાધીપતી. પૂ આચાર્ય મહારાજશ્રી
લાધાજી સ્વામીના સ્મરણાર્થે હા. શેઠ જેશીંગલાઈ પોચાલાલ
(મહારાજશ્રી છોટાલાલજી સદાનંદીના ઉપદેશથી) અમદાવાદ ૫૦૧
- ૫૯ સ્વ. શ્રી વિનયમૂર્તિ શ્રી લક્ષ્મીચંદજી મહારાજના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ જેશીંગલાઈ પોચાલાલ, (મહારાજશ્રી છોટાલાલજી
સદાનંદીના ઉપદેશથી) અમદાવાદ ૫૦૧
- ૬૦ બા. બ્ર પ્રભાવતીબેન કેશવલાલ ઉજ્જૈનવાળા તરફથી તેમની
દીક્ષા પ્રસંગે વીરમગામ ૫૫૧
- ૬૧ શ્રીચુત હરજીવનદાસ રાયચંદ હા. છબીલદાસ હરજીવન અમદાવાદ ૫૦૧
- ૬૨ શેઠ પોપટલાલ હંસરાજ તથા દિવાળીબેનના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ બાબુલાલ પોપટલાલ અમદાવાદ ૫૦૨
- ૬૩ અ. સૌ. લીલાવતીબેન ઇશ્વરલાલ અમદાવાદ ૫૦૨
- ૬૪ હેમાણી પ્રભુદાસ ભાણજી કલકત્તા ૫૫૧
- ૬૫ કેઠારી પોપટલાલ ચત્રભુજભાઈ સુરેન્દ્રનગર ૫૦૦
- ૬૬ શેઠ લક્ષ્મણદાસ સેનરામ અમદાવાદ ૫૦૧
- ૬૭ શ્રી સ્થા જૈન મોટા સઘ રાજકોટ ૫૦૧
- ૬૮ શેઠ ચાદમલ બીરધીચંદ નાગિક સીટી ૫૦૧
- ૬૯ ઝવેરી માણેકચંદજી પન્નાલાલજી છજલાણી દિલ્હી ૫૦૧
- હા. ધનવંતીબેન તથા કિરણબેન ગોગોળાવ ૫૦૧
- ૭૦ શેઠ હંસરાજજી પૂર્ણમલજી કાકરિયા કલકત્તા ૫૦૧
- ૭૧ શ્રી શ્વે સ્થા જૈન સભા ઉદેપુર ૫૦૧
- ૭૨ શેઠ તેજમિહજી કૃતેહલાલજી છાજેડ મુંબઈ ૫૦૦
- ૭૩ શેઠ રતનચંદ લક્ષ્મીચંદ
- ૭૪ શાહ ઉમરશી લીમશીભાઈ (સ્વ. પિતાશ્રી લીમશીભાઈ
તથા નાતુશ્રી પાલાબાઈ તથા ધર્મપત્નિ પાનબાઈના સ્મરણાર્થે) મુંબઈ ૫૫૨

૫૮૩ લાઈફ મેમ્બરો

અમદાવાદ તથા પરાંઓ

૧ શેઠ ગીરધરલાલ કરમચંદ	૨૫૧
૨ શેઠ છોટાલાલ વખતચંદ હા. કફીરચંદભાઈ	૨૫૧
૩ શાહ કાંતિલાલ ત્રીભોવનદાસ	૨૫૧
૪ શાહ પોપટલાલ મોહનલાલ	૨૫૧
૫ શેઠ પ્રેમચંદ સાકરચંદ	૨૫૦
૬ શાહ રતીલાલ વાડીલાલ	૨૫૧
૭ શેઠ લાલભાઈ મંગળદાસ	૨૫૧
૮ સ્વ અમૃતલાલ વર્ધમાનના સ્મરણાર્થે હા. કાનજીભાઈ અમૃતલાલ દેશાઈ	૨૫૧
૯ શાહ નટવરલાલ ચંદુલાલ	૨૫૧
૧૦ શાહ નરસિંહદાસ ત્રીભોવનદાસ	૨૫૧
૧૧ શાહ બીપીનચંદ્ર તથા ઉમાકાત ચુનીલાલ ગોપાણી	૩૦૧
૧૨ શ્રી શાહપુર દરિયાપુરી આઠકોટી સ્થાા જૈન ઉપાશ્રય હા. વહીવટ કર્તા શેઠ ઇન્દરલાલ પુરુષોત્તમદાસ	૨૫૧
૧૩ શ્રી છીપાપોળ દરીયાપુરી આઠકોટી સ્થાા જૈન સંઘ હા. શેઠ ચંદુલાલ અચરતલાલ	૨૫૧
૧૪ શાહ ચીનુભાઈ બાલાભાઈ (૧/૦) શાહ બાલાભાઈ મહાસુખલાલ	૨૫૧
૧૫ શાહ ભાઈલાલ ઉજ્જમશી	૨૫૧
૧૬ શ્રી સુખલાલ ડી શેઠ હા. ડૉ. કુ. સરસ્વતીબેન શેઠ	૨૫૧
૧૭ શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થાા જૈન સંઘ હા. શેઠ કાંતિલાલ જીવણલાલ	૨૫૧
૧૮ મોદી નાથાલાલ મહાદેવદાસ	૨૫૧
૧૯ શાહ મોહનલાલ ત્રીકમલાલ	૨૫૧
૨૦ શ્રી છકોટી સ્થાા જૈન સંઘ હા. શેઠ પોચાલાલ પિતામ્બરદાસ	૨૫૧
૨૧ દેશાઈ અમૃતલાલ વર્ધમાનના સ્મરણાર્થે હા. ભાઈલાલ અમૃતલાલ	૨૫૧
૨૨ શાહ નવનીતરાય અમુલખરાય	૨૫૧
૨૩ શાહ મણીલાલ આશારામ	૨૫૧
૨૪ શેઠ ચીનુભાઈ સાકરચંદ	૨૫૧
૨૫ શાહ વરજીવનદાસ ઉમેદચંદ	૨૫૧
૨૬ શાહ રજનીકાંત કસ્તુરચંદ	૨૫૧

૨૭ સંઘવી જીવણલાલ છગનલાલ	૨૫૧
૨૮ શાહ શાંતિલાલ મોહનલાલ ધ્રાંગધ્રાવાળા	૨૫૨
૨૯ અ. સૌ. બેન રતનબેન નાદેચા હા. શેઠ ધુલાજી ચંપાલાલજી	૨૫૧
૩૦ શાહ હરિલાલ જોઠાલાલ ભાડલાવાળા	૨૫૧
૩૧ શ્રી સરસપુર દરીયાપુરી આઠ કોટી સ્થા. જૈન ઉપાશ્રય હા. ભાવસાર ભોગીલાલ છગનલાલ	૨૫૧
૩૨ શેઠ પુખરાજજી સમતીરામજી પુનમિયા સાદડીવાળા	૨૫૧
૩૩ સ્વ. પિતાશ્રી જવાહીરલાલજી તથા પૂ. ચાચાજી હનરીમલજી બરડીયાના સ્મરણાર્થે હા. મુળચંદ જવાહીરલાલજી બરડીયા	૨૫૧
૩૪ સ્વ ભાવસાર બખાભાઈ (મંગળદાસ) પાનાચંદના સ્મરણાર્થે હા તેમનાં ધર્મપત્નિ પુરીબેન	૨૫૧
૩૫ સ્વ. પિતાશ્રી રવજીભાઈ તથા સ્વ. માતૃશ્રી મુળીબાઈના સ્મરણાર્થે હા. કકલભાઈ કોઠારી	૩૦૧
૩૬ ભાવસાર કેશવલાલ મગનલાલ	૨૫૧
૩૭ શાહ કેશવલાલ નાનચંદ જાળડાવાળા હા પાર્વતીબેન	૨૫૧
૩૮ શાહ જીતેન્દ્રકુમાર વાડીલાલ માણેકચંદ રાજસીતાપુરવાળા	૨૫૧
૩૯ શ્રી સાબરમતી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ મણીલાલભાઈ	૨૫૦
૪૦ ભાવસાર છોટાલાલ છગનલાલ	૨૫૧
૪૧ ભાવસાર શકરાભાઈ છગનલાલ	૨૫૧
૪૨ અ. સૌ. બેન જીવીબેન રતિલાલ હા ભાવસાર રતિલાલ હરજોવિંદદાસ	૨૫૧
૪૩ ભાવસાર ભોગીલાલ જમનાદાસ પાટણવાળા	૨૫૧
૪૪ સંઘવી બાલુભાઈ કમળશી તથા તેમના ધર્મપત્નિઓ અ. સૌ ચ પાબેન તથા વસંતબેન તરફથી	૨૫૧
૪૫ અ સૌ વિદ્યાબેન વનેચંદ દેશાઈ વર્ષીતપ તથા અઠાઈ પ્રસંગે હા. ભુપેન્દ્રકુમાર વનેચંદ દેશાઈ	૪૧૭
૪૬ શાહ નટવરલાલ ગોકળદાસ	૨૫૧
૪૭ શાહ શામળભાઈ અમરશીભાઈ	૨૫૧
૪૮ અ સૌ કંકુબેન (ભાવસાર ભોગીલાલ છગનલાલના ધર્મપત્નિ)	૩૦૬
૪૯ અ સૌ સવિતાબેન (જયતીલાલ ભોગીલાલના ધર્મપત્નિ)	૨૫૧
૫૦ અ સૌ. શાંતાબેન (દીનુભાઈ ભોગીલાલનાં ધર્મપત્નિ)	૨૫૧
૫૧ અ. સૌ સુનદાબેન (રમણભાઈ ભોગીલાલનાં ધર્મપત્નિ)	૨૫૧

૫૨	શેઠ હીરાજી રૂગનાથજીના સ્મરણાર્થે હા. વાગમલજી રૂગનાથજી	૩૦૧
૫૩	શેઠ મણીલાલ ખોદાભાઈ	૨૫૧
૫૪	પટવા સુમેરમલજી અનોપચંદજી જોધપુરવાળા	૩૦૧
૫૫	સ્વ. માણેકલાલ વનમાળીદાસ શેઠના સ્મરણાર્થે હા. રમણલાલ માણેકલાલ	૨૫૧
૫૬	સ્વ. શાહ ધનરાજજી ખેમરાજજીના સ્મરણાર્થે હા. કનૈયાલાલ ધનરાજજી	૩૦૧
૫૭	શ્રી સારંગપુર ૬ આ. કો. સ્થા. જૈન સંઘ હા. શાહ રમણલાલ ભગુભાઈ	૨૫૧
૫૮	દોશી હરજીવનદાસ જીવરાજ તથા લક્ષ્મીબાઈ લહેરચંદના સ્મરણાર્થે હા. દોશી મનહરલાલ કરશનદાસ સુળીવાળા	૨૫૧
૫૯	શાહ પુનમચંદ કૃતેહચંદ	૨૫૧
૬૦	શ્રીચુત ચતુરભાઈ નંદલાલ	૨૫૧
૬૧	શ્રીચુત અમૃતલાલ ઇશ્વરલાલ મહેતા	૨૫૧
૬૨	શાહ બદવજી મોહનલાલ તથા શાહ ચીમનલાલ અમુલખભાઈ	૨૫૧
૬૩	અ. સૌ ખેન લાલુખેન મગનલાલ હા. શાહ અમૃતલાલ ધનજીભાઈ વઢવાણ શહેરવાળા	૩૦૧
૬૪	અ સૌ ખેન કાંતાખેન ગોરધનદાસ (ચાદમુનિના ઉપદેશથી)	૨૫૧
૬૫	દોશી કુલચંદ સુખલાલભાઈ ખોટાદવાળાના સ્મરણાર્થે હા. દોશી છબીલદાસ કુલચંદભાઈ	૨૫૧
૬૬	લાલાજી રામકુંવરજી જન	૨૫૧
૬૭	શેઠ છોટાલાલ ગુલાબચંદ પાલનપુરવાળા	૨૫૧
૬૮	શાહ ધીરજલાલ મોતીલાલ	૨૫૧
૬૯	સંઘવી સૂર્યકાંત ચુનીલાલ સ્મરણાર્થે હા. સંઘવી જીવણલાલ ચુનીલાલ	૨૫૧
૭૦	ભાવસાર મોહનલાલ અમુલખરાય	૨૫૧
૭૧	મહેતા મૂળચંદ મગનલાલ	૨૫૧
૭૨	વઘ નરસિંહદાસ સાકરચંદનાં ધર્મપત્નિ રેવાભાઈના સ્મરણાર્થે હા. હરીલાલ નરસિંહદાસ	૨૫૧
૭૩	શાહ કુલચંદભાઈ મુલચંદભાઈ હા. હસમુખભાઈ કુલચંદભાઈ	૨૫૧
૭૪	શેઠશ્રી મિશ્રીલાલજી જવાંહીરલાલજી ખરડીયા	૨૫૧
૭૫	શાહ લલ્લુભાઈ મગનભાઈ ચૂડાવાળા હા. જશવંતલાલ લલ્લુભાઈ	૩૦૧

- ૭૬ કુમારી પુષ્પાબેન હીરાલાલ (ચાંદ મુનિના ઉપદેશથી) ૨૫૧
- ૭૭ શાહ મણીલાલ ઠાકરશી હા. કમળાબેન મણીલાલ લખતરવાળા
(ચાંદ મુનિના ઉપદેશથી) ૨૫૧
- ૭૮ મીસ નલીનીબેન જયંતીલાલ ૨૫૧
- ૭૯ સ્વ. ઉમેદરામ ત્રીભુવનદાસનાં ધર્મપત્નિ કાશીબાઈના સ્મરણાર્થે
હા. શાંતિલાલ ઉમેદરામ (ચાંદ મુનિના ઉપદેશથી) ૨૫૧
- ૮૦ સ્વ. ભાવસાર મોહનલાલ છગનલાલના ધર્મપત્નિ દિવાળીબાઈના
સ્મરણાર્થે હા. રતીલાલ માલેકલાલ (ચાંદ મુનિના ઉપદેશથી) ૨૫૧
- ૮૧ મહેતા દેવીચંદળ ખૂબચંદળ ધોડા ગઢસીયાણાવાળાના સ્મરણાર્થે
હા. મહેતા ચુનીલાલ હરમાનચંદ ૨૫૧
- ૮૨ ઘાસીલાલળ મોહનલાલળ કેઠારી C/o લક્ષ્મી પુસ્તક ભંડાર ૨૫૧
- ૮૩ સ્વ. શેઠ નાથાલાલ રતનાભાઈ મારફતીયાના સ્મરણાર્થે
પુનાબેન તરફથી હા. કરશનભાઈ (ચાંદ મુનિના ઉપદેશથી) ૨૫૧
- ૮૪ શાહ મણીલાલ છગનલાલ ૨૫૧
- ૮૫ ભાવસાર જયંતીલાલ ભોગીલાલ ૨૫૧
- ૮૬ ભાવસાર દિનુભાઈ ભોગીલાલ ૨૫૧
- ૮૭ ભાવસાર રમણુલાલ ભોગીલાલ ૨૫૧
- ૮૮ ભાવસાર કનુભાઈ સાકરચંદ ૨૫૧
- ૮૯ શેઠ ભેડમલળ સાહેબ ભેધપુરવાળા ૨૫૧
- ૯૦ સ્વ. બેનાણી વર્ધમાન રામળખાઈ કુંદણીવાળાના સ્મરણાર્થે
હા. શાંતિલાલ વર્ધમાન ૨૫૧
- ૯૧ સ્વ. શાહ કચરાભાઈ લહેરાભાઈના સ્મરણાર્થે
હા. શાંતિલાલ કચરાભાઈ ૨૫૧
- ૯૨ એક સ્વધર્મી ખંધુ હા. શાહ રીખભદ્રાસળ જયંતિલાલળ ૨૫૧
- ૯૩ અ. સૌ સરસ્વતીબેન મણીલાલ ચતુરભાઈ શાહ
(સદાનદી છોટાલાલળ મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી) ૨૫૧
- ૯૪ ચીમનલાલ મણીલાલ શાહ (દરિયાપુરી સપ્રદાયના પૂ. તપસ્વી
મહારાજશ્રી માણેકચંદ્રળના શિષ્ય મુનીશ્રી મગનલાલળ
મહારાજશ્રીના સ્મરણાર્થે) ૨૫૧
- ૯૫ બેન જેકુંવર વ્રજલાલ પારેખ ૨૫૧
- ૯૬ પુત્રમચંદળ જવાહીરલાલળ ખરડીયા ૨૫૧

- ૬૭ અ. સૌ લીલાવતી ધીરજલાલ મહેતા
C/o. ડા. ધીરજલાલ ત્રીકમલાલ મહેતા ૩૦૧
- ૬૮ શેઠ રાજમલજી ઘાસીમલજી કેઠારી કેશીથડવાળા
તરફથી સ્થા. જૈન સંઘને ભેટ ૨૫૧
- ૬૯ શેઠ ચુનીલાલ ભગવાનજી C/o. રતીલાલ ચુનીલાલ ૨૫૧
- ૧૦૦ ભાગ્યભતી અરવીંદકુમાર C/o. અરવીંદકુમાર સકરાભાઈ ભાવસાર ૨૫૧
- ૧૦૧ અ. સૌ. ચંચળબેન મનસુખલાલ
હા. મનસુખલાલ જેઠાલાલ રૂપેરા ૨૫૧
- ૧૦૨ સ્વ. આસીબાઈ તથા શેઠ વસ્તીમલજી ભોમાજીનાં સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ મીશ્રીમલજી દેવીચંદજી ઓસવાલ કેરવાળા ૨૫૧
- ૧૦૩ સ્વ. શેઠ કીશનમલજી માંડોતના સ્મરણાર્થે
હા. શીરેમલજી કીશનમલજી સોજતવાલા ૨૫૧
- ૧૦૪ સ્વ. શેઠ વક્તાવરમલજીના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ ધીસાલાલજી મુકનરાજજી શીયારીયા (જેધપુરવાલા) ૨૫૧
- ૧૦૫ શાહ મહાસુખલાલ ભાઈલાલ (સદાનદી પંડિત મુનિશ્રી
છોટાલાલજી મહારાજના ઉપદેશથી) ૨૫૧
- ૧૦૬ અ. સૌ કાંતાબેન કાળીદાસ C/o કુમાર બુક બાઈડીંગ વર્ક્સ ૨૫૧
- ૧૦૭ સ્વ. શેઠ હીંમતલાલ મગનલાલના સ્મરણાર્થે તેમના
સુપુત્રો મેસર્સ દ્વારકાદાસ એન્ડ બ્રધર્સ તરફથી ૩૫૧
- ૧૦૮ અ. સૌ કાંતાબેનના સ્મરણાર્થે
હા. ભાવસાર નાગરદાસ હરજીવનદાસ ૨૫૧
- ૧૦૯ શ્રી ઉમેદચંદ ઠાકરશી C/o M/s શુ ટી ગોપાણી એન્ડ સન્સ ૩૫૧
- ૧૧૦ પૂ. માતુશ્રીના સ્મરણાર્થે હા. ભાવસાર ભોગીલાલ છગનલાલ ૨૫૧
- ૧૧૧ શાહ શાંતિલાલ મોહનલાલ ૨૫૧
- ૧૧૨ સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર હા. પ્રભુદાસભાઈ મહેતા ૨૫૧
- ૧૧૩ સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર હા. શાહ ભુરાલાલ કાળીદાસ ૨૫૧
- ૧૧૪ સ્વ. પિતાશ્રી મોતીલાલજીના સ્મરણાર્થે
હા. મહેતા રણજીતલાલજી મોતીલાલજી ઉદેપુરવાળા ૨૫૧
- ૧૧૫ શેઠ પરસોતમદાસ અમરશીનાં ધર્મપત્નિ સ્વ. કુસુમબેનના
સ્મરણાર્થે તથા અ. સૌ સવિતાબેનના માસખણના નિમિત્ત
હા. સોમચંદ પરસોતમદાસ (પોર્ટ) સુદાનવાળા ૩૦૧

૧૧૬ શ્રીમાન જોરાવરમલજી ધર્મચંદ્રજી, ડુંગરવાલ	
રાજીજી કાકેરડાવાળા (મુનિશ્રી માંગીલાલજીના ઉપદેશથી)	૨૫૧
૧૧૭ ડૉ. ધનજીભાઈ પુરૂષોત્તમદાસ	૨૫૧
૧૧૮ સરસ્વતી પુસ્તકભંડાર	૩૫૧
૧૧૯ સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર	૩૫૧
૧૨૦ સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર	૩૫૧
૧૨૧ શેઠ ગેરિલાલજી સુગનલાલજી ઉદેપુરવાળા	૨૫૧
૧૨૨ શેઠ કનૈયાલાલજી સુરાણા પીપલોદાવાળા	૨૫૨
૧૨૩ કામદાર વાડીલાલ રતીલાંલ (સાબરમતી)	૨૫૨
૧૨૪ કુમારી ચંપાબેન ભોગીલાલ ભાવસાર	૨૮૦
૧૨૫ કુમારી ઉપાબેન જયતીલાલ ભાવસાર	૨૫૧
૧૨૬ કુમારી ચંદ્રાબેન જયતીલાલ ભાવસાર	૨૫૧
૧૨૭ કુમારી જયશ્રી રમણલાલ ભાવસાર	૨૫૧
૧૨૮ શાહ અબાલાલ ડાહ્યાભાઈ	૩૫૧
૧૨૯ જોરડિયા આદમદલજી જવાહીરલાલજી	૨૫૧

અમલનેર

૧ શાહ નાગરદાસ વાઘજીભાઈ	૨૫૧
૨ શ્રી સ્થા જૈન સઘ હા શાહ ગાડાલાલ ભીખાલાલ	૨૫૧

અજમેર

૧ શેઠ ભુરાલાલ મોહનલાલ ડુંગરવાલ	૨૫૧
--------------------------------	-----

અદવર

૧ શ્રીમતી ચપાદેવી C/o બુદ્ધામલજી રતનમલજી સચેતી	૨૫૧
૨ આદમલજી મહાવીરપ્રગાદ પાલાવત	૨૫૧
૩ શ્રીચુત રૂપલકુમાર સુમતિકુમાર જૈન	૨૫૧

આસનસોલ

૧ બાવીશી મણીલાલ ચન્નભુજના સ્મરણાથે તેમના ધર્મપત્નિ મણીભાઈ તરફથી હા ગમિકલાલ, અનિલકાત, તથા વિનોદગાય	૨૫૧
---	-----

આટકોટ

૧ મહેતા ચુનીલાલ નારણદાસ	૩૦૧
-------------------------	-----

આણંદ

૧ શેઠ રમણીકલાલ એ. કપાસી હા. મનસુખલાલભાઈ	૨૫૧
---	-----

આકોલા

શેઠ કંચનલાલભાઈ રાઘવજી અજમેરા C/o મેસર્સ અજમેરા
બ્રધર્સ એન્ડ કું. (પૂ. સદાનંદી મુનિશ્રી છોટાલાલજી મહારાજના ઉપદેશથી) ૨૫૧

ધંગતપુરી

૧ શેઠ પન્નાલાલ લખીચંદ જૈન ૨૫૧

ઈન્દોર

- ૧ અ. સૌ. જેન દયાજેન મોહનલાલ દેશાઈ જેતપુરવાળા
(અ. સૌ. જેન વિદ્યાજેનના વર્ષીતપ નિમિત્તે)
હા. અરવિંદકુમાર તથા જીતેન્દ્રકુમાર ૨૫૧
- ૨ શ્રીચુત ભાઈલાલ છગનલાલ તુરખીયા ૩૫૧
- ૩ સ્વ. ગૌરીશંકર કાળીદાસ દેશાઈ જેતપુરવાળાના સ્મરણાર્થે
હા. ભૂપતલાલ ગૌરીશંકર દેશાઈ ૨૫૦

ઉદેપુર

- ૧ શેઠ મોતીલાલજી રણજીતલાલજી હીંગડ ૨૫૧
- ૨ શ્રીમતી સોહીનીબાઈ C/o મોતીલાલજી રણજીતલાલજી હીંગડ ૨૫૧
- ૩ અ. સૌ. જેન ચન્દ્રાવતી તે શ્રીમાન બહોતલાલજી નાહરના
ધર્મપત્નિ, હા. શેઠ મોતીલાલજી રણજીતલાલજી હીંગડ ૨૫૧
- ૪ શેઠ છગનલાલજી બાગેચા ૨૫૧
- ૫ શેઠ મગનલાલજી બાગેચા ૨૫૧
- ૬ સ્વ. શેઠ કાળુલાલજી લોઢાના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ દોલતસિંહજી લોઢા ૨૫૧
- ૭ સ્વ. શેઠ પ્રતાપમલજી સાબલાના સ્મરણાર્થે
હા. પ્રાણુલાલ હિરાલાલ સાબલા ૨૫૧
- ૮ શેઠ ભીમરાજજી યાવરચંદજી બાદ્રણા ૨૫૧
- ૯ શ્રીચુત રાહોબલાલજી મહેતા ૩૦૧
- ૧૦ શેઠ પન્નાલાલજી ગણેશલાલજી હીંગડ ૨૫૧
- ૧૧ શેઠ દીપચંદજી પન્નાલાલજી લોઢા ૨૫૧
- ૧૨ શેઠ કસ્તુરચંદ નારૂમલજી ૨૫૧

ઉપલોટા

- ૧ શેઠ જેઠાલાલ ગોરધનદાસ ૨૫૧

- ૨ સ્વ. બેન સંતોકબેન કચરા હા. ચોતમચંદભાઈ, છોટાલાલભાઈ
તથા અમૃતલાલભાઈ વાલજી (કલ્યાણવાળા) ૨૫૧
- ૩ શેઠ ખુશાલચંદ કાનજીભાઈ હા. શેઠ પ્રતાપભાઈ ૨૫૧
- ૪ દોશી વીરૂલજી હરખચંદ ૨૫૧
- ૫ સંઘાણી મુળશંકર હરજીવનભાઈના સ્મરણાર્થે હા. તેમના પુત્રો
જયંતીલાલ તથા રમણીકલાલ ૨૫૧

ઉમરગાંવ રોડ

- ૧ શાહ મોહનલાલ પોપટલાલ પાનેલીવાળા ૨૫૧

એડન કેમ્પ

- ૧ મહેતા પ્રેમચંદ માણેકચંદના સ્મરણાર્થે
હા. રામચંદભાઈ, પોપટલાલભાઈ તથા રસીકલાલભાઈ ૨૫૧
- ૨ શાહ જગજીવનદાસ પુરૂષોત્તમદાસ ૨૫૧
- ૩ શાહ ગોકળદાસ શામજી ઉદાણી ૨૫૧

કલકત્તા

- ૧ શ્રી કલકત્તા જૈન ઝવે. સ્થા. (ગુજરાતી) સઘ
હા. શાહ જયસુખલાલ પ્રભુલાલ ૨૫૧

કલોલ

- ૧ શેઠ મોહનલાલ જેઠાભાઈના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ આત્મારામ મોહનલાલ ૨૫૧
- ૨ ડા. મયાચંદ મગનલાલ શેઠ હા. ડા. રતનચંદ મયાચંદ ૨૫૧
- ૩ સ્વ. નાથાલાલ ઉમેદચંદના સ્મરણાર્થે હા. શાહ રતીલાલ નાથાલાલ ૨૫૧
- ૪ શેઠ મણીલાલ તલકચંદના સ્મરણાર્થે
હા. મારફતીયા ચંદુલાલ મણીલાલ ૨૫૧
- ૫ સ્વ. શ્રીચુત વાડીલાલ પરશોત્તમદાસના સ્મરણાર્થે
હા. ઘેલાભાઈ તથા આત્મારામભાઈ ૨૫૧
- ૬ શાહ નાગરદાસ કેશવલાલ ૨૫૧
- ૭ શ્રી સ્થા જૈન સંઘ હા. શેઠ આત્મારામભાઈ મોહનલાલભાઈ ૨૫૧

કડી

- ૧ શ્રી સ્થા દરિયાપુરી જૈન સઘ
હા. ભાવસાર દામોદરદાસભાઈ ઇશ્વરલાલભાઈ ૨૫૧
- ૨ પાર્વતીબેન C/o જેસીંગભાઈ ઇશ્વરલાલભાઈ ૨૫૧

કઠોર

૧. સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ જેસીંગભાઈ પોચાલાલ
(માધવસિંહજી મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી) ૨૫૧

કત્રાસગઢ

- ૧ શ્રી શ્રવે. સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ દેવચંદ અમુલખભાઈ ૨૫૧

કલ્યાણુ

- ૧ સંઘવી ઠાકરશીભાઈ સઘજીના સ્મરણાર્થે
હા. શાહ હીમતલાલ હરખચંદ ૨૫૧

કાનપુર

- ૧ શાહ રમણીકલાલ પ્રેમચંદ ૩૦૦

કુંદણી-(આટકોટ)

- ૧ દોશી રતીલાલ ટોકરશી ૨૫૧

કોલકી

- ૧ પટેલ ગોવિંદલાલ ભગવાનજી ૨૫૧
૨ પટેલ ખીમજી જેઠાભાઈ વાઘાણી
(તેમના સ્વ સુપુત્ર રામજીભાઈના સ્મરણાર્થે) ૩૦૨

કમ્પાલા

- ૧ સ્વ. શેઠ નાનચંદ મોતીચંદ ધાક્ષવાળાના સ્મરણાર્થે
હા. તેમના સુપુત્ર જમનાદાસ નાનચંદ શેઠ ૨૫૧
૨ શ્રીમતી હીરાબેન, રતીલાલ નાનચંદ શેઠ ધાક્ષવાળા ૨૫૧

કુશાળગઢ

- ૧ શેઠ ચંપાલાલજી દેવીચંદજી ૨૫૧

ખાખીજળીયા

- ૧ ખાટવીયા ગુલાબચંદ લીલાધર ૨૫૧

ખારાથોડા

- ૧ સ્વ. પિતાશ્રી હરજીવનદાસ લાલચંદ શાહ તથા
સ્વ. અ. સૌ. જેન જમકુળાઈ તથા લીલાખાઈના સ્મરણાર્થે -
હા. નરસિંહદાસ હરજીવનદાસ ૨૫૧
- ૨ સ્વ. શેઠ ઓઘડલાલ લક્ષ્મીચંદના સ્મરણાર્થે હા. લાઈચંદ ઓઘડલાઈ ૨૫૧

ખીચન

- ૧ શેઠ કીશનલાલ પૃથ્વીરાજ ૩૫૨

ખુરદારોડ

- ૧ ગીરધારીલાલજી સીતારામજી ખેંડપવાળા ૩૦૦
- ૨ શેઠ નરસિંહદામ શાંતીલાલજી ભોરલાવાળા
(મુનિશ્રી ચાંદમલજીના ઉપદેશથી) ૨૫૧

ખભાત

- ૧ શેઠ માણેકલાલ ભગવાનદાસ ૨૫૧
- ૨ શેઠ ત્રિભોવનદાસ મંગળદાસ ૨૫૧
- ૩ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. પટેલ કાંતીલાલ અંબાલાલ ૨૫૧
- ૪ શાહ ચંદુલાલ હરીલાલ ૨૫૧
- ૫ શાહ સાકરચંદ મોહનલાલ ૨૫૧
- ૬ શાહ સકરાભાઈ દેવચંદ ૨૫૧
- ૭ શાહ સુખલાલ દોલતચંદ ૨૫૧
- ૮ ગાંધી બાપુલાલ મોહનલાલ ૨૫૧
- ૯ જેન લલિતા માણેકલાલ ૨૫૧

ગાંધીધામ

- ૧ શાહ મોરારજી નાગજી એન્ડ કું. ૨૫૧

ગુંદાલા

- ૧ શાહ માલશી ઘેલાભાઈ ૨૫૧

ગુલાબપુરા

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન વર્ધમાન સંઘ ૨૫૧
હા. માગીલાલજી ઉકારમલજી ધનોપવાલા ૩૫૧
- ૨ શ્રી ઓસવાલ પંચાયત હા. ગુલાબચંદજી ચોરડિયા

ગોંડલ

- ૧ સ્વ. બાબડા વચ્છરાજ તુલસીદાસનાં ધર્મપત્નિ કમળબાઈ
તરફથી હા. માણેકચંદલાઈ તથા કપુરચંદલાઈ ૨૫૧
- ૨ ખીપળીયા લીલાધર દામોદર તરફથી તેમનાં ધર્મપત્નિ ચ. સૌ.
લીલાવતી સાકરચંદ કોઠારીના બીજા વર્ષીતપની ખુશાલીમાં ૩૦૧
- ૩ કામદાર બુઠાલાલ કેશવજીના સ્મરણાર્થે હા.
હરીલાલ બુઠાલાલ કામદાર ૩૦૧
- ૪ સ્વ. કોઠારી કૃપાશંકર માણેકચંદના સ્મરણાર્થે
હા. તેમનાં ધર્મપત્નિ પ્રભાકુવરબેન ૨૫૧
- ૫ કોઠારી ગુલાબચંદ રાયચંદ રંગુનવાળા ૨૫૧
- ૬ જસાણી રૂગનાથલાઈ નાનજી હા. ચુનીલાલભાઈ ૨૫૧
- ૭ માસ્તર હકમીચંદ દીપચંદ શેઠ ૨૫૧

ગોંદીયા

- ૧ સ્થા. જૈન સંઘ હા. શાહ પ્રેમચંદ છોટાલાલ (શેઠ પોપટલાલભાઈ તરફથી) ૨૫૦

ગોધરા

- ૧ શાહ ત્રીભોવનદાસ છગનલાલ ૩૦૧
- ૨ સ્વ. પ્રેમચંદ ઠાકરશીના સ્મરણાર્થે હા. શાહ ચુનીલાલ પ્રેમચંદ ૩૦૧

ઘટકણુ

- ૧ શાહ ચંદુલાલ કેશવલાલ ૨૫૧

ઘોલવડે (થાણા)

- ૧ મહેતા ગુલાબચંદજી ગભીરમલજી ૩૦૦

ઘોડનદી

- ૧ શેઠ ચંદ્રભાણુ શોભાચંદ ગાંધીયા ૨૫૧

ચુડા

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. રતીલાલ મગનલાલ ગાંધી ૨૫૧

ચોટીલા

- ૧ શાહ વનેચંદ જેઠાલાલ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘને ભેટ ૩૦૧

ચારલુબરોડ

૧ શેઠ માંગીલાલજી હીરાચંદજી બાળેલ

૩૦૧

જમશેદપુર

૧ દોશી ઝવેરચંદ વલભજી

૨૫૧

જલેસર (બાલાસોર)

૧ સઘવી નાનચંદ પોપટભાઈ થાનગઢવાળા

૨૫૧

જયપુર

૧ શ્રીમાન હિમતસિંહજી સાહેબ ગલૂડિયા, એડિસનલ કમીશ્નર
અજમેર ડીવીઝનવાળાનાં ધર્મપતિ અ. સૌ માણેકકુવરબેન
તરફથી હા ખુશાલસિંહજી ગલૂડિયા

૩૫૧

૨ શ્રીમાન શેઠ શીરેમલજી નવલખાના ધર્મપતિ અ. સૌ. પ્રેમલતાદેવી

૨૫૧

જાવરા

૧ સ્વ. ભંડારી સ્વરૂપચંદજી શાહના ધર્મપતિ મોતીબેનના
સ્મરણાર્થે હા શ્રીચુત લાલચંદજી રાજમલજી કીશનગઢવાળા
(ચાંદમુનિના ઉપદેશથી)

૨૫૧

જામખંભાળીયા

૧ શેઠ વસનજી નારણજી

૨૫૧

૨ શ્રી સ્થા જૈન સઘ હા મહેતા રણછોડદાસ પરમાણુદ

૨૫૧

૩ સઘવી પ્રાણુલાલ લવજીભાઈ

૨૫૧

જામનગર

૧ શાહ છોટાલાલ કેશવજી

૨૫૧

૨ વોરા ચીમનલાલ દેવજીભાઈ

૨૫૧

૩ ડા. સાહેબ પી. પી. શેઠ

૨૫૦

૪	શાહ રંગીલદાસ પોપટલાલ	૨૫૧
૫	વકીલ મણીલાલ ખેંગારભાઈ પુનાતર	૨૫૧

જુનારદેવ

૧	ઘેલાણી ત્રીકમજી લાધાભાઈ	૨૫૧
---	-------------------------	-----

જુનાગઢ

૧	શાહ મણીલાલ મીઠાભાઈ હા. હરિલાલભાઈ (હાટીનામાળીયાવાળા)	૨૫૧
---	---	-----

જમજેધપુર

૧	શ્રી સ્થા. જૈન સઘ હા. મહેતા પોપટલાલ માવજીભાઈ	૩૮૭
૨	શાહ ત્રીલોચનદાસ ભગવાનજી પાનેત્રીવાળા	૨૫૧
૩	દોશી માણેકચંદ ભવાન	૨૫૧
૪	પટેલ લાલજી જુઠાભાઈ	૨૫૧
૫	શેઠ બાવનજી જેઠાભાઈ	૨૫૧
૬	શેઠ મજલાલ ચુનીલાલ	૨૫૧

જેતપુર

૧	કેઠારી ડાલરકુમાર વેણીલાલ	૨૫૧
૨	અ. સૌ. બેન સુરજકુંવર વેણીલાલ કેઠારી	૨૫૧
૩	શેઠ અમૃતલાલ હીરજીભાઈ હા. નરભેરામભાઈ (જસાપુરવાળા)	૨૫૧
૪	દોશી છોટાલાલ વનેચંદ	૨૫૧

જેતલસર

૧	શાહ લક્ષ્મીચંદ કપૂરચંદ	૨૫૧
૨	કામદાર લીલાધર જીવરાજના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપાત્ર જળકબેન તરફથી હા. શાંતીલાલભાઈ ગોંડલવાળા	૨૫૧

જેધપુર

૧	શેઠ નવરતમલજી ધનવતસિંહજી	૨૫૧
૨	શેઠ હસ્તીમલજી મનરૂપલજી સામસુખા	૨૫૧

- ૩ શેઠ પુખરાજી પદમરાજી ભાંડારી ૨૫૧
 ૪ શેઠ વસ્તીમલજી આનંદમલજી સામસુખા ૨૫૧

જોરાવરનગર

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ ચ પકલાલ ધનજીભાઈ ૨૫૧

ઝરીયા

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા શેઠ કનૈયાલાલ ખી મોદી ૨૫૧

હોંડાયયા

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ ૨૫૦

ઢસા

- ૧ શ્રી ઢસાગામ સ્થા. જૈન સંઘ હા એક સદ્ગ્રહસ્થ તરકથી ૨૫૧
 ૨ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. બગડિયા નરભોરામ જેઠાલાલ (ઢસા જ'કશન) ૨૫૦

તાસગાવ

- ૧ સ્વ. ચુનીલાલજી હુગડના સ્મરણાર્થે તેમના ધર્મપત્નિ
 ઢોંઢુંબાઈના તરકથી હા. શેઠ રામચંદજી ૩૫૧

થાનગઢ

- ૧ શાહ ઠાકરશીભાઈ કરસનજી ૨૫૧
 ૨ શેઠ જેઠાલાલ ત્રીભોવનદાસ ૨૫૧
 ૩ શાહ ધારશીભાઈ પાશવીરભાઈ હા સુખલાલભાઈ ૨૫૧
 ૪ હ સાબેન અરવીંદ હા ભાઈ રવીચંદ માણેકચંદ ૩૦૧

દહાણુરોડ

- ૧ શાહ હરજીવનદાસ ઓઘડ બધાર (કરાચીવાળા) ૨૫૧

દાહોદ

- ૧ શેઠ માણેકલાલભાઈ ખેંગારજી ૨૫૧

દિલ્હી

- ૧ લાલાજી પૂર્ણચંદજી જૈન (સેન્ટ્રલ બેંકવાળા) ૩૫૧
- ૨ શ્રીચુત ક્રીશનચંદજી મહેતાબચંદજી ચૌરડીયા
હા. શ્રીમતી નગીનાદેવી તથા શ્રીચુત મહેતાબચંદ જૈન ૨૫૧
- ૩ અ. સૌ. સજ્જનજેન ઇંદરમલજી પારેખ ૨૫૧
- ૪ લાલાજી મીકનલાલજી જૈન એન્ડ સન્સ ૩૦૧
- ૫ લાલાજી ગુશનલાલજી જૈન એન્ડ સન્સ ૩૦૧
- ૬ સ્વ. લક્ષ્મીચંદજીના સ્મરણાર્થે નગીનાદેવી સુબંતીના તરફથી
હા. સંઘવી હિમતકુમારજૈન
- ૭ જેન વિજ્યાકુમારી જૈન C/o મહેતાબચંદ જૈન
(વયોવૃદ્ધ સરલ સ્વભાવી કુલમતીજી મહાસતિજીની પ્રેરણાથી) ૨૫૧
- ૮ શ્રીમાન લાલાજી રતનચંદજી જૈન C/o. આઈ. સી. હોઝીયરી ૨૫૧
- ૯ સ્વ. લાલાશ્રીચંદજી ડુંગરીયાના સ્મરણાર્થે રાજસ્થાન ન્યયાધિકારી
હુકમચંદજી જૈનના સુપુત્ર જીતેન્દ્રકુમાર વકીલના સુપુત્ર અનિલકુમાર
તરફથી ભેટ હા વિનયકુમારી ૩૫૧
- ૧૦ સ્વ લાલા ચ પાલાલજી ચૌરડીયાના સ્મરણાર્થે લાલચંદજી તથા
હીરાલાલજી તરફથી હા. શાંતાદેવી ૩૫૧

બ્રાફે

- ૧ શેઠ મણીલાલ જેચંદલાઈ ૨૫૧

ધાર

- ૧ શેઠ સાગરમલજી પનાલાલજી ૨૫૧

બ્રાંગ્રા

- ૧ ભાવદીક્ષિત અ સૌ. રૂપાળીજેન હિમતલાલ સંઘવીની તપશ્ચર્યાથી
સંઘવી ચીમનલાલ પરસોતમદાસ સંઘવી તરફથી ૩૦૫
- ૨ સંઘવી નરસિંહદાસ વખતચંદ ૩૦૧
- ૩ શ્રી સ્થા. જૈન મોટા સંઘ હા. શેઠ મંગળજી જીવરાજ ૨૫૧
- ૪ ઠંકર નારણદાસ હરગોવિંદદાસ ૨૫૧
- ૫ કોઠારી કપુરચંદ મંગળજી ૨૫૧

ધોરાજી

૧ મહેતા પ્રભુદાસ મુળજીભાઈ	૩૫૧
૨ અ. સૌ. બચીબેન બાબુભાઈ	૨૫૧
૩ ધી નવસૌરાષ્ટ્ર એઈલ મીલ ગ્રા. લીમીટેડ	૨૫૧
૪ સ્વ. રાયચંદ પાનાચંદના સ્મરણાર્થે હા. ચીમનલાલ રાયચંદ શાહ	૩૦૧
૫ ગાંધી પોપટલાલ જેચંદભાઈ	૨૫૦
૬ દેશાઈ છગનલાલ ડાહ્યાભાઈ લાઠવાળાનાં ધર્મપત્નિ દિવાળીબેન તરફથી હા. કુમારી હસુમતી	૨૫૧
૭ એક સદગ્રહસ્થ હા. મહેતા પ્રભુદાસ મુળજીભાઈ	૨૫૧
૮ શેઠ દલપતરામ વસનજી મહેતા	૨૫૧
૯ સ્વ. પિતાશ્રી ભગવાનજી કચરાભાઈના તથા ચિ હંસાના સ્મરણાર્થે હા. પટેલ દલીચંદ ભગવાનજી	૩૦૧
૧૦ મહેતા હેમચંદ કાળીદાસ જામખંભાણીયાવાળા	૨૫૧

ધંધુકા

૧ શેઠ પોપટલાલ ધારશીભાઈ	૨૫૧
૨ સ્વ. ગુલાબચંદભાઈના સ્મરણાર્થે હા. વેરા પોપટલાલ નાનચંદ	૨૫૧
૩ શ્રી ચત્રભુજ વાઘજીભાઈ વસાણી	૨૫૧

ધુલિયા

૧ શ્રી અમોલ જૈન જ્ઞાનાલય હા. શેઠ કનૈયાલાલજી છાજેડ	૨૫૧
---	-----

નડીયાદ

૧ શાહ મોહનલાલ ભુરાભાઈ	૨૫૧
-----------------------	-----

નારાયણ ગામ

૧ શેઠ મોતીલાલજી હીરાચંદજી ચોરડીયા બોરીવાળા નંદુરબાર	૨૫૧
---	-----

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ પ્રેમચંદ ભગવાનલાલ	૨૫૦
--	-----

નાગોર

- ૧ શ્રીપાલભાઈ એન્ડ કું. હા. સાગરમલજી લુંકડ કેરવાળા તરફથી ૨૫૧

પાલનપુર

- ૧ બેન લક્ષ્મીભાઈ હા. મહેતા હરિલાલ પિતાંબરદાસ ૨૫૧
૨ લોકાગચ્છ સ્થા. જૈન પુસ્તકાલય હા. કેશવલાલ જી. શાહ ૨૫૧

પાણસણા

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શાહ છોટાલાલ પૂંજભાઈ ૨૫૧

પાલેજ

- ૧ સ્વ. મનસુખલાલ મોહનલાલ સંઘવીના સ્મરણાર્થે
હા. ભાઈ ધીરજલાલ મનસુખલાલ ૩૦૧

પ્રાંતીજ

- ૧ સ્થા જૈન સંઘ હા. શ્રીચુત અબાલાલ મહાસુખરામ ૨૫૦

પૂના

- ૧ શેઠ ઉત્તમચંદ જી કેવળચંદ જી ઘોઠા ૨૫૧

ફાલના

- ૧ મહેતા પુખરાજજી હસ્તીમલજી સાદડીવાલા ૩૦૧
૨ મહેતા કુંદનમલજી અમરચંદજી સાદડીવાલા ૨૫૧

બગસરા

- ૧ શેઠ પોપટલાલ રાઘવજી રાઘડીવાળા
હા. નાનચંદ પ્રેમચંદ શાહ ૨૫૨

બરવાળા-ઘેલાશા

- ૧ સ્વ. મોહનલાલ નરસિંહદાસના સ્મરણાર્થે
હા. તેમનાં ધર્મપત્નિ સુરજબેન મોરારજી ૨૫૧

બદનાવર

- ૧ શ્રી વર્ધમાન સ્થા. જૈન શ્રાવક સંઘ હા. મિશ્રીલાલ જૈન વકીલ ૨૫૧

બાલોતરા

- ૧ શાહ જેઠમલજી હસ્તીમલજી ભગવાનદામજી ભણસારી ૨૫૧

બીદડા

- ૧ શાહ કાનજી શામજીભાઈ ૨૫૧

બિકાનેર

- ૧ શેઠ લેફ્ટનનજી શેઠીયા ૨૫૪

બેરાબ

- ૧ શેઠ ગાંગજી કેશવજી (જ્ઞાનભંડાર માટે) ૨૫૧

બેલારી

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ હજારીમલજી હસ્તીમલજી રાકા ૨૫૧

બેરમો

- ૧ શ્રી બેરમો સ્થા. જૈન સંઘ હા. મહેતા નવલચંદ હાકેમચંદ ૨૫૧

બેગલોર

- ૧ બાટવીયા વનેચદ અમીચદ, મહાવીર ટેક્સટાઇલ સ્ટોર તરફથી
ભાઈ ચન્દ્રકાન્તના લગ્નની ખુશાલીમાં ૨૫૨
૨ શેઠ કિશનલાલજી કુલચંદજી સાહેબ ૨૫૧
૩ અબ્બેરા છોટાલાલ માનસિંગ ૩૫૧

બોટાદ

- ૧ સ્વ. વસાણી હરગોવિંદદાસ છગનલાલના સ્મરણાર્થે
હા તેમનાં ધર્મપત્નિ છળલબેન ૨૫૧

બોડેલી

- ૧ શાહ પ્રવીણચંદ્ર નરસિંહદાસ સાણંદવાળા ૨૫૧
૨ શાહ ગીરધરલાલ સાકરચંદ ૨૫૧

બોરા

- ૧ સ્વરૂપચંદ્રજી જવાહરમલજી બોરડીયા, મનોબાઈ સુગનલાલજીના
સ્મરણાર્થે (ચાંદમુનિના ઉપદેશથી) ૨૫૧
૨ બેન રાધીબાઈ (પૂ. આચાર્ય ધર્મદાસજી મહારાજના સપ્રદાયના
મંત્રી કીશનલાલજી મહારાજના સુશિષ્ય શોભાગમલજી
મહારાજના શિષ્ય સ્વ કેવળચંદ્રજી મહારાજના સ્મરણાર્થે
(ચાંદમુનિજીના ઉપદેશથી) ૨૫

ભાણુવડ

- ૧ શેઠ જેચંદભાઈ માણેકચંદભાઈ ૩૫૨
૨ સઘવી માણેકચંદ માધવજી ૨૫૧
૩ શેઠ લાલજી માણેકચંદ લાલપુરવાળા ૨૫૧
૪ શેઠ રામજી જીણાભાઈ ૨૫૧
૫ શેઠ પદમશી ભીમજી ફેફરીયા ૨૫૧
૬ ફેફરીયા ગાંડાલાલ કાનજીભાઈ હા અ. સૌ. શાતાબેન વસનજી ૨૫૧
૭ સ્વ. મહેતા પૂનમચંદ ભવાનના સ્મરણાર્થે હા. તેમનાં
ધર્મપત્નિ દિવાળીબેન લીલાધર (ચુંદાવાળા) ૨૫૧

ભાવનગર

- ૧ સ્વ. કુંવરજી બાવાભાઈના સ્મરણાર્થે હા શાહ લહેરચંદ કુંવરજી ૩૦૧
૨ કોઠારી ઉદયલાલજી સાહેબ ૨૫૧

ભાદરણ

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. પટેલ ધુલાભાઈ ઝવેરભાઈ ૨૫૧

ભીલવાડા

- ૧ શ્રી શાંતિ જૈન પુસ્તકાલય હા. ચાદમલજી માનમલજી સંઘવી ૨૫૧
૨ શેઠ ભીમરાજજી મીશ્રીલાલજી ૩૦૧

ભીમ

- ૧ ચંપકલાલજી જૈન પુસ્તકાલય હા. શેઠ ઇંગામલજી માંગીલાલજી ૨૫૧

ભુસાવલ

- ૧ શેઠ રાજમલજી નદલાલજી ચેરીટેબલટ્રસ્ટ ૨૫૧

ભોજાય

- ૧ જ્ઞાન મંદિરના સેક્રેટરી શાહ કુંવરજી જીવરાજ ૨૫૧

મદ્રાસ

- ૧ શેઠ મેઘરાજજી દેવીચંદજી મહેતા ૨૫૧
૨ મહેતા મણીલાલ ભાઈચંદ ૨૫૧
૩ મહેતા સુરજમલ ભાઈચંદ ૨૫૧
૪ મહેતા બાપાલાલ ભાઈચંદ ૨૫૧

મનોર

- ૧ શાહ શેરમલજી દેવીચંદજી જશવતગઢવાળા ૨૫૧
હા. પૂનમચંદજી શેરમલજી બોલ્યા

માનકુવા

- ૧ સ્વ. મહેતા કુંવરજી નાથાલાલના સ્મરણાર્થે હા. તેમના ધર્મપત્નિ ૨૫૧
કુંવરબાઈ હરખચંદ (માનકુવા સ્થા. જૈન સંઘ માટે)

માંડવી

- ૧ શ્રી સ્થા. છકોટી જૈન સંઘ હા. મહેતા ચુનીલાલ વેલજી ૨૭૭

માંડવા

- ૧ શ્રી માંડવા સ્થા જૈન મંઘ
હા અ. સૌ. કંચનગૌરી રતીલાલ ગોસલીયા (ગઢડાવાળા) ૨૫૧

માલેગાંવ

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સઘ હા કુતેલાલ, માલુ જૈન ૨૫૧

માંગરોલ

- ૧ શાહ ત્રીલોવનદાસ નાનજી ૨૫૦
૨ દોશી ગીરધરલાલ જેઠાલાલ ૨૫૦

સુખઈ તથા પરાંઓ

- ૧ સ્વ. શ્રી પિતાશ્રી કુદનમલજી મોતીલાલજી મુંથાના સ્મરણાર્થે
હા શેઠ મોતીલાલજી જુળરમલજી (અહમદનગરવાળા) ૨૫૧
- ૨ શ્રી વર્ધમાન સ્થા જૈન મંઘ હા કામદાર રૂપચંદ શીવલાલ (અંધેરી) ૨૫૧
- ૩ અ. સૌ કમળાળેન કામદાર હા કામદાર રૂપચંદ શીવલાલ (અંધેરી) ૨૫૧
- ૪ સ્વ. માતુશ્રી કડવીળાઈના સ્મરણાર્થે હા તેમના પૌત્ર
હંકમીચંદ તારાચંદ દોશી (અંધેરી) ૨૫૧
- ૫ શાહ હરજીવન કેશવજી ૨૫૧
- ૬ શાહ રમણીકલાલ કાળીદાસ તથા અ સૌ કાન્તાળેન રમણીકલાલ ૨૫૧
- ૭ સંઘવી હિંમતલાલ હરજીવનદાસ ૨૫૧
- ૮ વોરા પાનાચંદ સઘજીના સ્મરણાર્થે
હા. ત્રળકલાલ પાનાચંદ એન્ડ બ્રધર્સ ૨૫૧
- ૯ શાહ રામજી કરશનજી થાનગઢવાળા ૨૫૧
- ૧૦ સ્વ. જટાશંકર દેવજીભાઈ દોશીના સ્મરણાર્થે
હા રણછોડદાસ (બાબુલાલ) જટાશંકર દોશી ૩૦૧
- ૧૧ ઘેલાણી વલ્લભજી નરભોરામ હા નરસીહદાસ વલ્લભજી ૨૫૧
- ૧૨ કપાસી મોહનલાલ શીવલાલ ૨૫૧
- ૧૩ શાહ ત્રીલોવનદાસ માનસિંગભાઈ દોઢીવાળાના સ્મરણાર્થે
હા શાહ હરખચંદ ત્રિલોવનદાસ ૨૫૧
- ૧૪ ખેતાણી મણીલાલ કેશવજી (વડીયાવાળા) ઘાટકોપર ૨૫૧
- ૧૫ સ્વ. પિતાશ્રી શામળજી કલ્યાણજી ગોડલવાળાના સ્મરણાર્થે
હા. વૃજલાલ શામળજી બાવીસી ૩૦૧
- ૧૬ શાહ રવિચંદ સુખલાલભાઈ (દાદર) ૩૫૧

૧૭	સ્વ. આશારામ ગીરધરલાલના સ્મરણાર્થે હા. શાંતિલાલ આશારામ વતી જશવંતલાલ શાંતિલાલ	૨૫૧
૧૮	ગાંધી કાંતીલાલ માણેકચંદ	૨૫૧
૧૯	શાહ રવજીભાઈ તથા ભાઈલાલભાઈની કુા. (કાંતીવલી)	૨૫૧
૨૦	અ. સૌ. લાહુભેન હા. રવજીભાઈ શામજી	૨૫૧
૨૧	સ્વ. માતુશ્રી માણેકભાઈના સ્મરણાર્થે હા. શેઠ વલ્લભદાસ નાનજી	૩૦૧
૨૨	એક સદ્ગુણસ્થ હા. શેઠ સુન્દરલાલ માણેકલાલ	૨૫૧
૨૩	શેઠ ખુશાલભાઈ ખેંગારભાઈ	૨૫૦
૨૪	શેઠ ચુનીલાલ નરભેરામ વેકરીવાળા	૨૫૧
૨૫	સ્વ. માતુશ્રી ગોમતીભાઈના સ્મરણાર્થે હા. શાહ પોપટલાલ પાનાચંદ	૨૫૧
૨૬	કોટેચા જયંતીલાલ રણછોડદાસ સૌભાગ્યચંદ બુનાગઢવાળા	૨૫૧
૨૭	વોરા ઠાકરશી જસરાજ	૨૫૧
૨૮	કોઠારી સુખલાલજી પુનમચંદજી (ખારરોડ)	૨૫૧
૨૯	અ. સૌ બેન કુંદનગૌરી મનહરલાલ સંઘવી	૨૫૧
૩૦	કોઠારી રમણીકલાલ કસ્તુરચંદભાઈ	૨૫૧
૩૧	દેશાઈ અમૃતલાલ વર્ધમાનના સ્મરણાર્થે હા. દલીચંદ અમૃતલાલ દેશાઈ	૨૫૧
૩૨	સ્વ. ત્રીભોવનદાસ વ્રજપાળ વીંછીયાવાળાના સ્મરણાર્થે હા. હરગોવિંદદાસ ત્રિભોવનદાસ અજમેરા	૨૫૧
૩૩	તેજાણી કુબેરદાસ પાનાચંદ	૨૫૧
૩૪	શેઠ સરદારમલજી દેવીચંદજી કાવેડીયા (સાદીવાળા)	૨૫૧
૩૫	શેઠ નેમચંદ સ્વરૂપચંદ ખભાતવાળા હા. ભાઈ જેઠાલાલ નેમચંદ	૨૫૧
૩૬	શાહ કોરશીભાઈ હીરજીભાઈ	૩૦૧
૩૭	શ્રીમતી મણીભાઈ વ્રજલાલ પારેખ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ કંડ હા. વૃજલાલ હર્લલજી	૨૫૧
૩૮	દડિયા અમૃતલાલ મોતીચંદ (ઘાટકોપર)	૨૫૧
૩૯	દોશી ચત્રભુજ સુદરજી	૨૫૧
૪૦	દોશી બુગલકિશોર ચત્રભુજ	૨૫૧
૪૧	દોશી પ્રવિણચંદ ચત્રભુજ	૨૫૧
૪૨	શેઠ મનુભાઈ માણેકચંદ હા. ઝાટકીયા નરભેરામ મોરારજી	૨૫૧
૪૩	શાહ કાતીલાલ મગનલાલ	૨૫૧

૪૪	શેઠ મણીલાલ ગુલાબચંદ	ઘાટકોપર	૨૫૧
૪૫	શેઠ છગનલાલ નાનજીભાઈ		૨૫૧
૪૬	શાહ શીવજી માણેકભાઈ		૨૫૧
૪૭	મેસર્સ સવાણી ટ્રાન્સપોર્ટ કું. હા. શેઠ માણેકલાલ વાડીલાલ		૨૫૧
૪૮	શાહ નગીનદાસ કલ્યાણજી (વેરાવળવાળા)		૨૫૧
૪૯	મહેતા રતીલાલ ભાઈચંદ		૨૫૧
૫૦	શાહ પ્રેમજી હીરજી ગાલા		૨૫૧
૫૧	બેન કેશરભાઈ ચંદુલાલ જેસીંગભાઈ શાહ		૨૫૧
૫૨	પારેખ ચીમનલાલ લાલચંદ સાયલાવાળાનાં ધર્મપત્નિ અ. સૌ. ચંચળભાઈના સ્મરણાર્થે હા. સારાભાઈ ચીમનલાલ		૨૫૧
૫૩	ધી મરીના મોર્ડન હાઈસ્કુલ ટ્રસ્ટ ફંડ હા. શાહ મણીલાલ ઠાકરશી		૨૫૧
૫૪	મહેતા મોટર સ્ટોર્સ હા. અનોપચંદ ડી. મહેતા		૨૫૧
૫૫	શેઠ રસીકલાલ પ્રભાશંકર મોરખીવાળા તરફથી તેમના માતૃશ્રી મણીબેનના સ્મરણાર્થે		૩૦૧
૫૬	શ્રીચુત જશવંતલાલ ચુનીલાલ વોરા		૨૫૦
૫૭	શાહ કુવરજી હંસરાજ		૨૫૧
૫૮	દહીયા જેસીંગલાલ ત્રીકમજી		૨૫૧
૫૯	મોદી અભેચંદ સુરચંદ રાજકોટવાળા હા. ડોસાલાલ અભેચંદ		૨૫૧
૬૦	શાહ જેઠાલાલ ડામરશી પ્રાંગધ્રાવાળા હા. શાહ વાડીલાલ જેઠાલાલ		૨૫૦
૬૧	સ્વ. પિતાશ્રી ભગવાનજી હીરાચંદ જસાણીના સ્મરણાર્થે હા. લક્ષ્મીચંદભાઈ તથા કેશવલાલભાઈ		૩૦૧
૬૨	સ્વ. પિતાશ્રી શાહ અબાલાલ પુરૂષોત્તમદાસના સ્મરણાર્થે હા શાહ બાપાલાલ અંબાલાલ		૨૫૧
૬૩	સ્વ. કસ્તુરચંદ અમરશીના સ્મરણાર્થે હા. તેમના ધર્મપત્નિ અવેરબેન મગનલાલ વતી જયંતીલાલ કસ્તુરચંદ મફકારીયા (ચુડાવાળા)		૨૫૧
૬૪	શેઠ હુંગરશી હંસરાજ વીસરીયા		૨૫૧
૬૫	શાહ રતનશી મોણુશીની કુા.		૨૫૧
૬૬	શેઠ શીવલાલ ગુલાબચંદ મેવાવાળા		૨૫૧
૬૭	શાહ ચંદુલાલ કેશવલાલ		૨૫૧
૬૮	સ્વ પિતાશ્રી વિરચંદ જેસીંગ શેઠ લખતરવાળાના સ્મરણાર્થે હા. કેશવલાલ વીરચંદ		૨૫૧
૬૯	ચંદુલાલ કાનજી મહેતા		૨૫૧

૭૦ શ્રી વર્ધમાન સ્થા. જૈન સંઘ

હા. કેશરીમલજી અનોપચંદજી ગુગલીયા

(મલાડ) ૨૫૧

૭૧ સ્વ. પિતાશ્રી પતુભાઈ મોનાભાઈના સ્મરણાર્થે

હા. શાહ કાનજી પતુભાઈ

,, ૨૫૨

૭૨ અ. સૌ. પાનબાઈ હા. શેઠ પદ્મશી નરસિંહભાઈ

,, ૨૫૧

૭૩ સ્વ. નાગશીભાઈ મેજપાલના સ્મરણાર્થે રામજી નાગશી

,, ૩૦૧

૭૪ સ્વ. ગોડા વણારશી ત્રીભોવનદાસ સરસઈવાળાના સ્મરણાર્થે

હા. જગજીવન વણારશી ગોડા

,, ૨૫૧

૭૫ સ્વ. કાનજી મુળજીના સ્મરણાર્થે તથા માતૃશ્રી દિવાળીબાઈના

૧૬ ઉપવાસના પારણા પ્રસંગે હા. જયંતિલાલ કાનજી

,, ૨૫૧

૭૬ શાહ પ્રેમજી માલશી ગગર

,, ૨૫૧

૭૭ શાહ વેલશી જેત્રી ગભાઈ છાસરાવાળા તરફથી તેમના ધર્મપત્નિ

સ્વ નાનબાઈના સ્મરણાર્થે

૩૦૧

૭૮ સ્વ પિતાશ્રી ગયશી વેલશીના સ્મરણાર્થે હા.

,, ૩૦૧

શાહ દામજી રાયશીભાઈ

,, ૩૦૧

૭૯ શાહ વરજીભાઈ શીવજીભાઈ

,, ૨૫૧

૮૦ શાહ ખીમજી મુળજી પુજી

,, ૨૫૧

૮૧ સ્વ. માતૃશ્રી જકલબાઈના સ્મરણાર્થે હા દેશાઈ વૃજલાલ કાળીદાસ ,,

૨૫૧

૮૨ અ સૌ સમતાબેન શાંતિલાલ C/o શાંતિલાલ ઉજમશી શાહ ,,

૨૫૧

૮૩ સ્વ કેશવલાલ વછરાજ કોઠારીના સ્મરણાર્થે સૂરજબેન તરફથી

હા. તનસુખલાલભાઈ

,, ૨૫૧

૮૪ સ્વ. પિતાશ્રી હસરાજ હીરાના સ્મરણાર્થે

હા. દેવશી હસરાજ કચ્છ ખીદડાવાળા

૨૫૧

૮૫ ઘેલાણી પ્રભુલાલ ત્રીકમજી

(ખોરીવલી) ૨૫૨

૮૬ શેઠ ત્રંબકલાલ કસ્તુરચંદલીંમડી અજરામર શાસ્ત્રલ ડારને લેટ (માટુંગા) ૨૫૧

૮૭ અ સૌ બેન રજનગૌરી C/o. શાહ ચંદુલાલ લક્ષ્મીચંદ

,, ૨૫૧

૮૮ શાહ નટવરલાલ દીપચંદ તરફથી તેમના ધર્મપત્નિ અ. સૌ

સુશીલાબેનના વર્ષીતપની ખુશાલીમા

,, ૨૫૧

૮૯ દોશી ભીખાલાલ વૃજલાલ પાળીયાદવાળા

,, ૨૫૧

૯૦ શાહ ગોપાળજી માનસગ

,, ૨૫૧

૯૧	દોશી કુલચંદ માણિકચંદ	” ૨૫૦
૯૨	શેઠ ચંપકલાલ ચુનીલાલ દાદભાવાળા	” ૨૫૧
૯૩	શ્રી વર્ધમાન સ્થા. જૈન શ્રાવક સંઘ હા સંઘવી ચીમનલાલ અમરચંદ	(દાદર) ૨૫૧
૯૪	શાંતિલાલ ડુંગરશી અદાણી	” ૨૫૧
૯૫	શાહ કરશન લઘુભાઈ	” ૩૦૧
૯૬	કીશનલાલ મી મહેતા	શીવ ૨૫૧
૯૭	માતૃશ્રી જીવીબાઈના સ્મરણાર્થે હા. શામજી શીવજી કચ્છ ગુંદાળાવાળા	ગોરેગાંવ ૨૫૧
૯૮	સ્વ. શાહ રાયશી કચરાભાઈના સ્મરણાર્થે તેમના ધર્મપત્નિ નેણબાઈવતી હા જેઠાલાલ રાયશી	” ૨૫૧
૯૯	શુશીલાબેન શક્તાભાઈ C/o નવીનચંદ્ર વસંતલાલ શાહ વિલેપાર્કે	૨૫૧
૧૦૦	બેન ચંદનબેન અમૃતલાલ વારિયા	૨૫૧
૧૦૧	સ્વ. કાળીદાસ જેઠાલાલ શાહના સ્મરણાર્થે હા સુમનલાલ કાળીદાસ (કાનપુરવાળા)	૩૦૧
૧૦૨	શાહ ત્રીભોવન ગોપાલજી તથા અ. ઐ. બેન કસુંબા ત્રીભોવન (ધાનગઢવાળા)	શીવ ૨૫૧

મુળી

૧	શેઠ ઉજ્જમશી વીરપાળ હા. શેઠ કેશવલાલ ઉજ્જમશી	૩૦૧
---	--	-----

મોરબી

૧	દોશી માણિકચંદ સુંદરજી	૩૫૧
---	-----------------------	-----

મોરબાસા

૧	શ્રીચુત નાથાલાલ ડી મહેતા	૨૫૧
૨	શાહ દેવરાજ પેથરાજ	૨૫૦

યાદગીરી

૧	શેઠ બાદરમલજી સુરજમલજી બેંકર્સ	૨૫૦
---	-------------------------------	-----

રતલામ

- ૧ અનેક લકતજનો તરફથી હા શ્રીમાન કેશરીમલજી ડક
(શ્રી કેવળચંદ મુનિશ્રીના ઉપદેશથી)

૨૫૧

રાણપુર

- ૧ શ્રીમતિ માતુશ્રી સમરતળાઈના સ્મરણાર્થે
હા. ડા. નરોત્તમદાસ ચુનીલાલ કાપડીયા
૨ સ્વ. પિતાશ્રી લહેરાભાઈ ખીમજીના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ કાલીદાસ લહેરાભાઈ વસાણી

૨૫૧

૩૦૧

રાણાવાસ

- ૧ શેઠ જવાનમલજી નેમીચંદજી હા. ખાણુ રીખબચંદજી

૩૦૧

રાયચુર

- ૧ સ્વ. માતુશ્રી મોંઘીબાઈના સ્મરણાર્થે
હા. શાહ શીવલાલ ગુલાબચંદ વઢવાણવાળા
૨ શેઠ કાળુરામજી ચાંદમલજી સંચેતી

૨૫૧

૨૫૧

રાજકોટ

- ૧ વાડીલાલ ડાઈંગ એન્ડ પ્રિન્ટીંગ વર્ક્સ
૨ શેઠ રતીલાલ ન્યાલચંદ ચીતલીયા
૩ ખાણુ પરશુરામ છગનલાલ શેઠ ઉદેપુરવાળા
૪ શેઠ મનુભાઈ મુળચંદ (એન્જનીઅર સાહેબ)
૫ શેઠ શાંતિલાલ પ્રેમચંદ તેમનાં ધર્મપત્નિના વર્ષીતપ પ્રસંગે
૬ શેઠ પ્રજારામ વીઠ્ઠલજી
૭ ઉદાણી ન્યાલચંદ હાકેમચંદ વડીલ
૮ બેન સચુખાળા નૌતમલાલ જસાણી (વર્ષીતયની ખુશાલી)
૯ મોદી સૌભાગ્યચંદ મોતીચંદ
૧૦ બદાણી ભીમજી વેલજી તરફથી તેમનાં ધર્મપત્નિ અ. સૌ
સમરતબેનના વર્ષીતપ નિમિત્તે

૪૦૦

૨૫૧

૨૫૦

૨૫૧

૨૫૧

૨૫૧

૨૫૧

૨૫૧

૨૫૧

૨૫૧

૧૧ દોશી મોતીચંદ ધારશીભાઈ (રીટાયર્ડ એકઝીક્યુટીવ એન્જનીયર)	૨૫૧
૧૨ કામદાર ચંદુલાલ જીવરાજ (ધાંગધાવાળા)	૨૫૦
૧૩ હેમાણી ઘેલાભાઈ સવચંદ	૨૫૧
૧૪ દફતરી પ્રભુલાલ ન્યાલચંદ	૨૫૧
૧૫ સ્વ મહેતા દેવચંદ પુરૂષોત્તમના સ્મરણાર્થે તેમના ધર્મપત્નિ હિમકુંવરબાઈ તરફથી હા. જયનિવાલ દેવચંદ મહેતા.	૨૫૧
૧૬ પારેખ શીવલાલ જુઝભાઈ મોમ્બાસાવાળા હા અ સૌ. કંચનબેન	૨૫૨
૨૫૨	
૧ પૂજ્ય વાલજીભાઈ ન્યાલચંદભાઈ	૨૫૧
રામપુરા	
૧ શેઠ તેજમલજી મનોહરલાલજી બેંકર	૩૫૧
રાવટી	
૧ શેઠ મિયાચંદજી જીહારમલજી કટારિયા	૩૫૧
લાખતર	
૧ શાહ રાયચંદ ઠાકરશીના સ્મરણાર્થે હા. શાંતિલાલ રાયચંદ શાહ	૨૫૧
૨ ભાવસાર હરજીવનદાસના સ્મરણાર્થે હા. ત્રીભોવનદાસ હરજીવનદાસ	૨૫૧
૩ શાહ તલકશી હીરાચંદના સ્મરણાર્થે હા. ભાઈ અમૃતલાલ તલકશી	૨૫૧
૪ શાહ ચુનીલાલ માણેકચંદ	૨૫૧
૫ શાહ જદવજી ઓઘડભાઈના સ્મરણાર્થે હા. શાંતિલાલ જદવજી	૨૫૧
૬ દોશી ઠાકરશી ગુલાબચંદના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્નિ સમરતબહેન તરફથી હા. જયંતિલાલ ઠાકરશી	૨૫૧
લાલપુર	
૧ નેમચંદ સવજી મોદી હા ભાઈ મગનલાલ	૨૫૧
૨ શેઠ મુલચંદ પોપટલાલ હા. મણીલાલભાઈ તથા જેસીંગભાઈ	૨૫૧
લાખેરી	
૧ માસ્તર જેઠાલાલ મોનજીભાઈ હા. અમૃતલાલ જેઠાલાલ (સીવીલ એન્જનીયર સાહેબ)	૨૫૧
લાકડીયા	
૧ શ્રી લાકડીયા સ્થા. જૈન સંઘ હા. શાહ રતનશી 'કરમણ'	૨૫૧

લીંબડી (સોરાબ્દ)

૧ શાહ ચક્રભાઈ ગુલાબચંદ

૨૫૧

લીંબડી (પંચમહાલ)

૧ શાહ કુંવરજી ગુલાબચંદ

૨૫૧

૨ છાજેડ ધાસીરામ ગુલાબચંદ

૨૫૧

૩ શેઠ વીરચંદ પન્નાલાલજી કણ્ઠાવટ

૨૫૧

૪ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હ. શાહ શાંતીલાલ ગુલાબચંદ

૩૫૧

લોનાવાલા

૧ શેઠ ધનરાજજી મુલચંદજી મુથા

૨૫૧

ભુધિયાના

૧ બાબુ રાજેન્દ્રકુમાર જૈન દિલ્હીવાળા

૨૫૧

વઢવાણુ શહેર

૧ શેઠ દિલીપકુમાર સવાઈલાલ C/o શાહ સવાઈલાલ ત્રંબકલાલ

૨૫૧

૨ કામદાર મગનલાલ ગોકલદાસ હા. રતીલાલ મગનલાલ

૨૫૧

૩ સંઘવી મુળચંદ જેયરભાઈ હા. જીવણલાલ ગફલદાસ

૨૫૧

૪ શેઠ કાંતીલાલ નાગરદાસ

૨૫૧

૫ વોરા ચત્રભુજ મગનલાલ

૨૫૧

૬ સંઘવી શીવલાલ હીમજીભાઈ

૨૫૧

૭ શાહ દેવશીભાઈ દેવકરણુ

૨૫૧

૮ વોરા ડોસાભાઈ લાલચંદ સ્થા જૈન સંઘ

હા. વોરા નાનચંદ શીવલાલ

૨૫૧

૯ વોરા ધનજીભાઈ લાલચંદ સ્થા જૈન સંઘ

હા. વોરા પાનાચંદ ગોખરદાસ

૨૫૧

૧૦ દોશી વીરચંદ સુરચંદ હા. દોશી નાનચંદ ઉજમશી

૨૫૧

૧૧ સ્વ. વોરા મણીલાલ મગનલાલ તથા વોરા ચત્રભુજ મણીલાલ

૨૫૧

૧૨ શાહ વાડીલાલ દેવજીભાઈ

૨૫૧

૧૩ કામદાર ગોરધનદાસ મગનલાલનાં ધર્મપત્નિ

અ. સૌ કમળાબેન રશુનવાલા

૨૫૧

૧૪ શ્રી વ્રજલાલ સુખલાલ ૨૫૧

વડોદરા

૧ કામદાર કેશવલાલ હિંમતરામ પ્રેક્ષિસર ૨૫૧

૨ વકીલ મણીલાલ કેશવલાલ શાહ ૨૫૧

૩ સ્વ. પિતાશ્રી ફકીરચંદ્ર પુંજભાઈના સ્મરણાર્થે ૨૫૧

હા. શાહ રમણુલાલ ફકીરચંદ્ર ૨૫૧

વડીયા

૧ શેઠ લવાનભાઈ કાળાભાઈ પંચમીયા ૨૫૧

વલસાડ

૧ શાહ ખીમચંદ્ર મુળજીભાઈ ૨૫૧

વણી

૧ મહેતા નાનાલાલ છગનલાલના ધર્મપત્નિ સ્વ. ચંચળબેન તથા
પુરીબેનના સ્મરણાર્થે હા. મનહરલાલ નાનાલાલ મહેતા ૨૫૧

વટામણ

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. પટેલ ડાહ્યાભાઈ હલુભાઈ ૨૫૧

વડગાંવ

૧ શેઠ માણેકચંદ્રજી રાજમલજી બાફળા ૨૫૧

વાંકાનેર

૧ ખંઢેરીયા કાંતીલાલ ત્રંબકલાલ ૨૫૧

૧ દફતરી ચુનીલાલ પોપટભાઈ મોરખીવાળા
હા. પ્રાણુલાલ ચુનીલાલ દફતરી ૨૫૧

વીંછીયા

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ. હા. અજમેરા રાચચંદ્ર વ્રજપાળ ૨૫૧

વિરમગામ

૧ માસ્તર વીંઠલભાઈ મોદી ૨૫૧

૨ શાહ નાગરદાસ માણેકચંદ્ર ૨૫૧

- ૩ શાહ મણીલાલ જીવણલાલ શાહપુરવાળા ૨૫૧
- ૪ શાહ અમુલખ નાગરદાસનાં ધર્મપત્નિ અ સૌ જૈન લીલાવતીના
વર્ષીતપ નિમિત્તે હા. શાહ કાંતીલાલ નાગરદાસ ૩૦૦
- ૫ સ્વ. શેઠ ઉજ્જમશી નાનચંદના સ્મરણાર્થે હ. શાહ ચુનીલાલ નાનચંદ ૨૫૧
- ૬ સ્વ. શેઠ મણિલાલ લક્ષ્મીચંદ ખારાઘોડાવાળાના સ્મરણાર્થે
તેમના પુત્રો તરફથી હા ખીમચંદભાઈ ૨૫૧
- ૭ સ્વ શેઠ હરિલાલ પ્રભુદાસના સ્મરણાર્થે હા. અનુભાઈ ૨૫૧
- ૮ સંઘવી જેચંદભાઈ નારણદાસ ૨૫૧
- ૯ સ્વ. શાહ વેલશીભાઈ સાકરચંદ કત્રાસગઢવાળાના સ્મરણાર્થે
હા. ભાઈ ચીમનલાલભાઈ ૨૫૧
- ૧૦ પારેખ મણીલાલ ટોકરશી લાતીવાળા (મોટી જૈનના સ્મરણાર્થે) ૨૫૧
- ૧૧ શાહ નારણદાસ નાનજીભાઈના પુત્ર વાડીલાલભાઈના ધર્મપત્નિ
અ. સૌ. નારંગીજૈનના વર્ષીતપ નિમિત્તે હા શાંતીલાલ નારણદાસ ૨૫૧
- ૧૨ સ્વ. છખીલદાસ ગોકળદાસના સ્મરણાર્થે તેમના
ધર્મપત્નિ કમળાજૈન તરફથી હા. મણુલાકુમારી ૨૫૧
- ૧૩ શ્રી સ્થા. જૈન શ્રાવીકા સંઘ હા. રભાજૈન વાડીલાલ ૨૫૧
- ૧૪ સ્વ. ત્રિલોચનદાસ દેવચંદ તથા સ્વ. ચચળજૈનના સ્મરણાર્થે
હા. ડા. હિંમતલાલ સુખલાલ ૨૫૧
- ૧૫ શાહ સુળચંદ કાનજીભાઈ હા. શાહ નાગરદાસ ઓઘડભાઈ ૨૫૧
- ૧૬ શેઠ મોહનલાલ પિતામ્બરદાસ હા. ભાઈ કેશવલાલ તથા મનસુખલાલ ૨૫૧
- ૧૭ શ્રીમતી હીરાજૈન નથુભાઈના વર્ષીતપ નિમિત્તે
હા. નથુભાઈ નાનચંદ શાહ ૩૦૧
- ૧૮ શેઠ મણીલાલ શીવલાલ ૨૫૧
- ૧૯ સ્વ. મણીયાર પરસોતમદાસ સુદરજીના સ્મરણાર્થે
હા સાકરચંદ પરસોતમદાસ શાહ ૨૫૧
- ૨૦ સ્વ મોહનદાસ ગુહાભાઈના સ્મરણાર્થે હ. તેમનાં ધર્મપત્નિ
નાથીજૈનભાઈ તરફથી હા શંકરલાલ તથા શાંતીલાલ ૨૫૧
- વિજયનગર
- ૧ શ્રી વર્ધમાન પ્રવે. સ્થા. જૈન શ્રાવક સંઘ
હ. શેઠ છોટુલાલ અજીતસિંહ ૩૫૧
- વેરાવળ
- ૧ શાહ કેશલલાલ જેચંદભાઈ ૨૫૧

૨	શાહ ખીમચંદ સૌભાગ્યચંદ	૨૫૧
૩	સ્વ. શેઠ મદનજી જેઠાંદળાઈનાં સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્નિ લાડકુંવરભાઈ તરફથી હા. ધીરજલાલ મદનજી	૨૫૧
૪	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શાહ શોભેચંદ કરશનજી	૨૫૧
૫	શાહ હરકિશનદાસ કુલચંદ કાનપુરવાળા	૨૫૨

સતારા

૧	સ્વ. કોઠારી મદનલાલજી કુંદનમલના સ્મરણાર્થે હા. તેમનાં ધર્મપત્નિ રાજકુંવરભાઈ	૨૫૧
---	---	-----

સરા

૧	શ્રી સરા સ્થા. જૈન સંઘ હા. દોશી પાનાચંદ સોમચંદ	૨૫૧
---	--	-----

સાણુંદ

૧	શાહ હીરાચંદ છગનલાલ હા. શાહ ચીમનલાલ હીરાચંદ	૩૦૧
૨	અ. સૌ. ચંપાબેન હા. દોશી જીવરાજ લાલચંદ	૨૫૧
૩	પટેલ મહાસુખલાલ ડોસાભાઈ	૨૫૧
૪	શાહ સંકરચંદ કાનજીભાઈ	૨૫૧
૫	પુરીબેન ચીમનલાલ કલ્યાણજી સંઘવી લીંબડીવાળાના સ્મરણાર્થે હા. વાડીલાલ મોહનલાલ કોઠારી	૨૫૧
૬	પારેખ નેમચંદ મોતીચંદ મુળીવાળાના સ્મરણાર્થે હા. પારેખ ભીખાલાલ નેમચંદ	૨૫૧
૭	સંઘવી નારણદાસ ધરમશીના સ્મરણાર્થે હા. જયંતીલાલ નારણદાસ	૨૫૧
૮	શાહ કસ્તુરચંદ હરજીવનદાસ હા. ડા. માણેકલાલ કસ્તુરચંદ શાહ	૨૭૧
૯	શેઠ મોહનલાલ માણેકચંદ ગાંધી ચુડાવાળા તરફથી તેમનાં ધર્મપત્નિ મંછાબેન લલ્લુભાઈના સ્મરણાર્થે	૩૦૧
૧૦	સંઘવી કાન્તિલાલ હરખચંદ	૩૦૧
૧૧	શાહ ભીખાલાલ નાગરદાસ	૨૫૧

સાલખની

૧	દોશી ચુનીલાલ કુલચંદ	૨૫૦
---	---------------------	-----

સાદડી

૧	શેઠ દેવરાજજી જીતમલજી પુનમીયા	૨૫૧
---	------------------------------	-----

સાસવડે

- ૧ ચંદનમલજી મુથાનાં ધર્મપત્નિ અ. સૌ. રંગુભાઈ મુથા તરફથી
હ. અમરચંદજી મુથા

૨૫૧

સિંગાપુર

- ૧ દોશી વનેચંદ વછરાજી

૨૫૧

સુરત

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શાહ રતિલાલ લલ્લુભાઈ ૨૫૧
૨ શ્રીચુત કલ્યાણચંદ માણેકચંદ હડાલાવાળા ૨૫૧
૩ શ્રી હરીપુરા છકોટી સ્થા. જૈન સંઘ હા. બાબુલાલ છોટાલાલ શાહ ૨૫૧

સુરેન્દ્રનગર

- ૧ શેઠ ચાંપશીભાઈ મુળલાલ ૨૫૧
૨ ભાવસાર ચુનીલાલ પ્રેમચંદ ૨૫૧
૩ સ્વ. કેશવલાલ મુળજીભાઈના ધર્મપત્નિ અમરતબાઈના
સ્મરણાર્થે હા. ભાઈલાલ કેશવલાલ શાહ ૨૫૧
૪ શાહ ન્યાલચંદ હરખચંદ ૨૫૧
૫ શાહ વાડીલાલ હરખચંદ ૨૫૧
૬ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ ૩૦૧

સુવર્ધ

- ૧ સાવળા શામજી હીરજી તરફથી સદાનંદી જૈન મુનિશ્રી છોટાલાલજી
મહારાજના ઉપદેશથી સુવર્ધ સ્થા. જૈન સંઘ જ્ઞાનભંડારને ભેટ

૨૫૧

સંજેલી

- ૧ શાહ લુણાજી ગુલાબચંદભાઈ ૨૫૧
૨ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શાહ પ્રેમચંદ દલીચંદ ૨૫૧

સોજત

- ૧ અ. સૌ. ઘીસીબેન લાલચંદજી મહેતા (ફતેહનગર સંઘને ભેટ) ૩૫૧

હારીજ

- ૧ શાહ અમુલખ મુળજીભાઈ હા. પ્રકાશચંદ્ર અમુલખભાઈ ૩૦૧
૨ સ્વ. બેન ચંદ્રકાતાના સ્મરણાર્થે હા. શાહ અમુલખ મુળજીભાઈ ૩૦૧

હાટીના માળીયા

- ૧ શેઠ ગોપાલજી મીઠાભાઈ ૨૫૦
૨ શ્રીમતી આનંદગૌરી ભગવાનદાસના સ્મરણાર્થે
હા. તેમના નાનાબેન અ. સૌ. મંજુલાબેન ભગવાનદાસ ગાંધી ૨૫૧

તા. ૨૦-૧૦-૬૦ સુધીના મેમ્બરોની સંખ્યા

૧૧ આઘ મુરબીશ્રી

૨૨ મુરબીશ્રી

૭૪ સહાયક મેમ્બરો

૫૮૩ લાઈફ મેમ્બર

૫૮ બીજા કલાસના જુના મેમ્બરો

૭૪૮

દરેક દાતાઓનો સમિતિ તરફથી આભાર માનુ છું.

લી. સેવક,

રાજકોટ, તા. ૨૦-૧૦-૬૦
દીપોત્સવી

સાકરચંદ બાઈચંદ શેઠ
મંત્રી,

તા.કે. દિવાળી પછી અમદાવાદવાળા શાહ શામળભાઈ અમરશી તરફથી રૂા. ૨૫૧૭ મળેલ છે (આગળના રૂા. ૨૫૧ માં ઉમેરવાના છે)
તેઓશ્રી હવે સહાયક મેમ્બરમાં દાખલ થાય છે.

*

નમ્ર વિનંતિ

જે જે મેમ્બરો રૂા. ૨૫૧૭ ભરીને દાખલ થયા છે તેમને વિનંતી કરવામાં આવે છે કે, આપ ધનવાન વર્ગના હોવાથી રૂા. ૨૫૦૭ વધારાના મોકલી આપી આપનું મુખારક નામ રૂા. ૫૦૧૭માં દાખલ કરાવશો, જેથી સમિતિને ઘણી રાહત મળશે.

રૂા. ૧૫૧૭ વાળા જુના મેમ્બરોને વધારાના રૂા. ૧૦૦૭ મોકલી આપવા અપીલ કરેલ છે તે મુજબ મોકલાવી આપવા ફરી યાદી આપીએ છીએ.

અમુલ્ય તક

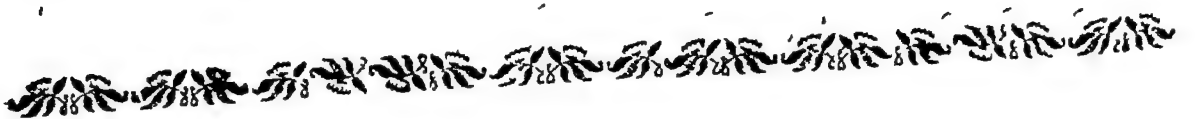
હવે સમિતિએ કુલ ૬૦૦૭ મેમ્બર સુધી દાખલ કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે તે મુજબ ૭૪૮ મેમ્બરમાં ફક્ત ૧૫૨ મેમ્બર દાખલ કરવાના રહે છે આપનું નામ જો ન લખાવ્યું હોય તો વહેલી તકે રૂા. ૫૦૧૭ મોકલી સમિતિના કાર્યમાં સહકાર આપી રૂા. ૮૦૦૭ના શાસ્ત્રો ભેટ તરીકે મેળવી શકો છો.

તા. ૩૧-૧૦-૬૦ સુધીમાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં સુત્રો

શાસ્ત્રોનો નં	શાસ્ત્રનું નામ	કિંમત
૧	ઉપાસકદશાગ (ત્રીજી આવૃત્તિ છપાય છે)	
૨	દશવૈકાલિક ૧ લો લાગ	૧૦-૦-૦
	દશવૈકાલિક ૨ નો લાગ	૧૧-૦-૦
૩	આચારાંગ ૧ લો લાગ	૧૨-૦-૦
	આચારાંગ ૨ નો લાગ	૧૦-૦-૦
	આચારાંગ ૩ નો લાગ	૧૦-૦-૦
૪	આવશ્યક	૭-૮-૦
૫ થી ૯	નિર્યાવલિકા (એકજ ગ્રંથમાં)	૧૧-૦-૦
૧૦	નંદી સૂત્ર	૧૨-૦-૦
૧૧	કલ્પ સૂત્ર ૧ લો લાગ	૨૫-૦-૦
	કલ્પ સૂત્ર ૨ નો લાગ	૨૦-૦-૦
૧૨	અન્તકૃત	૮-૮-૦
૧૩	વિપાક	૧૫-૦-૦
૧૪	અનુતરોપપાતિક	૭-૮-૦
૧૫	દશાશ્રુત	૧૧-૦-૦
૧૬	ઔપપાતિક	૧૨-૦-૦
૧૭	ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ૧ લો લાગ	૧૫-૦-૦
	" ૨ નો લાગ	૧૫-૦-૦
	" ૩ નો લાગ (બાઈડી ગમા છે)	
	" ૪ થી લાગ (")	
૧૮	ભગવતી સૂત્ર ૧ લો લાગ (છપાય છે)	
	" ૨ નો લાગ થોડા વખતમાં છપાશે.	

મંગલાવનારના ખર્ચે દેવે પારસલથી માલ મોકલાય છે. વી. પી. નો શીવાજ નથી. બુકસેલર્સને કમીશન ૧૦ ટકા મળે છે

પચવર્ષીય યોજનાની સંવત ૨૦૧૬ ની પહેલા વર્ષની લેટ

૧૦૦૦૭	શ્રી શેઠ શાંતિલાલ મગળદાસ	અમદાવાદ
૨૫૧૭	,, ,, બાબુલાલ નારણદાસ	ધોરાજી
૨૫૧૭	,, ,, ભાવસાર ભોગીલાલ છગનલાલ	અમદાવાદ
૨૫૧૭	,, ,, ઇશ્વરલાલ પુરપોતમદાસ	અમદાવાદ
૨૫૦૭	,, ,, હરિલાલ અનોપચંદ	ખંભાત
૨૫૦૭	,, ,, રંગજીભાઈ મોહનલાલ	અમદાવાદ
૧૦૧૭	,, ,, મુલચંદજી જવાહીરલાલ ખરડીયા	અમદાવાદ
૧૦૧૭	,, ,, ગુલાબચંદ લીલાધર ખાટવીયા	ખાખીબળીયા
૧૦૧૭	,, મહેતા પોપટલાલ માવજીભાઈ	જામનૈધપુર
૧૦૦૭	,, શાહ પ્રેમચંદ સાકરચંદ	અમદાવાદ
૭૫૭	,, ,, હાથીભાઈ ચત્રભુજ જામનગરવાળા	અમદાવાદ
૭૫૭	,, મહેતા ભાનુલાલ રૂગનાથ	ધ્રાક્ષ
૭૫૭	,, શાહ હરજીવનદાસ કેશવજી	મુળધ
૭૫૭	,, ,, જીઝાભાઈ વેલશીભાઈ	સુરેન્દ્રનગર
૫૧૭	,, ,, હીરાચંદ છગનલાલ હા. ચીમનલાલ હીરાચંદ	સાણુદ
૫૧૭	,, ,, મોતીલાલ હીરાચંદજી	નારાયણગામ
૫૧૭	,, વકીલ મણીલાલ કેશવલાલ	વડોદરા
૫૧૭	,, શેઠ ત્રીભોવનદાસ મગળદાસ	ખંભાત
૫૧૭	,, ,, ખાટવીયા અમીચંદ ગીરલરલાલ	ખેગલોર
૫૧૭	,, ,, સુમનલાલ કાળીદાસભાઈ	કાનપુર
૫૧૭	,, ,, હરકીશનદાસ કૃલચંદભાઈ	કાનપુર
૫૧૭	,, ,, બાગમલજી રૂગનાથમલજી ભણસારી હા શેઠ નેનમલજી	અમદાવાદ
૫૧૭	,, ,, ગીરધરલાલ માણીલાલ તરફથી	
	(સ્વ અ સૌ છળલખાઈના સ્મરણાર્થે)	ખારાઘોડા
૫૧૭	,, ,, એક સદ્ગ્રહસ્થ હા શાહ રીખજીદાસ જયતિલાલ	અમદાવાદ
૫૧૭	,, ,, બગડીયા જગજીવનદાસ રતનશી	દામનગર
૫૧૭	,, વકીલ વાડીલાલ નેમચંદ શાહ	વીરમગામ
૫૧૭	સ્થા. જૈન સંઘ હા મહેતા ચંદુલાલ ખેતશીભાઈ	વણી
૫૧૭	,, શેઠ દોશી જીવરાજ લાલચંદ	સાણુદ
૫૧૭	,, શાહ કાતીલાલ ત્રીભોવનદાસ	અમદાવાદ
૫૧૭	,, શેઠ નરસિંહદાસ વખતચંદ સઘવી	ધ્રાગધા

૫૧]	„	ડો. કસ્તુરચંદ બાલાભાઈ હા રજનીકાન્ત કસ્તુરચંદ શાહ	અમદાવાદ
૫૧]	„	શેઠ કસ્તુરચંદ હરજીવનદાસ હા. માણેકલાલ કસ્તુરચંદ	સાણુંદ
૩૧]	„	„ ખીમચંદ માણીલાલ	ખારાધોડા
૩૧]	„	„ કેશવલાલ ચોતમચંદ શાહ	ખારાધોડા
૩૧]	„	„ ભાઈલાલ ઉજ્જમશી શાહ	અમદાવાદ
૩૧]	„	„ રતીલાલ પોપટલાલ મહેતાના પૂ માતૃશ્રી જેન ચંચળજેન તરફથી લેટ	વણી
૩૧]	„	„ અમૃતલાલ ચોઘડભાઈ	ખારાધોડા
૨૫]	„	મહેતા રણજીતલાલ મોતીલાલ (ઉદ્દેપુરવાળા)	અમદાવાદ
૨૫]	„	„ કેશવલાલભાઈ	વીરમગામ
૨૫]	„	„ પ્રવિણજેન લક્ષ્મણભાઈ	અમદાવાદ
૨૫]	„	„ પારેખ ભીખાલાલ નેમચંદ	સાણુંદ
૩૧]	„	„ શાહ શાંતિલાલ મોહનલાલ	અમદાવાદ
૧૨૫]	„	„ ત્રીભાવનદાસ ગોપાલજી (પાંચ વર્ષની એક સાથે રૂ. ૨૫ લેખે)	શીવ
૫૧]	„	„ શેઠ લાલભાઈ હીમતલાલ	અમદાવાદ
૫૧]	„	„ શેઠ ધાન્શીભાઈ પાશવીર	થાનગઢ
૫૧]	„	„ શાહ હરિલાલ જેઠાલાલ	સાબરમતી
૩૧]	„	„ શાહ જીવનલાલ ગફલદાસ	વઢવાણ
૨૫]	„	„ ગાધી બાપુલાલ મોહનલાલ	ખાસાત
૨૫]	„	„ અ સૌ રભાજેન વાડીલાલ શાહ	વીરમગામ
૨૫]	„	„ ગોપાણી કસ્તુરચંદ ઠાકરશી હા રસીકલાલ	અમદાવાદ
૨૫]	„	„ શેઠ ઠાકરશી કરશનજી	થાનગઢ
૨૫]	„	„ શાહ જેઠાલાલ ત્રીભોવનદાસ	થાનગઢ
૧૦૧]	„	„ શેઠ વાડીલાલ જગનાદાસ	અમદાવાદ
૫૧]	„	„ શેઠ સાહેબલાલજી મહેતા	ઉદ્દેપુર
૨૫]	„	„ શેઠ મોતીલાલજી રણજીતલાલજી હી ગડ	ઉદ્દેપુર

૪૭૭૧

તા. ૩૧-૧૦-૬૦ સુધીમા મળેલી લેટ.

નમ્ર વિનંતી

ઉપરના દાનવીરોનો આભાર માનવો તે સમિતિની યવિત્ર ફરજ છે.

રાજકોટ, તા. ૩૧-૧૦-૬૦

સાકરચંદ ભાઈચંદ શેઠ-મત્રી

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

जैनाचार्य-जैनधर्मदिवाकर-पूज्य श्री घासीलालव्रतिविरचितया
आचारमणिमञ्जूपाख्यया व्याख्यया समलङ्कृतम् ।

श्रीदशवैकालिकसूत्रम्

अथ-पष्ठाध्ययनम् ।

पञ्चमाध्ययने निरवद्यभक्तपानाद्युपादानविधिर्दर्शितः, तादृशं भक्तपाना-
दिकं च शुद्धाचारवद्विरेवोपादीयतेऽतोऽस्मिन् महाचारकथाभिधाने पष्ठाध्ययने-
ऽष्टादशस्थानाश्रिताचारविधिरभिधीयते, तत्र महाचारकथामवसातुमुत्कण्ठिता
राजादयः कदाचित् स्वभागधेयवशान्नगरप्रान्तोद्यानमागतं गणिनमाकर्ण्य तदन्ति-
कमुपस्थिताः साधुसमुचिताचारं पृच्छन्तीत्याह—

हिन्दी भाषानुवाद ।

अब छठों अध्ययन कहते हैं ।

पांचवें अध्ययनमें निरवद्य भक्तपानकी विधि बताई है । निर-
वद्य भक्तपान शुद्ध आचारवान् मुनि ही ग्रहण करते हैं । इसलिए
महाचारकथा नामक छठे अध्ययनमें अष्टादश स्थानोंमें आश्रित
आचारकी विधि कहते हैं । महाचारकथाके जिज्ञासु राजा महाराजा
या अन्य प्रधान भव्य प्राणी सुनेकि-सौभाग्यसे नगर प्रान्त अथवा
उद्यानमें आचार्य महाराज पधारे हैं और यदि वह उनके समीप
पहुंच कर साधुओं के आचारके विषयमें पूछे, अथवा कोई मुनि

गुजराती भाषानुवाद.

अध्ययन छठुं.

पांचमा अध्ययनमां निरवद्य भक्तपाननी विधि बतापी छे. निरवद्य भक्त-
पान शुद्ध आचारवान् मुनि ज ग्रहण करे छे तेथी महाचारकथा नामक छठ्ठा अध्य-
यनमां अठार स्थानोमा आश्रित आचारनी विधि बतावे छे महाचारकथाना जिज्ञासु
राजा महाराजा या अन्य प्रधान भव्य प्राणीओ सांभणे डे-सुभाग्ये नगरप्रांत अथवा
उद्यानमां आचार्य महाराज पधार्या छे, अने तेओ तेमनी समीपे जधने साधुओना
आचार विषे पूछे,

યદ્વા-ભિક્ષાચર્યાગતેન સ્વાચારં પૃષ્ટેન કેનચિત્ સાધુના 'અદૂર ઇવો-
ધ્યાને ગુરવો મે વિગજન્તે ત એવ સવિસ્તરં કથયિષ્યન્તી' તિપ્રતિલબ્ધોત્તરા
રાજાદયસ્તત્રાગત્ય તમાચાર્યમાચારં પૃચ્છન્તીત્યાહ—

મૂલમ્—નાણદંસણસંપન્નં, સંજમે ય તવે રયં ।

ગણિમાગમસંપન્નં, ઉજ્જાણંમિ સમોસદં ॥૧॥

રાયાણો રાયમચ્ચ ય, માહણા અદુવ સ્વત્તિયા ।

પુચ્છંતિ નિહુઅપ્પાણો, કહં મે આચારગોયરો ॥૨॥

છાયા—જ્ઞાનદર્શનસંપન્નં, સંયમે ચ તપસિ રતમ્ ।
ગણિનમાગમસંપન્નમ્, ઉદ્યાને સમવસૃતમ્ ॥૧॥

રાજાનો રાજામાત્યાશ્ચ, બ્રાહ્મણા અથવા ક્ષત્રિયાઃ ।
પૃચ્છન્તિ નિમૃતાત્માનઃ, કથં ભવતામ્ આચારગોચરમ્ ॥૨॥

ટીકા—‘નાણદંસણ’ इत्यादि—

ઉદ્યાને=નગરાન્તિકર્વર્તિનિ પુષ્પફલસમૃદ્ધતરુરાજિવિરાજિતે આરામવિશેષે
સમવસૃતં=સમાગતં જ્ઞાનદર્શનસંપન્નં=જ્ઞાનં ચ દર્શનં ચેતિ જ્ઞાનદર્શને તાભ્યાં સંપન્નં
યુક્તં, તત્ર જ્ઞાનં=સ્વપરસ્વરૂપપરિચ્છેદકં મતિશ્રુતાદિકં, દર્શનં=દર્શનમોહનીયક્ષ-

ગોચરી કે લિફ ગયે હોં ઓર કોઈ ઉનસે ઉનકા આચાર પૂછે તો
મુનિ ઉત્તર દે કિ-યહાંસે પાસ હી ઉદ્યાનમેં મેરે ધર્માચાર્ય વિરાજ-
માન હેં વેહો વિસ્તારસે સમજાવેંગે । મુનિકા કથન સુનકર રાજા
આદિ આચાર્ય મહારાજકે સમીપ જાવેં ઓર ઉનસે મુનિયોંકા આચાર
પૂછે । યહી વિષય આગે કહા જાતા હૈ । ‘નાણદંસણ’ इत्यादि ।

ફૂલોં ફલોંસે સમૃદ્ધ, તરુઓંકી શ્રેણીસે શોભિત ઉદ્યાનમેં
પધારે હુઅ સ્વપરસ્વરૂપકો જાનનેવાલે મતિશ્રુત આદિ જ્ઞાન તથા

અથવા કોઈ મુનિ ગોત્રગીને માટે ગયો હોય અને કોઈ એને એનો આચાર
પૂછે, તો મુનિ ઉત્તર આપે કે—અહીંથી નજીકમાં જ ઉદ્યાનમાં મારા ધર્માચાર્ય વિરા-
જમાન છે તેજ વિસ્તારથી સમજાવશે મુનિનું કથન સાંભળીને રાજા આદિ આચાર્ય
મહારાજની સમીપે જાય, અને તેમને મુનિઓનો આચાર પૂછે એ વિષય આગળ
કહેવામાં આવે છે ‘નાણદંસણ’ इत्यादि

જ્ઞાન-ફૂલથી સમૃદ્ધ, તરુઓની શ્રેણીથી શોભિત ઉદ્યાનમાં પધારેલા, સ્વપર
સ્વરૂપને જાણુવાવાળા, મતિ શ્રુત આદિ જ્ઞાન તથા દર્શનમોહનીયના ક્ષય-ક્ષયોપશમ

यादिप्रादुर्भूतं जीवादिनवतत्त्वस्वरूपश्रद्धानात्मकम् । यद्यपि सम्यग्दर्शनादेव सम्यग्ज्ञानं भवति, तथापि सव्यवहारन्यापेक्षया ज्ञानस्यैव प्राधान्यादादौ प्रयोगः । संयमे=सप्तदशविधे, तपसि=द्वादशभेदे च रतं=तत्परम्, आगमसंपन्नम्=आगमः=आ=सम्यग्ज्ञानादित्रयमोक्षमार्गरूपा मर्यादा गम्यते=ज्ञायते येन सः, आचाराद्यङ्गोपाङ्गलक्षणस्तेन संपन्नं=तद्विषयकज्ञानवन्तं, गणिनं=गणः=साधुसमुदायः, आज्ञाकारित्वेन सोऽस्यास्तीति गणी=आचार्यस्तम्, राजानः=चक्रवर्त्यादयः, राजामात्याश्च=अमा=सह समीपे वा वर्तन्ते ये ते-अमात्याः, राजाममात्या राजामात्याः=राजमन्त्रिणश्च, ब्राह्मणाः=ब्रह्मचर्यं कुशलानुष्ठानं, तदेपामस्तीति ते, ब्राह्मणत्वजातिमन्तो वा, 'अदुव'-शब्दो देशीयस्तस्य 'अथवे' त्यर्थः । क्षत्रियाः=क्षतात्=उपघातात् त्रायन्ते इति ते, पीड्यमानप्राणिसंरक्षका इत्यर्थः । निभृतात्मानः=निश्चलान्तः करणा दत्तावधाना इत्यर्थः । अथवा विनीताः कृताञ्जलिपुटा इत्यर्थः, तादृशाः सन्तः भे=भवताम् आचारगोचरम् कथं=किंविधम् इति-पृच्छन्ति प्रश्नं कुर्वन्ति । तत्राचारः ज्ञानादिपञ्चविधः, गोचरः=भिक्षाचर्यादिलक्षणः,

दर्शनमोहनीयके क्षय क्षयोपशम अथवा उपशमसे उत्पन्न होनेवाले नव तत्त्वोंकी श्रद्धारूप दर्शनसे सम्पन्न, सत्तरह प्रकारके संयम, और बारह प्रकारके तपमें तत्पर, रत्नत्रयकी मर्यादाका बोध कराने वाले आचाराङ्ग आदि अङ्ग तथा उपाङ्गोंके ज्ञाता, छत्तीस गुणधारी आचार्य महाराज के पास चक्रवर्ती आदि राजा, राजमन्त्री ब्राह्मण अर्थात् ब्रह्मचर्य आदि शुभ क्रियाओंका अनुष्ठान करनेवाले या वर्णकी अपेक्षा ब्राह्मण, तथा क्षत्रिय अर्थात् दीन दुर्बलोंकी रक्षा करनेवाले, सावधानीसे विनय युक्त होकर पूछे कि-हे भदन्त ! आपका आचार अर्थात् ज्ञानाचार आदि, तथा गोचर अर्थात् भिक्षाचर्य आदि, अथवा साधुका आचरणीय (कर्तव्य) यानी साधुका धर्म क्या है ?

अथवा उपशमशी उत्पन्न यनारा नव तत्त्वोनी श्रद्धारूप दर्शनशी संपन्न, सत्तर प्रकारना संयम अने बार प्रकारना तपमा तत्पर, रत्नत्रयनी मर्यादानो बोध करावनार, आचाराङ्ग आदि अङ्ग तथा उपाङ्गोना ज्ञाता, छत्तीस गुण धारी आचार्य महाराजनी पास चक्रवर्ती राजा, राजमन्त्री, ब्राह्मण अर्थात् ब्रह्मचर्य आदि शुभ क्रियाओंनु अनुष्ठान करना या वर्णनी अपेक्षाओ ब्राह्मण, तथा क्षत्रिय अर्थात् दीन-दुर्बलनी रक्षा करनारा, सावधानीशी विनययुक्त यधने पूछे के-हे भदन्त ! आपनो आचार अर्थात् ज्ञानाचार आदि तथा गोचर अर्थात् भिक्षाचर्या आदि अथवा साधुका आचरणीय (कर्तव्य) या तो साधुनो धर्म शो छे ?

તયોઃ સમાહાર इति विग्रहः । यद्वा 'आचारगोचरः' इति छाया-आचारस्य
साधुसमाचारस्य गोचरः=विषयः, आचारगोचरः साधुकर्तव्यो धर्मः व्रतपट्का-
दिरित्यर्थः ॥ १ ॥ २ ॥

एवं पृष्ठ आचार्यः किं कुर्यादित्याह--

मूलम्--तेसिं सो निहुओ दंतो, सव्वभूयसुहावओ ।

सिक्खाए सुसमाउत्तो, आयक्खइ वियक्खणो ॥३॥

छाया--तेभ्यः स निभृतो दान्तः सर्वभूतमुखावहः ।

शिक्षया सुसमायुक्तः आचष्टे विचक्षणः ॥ ३ ॥

टीका--'तेसिं' इत्यादि--

निभृतः=निश्चलः सावधान इत्यर्थः, दान्तः=वशीकृतेन्द्रियः सर्वभूत-
सुखावहः=सकलजीवोपकारपरायणः शिक्षया=ग्रहणासेवनारूपया, तत्र ग्रहणा
शिक्षा-यथाक्रमं सूत्रार्थतदुभयबोधनरूपा, आसेवना च सूत्रोक्तक्रियाकलाप-

गाથામે જ્ઞાનદર્શનસંમન્ન વિશેષણ આયા છે । યદ્વાં યદ્ સમ-
જ્ઞાના યદ્વાપિ સમ્પન્નદર્શનસે હી સમ્યગ્જ્ઞાન ઉત્પન્ન હોતા
હૈ તો બી વ્યવહારનયકી અપેક્ષાસે જ્ઞાન પ્રધાન હૈ ઇસલિય આદિસે
જ્ઞાનકા ગ્રહણ ક્રિયા હૈ ॥ ૧ ॥ ॥ ૨ ॥

ऐसा पछनेपर उत्तर देनेकी विधि कहते हैं--'तेसिं' इत्यादि ।

આત્મા મેં સાવધાન, જિતેન્દ્રિય, સમસ્ત પ્રાણિયોંકા કલ્યાણ
કરનેવાલે, ગ્રહણ ઔર આસેવનરૂપ શિક્ષાસે સુસંપન્ન ઔર ધર્મોપદેશ
દેનેમેં ચતુર, આચાર્ય મહારાજ ઁન રાજા આદિકો ધર્મ કી પ્રરૂપણા
કરેં । ક્રમસે સૂત્ર ઔર અર્થકી શિક્ષા ગ્રહણશિક્ષા કહલાતી હૈ ઔર
પંચ મહાવ્રત આદિ સૂત્રોક્ત ક્રિયાઓમેં પ્રવૃત્તિ કરના આસેવનશિક્ષા હૈ ।

ગાથામા જ્ઞાનદર્શનસંપન્ન વિશેષણ આયુ છે અહીં અમ સમજવું કે જો
કે સમ્યગ્ દર્શનથી જ સમ્યગ્ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે, તો પણ વ્યવહારનયની અપે-
ક્ષાએ જ્ઞાન પ્રધાન છે, તેથી 'આદિ'થી જ્ઞાનનું ગ્રહણ કર્યું છે (૧-૨)

એ પૂછતા ઉત્તર આપવાની વિધિ કહે છે--તેસિં ૦ ઇત્યાદિ

આત્મામા સાવધાન, જિતેન્દ્રિય, સમસ્ત પ્રાણીઓનું કલ્યાણ કરવાવાળા, ગ્રહણ
અને આસેવન રૂપ શિક્ષાથી સુસંપન્ન અને ધર્મોપદેશ આપવામા ચતુર, આચાર્ય
મહારાજ એ રાજા આદિને ધર્મની પ્રરૂપણા કરી સભળાવે ક્રમે કરીને સૂત્ર અને
અર્થની શિક્ષા ગ્રહણશિક્ષા કહેવાય છે, અને પંચ મહાવ્રત આદિ સૂત્રોક્ત ક્રિયાઓમા
પ્રવૃત્તિ કરવી એ આસેવન શિક્ષા છે.

પાલનં, સુસમાયુક્તઃ=સુસંપન્નઃ ન્યૂનાધિકભાવરાહિત્યેનોભયશિક્ષાદક્ષ इत्यर्थः ।
વિચક્ષણઃ= ધર્મોપદેશનિપુણઃ સ ગણી તેભ્યઃ=રાજાદિભ્ય આચક્ષ્ટે=કથયતિ ।

‘નિહુઓ’ ઇતિ પદેનાસંભ્રાન્તતા, ‘દંતો’ ઇત્યનેન શબ્દાદિવિષયોપરતિઃ,
‘સવ્વભૂયસુહાવહો’ ઇત્યનેન સર્વભૂતામયકારિતા, ‘સિક્ષાણ સુસમાઉત્તો’ ઇતિ
પદેન જિજ્ઞામુકર્તૃકાચારગોચરવિષયકયાવત્પ્રશ્નસમાધાનશક્તિમત્તા, ‘વિચક્ષણો’
ઇત્યનેન ચ દ્રવ્યક્ષેત્રકાલભાવાભિજ્ઞતા, ઉત્તર્ગાપવાદવિવેકવત્તા ચ સમાવેદિતા ॥૩॥

મૂલમ્—હંદિ ! ધર્મમત્થકામાણં, નિર્ગંથાણં સુણેહ મે ।

આચારગોચરં ભીમં, સયલં દુરહિટ્ઠિયં ॥૪॥

છાયા—હન્દિ ! ધર્મર્થિકામાનાં, નિર્ગંથાનાં શ્રુત મે ।

આચારગોચરં ભીમં, સકલં દુરધિષ્ઠિતમ્ ॥ ૪ ॥

ટીકા—‘હંદિ’ ઇત્યાદિ—

‘હન્દિ’ ઇત્યવ્યયં કોમલામન્ત્રણે, તેન મો દેવાનુપ્રિયાઃ । ધર્મર્થિકા-
માનાં=ધર્મઃ શ્રુતચારિત્રલક્ષણઃ સ એવાર્થઃ પ્રયોજનં ધર્મર્થઃ, તં કામયન્તે=
વાઙ્મન્તીતિ ધર્મર્થિકામાઃ=શ્રુતચારિત્રધર્માભિલાષિણસ્તેષાં, નિર્ગંથાનાં=સાધુનાં
ભીમં=મયદ્ધૂરં કર્મશત્રૂન પ્રતીતિભાવઃ, દુરધિષ્ઠિતં=દુર્ધર્મ્ય કાતરૈર્દુરારાધ્યમિત્યર્થઃ,

‘નિહુઓ’ પદસે સંભ્રમકા અભાવ, ‘દંતો’ પદસે શબ્દ આદિ
વિષયોંકા ત્યાગ, ‘સવ્વભૂયસુહાવહો’ પદસે સમસ્ત જીવોંકો અભય-
દાન ‘સિક્ષાણ સુસમાઉત્તો’ પદસે આચારકે વિષયમેં જિજ્ઞાસુ દ્વારા
કિયે જાનેવાલે સવ પ્રશ્નોંકા ઉત્તર દેનેકી શક્તિ, ‘વિચક્ષણો’
પદસે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ ભાવકા જ્ઞાન ઔર ઉત્સર્ગ અપવાદ માર્ગકા
વિવેક પ્રગટ કિયા હૈ ॥ ૩ ॥

આચાર્ય ઉત્તર દેતે હૈ—‘હંદિ’ ઇત્યાદિ ।

હે દેવાનુપ્રિય ! શ્રુત ચારિત્રરૂપ ધર્મકી વાઙ્મ્ના કરનેવાલે

‘નિહુઓ’ શબ્દથી સંભ્રમનો અભાવ, દંતો શબ્દથી શબ્દાદિ વિષયનો ત્યાગ,
સવ્વભૂયસુહાવહો પદથી સમસ્ત જીવોને અભયદાન, સિક્ષાણ સુસમાઉત્તો પદથી
આચારના વિષયમાં જિજ્ઞાસુ દ્વારા પૂછતા સર્વ પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપવાની શક્તિ,
વિચક્ષણો પદથી દ્રવ્યક્ષેત્ર કાળભાવનુજ્ઞાન અને ઉત્સર્ગ અપવાદ માર્ગનો વિવેક
પ્રગટ કર્યો છે (૩)

આચાર્ય ઉત્તર આપે છે—‘હંદિ’ ઇત્યાદિ.

હે દેવાનુપ્રિય ! શ્રુત ચારિત્ર રૂપ ધર્મની વાંચના કરનાર નિર્ગંથના કર્મશત્રુ-

સકલં=નિરવશેષમ્ આચારગોચરં=જ્ઞાનક્રિયાલક્ષણં મે=મમ સકાશાત્ શ્રુણુત= આકર્ણયત, (હંદિ) इति पदेन कोमलसंवोधनमुक्तं, तदन्तरेण श्रोतारो दत्ता-
वधाना न भवन्ति । ‘धम्मत्थकामाणं, निग्गन्थाणं’ इति पदद्वयेन मोक्षाका-
ङ्क्षिन्वेऽपि बाह्याभ्यन्तरपरिग्रहरहितानामेव आचारगोचरं परमश्रेयस्करं सकल-
जनसेवनीय चेति मृन्यते ।

અથ ચ દ્વિતીયગાથાયાં ભવચ્છબ્દોપાદાનપુરસ્સરં પ્રશ્નસદ્ભાવેઽત્રાસસચ્છબ્દ-
મનુપાદાય ‘ધમ્મત્થકામાણં નિગ્ગન્થાણં’ इति पदद्वयं पुरस्कुर्वतामाचार्याणां स्वा-
भिमानाभावश्च बोध्यते ।

‘આચારગોચરં’ इति पदेन प्रश्नानुरूपवाक्यप्रयोगेण स्वागमपरिभाषया
च जिज्ञासुनां श्रवणानुरागो विवर्धते इति ध्वनितम् । ‘भीमं’ इति पदेना-

निर्ग्रन्थ का कर्मशत्रुओंके लिए भयंकर अर्थात् कर्मनाशक और कायर
जिसकी आराधना नहीं कर सकते, ऐसे संपूर्ण आचार गोचर
(ज्ञानचारित्र) को मुझसे सुनो ।

‘હંદિ’ यह कोमल आमंत्रण है इससे यह प्रकट किया है
कि मधुर संवोधन के बिना श्रोता उपदेश में मन नहीं लगाते ।
‘धम्मत्थकामाणं निग्गन्थाणं’ इन दो पदोंसे यह व्यक्त किया है कि
मोक्षका इच्छुक होनेपर भी उन्हींका आचार गोचर परम कल्याणकारी
और आराधनीय होता है, जो बाह्याभ्यन्तर परिग्रहसे मुक्त होते हैं ।

દ્વસરી ગાથામેં ભવત્ (આપ) શબ્દકા પ્રયોગ કરકે પ્રશ્ન કિયા
થા, કિંતુ ઉત્તરમેં આચાર્યને ‘હમારા’ એસે ન કહકર ‘નિર્ગ્રન્થ સાધુ-
ઓંકા’ એસા કહા હૈ, ઇસસે સ્વઅભિમાનકા અભાવ પ્રગટ હોતા હૈ ।

એને માટે લય કર અર્થાત્ કર્મનાશક, અને કાયર જેની આરાધના કરી શકતા નથી,
એવા સંપૂર્ણ આચારગોચર (જ્ઞાનચારિત્ર) ને મારી પાસેથી સાલણો

‘હંદિ’ એ કોમળ આમત્રણ છે, એથી એમ પ્રકટ કર્યું છે કે મધુર સંવોધન
વિના શ્રોતા ઉપદેશમાં મન લગાડતા નથી ધમ્મત્થકામાણં નિગ્ગન્થાણં એ બે પદોથી
એમ વ્યક્ત કર્યું છે કે મોક્ષના ઇચ્છુક હોય છતાં પણ તેમના આચારગોચર પરમ
કલ્યાણકારી અને આરાધનીય હોય છે, જે બાહ્યાભ્યંતર પરિગ્રહથી મુક્ત હોય છે

બીજી ગાથામાં ભવત્ (આપ) શબ્દનો પ્રયોગ કરીને પ્રશ્ન કર્યો હતો, કિંતુ
ઉત્તરમાં આચાર્યે ‘અમારા એમ ન કહેતા નિર્ગ્રન્થ સાધુઓના’ એમ કહ્યું છે, એથી
સ્વાભિમાનનો અભાવ પ્રકટ થાય છે

આચારગોચરં પદથી એમ ધ્વનિત થાય છે કે પ્રશ્નને અનુકૂળ

ચારગોચરવતાં સાધુસિંહાનાં સવિધે કર્મમૃગા ન સ્થાતું પ્રભવન્તીતિ ઘોતિતમ્ ।

‘સયલં’ इत्यनेन संपूर्णकथनमन्तरेण तत्त्वनिर्णयो न सम्यग् भवतीत्या-
वेदितम् । ‘दुरहिद्वियं’ इति पदेन गुरुकर्मणामयोग्यानां च दुःसेव्यमेतत्, न
तु लघुकर्मणाम्, इति व्यक्तीकृतम् ॥ ४ ॥

આચારગોચરસ્ય ગૌરવં પ્રદર્શયતિ—

મૂલમ્—નન્નત્થ^૧ ઇરિસં^૩ વુત્ત^૨, જે^૪ લોણ^૫ પરમદુચ્ચરં^૬ ।

વિઝલટ્ટાણભાઈસ્સ^૭, ન^૮ ભૂયં^{૧૦} ન^{૧૧} ભવિસ્સઈ^{૧૨} ॥૫॥

છાયા-નાન્યત્ર ईदृशम् उक्तं, यत् लोके परमदुश्चरं ।

વિપુલસ્થાનભાજિનઃ, ન ભૂતં ન ભવિષ્યતિ ॥ ૬ ॥

ટીકા—‘નન્નત્થ’ इत्यादि—

વિપુલસ્થાનભાજિનઃ=વિપુલો મહાફલમોક્ષહેતુત્વાત્સંયમસ્તસ્ય સ્થાનં

‘આચારગોચરં’ પદસે યહ ધ્વનિત હોતા હૈ કિ પ્રશ્નકે અનુકૂલ વાક્ય પ્રયોગસે ઔર આગમકી પરિભાષાસે શ્રોતાઓંકા સુનને મેં અનુરાગ વઢતા હૈ । ‘ભીમં’ પદસે યહ સૂચિત કિયા હૈ કિ આચાર ગોચર-વાલે સાધુ સિંહોંકે સામને કર્મરૂપી હિરન નહીં ઠહર સકતે । ‘સયલં’ પદસે પૂરા કથન કિયે વિના તત્ત્વકા નિર્ણય નહીં હો સકતા, યહ પ્રગટ કિયા હૈ, તથા ‘દુરહિદ્વિયં’ પદસે યહ સૂચિત કિયા ગયા હૈ કિ આચારકા પાલન કરના ગુરુકર્મો (ભારી કર્મવાલે) જીવોંકો કઠિન હૈ ઔર લઘુકર્મો જીવોંકો સુલભ હૈ ॥૪॥

અવ આચાર ગોચરકા ગૌરવ (મહત્ત્વ) વતાતે હૈ—

‘નન્નત્થ’ इत्यादि ।

અઘ્વણ્ડ ચારિત્ર પાલનેવાલે અથવા અનન્ત સુખકા સ્થાન

અને આગમની પરિભાષાથી શ્રોતાઓને અનુરાગ સાલળવામા વધે છે
ભીમં શબ્દથી એમ સૂચિત કર્યું છે કે આચારગોચરવાળા સાધુ સિંહોની સામે કર્મરૂપી
હરણ ઊભા રહી શકતા નથી સયલં શબ્દથી એમ પ્રગટ કર્યું છે કે પૂરું કથન કર્યા
વિના તત્ત્વને નિર્ણય થઈ શકતો નથી દુરહિદ્વિયં શબ્દથી એમ સૂચિત કર્યું છે કે
આચારનું પાલન કરવું ગુરુકર્મો (ભારેકર્મો) હોવાને માટે કઠિન છે, અને લઘુકર્મો
હોવાને માટે સુલભ છે (૪)

હવે આચારગોચરનું ગૌરવ (મહત્ત્વ) બતાવે છે—‘નન્નત્થ’ इत्यादि

અઘ્વણ્ડ ચારિત્ર પાળનારા અથવા અનન્ત સુખનું સ્થાન હોવાથી વિપુલ સ્થાન

भजते इत्येवं शीलः विपुलस्थानभाजी तस्य=अखण्डचारित्र्यवत् इत्यर्थः । यद्वा-
अनन्तगुवास्पदत्वाद् विपुलस्थानं मोक्षः तं भजते इत्येवं शीलस्तस्य विपुल-
स्थानभाजिनः=मोक्षाभिलाषिणः साधोः ईदृशम्=एवंविधमाचारगोचरम् अन्यत्र
जिनशासनादन्यस्मिन् शासने नोक्तं=न प्रतिपादितं यत्=यस्मात्कारणात् लोके=
जगति परमदुश्चरं=अतिदुष्करम् अस्ति अतो जिनशासनादन्यत्र न भूतं नापि
भविष्यति, अन्यत्र रागद्वेषसम्बलितत्वादीदृशमाचारगोचरम्, अतीतानन्तकाले
कदापि न प्रादुर्भूतं, तथैवानागतकाले कदापि न प्रकटीभविष्यति, भूतभवि-
ष्यतोरुपादानेन तन्मध्यवर्तिनि वर्तमानकालेऽपि न विद्यतेऽन्यत्रेति भावः । जिन-
शासने तु रागद्वेषरहितत्वात्तत्प्रतिपादितमाचारगोचरमनुपममिति भावः ॥ ५ ॥

मूलम्—सखुङ्ग^१गवियत्ताणं, वाहियाणं^२ च जे^३ गुणा^४ ।

अखण्ड^५फुडिया कायव्वा^६ तं सुणेह^७ जहा^८ तहा^९ ॥६॥

छाया—सक्षुल्लकव्यक्तानां, व्याधितानां च ये गुणाः ।

अखण्डास्फुटिताः कर्तव्याः, तत् शृणुत यथा तथा ॥ ६ ॥

टीका—‘सखुङ्ग’ इत्यादि—

सक्षुल्लकव्यक्तानां=वालकसहितवृद्धानां बालानां वृद्धानां चेत्यर्थः, क्षुल्लका
द्रव्यभावभेदाद् द्विविधाः, तत्र द्रव्यक्षुल्लका अल्पवयस्काः, भावक्षुल्लकाः=अन-

होनेसे विपुल स्थान जो मोक्ष उसके अभिलाषी मुनियोंका ऐसा
आचार जिन शासनके सिवाय अन्यत्र नहीं कहा गया है । इस-
लिए यह आचार संसार में अत्यन्त दुष्कर है । अतः यह आचा-
रगोचर रागद्वेषरहित जिन शासनके सिवाय अन्यत्र न कभी प्रगट
हुआ है, न कभी होगा और न वर्तमान कालमें है ॥ ५ ॥

‘सखुङ्ग’ इत्यादि—

क्षुल्लक (वालक) दो प्रकारके हैं—(१) द्रव्यक्षुल्लक, और (२) भाव-

क्षुल्लक मोक्ष तेना अभिलाषी मुनियोने ओवो आचार जिनशासन सिवाय अन्यत्र छडे-
वाभां आव्यो नथी तेथी ओ आचार स सारभा अत्यत दुष्कर छे. ओटले आ आचार-
ओअर रागद्वेष रहित जिनशासन सिवाय अन्यत्र उयाय प्रकट थयो नथी, छदि प्रकट
थशे नहि अने वर्तमान कालमा प्रकट नथी (५)

सखुङ्ग. इत्यादि

क्षुल्लक (वालक) के प्रकारना छे. (१) द्रव्यक्षुल्लक अने (२) भावक्षुल्लक-

ધીતાગમાઃ, વ્યક્તાઃ=વૃદ્ધાસ્તેऽપિ દ્વિવિધાઃ, તત્ર દ્રવ્યવૃદ્ધાઃ=વયોવૃદ્ધાઃ, ભાવ-
વૃદ્ધાઃ=અસ્થિલાગમતત્ત્વવિજ્ઞાઃ; વ્યાધિતાનાં=શ્વાસકાસાદિરોગગ્રસ્તાનાં ચકારાદ-
વ્યાધિતાનાં ચ સાધૂનાં યે ગુણા વક્ષ્યમાણલક્ષણા યથા=યેન પ્રકારેણ અસ્થ-
વૃદ્ધાઃસ્ફુટિતાઃ=અસ્થવૃદ્ધાઃસ્ફુટિતા ઇતિ વિગ્રહઃ । તત્રાસ્થવૃદ્ધાઃ દેશવિરાધના
રહિતાઃ, અસ્ફુટિતાઃ=સર્વવિરાધનાવિરહિતાઃ કર્તવ્યાઃ=આરાધનીયાઃ, તથા=તેન
પ્રકારેણ 'તત્' ઇત્યવ્યયમ્, અત્ર પ્રક્રાન્તપરામૃદ્ધાન્ ગુણાનિત્યર્થઃ । શૃણુત=આકર્ણયત,
વાલવૃદ્ધાદિભિઃ સર્વાવસ્થાસુ ગુણાનામસ્થવૃદ્ધત્વં સમારાધનીયમિતિ ભાવઃ ॥ ૬ ॥

મૂલમ્—^૩દસ ^૪અઢ ^૫ય ^૬ઠાણાઈ, ^૭જાઈ ^૮વાલોવરજ્ઞાઈ ।

^૯તત્થ ^{૧૦}અન્નયરે ^{૧૧}ઠાણે, ^{૧૨}નિગ્ગંથત્તાઽ મસ્સઈ ॥૭॥

શુદ્ધલક । અલ્પવય (ઉમ્મ) વાલોંકો દ્રવ્યશુદ્ધલક ઓર શાસ્ત્રોંકા અધ્યયન
ન કરનેવાલોંકો ભાવશુદ્ધલક કહતે હૈં ।

વૃદ્ધ ધી દો પ્રકારકે હૈં— (૧) દ્રવ્યવૃદ્ધ ઓર (૨) ભાવવૃદ્ધ ।
વયોવૃદ્ધોંકો દ્રવ્યવૃદ્ધ તથા સમસ્ત શાસ્ત્રોંકોં નિષ્ણાતોંકો ભાવવૃદ્ધ
કહતે હૈં ।

એસે વાલક ઓર વૃદ્ધ સાધુઓંકે તથા શ્વાસ શ્વાંસી આદિ
રોગોંસે ગ્રસિત સાધુઓ તથા નીરોગ સાધુઓંકે અર્થાત્ સબકે જો
દેશવિરાધના રહિત તથા સર્વવિરાધના રહિત ગુણ હોતે હૈં—
આરાધનીય હૈં ઉન્હે—મુનો, તાત્પર્ય યહ હૈ કિ—વાલક ઓર વૃદ્ધ
સાધુઓંકો સબ અવસ્થાઓં મેં અસ્થવૃદ્ધ ગુણોંકા હી પાલન કરના
ચાહિય ॥ ૬ ॥

અલ્પવયવાળાને દ્રવ્યશુદ્ધલક અને શાસ્ત્રોંકા અધ્યયન ન કરનારાઓને ભાવશુદ્ધલક કહે છે.

વૃદ્ધ પણ બે પ્રકારના છે (૧) દ્રવ્યવૃદ્ધ અને (૨) ભાવવૃદ્ધ. વયોવૃદ્ધને
દ્રવ્યવૃદ્ધ અને સમસ્ત શાસ્ત્રોંકા નિષ્ણાત હોય તેમને ભાવવૃદ્ધ કહે છે

એવા બાળક અને વૃદ્ધ સાધુઓના તથા શ્વાસ ખાંસી આદિ રોગોથી ગ્રસિત
સાધુઓના તથા નીરોગી સાધુઓના અર્થાત્ સર્વના, જે દેશવિરાધના રહિત
તથા સર્વવિરાધના રહિત ગુણો હોય છે તે આરાધનીય છે, તે સાલણો તાત્પર્ય
એ છે કે બાળક અને વૃદ્ધ સાધુઓએ સર્વ અવસ્થામાં અર્પણ અને અસ્કુટ
ગુણોનું જ પાલન કરવું જોઈએ. (૬)

છાયા-દશ અષ્ટૌ ચ સ્થાનાનિ યાનિ વાલોઽપરાધ્યતિ ।

તત્રાન્યતરસ્મિન્ સ્થાને નિર્ગ્રન્થત્વાદ્ અશ્યતિ ॥ ૭ ॥

ટીકા—‘દસ’ ઇત્યાદિ—

વાલઃ=વિવેકવિકલઃ યાનિ દશ અષ્ટૌચ=અષ્ટાદશ સ્થાનાનિ=વશ્યમા-
ગાનિ આશ્રિત્ય અપરાધ્યતિ=આગમોક્તવિધિનાઽનનુતિષ્ઠન્ સંયમં વિરાધ્યતિ,
તત્ર=તેષ્વષ્ટાદશમુ સ્થાનેષુ મધ્યે, અન્યતરસ્મિન્ સ્થાને=એકસ્મિન્નપિ સ્થાને
પ્રમાદી સાધુઃ નિર્ગ્રન્થત્વાત્=ચારિત્રધર્માત્ અશ્યતિ=અષ્ટૌ ભવતિ, દ્રવ્યલિઙ્ગ-
વત્ત્વેઽપિ નિશ્ચયનયેનાસાધુત્વમાપદ્યતે इत्यर्थः ॥ ૭ ॥

સપ્ત્યષ્ટાદશસ્થાનાનિ નિર્દિશતિ—

મૂલમ્—વયછક્કં કાયછક્કં અકલ્પો ગિહિર્માયણં ।

પલિયંકનિસજ્જા ય સિણાણં સૌહવજ્જણં ॥૮॥

છાયા-વ્રતપટ્કં કાયપટ્કં અકલ્પો ગૃહિમાજનમ્ ।

પર્યટ્ટુનિપદ્યા ચ સ્નાનં ગોમા વર્જનમ્ ॥ ૮ ॥

ટીકા—‘વયછક્કં’ ઇત્યાદિ—

વ્રતપટ્કં=પ્રાણાતિપાતાદિરાત્રિભોજનાન્તવિરમણલક્ષણમ્ ૬, કાયપટ્કં=
પૃથિવ્યાદિકાયપટ્કસ્વરૂપમ્ ૬, અકલ્પઃ=સાધુનામકલ્પનીયમ્ (૧), ગૃહિમા-

‘દસ અદ્ય ઇત્યાદિ— જો વાલ (અજ્ઞાની) આગે કહે હુ
અષ્ટાદશ સ્થાનોં ં દોષ લગાકર સંયમકી વિરાધના કરતા હૈ,
અષ્ટાદશ સ્થાનોં મેં સે કિસી એક સ્થાનમેં સી પ્રમાદકા સેવન કરતા
હૈ, વહ નિર્ગ્રન્થધર્મસે અષ્ટ હો જાતા હૈ । અર્થાત્ દ્રવ્યસે સાધુકા વેપ
રસ્ત્રનેપર સી નિશ્ચયનયસે અસાધુતા આજાતી હૈ ॥ ૭ ॥

‘વયછક્ક’ ઇત્યાદિ । પ્રાણાતિપાત વિરમણસે લેકર રાત્રિ-
ભોજનવિરમણ તક હહ વ્રત (૬) તથા પૃથિવી આદિ છ કાય (૬)

દસ અદ્ય—ઇત્યાદિ જે જાણ (અજ્ઞાની) આગળ કહેલા અઠાર સ્થાનોમા
દોષ લગાડીને સંયમની વિરોધના કરે છે, અઠારમાથી, કોઈ એક સ્થાનમા પણ
પ્રમાદનું સેવન કરે છે, તે નિર્ગ્રન્થ ધર્મથી પ્રપ્ત થઈ જાય છે અર્થાત્ દ્રવ્યથી
સાધુનો વેશ ગમવા છતા પણ નિશ્ચય નયથી અસાધુતા આવી જાય છે (૭)

વયછક્કં, ઇત્યાદિ પ્રાણાતિપાત વિરમણથી લઈને રાત્રિ ભોજન વિરમણ
સુધીના છ વ્રતો (૬), તથા પૃથિવી આદિ છ કાય (૬), સાધુઓને માટે અકલ્પનીય

जनम्=गृहस्थानां कांस्यादिमयभाजनम् (१), पर्यङ्कः=खट्वादिः (१), निषद्या=
गृहस्थानामासनम् आसन्द्यादिकम् (१), स्नानं=देशतः सर्वतो वा (१), शोभा=
वस्त्राभरणादिना शरीरमण्डनं च (१), वर्जनम् इत्यस्याकल्पादौ सर्वत्रान्वयः ।
एतानि अष्टादशस्थानानि तीर्थकरोक्तविधিনিषेधयोरनाचरणाऽऽचरणाभ्यां दृषि-
तानि भवन्ति, यथाऽऽदेशमनुपालनेन तु एतानि समाराधितानि भवन्ति, यथा-
व्रतपटक, कायपटकं च यथाविध्यनुपालनेन संयमस्थानानि, अकल्पादीन्यपि
निषेधवाक्यानुपालनाय, तद्वर्जने संयमस्थानान्येव भवन्ति ॥ ८ ॥

मूलम्—तत्थिमं पढमं ठाणं महावीरेण देसियं ।

अहिंसा निउणा दिट्ठा सब्बभूएसु संजमो ॥९॥

साधुओंके लिए अकल्पनीय (१), गृहस्थोंके कांसी आदिके वर्तन
(१) खाट पर्यङ्क आदि (१) गृहस्थोंके आसन्दी (कुर्सी) आदि आसन
(१) विभूषा आदिके लिए एक देश स्नान अर्थात् विनाकारण
आंखके भ्रू मात्र धोना या सर्व देशसे स्नान करना (१) वस्त्र
अलंकारोंसे शरीरको शोभित करना (१) ये अष्टादश स्थान हैं ।

इनमें से तीर्थकर भगवान् ने जिनका पालन करने का उपदेश
दिया है उनका पालन न करने से तथा जिनका निषेध किया है
उनका आचारण करने से दोष लगता है । सर्वज्ञ के वचनों के
अनुसार पालन करने से इनकी आराधना होती है । जैसे छह व्रतों
और छह कायों का विधि के अनुसार पालन करने से वे संयम के
स्थान हो जाते हैं और अकल्प आदि का निषेधरूपसे पालन करने से
अर्थात् उनका सेवन न करने से वे भी संयम के स्थान हो जाते हैं ॥८॥

(१), गृहस्थानां कासा आदिना वासणु (१), गाट पलंग आदि (१), गृहस्थानां
भुरसी आदि आसन (१) विभूषा आदिने भाटे ओक देश स्नान अर्थात् विना कारण
आपनी भ्रू मात्रनु धोवु अथवा सर्व देशे करीने स्नान करवु (१) वस्त्रालंकारोथी
शरीरने शोभित करवु (१) ओ अठार स्थानो छे ओभाथी तीर्थकर लगवाने नेनु
पालन करवाने उपदेश आप्यो छे तेनु पालन न करवाथी तथा नेनो निषेध कथ्यो
छे तेनु आचरण करवाथी दोष लागे छे सर्वज्ञना वचनो अनुसार पालन करवाथी
ओने आराधना थाय छे नेमके छ व्रतो अने छ कायनु विधि अनुसार पालन
करवाथी ते संयमना स्थान गनी जाय छे, अनेक अकल्प आदिनु निषेधरूपे
पालन करवाथी अर्थात् ओनु सेवन न करवाथी ते पण संयमना स्थान गने छे (८)

છાયા-તત્રેદં પ્રથમં સ્થાનં મહાવીરેણ દેશિતમ્ ।

અહિંસા નિપુણા દૃષ્ટા સર્વભૂતેષુ સંયમઃ ॥ ૯ ॥

ટીકા-‘તત્થિમં’ इत्यादि-

તત્ર તેષુ અષ્ટાદશસુ સ્થાનેષુ અહિંસા=ન હિંસા=અહિંસા, સર્વભૂતેષુ=પૃથિવ્યાદિસકલપ્રાણિષુ સંયમઃ=પરદુઃખપ્રહાણેચ્છા દયા તત્સ્વરૂપેત્યર્થઃ । અનેનાહિંસાયા લક્ષણં પ્રદર્શિતમ્, તેન પ્રાણવ્યપરોપણવર્જનં, પ્રાણસંકટાન્મોચનં ચેતિ ફલિતમ્ । इयं कीदृशीत्याह-निपुणेति । निपुणा=सकलार्थसाधिका अनन्तमुखप्रापिकेत्यर्थः, महावीरेण दृष्टा=केवलज्ञानेन साक्षात्कृता, अतएव इदम्=अहिंसालक्षणं प्रथमं स्थानं देशितं=कथितम् ।

યઢા-તત્રાહિંસા-સર્વભૂતેષુ સંયમઃ=સર્વભૂતવિષયકઃ સંયમોઽહિંસાયામેવ ભવતિ,નાન્યત્રેતિહેતોર્મહાવીરેણ ભગવતા નિપુણા=સદોષાહારપરિત્યાગેન પ્રભૂતસામર્થ્યવતી દૃષ્ટા=ધર્મસાધનત્વેન સાક્ષાત્કૃતા,અતએવેદં ગુણસ્થાનં પ્રથમં દેશિતં=કથિત-

‘તત્થિમં’ इत्यादि । इन अठारह स्थानों में से पृथिवीकाय आदि के प्राणों का व्यपरोपणा न करने और प्राणियों का संकट दूर करने की इच्छारूप संयम को अहिंसा कहते हैं । वह अहिंसा अनन्त सुख को प्राप्त कराती है, ऐसा भगवान् महावीर स्वामीने केवलज्ञान द्वारा प्रत्यक्ष देखा है । अतएव अहिंसा को पहला स्थान कहा है । अथवा समस्त प्राणियों का संयम -(रक्षण) अहिंसा में ही होता है । अहिंसा के सिवाय अन्यत्र नहीं होता, इसी से भगवान् महावीर ने साधुओं के द्वारा सदोष आहार का परिहार करने से विशेष सामर्थ्यवाली अहिंसा को केवलज्ञान द्वारा ऐसा देखा है कि यही धर्म का साधन है । इसलिए अहिंसा को पहले स्थान में कहा है ।

તત્થિમ-ઈત્યાદિ એ અઠાર સ્થાનોમાથી પૃથિવીકાય આદિના પ્રાણોનુ વ્યપરોપણુ ન કરવાથી અને પ્રાણીઓનુ સંકટ દૂર કરવાની ઇચ્છારૂપ સંયમને અહિંસા કહે છે એ અહિંસા અનન્ત સુખની પ્રાપ્તિ કરાવે છે એણુ ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ કેવળજ્ઞાન દ્વારા પ્રત્યક્ષ જોયુ છે તેથી કરીને અહિંસાને પહેલુ સ્થાન કહ્યુ છે અથવા બધા પ્રાણીઓનો સંયમ (રક્ષણ) અહિંસામા જ થાય છે, અહિંસા સિવાય અન્યત્ર થતા નથી તેથી ભગવાન મહાવીરે સાધુઓ દ્વારા સદોષ આહારનો પરિહાર કરવાથી વિશેષ સામર્થ્યવાળી અહિંસાને કેવળ જ્ઞાન દ્વારા

મિત્યર્થઃ । ‘નિઝણા’ ઇતિ વિશેષણપદમ્—અહિંસાયા મુખ્યત્વં પ્રથમસ્થાનયોગ્યતાં ચ વોધયતિ । ‘સવ્વભૂણ્ણુ સંજમો’ ઇત્યને ‘કથમેતે પ્રાણિનઃ પ્રાણસંકટા-
દુન્નુક્તા ધવેયુ’ રિતીચ્છા, તત્ફલભૂતં પ્રાણસંકટાન્મોચનં ચાહિંસાયામન્તર્ભૂત-
મિતિ સ્પષ્ટીકૃતમ્ ॥ ૯ ॥

મૂલમ્—જાવંતિ લોણ પાણા, તસા અદુવ થાવરા ।

તૈ જાણમજાણં વા, ન હણે ણો વિ ઘાયણ ॥૧૦॥

છાયા-યાવન્તો લોકે પ્રાણાસ્તસા અથવા સ્થાવરાઃ ।

તાન્ જાનન્ અજાનન્ વા ન હન્યાત્ નોઽપિ ઘાતયેન્ ॥૧૦॥

ટીકા—‘જાવંતિ’ ઇત્યાદિ—

લોકે=ચતુર્દશરજ્જ્વાત્મકે યાવન્તઃ=યત્પરિમિતાઃ સકલા ઇત્યર્થઃ, ત્રસાઃ=
ત્રસનશીલા દ્વીન્દ્રિયાદયઃ, અદુવ=અથવા, સ્થાવરાઃ=સ્થિતિશીલાઃ પૃથિવ્યાદયઃ
પ્રાણાઃ=પ્રાણિનઃ, તાન્ જાનન્ ‘અયં ત્રસાદીઃપ્રાણી’ ઇત્યવબુધ્યમાનઃ રાગ-
દ્વેષાવેશેનેતિશેષઃ, વા=અથવા, અજાનન્=પ્રમાદવશતોઽજાનનઃ ન હન્યાત્=સ્વયં

‘નિઝણા’ વિશેષણ સે અહિંસા કી મુખ્યતા ઓર પ્રથમસ્થાન
કી યોગ્યતા પ્રગટ કી હૈ । ‘સવ્વભૂણ્ણુ સંજમો’ વિશેષણ સે યહ
સ્પષ્ટ કિયા હૈ કિ યહ પ્રાણી કિસ ઉપાયસે સંકટ સે છૂટે એસી
ઇચ્છા; ઓર ઉસ ઇચ્છા કે ફલસ્વરૂપ પ્રાણિયોં કા સંકટ દૂર કરના
અહિંસા કે હી અન્તર્ગત હૈ ॥ ૯ ॥

જાવંતિ ઇત્યાદિ । ચૌદહ રાજૂ પ્રમાણ લોક મેં જિતને મી
ત્રસ અથવા સ્થાવર પ્રાણી હૈં ઉન સબ કો જાનતા હુઆ રાગદ્વેષાદિ

એવી જોઇ છે કે આજ ધર્મનું સ્થાન છે તેથી અહિંસાને પહેલા સ્થાનમાં
કહી છે

નિઝણા વિશેષણથી અહિંસાની મુખ્યતા પ્રથમ સ્થાનની યોગ્યતા પ્રકટ કરી
છે. સવ્વભૂણ્ણુ સંજમો વિશેષણથી એમ સ્પષ્ટ કર્યું છે કે આ પ્રાણી કયા ઉપાયથી
સંકટમાંથી છૂટે, એવી ઇચ્છા અને એ ઇચ્છાના ફળસ્વરૂપ પ્રાણીઓના કંઈ દૂર
કંઈ એ અહિંસાની અદર સમાવિષ્ટ થાય છે (૬)

જાવંતિ—ઇત્યાદિ ચૌદ રાજુ પ્રમાણ લોકમાં જોડલા ત્રસ અથવા સ્થાવર
પ્રાણીઓ છે, એ સર્વને જાણતા, રાગદ્વેષાદિને વશ થઈને યા વિના જાણ્યે પ્રમાદને વશ

ન હિસ્યાત્, નો અપિ=નાપિ ઘાતયેત્=અન્યદ્વારા નોપમર્દયેત્, ઘ્નન્તમપિ વા નાનુમોદયેદિતિભાવઃ ॥ ૧૦ ॥

મૂલમ્—સઽવે^૧ જીવા^૩ વિ^૨ ઇચ્છંતિ^૪ જીવિતું^૫ ન મરિજિજિતું^૬

તમ્હા^૮ પ્રાણિવહં^{૧૧} ઘોરં^{૧૨} નિર્ગંથા^{૧૩} વર્જયન્તિ^{૧૦} ણં ॥૧૧॥

છાયા—સર્વે^{૧૧} જીવા અપિ ઇચ્છન્તિ જીવિતું ન મર્તુમ્ ।

તસ્માત્ પ્રાણિવધં ઘોરં નિર્ગંથા વર્જયન્તિ તમ્ ॥ ૧૧ ॥

ટીકા—‘સઽવે’ इत्यादि—

મર્તેડપિ=સમસ્તા અપિ જીવાઃ=ત્રસસ્થાવરલક્ષણા જન્મિનઃ, જીવિતું=દીર્ઘકાલં નિરુપદ્રવં પ્રાણાન્ ધારયિતું સ્વાયુષોડ્ઘ્વિતત્ત્વમિતિભાવઃ, ઇચ્છન્તિ=અમિલપન્તિ, વિંતુ મર્તુ=પ્રાણાન્ પરિત્યજતું નેચ્છન્તીતિ પૂર્વેણ સમ્બન્ધઃ, તસ્માદ્ હેતો ઘોરં=ઘોરનરકાદિદુઃસ્વકારણત્વાત્ દારુણં, ણં=તં પ્રાણિવધં=પૃથિવ્યાદિ-જીવજાતસ્ય સ્વસ્વકર્માનુસારેણ સંલબ્યપ્રાણાનાં વિઘટનીકરણં જીવઘાતમિત્યર્થઃ, નિર્ગંથાઃ=સાધવઃ વર્જયન્તિ=પરિત્યજન્તિ સર્વપ્રાણાતિપાતાદુપરતા ભવન્તીત્યર્થઃ ॥

‘નિર્ગંથા’ ઇતિ પદેન પરિગ્રહરહિતા એવ અહિંસાં સર્વથાડ્ઘુપાલયિતું પ્રભવન્તીતિ સૂચિતમ્ ॥ ૧૧ ॥

કે વશાસે યા ધિના જાને પ્રનાદ કે વશાસે સ્વયં ન હને, દૂસરે સે ન હનાવે ઓર હનતે હુએ કી અનુમોદના ન કરે ॥ ૧૦ ॥

સઽવે જીવા इत्यादि । સઽવ જીવ જીવિત રહને કી અભિલાપા રખતે હૈં કોઈ જીવ મરના નહીંં ચાહતા ઇસલિએ ઉનકા વ્યપરોપણ (હિંસા) કરના ઘોર અર્થાત્ નરકાદિ કા દુઃસ્વ દાના હોને સે અયંકર હૈ । અતઃ નિર્ગંથ સાધુ ઉસકા ત્યાગ કરતે હૈં—વે સર્વ-પ્રાણાતિપાત સે વિરત હોતે હૈં ।

‘નિર્ગંથા’ પદસે યહ સૂચિત કિયા હૈ કિ પરિગ્રહ સે રહિત હી અહિંસા કા સર્વથા પાલન કર સકતે હૈં ॥ ૧૧ ॥

અધને સ્વય ન હણે, ખીજા દ્વારા ન હણાવે અને હણનારાની ન અનુમોદના કરે (૧૦)

સઽવે જીવા-इत्यादि બધા જીવો જીવિત રહેવાની અભિલાપા રાખે છે, કોઈ જીવ મરવા ઇચ્છતો નથી, તેથી એનું વ્યપરોપણ (હિંસા) કરવું એ ઘોર છે અર્થાત્ નરકાદિકત્તુ દુઃખ આપનાર કોઈને લાયકર છે તેથી જે નિર્ગંથ સાધુ તેનો ત્યાગ કરે છે, તે સર્વ-પ્રાણાતિપાતથી વિરત થાય છે નિર્ગંથા શબ્દથી એમ સૂચિત કર્યું છે કે પરિગ્રહથી રહિત હોય તે જ અહિંસાનું સર્વથા પાલન કરી શકે છે (૧૧)

अथद्वितीयस्थानमह—

^१मूलम्—अ^७प्पण^६ट्ठा^७ पर^८ट्ठा^९ वा, को^{१०}हा^{११} वा ज^{१२}इ^{१३} वा भ^{१४}या ।

^{१५}हिंस^{१६}गं^{१७} न^{१८} मुसं^{१९} ब्रूया^{२०} नो^{२१} वि^{२२} अन्नं^{२३} वयाव^{२४}ए ॥१२॥

छाया-आत्मार्थ वा परार्थ वा, क्रोधाद् वा यदि वा भयात्
हिंसकं न मृषा ब्रूयात्, नो अपि अन्यं वादयेत् ॥१२॥

टीका—‘अप्पणट्ठा’ इत्यादि—

आत्मार्थ=स्वनिमित्तं मृषा=असत्यं न ब्रूयात् यथा अग्लानत्वेऽपि ग्लानो-
ऽहमित्यादि परार्थ वा=अन्यनिमित्तं वा मृषा न ब्रूयात् यथा अवसन्नपार्श्वस्थादि-
साधुसम्मानार्थम् ‘अयं क्रियापात्रमित्यादि’ । यद्वा-यस्य कस्य च न दुश्चरित्रस्य
कृते ‘अयं सच्चरित्र इत्यादि’ क्रोधाद्वा=अपमानादिकारणवशाद्वा यथा—
‘नीचस्त्वमित्यादि । उपलक्षणयेतन्मानादीनाम्, मानात्-अतपस्वित्वेऽपि ‘अहं
तपस्वीत्यादि । मायातः-भिक्षाटनादिसामर्थ्यसत्त्वेऽपि ‘नाहं समर्थोऽरिम प्रस्था-
तुमित्यादि । लोभात्-यथा प्रशस्तान्नादिलाभे सति शुद्धस्याप्यन्तप्रान्ताहारस्य

अथ दूसरा स्थान बताते हैं—अप्पणट्ठा इत्यादि । बीमार न
होने पर भी ‘मैं बीमार हूँ’ इत्यादि अपने निमित्त असत्य भाषण
न करे । अवसन्न पार्श्वस्थ आदि साधुका सम्मान करने के लिए
‘यह क्रियापात्र है’ ऐसा, अथवा किसी दुश्चरित्र को सच्चरित्र कहना
आदि, परके निमित्त असत्य भाषण न करे । ‘तुं नीच है’ इत्यादि
क्रोध वश असत्य न बोले । उपलक्षण से—‘मैं तपस्वी हूँ’ इस प्रकार
मानकपायसे असत्य वचन न कहे । गोचरी आदि जाने को सामर्थ्य
होने पर भी ‘सुझमें चलनेका सामर्थ्य नहीं है’ इस प्रकार माया
से मृषाभाषाका प्रयोग न करे । अन्त प्रान्त आहार को अशुद्ध

डवे गीणु स्थान बतावे छे अप्पणट्ठा-इत्यादि णिमार न होवा छता
पण ‘हु णिमार छु’ इत्यादि पोताने निमित्ते असत्य भाषण न करे अवसन्न
पार्श्वस्थ आदि साधुनु सम्मान करवाने भाटे ‘आ क्रियापात्र छे’ ओवुं, अथवा
डोठ दुश्चरित्रने सम्यचरित्र छडेवो आदि पणने निमित्ते असत्य भाषण न करे ‘तु
नीच छे’ इत्यादि क्रोधवश असत्य न बोले उपलक्षणथी ‘हु तपस्वी छु’ ओ
प्रकारे मानकपायथी असत्य वचन न कहे गोचरी आदि भाटे जवानु सामर्थ्य
होवा छतां पण ‘भारामां आलवानु सामर्थ्य नहीं’ ओ प्रमाणे मृषा

विषये—‘अशुद्धमिदमित्यादि’ । भयात्—यथा कृतपापः प्रायश्चित्तादिभयात् ‘मया नेदं कृतमित्यादि मृषा न ब्रूयात्, हिंसकं वा=परपीडोत्पादकं वा वचनं न ब्रूयात् स्वयम्, अन्यमपि नो वादयेत्=मृषा वक्तुं नादिशेत्, अन्यं वा मृषा-वदन्तं नानुमोदयेदिति भावः ॥१२॥

तृतीयस्थानमाह—

मूलम्—मृसावाओ उ^३ लोगम्मि^१ सव्वसाहूहि^४ गरिहिओ^५ ।

अविस्सासो^७ यं भूयाणं^८ तम्हा मोसं^९ विवज्जए^{१०} ॥१३॥

छाया—मृषावादस्तु लोके सर्वसाधुभिर्गर्हितः ।

अविश्वासश्च भूतानां तस्माद् मृषा विवर्जयेत् ॥ १३ ॥

टीका—‘मुसावाओ’ इत्यादि—

लोके=सकलसंसारे मृषावादस्तु=असत्यभाषणं तु सर्वसाधुभिः साधयन्ति=निर्वाणसाधकान् योगानिति यद्वा सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्ररूपरत्नत्रय-वलेन मोक्षमार्गमिति, अथवा निरुक्तव्युत्पत्त्या मोक्षमार्गं प्रतिगच्छतां सहायका (असस्था) बत्ता देना आदि लोभसे अनृत (असत्य) उच्चारण न करे । पाप कर्म करने पर भी प्रायश्चित्त के भयसे असत्य भाषण न करे । तथा परको पीडा उपजानेवाली भाषा न बोले । यह सब प्रकार का असत्य अन्य से न बोलावे तथा असत्य बोलते हुए को भला न समझे अर्थात् उसकी अनुमोदना न करे ॥ १२ ॥

‘मुसावाओ’ इत्यादि । मोक्ष प्राप्त कराने वाले योगी की साधना करने वाले अथवा सम्यग्ज्ञान सम्यग्दर्शन और सम्यक्चारित्र द्वारा मोक्ष मार्ग के साधक अथवा मोक्ष मार्ग में गमन करने वाले भव्य

लाषाने। प्रयोग न करे अन्त आत आहारने अशुद्ध गताववे। आदि प्रकारे दोषार्थी असत्य उच्चारण न करे पापकर्म करवा छता पणु प्रायश्चित्तना लयार्थी असत्य लाषण न करे तथा परने पीडा उपजानेवाली लाषा न बोले आ सर्व प्रकारान् असत्य भील पासे न बोलावे तथा असत्य बोलनारने लो। न लो। अर्थात् ऐनी अनुमोदना न करे (१२)

मुसावाओ— इत्यादि— मोक्ष प्राप्त करानेवाले योगी की साधना करानेवाले अथवा सम्यग्ज्ञान सम्यग्दर्शन अने सम्यक्चारित्रद्वारा मोक्षमार्गना साधक अथवा मोक्षमार्गमा गमन करानेवाले, भव्य प्राणीजोना सहायकने साधु कहे छे तथा सर्वज्ञ

भवन्तीति-साधवः, सर्वसार्वशब्दयोः, प्राकृतै 'सन्व' इति रूपसत्वात् सार्वः= सर्वज्ञास्तेच ते साधवः, सर्वसाधवः, न्यायस्य समानत्वात्तीर्थकरा अपि साधु- पदेन व्यवहियन्ते, यद्वा-सर्वे च ते साधवः सर्वसाधवः=गणधरादयः यदिवा सार्वः सर्वज्ञः साधवः=मुनयस्तैर्गर्हितः=लोकलोकोत्तरोभयविधानार्थपरंपराजन- कत्वान्निन्दितः, भूतानां=जीवानाम् अविश्वासः-अश्रद्धेयः तस्मद्धेतोः मृषा=मृषा- वादं विवर्जयेत्=परित्यजेत् । अयं मृषावादो हि निखिलमहापुरुषैर्निन्दितत्वान्नाच- रणीय इति भावः ॥१३॥

मूलम्—चित्तमंतमचित्तं वा अल्पं वा जडं वा बहुं ।

दंतसोहणामित्तं विं, उग्गहं से अजाइया ॥ १४ ॥

छाया— चित्तवद् अचित्तवद् वा अल्पं वा यदि वा बहु ।

दन्तशोधनमात्रमपि अवग्रहं तस्य अयाचित्वा ॥१४॥

टीका— 'चित्तमंत' इत्यादि—

चित्तवत्=सचित्तं शिष्यादिकम् अचित्तवत्=अचिन् वस्त्रपात्रादिकम् अल्पम्=

प्राणियों के सहायक को साधु कहते हैं । तथा सर्वज्ञ भगवान् को अथवा गणधरों को तथा सामान्य साधुओं को सर्वसाधु कहते हैं । मृषावाद समस्त संसार में सर्व साधुओं (गणधरों) द्वारा अथवा सर्वज्ञ द्वारा तथा साधुओं द्वारा गर्हित है अर्थात् लौकिक और लोकोत्तर में विविध अनर्थों का कारण होने से निन्दित है । मृषावादी पर किसीका विश्वास नहीं रहता, अतः उसका परित्याग करना चाहिए । आशय यह है कि यह मृषावाद समस्त महापुरुषों द्वारा निन्दित है । अतः उसका आचरण करना नहीं चाहिए ॥१३॥

चित्तमंत इत्यादि । तं अप्पणा इत्यादि । शिष्यादि सचित्त,

भगवानने अथवा गणधरने तथा सामान्य साधुओंने सर्वसाधु कहे छे. मृषावाद समस्त संसारमा सर्व साधुओं (गणधरों) द्वारा अथवा सर्वज्ञद्वारा तथा साधुओंद्वारा गर्हित छे. अर्थात् लौकिक अने लोकोत्तरमा विविध अनर्थोंनु कारण होवाथी निन्दित छे मृषावादी पर के छेना विश्वास रहेतो नथी ओटले ओने परित्याग करवे ओछेओ आशय ओ छे के ओ मृषावाद सर्व महापुरुषोंद्वारा निन्दित छे, ओटले ओवु आचरण कवु न ओछे. (१३)

चित्तमंत— इत्यादि तथा तं अप्पणा— इत्यादि— शिष्यादि सचित्त, वस्त्र-

मूल्यप्रमाणाभ्यां स्वल्पम्, तत्र मूल्यतोऽल्पम्—एरण्डकाष्ठादिकं, प्रमाणतोऽर्कतू-
लादिकं, यदिवा बहु=मूल्यतः प्रमाणतश्च, तत्र मूल्यतो बहु हीरेकभस्मादिकं,
प्रमाणतो बहु मृत्पिण्डपाषाणादिकं, किं बहुना दन्तशोधनमात्रमपि=दन्तशोध-
नोपयोगि तृणमपि से=तस्य वस्तुस्वामिन इत्यर्थः, अवग्रहम् अनुज्ञाम् आज्ञा-
मित्यर्थः अयाचित्वा=अगृहीत्वा, अस्योत्तरगाथया सम्बन्धः ॥१४॥

मूलम्—तं^१ अप्पणा^३ न^८ गिण्हंति^५ नो^६ वि^७ गिण्हावण^८ परं^९ !

अन्नं^{११} वा^{१३} गिण्हमाणं^{१०} पि^{१२} नाणुजाणंति^{१४} संजया ॥ १५ ॥

छाया— तत् आत्मना न गृह्णन्ति नो अपि ग्राहयेत् परम् ।

अन्यं वा गृह्णन्तमपि नानुजानन्ति संयताः ॥१५॥

टीका— 'तं' इत्यादि—

तत्=पूर्वोक्त वस्तु संयताः=साधवः आत्मना स्वयं न गृह्णन्ति नोपाददते,
नापि परेण=अन्येन ग्राहयन्ति, गृह्णन्तमन्यमपि वा नानुजानन्ति=नानुमोदयन्ति ॥१५॥
चतुर्थं स्थानमाह—

मूलम्—अवंभचरियं^७ घोरं^८ प्रमायं^५ दुरहिट्टियं^६ ।

नायरंति^८ मुणी^७ लोए^३ भेयाययणवज्जिणो^९ ॥ १६ ॥

छाया—अब्रह्मचर्यं घोरं प्रमादं दुरधिष्ठितम् ।

नाचरन्ति मुनयो लोकै भेदायतनवर्जिनः १६ ॥

वस्त्रपात्र आदि अचित्त, एरण्ड काष्ठ आदि-मूल्यसे अल्प, आककी
रुई आदि प्रमाणसे अल्प, हीरे की भस्म आदि मूल्यसे बहु, ढेला,
पत्थर. आदि प्रमाणसे बहु, अधिक क्या-दांत शोधनका तृण भी
स्वामीकी आज्ञा लिये बिना संयमी न स्वयं ग्रहण करते हैं, न दूसरे
से ग्रहण कराते हैं, न ग्रहण करते हुए की अनुमोदना करते हैं
॥१४॥१५॥

पात्रादि अचित्त, ऐ-एनु साड्डु आदि भूयमा णड्डु, पत्थर-ढेकु आदि प्रमाणमा
णड्डु, वधादे शु ' हांन जेतस्वान् तत्पुण्ड्र पणु तेना स्वामीनी आज्ञा दीधा
बिना संयमीणो नयं अहणु क्त्वा नथी अने अहणु क्त्वा नथी अनुमोदना करता
नहीं (१४-१५)

टीका-‘अवंभचरियं’ इत्यादि-

भेदायतनवर्जिनः=भेदः=चारित्रभङ्गः तस्यायतनम्=आश्रयः प्राणाति-
पातनादि, सर्वथा चारित्रोन्मूलनहेतुत्वात् तद्वर्जिनः चारित्रभङ्गभीरवः मुनयः=
जैनाज्ञाप्रमाणकाः लोके=जगति घोरं=घोरदुःखोत्पादकत्वात् प्रमादं=प्रमाद-
जनकम् अनवधानतोत्पादकम् चित्तव्यामोहकत्वेन सदसद्विवेकापहारकत्वात् दुर-
धिष्ठितम् दुष्परिणाममित्यर्थः, जन्मजरामरणसंकुलानन्तससारपरिभ्रमणहेतुत्वात् ।
अब्रह्मचर्यम् अकुशलानुष्ठानरूपं मैथुनमित्यर्थः, नाऽऽचरन्ति=न सेवन्ते । ‘घोरं’
इति पदेन हिंसादिदारुणकर्मकारणता सूचिता । ‘प्रमायं’ इति पदेन तत्सेवक-
माणिव्यामोहकत्वप्रदर्शितम् । ‘दुरहिष्ठियं’ इत्यनेन कटुविपाकता प्रकटीकृता ॥१६॥

मूलम्-मूलमेयमहमस्स महादोससमुस्सयं ।

तम्हा मेहुणसंसग्गं निग्गंथा वज्जयंति णं ॥१७॥

चौथा स्थान कहते हैं-‘अवंभचरियं’ इत्यादि ।

चारित्रका सर्वथा विराधक प्राणातिपात प्रभृति से भीत भिक्षु
संसार में घोर दुखोंके जनक, सत् असत् के विवेक से विकल
बनाकर अमावधानता रूप प्रमादको पैदा करनेवाले जन्म जरा मरणकी
पीडा (दुःख) से भरे हुए अपारसंसारमें बार बार परिभ्रमण करानेके
कारण-दुष्फलदाता, अब्रह्मचर्यको कदापि सेवन नहीं करते, ‘घोरं’ पदसे
यह सूचित किया है कि ब्रह्मचर्य हिंसा आदि अनेक दारुण (भयंकर) कर्मोंका
कारण है । ‘प्रमायं’ पदसे यह प्रदर्शित किया है कि-उसका सेवन
करने वाला प्राणी मूढ़ (विवेक विकल) बन जाता है । ‘दुरहिष्ठियं’
पदसे अब्रह्मचर्य को नारकादि कटु फलका दाता बताया है ॥१६॥

चौथु स्थान कहे छे- अवंभचरियं- इत्यादि-

चारित्रनी सर्वथा विराधना करनारा प्राणातिपात आदिथी ण्हीतो भिक्षु,
संसारभा घोर दुःखेना जनक, सत् असत्ता विवेकथी विकल बनानीन
अनवधानताइय प्रमादने पैदा करनारा जन्म जरा मरणनी पीडाथी लरेला अपार
संसारभा बारबार परिभ्रमण करायवाना कारणइय, दुष्फलदाता ओवा अब्रह्मचर्यनु
सेवन कदापि करतो नथी घोर शण्दथी ओम सूचित कथुं छे के अब्रह्मचर्य
हिंसा आदि अनेक दारुण कर्मोनु कारण छे ‘प्रमाय’ शण्दथी ओम प्रदर्शित
कथुं छे के ओनु सेवक करनार प्राणी मूढ़ (विवेकविकल) बनी जाय छे
दुरहिष्ठियं शण्दथी अब्रह्मचर्यने नारकादि कटुफलनु दाता बताव्यु छे (१६)

હાયા-મૂલમેતદધર્મસ્ય મહાદોષસમુચ્છયમ્ ।

તસ્માત્મૈથુનસંસર્ગે નિર્ગન્થા વર્જયન્તિ તં ॥૧૭॥

ટીકા-‘મૂલમેય’ इत्यादि-

एतद्=अब्रह्मचर्यम् अधर्मस्य=सावधानुष्ठानस्य मूलं=बीजं, महादोष-समुच्छयं=महादोषाणां वधवन्धनादिरूपाणां समुच्छयः पुञ्जो यत्र तत् तथोक्तम्=सकलमहादोषरशिरूपं, तस्मात्कारणात् निर्गन्थाः=साधवः ण=तं प्राणातिपातादि-पापकलापकारणतया मैथुनसंसर्गं=वनितालापनत्कथातदङ्गप्रत्यङ्गनिरीक्षणादिक वर्ज-यन्ति=परित्यजन्ति । ‘अहम्मस्स मूलम्’ इत्यनेनाब्रह्मसेविनः पापपक्षयो न भवति मुहुर्मुहुरधुमभावनाङ्कुरोत्पत्तेरवश्यंभावित्वादिति सूचितम् । ‘महादोससमुस्सयं’ इति पदेन सकलव्रतमङ्गप्रमङ्गः प्रकटितः । ‘मेहुणमंसर्गं’ इत्यनेनैकस्या अपि कस्याश्चिद् वृत्तेर्मङ्गे व्रतमालिन्यमावेदितम्, ‘निर्गन्था’ इति पदेन अब्रह्मचर्यवर्जका एव निर्गन्था भवितुमर्हन्तीत्यावेदितम्, ॥१७॥

‘મૂલમેય’ इत्यादि । यह अब्रह्मचर्य अधर्मका मूल है, तथा वधवन्धनादि महादोषों की ग्वान है । इस कारण श्रमण उस प्राणा-तिपात आदि पापोंको पैदा करने वाला मैथुन संसर्ग-अर्थात् स्त्रियों के साथ बैठकर वार्तालाप कथा अङ्गोपाङ्गो का देखना आदि का परित्याग करते हैं । ‘अहम्मस्स मूलं’ पदसे यह प्रकट किया है कि-अब्रह्मसेवीके पापों का अन्त नहीं हो सकता, क्योंकि बार बार अशुभ भावना रूपि अङ्कुरोंकी उत्पत्ति अवश्य होती है । ‘महादोससमुस्सयं’ पदसे सकल व्रतों का भङ्ग प्रदर्शित किया है । ‘मेहुणमंसर्गं’ से ब्रह्मचर्य की किसी भी बाड़ का भंगकरने से व्रतों में मलिनता प्रगट की है । ‘निर्गन्थ’ पदसे यह व्यक्त किया है कि-अब्रह्मचर्यका त्यागी ही निर्गन्थ हो सकता है ॥१७॥

મૂલમેય. ઇત્યાદિ એ અબ્રહ્મચર્ય અધર્મનું મૂળ છે, તથા વધવન્ધનાદિ મહાદોષોની ગાણ છે એ કારણે શ્રમણ એ પ્રાણાતિપાત આદિ પાપોને પેદા કરનાર મૈથુન સંસર્ગ-આર્થાત્ સ્ત્રીઓની સાથે બેસીને વાર્તાલાપ કથા અંગોપાંગોને જોવા-આદિના પરિત્યાગ કરે છે અહમ્મસ્સ મૂલં એ પદથી એમ પ્રકટ કર્યું છે કે-અબ્રહ્મચર્યના પાપોનો અંત આવી શકે નથી, કારણકે વાર વાર અશુભ ભાવનારૂપી અકુરોની ઉત્પત્તિ અવશ્ય થાય છે મહાદોસસમુસ્સયં પદથી સર્વવ્રતોના ભંગ પ્રદર્શન કર્યા છે. મેહુણમંસર્ગં થી બ્રહ્મચર્યની કોઈ પણ વાડને ભંગ કરવાથી વ્રતોમાં મલિનતા પ્રકટ કરી છે. નિર્ગન્થ શબ્દથી એમ વ્યક્ત કર્યું છે કે-અબ્રહ્મચર્યનો ત્યાગી જ નિર્ગન્થ થઈ શકે છે. (૧૭)

पञ्चमस्थानमाह—

^३ मूलम्—^८ विडमु^५ब्भ^६इमं ^७ लोणं ^९ तिह्रं ^८ सर्पिं च ^८ फाणियं ।

^{११} न ^२ ते ^{१०} संनिहि^{१३}मिच्छन्ति ^१ नायपुत्रवओरया ॥ १८ ॥

छाया—विडमुद्भेद्यं लवणं तैलं सर्पिश्च फाणितम् ।

न ते संनिधिमिच्छन्ति ज्ञातपुत्रवचोरताः ॥ १८ ॥

टीका—‘विड’ इत्यादि—

ज्ञातपुत्रवचो रताः=ज्ञातः सिद्धार्थभूपरतस्य पुत्रः ज्ञातपुत्रः=वर्धमानस्वामी तस्य वचसि=वचने रताः=तत्पराः प्रवचनाराधका-इत्यर्थः ते=निर्ग्रन्थत्वेन प्रसिद्धाः साधवः विडम्=गोमूत्रादिपक्कलवणविशेषः, ‘विट् लवणं’ इति भाषायाम्, उद्भेद्य=समुद्रलवणम्, लवणं=सामान्यलवणम्, अत्र सर्वं लवणमचित्तमेव निषिध्यते, सचित्तस्य तु साधूनामग्राह्यत्वेन सर्वथा तदप्राप्तेः । तैलम्=तिलादिसमुत्पन्नं, सर्पिः=घृतं, फाणितं=द्रवगुडः, उपलक्षणमेतदशनादीनाम्, एतेषां पूर्वोक्तवस्तूनां संनिधिम् सम्=सम्यक् प्रकारेण निधीयते आत्मा अनेन दुर्गताविति संनिधिः । आत्मदुर्गतिमाधनमंग्रहः; स द्रव्यमात्रभेदाद्विधा, तत्र द्रव्यसंनिधिः

पांचवें स्थानका प्रतिपादन करते हैं :—

‘विडं’ इत्यादि । ज्ञातपुत्र भगवान् वर्धमान स्वामी के वचन की आराधनाकरनेमें तत्पर निर्ग्रन्थ मुनिराज—विट् लवण, समुद्री लवण, तथा सामान्य लवण की संनिधि करनेकी इच्छा भी नहीं करते । यह सब अचित्त नमक की संनिधिका त्याग समझना चाहिए । क्योंकि कि सचित्त नमक साधुओं को सर्वथा त्याज्य है, तथा तेल, घी, गीलागुड, और गुड मात्र, उपलक्षणसे समस्त अशनादि वस्तुओं की संनिधि का त्याग करते हैं । आत्मा जिससे नरक आदि दुर्गति को

पाथमा स्थानमु प्रतिपादन करे छे—

विडं— इत्यादि— ज्ञातपुत्र भगवान् वर्धमान स्वामीनां वचनोनी आराधना करवामा तत्पर निर्ग्रन्थ मुनिराज विट् लवण, समुद्री लवण (भीठु) तथा सामान्य लवणकी संनिधि करवानी पणु धृच्छा करे नकीं. ओ अधी ज्ञातनां अचित्त लवणनी संनिधिने त्याग समझवे। सचित्त लवण तो साधुओने सर्वथा त्याज्य होय छे ओर होते तेल, घी, नरम ओण अने गोण मात्र, उपलक्षणथी अधी अशनादि वस्तुओनी संनिधिने त्याग साधुओ करे छे. आत्मा जेथी नरक आदि दुर्गतिने प्राप्त

રાત્રાવગનાદીનાં સંસ્થાપનમ્, ભાવસંનિધિસ્તુ-ક્રોથાદિસંગ્રહસ્તમુખ્યમપિ સંનિધિ
નેચ્છન્તિ=નામિલપન્તિ । સંનિધેરિચ્છામાત્રમપિ ન કુર્વન્તીત્યર્થઃ । સિદ્ધમા-
ત્રમપિ રાત્રૌ ન સ્થાપયેદિતિ ભાવઃ । ‘નાયપુત્તવઓરયા’ इति पदेन जिनाज्ञा-
समाराधका एव संनિधिर्वर्जका भवन्तीति व्यज्यते ॥१८॥

સંનિધિદોષમાહ—

મૂલમ્—^૨લોહસ્સે^૧સણુ^૩ફાસે^{૧૬} મન્ને^૬ અન્નયરામવિ^૭ ।

જે^૧ સિયા^૨ સંનિ^૩હિકામે^૦ ગિહી^{૧૧} પવ્વ^{૧૩}ઇ^{૧૨}ન^{૧૦} સે ॥૧૯॥

છાયા-લોભસ્યૈવઃ અનુસ્પર્ગઃ મન્યે અન્યરત્નમપિ ।

યઃ સ્યાત્ સંનિધિ કામયતે ગૃહી પ્રવ્રજિતો ન સઃ ॥૧૯॥

ટીકા-‘લોહસ્સ’ इत्यादि—

एषः=संनधिः लोभस्य=असन्तोषात्मकाऽऽत्मविभावपरिणामस्य अनु-
स्पर्शः=प्रभावः, अतः यः स्यात्=रुदाचित् अन्यतरमपि=एकमपि संनधि काम-
यते उच्छति स गृही=गृहस्थः न तु प्रव्रजितः न तु साधुः इत्यहं मन्ये=निश्चि-

પ્રાપ્ત હોના હૈં ઉસે સંનિધિ કહતે હૈં । સંનિધિ દો પ્રકાર કી હૈ (૧)
દ્રવ્ય સંનિધિ, ઓર (૨) ભાવ સંનિધિ । રાત્રિમેં લવણ આદિકા
સંગ્રહ કરના ભાવસંનિધિ હૈ । તાત્પર્ય યહ હૈ કિ સીથમાત્ર મી રાત્રિ
મેં નહીં રખના ચાહિયે । (નાયપુત્તવઓરયા) પદસે યહ સૂચિત કિયા
હૈ કિ-અર્હન્ત ભગવાન્ કી આજ્ઞાકે આરાવક અનગાર હી સંનિધિકા
પરિહાર કર સકતે હૈ ॥ ૧૮ ॥

સંનિધિ કે દોષ કહતે હૈ—‘લોહસ્સે’ इत्यादि ।

યહ-સંનિધિ લોભકા પ્રભાવ હૈ ડસલિયે જો કિસીમી સમય
કિસી તરહ કી સંનિધિકી અભિલાષા કરતા હૈ વહ ગૃહસ્થ હૈ સાધુ

યાય છે તેને સંનિધિ કહે છે સંનિધિ એ પ્રકારની છે (૧) દ્રવ્ય સંનિધિ (૨) ભાવ
સંનિધિ એને લવણ આદિનો સંગ્રહ કરવો એ દ્રવ્ય સંનિધિ છે કોઈ આદિનો સંગ્રહ
કરવો એ ભાવસંનિધિ છે તાત્પર્ય એ છે કે જરા જેટલું લવણ પણ રાત્રે રાખવું ન
જોઈએ નાયપુત્તવઓરયા પદથી એમ સૂચિત કર્યું છે કે- અર્હન્ત ભગવાન્ની
આજ્ઞાના આગ્રહક અનગારના સંનિધિનો પરિહાર કરી શકે છે (૧૮)

સંનિધિના દોષો કહે છે- લોહસ્સે इत्यादि-

આ સંનિધિ લોભના પ્રભાવ છે, તેથી જે કોઈ પણ સમયે કોઈ તરેહની સંનિ-
ધિની અભિલાષા કરે છે તે ગૃહસ્થ છે, સાધુ નથી, એમ હું માનું છું તાત્પર્ય એ

નોમિ, લોભસ્ય ચારિત્રવિફલકારિતયા તત્પભાવસમુદ્ભાવિતસંનિધિસેવનપરસ્ય સાધોર્ગૃહસ્થસમવૃત્તિત્વેના સાધુત્વમાપતતીતિ તીર્થકરૈસ્તથા સંમતત્વાદિતિ ભાવઃ ॥૧૯॥

નનુ સંનિધેઃ પરિવર્જનીયત્વે સાધૂનાં વસ્ત્રાદિધારણમપિ સંનિધિદોષા-
ક્રાન્તત્વેન પરિવર્જનીયં સ્યાદત આહ- 'જંપિ' ત્યાદિ ।

મૂલમ્—જંપિ^૧ વત્થં^૨ ચ પાંયં^૩ વા કંવલં^૪ પાંયપુંછણં^૫ ।

તંપિ^૬ સંજમલજ્જટ્ટા^૭, ધારંતિ^૮ પરિહરંતિ^૯ ય ॥૨૦॥

છાયા—યદપિ વસ્ત્રં ચ પાત્રં વા કમ્વલં પાદપ્રોઝ્છનમ્ ।

તદપિ સંયમલજ્જાર્થં ધારયન્તિ પરિહરન્તિ ચ ॥ ૨૦ ॥

ટીકા—'જંપિ' इत्यादि—

યદપિ વસ્ત્રં ચ પાત્રં વા કમ્વલં પાદપ્રોઝ્છનં=રજોહરણં વા ધારયન્તિ=
સ્વીકુર્વન્તિ, પરિહરન્તિ=સંયમનિર્વાહકત્વેન સેવન્તે ધાતૂનામનેકાર્થત્વાત્ તદુપભોગં
કુર્વન્તીત્યર્થઃ, સાધવ્ इति શેષઃ । તદપિ સંયમલજ્જાર્થં=સંયમશ્ચ લજ્જા ચ સંયમ-
લજ્જે, તદર્થ=તયોરનુપાલનાર્થમ્ । સંયમઃ=ચારિત્રં તન્નિર્વાહાર્થં પાત્રાદિ, ગૃહસ્થ-

નहीं है । ऐसा मैं मानता हू । तात्पर्य यह है कि लोभ चारित्रका
विनाश करने वाला है, अतः लोभके प्रभाव से उत्पन्न होने वाली
संनिधिका सेवन करने वाला साधु गृहस्थके समान वृत्तिमान होने से
असाधु हो जाता है । इसलिए संनिधिका त्याग करना चाहिए ॥१९॥

સંનિધિ યદિ ત્યાજ્ય હૈ તો સનિધિમેં સંમિલિતહોને સે વસ્ત્ર આદિ
કા ધારના ખી ત્યાજ્ય ઠહરેગા સો કહતે હૈં—જંપિ इत्यादि ।

જો વસ્ત્ર પાત્ર કંવલ ઓર રજોહરણ ધારણ કરતે હૈં યા સેવન
કરતે હૈં ડનકા સંયમ ઓર લજ્જાકે લિયે હી ઉપભોગ કરતે હૈં અર્થાત્ પાત્ર
આદિ સંયમ કે નિર્વાહ કે લિયે હૈ । ક્યોંકિ ગૃહસ્થ કે ભાજન આદિમેં ભોજન

છે કે લોભ ચારિત્રનો વિનાશ કરનાર છે, તેથી લોભના પ્રભાવથી ઉત્પન્ન થનારા સંનિ-
ધિનુ સેવન કરનારા સાધુ ગૃહસ્થની સમાનવૃત્તિવાળો હોવાથી અસાધુ બની જાય છે
તેથી સનિધિનો ત્યાગ કરવો જોઈએ (૧૯)

જો સનિધિ ત્યાજ્ય છે તો સનિધિમાં સંમિલિત હોવાથી વસ્ત્ર આદિને ધારણ
કરવા એ પણ ત્યાજ્ય કરે, તેથી કહે છે— જંપીં ઇત્યાદિ જે વસ્ત્ર પાત્ર કંવલ અને
રજોહરણ ધારણ કરે છે યા સેવન કરે છે તે સંયમ અને લજ્જાને માટે જ ઉપભોગ
કરે છે અર્થાત્ પાત્ર આદિ સંયમના નિર્વાહને માટે છે કારણ કે ગૃહસ્થના વાસણ

ભાજનાદી ભોજનાદિવર્જનાત્, સ્વનિશ્ચિતપાત્રાદ્યન્તરેણ સંયમપાલનં કર્તુમશક્યમ્, સ્ત્ર્યાદિદર્શને વસ્ત્રરહિતસ્ય સાધોર્ગર્હણીયતાપત્તિસ્તેન ચ નિર્લજ્જતાપ્રવચનલઘુતા-
દયો દોષા આપતન્તીતિ લજ્જાનુપાલનાર્થં વસ્ત્રધારણમિતિમૂત્રાર્થઃ । અથવા સંયમ એવ
લજ્જા, સંયમલજ્જા, સંયમવતાં શાસ્ત્રવિરુદ્ધાચરણે લજ્જાદર્શનાત્સંયમે લજ્જાત્વો-
પચારઃ । તદર્થં સર્વમેવ વસ્ત્રાદિ ધારયન્તીત્યાદિ ॥૨૦॥

નતુ સાધૂનાં વસ્ત્રપાત્રાદિગ્રણોપભોગકરણે કથં ન પરિગ્રહદોષાપત્તિઃ ?
इत्यागङ्गायामाह—

मूलम्—न सो परिग्रहो वृत्तो नायपुत्तेण ताइणा ।

मुच्छा परिग्रहो वृत्तो इयं वृत्तं महेसिणा ॥२१॥

छाया—न स परिग्रह उक्तः ज्ञातपुत्रेण त्रायिणा ।

मूर्च्छा परिग्रह उक्तः इत्युक्तं महर्षिणा ॥२१॥

टीका—‘नसो’ इत्यादि—

त्रાયिणा=भवभ्रमणभयात्मवपररक्षकेण જ્ઞાતપુત્રેણ શ્રીમહાવીરસ્વામિના

કરને કા નિષેધ હૈ । અપની નેસરાય કે પાત્ર વિના સંયમ કા પાલન
હોના અસંભવ હૈ । તથા સ્ત્રિયોં કે દેખને પર વસ્ત્ર રહિત ગર્હણીય હોતા
હૈ ઓર ઇસ કારણ સે નિર્લજ્જતા પ્રવચન-લઘુતા આદિ દોષ આ-
જાતે હૈ । ઇસલિંગ લજ્જા કા પાલન કરને કે લિંગ વસ્ત્ર ધારણ કિયે
જાતે હૈ । અથવા સયમી યદિ શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ આચરણ કરતે હૈ તો
उनमे लज्जा देखी जाती है, इससे सयममें लज्जाका उपचार होता
है । ऐसा उपचार करने से यह अर्थ निकलता है कि-संयम रूपी
लज्जा के लिये वस्त्र आदि धारण करते हैं ॥२०॥

વસ્ત્ર પાત્ર આદિકા ગ્રહણ ઓર ઉપભોગ કરને સે સાધુઓં કો

આત્મા ભોજન કરવાનો નિષેધ છે પોતાની નેસરાયના પાત્ર વિના સંયમનુ પાલન
થવું અસંભવિત છે તેમજ સ્ત્રિઓના દેખતા વસ્ત્રરહિત રહેવું ગર્હણીય બને છે, અને
એ દ્રવ્યથી નિર્લજ્જતા પ્રવચન-લઘુતા આદિ દોષ લાગે છે એથી લજ્જાનુ પાલન
કરવા માટે વસ્ત્ર ધારણ કરવામા આવે છે અથવા જો સયમી શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ આચરણ
કરે છે તો તેનામા લજ્જા જોવામા આવે છે, તેથી સયમમા લજ્જાને ઉપચાર થાય
છે એવા ઉપચાર કરવાથી એવો અર્થ નીકળે છે કે—સયમરૂપી લજ્જાને માટે તેઓ
વસ્ત્ર દિ ધારણ કરે છે (૨૦)

વસ્ત્ર પાત્ર આદિનુ ગ્રહણ અને ઉપભોગ કરવાથી સાધુઓને પરિગ્રહનો દોષ

સઃ=નિર્મલવસ્ત્રાદિગ્રહણોપભોગઃ પરિગ્રહઃ- નોક્તઃ=પરિગ્રહત્વેન ન પ્રતિપાદિતઃ,
વસ્ત્રાદેશ્ચારિત્રપુષ્પાલમ્બનત્વાત્, કિંતુ મૂર્છા=વસ્ત્રપાત્રાદ્યાસક્તિઃ સૈવ પરિગ્રહઃઉક્તઃ=
પરિગ્રહત્વેન કથિતઃ, इति=एवं महर्षिणा=ऋषिराजेन श्री सुधर्मस्वामिना जग्बु-
स्वामिनं प्रति उक्तम्=अभिहितम् ॥ ૨૧ ॥

નનુ અકિંચનાનાં વસ્ત્રાદિમુખલોભેન તદ્વાપ્તયે તદાસક્તિર્દેશ્યત એવ,
તર્હિ વસ્ત્રાદિમતામનુભૂતતજ્જનિતસુખાનાં તદ્વિરહમનિચ્છતાં તત્રાસક્તિરનિવાર્યેતિ
સાધુનાં વસ્ત્રાદિધારણેઽપિ કુતો ન મૂર્છાવત્ત્વમ્ ?

પરિગ્રહ કા દોષ ક્યોં નહીં લગતા ? હસ પ્રશ્ન કા સમાધાન કરતે
હૈ (નસો) ઇત્યાદિ ।

સંસારભ્રમણ કે અયસે સ્વપર કી રક્ષા કરને વાલે જ્ઞાતપુત્ર
શ્રી મહાવીર ભગવાન ને નિર્દોષ વસ્ત્ર આદિકા ગ્રહણ કરના પરિગ્રહ
નહીં બતાયા હૈ । ક્યોંકિ વસ્ત્ર આદિ ચારિત્ર કે પુષ્પાલમ્બન હૈં કિંતુ
વસ્ત્ર પાત્ર આદિ મેં આસક્તિરૂપ મૂર્છાકો પરિગ્રહ કહા હૈ । એસા
કથન શ્રીસુધર્માસ્વામીકે પ્રતિ કિયા હૈ ॥ ૨૧ ॥

હે ગુરુમહારાજ ! અકિંચનોંકો (જિનકે પાસ કુછ મી નહીં હૈ
એસે દીન હીન જનોંકો) વસ્ત્રાદિ જન્ય સુખકો પ્રાપ્તિકે લોભસે વસ્ત્રાદિ
મેં આસક્તિ દેહી જાતી હૈ । તો વસ્ત્રાદિ કે ધારી-વસ્ત્રાદિ જન્ય
સુખકો ભોગને વાલોં કો તથા ઉનકા ત્યાગ કરને કી ઇચ્છા ન
રખને વાલોં કો ઉન (વસ્ત્રાદિમેં) આસક્તિ હોના અનિવાર્ય હૈ । અત-
એવ વસ્ત્રાદિ રખને પર મી સાધુ મૂર્છાવાન ક્યોં નહીં હોતે ? હસ

કેમ નથી લાગતો ? એ પ્રશ્નનું સમાધાન કરે છે— નાસોં ઇત્યાદિ—

સંસાર ભ્રમણના લયથી સ્વપરની રક્ષા કરનારા જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીર ભગવાને
નિર્દોષ વસ્ત્રાદિનું ગ્રહણ કરવું એને પરિગ્રહ કહ્યો નથી કારણ કે વસ્ત્રાદિ ચારિત્રના
પુષ્પાલનનો છે, કિંતુ વસ્ત્રાપાત્રાદિમા આસક્તિરૂપ મૂર્છાને પરિગ્રહ કહ્યો છે એવું કથન
શ્રી સુધર્મા સ્વામીએ જગ્બુ સ્વામીની પ્રતિ કર્યું છે (૨૧)

હે ગુરુમહારાજ ! અકિંચનોમા (જેમની પાસે કંઈ પણ નથી એવા દીન-
હીન જનોમા) વસ્ત્રાદિજન્ય સુખની પ્રાપ્તિના લોભથી વસ્ત્રાદિમા આસક્તિ બેવામા
આવે છે તો વસ્ત્રાદિને ધારણ કરનારાઓને—વસ્ત્રાદિ જન્ય સુખને લોભવનારાઓને
તથા તેનો ત્યાગ કરવાની ઇચ્છા ન રાખનારાઓને એ વસ્ત્રાદિમા આસક્તિ થવી એ
અનિવાર્ય છે. એટલે વસ્ત્રાદિ રાખવા છતાં પણ સાધુ મૂર્છાવાન કેમ નથી થતા ? એ

इत्यागङ्गायामाह—

मूलम्-सर्वत्थुवहिणां बुद्धा संरक्षणपरिग्रहे ।

अवि अप्पणो वि देहस्मि नायरंति ममाइयं ॥२२॥

छाया-सर्वत्रोपधिना बुद्धाः संरक्षणपरिग्रहे ।

अपि आत्मनोऽपि देहे नाचरन्ति ममत्वम् ॥२२॥

टीका-‘सर्वत्थु’ इत्यादि—

सर्वत्र=सर्वस्मिन् क्षेत्रकालादिके उपधिना=यथाकल्प्यवस्त्रादिना सहिता अपि बुद्धाः=सम्यग्ज्ञानवन्तः अवगताचारगोचरा मुनय इत्यर्थः, आत्मनः=स्वस्य देहेऽपि=परमप्रेमास्पदे शरीरेऽपि ममत्व=मूर्च्छां नाचरन्ति=न कुर्वन्ति । किं पुनः संरक्षणपरिग्रहे=संरक्षणार्थे = परमकरुणाविष्कारपूर्वकपण्डजीवनिकायरक्षामात्रप्रयोजनके परिग्रहे=वस्त्राद्यङ्गीकारलक्षणे किं पुनर्ममत्वगङ्गा, अपितुनेत्यर्थः ।

‘बुद्धा’ इति पदेन प्रायो मूर्च्छांनिदानं चारित्रमोहनीयतिमिरम् उदित-सम्यग्ज्ञानमारकरकिरणविद्योतितान्तःकरणगगनाना मुनीना समीपे नावस्थानुमीष्टे, किं पुनस्तत्कार्यभूतमूर्च्छादस्थानगङ्गा, अपितु नेति ध्वन्यते ॥ २२ ॥

प्रश्नका समाधान करते हैं—‘सर्वत्थुवहिणा इत्यादि ।

सब क्षेत्र और सब काल में कल्पके अनुसार प्राप्त वस्त्र आदिले युक्तभी आचारगोचर के ज्ञानी मुनि अपने शरीर पर भी ममता नहीं करते तो परमकरुणापूर्वक केवल पण्डजीवनिकाय की रक्षाके लिए धारण किये जाने वाले वस्त्रादि पर ममता की आशङ्का ही कैसे की जा सकती है ।

‘बुद्धा’ पदसे ये ध्वनित होता है कि—सम्यग्ज्ञान रूपी सूर्य की किरणोंसे प्रकाशमान अन्तःकरण रूपी आकाशवाले मुनियोंके समीप मूर्च्छा का मूल चारित्र मोहनीय रूपी तिमिर नहीं टहर

प्रश्नका समाधान करे छे — सर्वत्थुवहिणा— इत्यादि—

सर्व क्षेत्र अने सर्व क्षणमा कल्पने अनुसार प्राप्त वस्त्रादिथी युक्त पणु आचार-गोचरना ज्ञानी मुनि पोताना शरीर पर पणु ममता करता नथी, तो पणु कडा ॥ पूर्वक देवण पण्डुवनिकायनी रक्षाने भाटे वाणु करवामा आवनारा वस्त्रादि पर ममतानी आशङ्का देवी रीते करी शक्य ? बुद्धा शण्डथी ओम ध्वनित बाध छे छे—सम्यग् ज्ञानरूपी सूर्यना किण्वोथी प्रकाशमान अन्तःकरणरूपी आकाशवाला मुनियेनी समीपे मूर्च्छा ना मृगद्व चारित्र मोहनीयरूपी तिमिर

अथ पष्ठस्थानमाह—

मूलम्--अहो^{१०} निच्चं^७ तवो^{१०} कम्मं^८ सव्वबुद्धेहि^९ वन्नियं^{११} ।

जा य लज्जासमावित्ती एगभत्तं च भोयणं^६ ॥२३॥

छाया-अहो नित्यं तपः कर्म सर्वबुद्धैः वर्णितम् ।

या च लज्जासमावृत्तिः एकभक्तं च भोजनम् ॥२३॥

टीका—‘अहो’ इत्यादि—

या च लज्जासमावृत्तिः=लज्जा=संयमः तस्याः समावृत्तिः=सम्यगावर्तनं पुनःपुनरनुसन्धानं तत्संपादकत्वेनैकभक्तमपि संयमानुसन्धानपूर्वकमिति बोध्यम् । एकभक्तम् एकभक्ताख्यभोजनं रात्रिभोजनाभावविशिष्टं दिवाभोजनम् । एकाशनं वा, एकवारभोजनमित्यर्थः । यद्वा-लज्जासमा संयमानुरूपा संयमाविरोधिनी वृत्तिः=जिविका तत्स्वरूपम् एकभक्तं भोजनमित्यन्वयः । अथवा चकारद्वयेन द्वयं न विशेष्यविशेषणभावापन्नं, किंतु पृथगर्थबोधकं, तथाच या च लज्जासमावृत्तिः=संयमानुरूपो व्यवहारः भिक्षाचर्यादिः च=अपिच एकभक्तम्=एकभक्ताख्यं भोजनम्, एतद्वयं साधोर्नित्यं कर्म=प्रात्यहिकी क्रिया सर्वबुद्धैः

सकता, तो उसका कार्य मूर्छा कैसे ठहर सकती है, किंतु नहीं ठहर सकती ॥२२॥

छठा स्थान कहते हैं—‘अहोनिच्चं’ इत्यादि ।

अहो ! जिन शासन की महिमा; कि एक भक्त अर्थात् सदा संयम का अनुसन्धान रखना और दिनमें एक बार भोजन करना, अथवा दिनही में भोजन करना, इस प्रति दिन होने वाले कर्म (क्रिया) को भी भगवानने तपश्चर्या कहा है । अथवा संयमसे अविरुद्ध एक भक्त करनेको अथवा संयमसे अविरुद्ध भिक्षाचर्यादि

रही शकतु नहीं, तो तेनु धर्म मूर्छा केवी रीते रही शके ? अर्थात् रही शकेन नहि (२२)

छठु स्थान कहे छे— अहो निच्चं० इत्यादि—

अहो ! जिनशासनने केवो महिमा छे, के- अेक भक्त अर्थात् सदा संयमनु अनुसंधान राखवुं अने द्दिवसमा अेकवार भोजन करवु, अथवा द्दिवसमा भोजन करवु, अे प्रतिदिन थनारा कर्म (क्रिया)ने यणु लगवाने तपश्चर्या कही छे अथवा संयमथी अविरुद्ध अेक भक्तने अथवा संयमथी अविरुद्ध भिक्षा-

सकलतीर्थकरैः तपः वर्णित=कथितम् । यद्वा-एतद्द्वयं सर्वबुद्धैः सर्वतीर्थकरैः
साधोर्नित्यं=प्रतिसमयसंपद्यमानं तपः वर्णितम् । अहो ? इदमाश्चर्यं यद्-एक-
भक्ततदर्थमिक्षाचर्यादिसकलक्रियाकलापोऽपि साधोस्तपश्चर्यैव सिध्यतीति
भावः ॥ २३ ॥

रात्रिभोजनपणादोपमाह-

सूक्ष्म-संतिमे सुहृन्मा पाणा तसा अदुव थावरा ।

जाइं राओ अपासंतो कहमेसणियं चरे ॥२४॥

छाया-सन्ति इमे सूक्ष्माः प्राणा तसा अथवा स्थावराः ।

यान् रात्रौ अपश्यन् कथमेपणीयं चरेत् ॥ २४ ॥

टीका-‘संतिमे’ इत्यादि-

इमे=प्रत्यक्षं द्रश्यमानाः सूक्ष्माः=अतिबलघुतनवः तसाः=दीन्द्रियादयः
अथवा स्थावराः दृष्टिव्यादयः प्राणाः प्राणिनः सन्ति=विद्यन्ते ‘जाइं’ इति प्राकृत-
त्वान्नपुमकम् । यान् प्राणिनः रात्रौ=रजन्याम् अपश्यन्=चक्षुर्गोचरत्वाभावा दन-
वलोकयन् साधुः कथं=केन विधिना एपणीयम् आधाकर्मादिदोषविशुद्धमप्यन्ना-
दिकं चरेत्=भुञ्जीत । रात्रौ विशुद्धेऽप्यन्नादिके जीवपातादिना सत्त्वानामवश्य-
प्रत्येक क्रियाको तथा एकभक्त भोजनरूप प्रतिदिन होनेवाली क्रियाको
भी भगवानने तप कहा है ॥२३॥

रात्रि भोजनके दोष बताते हैं—संतिमे इत्यादि ।

ये प्रत्यक्षसे दिग्विडि देने वाले सूक्ष्म त्रस और स्थावर प्राणी
विद्यमान हैं ये प्राणी रात्रिमें चक्षुरिन्द्रिय के विषय नहीं होते फिर
साधु रात्रिमें आधाकर्मादि दोषों से रहित आहार को कैसे भोग
सकते हैं किन्तु नहीं भोग सकते । क्यों कि रात्रिमें प्राणीका उप-

र्यादि प्रत्येक क्रियाने तथा ओके लक्षत भोजनरूप प्रतिदिन होनेवाली क्रियाने पण्य
भगवानने तप कह्यु छे (२३)

रात्रि भोजनका दोष बताते हैं—संतिमे० इत्यादि—

ये प्रत्यक्ष देखाता सूक्ष्म त्रस अने स्थावर प्राणीओ विद्यमान छे ते प्राणीओ
रात्रि अक्षुब्ध द्रियने विषय थना नहीं (देखाता नहीं) तो पछी साधु रात्रि आधाकर्मादि
दोषोधी रहित आहारने केही रीते भोगवी शकै, अर्थात् न भोगवी शकै, कारण के
रात्रि प्राणीनु उपभर्जन जरूर थाय छे आहार नसे विशुद्ध होय, परन्तु तेमा छये

મુપઘાતાદ્, તેપાં ચક્ષુઃપથાનતીર્ણતયા તદ્વિરાધનાયા દુર્વાસ્ત્વાત્ । સૌરે પ્રકાશે
યથા જીવાઃ સહજતો લક્ષ્યન્તે, ન તથા રાત્રૌ ચાન્દ્રે સત્યપિ પ્રકાશે પ્રયત્ને-
નાપિ લક્ષિતા ભવન્તીતિ ભાવઃ ॥૨૪॥

રાત્રૌ ભોજનૈષણાદૂપણાન્યભિધાય રાત્રૌ ભક્તપાનાદિગ્રહણદૂપણાન્યાહ—

મૂલમ્—^૧ઉદ^૨ઉલ્લં^૩ વીજ^૪સંસક્તં^૫ પ્રાણા^૬ નિવર્^૭ડિયા^૮ મહિં^૯ ।

દિયા^{૧૦} તાઙ્^{૧૧} વિવર્^{૧૨}જિજ્ઞા^{૧૩} રાત્રૌ^{૧૪} તત્થ^{૧૫} કહં^{૧૬} ચરે^{૧૭} ॥૨૫॥

છાયા—ઉદકાર્દ્રી વીજસંસક્તાં પ્રાણા નિપતિતા મહીમ્ ।

દિવા તાન્ વિવર્જયેત્ રાત્રૌ તત્ર કથં ચરેત્ ॥૨૫॥

ટીકા—‘ઉદઉલ્લ’ इत्यादि—

ઉદકાર્દ્રી=સચિત્તજલસંસિક્તાં સચિત્તજલપ્રક્ષેપેણ વૃષ્ટ્યા વેતિભાવઃ । વીજ-
સંસક્તાં=શાલ્યાદિયુક્તામ્ । ઉપલક્ષણમેતદ્—હરિતકાયપુષ્પાદીનામપિ । મહીં=ભૂમિં
નિપતિતાઃ તદાશ્રિતાઃ પ્રાણાઃ પ્રાણિનઃ દ્વીન્દ્રિયાદયસ્તિष्ठन्ति । ‘તાઙ્’ પ્રાકૃત-
ત્વાન્નપુંસકત્વમ્ । તાન્ પ્રાણિન इत्यर्थः । દિવા=દિવસે વિવર્જયેત્ તદ્વિરાધનાં

મર્દન અવશ્ય હોતા હૈ । આહાર ખલે હી વિશુદ્ધ હો પરંતુ ઉસમેં
જીવ ગિર જાતે હૈ । તો ઉનકી વિરાધના અવશ્ય હોતી હૈ જૈસે સૂર્ય
કે પ્રકાશ મેં જીવ સહજ ઢિગ્વાઈ દેતે હૈ વૈસે ચન્દ્રમા કે પ્રકાશમેં
આંચે ગડા ગડા કર દેખને સે બી નહીં દીખતે ॥૨૪॥

રાત્રિમેં ભોજન કરનેકા નિષેધ કહકર રાત્રિમેં અન્નપાનાદિક
ગ્રહણ કરનેકે દોષ કહતે હૈ—‘ઉદઉલ્લ’ इत्यादि ।

છાંટે હુણ જલ યા વરસા કે જલ સે યુક્ત, શાલિ આદિકે
વીજ, તથા અન્ય હરિત કાય સે યુક્ત પૃથ્વીપર અનેક પ્રાણી હોતે
હૈ, અથવા સચિત્ત જલસે તથા વીજસે સંસૃષ્ટ (મિશ્રિત) અન્નાદિ હોતે

પડે છે, તો તેમની વિરાધના જરૂર થાય છે જેમ સૂર્યના પ્રકાશમા જીવ સહેને
જેવામા આવે છે, તેમ ચન્દ્રમાના પ્રકાશમા આજો જોડી રાખવાથી પણ જેવામા
આવના નથી (૨૪)

રાત્રે ભોજન કરવાનો નિષેધ કહીને હવે રાત્રિમા અન્નપાનાદિ ગ્રહણ કરવાના દોષો
કહે છે : ઉદઉલ્લ. इत्यादि—

છાટેલા જળથી યા વરસાદના પાણીથી યુક્ત, ડાગર આદિના બીજ તથા બીજી
લીલોતરીથી યુક્ત, પૃથ્વીપર અનેક પ્રાણીઓ હોય છે અથવા સચિત્ત જળથી તથા

પરિહર્તુ શક્તુયાત્, કિંતુ તત્ર મહ્યાં રાત્રૌ કથં=કેન વિવિના ચરેદ્=ગચ્છેત્ । તદા પ્રાણિવિરાધનાપરિહારસ્ય કર્તુમગચ્યત્વાદિતિભાવઃ । યદ્વા-

છાયા-ઉદકાર્દ્ર વીજસંસક્ત પ્રાણા નિપતિતા મહ્યામ્ ।

દિવા તાનિ વિવર્જયેત્ રાત્રૌ તત્ર કથં ચારેત્ ॥૨૫॥

ટીકા-ઉદકાર્દ્ર=સચિત્તજલસંસૃષ્ટં, તથા વીજસંસક્તમ્=વીજેન સંસક્તમો-
દનાદિકં તથા પ્રાણાઃ=પ્રાણિનઃ મહ્યાં=પૃથિવ્યાં, નિપતિતાઃ તત્ર વર્તમાનાઃ તિષ્ઠન્તિ।
તાનિ=ઉદકાર્દ્રાદીનિ દિવા=દિવસે વિવર્જયેત્=પ્રાણ્યુપમર્દનભિયા પરિહર્તુ શક્તુયાત્,
તાનિ પરિત્યજ્યાન્યન્નિરવચમગનાદિકં ગૃહ્ણીયાત્, અન્યેન પથા વા ગચ્છેદિતિ
ભાવઃ । રાત્રૌ=નિગિ તુ તત્ર=ઉદકાર્દ્રાદિષુ કથં ચરેત્ અલક્ષ્યતયા પ્રાણ્યુપમર્દન-
ચારણાગચ્યત્વેન=કેન વિવિના વ્યવહરેદિત્યર્થઃ, કથમુદકાર્દ્રાદીનિ ગૃહ્ણીયાત્,
કથ વા પથિ ગચ્છેદિતિભાવઃ ॥૨૫॥

ઉપમહરતિ-

મૂલ્મ-^૧અયં ^૨ચ ^૩દોષ ^૪દટ્ટૂણં ^૫નાયપુત્રેણ ^૬ભાસિયં ।

સર્વાહારં ન ^૭મુંજંતિ ^૮નિર્ગન્થા ^૯રાત્રિમોચનં ॥૨૬॥

છાયા-અંતં ચ દોષં દટ્ટ્વા જ્ઞાતપુત્રેણ ભાષિતમ્ ।

સર્વાહારં ન મુંજતે નિર્ગન્થા રાત્રિમોચનમ્ ॥ ૧૬ ॥

ટીકા-'અયંચ' ઇત્યાદિ-

નિર્ગન્થાઃ સાધવઃ જ્ઞાતપુત્રેણ=મહાવીરેણ ભાષિતમ્=અભિહિતમ્ અંતં=

હૈ. ઔર પૃથિવી કે આશ્રિત પ્રાણી રહતે હૈં । દિનમેં ઉદક આદિ સે
યુક્ત આહાર કા તથા પ્રાણિયોં કી વિરાધના કા ત્યાગ કિયા જા
સકતા હૈ, કિંતુ રાત્રિમેં નહીં. ઇસ લિએ સાધુ રાત્રિમેં ભિક્ષાકે લિએ
કેસે ગમન કર સકતે હૈં કિંતુ નહીં કર સકતે ॥૨૬॥

અવ ઉપમંહાર કરતે હૈં-'અયં ચ' ઇત્યાદિ ।

પહેલે કહે હુએ પ્રાણિયોં કે ઉપમર્દન સે તથા માર્ગમેં સાંપ

ખીનથી ભિશ્રિત અન્નાદિ હોય છે અને પૃથ્વીના આશ્રિત પ્રાણીઓ ગ્રહે છે. દિવસમા
પાણી આદિથી યુક્ત આહારનો તથા પ્રાણીઓની વિરાધનાનો ત્યાગ કરી શકાય છે,
પરંતુ રાત્રિમા કરી શકાતો નથી, તેથી સાધુ રાત્રે ભિક્ષાને માટે ડેવી રીતે બંધ શકે ?
અર્થાત નગ બંધ શકે (અથ)

અવ ઉપમંહાર કરે છે : અયંચ, ઇત્યાદિ—

પ્રાગુક્તં પ્રાણ્યુપમર્દનલક્ષણં ચ શબ્દેન આત્મવિરાધનારૂપં માર્ગે વ્યાલઘ્નિકાદિ-
દંશેન, ભોજને લૂતાદિ (મકડી) વિપજન્તુભક્ષણેન ચેતિ ભાવઃ, દોષં=પાપં
દૃષ્ટ્વા જ્ઞાનદૃષ્ટ્યયા વિલોક્ય સર્વાહારં=અશનપાનાદિકં રાત્રિભોજનં ન ભુજ્જતે ન
કુર્વન્તીત્યર્થઃ, ધાતૂનામનેકાર્થત્વાત્ યદ્વા 'જ્ઞાતપુત્રેણ' એતં ચ દોષં દૃષ્ટ્વા ભાષિતં
=(પરિહાર્યત્વેનકથિતં) સર્વાહારં રાત્રિભોજનં નિર્ગ્રન્થા ન ભુજ્જતે इत्यन्वयः ।
જ્ઞાતપુત્રેણેતિ પદં તીર્થકરનિષિદ્ધતયા રાત્રિભોજનસ્ય સર્વથા વર્જનીયતાં પ્રતિ-
પાદયતિ । 'સન્વાહારં' इति विशेषणेनान्नપानादेः स्वल्पमप्यंगमौषधरूपेणापि
રાત્રી નાભ્યવદ્ધરેદિતિ મુચિતમ્ ॥ ૨૬ ॥

વિચ્છૂ કે કાટને સે અથવા આહાર કે સાથ મકડી આદિ કા ભક્ષણ
હો જાને સે સંયમ તથા આત્મા કી વિરાધના હોતી હૈ । યે ભગવાન્
મહાવીર સ્વામી દ્વારા પ્રતિપાદિત દોષ જાનકર અર્થાત્ ભગવાનને રાત્રિ-
ભોજન મેં મહાદોષ કહા હૈ એસા વિચાર કર સાધુ અશન આદિ
સવ પ્રકારકે આહાર કા રાત્રિ મેં ત્યાગ કરતે હૈ—રાત્રિભોજન નહીં
કરતે । અથવા જ્ઞાતપુત્ર મહાવીરને इन दोषों को जान कर रात्रिभोजन
को त्यागने योग्य बताया है इसलिए साधु रात्रिभोजन नहीं करते ।

‘નાયપુત્તેણ’ પદસે યહ પ્રગટ હોતા હૈ કિ રાત્રિભોજન કા
ત્યાગ સ્વયં તીર્થકર ભગવાનને કિયા હૈ અતઃ વહ સર્વથા નિઃસન્દેહ
ત્યાગ્ય હૈ । ‘સન્વાહારં’ પદસે યહ પ્રદર્શિત કિયા હૈ કિ ઔષધરૂપ
સે ભી અન્નપાન આદિ કા અંશમાત્ર ભી રાત્રિમેં ન ભોગે ॥૨૬॥

પહેલા કહેવામા આગ્ય છે તેમ પ્રાણીઓના ઉપમર્દનથી તથા માર્ગમા સાપ
વીછી કરડવાથી અથવા આહારની સાથે કીડી આદિનુ ભક્ષણ થઇ જવાથી સંયમ તથા
આત્માની વિરાધના થાય છે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ પ્રતિપાદિત કરેલા એ દોષો
જાણીને અર્થાત્ ભગવાને રાત્રિભોજનમા મહાદોષ કહેલો છે એવો વિચાર કરીને
સાધુઓ અશનાદિ સર્વ પ્રકારના આહારનો રાત્રિમા ત્યાગ કરે છે— રાત્રિભોજન કરતા
નથી અથવા જ્ઞાતપુત્ર મહાવીરે એ દોષોને જાણીને રાત્રિભોજનને ત્યાગવા યોગ્ય કહ્યું છે,
તેથી સાધુઓ રાત્રિભોજન કરતા નથી

નાયપુત્તેણ શબ્દથી એમ પ્રકટ થાય છે કે રાત્રિભોજનનો ત્યાગ સ્વયં તીર્થ કર
ભગવાને કર્યો છે તેથી એ સર્વથા નિઃસન્દેહ ત્યાગ્ય છે,

સન્વાહારં શબ્દથી એમ પ્રદર્શિત કર્યું છે કે ઔષધરૂપે પણ અન્નપાનાદિનો
અંશ માત્ર પણ રાત્રિમા સાધુ ભોગવે નહિ. (૨૬)

व्रतपट्टकानन्तरं कायपट्टके वक्तव्ये तावत् पृथिवीकायरूपं सप्तमस्थानमाह—

मूलम्--पुढ्वीकायं न हिंसन्ति मनसा वचसा कायेन ।

त्रिविहेणं करणजोगेणं संजया सुसमाहिया ॥२७॥

छाया-पृथिवीकायं न हिंसन्ति मनसा वचसा कायेन ।

त्रिविधेन करणयोगेन संयताः सुसमाहिताः ॥ २७ ॥

टीका-‘पुढ्वीकायं’ इत्यादि—

सुसमाहिताः=सम्यक्प्रमाथिमन्तः संयमरक्षणतत्परा इत्यर्थः । संयताः=साधवः मनसा वचसा कायेन त्रिविधेन=मनोवाक्कायैतद्गतत्रित्वसख्याकृतभेद-त्रयविशिष्टेन, करणयोगेन=करणं=चरणकरणाऽनुमोदनलक्षणस्त्रिविधो व्यापार-स्तस्य योगः=मनोवाक्कायेन प्रत्येकं सम्बन्धः तेन तथोक्तेन पृथिवीकायं न हिंसन्ति=नो विराधयन्ति ॥२७॥

पृथिवीकायहिंसादोषानाह—

मूलम्—पुढ्वीकायं विहिंसन्तो हिंसई उ तयस्सिए ।

तसे य विविहे पाणे चक्खुसे य अचक्खुसे ॥२८॥

छाया-पृथिवीकायं विहिसन् हिंसन्ति तु तदाश्रितान् ।

त्रसांश्च विविधान् प्राणान् चक्षुषा च अचक्षुषा ॥२८॥

टीका-‘पुढ्वीकायं’ इत्यादि—

‘पृथिवीकायं’ विहिसन्=नखतृणखनित्रादिना विराध्यन् तदाश्रितान्

छहों व्रतां का कयल करने के अनन्तर छहकायों के व्याख्यान में पहले पृथिवीकाय रूप सातवां स्थान कहते हैं—‘पुढ्वीकायं’ इत्यादि ।

संयम को रक्षा करने में सावधान साधु मन वचन कायसे तथा कृत कारित अनुमोदना से पृथिवीकाय की विराधना नहीं करते ॥२७॥

पृथिवीकाय की हिंसा के दोष बताते हैं—पुढ्वीकायं इत्यादि ।

नख, तृण, तथा खनित्र आदि के द्वारा पृथिवीकाय की विरा-

छह व्रतानु कयल कया पछी छ कायाना व्याख्यानमा पडेला पृथ्वीकायइय सातमु स्थान डडे छे — पुढ्वीकायं. इत्यादि

सयमनी रक्षा करवाभा सावधान साधु मन वचन कायाथी तथा कृतकारित अनुमोदनाथी पृथ्वीकायनी विराधना करता नथी (२७)

पृथ्वीकायनी हिंसाणा दोषो बतावे छे — पुढ्वीकायं. इत्यादि.

वहिरन्तःस्थान, चाक्षुषान्=चक्षुरिन्द्रियजन्यप्रत्यक्षविषयान् अचाक्षुषान्--लघु-
शरीरत्वाद् दृष्टिपथानारूढान् विविधान्=नैकप्रकारान् त्रसान्=द्वीन्द्रियादीन्, च
शब्दात् स्थावरांश्च हिनस्त्येव, तुगब्दोऽत्रावधारणार्थः । पृथिवीकायहिंसकानां
दृश्यादृश्यबहुविधजीवविराधना जायते इति भावः ॥ २८ ॥
उपसंहरति—

मूलम्--तम्हा एयं वियाणित्ता, दोसं दुग्गइवड्ढणं ।

पृथ्वीकायसमारम्भं जावजीवइ वज्जए ॥ २९ ॥

छाया—तस्माद् एतं विज्ञाय दोषं दुर्गतिवर्धनम् ।

पृथिवीकायसमारम्भं यावज्जीवतया वर्जयेत् ॥ २९ ॥

टीका—‘तम्हा’ इत्यादि—

तस्मात्=पृथिवीकायहिंसनेन बहुविधप्राण्युपमर्दनहेतोः दुर्गतिवर्धन=
नरकादिदुःखकारकम् एतम्=अनुपदमुक्तं दोषं=पृथिवीकायाश्रितप्राणिविराधना-
लक्षणं कर्मबन्धं विज्ञाय=आगमोक्तविधिना ज्ञात्वा यावज्जीवतया=यावज्जीवम्
आमरणकालमित्यर्थः पृथिवीकायसमारम्भं=पृथिवीविलेखनादिरूपं वर्जयेत् ।

धना करने वाला पृथिवीकाय के आश्रय में रहने वाले दिखाई देने
योग्य अथवा सूक्ष्म शरीरवान् होने से न दिखाई देने योग्य विविध
प्रकार के त्रस और स्थावर जीवों की विराधना करता है । अर्थात्
अवश्य उन्हें पीडा पहुंचाता है । तात्पर्य यह है कि पृथिवीकाय की
विराधना करने वालों को दृश्य अदृश्य विविध प्रकार के जीवों की
विराधना का दोष लगता है ॥ २८ ॥

उपसंहार— ‘तम्हा’ इत्यादि ।

पृथिवीकाय की उपमर्दना से विविध प्राणियों की हिंसा होती
है । इस कारण नरक आदि दुर्गतियों में लेजाने वाले कर्मबन्ध आदि

नप्प, तृष्ण तथा अनित्र (जोहवानु ओण्णर) आदि द्वारा पृथ्वी कायनी विराधना
करनार, पृथ्वी कायना आश्रयमां रडेवावाणा देणाता अथवा सूक्ष्म शरीरवाणा छाय
ते न देणाता अथवा विविध प्रकारना त्रस अने स्थावर जिवोनी विराधना करे छे.
अर्थात् ओभने अवश्य पीडा उपणवे छे. तात्पर्य ओ छे के पृथ्वीकायनी विराधना
करनाराओने दृश्य-अदृश्य विविध प्रकारना जिवोनी विराधनाने दोष लागे छे ॥ २८ ॥

उपसंहार— तम्हा. इत्यादि—पृथिवीकायनी उपमर्दनाथी विविध प्राणीओनी
हिंसा थाय छे. ओ कारणे नरक आदि दुर्गतिओमां लध बनारा कर्मबन्ध आदि

छाया-अपकायं विहिंसन् हिनस्ति तु तदाश्रितान् ।

त्रसांश्च विविधान् प्राणान् चाक्षुषांश्च अचाक्षुषान् ॥३१॥

टीका-‘आउकायं’ इत्यादि-

अपकायम्=उदकम् । शेषमष्टाविंशगाथावद् बोध्यम् ॥ ३१ ॥

मूलम्--तम्हा एणं वियाणित्ता दोसं दुग्गइवड्ढणं ।

आउकायसमारंभं जावजीवाइ वज्जए ॥ ३२ ॥

छाया-तस्माद् एनं विजाय दोषं दुर्गतिवर्धनम् ।

अपकायसमारम्भं यावज्जीवतया वर्जयेत् ॥३२॥

टीका-‘तम्हा’ इत्यादि । ॥ सुगमा ३२ ॥

नवमस्थानमाह-‘जायतेयं’ इत्यादि ।

मूलम्-जायतेयं न इच्छंति पावगं जलिइत्तए ।

तिक्खमन्नयरं सत्थं सबओवि दरासयं ॥ ३३ ॥

छाया-जाततेजसं नेच्छन्ति पापकं ज्वलयितुम् ।

तीक्ष्णमन्यतरत् शस्त्रं सर्वतोऽपि दुराश्रयम् ॥ ३३ ॥

टीका-‘जायतेयं’ इत्यादि-

पापकं=पापरूपं बहुतरजीवविराधनाकारित्वादितिभावः, अन्यतरत् तीक्ष्णम्

‘आउकाय’ इत्यादि । अपकाय की विराधना करने वाला अपकायाश्रित दृश्य अदृश्य विविध त्रस स्थावर जीवों की हिंसा करता है । शेष अष्टादशवीं गाथा के अनुसार समझना ॥ ३१ ॥

‘तम्हा’ इत्यादि । इस लिए मुनि दुर्गति को यढाने वाले दोष जान कर अपकायके आरम्भका तीन योग से त्याग करते हैं ॥ ३२ ॥

नववां स्थान कहते हैं-‘जायतेयं’ इत्यादि ।

साधु तेजस्काय को प्रज्वलित करने की इच्छा भी नहीं करते,

आउकायं० इत्यादि अपकायनी विराधना करवावाणा अपकायाश्रित दृश्य-अदृश्य विविध त्रस स्थावर जीवोनी हिंसा करे छे. गाडीने लाग अठावीसभी गाथा सुजण समजवो. ॥ ३१ ॥

तम्हा० इत्यादि तेथी मुनि दुर्गति वधारनारा दोषोने जाणीने अपकायना आरंभने त्रष्टु करणु त्रष्टु योगे करीने त्याग करे ॥ ३२ ॥

नवमु स्थान छो छे- जायतेयं० इत्यादि.

साधु तेजस्कायने प्रज्वलित करवानी पणु इच्छा ‘कर्ता नर्थी,’ ‘करणु छे’

=ઉભયતોધારં શસ્ત્રમિવ ગત્ત્વં શસ્ત્રધર્મત્વાત્, ઉભયતોધારશસ્ત્રસદૃશમિત્યર્થઃ, અત-
 એવ સર્વતોડપિદુરાશ્રયં=સમન્તાદાશ્રયિતુમશક્યં સમન્તતોડશક્યસેવમ્ અશક્યસ્પર્શ-
 મિત્યર્થઃ, જાતતેજસમ્ અગ્નિં પ્રજ્વલયિતુમ્=ઉદીપયિતું નેચ્છન્તિ। સ્ફુલિન્નસ્યાપિ
 પ્રજ્વાલનમસંખ્યજીવવિરાધનાજનકત્વાત્સંયમદાનિકરં મુનીનામિતિ ભાવઃ ॥૩૩॥

મૂલમ્--પાઈણં પડીણં વાવિ ઉડ્ઢં અણુદિસામવિ ।

અહે દાહિણઓ વાવિ દહે ઉત્તરઓ વિચ ॥૩૪॥

છાયા-પ્રાચ્યાં પ્રતીચ્યાં વાડપિ ઊર્ધ્વમ્ અનુદિશામપિ ।

અથઃ દક્ષિણતો વાડપિ દહેત્ ઉત્તરતોડપિ ચ ॥૩૪॥

ટીકા-‘પાઈણં’ इत्यादि । प्राच्यां=पूर्वस्यां दिशि अपि वा प्रतीच्यां=
 पश्चिमायां दिशि अपिवा दक्षिणतः=दक्षिणस्याम्, अपिवा उत्तरतः=उत्तरस्यां
 दिशि अनुदिशां=दिशावनुगता अनुदिक्, तासां चतसृणामेकशेषः अनुदिशस्तासाम्,
 सप्तम्यर्थे पष्ठी; विदिक्षु इत्यर्थः । उर्ध्वं च अधश्च अग्निर्दहति=प्राणिनो भस्मसात्करो-
 तीत्यर्थः । वहेर्दाहकता दशस्त्रपि दिक्षु जन्तुसमूहान विराधयतीति भावः ॥३४॥

કયોં કી અગ્નિ કા ઉદીપન કરના વહુતેરે જીવોંકી વિરાધનાકા કારણ
 હોનેસે પાપ હૈ । વહુ એસે શસ્ત્ર કે સમાન હૈ જિસમેં દોનોં ઓર ધાર
 હો । અતએવ કિમી મી ઓરસે ઉસકા સ્પર્શ હોના અશક્ય હૈ ।
 તાત્પર્ય યહ હૈ કિ એક ચિનગારી કો મી પ્રજ્વલિત કરનેસે અસં-
 ક્યાત જીવોંકી વિરાધના હોતી હૈ, ઇસલિએ વહુ સંયમિયોં કે સંયમ
 કો અત્યન્ત હાનિ પહુચાતી હૈ ॥ ૩૩ ॥

‘પાઈણં’ इत्यादि । अग्नि पूर्व, पश्चिम, उत्तर, दक्षिण इन चारो
 दिशाओंमें तथा चारों विदिशाओं में और ऊपर नीचे अर्थात् दसों
 दिशाओं में रहे हुए प्राणियोंको जलाती है ॥ ३४ ॥

અગ્નિનુ ઉદીપન કરવુ એ અનેક જીવોની વિરાધનાનુ કારણ હોવાથી પાપ છે એ
 એવા શસ્ત્ર સમાન છે કે— જેને જેઠે બાજુએ ધાર હોય એટલે કેહાં પણ બાજુએ
 એનો સ્પર્શ થવો અશક્ય છે તાત્પર્ય એ છે કે— એક ચિનગારીને પણ પ્રજ્વલિત
 કરવાથી અસંખ્યાત જીવોની વિરાધના થાય છે, તેથી એ સંયમીઓના સંયમને
 અત્યંત હાનિ પહોચાડે છે ॥ ૩૩ ॥

પાઈણં० इत्यादि अग्नि, पूर्व पश्चिम उत्तर दक्षिणमा એમ ચારે દિશા-
 એમાં તથા ચારે વિદિશાઓમાં અને ઉપર નીચે અર્થાત્ દસે દિશાઓમાં એકા
 પ્રણીઓને બાળે છે. ॥ ૩૪ ॥

મૂલમ્-ભૂયાંણમેસમાઘાઓ હવઘાહો ન સંસઓ ।

તં પર્વવર્પયાવટ્ટા સંજયાં કિંચિં નારમે ॥૩૫॥

છાયા-ભૂતાનામેવ આઘાતઃ હવ્યવાદ્ ન સંજયઃ ।

તં પ્રદીપપ્રતાપનાર્થ સંયતાઃ કિંચિત્ નારમન્તે ॥૩૫॥

ટીકા-‘ભૂયાણં’ ઇત્યાદિ ।

એપોઽગ્નિઃ ભૂતાનાં=પ્રાણિનામાઘાતજનકત્વાદાઘાતઃ=દ્વિમકઃ હવ્યવાદ્=હવ્યં વદતિ=ક્ષિપ્તં તૃણકાષ્ટાદિકં હવ્યં પ્રક્ષપયતિ વિનાશયતીત્યર્થઃ, ન સંજયઃ=અસ્મિન્ વિષયે સંશયો નાસ્તિ આપાસરસક્લલોકપ્રત્યક્ષસિદ્ધત્વાદિતિભાવઃ । અતઃ સંયતા=સાધવઃ તં વર્દિં પ્રદીપપ્રતાપનાર્થમ્=અન્ધકારે પ્રદીપાર્થ ગૌત્યાગમે પ્રતાપનાર્થ ચ કિંચિદપિ=સંઘટ્ટનસાત્રરૂપેણાપિ નારમન્તે=ન તદારમ્મં કુર્વન્તીત્યર્થઃ । અગ્નેરામ્મશ્ચારિત્રવિઘાતકત્વાત્સાધૂનામનાસેવ્ય ઇતિ ભાવઃ ॥૩૫॥

મૂલમ્-તમ્હા એયં વિયાણિત્તા દોસં દુગ્ગઙ્ગવડ્ઢણં ।

તેઁકાયસમારંમં જાવજીવાઙ્ગ વજ્જણ ॥ ૩૬ ॥

છાયા-તસ્માદ્ એતદ્ વિજ્ઞાય દોષં દુર્ગતિવર્દનમ્ ।

તેજસ્કાયસમારમ્મં યાવજ્જીવતયા વર્જયેત્ ॥૩૬॥

‘ભૂયાણ’ ઇત્યાદિ । યદ્ અગ્નિ પ્રાણિયોં કા ઘાત કરને વાલી હૈ । હસમેં ઢાલે હુણ તિનકા કાષ્ટ આદિકો ભસ્મ કર ઢાલતાં હૈ, યદ્ વાત સવ લોકમેં પ્રત્યક્ષ સિદ્ધ હૈ, હસમેં જરા ભી સંશય નહીં હૈ । હસલિણ સાધુ અંધકારમેં દીપક કે પ્રકાશ કે લિણ, અથવા શીત આને પર તાપને કે લિણ, અથવા અન્ય કિસી પ્રયોજન સે અગ્નિકા બિલકુલ આરમ્મ નહીં કરતે-યહાં તક કિ હસકે સંઘટે કા ભી ત્યાગ કરતે હૈં । આશય યદ્ હૈ કિ અગ્નિકા આરમ્મ ચારિત્ર કા વિઘાત કરને વાલા હૈ, હસલિણ વદ સાધુઓં કો આચરણીય નહીં હૈ ॥૩૫॥

ભૂયાણં ૦ ઇત્યાદિ. એ અગ્નિ પ્રાણીઓનો ઘાત કરે છે, એમાં નાળેલા તણુખલાં કાષ્ટ આદિને અગ્નિ ભસ્મ કરી નાળે છે, એ વાત બધા લોકોમાં પ્રત્યક્ષ સિદ્ધ છે એમાં જરાએ સંશય નથી. જેથી સાધુ અંધકારમાં દીવાના પ્રકાશને માટે, અથવા ટાઢ લાગવાથી તાપવાને માટે, અથવા અન્ય કોઈ પ્રયોજનથી અગ્નિનો બિલકુલ આરભ કરતા નથી-એટલે સુધી કે એના સંઘટનાનો પણ ત્યાગ કરે છે આશય એ છે કે અગ્નિનો આરભ ચારિત્રનો વિઘાત કરનાર છે, તેથી તે સાધુઓને આચરણીય નથી. ॥ ૩૫ ॥

ટીકા—‘તમ્હા’ इत्यादि ।

तेजस्कायसमारम्भवर्जिकेयं गाथा निगदसिद्धा ॥३६॥

દશમસ્થાનમાહ—‘અનિલસ્સ’ इत्यादि ।

मूलम्—अणिलस्स समारंभं बुद्धा मन्त्रंति तारिंसं ।

सावज्जवहुलं चैयं नैयं ताइहिं सेवियं ॥३७॥

छाया=अनिलस्य समारम्भ बुद्धा मन्यन्ते तादृशम् ।

सावद्यवहुल चैतत् नैतत् त्रायिभिः सेवितम् ॥३७॥

ટીકા—‘અણિલસ્સ’ इत्यादि—

बुद्धाः=तीर्थकराः अनिलस्य=वायुकायस्य समारम्भम्=उपमर्दनं तादृशं=तेजस्कायवत् सावद्यवहुलं=जीवजातविराधनाऽतिशयसहितं, मन्यन्ते=केवलालोक्येन जानन्ति । एवं च=एतेन हेतुना एतम्=वायुकायमाश्रित्य संपद्यमानं विराधनं त्रायिभिः=पट्कायरक्षणपरायणैः साधुभिः न सेवितं=न कृतमित्यर्थः । वायुकायविराधनमनर्थमूल चारित्र्यभङ्गकं च, अतएव पट्जीवनिकायरक्षणदत्तावधाना

‘તમ્હા’ इत्यादि । इसलिए साधु, दुर्गतिमें पहुचाने वाले अनेक दोष जानकर तेजस्काय के समारम्भ का यावज्जीव त्याग करें ॥३६॥

દશમા સ્થાન કહતે હૈં—‘અણિલસ્સ’ इत्यादि ।

बुद्ध (तीर्थकर) भगवान् अपने केवल ज्ञान द्वारा तेजस्काय की तरह वायुकाय के समारंभको भी अत्यन्त सावद्य बहुल जानते हैं । इसीकारण पट्काय के रक्षक साधुओं ने वायुकाय का समारंभ नहीं किया है । ‘ताइहिं’ पदसे यह बोधित किया है कि—वायुकाय की विराधना अनर्थों का मूल और चारित्र्य का घात करने वाली है, इसीसे पट्काय की रक्षामें सदा सावधान रहने वाले मुनि मुग्नपर डोरा सहित सुखवस्त्रिका बांधते हैं, क्योंकि वे ऐसा विचार

તમ્હાં ઇત્યદિ તેથી સાધુ દુર્ગતિમાં પહોચાડનાર અनेક દોષ બાણીને તેજસ્કાયના સમારભનેા યાવજ્જીવ ત્યાગ કરે ॥ ૩૬ ॥

દશમુ સ્થાન કહે છે—અણિલસ્સં ઇત્યાદિ.

બુદ્ધ તીર્થ કર ભગવાન પોતાના કેવળજ્ઞાનથી તેજસ્કાયની પેઠે વાયુકાયના સમારભને પણ અત્યંત સાવધાનહુલ બાણે છે તે કારણે પટ્કાયના રક્ષક સાધુઓએ વાયુકાયનેા સમારંભ કર્યો નથી તાઈહિં એ શબ્દથી એમ બોધિત કર્યું છે કે—વાયુકાયની વિરાધના અનર્થોનું મૂળ અને ચારિત્રનેા ઘાત કરનારી છે, તેથી પટ્કાયની

मुनयो मुखोष्णवायुनिर्गमस्य निरोद्धमशक्यतया सूक्ष्मतयापि संपातिमवायु-
कायोर्विराधनं सावद्यभाषाभाषित्वं च समालोच्य मुखोपरि सदोरकमुखवस्त्रिकां
बन्धन्ति । करतलगतया तु मुखवस्त्रिकया नहि यावद्वायुकायादिविराधनं सम्यक्
परिहर्तुं शक्यत इति 'ताडहिं' पदेन बोध्यते ॥३७॥

एकादशं स्थानमाह—'तालियंटेण' इत्यादि ।

मूलम्—तालियंटेण पत्तेण साहुविहुयणेण वा ।

न ते वीइउमिच्छंति वेयावेऊण वा परं ॥३८॥

छाया—तालवृन्तेन पत्रेण शाखाविधूनेन वा ।

न ते वीजितुमिच्छन्ति वीजयितुं वा परम् ॥३८॥

टीका—'तालियंटेण' इत्यादि—

ते=साधवः तालवृन्तेन=व्यजनेन पत्रेण=कमलादिदलेन वा=अथवा
शाखाविधूनेन=लताद्रुमादिविष्टपाऽऽन्दोलनेन स्वयं वीजितुं=समीरमुत्पादयितुं
वा=अथवा परं=परेण वीजयितुं वीजयन्तं परमनुमन्तु वा नेच्छन्ति=नाभिका-
ङ्क्षन्ति मनसाऽपीन्यर्थः ॥३८॥

कहते हैं कि—यदि मुखवस्त्रिका न बाधे तो मुखकी गर्म सांम आदि
द्वारा सूक्ष्म व्यापी संपातिम और वायुकाय जीवों की विराधना तथा
सावद्यभाषाभाषित्व आदि दोष लगते हैं । किन्तु हाथमें मुखवस्त्रिका
रखने से वायुकाय की यतना सम्यक्प्रकार से नहीं हो सकती ॥३७॥

'तालियंटेण' इत्यादि ।

साधु पंखे से, कमल आदि के पत्ते से, अथवा वृक्ष की शाखा
आदिसे वायुकाय की स्वयं उदीरणा नहीं करते, दूसरे से उदीरणा

रक्षामा सदा सावधान रहेंनारा मुनयो मुण पर होरा सडित मुणवस्त्रिका बाधे छे,
कारणु छे ते ओवो विचार करे छे छे— जे मुणवस्त्रिका न बाधे तो मुणने गरम श्वास
आदि द्वारा सूक्ष्मव्यापी संपातिम अने वायुकाय जीवोनी विराधना तथा सावद्यभा-
षाभाषित्व आदि दोष लागे छे परन्तु हाथमा मुणवस्त्रिका राखवाथी वायुकायनी यतना
सम्यक् प्रकारे यछ शकती नथी ॥ ३७ ॥

'तालियंटेण' इत्यादि.

साधु पंजाथी, कमल आदिना पांढडाथी, अथवा वृक्षनी शाखा आदिथी
वायुकायनी उदीरणा स्वयं करता नथी, जीजा द्वारा उदीरणा करावता नथी तथा

मूलम्—जंपि^१ वत्थं^२ व^३ पायं^४ वा कम्बलं^५ पायपुच्छं^६ ।

न^{१०} ते^८ वायमुर्दरन्ति^{११} जयं^{१२} परिहरन्ति^{१४} य^{१३} ॥३९॥

छाया—यदपि वस्त्रं वा पात्रं वा कम्बलं पादप्रोच्छनम् ।

न ते वातमुदीरयन्ति यतं परिधरन्ति च ॥३९॥

टीका—‘जंपि’ इत्यादि ।

यच्च वस्त्रं पात्रं कम्बलं पादप्रोच्छनं=रजोहरणमस्ति, तेनाऽपि ते=साधवःवातं=समीरं नोदीरयन्ति=नाविर्भावयन्ति किन्तु यतं=यतनं परिधरन्ति=धारयन्ति, उपभोगं धारणं च यतनया कुर्वन्तीत्यर्थः । वस्त्रादीनामुपभोगादि तथाविधेय यथा वायुकायविराधना न भवेदिति भावः ॥३९॥

मूलम्—तम्हा^६ एयं^७ वियाणित्ता^८ दोसं^९ दुग्गइवड्डुणं^{१०} ।

वाउकायसमारंभं^{११} जावजीवाइ^{१२} वज्जए^{१३} ॥४०॥

छाया—तस्माद् एतं विज्ञाय दोषं दुर्गतिवर्द्धनम् ।

वायुकायसमारम्भं यावज्जीवतया वर्जयेत् ॥४०॥

टीका—‘तम्हा’ इत्यादि ।

वायुकायसमारम्भं=वायुकायोपमर्दनम् । शेषं सप्तविंशगाथावद् व्याख्येयम् ॥४०॥

एकादशं स्थानमाह—‘वणस्सइं न’ ‘वणस्सइं’ ‘तम्हा’ इत्यादि गाथात्रयम् ।

मूलम्—वणस्सइं^१ न^२ हिंसन्ति^३ मणसा^४ वयसा^५ कायसा^६ ।

तिविहेण^७ करणजोएणं^८ संजया^९ सुसमाहिया^{१०} ॥४१॥

नहीं कराते तथा उदीरणा करते हुए की अनुमोदना नहीं करते ॥४०॥

‘जंपि’ इत्यादि । जो वस्त्र पात्र कम्बल रजोहरण रहता है उससे भी वायुकाय की उदीरणा नहीं करते किन्तु यतनापूर्वक उन्हें धारण करते हैं अर्थात् वस्त्र आदि को इस प्रकार धारण करना चाहिए जिससे कि वायुकाय की विराधना न होवे ॥३९॥

उदीरणा करवाना अनुमोदना करता नहीं (३८)

‘जंपि’ इत्यादि ने वस्त्र पात्र कम्बल रजोहरण होय छे तेथी पण वायुकायनी उदीरणा करता नहीं, किन्तु यतनापूर्वक तेमने धारण करे छे अर्थात् वस्त्रादिने ओधी रीते धारण करवा लेछे के तेथी वायुकायनी विराधना न थाय (३९) -

વણસ્સઈં વિહિંસંતો હિંસઈં ઉ તયસ્સિણ ।

તસે ય વિવિહે પાણે ચક્ખુસે ય અચક્ખુસે ॥૪૨॥

તમ્હાં એયં વિયાણિત્તા દોસં દુર્ગંઢવટ્ટણં ।

વણસ્સઈંસમારંભં જાવજીવાઈ વજ્જણ ॥૪૩॥

છાયા-વનસ્પતિં ન હિસન્તિ મનસા વચસા કાયેન ।

ત્રિવિધેન કરણયોગેન સંયતાઃ સુસમાહિતાઃ ॥૪૧॥

વનસ્પતિં વિહિંસન્ દિનસ્તિ તુ તદાશ્રિતાન્ ।

ત્રસાંશ્ચ ત્રિવિધાન્ પ્રાણાન્ ચાક્ષુષાંશ્ચ અચાક્ષુષાન્ ॥૪૨॥

તસ્માદ્ એતં વિજ્ઞાય દોષં દુર્ગતિવર્દનમ્ ।

વનસ્પતિસમારંભં યાવજ્જીવતયા વર્જયેત્ ॥૪૩॥

ટીકા-‘વણસ્સઈં’ इत्यादि—

આસાં તિસ્ટુણાં ગાથાનાં વ્યાખ્યા પૃથિવીકાયમૂત્રવદ્વોધ્યા । વનસ્પતિ-
શબ્દમાત્રતોઽત્ર ભેદઃ ॥૪૧॥૪૨॥૪૩॥

દ્વાદશં સ્થાનમાહ-‘તસકાયં ન’ ‘તસકાય’ ‘તમ્હાં’ इत्यादि गाथात्रयम् ॥

મૂલમ્-તસકાયં ન હિંસંતિ મણસા વચસા કાયસા ।

ત્રિવિધેણ કરણજોણં સંજયા સુસમાહિયા ॥૪૪॥

તસકાયં વિહિંસંતો હિંસઈં ઉ તયસ્સિણ ।

તસે ય વિવિહે પાણે ચક્ખુસે ય અચક્ખુસે ॥૪૫॥

‘તમ્હાં’ इत्यादि । इसलिए साधु दुर्गति के वढाने वाले इन दोषों
को जानकर यावज्जीवन वायुकाय के समारंभका त्याग करते हैं ॥४०॥

‘વણસ્સઈં ન’ ‘વણસ્સઈં વિ’ ‘તમ્હાં’ इत्यादि तीन गाथाएँ हैं ।
इनका व्याख्यान पृथिवीकाय की गाथाओंके समान है, भेद केवल यही
है कि पृथिवीकाय को जगह ‘वनस्पति’ शब्द कहना ॥४१॥४२॥४३॥

તમ્હાં ઇત્યાદિ એથી કરીને સાધુ દુર્ગતિને વધારનારા એ દોષોને બાણીને
યાવજ્જીવન વાયુકાયના સમારંભનો ત્યાગ કરે છે (૪૦)

વણસ્સઈં નં, વણસ્સઈં વિં, તમ્હાં ઇત્યાદિ ત્રણ ગાથાઓ છે એનું
વ્યાખ્યાન પૃથિવીકાયની ગાથાઓની પેઠે છે ભેદ કેવળ એટલોજ છે કે પૃથિવીકાયની
જગ્યાએ-વનસ્પતિ શબ્દ કહેવો (૪૧ ૪૨ ૪૩)

તમ્હાં^૧ એયં^૩ વિયાણિત્તા^૫ દોસં^૬ દુગ્ગઙ્વડ્ઢળં^૭ ।

તસકાયસમારમ્ભં^૮ જાવજીવાઈ^૯ વજ્જણ^{૧૦} ॥ ૪૬ ॥

છાયા-ત્રસકાયં ન હિંસન્તિ મનસા વચસા કાયેન ।

ત્રિવિધેન કરણયોગેન સયતાઃ સુસમાહિતાઃ ॥૪૪॥

ત્રસકાયં વિહિંસન્ હિનસ્તિ તુ તદાશ્રિતાન્ ।

ત્રસાંશ્ચ વિવિધાન્ પ્રાણાન્ ચાક્ષુષાંશ્ચ અચાક્ષુષાન્ ॥૪૫॥

તસ્માદ્ એતં વિજ્ઞાય દોષં દુર્ગતિવર્દનમ્ ।

ત્રસકાયસમારમ્ભં યાવજ્જીવતયા વર્જયેત્ ॥૪૬॥

ટીકા--‘તસકાય’ इत्यादि-

ત્રસકાયં=દ્વીન્દ્રિયાદિયાત્પચ્ચેન્દ્રિયમ્ । શેષ પૃથિવીકાયસૂત્રવત્ ॥

॥૪૪॥૪૫॥૪૬॥

ત્રયોદશં સ્થાનમાહ-તત્ર યથા સલિલસેચનાદિકમન્તરેણ યથાવિધિ-
સમારોપિતસ્યાપિ વૃક્ષસ્ય મનોહરહરિતપલ્લવકુસુમાદિસમુદ્ભવો ન લક્ષ્યતે તથા
વ્રતપટ્કાયપટ્કરક્ષણમૂલભુજાનાં યથાવિધિસંરક્ષણે કૃતેऽપિ અકલ્પાદિપટ્કસ્ય

વારહર્વા સ્થાન કહતે હૈં-‘તસકાય ન’ ‘તસકાયં’ ‘તમ્હા’
इत्यादि तीन गाथाएं । इनका व्याख्यान भी पृथिवीकायके समान
समझ लेना, यहां पृथिवीकायके स्थान पर ‘त्रसकायं’ कहना चाहिए ।
द्विन्द्रिय से लेकर पंचेन्द्रिय तकके जीव त्रस कहलाते हैं ॥४४॥४५॥४६॥

તેરહર્વા સ્થાન કહતે હૈં-જેસે જલ સીંચને કે વિના વિધિપૂર્વક
રોપે હુણે મી વૃક્ષમેં મનોહર ફૂલ-ફલ આદિ નહીં લગ સકતે, इसी-
प्रकार छह व्रत और छह काय की रक्षारूप मूलगुणों का विधि
अनुसार पालन करने पर भी छह अकल्पों का त्याग किये बिना

ગારમુ સ્થાન કહે છે-તસકાયં ન૦, તસકાયં૦, તમ્હા૦ ઇત્યાદિ ત્રણ
गाथाओं છે, એનું व्याख्यान પણ पृथिवीकायની પેઠે समझनु એમા पृथिवीकायની
जग्याओं त्रसकायं० કહેવું द्विन्द्रियથી માટેને पंचेन्द्रिय સુધીના છવે ત્રસ
કહેવાય છે (૪૪-૪૫-૪૬)

તેરમુ સ્થાન કહે છે-તેમ જળ સિંચ્યા વિના વિધિપૂર્વક રોપેલા વૃક્ષ
ને પણ મનોહર ફૂલ-ફળ આદિ આવી શકતા નથી, તેમ છ વ્રત અને છકાઈની
रक्षणी भूण शुद्धीतु विधि अनुसार पालन કરવા છતા પણ છ અકલ્પોનો

યથાવિધિવર્જનં વિના સ્વર્ગાપવર્ગસુખાદિમનોહરફલાવિર્ભાવરૂપપ્રભાવો ન પ્રાદુર્ભવિતુર્મર્હતિ, અતો મૂલગુણપ્રતિપાદનાનન્તરમકલ્પાદિષટ્કવર્જનરૂપાનુત્તરગુણાનાહ—‘જાઈ’ इत्यादि ।

મૂલમ્—જાઈ^૧ ચત્તારિ^૩ મુજ્જાઈ^૫ ઇસીણા^૬હારમાઈ^૭ણિ ।

તાઈ^૬ તુ^૭ વિવર્જંતો^૮ સંજમં^૯ અણુપાલણ^{૧૦} ॥૪૭॥

છાયા—યાનિ ચત્વારિ અમોજ્યાનિ ઋપીણામાહારાદીનિ ।

તાનિ તુ વિવર્જયન્ સંયમમ્ અનુપાલયેત્ ॥૪૭॥

ટીકા—‘જાઈ’ इत्यादि—

યાનિ ચત્વારિ આહારાદીનિ=આહાર-શય્યા-વસ્ત્ર-પાત્રાણિ ઋપીણાં=સાધૂનામ્ અમોજ્યાનિ=આગમોક્તવિધિના અકલ્પ્યાનિ સન્તિ ‘મુજ્જાઈ’ इत्यत्र प्राकृतत्वादकारलोपः, તાનિ તુ=અવશ્યં વિવર્જયન્=પરિહરન્ અગૃહ્ણન્નિત્યર્થઃ; સાધુઃ સંયમઃ=ચારિત્રમ્ અનુપાલયેત્=પ્રતિપાલયેત્ ! અકલ્પ્યં ગૃહ્ણતાં સાધૂનાં ચારિત્ર-મજ્જો ભવતીતિ ભાવઃ ॥૪૭॥

एतदेव स्पष्टीकरोति—‘पिंड’ इत्यादि ।

મૂલમ્—પિંડં^૧ સિજ્જં^૨ ચ વત્થં^૩ ચ ચઉત્થં^૪ પાયમેવ^૫ ય ।

અકપ્પિયં^૬ ન ઇચ્છિજ્જા^૭ પડિગાહિજ્જ^૮ કપ્પિયં^૯ ॥૪૮॥

છાયા—પિંડં શય્યાં ચ વસ્ત્રં ચ ચતુર્થં પાત્રમેવ ચ ।

અકલ્પિકં નેચ્છેત્ પ્રતિગૃહ્ણીયાત્ કલ્પિકમ્ ॥૪૮॥

સ્વર્ગ-અપવર્ગ કે સુખ સ્વરૂપ સ્વાદિષ્ટ ફલોંકા લાભ સંભવ નહીં હૈ, ઇસલિએ મૂલગુણ વતાને કે વાદ અકલ્પ્યાદિ છહ કે ત્યાગ રૂપ ઉત્તર ગુણ વતાતે હૈ—‘જાઈ ચત્તારિ’ इत्यादि । જો આહાર શય્યા વસ્ત્ર ઓર પાત્ર, યે ચાર આગમાનુસાર અકલ્પ્ય હૈ । ઉનકા અવશ્ય પરિત્યાગ કરતે હુએ મુનિ સંયમ કા પાલન કરતે હૈ । આશય યહ હૈ કિ અકલ્પ્ય કા ગ્રહણ કરને સે સાધુઓંકા ચારિત્ર દૂષિત હોતા હૈ ॥૪૭॥

ત્યાગ કર્યા વિના સ્વર્ગ-અપવર્ગના સુખસ્વરૂપ સ્વાદિષ્ટ ફલોંકા લાભ સંભવિત નથી તેથી મૂળ ગુણ બતાવ્યા બાદ અકલ્પ્યાદિ છ ના ત્યાગરૂપ ઉત્તર ગુણ બતાવે છે—જાઈ ચત્તારિં ઇત્યાદિ જે આહાર શય્યા વસ્ત્ર અને પાત્ર એ ચાર આગમાનુસાર અકલ્પ્ય છે, એનો અવશ્ય પરિત્યાગ કરનાર મુનિ સંયમનું પાલન કરે છે. આશય એ છે કે અકલ્પ્યને ગ્રહણ કરવાથી સાધુઓનું ચારિત્ર દૂષિત થાય છે. (૪૭)

ટીકા-‘પિંડ’ इत्यादि-

साधुः पिण्डं=भोज्यसमुदायरूपं शय्याम्=उपाश्रयं, वस्त्रं, तच्च त्रिविधम्-
एकेन्द्रियनिष्पन्नं=कार्पासिकं, विकलेन्द्रियनिष्पन्नं चीनांशुकादि, पञ्चेन्द्रिय-
निष्पन्नं-रत्नकम्बलादिकम्, चतुर्थं च पात्रं तच्च दारुगयम्, अलाबूमयं, मृन्मयं
चेत्यनेकविधम्, अकल्पिकम्=अग्राह्यं नेच्छेत ग्रहीतुं न समीहेत, कल्पिकं=यथो-
चितं ग्रहणार्हं प्रतिग्रहणीयात् ॥४८॥

अग्राह्याऽऽहारदिग्रहणे दोषमाह-‘जे नियागं’ इत्यादि ।

मूलम्-जे^१ नियागं^२ ममायंति^३ कीयमुद्देशि^४ आहडं ।

वहं^५ ते^६ समणुजाणंति^७ इइ^{१०} उत्तं^{११} महेसिणा^{१२} ॥४९॥

छाया-ये नियागं-ममायन्ते क्रीतमौद्देशिकमाहृतम् ।

वધं ते समनुजानन्ति इति उक्तं महर्षिणा ॥४९॥

ટીકા-‘જે નિયાગં’ इत्यादि-

ये साधवः नियागं=नित्यं नित्यपिण्डम् आमन्त्रितपिण्डं वा तथा क्रीतम्

इसीका स्पष्टीकरण करते हैं-‘पिंड’ इत्यादि ।

साधु, (१) पिंड, (२) शय्या (उपाश्रय), (३) एकेन्द्रिय से बने हुए सूती, विकलेन्द्रिय से बने हुए चीनांशुक (चीनी सिल्क आदि), पंचेन्द्रिय से बने हुए रत्नकम्बल आदि, ये तीन प्रकार के वस्त्र और (४) काठ तुम्बी या मिट्टी के पात्र ये अकल्पनीय हों तो ग्रहण करने की इच्छा भी न करें; जो कल्पता हो उसे आगमकी विधिके अनुसार ग्रहण करें ॥ ४८ ॥

अग्राह्य आहार को ग्रहण करने के दोष कहते हैं-‘जे नियागं’ इत्यादि ।

જો સાધુ નિયાગ (નિત્ય યા આમન્ત્રિત) પિંડ, ક્રીતપિંડ

એનુ સ્પષ્ટીકરણ કરે છે-પિંડં ઇત્યાદિ

(૧) પિંડ, (૨) શય્યા (ઉપાશ્રય), (૩) એકેન્દ્રિયથી બનેલું સૂતરનુ વસ્ત્ર,

વિકલેન્દ્રિયથી બનેલું ચીનાશુક (ચીનાઈ રેશમઆદિનુ વસ્ત્ર), પચેન્દ્રિયથી બનેલી રત્નકમ્બલ આદિ, એ ત્રણ પ્રકારના વસ્ત્રો, અને (૪) લાકડાનુ તુળડાનુ યા માટીનું પાત્ર, એ અકલ્પનીય છે તે તે ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છા પણ સાધુ ન કરે. જે કલ્પે તે આગમની વિધિને અનુસારે ગ્રહણ કરે (૪૮)

અગ્રાહ્ય આહારને ગ્રહણ કરવાના દોષો બતાવે છે-જે નિયાગં ઇત્યાદિ

औद्देशिकम् आहृतं च पिण्डं समायन्ते=ममइवाऽऽचरन्ति दीयमानपिण्डे ममत्वं कुर्वन्ति प्रतिगृह्णन्तीत्यर्थः, यद्वा ममायं (पिण्डः कल्पते) इति=इत्येवं समनुजानन्ति=मनसाऽनुमोदयन्ति तै वधम्=पञ्जीवनिकायोपघातं समनुजानन्ति=दातुर्नियागादिपिण्डदानप्रवृत्तिमनुमोदयन्तः पञ्जीवनिकायोपघातानुमोदनं कुर्वन्ति, तथाविधाऽऽहारग्रहणे गृहस्थकृताऽऽरम्भसमारम्भजन्यपापभाजो भवन्तीति भावः । इति=इदं महर्षिणा=तीर्थकरादिना उक्तं=कथितम् ॥४९॥

मूलम्--तम्हा असणपाणा कीयमुद्देसि आहडं ।

वज्जयन्ति ठियप्पाणो निर्गन्था धम्मजीविणो ॥५०॥

छाया-तस्माद् अशन-पानादि क्रीतमौद्देशिकमाहृतम् ।

वर्जयन्ति स्थितात्मनः निर्ग्रन्था धर्मजीविनः ॥५०॥

टीका-'तम्हा' इत्यादि ।

तस्माद्धेतोः स्थितात्मानः=समाहितचित्ताः धर्मजीविनः=चारित्रजीविनः=चारित्रार्थमेव जीवितधारिण इत्यर्थः; निर्ग्रन्था=मुनयः क्रीतमौद्देशिकमाहृतं चाऽन्नपानादिसर्वमपि वर्जयन्ति=न गृह्णन्तीत्यर्थः । उपलक्षणमेतदाधाकर्मादीना-

औद्देशिक पिंड और आहृत पिंड को अपनाते-ग्रहण करते हैं वे एकेन्द्रिय आदि प्राणियों के उपघात की अनुमोदना करते हैं, अर्थात् ऐसे पिंड (आहार) को ग्रहण करने वाले साधु गृहस्थ द्वारा लिए हुए आरंभ-समारंभ से होने वाले पापके भागी होते हैं । ऐसा श्री तीर्थकर आदि महर्षियोंने कहा है ॥ ४९ ॥

'तम्हा असणं' इत्यादि । अतएव संयम में मनको सावधान रखनेवाले, चारित्र रूप जीवन के धारण करने वाले निर्ग्रन्थ, क्रीत औद्देशिक तथा आहृत (सामने लायाहुआ) अशन पान आदि को ग्रहण नहीं करते । उपलक्षणसे आधाकर्म आदि दोष युक्त आहार

के साधु नियाग (नित्य या आभित्रित) पिंड कीत पिंड, औद्देशिक पिंड अने आहृत पिंडने ग्रहण करे छे ते ओकेन्द्रियादि प्राणीओना उपघातनी अनुमोदना करे छे, अर्थात् ओवा पिंड (आहार)ने ग्रहण करनार साधु, गृहस्थ द्वारा थओला आरंभ-समारंभ थी थओला पापना लागी अने छे, ओवुं श्री तीर्थ करदि महर्षिओओ कह्य छे (४९)

तम्हा असणं० इत्यादि. ओटले संयममां मनने सावधान राखनार, चारित्ररूप जीवनने धारण करवावाणा निर्ग्रन्थ, कीत, औद्देशिक तथा आहृत (सामने लाववामा आवता) अशनपान आदिने ग्रहण करता नथी उपलक्षणधी

માંપ । ‘ઠિયપ્પાણો’ ઇતિપદેન રસનેન્દ્રિયવશિત્વં, ‘ધમ્મજીવિણો’ ઇતિપદેન ચારિત્રભંગ્ગમ્ભીરુત્વં ચ સૂચિતમ્ ॥૫૦॥

ચતુર્દશસ્થાનવાચકં ‘ગિહિમાયણં’ ઇતિ પદં વ્યાચષ્ટે ‘કંસેસુ’ ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્-કંસેસુ કંસપાણસુ કુંડમોણસુ વા પુણો ।

મુંજંતો અસળપાણાઈં આયારો પરિભસ્સઈ ॥૫૧॥

છાયા-કંસેસુ કંસપાત્રેષુ કુંડમોદેષુ વા પુનઃ ।

મુજ્જાનઃ અસળપાનાદિ આચારાત્ પરિભ્રશ્યતિ ॥૫૧॥

ટીકા-‘કંસેસુ’ ઇત્યાદિ-

કંસેસુ=પાનપાત્રેષુ કટોરિકાદિષુ, વા=અથવા કંસપાત્રેષુ=કાંસ્યનિર્મિત-ભાજનમાત્રેષુ, ‘કંસે’ ત્યુપલક્ષણં સ્વર્ણરજતાદિધાતુનિર્મિતપાત્રસ્ય, પુનઃ કુંડ-મોદેષુ=મૃન્મયપાત્રેષુ અસળપાનાદિ મુજ્જાનઃ સાધુઃ આચારાત્=ચારિત્રધર્માત્, મૂલે ‘આયારો’ ઇતિ પશ્ચમ્યર્થે પ્રથમાઃ પરિભ્રશ્યતિ=પરિભ્રષ્ટો ભવતિ ચારિત્રપરિચ્યુતો ભવતીત્યર્થઃ । ‘મુંજંતો’ ઇત્યુપલક્ષણં, તેન ગૃહસ્થસમ્બન્ધિભાજને વસ્ત્રધાવનસ્ય, ઉપ્પણસલિલગૌત્યકરણસ્ય ચ સંગ્રહઃ ॥૫૧॥

કા મ્હી ત્યાગ સમજ્ઞના ચાહિણ । ‘ઠિયપ્પાણો’ પદસે રસના ઈન્દ્રિય કો વશમેં કરના, તથા ‘ધમ્મજીવિણો’ પદસે ચારિત્રભંગ સે મય-મ્હીત રહના સૂચિત કિયા હૈ ॥ ૫૦ ॥

‘ગિહિમાયણં’ ઇસપદ રૂપ ચૌદહવે સ્થાન કા વ્યાખ્યાન હૈ-‘કંસેસુ ઇત્યાદિ ।

ગૃહસ્થ કે કટોરી આદિ તથા કાંસ કે, ઉપલક્ષણ સે સોને ચાંદી પીતલ આદિકે ઓર મિટ્ટી કે વરતન મેં મોજન કરતા હુઆ સાધુ ચારિત્ર સે ચ્યુત હો જાતા હૈ । યહાં ‘મુંજંતો’ યહ ઉપલક્ષણ હૈ, ઇસસે-ગૃહસ્થ સંબંધી વરતન મેં વસ્ત્ર ધોના, પાની ઠંડા કરના મ્હી સાધુકો નહી કલ્પતા હૈ ॥ ૫૧ ॥

આધાકર્મ આદિ દોષથી ચુકત આહારને ત્યાગ સમજવો ઠિયપ્પાણો શબ્દથી રસના ઇન્દ્રિયને વશ કરવી તથા ધમ્મજીવિણો શબ્દથી ચારિત્રભંગથી ભયભીત રહેવું સૂચિત કર્યું છે (૫૦)

ગિહિમાયણં એ પદરૂપ ચૌદમ સ્થાનનું વ્યાખ્યાન કરે છે કંસેસુ ઇત્યાદિ ગૃહસ્થના વાડકી આદિ એટલે ઝાસાના, ઉપલક્ષણથી સોના આદી પીત્તળ આદિના અને માટીના વાસણુમા લોળન કરનાર સાધુ ચારિત્રથી ચ્યુત થાય છે અહીં મુંજંતો એ ઉપલક્ષણ છે, તેથી ગૃહસ્થ સંબંધી વાસણુમા વસ્ત્ર ધોવાં, પાણી ઠંડું કરવું એ પણ સાધુને કલ્પતું નથી (૫૧)

ગૃહસ્થભાજને ભુજ્ઞાનઃ સાધુઃ કથં ચારિત્રવિચ્યુતો ભવેત્ ? इत्याह—
'सीओदग' इत्यादि ।

મૂલમ્—સીઓદગસમારંભે મત્તધોવળંછહુળે ।

जाइ छणँति भूयाइं, दिट्ठो तत्थं असंजमो ॥५२॥

છાયા—શીતોદકસમારંભે માત્રકધાવનછર્દને ।

यानि छिद्यन्ते भूतानि दृष्टस्तत्र असंयमः ॥५२॥

ટીકા—'સીઓદગ' इत्यादि—

શીતોદકસમારંભે=સાધુનાં ભોજનાર્થે સાધો ભુક્તવતિ અન્યભોજનાર્થે ચ સચિત્તજલેન કસ-કાંસ્યાદિપાત્રાણાં ગૃહસ્થકર્તૃકપ્રક્ષાલનરૂપે, માત્રકધાવનછર્દને= ભોજનપાત્રાદિપ્રક્ષાલનજલસ્ય નાલિકાદૌ પ્રક્ષેપે ચ યાનિ ભૂતાનિ=એકેન્દ્રિયા-
દીનિ છિદ્યન્તે=હન્યન્તે, તત્ર=છિદ્યમાનેષુ ભૂતેષુ અસંયમઃ=ચારિત્રભક્તઃ દૃષ્ટઃ=
કેવલાઽઽલોકેન કેવલિનાઽવલોકિતઃ ॥૫૨॥

ગૃહસ્થ કે ભાજન મેં ભોજન કરને સે ભિક્ષુ સંયમ સે અષ્ટ
કૈસે હો જાતા હૈ ? સો કરતે હૈ—'સીઓદગ' इत्यादि ।

સાધુ યદિ ગૃહસ્થ કે પાત્ર મેં આહાર કરે તો ઉસકે આહાર
કરને કે લિણ તથા વહ ભોજન કરતા હૈ ઉસ વક્ત કિસી દૂસરે
કે ભોજન કરને કે લિણ ગૃહસ્થ દ્વારા સચિત્ત જલસે ઉન કાંસે
આદિ કે વરતનોં કે ધોણ જાને સે તથા થાલી આંદે કે ધોણ હુણ
પાનીકે મોરી આદિ મેં જાને સે એકેન્દ્રિય આદિ અનેક પ્રાણિયોં કી
હિંસા હોતી હૈ એસા હોને સે વહાં કેવલી ભગવાનને કેવલજ્ઞાનભાનુ
(સૂર્ય) સે અસંયમ (સંયમ કા ભંગ) દેખા હૈ ॥ ૫૨ ॥

ગૃહસ્થના વાસણુમા ભોજન કરવાથી ભિક્ષુ સંયમથી અષ્ટ કેવી રીતે થઈ
જાય છે, તે કહે છે—સીઓદગં इत्यादि

સાધુ જો ગૃહસ્થના પાત્રમા આહાર કરે તો તેને આહાર કરવા માટે તથા
એ ભોજન કરતો હોય તે વખતે કદિ બીજાને ભોજન કરાવવા માટે ગૃહસ્થદ્વારા
સચિત્ત જળથી એ કાસા આદિના વાસણુને ધોવામા આવે છે તેથી તથા થાળી
આદિને ધોવાથી ખાળમા પાણી જવાથી, એકેન્દ્રિય આદિ અનેક પ્રાણીઓની હિંસા
થાય છે. એમ થવાથી તેમા કેવળી ભગવાને કેવળજ્ઞાન ભાનુથી (સૂર્યથી) અસંયમ
(સંયમનો ભંગ) જોયો છે (૫૨) .

મૂલમ્-પચ્છા-કર્મ્મં પુરે-કર્મ્મં સિયા તંત્ય નં કર્પ્પંદ્ ।

एयमट्टं न भुजंति^१ निर्गन्था गिहिभांयणे ॥५३॥

छाया-पश्चात्कर्म पुरःकर्म स्यात्तत्र न कल्पते ।

एतदर्थं न भुज्जते निर्ग्रन्था गृहिभाजने ॥५३॥

टीका-‘पच्छાકર્મ્મં’ इत्यादि ।

पश्चात्कर्म=पश्चात्=भोजनानन्तरं कर्म=सचित्तजलेन धावनादिकं यत्र तत्तथोक्तं, पश्चात्कर्मनामकदोषविशेष इत्यर्थः । तथा पुरःकर्म=पुरः=साधुभोजनात्पूर्वं कर्म=सचित्तजलेन पात्रधावनादि, यत्र तत् तथोक्तं पुरःकर्मसंज्ञको दोषविशेष इत्यर्थः, स्यात्=भवेत् अतः तत्र=गृहिभाजने भोक्तुमिति शेषः न कल्पते । एतदर्थं=चारित्रभङ्गो माभूदिति हेतोः निर्ग्रन्थाः=साधवः गृहिभाजने न भुज्जत इति सुगमम् ॥५३॥

पञ्चदशं स्थानमाह-‘आसंदी’ इत्यादि ।

મૂલમ્-આસંદીપલિંયંકેસુ મંચમાંસાલણસુ વાં ।

अर्णायरियमज्जाणं आसंइत्तु सइत्तु वा ॥५४॥

छाया-आसन्दीपर्यङ्कयोः मश्वाऽऽगालकयोर्वा ।

अनाचरितमार्याणाम्, आसितुं स्वपितुं वा ॥५४॥

‘પચ્છાકર્મ્મં’ इत्यादि । गृहस्थ के भाजन में आहार करने से साधुको पश्चात्कर्म दोष भी लगता है, क्योंकि आहार करने के अनन्तर गृहस्थ सचित्त जल से थाली आदि को धोता है । तथा पुरः कर्म=साधु के आगमन से पूर्व साधु के लिए किया हुआ धोना आदि कर्म=दोष भी लगता है । इसलिए गृहस्थ के पात्र में आहार करना मुनियों को नहीं कल्पता है । अतएव चारित्रभग से बचने के लिए साधु गृहस्थ के पात्र में आहार नहीं करते हैं ॥ ५३ ॥

પચ્છાકર્મ્મં ૦ ઇત્યાદિ ગૃહસ્થના વાસણમાં આહાર કરવાથી સાધુને પશ્ચાત્કર્મ દોષ પણ લાગે છે, કાગણ કે આહાર કર્યા પછી ગૃહસ્થ સચિત્ત જળથી થાળી આદિને ધુએ છે તેવીજ રીતે પુર.કર્મ-સાધુના આગમનથી પૂર્વે સાધુને માટે કરેલું ધોવા આદિનું કર્મ-દોષ પણ લાગે છે આથી કરીને ગૃહસ્થના પાત્રમાં આહાર કરવાનું મુનિઓને કલ્પતું નથી તેટલા માટે ચારિત્રભંગથી બચવાને માટે સાધુ ગૃહસ્થના પાત્રમાં આહાર કરતા નથી (૫૩)

टीका-आसन्दीपर्यङ्कयोः=आसन्द्यां=वेत्रासने पर्यङ्के=प्रावार (निवार) परिष्कृतविशिष्टखट्वायां वा=अथवा मञ्चाऽऽशालकयोः=मञ्चे साधारणखट्वायाम् आशालके=शयनोपवेशनोपयोगिनि पादपृष्ठावलम्बनसहिते आसनविशेषे 'आराम-कुर्सी' इति भाषाप्रसिद्धे, उपलक्षणमन्यविधाऽऽसनशयनादीनाम्, आसितुम्=उप-वेष्टु वा=अथवा स्वपितुं = शयितुम् आर्याणाम् = इर्यति=गच्छति-(प्राप्नोति) मोक्षोपदेशश्रवणाय मोक्षाय वा भव्यो यान् प्रति ते आर्याः=तीर्थकरगणधरा-दयस्तेषाम् अनाचरितं तैरनासेवितमित्यर्थः ॥५४॥

आसन्द्याद्यनुपवेशनादिहेतुं दुष्प्रतिलेखनीयतां प्रदर्शयितुं तावत्प्रति-लेखितं विना न कुत्राप्यासितव्यं नवा शयितव्यमित्याह-'नासन्दी' इत्यादि ।

मूलम्-नासन्दीपलियंकेसु न निसिज्जा न पीढण ।

निगंथाऽपडिलेह्माण बुद्धवुत्तमहिट्ठगा ॥५५॥

छाया-नासन्दीपर्यङ्केषु न निषद्यायां न पीठके ।

निर्ग्रन्था अप्रतिलेख्य बुद्धोक्ताधिष्ठातारः ॥५५॥

पन्द्रहवा स्थान कहते हैं-'आसन्दी' इत्यादि ।

बैठ की कुर्सी, पलंग, माचा, (पीढी) आराम कुरसी, तथा उपलक्षण से अन्य सब प्रकार के शयन आसन पर बैठना या सोना तीर्थकर गणधर आदि द्वारा अनाचरित है अर्थात् तीर्थकर गणधर आदि आर्यमहापुरुषों ने कुरसी पलंग आदि का सेवन नहीं किया, अतः साधुको भी नहीं कल्पता है ॥ ५४ ॥

आसन्दी आदि पर नहीं बैठने और नहीं सोने में कारण यही है कि उनमें प्राणियों का प्रतिलेखन करना दुष्कर होता है, इस बात को दिखलाने के लिए पहले प्रतिलेखन किये बिना साधुको

पट्टसु स्थान उळे छे-आसदि० इत्यादि

नेतरथी लरेली पुरशी, पलंग, भाटलो, आराम पुरशी तथा उपलक्षणथी अन्य सर्व प्रकारना शयन, आसन पर ठेसवुं या सूवुं छे तीर्थकर गणधरद्वारा अनाचरित छे अर्थात् तीर्थकर गणधर आदि आर्यमहापुरुषों छे पुरशी पलंग आदिनु सेवन कथुं नथी, तेथी साधुने ते कल्पतु नथी, (५४)

पुरशी आदि पर न ठेसवानु छे नहि सूवानु कारण छे छे छे तेमा प्राणीओनु प्रतिलेखन कवु दुष्कर होय छे, छे प्रात दर्शाववाने भाटे पडेलो

ટીકા-બુદ્ધોક્તાધિષ્ઠાતારઃ=તીર્થંકરગણધરોક્તવચનાનુષ્ઠાનનિષ્ઠાઃ નિર્ગ્રન્થાઃ-
 સાધવઃઅપ્રતિલેખ્ય=અનિરીક્ષ્ય પ્રત્યુપેક્ષણમકૃત્વેત્યર્થઃ આસન્દીપર્યઙ્કયોઃ ન,
 નિષધાયામ્=આસનસામાન્યે ન, પીઠકે=દારુમયાઽસને ન, અત્રાઽસન્ન્યાદિક્ર-
 મુપલક્ષણં, તેનાઽન્યત્રાપિ યત્રકુત્રચિન્નિપતું સ્વપિતું વા ઽભિલેખેયુસ્તત્રાપિ ચ,
 અપ્રતિલેખ્ય ન નિષીદેયુર્નાપિ શયીરન્નિતિ ક્રિયાપદાધ્યાહારઃ । ‘બુદ્ધવુત્તમદ્વિઠ્ઠા’
 इत्यनेन तीर्थंकराज्ञाभङ्गभीरुत्वमावेदितम् ॥૫૫॥

આસન્ન્યાદ્યુપવેશને દોષમાહ—‘ગંભીર’ इत्यादि ।

सूत्रम्—गंभीरं-विजया एष पाणां दुष्प्रतिलेखंगा

आसंदी पलियंको यं एयमटुं विवज्जिया ॥૫૬॥

छाया-गम्भीरविजया एते प्राणा दुष्प्रतिलेख्याः ।

आसन्दी पर्यङ्कश्च एतर्था विवर्जिताः ॥૫૬॥

કહીં મી ન બૈઠના યાહિયે ઓર ન સોના યાહિયે સો કહતે હૈ-
 ‘નાસન્દી’ इत्यादि ।

તીર્થંકર ભગવાન કે વચનોં કે અનુસાર અનુષ્ઠાન કરને વાલે
 મુનિ પ્રતિલેખન કિયે વિના આસન્દી પર્યંક આદિ પર ન બૈઠેં ઓર
 ન સોવેં, સામાન્ય આસન તથા કાષ્ઠ કે આસન (પાટ) પર મી
 વિના પ્રતિલેખના કિયે નહીં બૈઠના ઓર ન સોના યાહિયે । યહાં
 પર આસન્દી આદિ પદ ઉપલક્ષણ હૈં, હસસે ઓર જગહ મી જહી
 કહી બૈઠના ઓર સોના યાહે વહાં મી-વિના પ્રતિલેખન કિયે ન બૈઠે
 ઓર ન સોવેં અર્થાત્ સાધુકો સર્વત્ર પ્રતિલેખન કરકે હી બૈઠના
 ઓર સોના યાહિયે ॥ ૫૫ ॥

‘પ્રતિલેખન કર્યા વિના સાધુએ કયાય પણ ન બેસવું બેઠાએ અને ન સૂવું બેઠાએ’
 એ વાત કહે છે-નાસન્દી ० ઇત્યાદિ

તીર્થંકર ભગવાનના વચનોને અનુસારે અનુષ્ઠાન કરનારા મુનિ પ્રતિલેખન
 કર્યા વિના ખુરશી પણ આદિ પર ન બેસે કે ન સૂએ. સામાન્ય આસન તથા
 કાષ્ઠના આસન (પાટ) પર પણ પ્રતિલેખન કર્યા વિના બેસવું કે સૂવું ન બેઠાએ.
 અહીં આસન્દી આદિ પદ ઉપલક્ષણ છે, તેથી ખીણ જે જગ્યાએ પણ બેસવું કે
 સૂવું હોય ત્યાં પણ સાધુ પ્રતિલેખન કર્યા વિના બેસે કે સૂએ નહિ, અર્થાત્ સાધુએ
 સર્વત્ર પ્રતિલેખન કરીને જ બેસવું કે સૂવું બેઠાએ (૫૫)

ટીકા—‘ગંભીર’ इत्यादि ।

एते आसन्द्यादिस्थाः प्राणाः प्राणिनः गम्भीरविचयाः=गम्भीरो=दुर-
वगमो विचयो=निश्चयो येषां ते तथोक्ताः, सूक्ष्मत्वाद्ब्यवहितत्वाच्च तत्र निश्चेतु-
मशक्य इति भावः, अथवा ‘गम्भीरविजयाः’ इति छाया गम्भीरः=दुरवगाहो-
विजयः=आश्रयो येषां ते तथोक्ताः दुरवगाहस्थानवासिन इत्यर्थः; प्राणाः=प्राणिनः
अतएव दुष्प्रतिलेख्याः=दुर्निरीक्ष्या भवन्ति, यद्वा एते आसन्द्यादयः गम्भीर-
विजयाः=गम्भीराः=प्रकाशरहिता विजयाः=आश्रयाः जीवानां विवरादीनि
स्थानानि येषु ते तथोक्ताः, अतएव तत्र प्राणाः (प्राणिनः) दुष्प्रतिलेख्या भवन्ति।
एतदर्थम्=एतन्निमित्तम् आसन्दी पर्यङ्कः च शब्दात् मञ्चकाऽऽशालकौ च विव-
र्जिताः=निषिद्धास्तीर्थङ्करादिभिरितिशेषः । निषद्यापीठकयोस्तु प्रतिलेखनं कर्तुं
शक्यते इति न तत्र प्रतिषेधः कृत इति भावः ॥५६॥

આસન્દી આદિ પર બેઠને મેં દોષ વતાતે હૈં—‘ગંભીર’ इत्यादि ।

આસન્દી આદિ મેં રહેને વાલે પ્રાણિયોં કા નિશ્ચય હોના
બહુત હી કઠિન હૈ । અથવા વે એસે દુરવગાહ સ્થાન મેં રહતે હૈં કિ
उनकी प्रतिलेखना दुष्कर है । अथवा आसन्दी आदि के छिद्र प्रकाश
शून्य होते हैं इसलिए उनमें रहनेवाले खटमल आदि प्राणियों को
प्रतिलेखना नहीं हो सकती । इस कारण तीर्थकर भगवान ने आसन्दी
पलंग और ‘च’ शब्द से मांचा और आशालक (आराम कुरसी)
पर बैठने सोनेका निषेध किया है । निषद्या और पीठक’ की तो
प्रतिलेखना हो सकती है इसलिए भगवानने उनका निषेध नहीं किया ॥५६॥

પુરશી આદિ પર બેસવામા દોષ બતાવે છે—ગંભીરં ઇત્યાદિ

પુરશી આદિમા રહેનારા પ્રાણીઓનો નિશ્ચય થવો બહુજ કઠીન છે
અથવા તેઓ એવા દુરવગાહ (ન બેઠ શકાય તેવા) સ્થાનમા રહે છે કે તેમની
પ્રતિલેખના દુષ્કર છે. અથવા પુરશી આદિના છિદ્રો પ્રકાશરહિત હોય છે તેથી
તેમા રહેનારા માંકડ આદિ પ્રાણીઓની પ્રતિલેખના થઈ શકતી નથી એ કારણે
તીર્થંકર ભગવાને પુરશી પલંગ અને ચ શબ્દથી ખાટલો અને આરામ પુરશી
પર બેસવા—સૂવાનો નિષેધ કર્યો છે નિષદ્યા અને પીઠકની પ્રતિલેખના થઈ શકે
છે, તેથી ભગવાને તેનો નિષેધ કર્યો નથી (૫૬)

નિષદ્યાનામકં ષોડષસ્થાનમાહ-‘ગોયરગ્ગ’ इत्यादि ।

મૂલમ્-ગોયરગ્ગર્પાવટ્ટસ્સ નિસિજ્ઞાં જસ્સ કંપ્પઙ્ગ ।

इमेरिं समणायारं आवज्जइ अवोहिंयं ॥५७॥

छाया-गोचराग्रप्रविष्टस्य निषद्या यस्य कल्पते ।

एतादृशमनाचारम् आपद्यते अवोधिकम् ॥५७॥

टीका-‘गोयरग’ इत्यादि ।

गोचराग्रप्रविष्टस्य=भिक्षाचर्या गतस्य यस्य साधोः निषद्या=निषदनं कल्पते अर्थाद् भिक्षाचर्या गतो यः साधुर्गृहिभवने उपविशतीति भावः, सः अवोधकम्=अवोधिफलकमित्थं मिथ्यात्वफलकमित्यर्थ एतादृशं=वक्ष्यमाणस्वरूपम् अनाचारम् आपद्यते=प्राप्नोति ॥५७॥

निषद्यासेविनो दोषान् प्रदर्शयति-‘विवत्ती’ इत्यादि ।

મૂલમ્-વિવત્તી વંમંચેરસ્સ પાણાણં ચ વહે વહો ।

वणीमगैपडिग्घाओ पडिकोहो अगारिणं ॥५८॥

छाया-विपत्तिर्ब्रह्मचर्यस्य प्राणानां च वधे वधः ।

वनीपक-प्रतिघातः प्रतिक्रोधः अगारिणाम् ॥५८॥

टीका-‘विवत्ती’ इत्यादि’

गृहस्थगेहोपवेशने ब्रह्मचर्यस्य=कुशलानुष्ठानलक्षणचतुर्थ-व्रतस्य विपत्तिः विनाशो भवतीति शेषः, सर्वत्र योज्यः । तथा प्राणानां=प्राणिनां वधे=हिसायां

નિષદ્યા નામક સોલહવાં સ્થાન કહતે હૈ-‘ગોયરગ્ગ’ इत्यादि ।

ભિક્ષાચરી કે લિપ ગયા હુઆ જો સાધુ ગૃહસ્થ કે ઘરમેં વૈઠતા હૈ-વહ મિથ્યાત્વરૂપ ફલ દેને વાલે અનાચાર કો પ્રાપ્ત હોતા હૈ-જિસ કા કથન આગે કરતે હૈ ॥ ૫૭ ॥

ગૃહસ્થ કે ઘરમેં વૈઠને વાલે સાધુ કે દોષ વતાતે હૈ-‘વિવત્તી’ इत्यादि ।

ગૃહસ્થ કે ઘરમેં વૈઠને સે ચતુર્થ-બ્રહ્મચર્ય-મહાવ્રત કા વિનાશ

નિષદ્યા નામક સોળમું સ્થાન કહે છે-‘ગોયરગ્ગ’ इत्यादि

ભિક્ષાચરીને માટે ગયેલો સાધુ ગૃહસ્થના ઘરમા જે બેસે છે તે મિથ્યાત્વરૂપ ફળ આપનારા અનાચારને પ્રાપ્ત થાય છે, જેનું કથન આગળ કરવામા આવે છે. (૫૭) ગૃહસ્થના ઘરમા બેસનારા સાધુના દોષો બતાવે છે-વિવત્તી’ इत्यादि. ગૃહસ્થના ઘરમા બેસવાથી એવા બ્રહ્મચર્ય મહાવ્રતનો વિનાશ થાય છે,

સત્યાં વધઃ=સંયમોપઘાતો ભવતિ, ભિક્ષાર્થં સમુપવિષ્ટસાષ્ટસાધ્વર્થં પાકાદિકરણે આધાકર્મિકાદ્યાહારગ્રહણેન તત્રત્યજીવવિરાધનાયાઃ સાધુસમ્બન્ધાદિતિભાવઃ । તથા વનીપકપ્રતિઘાતઃ=વનીપકાનાં=ભિક્ષાર્થમાગતાનાં દુર્ગતાનાં પ્રતિઘાતઃ=ભિક્ષાન્તરાયો ભવતિ તથા અગારિણાં=ગૃહસ્વામિનાં પ્રતિક્રોધઃ=સ્ત્રીસાન્નિધ્યાત્સાધું પ્રતિ સાધુસાન્નિધ્યાત્ સ્ત્રિય પ્રતિ ચ ક્રોધો ભવતીત્યર્થઃ ॥૫૮॥
અન્યદપિ દૂપણમાહ-‘અગુત્તી’ इत्यादि ।

મૂલમ્-અંગુત્તી વંભચેરસ્ય इत्थीओ वावि संकणं ।

कुशीलवृद्धुणं ठाणं दूरओ परिवर्ज्जए ॥५९॥

છાયા-અગુત્તિઃ વ્રહ્મચર્યસ્ય સ્ત્રીતો વાઽપિ ગઢ્ઢનમ્ ।

कुशीलवृद्धनं स्थानं दूरतः परिवर्जयेत् ॥५९॥

ટીકા-‘અગુત્તી’ इत्यादि ।

व्रह्मचर्यस्य अगुप्तिः=अरक्षणं तत्र स्त्रिया सह संभाषणमानुरागाऽव-

હો જાતા હૈ પ્રાણિયોં કી હિસા હોને સે સંયમ કા ઘાત હોતા હૈ, અર્થાત્ ભિક્ષાર્થ વૈઠે હુઅ સાધુ કે લિઅ આહાર વનાને સે વહ આહાર આધાકર્મિક આદિ દોષોં સે દૂપિત હોતા હૈ ઓર ઉસકે ગ્રહણ કરને સે ષટ્કાય કે જીવોં કી વિરાધના કા દોષ સાધુ કો લગતા હૈ । તથા ભિક્ષાકે લિઅ આચે હુઅ વનીપક (ભિક્ષારી) આદિ કો ભિક્ષા મેં અન્તરાય (વિઘ્ન) પડતા હૈ । ઓર સ્ત્રીકે સાંનિધ્ય સે સાધુ કે પ્રતિ ઓર સાધુ કે સાંનિધ્ય સે સ્ત્રી કે પ્રતિ ગૃહસ્વામી કો ક્રોધ હોતા હૈ ॥ ૫૮ ॥

और भी दोष कहते हैं-‘ अगुत्ती ’ इत्यादि ।

સ્ત્રીકે સાથ ભાષણ કરને સે તથા માનુરાગ અવલોકન કરને

પ્રાણીઓની હિસા થવાથી સંયમનો ઘાત થાય છે, અર્થાત્ ભિક્ષાર્થે બેઠેલા સાધુને માટે આહાર બનાવવાથી તે આહાર આધાકર્મિક આદિ દોષોથી દૂપિત થાય છે, અને તેને ગ્રહણ કરવાથી ષટ્કાયના જીવોની વિરાધનાનો દોષ સાધુને લાગે છે તેમજ ભિક્ષાને માટે આવેલા વનીપક (ભિક્ષારી) આદિને ભિક્ષામા અન્તરાય (વિઘ્ન) પાડે છે અને સ્ત્રીના સાંનિધ્યથી સાધુની પ્રત્યે અને સાધુના સાંનિધ્યથી સ્ત્રીની પ્રત્યે ગૃહસ્વામીને ક્રોધ આવે છે (૫૮)

ખીજા પણ દોષો કહે છે-અગુત્તીં ઇત્યાદિ

સ્ત્રીની સાથે ભાષણ કરવાથી તથા માનુરાગ અવલોકન કરવાની પ્રત્યયર્થવ્રતમા

લોકનાદિતો ब्रह्मचर्यव्रतस्य मालिन्यप्रसङ्गादिति भावः, अपिवा स्त्रीतः=स्त्रीसंसर्गतः शङ्कनम्=ब्रह्मचर्यव्रते शङ्काद्युत्पत्तिः; यथा तत्रोपवेशने स्त्रिया हावभावादिदर्शनसमुद्दीपितमदनविकाराक्रान्तमानसस्य विस्मृतसंयमानुपालनतन्महत्त्वतत्फलपरमपदलाभादिकस्य पुरोवर्तिनीं स्त्रियमेव सर्वमुखमूलभूतां मन्यमानस्य साधोः 'अलमनेन भवान्तरलभ्यफलदेन महाप्रयाससाध्येन ब्रह्मचर्यपालनेन' इत्यादि कुतर्कजालसमुद्भवने ब्रह्मचर्यव्रते शङ्काकांक्षादिदोषोदयो भवति, उक्तश्चागमे-

“निगन्थस्स खलु इत्थीणं इंदियाइं मणोहराइं मणोरमाइं आलोयमाणस्स निज्जायमाणास्य वंभयारिस्स वंभवेरे संका वा कंखा वा वितिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा भेयं वा लभिज्जा उम्मायं वा पाउणिज्जा दीहकालियं वा रोगायकं हविज्जा केवलपन्नत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा” इत्यादि। अतः कुशीलवर्द्धनं स्थानं=निषद्यालक्षणं दूरतः परिवर्जयेत् नोपसेवेतेति भावः ॥५९॥

સે બ્રહ્મચર્ય વ્રત મેં મલીનતા આતી છે । ઔર સ્ત્રીકા સમ્પર્ક રહને સે બ્રહ્મચર્ય વ્રત મેં શંકા હોતી છે । તથા સ્ત્રી કે હાવભાવ આદિ કે દિશ્વાવ સે સાધુ કે ભાવ (પરિણામ) કામવાસનાવાસિત હો જાતે હૈં । સ્ત્રી કો હી સર્વ સુખોં કા મૂલ સમજ્ઞકર વહ એસી કુતર્કણાયે કરને લગતા છે કિ-‘અગલે જન્મ મેં ફલ દેને વાલે તથા કઠિનાઈ સે પલને યોગ્ય હસ બ્રહ્મચર્ય મેં કયા રક્ષા છે ?’ એસી કુતર્કણાયે ઉત્પન્ન હોને સે બ્રહ્મચર્ય મેં શંકા કાંક્ષા આદિ દોષ ઉત્પન્ન હોતે હૈં । આગમ મેં કહા છે-

“બ્રહ્મચર્ય મહાવ્રત પાલને વાલે નિર્ગન્થ યદિ સ્ત્રી કી મનોહર મનોરમ ઇન્દ્રિયોં કા અવલોકન કરે, વિચાર કરે તો બ્રહ્મચર્ય મેં શંકા કાંક્ષા વિચિકિત્સા ઉત્પન્ન હોતી છે, તથા સંયમ કા ભંગ,

મલીનતા આવે છે સ્ત્રીનો સપર્ક રહેવાથી બ્રહ્મચર્યવ્રતમાં શંકા થાય છે સ્ત્રીના હાવભાવ આદિના દેખાવથી સાધુના ભાવ (પરિણામ) કામવાસના-વાસિત થઈ જાય છે સ્ત્રીને જ સર્વ સુખોનું મૂળ સમજીને તે એવી કુતર્કણાઓ કરવા લાગે છે કે-આગલા જન્મમાં ફળ આપનારા તથા મુશ્કેલીથી પાળવા યોગ્ય આ બ્રહ્મચર્યમાં શું બળ્યું છે ? એવા કુતર્કો ઉત્પન્ન થવાથી બ્રહ્મચર્યમાં શંકા કાંક્ષા આદિ દોષો ઉત્પન્ન થાય છે આગળમાં કહ્યું છે કે-“બ્રહ્મચર્ય મહાવ્રત પાળવા માટે નિર્ગન્થ નો સ્ત્રીની મનોહર-મનોરમ ઈન્દ્રિયોનું અવલોકન કરે, વિચાર કરે, તો બ્રહ્મચર્યમાં શંકા-કાંક્ષા-વિચિકિત્સા ઉત્પન્ન થાય છે, તથા સંયમનો ભંગ, ઉન્માદ, દીર્ઘકાલીન

બૈત્રૈવાડપવાદસૂત્રમાહ—‘તિળ્હ’ ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્—તિળ્હમન્નયરાગ્સસ નિસિર્જા જસ્સ કંપ્પઙ્ગ ।

જરાણ અભિંભૂયસસ વાહિયંસસ તવસિર્ણો ॥૬૦॥

છાયા—ત્રયાણામન્યતમસ્ય નિપદ્યા યસ્ય કલ્પતે ।

જરયાડમિભૂતસ્ય વ્યાધિતસ્ય તપસ્વિનઃ ॥૬૦॥

ટીકા—‘તિળ્હ’ ઇત્યાદિ ।

જરયાડમિભૂતસ્ય=વૃદ્ધસ્ય, વ્યાધિતસ્ય=રોગિણઃ તપસ્વિનઃ=તપશ્ચર્યાપરાય-
ણસ્ય ત્રયાણામેવાં વૃદ્ધાદીનામ્ અન્નયરાગસ્ય ‘સૌત્રત્વાદ્વહુનિદ્ધરિણે તરપ્’=અન્યત-
મસ્ય, એકસ્ય અન્યતમત્વલક્ષણસ્ય પ્રત્યેકં સમન્વયાત્ કસ્યચિદિત્યર્થઃ, યસ્ય સાધોઃ
નિપદ્યા=ગૃહસ્થગૃહોપવેશન કલ્પતે તસ્ય તત્રોપવેશનતો ન દોષઙ્ગિતિ સવ્વન્યઃ ॥૬૦॥
અથ સ્નાનારૂપં સપ્તદશં સ્થાનમાહ—‘વાહિઓ’ ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્—વાહિઓ વા અરોગી વા સિર્ણાણં જો ઉં પર્થણ ।

વુક્કંતો હોઙ્ગ આયારો જંઘો હર્વંઙ્ગ સંજંમો ॥૬૧॥

છાયા—વ્યાધિતો વા અરોગી વા સ્નાનં યસ્તુ પ્રાર્થયતે ।

વ્યુત્ક્રાન્તો ભવતિ આચારઃ ત્યક્તો ભવતિ સંયમઃ ॥૬૧॥

ઉન્માદ, દીર્ઘકાલીન રોગ ઔર અત્રંક ઉત્પન્ન હોતે હૈં તથા કેવલી
ભગવાન ઢારા પ્રસ્પિત ધર્મ સે અષ્ટ હો જાતા હૈ ” ઇત્યાદિ ।

હસલિણે કુશીલ કો વઢાને વાલા, ગૃહસ્થ કે ઘરમેં વૈઠના
સાધુકો નહી કલ્પતા હૈ ॥ ૫૯ ॥

યહાં અપવાદ વતાતે હૈં—‘તિળ્હ’ ઇત્યાદિ ।

વૃદ્ધ, વ્યાધિગ્રસ્ત (રોગી) ઔર તપસ્વી, હન તીનોમેં સે પ્રત્યેક કો
ગૃહસ્થકે ઘરમેં વૈઠના કલ્પતા હૈ। હસલિણે હનકે વૈઠનેમેં દોષ નહીં હૈ ॥૬૦॥

રોગ અને પીડા ઉત્પન્ન થાય છે તથા કેવલી ભગવાને પ્રસ્પેલા ધર્મથી અષ્ટતા,
એ દોષો ઉત્પન્ન થાય છે” ઇત્યાદિ એથી કરીને કુશીલને વધારનાર એવું ગૃહસ્થના
ઘરમાં એસવું સાધુને કલ્પતું નથી (૫૯)

એમાં અપવાદ બતાવે છે, તિળ્હં ઇત્યાદિ.

વૃદ્ધ, વ્યાધિગ્રસ્ત (રોગી) અને તપસ્વી, ત્રણેમાંના પ્રત્યેકને જે ગૃહસ્થના
ઘરમાં એસવું કલ્પે છે, તેથી એના એસવામાં દોષ નથી (૬૦)

ટીકા—‘વાહિઓ’ इत्यादि ।

व्याधितः=रोगी वा=अथवा अरोगी=व्याधिरहितो वा यस्तु=साधुः स्नानं देशतः सर्वतो वा प्रार्थयते कुरुते तेन साधुना आचारः=वाह्यतपोलक्षणः साधुसमाचारः व्युत्क्रान्तः=उल्लङ्घितो भवति जलपरीषदसहनाभावात् संयमः=दयालक्षणः त्यक्तो भवति अप्कायविराधनात् ॥६१॥

अचित्तजलेन स्नाने साधोः को दोषः? इत्याह—‘संतिमे’ इत्यादि ।

मूलम्—‘संतिमे सुहुमां पाणां घसासु भिलंगासु यं ।

जे यं भिक्षू सिंयायंतो वियडेणुप्पिलावैण ॥६२॥

छाया—मन्ति इमे सूक्ष्माः प्राणाः घसासु भिलंगासु च ।

ये च भिक्षुः स्नानं विकृतेन उत्प्लवयति ॥६२॥

ટીકા—‘સંતિ મે’ इत्यादि ।

विकृतेन=अचित्तजलेन स्नानं=देशतः सर्वतो वा स्नानं कुर्वाणः भिक्षुः=साधुः घसासु=‘देशीयशब्दः’ क्षारभूमिषु सन्निवरभूमिषु वा, च=पुनः भिलंगासु=

स्नान नामक सत्तरहवां स्थान दरसाते हैं—‘वाहिओ’ इत्यादि ।

रोगी या नीरोगी जो कोई भी साधु एक देश से या सर्व-देश से स्नान करता है वह आचार से च्युत होता है, क्योंकि वह मलपरीषद को सहन नहीं करता, तथा दयारूप संयम से रहित होता है, क्योंकि स्नान करने से अप्काय की विराधना होती है ॥६१॥

अचित्त जलसे भी स्नान करने में दोष लगता है सो कहते हैं—‘संतिमे’ इत्यादि ।

अचित्त जलसे भी एक देश से या सर्वदेश से स्नान करने वाला साधु क्षारभूमि में अथवा विल छिद्र वाली भूमि में अथवा

સ્નાન નામક સત્તરમુ સ્થાન હવે દર્શાવે છે—વાહિઓં ઇત્યાદિ રોગી યા નીરોગી જે કોઈ પણ સાધુ એક દેશે યા સર્વ દેશે સ્નાન કરે છે તે આચારથી ચ્યુત થાય છે, કારણ કે તે પણ પરીષદને સહન કરતો નથી, તથા દયારૂપ સંયમથી રહિત થાય છે, કારણ કે સ્નાન કરવાથી અપ્કાયની વિરાધના થાય છે (૬૧)

અચિત્ત જળથી પણ સ્નાન કરવાથી દોષ લાગે છે, તે કહે છે—સંતિમેં ઇત્યાદિ

અચિત્ત જળથી પણ એક દેશે યા સર્વદેશે સ્નાન કરનાર સાધુ ક્ષારભૂમિમાં

‘अयमपि देशीयशब्दः’ वीदीर्णभूमिषु श्लक्ष्णभूमिषु ‘चिकनी’ इति भाषा-
प्रसिद्धासु भूमिषु च ये इमे=लोकप्रसिद्धाः सूक्ष्माः=लघुतनवः प्राणाः=प्राणिनः
द्वीन्द्रियादयः सन्ति भूमौ कृतावासाः आहाराद्यर्थं संचरमाणा वा विद्यन्ते गम्य-
मानत्वात् तान्=शतशताण्डशिशुसमूहसहितावाससमेतान् भूमौ कृतावासान्;
इष्टाहारप्राप्तेः प्राकृतदाहारसहितान् वा अनवाप्तावासान् संचरमाणान् विविधान्
जीवसंघातान् वा उत्प्लावयति=जलोर्ध्वभागे नयति जलोपरितनभागे प्रापयन्
प्रवाहयति, आवासादितो वियोजयन् अनिष्टदेशं प्रापयन् जलवेगेन व्याकुली-
कुर्वन् तदीयप्राणात्ययमपि साधयतीत्यर्थः । स्नानीयसलिलस्य भूविवरादिषु
प्रवेशे तत्रत्यानां जीवानां स्वस्वस्थानविनाशात् तत्रैव वहिर्निःसरणादिना वा
विराधनाऽवश्यम्भाविनीत्याशयः ॥६२॥

चिकनी भूमि में रहे हुए सूक्ष्म शरीर वाले द्वीन्द्रिय आदि प्राणी,
जो कि आहार आदि के लिए संचार करते हैं, उनको आहार
प्राप्तिके पहले अथवा आहार के साथ स्नानजल वहा देता है ।
अर्थात् अपने अभीष्ट स्थान पर पहुंचने से पहले ही वे पानी में
बहकर अपने निवासस्थान से वियुक्त होते हुए, अनिष्ट स्थान पर
पहुंच जाते हैं, यहा तक कि-उनके प्राणों का भी अन्त हो जाता
है । तथा जब स्नानका जल बिल में घुस जाता है तो वहाँ के
प्राणियों को स्थान भ्रष्ट होने से वहीं अथवा बहकर बाहर आजाने
से कष्ट पहुंचता है अतः उनकी विराधना अवश्य होती है, इस-
लिए साधु को स्नान का त्याग करना चाहिए ॥ ६२ ॥

अथवा दर-छिद्रवाणी भूमिमा, शीरावाणी लूमिमां अथवा शीकणी लूमिमां रडेला
सूक्ष्म शरीरवाणा द्वीन्द्रिय आदि प्राणीओ जे आहार आदिने भाटे संचार करतां
होय छे तेमने आहार प्राप्तिनी पडेला अथवा आहारनी साथे स्नाननु जण
वहावी दे छे-घसडी जाय छे अर्थात् पोताना अलीष्ट स्थान पर पडोय्या पडेला ज
तेओ पाणीमां जेआध जधने पोताना निवास स्थानथी वियुक्त थध जधने अनिष्ट
स्थान पर पडोय्यी जाय छे, ते ओटले सुधी दे तेमना प्राणीने। पण अंत थध जाय
छे, पणी स्नाननु जण दरमां पेसी जाय छे तो त्याना प्राणीओने स्थानभ्रष्ट थवाथी
त्या अथवा जेआधने अहार आवी जवाथी कष्ट पडोये छे, ओटले तेमनी विराधना
अवश्य थाय छे, तेथी साधुओ-स्नानने। त्याग करवे। जेधओ. (६२)

मूलम्-तम्हा ते० णं सिणायंति सीएणं उंसिणेण वां ।

जावज्जीवं वयं घोरं असिणाणमहिट्ठगां ॥६३॥

छाया-तस्मात् ते न स्नान्ति शीतेन उष्णेन वा ।

यावज्जीवं व्रतं घोरम् अस्नानमधिष्ठातारः ॥६३॥

टीका-‘तम्हा’ इत्यादि ।

तस्मात्=उक्तदोषप्रसङ्गात् अस्नानं=स्नानवर्जनलक्षणं घोरं=दुष्करं व्रतं यावज्जीवं=मरणावधि अधिष्ठातारः=पालयितारः ते=निर्ग्रन्थत्वेन प्रसिद्धाः साधवः शीतेन उष्णेन वा उदकेन न स्नान्ति=स्नानं न कुर्वन्तीत्यर्थः ॥६३॥

मूलम्-सिणाणं अंदुवा कर्क लुद्धं पउमगाणि यं ।

गायस्सुवण्णहाए नायरंति कयाइवि ॥६४॥

छाया-स्नानम् अथवा कलकं लोघ्रं पद्मकानि च ।

गात्रस्योद्धर्तनार्थाय नाचरन्ति कदाचिदपि ॥६४॥

टीका-‘सिणाणं’ इत्यादि ।

साधवः गात्रस्योद्धर्तनार्थाय=अङ्गपरिष्काराय शरीरमलापनयनपुरस्सर-कान्तिविशेषाऽऽधानायेत्यर्थः स्नानं=स्नानोपकरणद्रव्यम्, अथवा कलकं=सर्षपादि-खलं, लोघ्रं=गन्धद्रव्यं; पद्मकानि=पद्मकाष्ठानि तत्साधिततैलानीत्यर्थ, च शब्दा-दन्यदपि स्नानोपयोगिद्रव्यं ‘सावुन’ इत्यादि भाषाप्रसिद्धं कदाचिदपि नाचरन्ति=न सेवन्ते ॥६४॥

‘तम्हा’ इत्यादि । इसलिए उक्त दोषों का प्रसंग होने से स्नान त्याग करने का दुष्कर तप यावज्जीव पालने वाले निर्ग्रन्थ साधु ठंडे या गर्म किसी प्रकार के पानी से स्नान नहीं करते ॥६३॥

‘सिणाणं’ इत्यादि । शरीर का मैल उतार कर शोभायमान करने के लिए साधु स्नान योग्य सामग्री का, सरसों आदि की खल का, लोघ्र का तथा पद्मकाष्ठ अर्थात् उसके तैल का और ‘च’ शब्द से अन्य सावुन आदि स्नानोपयोगी द्रव्य का कदापि सेवन नहीं करते ॥६४॥

तम्हा० इत्यादि. तथै उक्त द्वेपेने। प्रसंग उत्पन्न यथाथी स्नानने। त्याग करवाने। दुष्कर तप यावज्जीवन पालनानि निर्ग्रन्थ साधु ठंडा या गरम कोई प्रकारना पालीथी स्नान करता नथी (६३)

सिणाणं० इत्यादि शरीरने। मैल उतारीने शोभायमान करवाने भाटे साधु स्नान योग्य सामग्रीनु, सस्सव आदिना जोणतु, दोघ्रनु तथा पद्मकाष्ठ. अर्थात्। तेना

अथाष्टदशं स्थानमाह—

मूलम्--नगिणस्स वैवि मुंडस्स दीहरोमनहंसिणो ।

मेहुणा उवसंतस्स किंविभूसाइ कारियं ॥६५॥

छाया-नग्नस्य वाऽपि मुण्डस्य दीर्घरोमनखवतः ।

मैथुनाद् उपशान्तस्य किं विभूषया कार्यम् ॥६५॥

टीका-‘नगिणस्स’ इत्यादि ।

नग्नस्य=वस्त्रमूर्च्छारहितस्य गच्छनिवासिनः स्थविरकल्पिकस्य गच्छ-
निर्गतस्य जिनकल्पिकस्य वेत्यर्थः । अपिवा मुण्डस्य=द्रव्यतो लुञ्चितकेशस्य, भावतो
विषयविरतस्य दीर्घरोमनखवतः=प्रवृद्धकेशनखवतः एतद् विशेषणं जिनकल्पिका-
पेक्षया, स्थविरकल्पिनस्तु प्रमाणोपेतमेव केशनखादिकं धारयन्ति । मैथुनादुप-
शान्तस्य=मैथुनोपरतस्य च विभूषया=अङ्गपरिष्कारेण किं कार्यं=किं प्रयोजनं,
न किञ्चिदित्यर्थः ॥६५॥

अब अठारहवां स्थान कहते हैं-‘नगिणस्स’ इत्यादि । वस्त्र
विषयक मूर्च्छारहित (गच्छवास) स्थविर कल्पी अथवा गच्छनिर्गत
जिनकल्पी द्रव्यसे-लुञ्चित केश वाले तथा भावसे-विषयों के त्यागी
मुंडित, जिनके केश, तथा नख आदि बड़े हुए हैं ऐसे मैथुन से
उपरत साधुओं को शरीर विभूषा का क्या प्रयोजन है ? । अर्थात्
कुछ भी प्रयोजन नहीं ।

यहां ‘ दीर्घ केश नख वाले ’ यह विशेषण जिनकल्पी सा-
धुकी अपेक्षासे कहा गया है क्योंकि स्थविरकल्पी साधु प्रमाणोपेत
केश और नख रखते हैं ॥ ६५ ॥

તેલનુ અને ચ શબ્દથી અન્ય સાધુ આદિ સ્નાનોપયોગી દ્રવ્યોનુ સેવન કદાપિ
કરતા નથી (૬૪)

હવે અઠારમું સ્થાન કહે છે—નગિણસ્સ ૦ ઇત્યાદિ વસ્ત્ર વિષયક મૂર્છારહિત
(ગેછવાસ) સ્થવિરકલ્પી, અથવા ગચ્છનિર્ગત જિનકલ્પી દ્રવ્યથી લુચિત કેશવાળા તથા
ભાવથી વિષયોનાં ત્યાગી મુંડિત, જેના કેશ તથા નખ આદિ વધેલા છે એવા, મૈથુનથી
ઉપરત સાધુઓને શરીરની વિભૂષાનુ શુ પ્રયોજન છે ? અર્થાત કશુ પ્રયોજન નથી
અહીં ‘દીર્ઘ કેશનખવાળા’ એ વિશેષણ જિનકલ્પી સાધુની અપેક્ષાથી કહેવામાં
આવ્યું છે કારણ કે સ્થવિર કલ્પી સાધુ પ્રમાણોપેત કેશ અને નખ રાખે છે . (૬૫)

નિષ્પ્રયોજનત્વપ્રદર્શનેન નિષિદ્ધસ્ય વિભૂષાકરણસ્ય કદાચિત્ સાધૂનાં દોષાભાવદર્શનાદ્ વિભૂષાકરણપ્રસન્નઃ સ્યાદતસ્તદ્વારણાય તદ્દોષાનપિ પ્રદર્શયતિ-
'વિભૂસા' इत्यादि ।

॥ मूलम्-विभूसावत्तियं भिक्षू कर्मं बंधे चिकणं ।

संसारसागरे घोरे^१ जेणं^२ पडेइ दुरुत्तरे ॥६६॥

છાયા-વિભૂષાપ્રત્યયં ભિક્ષુઃ, કર્મ વધ્નાતિ ચિક્કણમ્ ।

સંસારસાગરે ઘોરે, યેન પતતિ દુરુત્તરે ॥૬૬॥

ટીકા-‘વિભૂસા’ इत्यादि ।

येन कर्मणा जीवः घोरे=भयंकरे जन्मजरामरणादिभयाकुले इत्यर्थः ।

अतएव दुरुत्तरे=उत्तरीतुमशक्ये संसारसागरे=भवसमुद्रे पतति तत्=तथाविधं=
विभूषाप्रत्ययं=शरीरपरिष्कारहेतुकं चिकणं=दुश्छेदं कर्म ज्ञानावरणीयादिलक्षणं
भिक्षुः=साधुः वध्नाति=संगृह्णातीत्यर्थः ॥६६॥

વાહ્યવિભૂષાદોષકથનાનન્તરં વિભૂષાસંકલ્પદોષમાહ-

मूलम्-विभूसावत्तियं चेयं बुद्ध्या मनन्ति^६ तारिसं ।

सावर्ज्वहूलं^७ चेयं,^८ नेयं^९ तांइहि^{१०} सेवियं^{११} ॥६७॥

નિષ્પ્રયોજન કહકર નિષેધ કિયે હુણ વિભૂષાકરણ કો કદા-
ચિત્ કોઈ નિર્દોષ સમજકર આચરણ કરને લગે અતઃ અથ ઉસકે
દોષ વતાતે હૈં-‘વિભૂસાવત્તિયં’ इत्यादि ।

जिस क्रियासे जीव, जन्म मरण के दुःखों से व्याकुल दुस्तर
संसारसागर में गिरता है, ऐसी शरीरविभूषा से उत्पन्न होने वाले
ज्ञानावरणीय आदि चिकने कर्मों को साधु बाधता है । अर्थात् शरीर
की विभूषा से चिकने कर्मों का बन्ध होता है ॥ ६६ ॥

નિષ્પ્રયોજન કહીને નિષેધ કરેલા વિભૂષાકરણને કદાચિત્ કોઈ નિર્દોષ સમજીને
આચરણ કરવા લાગે, તેથી હવે એના દોષ બતાવે છેઃ વિભૂસાવત્તિયં ૦ इत्यादि.

જે ક્રિયાથી જીવ જન્મમરણના દુઃખથી વ્યાકુળ દુસ્તર સંસારસાગરમાં પડે
છે, એવી શરીરવિભૂષાથી ઉત્પન્ન થનારા જ્ઞાનાવરણીય આદિ ચીકણાં કર્મોને સાધુ
બાંધે છે અર્થાત્ શરીરની વિભૂષાથી ચીકણાં કર્મોના બંધ ઉત્પન્ન થાય છે. (૬૬).

છાયા-વિભૂષાપ્રત્યયં ચેતઃ બુદ્ધા મન્યન્તે તાદૃશમ્ ।

સાવચ્ચવહુલં ચૈવં નૈતત્ ત્રાયિભિઃ સેવિતમ્ ॥૬૭॥

ટીકા-‘વિભૂષા’ इत्यादि-

બુદ્ધાઃ સર્વજ્ઞાઃ તીર્થંકરાદયઃ વિભૂષાપ્રત્યયં=પ્રત્યેતિ=પ્રતિગચ્છતિ સ્મરતીતિ યાવત્ પ્રત્યયઃ, વિભૂષાયાઃ=શરીરમણ્ડનસ્ય પ્રત્યયઃ સ્મરણકર્તૃ, તમ્-વિભૂષા-પ્રત્યયં શરીરમણ્ડનાભિલાષીત્યર્થઃ, પ્રત્યયશબ્દસ્ય નિત્યપુંલ્લિંગતયા ત્ર લિંગવ્ય-ત્યયઃ । યદ્વા-વિભૂષાયાઃ પ્રત્યયો હેતુઃ વિભૂષાપ્રત્યયઃ તમ્, વિભૂષાકરણપ્રવૃત્તૌ કારણીભૂતમિત્યર્થઃ, લોકે हि प्रायो मनसि प्रथमं संकल्प्य (कर्तव्यार्थान्निश्चित्य) क्रियामात्रे प्रवृत्तिर्दृश्यते इति चित्तस्य प्रवृत्तिकारणत्वमिति भावः । चेतः=चित्तं ताદૃશં=વાહ્યવિભૂષાતુલ્યં, સંસારસાગરાન્તઃપતનકારણત્વેન ચિક્કણેકર્મવન્ધ હેતુત્વસામ્યાદિતિ ભાવઃ, મન્યન્તે=કેવલાલોકેન જાનન્તિ, એવંચ=વાહ્યવિભૂષા-તુલ્યત્વે સતિ ચ એતત્=વિભૂષાનુચિન્તનં સાવચ્ચવહુલમ્=પાપપ્રચુરં વિવિધપાપજનક-મિત્યર્થઃ । અતઃ ત્રાયિભિઃ=સ્વપરરક્ષાપરાયણૈઃ (મોક્ષાભિલાષિભિરિત્યર્થઃ) ન સેવિતં=ન કૃતમિત્યર્થઃ ॥૬૭॥

વાહ્ય વિભૂષા કે દોષ દિશ્વાકરઅથ વિભૂષાકે સંકલ્પ કે દોષ દિશ્વાલે છે-‘વિભૂસાવત્તિયં’ इत्यादि ।

જિસ ચિત્તમેં શરીર કી વિભૂષા કી અભિલાષો હતી હૈ ઉસ ચિત્ત કો ખી તીર્થંકર ભગવાન ને વૈસા હી અર્થાત્ અપાર સંસારસાગર મેં ગિરાને વાલા તથા વાહ્ય વિભૂષા કરને વાલે કે સમાન ચિક્કન કર્મવન્ધકા કારણ માના હૈ અર્થાત્ વિભૂષાકા અનુ-ચિન્તન (અભિલાષ) કરને સે ખી પાપોં કી ઉત્પત્તિ હતી હૈ । એસી વિભૂષા કે સંકલ્પ કો સ્વપરરક્ષા (હિત) ચાહને વાલે મહાપુરુષોં ને સેવન નહીં ક્રિયા હૈ । ॥ ૬૭ ॥

બાહ્ય વિભૂષાના દોષો બતાવીને હવે વિભૂષાના સંકલ્પના દોષો બતાવે છે-
વિભૂસાવત્તિયં० ઇત્યાદિ.

જે ચિત્તમાં શરીરની વિભૂષાની અભિલાષો હોય છે, તે ચિત્તને પણ તીર્થંકર ભગવાન એવું જ અર્થાત્ અપાર સંસાર સાગરમાં પાડનારું તથા બાહ્ય વિભૂષા કરનારની સમાન ચીકણા કર્મબંધનું કારણ બાન્યું છે, અર્થાત્ વિભૂષાનું અનુચિન્તન (અભિલાષ) કરવાથી પણ પાપોની ઉત્પત્તિ થાય છે. એવી વિભૂષાના સંકલ્પનું સ્વપર રક્ષા (હિત) આહવાને મહાપુરુષોએ સેવન કર્યું નથી (૬૭)

मूलम्--खवंति अप्पाणममोहदंसिणो, तवे रया संजमअज्जवे गुणे ।

धुणंति पावाइं, पुरेकंडाइं, नवाइं पावाइं न ते कंरंति ॥६८॥

छाया-क्षपयन्ति आत्मानममोह (घ) दर्शिनः, तपसि रताः संयमार्जवे गुणे । धुन्वन्ति पापानि पुराकृतानि, नवानि पापानि न ते कुर्वन्ति ॥६८॥

टीका-‘ खवंति ’ इत्यादि—

संयमार्जवे=संयमः सप्तदशप्रकारकः, आर्जवं=सरलता निष्कपटभावः ते यस्य तत् संयमार्जवं तस्मिन् देयमायादिरहिते इत्यर्थः; तपसि=चतुर्भक्तादिलक्षणे गुणे च रताः=तत्पराः, यद्वा- ‘तपसि, संयमे, आर्जवे, गुणे च रताः’ इत्यन्वयः । तत्र गुणे=गुणपदप्रतिपाद्ये पञ्चमहाव्रतलक्षणे मूलगुणे, नानाविधाभिग्रहादिस्वरूपे उत्तरगुणे चेत्यर्थः, अन्यतरत्-प्राग्व्याख्यातम् । अमोहदर्शिनः=अत्रितथपदार्थदर्शिनः आचारगोचरविवेकवन्त इत्यर्थः । अथवा=अमोघदर्शिनः इतिच्छाया, अमोघं=स्वकार्य परमपदसाधनाव्यभिचारित्वेन सर्वथा सर्वदाऽवश्यं फलदातृत्वाद् अव्यर्थं सम्यग्ज्ञानादिरत्नत्रयमित्यर्थः तत् पश्यन्ति तच्छीला

उत्तर गुणों के कथन के प्रसंगमें शरीर की शोभा का परित्याग रूप अठारहवाँ स्थान कहने से अठारहों स्थानों का कथन हो चुका । अब उनका यथाविधि आराधन करना बताते हुए उपसंहार करते हैं-‘ खवंति ’ इत्यादि ।

सत्तरह प्रकार के संयम में, सरलता (निष्कपटता) रूप गुण में तथा चतुर्भक्त आदि तपो में तत्पर, अथवा गुण अर्थात् पंच महाव्रत रूप मूल गुण तथा नाना प्रकार के अभिग्रह आदि रूप उत्तर गुणों में अनुरक्त, आचार गोचर के विवेकी अथवा मोक्ष के निश्चय के साधक सम्यग्ज्ञान आदि रत्नत्रयको ही मोक्षफलदाता

उत्तर गुणों का कथनना प्रसंगमा शरीरनी शोभाना परित्यागइय अठारसु स्थान छडेवाथी अठारे कथनोनु कथन थछ गथुं हुवे तेनु यथाविधि आराधन कव्वानु गतावता उपसहार करे छेः खवंति० इत्यादि

सत्तर प्रकारना संयममा, सरलता (निष्कपटता) इय गुणुमा तथा अतुर्थ लक्षत आदि तपोमा तत्पर अथवा गुणु अष्टदे के पय महाव्रतइय मूल गुणु तथा नाना प्रकारना अभिग्रह आदिइय उत्तर गुणुमा अनुरक्त, आचार-गोचरना विवेकी, अथवा मोक्षना निश्चयना साधक सम्यग्ज्ञान आदि रत्नत्रयने न मोक्ष क्षणदाता-

अमोघदर्शिनः मोक्षमार्गेकलक्ष्या इत्यर्थः, ते=माधवः, आत्मानम्=आत्मनः कषा-
यादिमलं क्षपयन्ति=विनाशयन्ति कषायमलापहारेणात्मानं शोधयन्तीत्यर्थः ।
यद्वा-आत्मानं क्षपयन्ति=अनुपगान्तमात्मानं शमयन्ति शमेन योजयन्तीत्यर्थः,
तथा पुराकृतानि=अनन्तभवोपार्जितानि पापानि=ज्ञानावरणीयादीनि कर्माणि
धुन्वन्ति=नाशयन्ति, नवानि=नूतनानि पापानि न कुर्वन्ति=नोत्पादयन्ति ॥

‘अमोहदंमिणो’ इत्यस्य ‘अमोहदर्शिनः’ ‘अमोघदर्शिनः’ इति-
च्छायाद्वयं, तत्र ‘अमोहदर्शिनः’ इति पदे मोहरहितानामेव मोक्षमार्गाऽऽ-
राधना भवतीति, आचारगोचरविवेकवतामेव आत्मशुद्धिर्जायत इति च सूचितम् ।
‘अमोघदर्शिनः’ इति पक्षे तु अमोघदर्शिनः सविधे सर्वे कामगुणा मोघा (निष्फला)
भवन्तीत्यावेदितम् । ‘संजमअज्जवे गुणे’ इत्यत्रत्येन ‘संजम’ पदेन तपसः
सर्वभूतोपघातानुत्पादकत्वम्, ‘अज्जवे’ इति पदेन तपसो निदानरहित्य च
सूचितम् ॥ ६८ ॥

समझने वाले अर्थात् मोक्षमार्ग में ही उपयोग लगाने वाले वे साधु
अपनी आत्मा को शान्तियुक्त बनाते हैं, तथा पूर्व के अनन्त भवों
में उपार्जन किए हुए ज्ञानावरण आदि पाप कर्मों को नाश करते
हैं और नवीन कर्मों को नहीं बांधते ।

‘अमोहदंमिणो’ पदसे यह सूचित किया है कि मोहरहित
मुनि ही मोक्ष मार्ग की आराधना कर सकते हैं, और आचार गोचर
के ज्ञाता की ही आत्मा शुद्ध होती है जब इस पद की ‘अमोघदर्शिनः’
छाया करते हैं । तो ऐसा तात्पर्य ध्वनित होता है कि अमोघदर्शियों
के सामने शब्द आदि कामगुण निष्फल हो जाते हैं, ‘संजमअज्जवे गुणे’
इसमें रहे हुए ‘संजम’ पदसे तपकी निदानरहितता सूचित की है ॥ ६८ ॥

समञ्जनारा अर्थात् मोक्षमार्गभाज उपयोग लगाउनारा ये साधुओ। पोताना आत्माने
शान्तियुक्त बनावे छे तथा पूर्वना अनन्त लवोभा उपार्जन करेला ज्ञानावरण आदि
पापकर्मोना नाश करे छे अने नवीन कर्मोने बाधता नथी

अमोहदर्शिणो पदथी अम सूचित कथुं छे के मोह-रहित मुनि- मोक्षमार्गनी
आराधना करी शके छे, अने आचार-गोचरना ज्ञातानीज आत्मशुद्धि थाय छे ज्यारे
आ पदनी अमोघदर्शिनः छाया थाय छे, त्यारे ओवुं तात्पर्य ध्वनित थाय छे के
अमोघदर्शिओनी सामे शब्द आदि कामगुण निष्फल जाय छे संजमअज्जवे गुणे
ओभा रहेला संजम शब्दथी तपनी निदानरहितता सूचित करी छे (६८)

મૂલમ્--સઓવસંતા અમમા અર્કિચંણા, સવિજ્ઞવિજ્જાણુગયા જૈસંસિણો ।
 ઉત્પંસન્ને વિર્મલે વં ચંદિમા, સિદ્ધિં વિમાણાંઙં ઉવંતિ તાઙ્ગો
 ત્તિવેમિ ॥૬૯॥

છાયા-સદોપશાન્તા અમમા અકિશ્વના, સ્વવિદ્યવિદ્યાનુગતા યશસ્વિનઃ ।

ઋતુપ્રસન્નઃ વિમલ ઇવ ચન્દ્રમા સિદ્ધિં વિમાનાનિ (ચ) ઉપયન્તિ-

ત્રાયિણ ઇતિ વ્રવીમિ ॥૬૧॥

ટીકા-‘સઓવસંતા’ ઇત્યાદિ ।

સદોપશાન્તાઃ=સર્વદા નિશ્ચલાત્મનઃ અનુદ્વિગ્નમાનસા ઇત્યર્થઃ, અમમાઃ=દ્રવ્યતઃ શરીરવસ્ત્રપાત્રાદિધર્મોપકરણેઽપિ, ભાવતઃ ક્રોધાદિકષાયે મમત્વરહિતાઃ અતએવ અકિશ્વનાઃ=પરિગ્રહશૂન્યાઃ, સ્વવિદ્યવિદ્યાનુગતાઃ=(સ્વસ્ય=આત્મનો વિદ્યા સ્વાવિદ્યા સા ચાસૌ વિદ્યા ચ સ્વવિદ્યવિદ્યા (સામાન્યવિશેષયોરભેદાન્વયસિદ્ધાન્તા-ત્વકર્મધારયઃ) આત્મહિતસાધકજ્ઞાનરૂપં જ્ઞાતં પ્રવચનમિત્યર્થઃ, તયા અનુગતાઃ=યુક્તાઃ યશસ્વિનઃ=સંયમિનઃ ત્રાયિણઃ=જન્તુજાતાવનસાવધાનાઃ, ઋતુપ્રસન્નઃ=ઋતૌ=શરદિ પ્રસન્નઃ=જલધરાદ્યાવરણાપસરણેન લબ્ધમુપ્રભઃ વિમલઃ ચન્દ્રમા ઇવ નિર્મલ ચન્દ્રસદૃશઃ કર્મમલરહિતા ઇત્યર્થઃ, સિદ્ધિં=શિવગતિં કેચિદવશિષ્ટકર્માણસ્તુ વિમાનાનિ=સૌધર્માવતંસકાદીનિ ઉપયન્તિ=પ્રાપ્નુવન્તિ । ઇતિ વ્રવીમીતિ પૂર્વવત્”

‘સઓવસંતા’ ઇત્યાદિ । ચિત્તકો કમી ઉદ્વિગ્ન ન કરને વાલે, દ્રવ્યસે શરીર વસ્ત્ર પાત્ર આદિ ધર્મોપકરણોંમેં, ભાવસે ક્રોધ આદિ કષાયોં મેં મમતા ત્યાગી, અતએવ પરિગ્રહરહિત, આત્મરહિત કે સાધક, પ્રવચન સે યુક્ત, યશસ્વી, પ્રાણિયાં કી રક્ષામેં સાવધાન, શરદ ઋતુ મેં વાદલ આદિ આવરણ કે અભાવસે નિર્મલ ચન્દ્રમા કી તરહ કર્મમલ રહિત સાયુ સિદ્ધિગતિ કો પ્રાપ્ત કરતે હેં । ઓર જિનકે કર્મ કુછ અવશિષ્ટ રહજાતે હે વે સૌધર્માદિ દેવલોકમેં ઉત્પન્ન હોતે હે ।

‘સઓવસંતા’ ઇત્યાદિ ચિત્તને કદાપિ ઉદ્વિગ્ન ન કરનારા, દ્રવ્યથી શરીર વસ્ત્ર પાત્ર આદિ ધર્મોપકરણમાં, લાવથી ક્રોધાદિ કષાયમા મમતા ના ત્યાગી એટલે પરિગ્રહ રહિત, આત્મહિતના સાધક, પ્રવચનથી યુક્ત, યશસ્વી, પ્રાણીઓની રક્ષામાં સાવધાન, શરદઋતુમા વાદળ આદિ આવરણના અલાવથી નિર્મળ ચંદ્રમાની પેઠે કર્મમળ રહિત, સાધુ સિદ્ધિગતિને પ્રાપ્ત કરે છે અને જેમનાં કર્મો કાઈક અવશિષ્ટ રહી નાથ છે તેઓ સૌધર્માદિ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. સઓવસંતા પદથી એમવ્યક્ત કર્યું છે

‘સઓવસંતા’ ઇતિપદેનાઽષ્ટાદશસ્થાનયથાવિધિસમારાધનતત્પરાણાં સાધૂનાં સિદ્ધિલાભાવધિ કદાઽપ્યુન્મનીભાવો ન વિધેય ઇતિ ધ્વનિતમ્ । ‘અમમા’ ઇતિપદેન નિઃસ્પૃહત્વમનભિમાનિત્વં ચ સૂચિતમ્ । ‘અર્કિંચણા’ ઇત્યનેન સન્નિધિ- કરણાભાવો ઘોતિતઃ । ‘સવિજ્જવિજ્જાણુગયા’ અનેનાઽઽત્મહિતકામુકાનાં કલ્યા- નાય પ્રવચનવિદ્યૈવ સાધીયસી નતુ લૌકિકીતિ સૂચિતમ્ । ‘જસંસિણો’ ઇત્યનેન

‘સઓવસંતા’ પદસે यह व्यक्त किया है कि यथाविधि अठारह स्थानोंकी साधना में तत्पर साधुओं को मोक्ष प्राप्ति तक कदापि अनमना न होना चाहिए ।

‘અમમા’ પદસે નિઃસ્પૃહતા ઓર અભિમાનરહિતતા સૂચિત કી હૈ ।

‘અર્કિંચણા’ પદસે સન્નિધિ કરને કા અભાવ ઓર ‘સવિજ્જ- વિજ્જાણુગયા’ સે આત્મહિત કે આરાધકોં કે લિે લૌકિકવિદ્યા નહીં કિન્તુ પ્રવચનવિદ્યા હી હિતકર હૈ, यह सूचित किया है । ‘जसंसिणो’ पदसे संयमभीरुता तथा प्रवचन की लघुता से भीरुता सूचित की है। ‘ताइणो’ पदसे महाव्रतों की रक्षामें दक्षता प्रगट की है ॥

કે યથાવિધિ અઠાર સ્થાનોની સાધનામાં તત્પર સાધુઓને મોક્ષ પ્રાપ્તિ સુધી કદાપિ નારાજ ન થવી જોઈએ

‘અમમા’ શબ્દથી નિઃસ્પૃહતા અને અભિમાન રહિતતા સૂચિત કરી છે. અર્કિંચણા શબ્દથી સન્નિધિ કરવાનો અભાવ અને સવિજ્જવિજ્જાણુગયા થી આત્મહિતના આરાધકોને માટે લૌકિક વિદ્યા નહિ પરંતુ પ્રવચન વિદ્યા જ હિતકર છે એમ સૂચિત કરવામાં આવ્યું છે. જસંસિણો શબ્દથી સંયમભીરુતા તથા પ્રવચનની લઘુતાથી ભીરુતા સૂચિત કરી છે. તાઈણો શબ્દથી મહાવ્રતોની રક્ષામાં દક્ષતા પ્રકટ કરી છે.

संयमभङ्गभीरुत्वं प्रवचनलघुताभीरुत्वं च ज्ञापितम् । 'ताड़णो' इतिपदेन महाव्रत-
रक्षणदक्षत्वं व्यञ्जितम् ॥६९॥

इति श्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचक-पञ्चदशभाषाकलितललित-
कलापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मायक-वादिमानमर्दक-श्री गार्होत्तर-
पति कोलहापुर राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-कोलहापुरराजगुरुपदभूषित
-बालब्रह्मचारि-जैनाचार्य जैनधर्म दिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल
व्रतिविरचिता श्रीदशवैकालिकसूत्रस्याऽऽचारमणिज्जूपाख्यायां
व्याख्यायां पट्टं धर्मार्थं कामाख्यमध्ययनं समाप्तम् ॥६॥

श्रीसुधर्मा स्वामी जम्बूस्वामी से कहते हैं-हे जम्बू ! भगवान्
महावीर स्वामी से मैने जैसा सुना है वैसाही तुझे कहा है ॥६९॥
श्री दशवैकालिक सूत्र की अचारमणिमंजूपा नाम की व्याख्या के
हिन्दी आपानुवाद का छटा अध्ययन समाप्त हुआ॥
श्रीरस्तु,

सुधर्मा स्वामी जम्बूस्वामीने કહે છે કે-હે જંબૂ ! ભગવાન મહાવીર સ્વામી
પાસેથી મેં જેવું સાંભળ્યું છે તેવુંજ તને કહ્યું છે (૬૯)
..... છટું અધ્યયન સમાપ્ત.

॥ સપ્તમમધ્યયનમ્ ॥

અથ વાક્યશુદ્ધિચાર્યં સપ્તમમધ્યયનમારભ્યતે, પૂર્વાધ્યયને ધર્મકથા વર્ણિતા, સા ચ નિરવધમાપયા નિરૂપણૌચિત્યચારુતામશ્રતિ, અતો વાક્યશુદ્ધિમાહ-
યદ્વા-નિરવધમાપામન્નરેણ ધર્મકથા ન સંભવતીત્યતોઽસ્મિન્નધ્યયને ભાષા-
શુદ્ધિ પ્રદર્શયતિ-

મૂલમ્--ચઉણ્ઠં ધ્વાણં પરિસંખ્યાય પઞ્નવં ।

દુણ્ઠં તુ વિર્ણયં સિર્ણવે દો^૧ નં ભાસિજ્ઞં સર્વસો ॥૧॥

છાયા-ચતમૃણાં ધ્વાણં ભાષાણાં, પરિસંખ્યાય પ્રજ્ઞાવાન્ ।

દ્વયોસ્તુ વિનયં શિક્ષેત, દ્વે સર્વશઃ ન ભાષેત ॥૧॥

ટીકા--‘ ચઉણ્ઠં ’ इत्यादि-

પ્રજ્ઞવાન્=હેયોપાદેયવિવેકવાન ચતમૃણાં=સત્યાઽસત્યમિશ્રવ્યવહારરૂપાણાં
વાચાં ધ્વાણં=નિશ્ચયેન સ્વરૂપમિતિ જ્ઞેયઃ, પરિસંખ્યાય=વિજ્ઞાય દ્વયોઃ ભાષયોઃ-
સત્યવ્યવહારરૂપયોસ્તુ વિનય=નિરવધપ્રયોગં શિક્ષેત=આચાર્યાદિતો વિજાનીયાત્
દ્વે ભાષે=અસત્યમિશ્રરૂપે સર્વશઃ=સર્વથા ન ભાષેત=ન વદેત્ ॥૧॥

સાતવાં અધ્યયન

છઠ્ઠે અધ્યયનમેં ધર્મકથા કા વર્ણન ક્રિયા ગયા હૈ । ધર્મકથા નિરવધમાપાકે દ્વારા હોતી હૈ, અતઃ હસ અધ્યયનમેં વાક્યશુદ્ધિ કા નિરૂપણ ક્રિયા જાતા હૈ-

અથવા ભાષાશુદ્ધિ કે વિના ધર્મકથા નહીં હો સકતી હસ લિપ્ત
હસ અધ્યયન મેં વાક્યશુદ્ધિ કા વર્ણન ક્રિયા જાતા હૈ-‘ ચઉણ્ઠં ’
इत्यादि ।

હેય ઓર ઉપાદેય કા વિવેકો સાધુ સત્ય અસત્ય મિશ્ર ઓર
વ્યવહાર, હન ચાર પ્રકાર કી ભાષાઓ કા સ્વરૂપ સમજ્ઞકર સત્ય

અધ્યયન સાતમું

છઠ્ઠા અધ્યયનમા ધર્મકથાનુ વર્ણન કરવામા આવ્યું છે ધર્મકથા નિરવધ ભાષા
દ્વારા થાય છે, તેથી આ અધ્યયનમા વાક્યશુદ્ધિનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે.

અથવા ભાષાશુદ્ધિ વિના ધર્મકથા થઈ શકતી નથી, તેથી આ અધ્યયનમા
વાક્યશુદ્ધિનું વર્ણન કરવામા આવે છે. ચઉણ્ઠં ० इत्यादि.

હેય અને ઉપાદેયનો વિવેકો સાધુ સત્ય અસત્ય મિશ્ર અને વ્યવહાર એ ચાર
પ્રકારની ભાષાઓનુ સ્વરૂપ સમજ્ઞને સત્ય અને વ્યવહાર ભાષાનો નિરવધ પ્રયોગ

भास्वपि विवेकमाह—‘जा य सच्चा’ इत्यादि ।

मूलम्—जा यं सच्चा अवत्तर्वा, सच्चांमोसा यं जां मुसा ।

जां यं बुद्धेहि नाइन्ना, न तं भासिज्जं पन्नवं ॥२॥

छाया—या च सत्या अवक्तव्या सत्यामृषा च या मृषा ।

या च बुद्धैः नाचीर्णा न तां भाषेत प्रज्ञावान् ॥२॥

टीका—‘जाय’ इत्यादि ।

या च भाषा सत्या=वाङ्मनसयोर्यथार्थरूपा किन्तु सा अवक्तव्या=वक्तुमयोग्या चेत् अप्रियत्वादहितत्वाच्चेति भावः, तां=तादृशीं भाषां प्रज्ञावान् न भाषेत=न वदेदिति सर्वत्र सम्बन्धः (१) तथा सत्यामृषा=सत्यरूपा मृषारूपा च मिश्रेत्यर्थः (२) या च भाषा मृषा=असत्यरूपा क्रोधादिहेतुका (३) या च भाषा असत्यामृषा न सत्या नापि मृषा व्यवहाररूपा किन्तु सा बुद्धैः=तीर्थङ्करादिभिः नाचीर्णा=न व्यवहृता चेत् यथा आमन्त्रण्यादिका-असंयतं प्रति ‘एहि’ ‘एवंकुरु’ इत्यादिरूपाः, (४) तां प्रज्ञावान् न भाषेतेत्यर्थः ॥२॥

और व्यवहार भाषा का निरवद्य प्रयोग करना गुरु महाराज आदिसे सीखे-जाने, असत्य और मिश्र (सत्यासत्य) भाषा का कदापि उच्चारण न करे ॥ १ ॥

इनमें भी विशेषता दिखलाते हैं—‘जायसच्चा’ इत्यादि ।

जो भाषा सत्य हो किन्तु यदि वह अप्रिय या स्वपर का अहित करने वाली होनेसे बोलने योग्य न हो उस भाषा को विवेकी मुनि न बोलें (१) जो सत्यासत्य अर्थात् मिश्र हो (२) तथा क्रोध आदि कारण वश निकली हुई होने से असत्य हो (३) तथा जो न सत्य हो न असत्य हो अर्थात् व्यवहारभाषा हो किन्तु भगवान् तीर्थङ्कर

करवानु शुद्ध महाराज आदि पासेथी शीघ्रे-जाले असत्य अने मिश्र (सत्यासत्य) भाषानु कदापि उच्चारण न करे. (१)

એમાં પણ વિશેષતા બતાવે છે જાયસચ્ચાં ઇત્યાદિ

જે ભાષા સત્ય હોય કિન્તુ તે અપ્રિય યા સ્વપરનું અહિત કરનારી હોવાથી બોલવા યોગ્ય ન હોય એ ભાષાને વિવેકી મુનિ બોલે નહિ (૧) જે ભાષા સત્યાસત્ય અર્થાત્ મિશ્ર હોય (૨) તથા ક્રોધ આદિ કારણ વશ મુખમાથી નીકળી હોવાને લીધે અસત્ય હોય (૩) તથા જે ન સત્ય હોય ન અસત્ય હોય અર્થાત્ વ્યવહાર ભાષા હોય

वक्तुमनुज्ञातयोर्व्यहारसत्ययोरपि भाषयोः संभाषणविशेषविधिमाह—
मूलम्—असच्चमोसं सच्चं च अणवज्जमकर्कसं ।

समुत्पेहमसंदिद्धं गिरं भासिज्जं पन्नवं ॥३॥

छाया-असत्यामृषां सत्यां च अनवद्याम् अकर्कशाम्
समुत्प्रेक्ष्याम् असन्दिग्धां गिरं भाषेत प्रज्ञावान् ॥३॥

टीका-‘असच्चमोसं’ इत्यादि ।

प्रज्ञावान्=भाषागुणदोषज्ञः असत्यामृषां=न सत्या न मृषा व्यवहाररूपेत्यर्थः,
ताम्, तथा सत्यां=वाङ्मनसयोर्यथारूपां, चतसृषु भाषामु इमां द्वयीमपि गिरं=
भाषां समुत्प्रेक्ष्यां=सम्यगुत्प्रेक्षितुं योग्यां व्यवहरणीयामिति यावत्, यद्वा इमां द्वयीं
गिरं समुत्प्रेक्ष्य=भाषागुणदोषान् विचार्येत्यर्थः, अनवद्यां=परदुःखानुत्पादिकां
हितकरीमित्यर्थः; अकर्कशाम्=अकठिनां प्रियामित्यर्थः; असन्दिग्धां=अवाच्यभाषा-

और गणधरों ने जिसका प्रयोग न किया हो उस भाषा को भी
साधु न बोलें (४) जैसे असंयतीसे कहना कि ‘आओ’ ‘ऐसा करो’
इत्यादि प्रकार की आमन्त्रणी आदि व्यवहार भाषा भी साधु को
नहीं बोलना चाहिए ॥ २ ॥

व्यवहारभाषा तथा सत्यभाषा की शास्त्र में आज्ञा है किन्तु उन्हें
किस प्रकार बोलना चाहिए सो विधि कहते हैं-‘असच्चमोसं इत्यादि ।

प्रज्ञावान् अर्थात् भाषा के गुण दोष का ज्ञाता मुनि व्यव-
हार भाषा तथा सत्य भाषा को भी इस प्रकार बोले कि जो भली
भाँति बोलने योग्य हो । अथवा इन दोनों भाषाओं के गुण-अवगुण
को विचार कर बोले । तथा जिस भाषा से किसी प्राणी को कष्ट

परन्तु लगवान् तीर्थं कर अने गणधरेअणे अनेना प्रयोग न कर्यो होय, ते भाषा पणु
साधु भोले नाह (४) नेमके असंयतीने कहेवु के ‘आवो’ ‘आम करे’ इत्यादि
प्रकारनी आमन्त्रणी आदि व्यवहारभाषा पणु साधुअे भोलेवी न नेधअे (२)

व्यवहारभाषा तथा सत्यभाषा भोलेवानी शास्त्रमा आज्ञा छे, परन्तु ते केवे प्रकारे
भोलेवी नेधअे ते विधि जतावे छे-असच्चमोसं० इत्यादि

प्रज्ञावान् अर्थात् भाषाणां गुण दोषानां ज्ञाता मुनि व्यवहारभाषा तथा सत्यभाषा
पणु अेवी रीते भोले के ने सारी पंठे भोलेवा योग्य होय अथवा अे भेउ भाषाअेना
गुण-अवगुणानां विचार करीने भोले. तथा ने भाषाथी केअ प्राणीने कष्ट न उपने,

દ્વયસન્દેહરહિતાં સ્પષ્ટવર્ણાં સકલસંશયદોષરહિતામિતિ યાવત્ ભાષેત=વદેત્ ।
સત્યવ્યવહારરૂપે અપિ ભાષે અહિતાઽપ્રિયસંશયિત્વે સતિ મૃપાવચારિત્રમજ્ઞાય ભવત
ઇતિ ભાવઃ ॥૩॥

સત્યામૃપાનિષેધમાહ—‘એયં ચ’ ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્—^{૧૮}એયં ^{૧૯}ચં ^{૨૦}અટુમન્ત્રં ^{૨૧}વા ^{૨૨}જં ^{૨૩}તું ^{૨૪}નામેઙ્ ^{૨૫}સાસયં ।

સ ^{૨૬}ભાસં ^{૨૭}સચ્ચમોસં ^{૨૮}ચ ^{૨૯}તંપિ ^{૩૦}ધીરો ^{૩૧}વિવજ્જણ ॥૪॥

છાયા—એતં ચ અર્થમન્યં વા યસ્તુ નામયતિ શાશ્વતમ્ ।

સ ભાષાં સત્યામૃપાં ચ તામપિ ધીરો વિવર્જયેત્ ॥૪॥

ટીકા—‘એયં ચ’ ઇત્યાદિ ।

એતં=પૂર્વગાથાપ્રતિષિદ્ધમ્ , અર્થમ્=સાવચ્ચકર્કશસંશયિતરૂપમન્યં વા તત્સ-
જાતીયમ્ અન્તરેતિશેષઃ સાવચ્ચાદિદોષરૂપસ્યાર્થસ્યાન્યસ્ય વા મધ્યે ઇત્યર્થઃ, યસ્તુ=
સ્વલ્પોઽપિ સાવચ્ચરૂપઃ કર્કશરૂપશ્ચ અર્થઃ શાશ્વતં=નિત્યમવિનાશિ મોક્ષમિતિ યાવત્,
નામયતિ=અત્રેામુલ્લીકરોતિ પ્રતિકૂલયતિ વિનાશયતીત્યર્થઃ; તમર્થ સાવચ્ચાદિષુ

ન પહુચતા હો જો હિત કરને વાલી હો, કઠોર ન હો—પ્રિય હો,
ઔર જિસકે પ્રયોગ કરને મેં અસત્ય ઔર મિશ્ર ભાષા હોને કા સન્દેહ ન
હો, સમસ્ત સંશયો સે રહિત સ્પષ્ટ હો, ઁસી ભાષાકા પ્રયોગ કરે ।
તાત્પર્ય યહ હૈ કિ વોલને યોગ્ય સત્ય ઔર વ્યવહાર ભાષા મેં મી
યહિ અહિતકારિતા અપ્રિયતા ઔર સન્દેહઉત્પાદકતા રૂપ પૂર્વોક્ત
દોષહોંતો વે મી અસત્યકી તરહ ચારિત્રકા નાશ કરને વાલી હૈ ॥૩॥

મિશ્રભાષા કા નિષેધ કરતે હૈ—‘એયંચ’ ઇત્યાદિ ।

જિસ ભાષા મેં પૂર્વોક્ત સાવચ્ચતા કર્કશતા સંદિગ્ધતા અથવા
અન્ય ઁસી પ્રકાર કા કોઈ જરા મી દોષ હો તો વહ ભાષા શાશ્વત
સિદ્ધિકો પ્રતિકૂલ કર દેતી હૈ અર્થાત્ મોક્ષમાર્ગ સે નીચે ગિરા દેતી

જે હિત કનનારી હોય, કઠોર ન હોય—પ્રિય હોય, અને જેનો પ્રયોગ કરવામા અસત્ય
અને મિશ્ર ભાષા હોવાનો સંદેહ ન હોય, સંશયોથી રહિત-સ્પષ્ટ હોય, એવી ભાષાનો
પ્રયોગ કરે તાત્પર્ય એ છે કે બોલવાને યોગ્ય સત્ય અને વ્યવહાર ભાષામા પણ જે
અહિતકારિતા અપ્રિયતા અને સંદેહઉત્પાદકતા રૂપ પૂર્વોક્ત દોષ હોય તો તે પણ અસત્યની
પેઠે જ ચારિત્રના નાશ કરનારી છે. (૩)

મિશ્રભાષાનો નિષેધ કરે છે—એયંચં ઇત્યાદિ

જે ભાષામા પૂર્વોક્ત સાવચ્ચતા કર્કશતા સંદિગ્ધતા અથવા એ પ્રકારનો ખીજો
કોઈ પણ દોષ હોય તો તે ભાષા શાશ્વત સિદ્ધિને પ્રતિકૂળ કરી નાખે છે, અર્થાત

કથञ્ચિદાશ્રિત્ય ધીરઃ=ભાષાદોષવર્જનસાવધાનઃ સ સાધુઃ તાં સત્યામૃષામપિ=મિશ્રામપિ ભાષાં=વાચં વિવર્જયેત્=ન વદેદિત્યર્થઃ । સત્યસંમિશ્રાઽપિ ભાષા અહિત-કર્કશતાદિદોષલેશસમ્પર્કાન્મોક્ષં પ્રતિવદ્નાતીતિ ભાવઃ । યદ્વા યસ્તુ શાશ્વતં નામ-યતિ તમેતમર્થમ્ અન્યં વા તત્સજાતીયમર્થમ્ અપિ ચ સત્યામૃષાં ભાષાં સ ધીરઃ સાધુર્વિવર્જયેદિત્યન્વયઃ ॥૪॥

અથ મૃષાભાષાદોષમાહ—‘વિતહંપિ’ इत्यादि ।

મૂલમ્—વિતહંપિઃ તહામુત્તિં જં ગિરં ભાસં નરો ।

તમ્હા સો પુટ્ટો પાવેણં કિં પુણં જો મુસં વણ ॥૫॥

છાયા—વિતથામપિ તથામૂર્તિં, યાં ગિરં ભાષતે નરઃ ।

તસ્માત્સ સ્પૃષ્ટઃ પાપેન, કિં પુનર્યો મૃષા વદેત્ ॥૫॥

ટીકા—‘વિતહંપિ’ इत्यादि ।

યો નરઃ તથામૂર્તિમપિ=કલ્પિતાઽઽકૃત્યનુસારિણીમપિ યાં સ્ત્રીવેષધારિણિં પુમાંસમનુસૃત્ય પ્રવૃત્તામ્ ‘ઈયં નારી’—ત્યાદિરૂપાં, પુરુષવેષધારિણીં સ્ત્રિયમનુસૃત્ય

હૈ । ઇસલિયે ભાષાકે દોષ કા પરિત્યાગ કરને મેં સાવધાન ધીર સાધુ ઉસ મિશ્રભાષા કા ત્યાગ કરે । યહ ભાષા સત્ય સે મિલી હુઈ હોને પર ભી કર્કશતા આદિ કિસી દોષ કા લેશ શાત્ર વિદ્યમાન હોને સે મોક્ષ પ્રાપ્તિ મેં વાધા પહુચાતી હૈ । અથવા જો કર્કશતા આદિ દોષ સદા ચારિત્ર સે ગિરાતે રહેતે હૈ ઉનકા ઓર ઉનકે જૈસે અન્ય દોષોં કા સાધુ કો પરિત્યાગ કરના ચાહિયે ॥ ૪ ॥

મૃષાભાષા કે દોષ દિશ્વલાતે હૈ—‘વિતહંપિ’ इत्यादि ।

યદિ કિસી પુરુષને સ્ત્રી કા રૂપ ધારણ કર લિયા હો યા કિસી સ્ત્રીને પુરુષ કા વેષ પહન લિયા હો ઓર ઉસ સ્ત્રીરૂપધારી પુરુષ કો

મોક્ષમાર્ગથી નીચે પાડી દે છે તેથી ભાષાના દોષોનો પરિત્યાગ કરવામાં સાવધાન ધીર સાધુ એવી મિશ્રભાષાનો ત્યાગ કરે એ ભાષા સત્યથી મિશ્રિત થએલી હોવા છતાં પણ કર્કશતા આદિ કેઈ દોષ લેશમાત્ર વિદ્યમાન હોવાથી મોક્ષપ્રાપ્તિમાં બાધા ઉપજાવે છે અથવા કર્કશતા આદિ દોષો મહા ચારિત્રથી નીચે પાડે છે તેનો અને તેના જેવા બીજા દોષોનો સાધુએ પરિત્યાગ કરવો જોઈએ (૪)

મૃષાભાષાના દોષ બનવા છે વિતહંપિઃ इत्यादि

જો કેઈ પુરુષે સ્ત્રીનું રૂપ ધારણ કરી લીધું હોય યા કેઈ સ્ત્રીએ પુરુષનો વેશ પહેરી લીધો હોય, અને એ સ્ત્રીરૂપધારી પુરુષને કેઈ સ્ત્રી કહે અથવા પુરુષવેશ

પ્રવૃત્તામ્ 'અયં પુરુષઃ' इत्यादि रूपां वेत्यर्थः वितथाम्=असत्यां गिरं=भाषां भाषते तस्मात्=तथाविधभाषणात् स नरः पापेन=अष्टभकर्मणा स्पृष्टः=वद्धो भवति किं पुनः यो मृषा=साक्षादसत्यं वदेत् ? स पापकर्मणा वद्धो भवेत्तत्र किमाश्चर्य-मित्यर्थः । स्त्रीवेषधारिषु पुरुषेषु 'इयं नारी' पुरुषवेषधारिणीषु स्त्रीषु च 'अयं पुरुषः' इत्यादि वाक्यानां कल्पितवेषानुसारेण सत्यत्वेऽपि वस्तुतोऽ-सत्यरूपतया पापोत्पादकत्वकथनेन साक्षान्मृषाभाषिणां महादोषभागित्वं प्रतीयते इत्याशयः ॥५॥

મૂલમૂ-તમ્હા ગચ્છામો વચ્ચામો અમુંગં વા જે^{૧૦} ભવિસ્સંહ^{૧૧} ।

અહં^૯ વા^{૧૦} પાં^{૧૧} કરિસ્સામિ^{૧૨} એસો^{૧૩} વા^{૧૪} પાં^{૧૫} કરિસ્સંહ^{૧૬} ॥૬॥

છાયા-તસ્માદ્ ગમિष્યામઃ વક્ષ્યામઃ અમુકં વા ન ભવિષ્યતિ ।

અહં વા તત્ કરિષ્યામિ એવ વા તત્ કરિષ્યતિ ॥૬॥

ટીકા-‘તમ્હા’ इत्यादि ।

તસ્માદ્=વેષાનુસારિભાષણસ્યાપિ અસત્યસ્વરૂપત્વેન પાપોત્પાદકત્વાત્,

કોઈ સ્ત્રી કહે અથવા પુરુષવેષધારણ કરને વાલી સ્ત્રી કો પુરુષ કહે નો એસા મી અસત્ય કહને વાલા મનુષ્ય પાપ કા બન્ધ કરતા હૈ, ફિર જો સાક્ષાત્ મિથ્યા બોલતા હૈ ઉસકા તો કહના હી ક્યા હૈ ? અર્થાત્ ઉસે પાપકર્મ કા બન્ધ હો ઇસમેં આશ્ચર્ય કી કોઈ વાત નહીં હૈ ?

સ્ત્રી કે વેષ ધારણ કરને વાલે પુરુષ કો સ્ત્રી કહના ઓર પુરુષવેષધારી સ્ત્રી કો પુરુષ કહના યદ્યપિ બનાવટી વેષ કે કારણ ડપરી સત્ય હૈ તથાપિ વાસ્તવ મેં અસત્ય હોને કે કારણ પાપ કા જનક કહા ગયા હૈ, ઇસસે યહ આશય નિકલતા હૈ કિ સાક્ષાત્ મિથ્યા બોલને વાલે તો મહાન્ પાપ કે ભાગી હોતે હૈ ॥ ૬ ॥

ધારણ કરનારી સ્ત્રીને પુરુષ કહે તો એવું પણ અસત્ય બોલનારો મનુષ્ય પાપનો બંધ ઉત્પન્ન કરે છે, પછી જે સાક્ષાત્ મિથ્યા બોલે છે એનું તો કહેવું જ શું ? અર્થાત્ તેને પાપકર્મનો બંધ પડે એમા કોઈ આશ્ચર્યની વાત જ નથી

સ્ત્રીનો વેષ ધારણ કરનારા પુરુષને સ્ત્રી કહેવી અને પુરુષવેષધારી સ્ત્રીને પુરુષ કહેવો એ જો કે બનાવટી વેષને કારણે ઉપલબ્ધ સત્ય છે, તો પણ વાસ્તવમાં અસત્ય હોવાને કારણે પાપનું જનક બતાવ્યું છે, તેથી એવો આશય નીકળે છે કે સાક્ષાત્ મિથ્યા બોલનારા તો મહાન્ પાપના ભાગી બને છે. (૫)

गमिष्यामः=आचार्यदर्शनाद्यर्थमितो व्रजिष्यामः, वक्ष्यामः=तस्मै हितोपदेशादि
कथयिष्यामः, नः=अस्माकम् अमुकम्=अदःकार्यं भविष्यति=संपत्स्यते, अहं वा
तत्=भिक्षाचर्यादिकार्यं करिष्यामि, एष वा साधुः तत्=वैयावृत्यादिकं कार्यं
करिष्यति ॥६॥

मूलम्—एवमाइ उं जां भासाँ एसकालँम्मि संकिंया ।

पँया इर्यमढे वा तं° पि° धीरो° विवज्जए° ॥७॥

छाया—एवमाद्या तु या भाषा एष्यत्काले शङ्किता ।

साम्प्रताऽतीतार्थयोर्वा तामपि धीरो विवर्जयेत् ॥७॥

टीका—‘एवमाइ उ’ इत्यादि ।

एवमाद्या=इत्यादिका पूर्वगाथाप्रतिपादिता भाषा, या तु एष्यत्काले=
अनागते काले वा=अथवा साम्प्रताऽतीतार्थयोः, तत्र सम्प्रतार्थे=वर्तमानकालार्थे,
अतीतार्थे=भूतकालार्थे वा शङ्किता=संशययुक्ता भाषा तामपि धीरः=विवेकी
साधुः विवर्जयेत्=परित्यजेन् न वदेदित्यर्थः । तत्र एष्यत्काले शङ्किता—भाषि-
तार्थस्य प्रतिसमयं बहुविघ्नबाधितत्वात्, वर्णमानार्थे शङ्किता यथा—स्त्री—पुरुष-

‘तम्हा’ इत्यादि । वेप के अनुसार कथन करना भी असत्य
होने से पाप का उत्पादक है अतः—मैं आचार्य महाराज के दर्शन
आदि के लिए जाऊँगा, उसे हित का उपदेश दूँगा, अमुक कार्य हो
जायगा, मैं भिक्षाचरी आदि कार्य करूँगा, अथवा यह साधु वैया-
वृत्य आदि कार्य करेगा ॥ ६ ॥

‘एवमाइ उ’ इत्यादि । पूर्वगाथा में प्रतिपादित सन्देहयुक्त
भाषा का तथा भविष्य काल सम्बन्धी या भूतकाल सम्बन्धी शङ्कित
भाषा का भी बुद्धिमान् साधु त्याग करे । समय-समयपर बहुत
विघ्नो की संभावना रहती है इसलिए भविष्य काल में सन्देह रहता

तम्हा० इत्यादि वेशने अनुसरिने कथन करवु ओ पणु असत्य होवाथी
पापनु उत्पादक छे तेथी—हु आचार्य महाराजना दर्शनादिने भाटे नश, तेमने
उपदेश आपीश, अमुक कार्य थथ नशे, हु भिक्षाचारी आदि कर्म करीश, अथवा आ-
साधु वैयावृत्य आदि कार्य करशे (६)

एवमाइ उ० इत्यादि पूर्व गाथाभां प्रतिपादित सन्देहयुक्त भाषानो, तथा
भविष्य काल सम्बन्धी वर्तमान काल सम्बन्धी या भूतकाल सम्बन्धी शङ्कित भाषानो
पणु बुद्धिमान् साधु त्याग करे. समये—समये नहु विघ्नोनी संभावना रहे छे, तेथी

નિશ્ચયાભાવે ‘અયં પુરુષઃ’ ‘ઇયં સ્ત્રી’ इत्यादिरूपा । अतीतार्थे शङ्किता काल-
बाहुल्यात्कदाचिद्विस्मरणादिकारणवशाद्भवतीति भावः ॥७॥

મૂલમ્—અઈયમ્મિ ય કાલમ્મિ, પચ્ચુપ્પણમણાગ્ગે ।

जर्मटं तु° न जाणिज्जा, एवमेयंति° नो°° वएँ ॥८॥

છાયા—અતીતે ચ કાલે પ્રત્યુત્પન્ને અનાગતે ।

यमर्थं तु न जानीयात् एवमेतदिति वदेत् ॥८॥

ટીકા—‘અઈયમ્મિ’ इत्यादि ।

अतीते=भूते प्रत्युत्पन्ने=वर्तमाने अनागते=भविष्यति च काले, यमर्थं=
यद्वस्तु न जानीयात् तस्मिन्नर्थे एवमेतत्=ईदृशमेतद्वस्तु न वदेत्=न कथयेत्,
अविदितवस्तुविषयेऽवधारणार्थकं वाक्यं न ब्रूयादिति भावः ॥८॥

મૂલમ્—અઈયમ્મિ ય કાલમ્મિ પચ્ચુપ્પણમણાગ્ગે ।

जर्थ संका भवे तं तुं एवमेयंति° नो°° वएँ ॥९॥

છાયા—અતીતે ચ કાલે પ્રત્યુત્પન્ને અનાગતે ।

यत्र शङ्का भवेत् तं तु एवमेतदिति नो वदेत् ॥९॥

है । दूर आदि के कारण ‘यह स्त्री है या पुरुष’ इस प्रकार का
निश्चय न होना वर्तमान कालीन संशय है । अधिक समय बीत
जाने के कारण कभी विस्मरण हो जाता है इसलिए अतीत कालीन
संशय हो जाता है ॥ ७ ॥

‘અઈયમ્મિ’ इत्यादि । अतीत वर्तमान और भविष्य काल
सम्बन्धी जिस बात को न जानता हो, उस के विषय में यह नहीं
कहना चाहिए कि यह बात ऐसी है, अर्थात् अनजान चीजमें
निश्चयद्योतक वाक्य न कहे ॥ ८ ॥

ભવિષ્યમા કાળમા સદેહ રહે છે દૂર આદિને કાળે ‘આ સ્ત્રી છે કે પુરુષ’ એ પ્રકારનો
નિશ્ચય ન થયો એ વર્તમાન કાલીન સંશય છે વધારે સમય વીતી જવાને કાળે
કોઈ વાર વિસ્મરણ થઈ જાય છે, તેથી અતીતકાલીન સંશય થઈ જાય છે (૭)

અઈયમ્મિં ૦ इत्यादि अतीत वर्तमान तथा भविष्य काल सम्बन्धी ने
बात न जानता होय तेनी जाणतमा એમ ન કહેવું જોઈએ કે એ વાત આવી
છે, અર્થાત્ અજાણી ચીજમા નિશ્ચયદ્યોતક વાક્ય કહેવું નહિ (૮)

टीका—‘अईयम्मि’ इत्यादि ।

अतीते प्रत्युत्पन्ने अनागते च काले कालत्रये ईत्यर्थः, यत्र=यस्मिन्नार्थे शङ्का‘अयमेव न वा’ इत्यादिलक्षणः संशयो भवेत् तं=शङ्कितार्थमभिप्रेत्य ‘एवमेत’ दिति निश्चयबोधकं वाक्यं नो वदेत्=न भाषेत संशयितार्थविषये निश्चयार्थकं वाक्यं न भाषणीयमिति भावः ॥९॥

‘एवमेत’ दिति कदा वदेत् ? इत्याह—

मूलम्—अईयम्मि यं कालम्मिं, पच्चुप्पणमणागए ।

निस्संकियं भवे जं तु एवमेयं तु निदिसे ॥१०॥

छाया—अतीते च काले प्रत्युत्पन्ने अनागते ।

निश्शङ्कितं भवेद् यत्तु एवमेतत्तु निर्दिशेत् ॥१०॥

टीका—‘अईयम्मि’ इत्यादि ।

अतीतादिकालत्रये यद्वस्तु निश्शङ्कितं=संशयविषयत्वरहितं निश्चितं निरवयमित्यर्थः, भवेत् तदभिप्रेत्य ‘एवमेतत्’ इति निर्दिशेत्=उचरेत् । भाषा-
गुणदोषौ सम्यग् विचार्य संशोदितमेव वाक्यं वदेदिति भावः ॥१०॥

‘अईयम्मि’ इत्यादि । अतीत वर्तमान और भविष्य काल सम्बन्धी जिस वस्तु में सन्देह हो उसके विषय में ‘यह ऐसी ही है’ इस प्रकार निश्चयकारी भाषा न बोले अर्थात् संदिग्ध विषय में निश्चित वाक्य न बोलना चाहिए ॥ ९ ॥

‘यह ऐसा ही है’ ऐसा कब कहे ? सो कहते हैं—‘अईयम्मि’ इत्यादि ।

अतीत आदि तीनों कालों में जो वस्तु बिल्कुल शंकारहित हो अर्थात् जिसके विषय में जरा भी सन्देह न हो उसी के विषय में यह कहे कि “यह ऐसा है” तात्पर्य यह है कि भाषा के गुण दोषों का सम्यक् प्रकार विचार करके निरवय भाषा बोलना चाहिए ॥१०॥

अईयम्मि० इत्यादि अतीत वर्तमान तथा भविष्य काल सम्बन्धी जे वस्तुमा सन्देह होय ओवी भाषणमा ‘ओ आवी न छे’ ओ प्रकारनी निश्चयकारी भाषा ओलवी नहि, अर्थात् संदिग्ध विषयमा निश्चित वाक्य ओलवु न जेधओ (८)

‘ओ आन न छे’ ओम क्यारे कहे ? ते जतावे छे—अईयम्मि० इत्यादि

अतीत आदि त्रये कालमा जे वस्तु बिल्कुल शंका रहित होय अर्थात् जेनी भाषणमा जरा पाणु सन्देह न होय तेना सम्बन्धमा न ओम कहे छे ‘ओ ओम छे’ तात्पर्य ओ छे के भाषाणा शुणु दोषोना सम्यक् प्रकारे विचार करीने निरवय भाषा ओलवी जेधओ (१०)

મૂવમ્-તહેવં પરુસા ભાસા હુરુમૂઓવઘાઈળી ।

સઞ્ઞાવિ સા ન વત્તવ્વા, જઓ પાવંસ્સ આગમો ॥૧૧॥

છાયા-તથૈવ પરુષા ભાષા ગુરુભૂતોપઘાતિની ।

સત્યાપિ સા ન વત્તવ્યા યતઃ પાપસ્ય આગમઃ ॥૧૧॥

ટીકા-‘તહેવ’ इत्यादि ।

તથૈવ=શંકિતમપાવત્ પરુષા=કઠોર ભાષા સત્યાપિ=યથાર્થરૂપાપિ-
લોકે ગુરુભૂતોપઘાતિની=ગુર્વોં ચાસો ભૂતોપઘાતિની ચેતિ કર્મધારયસમાસઃ, જન્તુ-
જાતાનામતિશયેનોપઘાતકારિણી વદ્વનર્થકરી ભવતીત્યર્થઃ, અતઃ સા (સત્યાપિ
પરુષા ભાષા) ન વત્તવ્યા=નોચારણીયા યતઃ=યસ્માત્ ભાષણાત્ પાપસ્ય=અશુભ-
કર્મસન્તતેઃ આગમઃ=પ્રાપ્તિર્ભવતિ ॥૧૧॥

મૂલમ્-તહેવં કાળં કાળંતિ, પંડગં પંડગંતિ વા^૧ ।

વાહિયં વા^૧ વિ^૧ રોગિત્તિ^૧, તેળં^{૧૧} ચૌરત્તિ^૧ નો^{૧૩} વણ^{૧૨} ॥૧૨॥

છાયા-તથૈવ કાળં કાળંતિ, પંડકં પંડકંતિ વા ।

વ્યાધિતં વ ઽપિ રોગીતિ, સ્તેનં ચૌરંતિ નો વદેત્ ॥૧૨॥

ટીકા-‘તહેવ’ इत्यादि ।

તથૈવ=પરુષભાષાવત્ કાળમ્=એક ચક્ષુષં પ્રતિ=કાળંતિ=‘ત્વં કાળોઽસિ,
અયં કાળોઽસ્તિ, હે કાળ’ इत्यादि વા=અથવા પંડકં=ક્લીવં પ્રતિ પંડકંતિ=

‘તહેવ’ इत्यादि । શંકિત ભાષા કે સમાન કઠોર ભાષા
સત્ય હોનેપર ભી લોક મેં પ્રાણિયોં કા ઘાત કરને વાલી અર્થાત્
અત્યન્ત અનર્થ કારક હોતી હૈ અતઃ કઠોર વાક્ય કા ભી પ્રયોગ
ન કરના ચાહિયે, ક્યોંકિ એસા બોલને સે પાપ કર્મકા વંધ હોતા હૈ ॥૧૧॥

‘તહેવ’ इत्यादि । જૈસે કઠોર ભાષા સત્ય હોનેપર ભી ત્યાગને
યોગ્ય હૈ ડસી પ્રકાર કાને કો એ કાના ! કહના, નપુંસક કો ‘એ

તહેવં ઇત્યાદિ શંકિત ભાષાની પેઠે કઠોર ભાષાસત્ય હોવા છતાં પણ લોકમા
પ્રાણીઓને ઘાત કરનરી અર્થાત્ અત્યંત અનર્થ કારક હોય છે, તેથી કઠોર વાક્યનો
પણ પ્રયોગ ન કરવો જોએ કારણ કે એવું બોલવાથી પાપકર્મનો બંધ છે. (૧૧)

તહેવં ઇત્યાદિ જેમ કઠોર ભાષા સત્ય હોવા છતાં પણ ત્યાગવાયોગ્ય છે,
તેમ કાણાને કાણો કહેવો, નપુંસકને ‘ઓ નપુંસક’ કહેવો, રોગીને ‘હે રોગી’ કહેવો,
ચોરને ચોર કહેવો, એ પણ કલ્પતું નથી. (૧૨)

‘त्वं षण्डकोऽसी’ त्यादि, अपिवा व्याधितं=रोगिणं प्रति रोगीति=‘त्वं रोग्यसी’
त्यादि, स्तेनं=चौरं प्रति चौर इति=त्वं चौरोऽसीत्यादि न वदेत् ॥१२॥

मूलम्-‘एणन्नेणं ओट्टुणं, परो’ जेणुवहम्मइ ।

आचारभावदोषज्ञः, न तं भासिज्जं पन्नवं ॥१३॥

छाया-एतेनाऽन्येन अर्थेन, परो येनोपहन्यते ।

आचारभावदोषज्ञः, न तं भाषेत प्रज्ञावान् ॥१३॥

टीका-‘एणन्नेण’ इत्यादि ।

आचारभावदोषज्ञः=आचारः=साधुसमाचारी भावः=अन्तःकरणस्य परि-
णतिविशेषः तयोर्दोषान् जानातीति स तथोक्तः बाह्याभ्यन्तरक्रियादोषवेत्ता,
अतएव प्रज्ञावान्=हेयोपादेयविवेचकः साधुः येन एतेन=काणं प्रति हेकाण इत्यादि
कथनरूपेण अन्येन वा=तत्सजातीयेन वा अन्धवधिरादीन् प्रति अन्धवधिरादि-
कथनलक्षणेन अर्थेन=अर्थोपलक्षितवाक्येन परः=अन्यो जीवः उपहन्यते=द्विसितो
भवति मनस्तापादियुक्तो भवतीत्यर्थः, तं=तथाभूतम् अर्थं मनसि निधाय न
भाषेत=न वदेत् परपीडाप्रापकं वचो न भाषणीयमिति भावः । ‘आचारभाव-

नपुंसक’ कहना रोगी को ‘ऐ रोगी’ कहना, चोर को चोर कहना,
भी नहीं कल्पता है ॥ १२ ॥

‘एणन्नेण’ इत्यादि । साधु के आचार और अन्तःकरण के
परिणामों के दोषों को जानने वाला अर्थात् बाह्य और आन्तरिक
क्रियाओं का ज्ञाता प्रज्ञावान् (हिताहित का विवेकी) श्रमण काणे को
काणा कहने आदि रूप तथा उसी प्रकार की-जैसे नेत्र हीन को
अन्धा कहना, श्रवणशक्ति विकल को बहरा कहना आदि, जिससे
अन्य प्राणी को दुःख उत्पन्न हो एसी भाषा का प्रयोग न करे ।
तात्पर्य यह है कि एसी भाषा न बोले जिससे किसी को किसी
प्रकार का कष्ट हो ।

एणन्नेण० इत्यादि साधुना आचार अने अतःकरणस्य परिणामो दोषाने
गणनार अर्थात् बाह्य अने आन्तरिक क्रियाओंको ज्ञाता प्रज्ञावान् (हिताहितको विवेकी)
श्रमण, काणाने काणे कहेवा आदि रूप तथा ऐवी न रीते नेत्रहीनने आधणो कहेवा,
श्रमण शक्ति विकलने बहरा कहेवा, आदि, जेथी अन्य प्राणीने दुःख उत्पन्न थाय
ऐवी भाषाको प्रयोग न करे तात्पर्य ऐ छे के ऐवी भाषा ओलवी नहि के जेथी
कामने काम प्रकारनु कष्ट थाय

દોસન્નૂ' इत्यत्राचारशब्देन अभाषणीयभाषाऽनुसन्धानवत्त्वं भावशब्देन कपाय-
परवशतया भाषणं न कदाचिद्विधेयमिति च ध्वनितम् ॥ १३ ॥

મૂલમ્—તહેવ હોલે^૧ તોલિત્તિ^૨ સ્માળે^૩ વા^૪ વસુલિત્તિ^૫ યં ।

दर्म्मए दुहुए^{१०} वावि^{१०} ने^{१३} वं^{११} भासिज्जं पन्नवं ॥१४॥

છાયા—તથૈવ હોલઃ ગોલ इति श्वा वा वसुल इति च ।

द्रमकः दुर्हतः वाऽपि मैवं भाषेत प्रज्ञवान् ॥ १४ ॥

ટીકા—‘તહેવ’ इत्यादि ।

तथैव=तद्वत् होलः अवज्ञार्थको देशीयोऽयं शब्दः, तथाच—अरे होल?=
दुःशील ? इत्यादि, तथा गोलः=जारजः ‘अरे जारज ?’ इत्यादि, श्वा=श्वन्-
शब्देन सम्बोधनम्—‘रे श्वन् ? श्वाऽयं’ मित्यादि, वसुल इति च, अयमपि देशीयः
शब्दो निष्ठुरताबोधक आमन्त्रणाऽर्थे कुत्सार्थे च, तेन रे वसुल ? निष्ठुर ?, यद्वा
रेवृषल ? इत्यादि, तथा द्रमकः=रङ्कः ‘रेरङ्क’ इत्यादि, अपि वा दुर्हतः=दुर्भा-
ग्यशाली ‘अरे दुर्भाग्यशालिन् ? इत्यादि, एवम्=अनया रीत्या परदुःखोत्पादिनीं
भाषामित्यर्थः प्रज्ञावात् न वदेत्, सम्बोधनावाक्येऽपि नैवं भाषणीयमिति
भावः ॥१४॥

‘આચારભાવદોસન્નૂ’ પદ મેં આચાર શબ્દ સે યહ સૂચિત
કિયા હૈ કિ સાધુ કો અવાચ્ય ભાષા કા સદા ઉપયોગ રાખના
ચાહિયે । તથા ‘ભાવ’ પદસે યહ વ્યક્ત કિયા ગયા હૈ કિ કપાય-
વશ હોકર કહીં નહીં બોલના ચાહિયે ॥ ૧૩ ॥

‘તહેવ’ इत्यादि । प्रज्ञवान् साधु को ऐसा पर को पीडा पहुँ-
चाने वाला भाषण नहीं करना चाहिए कि—“ अरे दुराचारी ?,
अरे जारज ?, यह तो कुत्ता है, न निष्ठुर ?, अरे नीच ?, अरे दरिद्री,
ओ अभागे ?, ” ऐसा बोलने से दूसरे का अत्यन्त दुःख होना है ॥१४॥

આચારભાવદોસન્નૂ પદમા આચાર શબ્દથી એમ સૂચિત કર્યું છે કે સાધુએ
અવાચ્ય ભાષાનો સદા ઉપયોગ રાખવો જોઈએ તથા ભાવ શબ્દથી એમ વ્યક્ત
કરવામા આવ્યું છે કે કપાય વશ થઈને કાઈ પણ બોલવું જોઈએ નહિ (૧૩)

તહેવ૦ इत्यादि प्रज्ञवान् साधुએ એવું પરને પીડા પહોંચાડનાર ભાષણ ન
કરવું જોઈએ કે—‘ અરે દુરાચારી ! અરે જારજ ! એ તો કુતરો છે ! ઓ નિષ્ઠુર !
અરે નીચ ! અરે દરિદ્રી ! ઓ અભાગિયા ! એવું બોલવાથી બીજાને અત્યંત દુઃખ
થાય છે (૧૪)

एतद्वाथापर्यन्तं स्त्रीपुरुषावधिकृत्य भाषादोषो विचारितः, साम्प्रत स्त्रियमेवाऽऽश्रित्य भाषाप्रतिषेधमाह— ‘अज्जिए’ इत्यादि ।

मूलम्—अज्जिए पज्जिए वावि अम्मो माउसियंति यं ।

विउस्सिए भायणिज्जंति धुंए णत्तुणियंति यं ॥१५॥

छाया—आर्यिका प्रार्यिका वाऽपि अम्वा मातृष्वसेति च ।

पितृष्वसा भागिनेयी इति दुहिता नपुत्री च ॥१५॥

टीका—‘अज्जिए’ इत्यादि ।

‘काञ्चित् स्त्रियं प्रति साधुरेवं न वदेत्’ इत्युत्तरगाथया सम्बन्धः ।

यथा—आर्यिका=मातामही अथवा पितामही, ‘हे आर्यिके !’ ‘इय मे आर्यिका’ इत्यादि, प्रार्यिका=मातृमातामही यद्वा पितृमातामही, यथा ‘हे प्रार्यिके !’ यद्वा ‘इयं मे प्रार्यिका’ इत्यादि । तथा मातृष्वसा=मातृभगिनी, यथा ‘हे मातृष्वसः ! इयं मे मातृष्वसा’ इत्यादि, पितृष्वसा=पितृभगिनी, यथा—‘हे पितृष्वसः ! इयं मे पितृष्वसा, इत्यादि, तथा भागिनेयी=भगिनीपुत्री, यथा ‘हे भगिनीपुत्रि ! इयं मे भगिनीपुत्री’ इत्यादि, च पुनः नपुत्री=दौहित्री यद्वा पौत्री यथा—‘हे नपुत्री ! इयं मे नपुत्री’ इत्यादि सम्बन्धबोधिका भाषा साधुभिः कदाऽपि न वाच्येति भावः ॥१५॥

यहां तक स्त्री-पुरुष दोनों को लक्ष्य करके सामान्य रूप से भाषा के दोष बताये हैं, अब स्त्री विषयक भाषा का निषेध करते हैं— ‘अज्जिए’ इत्यादि ।

किसी स्त्री को उद्देश्य करके—हे दादी, हे परदादी, हे परनानी, हैं मां, हे मौसी, हे फूवा, हे भानजी, हे बेटी, हे दुहती, हे पोती आदि भाषा न बोले अथवा यह मेरी दादी है, यह मेरी नानी है, इत्यादि गृहस्थसम्बन्धी भाषा साधु को बोलना नहीं कल्पता है ॥ १५ ॥

अडी सुधी स्त्री-पुरुष भेदने लक्ष्य करीने सामान्य रूपे भाषाना दोषा गताव्या छे उवे स्त्रीविषयक भाषानो निषेध करे छे—अज्जिए० इत्यादि ।

डोअ स्त्रीने उद्देशीने छे दादी, छे नानी छे पडदादी, छे पडनानी, छे मा, छे मासी, छे कुवा, छे बाण्णु, छे पुत्री, छे दौहित्री, छे पौत्री, आदि भाषा न भेलवी, अथवा आ भारी दादी छे, आ भारी नानी छे, इत्यादि गृहस्थ सम्बन्धी भाषा साधुओ भेलवी कल्पती नथी (१५)

કિન્ન-‘હલે’ इत्यादि ।

મૂલમ્-હૃલે હલિન્તિ અન્નિન્તિ મદે સામિણિ ગોમિન્ય ।

હૃલે ગૌલે વસુલિન્તિ इत्थિયં નૈવમાલવે^{૧૩} ॥૧૬॥

છાયા-હલે હલે इति અન્ને इति મદે સ્વામિનિ ગોમિનિ ।

હૃલે ગૌલે વસુલિ इति સ્થિયં નૈવમાલપેત્ ॥૧૬॥

ટીકા-‘હલે હલે’ इति ।

સર્ણી પ્રત્યામન્ત્રણે તેન-હે સર્ણ ? હે અન્ને ! હે મદે ! હે સ્વામિનિ ! હે ગોમિનિ !’ એતે શબ્દાઃ પૂજ્યાઽઽમન્ત્રણવાચકાઃ । ‘હે હૃલે ! હે ગૌલે ! હે વસુલિ !’ इति એતે શબ્દા દેશવિશેષાપેક્ષયા હીનસ્ત્રીણામામન્ત્રણવાચકાઃ । એવમ્=ઉક્તરીત્યા સ્થિયં=કાશ્ચિદપિ નારીં પ્રતિ નાપલપેત્=ન વદેત્ । એવમાલપનઃ સાધોઃ સ્વકીયનિન્દા સ્ત્રીપ્રદેષપ્રવચનલાઘવાદયો દોષાઃ સમુત્પદ્યન્તે इति ભાવઃ ॥૧૭॥

તર્હિ સ્થિયં પ્રતિ કીદૃશં વ્રૂયાત્ ? इत्याહ—‘નામધિજ્જેણ’ इत्यादि ।

મૂલમ્--નામધિજ્જેણ ણં વ્રૂયા इत्થીયુત્તેણ વાં પુણો ।

જહારિહમભિગિર્ઙ્ગ આલધિજ્જં લવિજ્જં વાં ॥૧૭॥

છાયા-નામધેયેન તાં વ્રૂયાત્ સ્ત્રીગોત્રેય વા પુનઃ ।

યથાર્હમ્ અભિગૃહ્ય આલપેત્ લપેત્ વા ॥૧૭॥

ફિર મી કહતે હૈં— ‘હલે હલે’ इत्यादि । હે સર્ણી તથા હે અન્ને, હે મદે ! હે સ્વામિની, હે ગોમિની, इत्यादि પૂજ્યોં કે સમ્બોધન કા, તથા હે હૃલે, હે વસુલિ, इत्यादि ગ્વરાવ સ્ત્રિયોં કે લિષ્ પ્રયુક્ત હોને વાલે સમ્બોધન કા પ્રયોગ કિસી મી સ્ત્રી કે પ્રતિ સાધુ ન કરે । હસ પ્રકાર વોલને સે સાધુ કી નિન્દા હોતી હૈ, સ્ત્રિયોં કો દેષ હોતા હૈ, પ્રવચન કી લઘુતા પ્રગટ હોતિ હૈ ઓર ચારિત્ર મલિન હોતા હૈ ॥ ૧૬ ॥

વળી પણ કહે છે-હલે હલે इत्यादि હે સર્ણી, તથા હે અન્ને, હે મદે હે સ્વામિનિ, હે ગોમિનિ, इत्यादि પૂજ્યોના સંબોધનોના તથા હે હૃલે હે ગૌલે, હે વસુલિ, इत्यादि ખગણ સ્ત્રીઓને માટે ઉપયોગમા આવતા સંબોધનનો પ્રયોગ કોઈ પણ સ્ત્રીની પ્રત્યે સાધુ ન કરે એ પ્રકારે બોલવાથી સાધુની નિંદા થાય છે, સ્ત્રીઓને દેષ થાય છે, પ્રવચનની લઘુતા પ્રગટ થાય છે અને ચારિત્ર મલિન થાય છે. (૧૬)

टीका—‘नामधिज्जेण’ इत्यादि ।

तां=स्त्रियं प्रति नामधेयेन=तन्नाम्ना वा पुनः=अथवा स्त्रीगोत्रेण=स्त्रियाः काश्यपादिगोत्रं निर्दिश्य ब्रूयात्=सम्बोधयेत्, तथा यथार्हं=यथायोग्यं गुणाऽवस्थैश्वर्यादियोग्यतानुसारेण अभिगृह्य=योग्यतापदं निर्दिश्य यथा—‘वाले? वृद्धे? धर्मशीले? श्रेष्ठिनि?’ इत्यादि, आलपेत्=सकृद् भाषेत वा=अथवा लपेत्=आवश्यकताऽनुसारेण असकृद् भाषेत ॥ १७ ॥

पुरुषमधिकृत्य भाषणनिषेधमाह—‘अज्जए’ इत्यादि

मूलम्—अज्जए पज्जए वां विं वप्पो चुल्लपिउत्ति वां ।

माउला भाइणिंज्जति पुत्ते^{१०} णत्तुणियत्ति^{११} ॥१८॥

छाया—आर्यक ! प्रार्यक ! वाऽपि वप्र ! क्षुल्लकपितः ! इति वा ।

मातुल ! भाग्निनेय ! इति पुत्र ! नप्तृक ! इति च ॥ १८ ॥

टीका—‘अज्जए’ इत्यादि ।

हे आर्यक ! = हे पितामह ! अथवा हे मातामह ! हे प्रार्यक ! = हे पितृ-

स्त्रियों से किस प्रकार की भाषा बोले सो कहते हैं—‘नामधिज्जेण इत्यादि ।

स्त्री का नाम लेकर अथवा उसके गोत्र का उच्चार करके बोले । तथा गुण, अवस्था, ऐश्वर्य आदि की योग्यता के अनुसार बोले, जैसे बाई, वृद्धा, धर्मशीला, सेठानी आदि ऐसे शब्द एक बार बोले या आवश्यकता हो तो कई बार बोले किन्तु पूर्वोक्त निषिद्ध भाषा न बोले ॥ १७ ॥

अब पुरुष को अधिकृत करके भाषण का निषेध करते हैं—
‘अज्जए’ इत्यादि ।

हे दादीजी, हे नानाजी, हे परदादाजी, हे परनानाजी, हे

स्त्रीओं ने देवा प्रकारनी भाषाणी भोलावणी ते कडे छे—नामधिज्जेण० इत्यादि स्त्रीनु नाम लधने अथवा तेना गोत्रनु उच्चारण करीने तेने भोलावणी तथा गुण अवस्था, ऐश्वर्य आदिनी योग्यताने अनुसार भोलावणी, जेमके गाछ, वृद्धा, धर्मशीला सेठानी, इत्यादि अेवा शब्दो अेकवार भोलवा अने जर पडे तो अनेक बार भोलवा, परन्तु पूर्वोक्त निषिद्ध भाषा न भोलवी. (१७)

इसे पुरुषने अधिकृत करीने भाषणने निषेध करे छे. अज्जए० इत्यादि

हे दादा, हे-नाना, हे परदादा, हे परनाना, हे पिता, हे काका,

मातामह ! अथवा हे मातृमातामह ! हे वप ! = हे पितः ! हे क्षुल्लकपितः ! = हे षतृव्य ! इति, हे मातुल !, हे भागिनेय ! इति, हे पुत्र ! हे नप्तः ! हे पौत्र ! हे दौहित्र ! इति च पुरुषं प्रति नैवमालपेत्, इत्युत्तरगाथया सम्बन्धः ॥१८॥
किञ्चि-‘हे भो’ इत्यादि ।

मूलम्-हे भो हलित्ति अन्नित्ति भट्टे सामिय गोमिय ।

होल गोल वसुलित्ति पुरिसं नैवमालवे ॥१९॥

छाया-हे भो हल ! इति अन्न ! इति भट्ट स्वामिन् ! गोमिक !
होल ! गोल ! वसुल ! इति पुरुषं नैवमालपेत् ॥ १९ ॥

टीका-‘हे भो’ इत्यादि ।

‘हे’ अथवा ‘भो’ इति सम्बोधनद्योतकं पदं सर्वत्र योज्यम् । यथा हे हल ! भो हल इत्यादि, हे अन्न ! इति, हे भट्ट ! हे स्वामिन् ! हे गोमिक ! हे होल ! हे गोल ! हे वसुल !, इत्येवम्=अनया रीत्या पुरुषं प्रति नालपेत्=न ब्रूयात् । एवमालपतः साधोरात्मनिन्दा-तद्द्वेषप्रवचनलघुतादयो दोषाः संभवन्तीति भावः ॥ १९ ॥

पुरुषमधिकृत्य भाषणविधिमाह-‘नामधिज्जेण’ इत्यादि ।

मूलम्-नामधिज्जेण णं बूर्या पुरिसगुत्तेणं वा पुणो ।

जहारिहमभिगिर्ज्जं आलविज्जं लंविज्जं वा ॥२०॥

पिताजी, हे काकाजी, हे मामाजी, हे भानेज, हे पुत्र, हे पोता, हे दुहिता, इत्यादि गृहस्थ सम्बन्धी वाक्य किसी पुरुष से न कहे ॥ १८ ॥

तथा ‘हेभो’ इत्यादि । हे हल, हे अन्न, हे भट्ट, हे स्वामी, हे गोमिक, हे होल, हे गोल (गोला), हे वसुल, इत्यादि वाक्य भी पुरुष से न कहे । ऐसा कहने वाले, साधुको स्वनिन्दा, द्वेष, प्रवचनलघुता, ममता आदि दोष लगता हैं ॥ १९ ॥

हे मामाल, हे भाण्ण, हे पुत्र, हे पोत्र, हे दौहित्र इत्यादि । गृहस्थ सगृही वाक्य कहि पुरुषने न कहे (१८)

तथा हेभो० इत्यादि हे हल, हे अन्न, हे भट्ट, हे स्वामी, हे गोमिक, हे होल, हे गोल, (गोला), हे वसुल, इत्यादि वाक्य पण पुरुषने न कहेवां अम कहेनार साधुने स्वनिन्दा, द्वेष, प्रवचन लघुता, ममता आदि दोष लागे छे. (१९)

छाया-नामधेयेन तं ब्रूयात् पुरुषगोत्रेण वा पुनः ।

यथाऽर्हमभिगृह्य आलपेत् लपेद् वा ॥ २० ॥

टीका-‘नामधिज्जेण’ इत्यादि ।

तं पुरुषं प्रति नामधेयेन=तन्नाम्ना वा पुनः=अथवा पुरुषगोत्रेण=पुरुषस्य कश्यपादि गोत्रं निर्दिश्य ब्रूयात् तथा यथार्हम्=योग्यतानुसारेण अभिगृह्य=योग्यताबोधकं पदं निर्दिश्य, यथा ‘वाल’ ‘वृद्ध’ ! धार्मिक ! श्रेष्ठिन !

इत्यादि आलपेत् लपेद्वेति प्रकृताध्ययनस्थसप्तदशगाथावत् ॥ २० ॥

तिर्यक्पञ्चेन्द्रियप्राणिविषये भाषणविधिमाह-‘पंचिदियाण’ इत्यादि ।

मूलम्-पंचिदियाणं पाणाणं एसं ईत्थी अयं पुमं ।

जाव णं नं विजाणिज्जां ताव ज्ञाति आल्लवे ॥२१॥

छाया-पञ्चेन्द्रियाणां प्राणिनां एषा स्त्री अयं पुमान् ।

यावत्तं न विजानीयात् तावत् ‘जाति’ इत्यालपेत् ॥ २१ ॥

टीका-‘पंचिदियाण’ इत्यादि ।

पञ्चेन्द्रियाणां प्राणिनां=गवादीनां मध्ये एषा स्त्री=‘एषा धेनुः, एषा

पुरुषको अधिकृत करके बोलने की विधि बताते हैं—‘नामधिज्जेण’ इत्यादि ।

कोई प्रयोजन हो तो पुरुष का नाम लेकर, अथवा उसका कश्यप आदि जो गोत्र हो उसका निर्देश करके योग्यता के अनुसार बालक, वृद्ध, धार्मिक, सेठ आदि पद का एकवार प्रयोग करे और आवश्यकता हो तो बारम्बार प्रयोग करे ॥ २० ॥

अब तिर्यक् पञ्चेन्द्रिय प्राणियों के विषय में बोलने की विधि बताते हैं—‘पंचिदियाण’ इत्यादि ।

गाय आदि पञ्चेन्द्रिय प्राणियों में जब तक यह निश्चय न हो जाय

पुरुषने अधिकृत करीने बोलवानी विधि बतावे छे-नामधिज्जेण० इत्यादि कदि प्रयोजन होय तो पुरुषन् नाम लधने अथवा ओनु कश्यप आदि जे गोत्र होय तेने निर्देश करीने योग्यता अनुसार पाणक, वृद्ध, धार्मिक, सेठ आदि पदने ओकवार प्रयोग करे अने आवश्यकता होय तो बारवार प्रयोग करे (२०)

इवे तिर्यक् पञ्चेन्द्रिय प्राणीओना विषयमा बोलवानी विधि बताव छे पंचिदियाण० इत्यादि

गाय आदि पञ्चेन्द्रिय प्राणीओना तथा सुधी ओम निश्चय न थई नय के

મહિષી, એપા વડવા' इत्यादि रूपेण, अयं पुमान्=‘अयं वृद्धः, अयं महिषः, अयमश्वः’ इत्यादिरूपेण, तं प्राणिनं यावत्=यदवधि न विजानीयात्=न विनिश्चिन्यात् तावत्=तदवधि ‘जातिं’-रिति=जाति शब्दं निर्दिश्य यथा-‘अयं गोजतीयोऽस्ति गच्छति वा’ इत्यादि आलपेत्=वदेत् ! दूरस्थत्वादिकारणवशेन पञ्चेन्द्रियाणां स्त्रीत्वपुंस्त्वाद्यनिश्चये तां जाति निर्दिश्य भाषणं विधेयमिति भावः॥

नन्वेवमेकेन्द्रियविकलेन्द्रिय-नारकाणां प्राणिनां शास्त्रसंमते क्लीवत्वे “इयं मृत्तिका, अयं प्रस्तरः, इमा आपः, अयमग्निः अयं वायुः, इयं लता, अयं शङ्खः, इयं शुक्तिका, इयं पिपीलिका, अयं मत्कोटकः, अयं भृङ्गः, इयं मक्षिका, अयं नारकः” इत्यादिस्त्रीत्वपुंस्त्वनिर्देशपूर्वकमापणे मुनीनां मृषावादाऽऽपत्तिः !

કિ-‘યહ ગાય હૈ, યહ ભૈસ હૈ, યહ ઘાડી હૈ, યા યહ બૈલ હૈ’ યા ભૈસ હૈ યા ઘોડા હૈ इत्यादि, तब तक गाय अथवा बैल न कहकर उस की जाति का ही निर्देश करे कि यह ‘गो जाति का है’ इत्यादि, तात्पर्य यह है कि दूर के कारण पंचेन्द्रिय प्राणियों में स्त्री-पुरुष (नर-मादा) का निश्चय न होने पर उस की जाति का ही कथन करे ॥

પ્રશ્ન- હે ગુરુમહારાજ ! શાસ્ત્રો મેં એસા માના ગયા હૈ કિ સમસ્ત એકેન્દ્રિય વિકલેન્દ્રિય તથા નારકી પ્રાણી નપુંસક હી હોતે હૈ, તો “ યહ મિટ્ટી હૈ, યહ પથર હૈ, યહ જલ હૈ, યહ અગ્નિ હૈ, યહ વાયુ હૈ, યહ વેલ (લતા) હૈ, યહ શંખ હૈ, યહ સીપ હૈ, યહ યહ ચિડંટી હૈ, યહ મકોડા હૈ, યહ મક્ખી હૈ, યહ નારક હૈ ” એસા સ્ત્રીલિંગ યા પુલિંગ કા કથન કરને સે સાધુ કો અસત્ય કા દોષ લગેગા ? !

એ ગાય છે, એ ભેશ છે, એ ઘોડી છે, યા એ ળળદ છે, એ પાડો છે. યા એ ઘોડા છે’ ઇત્યાદિ, ત્યા સુધી ગાય અથવા ળળદ ન બોલતા એની બાતિનો નિર્દેશ કરે કે આ ‘ગોબાતિનો’ છે, ઇત્યાદિ તાત્પર્ય એ છે કે હૂસ્તને કારણે પંચેન્દ્રિય પ્રાણીઓમાં સ્ત્રી-પુરુષ (નર માદા)નો નિશ્ચય ન થાય તો એની બાતિનું જ કથન કરે.

પ્રશ્ન- હે ગુરુ મહારાજ ! શાસ્ત્રમાં એમ માન્યું છે કે સમસ્ત એકેન્દ્રિય વિકલેન્દ્રિય તથા નારકી પ્રાણી નપુસક જ હોય છે, તો ‘આ માટી છે, આ પથર છે, આ જળ છે, અગ્નિ છે, આ વાયુ છે, આ વેલ (લતા) છે, આ શંખ છે, સીપ છે, આ કીડી છે, આ મકોડો છે, આ માખી છે, આ નારક છે’ એમ સ્ત્રીલિંગ યા પુરુલિંગનું કથન કરવાથી સાધુને અસત્ય દોષ લાગે ?

इतिचेच्छृणु असत्यामृषाख्यव्यवहारभाषायाः तीर्थङ्करादीष्टत्वादेतेषां वाक्यानां तद्भाषाविषयतया न मुनीनां मृषावाददोष इत्यवधेहि—किञ्चि—तत्त्वस्वरूपापलापपरं प्राणिपोडाकरं च वचनं मृषावाद इति नात्र तादृशदोषावकाशः ॥२१॥ मनुष्यादिविषये भाषणनिषेधमाह—‘तहेव’ इत्यादि ।

मूलम्—तहेव माणुसं पंसुं पक्खिं वा वि सरीसिवं ।

स्थूलं प्रमेइले वज्जे पायमिच्छिं यं नो वए ॥२२॥

छाया—तथैव मनुष्यं पशुं पक्षिणं वाऽपि सरीसृपम् ।

स्थूलः प्रमेदुर वध्यः पाक्य इति च नो वदेत् ॥ २२ ॥

टीका—‘तहेव’ इत्यादि ।

तथैव=तद्वत् मनुष्य=नरनार्यादिलक्षणं पशुम्=अजादिकं, पक्षिणं=तित्तिरादिकम्, अपिवा सरीसृपम्=अजगरादिकं प्रति, अयं मनुष्यादिः स्थूलः=

उत्तर—हे शिष्य ? सुनो । व्यवहार भाषा से ऐसा बोलने के कारण मुनियों को असत्य दोष नहीं लगता, क्योंकि यह सब वाक्य उसी भाषा की अपेक्षा रखकर बोले जाते हैं । इस प्रकार व्यवहारभाषा का भाषण करने की आज्ञा तीर्थंकर भगवान् ने दी है ! और साथ ही यह बात है कि—जिस भाषासे तत्त्वों का अपलाप या प्राणियों को दुःख हो, वही मृषावाद कहलाता है, अतएव पूर्वोक्तभाषा दोष मे मृषावाद नहीं है ॥ २१ ॥

मनुष्य आदि के विषय में आवाच्य भाषा का निषेध कहते हैं ‘तहेव’ इत्यादि ।

इसी प्रकार साधुको मनुष्य, पशु, पक्षी अजगर आदि के

उत्तर—हे शिष्य । साधुओ व्यवहारभाषाથી એમ બોલવાને કારણે મુનિઓને અસત્ય દોષ લાગતો નથી, કારણ કે એ બધા વાક્યો એ ભાષાની અપેક્ષા રાખીને બોલવામાં આવે છે એ પ્રકારે વ્યવહાર ભાષાનું ભાષણ કરવાની આજ્ઞા તીર્થંકર ભગવાને આપી છે તે સાથે એ વાત પણ છે કે—જે ભાષાથી તત્ત્વોનો અપલાપ યા પ્રાણીઓને દુઃખ થાય તે મૃષાવાદ કહેવય છે, એટલે પૂર્વોક્ત ભાષામાં મૃષાવાદદોષ નથી (૨૧)

મનુષ્ય આદિના વિષયમાં અવાચ્ય ભાષાનો નિષેધ કહે છે— તહેવં ઇત્યાદિ એ પ્રકારે સાધુએ મનુષ્ય, પશુ, પક્ષી, અજગર, આદિના વિષયમાં એવું

પરિપુષ્ટદેહઃ પ્રમેદુરઃ=મેદાડતિશયયુક્તઃ, વધ્વઃ=શસ્ત્રેણ હન્તવ્યઃ પાક્યઃ=પક્તુ-
મર્થશ્ચ, इति नो वदेत् । एवं भाषणेन हिंसकानां वधादौ प्रवृत्तिसंभावनया
તત્પ્રદ્વેષેણ ચ ચારિત્રભંગો ભવતીતિ ભાવઃ ॥ ૨૨ ॥
તર્હિ કથં ब्रूयादित्याह—‘परिवृढत्ति’ इत्यादि ।

मूलम्—परिवृढत्ति णं ब्रूया, ब्रूया उर्वचियत्ति यं ।

संजाए पीणिए वां विं, महाकाय तिं आलंवे ॥२३॥

छाया—परिवृढ इति तं ब्रूयात्, ब्रूयात् उपचित इति च ।

संजातः प्रीणितो वाऽपि महाकाय इत्यालपेत् ॥ २३ ॥

टीका—‘परिवृढत्ति’ इत्यादि ।

तं=મનુષ્યાદિકં, ‘परिवृढः=सामर्थ्यवान्’ इति ब्रूयात्, ‘उपचितः=
परिपुष्टानवयवः’ इति च ब्रूयात्, संजातः=संजात इव अभूतपूर्व इव परिचितोऽप्य
परिचित इवेति यावत् प्रीणितः=प्रसन्न; दुःखवाधारहित इत्यर्थः, अपिवा
महाकायः बृहत्काय इत्यालपेत् ॥ २३ ॥

વિષય મેં એસા ભાષણ ન કરના ચાહિએ કિ—યહ મનુષ્ય પશુ પક્ષી
આદિ કૈસા મોટા તાજા હૈ, ઇસ કો તોંદ નિકલી હુઈ હૈ, યહ શસ્ત્ર
સે માર ઢાલને યોગ્ય હૈ, અગ્નિ આદિ મેં પકાને લાયક હૈ । એસા
ભાષણ કરને સે હિંસક લોગ ડન પશુ પક્ષિ આદિ કો મારને મેં
પ્રવૃત્તિ કરેંગે, ડસસે તથા તત્સંબન્ધી પ્રદ્વેષ સે ચારિત્ર ભંગ હો જાયગા ॥૨૨॥

પ્રસંગ ઉપસ્થિત હો જાય તો કયા કહે ? સો કહતે હૈ—
‘परिवृढत्ति’ इत्यादि ।

ડન મનુષ્ય આદિ કો વલવાન, અથવા પુષ્ટ અવયવ વાલા
તથા પરિપૂર્ણ અંગ ઉપાંગ વાલા કહે । અથવા પ્રસન્ન (દુઃખવાધારહિત)
યા મહાકાય કહે ॥ ૨૩ ॥

ભાષણ ન કરવું જોઈએ કે—આ મનુષ્ય, પશુ પક્ષી આદિ કેવા મોટો—તાજો—બડો
છે, તેની કાંઈ નીકળી છે, એ શસ્ત્રથી મારી નાખવા યોગ્ય છે, અગ્નિ આદિમાં
પકાવવા લાયક છે એવું ભાષણ કરવાથી હિંસક લોકો એ પશુ પક્ષી આદિને મારવામાં
પ્રવૃત્તિ કરશે, તેથી તથા તત્સંબન્ધી પ્રદ્વેષથી ચારિત્ર ભંગ થશે. (૨૨)

પ્રસંગ ઉપસ્થિત થાય તો શું કહે ? તે બતાવે છે—परिवृढत्ति० इत्यादि

એ મનુષ્ય આદિને બળવાન અથવા પુષ્ટ અવયવવાળો તથા પરિપૂર્ણ
અથવા પાંગવાળો કહે, અથવા પ્રસન્ન (દુઃખ બાધા રહિત) યા મહાકાય કહે (૨૩)

पुनरपि तिर्यग्विषये भाषाप्रतिषेधमाह—‘तहेव गाओ’ इत्यादि ।
मूलम्--तहेव गाओ दुज्झाओ दम्मा गोरहंगत्ति य ।

वाहिमा रहंजोगित्ति ने^{१०} वं^{१०} भासिज्ज पन्नवं ॥२४॥

छाया-तथैव गावः दोह्याः दम्या गोरथका इति च ।

वाह्या रथयोग्या इति नैवं भाषेत प्रज्ञावान् ॥ २४ ॥

टीका-‘तहेव’ इत्यादि ।

तथैव=तद्वत् एता गावो दोह्याः=दोग्धुमर्हाः, इदानीमासां गवां दोहन-
कालो व्यत्येतीत्यर्थः । च=पुनः इमे गोरथकाः=वन्सा दम्या निग्रहार्हाः, तथा
वाह्याः=हलादिवहनयोग्याः, रथयोग्याः=शकटयोजनार्हाः, इत्येवं प्रज्ञावान् न
भाषेत । गवादीनां दोहनादौ हि बन्धनादिवहुविधक्लेशसंभावना लोकनिन्दया
च साधोश्चारित्रमालिन्यं प्रवचनलघुता च समापद्यते इति भावः ॥ २४ ॥

फिर भी तिर्यश्चो के विषय में भाषा का निषेध कहते हैं—
‘तहेव’ इत्यादि ।

ये गायेँ दुहने योग्य हैं—इनके दुहने का समय हो गया है,
ये बछड़े दमन करने योग्य हैं, ये हल आदि में जुतने योग्य हो
गये हैं, या रथ अथवा गाड़ी में जुतने लायक हैं; ऐसा कथन,
प्रज्ञावान् साधु न करे ।

तात्पर्य यह कि गायो को दुहने; बछड़ो को दमन करने
आदि से अनेक प्रकार का कष्ट होता है, इसलिए और लोकनिन्दा
के कारण साधु के चारित्र में मलिनता आती है और प्रवचन की
लघुता होती है ॥ २४ ॥

पणी पणु तिर्य्योना विषयमा भाषानो निषेध करे छे—तहेव० धत्यादि
आ गायेो होइवा योग्य छे, तेमने होइवानो वण्णत थछ गयेो छे, आ
वाछडा दमन करवा योग्य छे, ओ हुण आदिने जोडवा योग्य थछ गया छे, या न्थ
डे गाडमा जोडवा लायक छे, ओवु कथन प्रज्ञावान साधु न करे तात्पर्य्य ओ छे
डे गायेो ने होइवी, वाछडने दमव, आदिथी तेमने अनेक प्रकारनू कष्ट थाय छे,
तेथी अने लोकनिन्दाने कारणे साधुना चारित्रमा मलिनता आवे छे अने प्रवचननी
लघुता थाय छे (२४)

ગવાદિવિષયે ભાષણાવશ્યકતાયાં તત્પ્રકારમાહ—‘જુવં’ ઇત્યાદિ ।
મૂલમ્—જુવં ગૌવિત્તિ ણં બ્રૂયા, ધેણું રસદૈયત્તિ ચં ।

રહસ્સે મહૈલ્લ ઘાંવિં, વૈણ સંવહૈણિત્તિ ચં ॥૨૫॥

છાયા—યુવા ગૌરિતિ તં બ્રૂયાત્ ધેનુ રસદા ઇતિ ચ ।

હ્રસ્વો વા મહાન્ વાઽપિ વદેત્ સંવહનમિતિ ચ ॥ ૨૫ ॥

ટીકા—‘જુવં’ ઇત્યાદિ ।

તં=ગવાદિકં પ્રતિ યુવા ગૌરિતિ=તરુણોઽયં વલીવર્દ ઇતિ, ચ=પુનઃ ધેનુ પ્રતિ રસદા ઇતિ=ઇયં દુગ્ધદાયિનીતિ બ્રૂયાત્ । તથા હ્રસ્વઃ=તનુકાયઃ અપિવા=અથવા મહાન્=મહાકાયઃ, ચ=પુનઃ સંવહનમિતિ=ધુર્ય—ઇતિ વદેત્ । અલ્પવયસ્કં વત્સં પ્રતિ હ્રસ્વ ઇતિ, હલાદિવહનયોગ્યં પ્રતિ મહાકાય ઇતિ, યુવા ઇતિ ચ, રથયોજનયોગ્યં પ્રતિ સંવહનમિતિ શ્વદં પ્રયુક્તીત, યેન વત્સાદિકલેશયોગાનુચિન્તનં સાધોર્ન ભવેદિતિ ભાવઃ ॥ ૨૫ ॥

મૂલમ્—તૈહેવ ગંતુમુજ્જાણં, પઘૈયાણિ વણાણિ ચં ।

સ્વસ્વા મહૈલ્લ પેહાણ, ‘‘ને વં’’ મૌસિજ્ઞ પઘ્નંવં ॥૨૬॥

છાયા—તથૈવ ગત્વોદ્યાનં પર્વતાન્ વનાનિ ચ ।

દૃક્ષાન્ મહતઃ પ્રેક્ષ્ય નૈવં ભાષેત પ્રજાવાન્ ॥ ૨૬ ॥

ગવાદિ કે વિષય મેં બોલને કી આવશ્યકતા હોને પર ઉસકા પ્રકાર કહતે હૈ—‘જુવં’ ઇત્યાદિ ।

યહ વૈલ જવાન હૈ, યહ ગાય દૂધ દેને વાલી હૈ તથા યહ વૈલ છોટા હૈ, યહ વડા હૈ, ધુર્ય હૈ, એસા કહે । તાત્પર્ય યહ હૈ કિ છોટે વછડે કો છોટા કહે; હલ આદિમેં જુતને યોગ્ય કો વડા યા યુવા કહે; રથમેં જોડને યોગ્ય કો સંવહન આદિ કહે જિસસે કિ વછડે આદિ કો કષ્ટ દેને કી ભાવના ન હો ॥ ૨૫ ॥

ગાય ઇત્યાદિના વિષયમા બોલવાની આવશ્યકતા જણાતા તેના પ્રકાર કહે છે—જુવં ઇત્યાદિ.

આ બળદ જવાન છે, આ ગાય દૂધ આપે તેવી છે, તથા આ બળદ નાનો છે, આ યોગ્ય છે, ધુર્ય છે, એમ કહે તાત્પર્ય એ છે કે નાના વાછડાને નાનો કહે, હળ આદિમાં જોડવા યોગ્યને મોટો યા બુવાન કહે, રથમાં જોડવા યોગ્ય ને સવહન આદિ કહે કે જેથી વાછડા આદિને કષ્ટ આપવાની ભાવના ન થાય. (૨૫)

टीका—‘तहेव’ इत्यादि ।

तथैव=तद्वत् उद्यान=प्रसिद्धं तथा पर्वतान्=प्रतीतान् च पुनः वनानि=काननानि गत्वा=विहारकर्मणोपेत्य, महतः=विशालान् वृक्षान्=तरून् उद्यानादिस्थितानिति भावः; प्रेक्ष्य=दृष्ट्वा प्रज्ञावान् साधुः वक्ष्यमाणप्रकारेण न भाषेत ॥ २६ ॥

वृक्षविषये भाषानिषेधमाह—‘अलं’ इत्यादि

मूलम्--अलं पासायभाणं, तोरणाणि गिहाणि यं ।

फलहर्गलनावाणं, अलं उदगदोणिणं ॥२७॥

छाया-अल प्रासादस्तम्भेभ्यः, तोरणेभ्यः गृहेभ्यः च !

परिघाऽर्गलनौभ्यः, अलम् उदकद्रोणीभ्यः ॥ २७ ॥

टीका—‘अलं’ इत्यादि ।

इमे महावृक्षाः प्रासादस्तम्भेभ्यः=प्रासादानां स्तम्भेभ्यः, अलं=पर्याप्ताः=समर्थाः स्तम्भयोग्या इत्यर्थः । तथा तोरणेभ्यः=वह्निद्वारेभ्यः वह्निद्वारोपयोगिस्तम्भेभ्य इत्यर्थः, अलम्, च=पुनः गृहेभ्यः=भवनेभ्यः अलम् भवनसाधनपर्याप्ता इत्यर्थः; परिघाऽर्गलनौभ्यः=परिघश्च अर्गला च नौश्चेति परिघाऽर्गलानावस्ताभ्यः अलम्, तत्र परिघः=नगरद्वाराऽर्गला, अर्गला=गृहद्वाराऽर्गला, नौः=नौका

‘तहेव’ इत्यादि । प्रज्ञावान् साधु, विचरता हुआ उद्यान, पर्वतो, और वनों में जाकर वहाँ बड़े बड़े वृक्ष देखकर इस प्रकार (आगे कहे जाने के अनुसार) न बोले ॥ २६ ॥

वृक्षों के विषय में भाषा का निषेध कहते हैं—‘अलं’ इत्यादि ।

ये वृक्ष महल के खंभे बनाने योग्य हैं, फाटक बनाने योग्य हैं, मकान बनाने योग्य हैं शहर के दरवाजे की भोगल (बेड़ा) घर के दरवाजे की भोगल या नौका बनाने योग्य हैं, काठ के

तहेव० इत्यादि प्रज्ञावान् साधु विचरतां उद्यान, पर्वतो अने वनोभा न्धने त्या मोटा मेष्टां वृक्षा न्धने अम (आगण कडेवाभा आवे छे ते प्रमाणे)न बोले (२६)

वृक्षाना विषयमां लाषानो निषेध कडे छे—अलं० इत्यादि

आ वृक्ष मडेलना थालला णनाववा योग्य छे, फाटक णनाववा योग्य छे, मकान णनाववा योग्य छे, शहरेना दरवाजानी लोगण, घरना दरवाजानी लोगण या नौका

તથા ઉદકદ્રોણીભ્યઃ=કાષ્ઠનિર્મિતોદકપાત્રવિશેષેભ્યઃ અલમ્=પર્યાપ્તાઃ પાત્રનિર્મા-
ણોપયોગિનિત્યર્થઃ; નૈવં ભાષેત પ્રજ્ઞાવાનિતિ, ઇતોઽગ્રિમતૃતીયગાથયા સમન્વયઃ ॥૨૭॥

મૂલમ્--પીઠંણ ચંગવેરે યં નંગલે મઠ્ઠયં સિયાં ।

જંતલટ્ટી વં નાંભી વં ગઢિયં વં અલં સિયાં ॥૨૮॥

છાયા-પીઠકં ચંગવેરશ્ચ, લાઙ્ગલઃ મતિકં સ્યાત્ ।

યન્ત્રયષ્ટિર્વં નાભિર્વાં ગણ્ડિકા વ અલં સ્યાત્ ॥ ૨૮ ॥

ટીકા-‘પીઠંણ’ इत्यादि ।

અયં વૃક્ષઃ પીઠકાય=દારુમયાઽઽસનવિશેષાય અલ સ્યાત્ તથા ચંગવે-
રાય=કાષ્ઠનિર્મિતલઘુપાત્રાય તથા લાઙ્ગલાય=હલાય તથા મતિકાય=મતિકં=કૃષ્ટ-
ક્ષેત્રસ્ય સમીકરણાર્થં કાષ્ઠવિશેષઃ તસ્મૈ, વા=અથવા યન્ત્રયષ્ટયૈ=ફક્ષુરસ-તૈલાદિ-
નિસ્સારણયન્ત્રાધિષ્ઠિતકાષ્ઠવિશેષાય, વા=અથવા નાભયે=રથચક્રમધ્યાવયવવિશેષાય
વ=અથવા ગણ્ડિકાયૈ=સ્વર્ણકારોપકારકકાષ્ઠોપકરણવિશેષાય અલં સ્યાત્=સમર્થો
ભવેત્ ; ગાથાયાં ચતુર્થ્યર્થે પ્રથમા ॥૨૮॥

મૂલમ્-આસંણં સંયણં જાણં હુજ્જાં વાં કિંચુવસ્સંણ ।

મૂઔવઘાઙ્ગિં મ્માંસં ને” વં” માસિજ્જં પન્નંવં ॥૨૯॥

વર્તન બનાને યોગ્ય હે, ‘ એસા ભાષણ ન કરે ’ હસકા અગ્રિમ તીસરી
ગાથા સે સમ્બન્ધ હૈ ॥ ૨૭ ॥

‘ પીઠંણ ’ इत्यादि । यह वृक्ष पीठ, (बाजोट) बनाने योग्य
है, चंगवेर (पायली) बनाने योग्य है, हल बनाने योग्य है, मतिक
(जोतेहुए खेत को बराबर करने का काठ “चौकी”) बताने योग्य
हैं, कोल्हू (घानी) बनाने योग्य है, पहिये का मध्य भाग बनाने
योग्य है, अथवा सुनार के काम आने वाले काठ के उपकरण के
योग्य है ॥ २८ ॥

ખનાવવા યોગ્ય છે, લાકડાના વાસણુ ખનાવવા યોગ્ય છે, (એવુ લાપણુ ન કરે) એનો
આગળ ત્રીજી ગાથા સાથે સંબંધ છે (૨૭)

પીઠંણં ઇત્યાદિ આ વૃક્ષ ખાળેઠ ખનાવવાને યોગ્ય છે, પાયલી ખનાવવા
યોગ્ય છે, હળ ખનાવવા યોગ્ય છે, મતિક (ખેતરને ખરાખર કરવાની લાકડાની થોડી)
ખનાવવા યોગ્ય છે, ઘાણી ખનાવવા યોગ્ય છે, પાયાનો મધ્ય ભાગ ખનાવવા યોગ્ય છે,
અથવા સોનીના કામ આવે તેવા લાકડાના ઉપકરણુ (ઓબર)ને યોગ્ય છે (૨૮)

छाया-आसनं शयनं यानं भेदद्वा किञ्चोपाश्रयः ।

भूतोपघातिनीं भाषां नैवं भाषेत प्रज्ञावान् ॥२९॥

टीका-‘आसनं’ इत्यादि ।

अस्य वृक्षस्य आसनम्=आसन्धादिकं, शयनं=शय्या खट्वादिकं, वा=अथवा यानं=वाहनं शिविकादिकं, किञ्च उपाश्रयः=साधोरावासः तदुपकरण-विशेष इत्यर्थः, भवेत् ; एवम्=उक्तप्रकारां भूतोपघातिनीम्=एकेन्द्रियादिप्राण्युपमर्दनफलां भाषां प्रज्ञावान् साधुः न भाषेत=न ब्रूयादित्यर्थः । यद्वाऽत्रापि गाथायाम् ‘अल’-मित्यनुवृत्त्या चतुर्थी समानार्थिका प्रथमा, तथा च अयं वृक्षः आसनादिभ्योऽलं=समर्थः, इत्यपि समन्वयः ॥२९॥
वृक्षविषये भाषाविधिमाह-‘तद्देव’ इत्यादि ।

मूलम्--तद्देवं गंतुमुज्जाणं पर्वयाणि वणाणि यं ।

रूक्खा महल्ल पेहाए एवं भासिज्ज पन्नवं ॥३०॥

छाया-तथैव गत्वोद्यानं पर्वतान् वनानि च ।

वृक्षान् महतः प्रेक्ष्य एवं भाषेत प्रज्ञावान् ॥३०॥

टीका-‘तद्देव’ इत्यादि ।

तथैव उद्यानादिकं गत्वा तत्र महावृक्षान् विलोक्य प्रज्ञावान् साधुः एवं=

‘आसनं’ इत्यादि । इस वृक्ष से आसन्दी आदिक आसन, पलंग आदि शय्या, पालकी आदि यान, अथवा उपाश्रय के उपकरण आदि बनाना ठीक है । प्रज्ञावान् साधु एकेन्द्रिय आदि प्राणियों की हिंसा करने वाली इस प्रकार की भाषा न बोले । अथवा ऐसा न कहे कि यह वृक्ष आसन, शयन, यान आदि बनाने योग्य है ॥ २९ ॥

वृक्ष के विषय में भाषण करने की विधि कहते हैं—‘तद्देव’ इत्यादि ।

साधु विहार करता हुआ उद्यान पर्वत और वनों में वृक्षों

आसनं० इत्यादि आ वृक्षभाषी भुरशी आदि आसन, पलंग आदि शय्या, पालकी आदि वाहन, अथवा उपाश्रयना उपकरणों आदि बनानाववा ओ ठीक छे प्रज्ञावान् साधु ओकेन्द्रिय आदि प्राणीओनी हिंसा करनारा ओ प्रकारनी भाषा न बोले, अथवा ओम न कहे के आ वृक्ष आसन, शयन, यान आदि बनानाववां योग्य छे (२६)

वृक्षना विषयमा भाषण करवानी विधि कहे छे तद्देव० इत्यादि

साधु विहार करता उद्यान पर्वत ओने वनोमा वृक्षोने ओधने आवश्यकता

વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ ભાષેતેતિ ભાવાર્થઃ, વ્યાख्या તુ સુગમા ॥૩૦॥
તદેવ ભાષણપ્રકારં દર્શયતિ-‘જાઈમંતા’ इत्यादि ।

મૂલમ્--જાઈમંતા ઈમે સ્વેચ્છા દીર્ઘવૃત્તા મહાલયા ।

પર્યાયસાલા વડિમા વૅં દરિસંગિત્તિ ય ॥૩૧॥

છાયા-જાતિમન્ત ઈમે વૃક્ષાઃ દીર્ઘવૃત્તા મહાલયાઃ ।

પ્રજાતશાખા વિડિમાઃ વદેદ્ દર્શનીયા इति च ॥૩૨॥

ટીકા-‘જાઈમંતા’ इत्यादि ।

ઈમે વૃક્ષાઃ, અસ્ય પ્રતિપદં સમ્બન્ધઃ, જાતિમન્તઃ=ઉચ્ચજાતીયા અશોકાદયઃ,
તથા દીર્ઘવૃત્તાઃ દીર્ઘાશ્ચ તે વૃત્તાશ્ચેતિ દીર્ઘવૃત્તાઃ=આયતવર્તુલાઃ શિંશપા નારિકેલ-
તાલ-પૂગાદયઃ, તથા મહાલયાઃ=વિસ્તીર્ણાઃ વટાદયઃ, પ્રજાતશાખઃ=શાખા-
સમૃદ્ધા આમ્રાદયઃ, તથા વિટપિનઃ=પ્રતિશાખાવન્તઃ શાખાસમુદ્ભૂતશાખાવન્ત
इत्यर्थः । યદ્વા ‘પ્રજાતશાખાવિડિમાઃ, इत्येकं पदम्, प्रजाताः=समुत्पन्नाः शाखाः
प्रशाखाश्च येषु ते तथाभूता इति पर्कटीवृक्षादयः च=अथवा दर्शनीयाः=सर्वस्मिन्
वृक्षादौ द्रष्टु योग्याः शोभना इति वदेत् ॥૩૧॥

ફલવિષયે ભાષાપ્રતિષેધમાહ-‘તહા ફલાઈં’ इत्यादि ।

મૂલમ્-તહા ફલાઈં પક્કાઈં પાયર્વજાઈં નો વૅં ।

વેલોઈંયાઈં ટાલાઈં વેહિમા ઈન્તિ નો વૅં ॥૩૨॥

છાયા-તથા ફલાનિ પક્કનિ, પક્ષાદ્યાનિ નો વદેત્ ।

વેલોચિતાનિ ટાલાનિ દ્વૈધિકાનિ इति नो वदेत् ॥૩૨॥

કો દેખકર આવશ્યતા હો તો ઇસ પ્રકાર બોલે ॥ ૩૦ ॥

અવ વૃક્ષો કે વિષય મેં ભાષણ કા પ્રકાર દિગ્વલાતે હૈં—
‘જાઈમંતા’ इत्यादि ।

યે વૃક્ષ ઉચ્ચ જાતિ કે હૈ, લમ્બે હૈ, ગોલ હૈ, વિસ્તૃત હૈ,
શાખા પ્રશાખાઓ સે સમૃદ્ધ હૈ । યે સવ વૃક્ષ દર્શનીય (સુન્દર) હૈ;
ऐसा भाषण करे ॥ ३१ ॥

હોય તો આ પ્રમાણે બોલે. (૩૦)

હવે વૃક્ષોના વિષયમા ભાષણનો પ્રકાર બતાવે છે-જાઈમંતાં इत्यादि.

આ વૃક્ષો ઉચ્ચ જાતિના છે, લાંબા છે, ગોળ છે, વિસ્તૃત છે, શાખા-
પ્રશાખાઓથી સમૃદ્ધ છે. આ બધા વૃક્ષો દર્શનીય (સુન્દર) છે, એવું ભાષણ કરે (૩૧)

ટીકા-‘તઠા ફલાઈં’ ઇત્યાદિ ।

તથા=તેનૈવ પ્રકારેણ ઇમાનિ ફલાનિ=આમ્રાદાનિ પકાનિ=પરિપાક દશાઽપન્નાનિ સ્વતઃ એવ પકાનીત્યર્થઃ; ઇમાનિ ચ ફલાનિ પાકસ્વાદ્યાનિ=પાકેન=ગર્ત્તપલાલાદિપુ=ક્ષેપેણ તુષવિજયાદિપરિપૂર્ણસન્નિદ્રમૃન્મયાદિપાત્રનિહિતાઽગ્નિફૂત્કારસમુત્થિતતાપસંયોગેન વા પ્રાપ્તપરિપાકાવસ્થયા સ્વાદ્યાનિ=સ્વાદિતુંયોગ્યાનિ, ઇતિ નો વદેત્ । તથા ઇમાનિ ફલાનિ વેલોચિતાનિ=પાકાતિગયતો વર્તમાન-કાલિકમક્ષણયોગ્યાનિ, તથા ઇમાનિ ફલાનિ ટાલાનિ=કોમલાનિ અવદ્ધવીજાની-ત્યર્થઃ, દેશીયોઽયંગવદઃ, તથા ઇમાનિ દ્વૈધિકાનિ દ્વિધાકરણયોગ્યાનિ શસ્ત્રેણ સ્વખંડયિતું યોગ્યાનીત્યર્થઃ; ઇતિ નો વદેત્ ॥૩૧॥

કથં વદેદિત્યાહ-‘અસંથડા’ ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્-અસંથડા ઈમે અંબાં વહુનિર્વવ્વડિમાફલા ।

વણ્ણ વહુસંભૂયા ભૂયસ્સુવેત્તિ વા પુણો ॥૩૩॥

છાયા-અસમર્થા ઈમે આમ્રા વહુનિર્વર્તિતફલાઃ,

વદેદ્ વહુસંભૂતા રૂપા ઇતિ વા પુનઃ ॥૩૩॥

ફલો કે વિષય મેં ભાષાકા નિષેધ કરતે હૈં—‘તઠાફલાઈં’ ઇત્યાદિ ।

હસી પ્રકાર યે આમ આદિ ફલ સ્વયં પકે હુએ હૈં, અથવા સ્વદુમેં ભૂસામેં દવા દેને સે અથવા તુષ મંગા આદિ ભરે છેદ વાલે મિટ્ટી આદિ કે ચરતન મેં રસ્રકર અગ્નિજ્વાલા કી ગર્મિ કે સંયોગ સે પકને કે પશ્ચાત્ સ્વાને યોગ્ય હૈં, એસા ન કહે । યે ફલ સ્વૂચ પકજાને સે હસી સમય સ્વાને લાયક હૈં, યે ફલ અમ્મી કોમલ હૈં હનમેં વીજ નહીં પડે હૈં, યે ફલ ફોડવ-ચીરને (દો ટુકડે કરને) યોગ્ય હૈં; એસા મ્મી પ્રજાવાન્ સાધુ ન કહે ॥ ૩૨ ॥

ફળોના વિષયમાં ભાષાનો નિષેધ કરે છે તઠાફલાઈં ઇત્યાદિ

એ પ્રકારે, આ કેરી આદિ ફળો પાકેલા છે, અથવા ખાડામાં ભૂસામાં દબાવી રાખવાથી અથવા તુષલગ આદિ ભરેલા છિદ્રવાળા માટી આદિના વાસણમાં ગાળીને અગ્નિજ્વાલાની ગરમીના સંયોગથી પકાવીને પછી ખાવા યોગ્ય છે, એમ ન કહે આ ફળ ખૂબ પાકી ગયા હોવાથી અત્યારે જ ખાવા લાયક છે, આ ફળ અત્યારે કોમળ છે, તેમાં વીજ પડ્યા નથી, આ ફળ ચીરવા-ફોડવા યોગ્ય છે, એવું પણ પ્રજાવાન્ સાધુ ન કહે (૩૨)

ટીકા—‘અસંથડા’ इत्यादि ।

इमे आम्राः=आम्रवृक्षाः असमर्थाः=फलानां भारं वोढुमशक्ताः फलभार-
भरेण त्रुटितमुद्यताः. अथवा बहुनिर्वर्त्तितफलाः=बहूनि निर्वर्त्तितानि=संकुलानि
फलानि येषु ते तथोक्ताः; बहुलतरफलसमृद्धिसप्पन्ना इत्यर्थः, वा=अथवा
बहुसंभूताः=बहूनि सम्भूतानि सम्यग्भूतानि चरमावस्थापन्नानि परिपक्वानि
फलानीत्यर्थः; येषु ते बहुसंभूता अतिशयपरिपक्ववन्त इत्यर्थः; पुनः भूतरूपाः=
भूतं=सञ्जातं रूपं=त्रिलक्षणस्वरूपं येषां ते तथोक्ताः फलोत्पादानन्तरं संप्राप्तशोभन-
रूपाः बाल्यावस्थावलितफलातिशयलब्धरूपविशेषा इत्यर्थः अवद्धबीजमृदुफल-
समन्विता इत्यावत्, इति=पूर्वोक्तप्रकारेण वदेत्=भाषेत ॥३३॥

शाल्यादिविषये निषिद्धभाषणमाह—‘तद्देवोसहीओ’ इत्यादि ।

मूलम्—तद्देवોસહીઓ પક્કાઓ નીલિયાઓ છંવીડ યં ।

લાંઠમા મર્જિમાઉત્તિ પિહુસ્વજ્જંતિ નો^૧ વર્ણ ॥૩૪॥

છાયા—તથૈવોપધયઃ પક્કાઃ નીલિકાઃ છવયશ્ચ ।

લવનીયા મર્જનીયા इति पृथुखाद्या इति नो वदेत् ॥३४॥

ટીકા— ‘તદેવોસહીઓ’ इत्यादि ।

तथैव=तद्वत् इमा ओपधयः=शालिगोधुमादयः पक्काइति, च=अथवा,

કિસ પ્રકાર બોલે ? સો કહતે હૈં— ‘અસંથડા इत्यादि ।

ये आम आदि वृक्ष फलो का भार सहन में असमर्थ हैं, फलो के बोझ से टूटे पड़ते हैं, इन में बहुत फल लगे हुए हैं, ये फल चुके हैं फल लगने से सुन्दर हो गये हैं अर्थात् बाल्यावस्था वाले कच्चे बहुत से फलो से ये सुन्दर हो गये हैं, तथा बीज न पड़ने के कारण कोमल फलवाले हैं, इस प्रकार भाषण करे ॥ ३३ ॥

अब शाली आदि के विषय में निषिद्ध भाषा कहते हैं—

કેવે પ્રકારે બોલે ? તે હવે કહે છે - અસંથડા इत्यादि

આ આખો આદિ વૃક્ષો ફળોના ભાર સહવામાં અસમર્થ છે ફળોના બોજથી તૂટી પડે છે, એમાં ઘણા ફળો લાગેલા છે, એ ફળી ચૂક્યા છે, ફળ લાગવાથી સુંદર બની ગયો છે, અર્થાત્ બાલ્યાવસ્થાવાળાં (કાચાકાચા) ઘણા ફળોથી એ સુંદર થઈ ગયા છે. તથા બીજ ન પડવાને કારણે કોમળ ફળવાળા છે, એ પ્રકારે ભાષણ કરે. (૩૩)

હવે શાલી આદિના વિષયમાં નિષિદ્ધ ભાષા કહે છે તદેવોસહીઓ ० इत्यादि.
એ પ્રકારે આ ડાંગર, ઘઉં આદિ પાકી ગયા છે, આ કુણી, ચોળાની, સીંગો

इमाः छवयः=वल्लवणकादिफलिका नीलाः=हारितावस्थासंपन्नाः सुकोमला इत्यर्थ इति; तथा लवनीयाः=लवनयोग्याः त्रोटनीया इत्यर्थ इति; तथा भर्जनीयाः=कटाहिकादौ शाल्यादिकं निधाय घृतादिसंमिश्रणेन तदमिश्रणेन वा वह्नितापेन संस्करणीया इति, तथा पृथुखाद्याः=पृथुका इव भक्ष्याः अर्द्धपक्वशाल्यादीनामुदूखलादौ मुशलाद्यवघातेन 'चूडा' इति देशविशेषभाषाविश्रुता भक्ष्या निष्पाद्यन्ते ते पृथुका उच्यन्ते; पृथुकं कृत्वा भक्ष्या इति, यद्वा पृथु=वृहत् यथा स्यात्तथा खाद्या इति, अथवा पृथुकं=त्वक्नालादिसहितानामर्द्धपक्ववगोधूमचणककलायादीनामग्नौ साक्षात्प्रक्षेपणरूपं 'होला' इति 'ओरहा' इति च भाषाप्रसिद्धं कृत्वा खाद्याः=भक्ष्या इति च नो वदेत्=न कथयेत्, एवं भाषणे शाल्यादीनां छेदनादिप्रसङ्गेन चारित्रविराधना भावनामालिन्यं च भवतीति भावः ॥३४॥ शाल्यादिविषये भाषणप्रकारमाह—'रूढा' इत्यादि ।

मूलम्—रूढा बहुसंभूया थिरा ओसर्हावि यं ।

गर्भिण्याओ पसूयाओ संसाराउत्तिं आलवे ॥३५॥

छाया—रूढा बहुसंभूताः स्थिरा उत्सृता अपि च ।

गर्भिताः प्रसूताः संसारा इति आलपेत् ॥३५॥

टीका—'रूढा' इत्यादि ।

इमे शाल्यादयो रूढाः=अङ्कुरिताः बहुसंभूताः=पत्रकाण्डादिसकलावय-

'तहेवोसहीओ' इत्यादि ।

इसी प्रकार ये चावल गेहूँ आदि पक गये हैं, ये बाल चवले (चौले) की फलियाँ हरी हैं—कोमल हैं, गोड़ने योग्य हैं, कडाही में डालकर घीका छोंक लगाकर या विना छोंक लगाये अग्नि में भूजने योग्य हैं, चिचडा बनाकर खाने योग्य है, अथवा होला बना कर खाने योग्य है, ऐसा भाषण न करे । ऐसा कहने से यदि उन्हें कोई काट लेगा तो साधु को चारित्र की विराधना होगी तथा भावमलिनता आदि दोष होंगे ॥ ३४ ॥

लीली छे—डोमण छे, तोडवा योग्य छे, कडाईमा नापीने धी वधारीने या वधार्या अग्निमा लूजवा योग्य छे, शीवडो णनापीने भावा योग्य छे, अथवा ओणो णनापीने भावा योग्य छे, ओवु लापणु न करे ओम कडेवाधी जे तेने डोई कापी दे तो साधुने चरित्रनी विराधनाने दोष लागे, तथा लापमलिनता आदि दोष उत्पन्न थाय (३४)

વમણ્ડિતાઃ સ્થિરાઃ=અતિવૃષ્ટ્યાહુપદ્રવવિનિર્મુક્તયા સ્થૈર્યમાગતાઃ ઉત્સૃતાઃ=સમ્યગુપચયં ગતાઃ કાણ્ડપ્રકાણ્ડાદિવૃદ્ધ્યા સુસમૃદ્ધા इत्यर्थः; અપિ ચ ગર્ભિતાઃ=કાણ્ડાન્તર્ગતશીર્ષકાઃ પ્રમૂતાઃ=ઉદ્રતશીર્ષકાઃ સંસારાઃ=સંજાતકળા इति च आलपेत्=वदेत् ॥૩૫॥

મૂલમ્--તહેવં સંઘર્ષિં નૈચ્ચા કિંચં કજ્જંતિં નો^{૧૪} વૅણ^{૧૫} ।

તેળંગં વા વિ^{૧૬} વજ્જિંત્તિ સુતિત્થિંત્તિ યં^{૧૭} આવગા ॥૩૬॥

છાયા-તથૈવ સંઘર્ષિં જ્ઞાતા કૃત્યં કાર્યમ્ इति नो वदेत् ।

સ્તેનકં વાઽપિ વધ્ય इति सुतीर्था इति च आपगाः ॥૩૬॥

ટીકા-‘તહેવ’ इत्यादि ।

તથૈવ=તદ્રૂત સંઘર્ષિં=સંઘર્ષણ્યન્તે=ઉપહન્યન્તે પ્રાણિનો યત્ર સા સંઘર્ષિ-સ્તામ્=મૃતપિત્રાદિનિમિત્ત વિવાહાદ્યુત્સવનિમિત્તં ચ જ્ઞાતિભોજનં ‘જીમનવાર’ इति भाषाप्रसिद्धं જાત્વા=વિજ્ઞાય इदं कार्यं=कर्म कृत्यं=कर्तुं योग्यमिति नो वदेत् । અપિવા સ્તેનકં=ચોરં જાત્વા વધ્યોઽયમિતિ, ચ પુનઃ આપગાઃ=નદીઃ જાત્વા સુતીર્થાઃ=શુભતીર્થસ્વરૂપાઃ સુખસન્તરણયોગ્યા વા इति नो वदेत्, एवं भाषणे साधोरवोध्यारम्भादिदोषप्रसङ्ग इति भावः ॥૩૬॥

શાલિ આદિ કે વિષય મેં કિસ પ્રકાર બોલે ? સો કહતે હૈં—
‘રૂઢા’ इत्यादि ।

યે શાલિ આદિ અંકુરિત હોગયે હૈં, પત્તા કાણ્ડ આદિ સઘ અવયવોં સે શોભિત હૈં, અતિ વૃષ્ટિ આદિ ઉપદ્રવ ન હોને કે કારણ સ્થિર હૈં, અચ્છી તરહ વઢગયે હૈં અર્થાત્ કાણ્ડ-પ્રકાણ્ડ આદિ કી વૃદ્ધિ સે સમૃદ્ધ હૈં, મંજરી વાલે હૈં, इन की मंजरी निकल आई हैं, इनमें दाने पड़ गये हैं; इम प्रकार भाषण करे ॥ ૩૫ ॥

‘તહેવ’ इत्यादि । इसी प्रकार मृतक के निमित्त या विवाह

શાલિ આદિના વિષયમા કેવી રીતે બોલે ? તે કહે છે-રૂઢાં ઇત્યાદિ

આ શાલિ આદિ અંકુરિત થઈ ગયા છે, પાદડા દાડલી આદિ સર્વ અવયવોથી શોભિત છે, અતિવૃષ્ટિ આદિ ઉપદ્રવો ન હોવાને કારણે સ્થિર છે, ચારી પેઠે વધી ગયા છે, અર્થાત્ દાડલી-ડાખડી આદિની વૃદ્ધિથી સમૃદ્ધ છે, મંજરીવાળા છે, એની મંજરી નિકળી આવી છે, એમા દાણા બેસી ગયા છે, એ પ્રકારે ભાષણ કરે. (૩૫)

તહેવં ઇત્યાદિ. એ જ પ્રકારે મરણને નિમિત્તે યા વિવાહ આદિ ઉત્સવ

तर्हि कथं वदेत् ! इत्याह—‘संखडिं’ इत्यादि ।

मूलम्--संखडिं संखडिं ब्रूयां पणिअट्टत्ति तेणंगं ।

बहुसमाणि तित्थाणि आवगाणं वियागंरे ॥३७॥

छाया-संखडिं संखडि (इति) स्तेनकं पणितार्थ इति ब्रूयात् ।

बहुसमानि तीर्थानि आपगानां इति व्यागृणीयात् ॥३७॥

टीका-‘संखडिं’ इत्यादि ।

संखडिं ज्ञात्वा संखडिरिति ब्रूयात् इयं संखडिरिति वदेत्, तथा स्तेनकं=चौरं ज्ञात्वा अयं पणितार्थ इति=पणितः=पणयुक्तः प्राणार्पणरूपं पणं पुरस्कृत्य संजातः अर्थः=प्रयोजनम् अर्थग्रहणस्वरूपं यस्य स तथोक्तः, प्राण-संकटपुरस्सरस्वार्थसाधनपरोऽयमिति ब्रूयात्, आपगानां=नदीनां तीर्थानि=अवतरण-स्थानानि बहुसमानि=समतलानि निम्नोन्नतभागरहितानीत्यर्थः, इति व्यागृणीयात्=वदेत् ॥ ३७ ॥

आदि उत्सव के निमित्त जीमनवार जानकर, यह कार्य करने योग्य है, ऐसा न कहे । चोरको देखकर ‘यह मारने के योग्य है’ नदी को देखकर ‘यह तीर्थस्वरूप है या सरलता से पार की जा सकती है, ऐसा भी भाषण न करे, ऐसा कहने से साधु को मिथ्यात्व तथा आरम्भ आदि दोष लगते हैं ॥ ३६ ॥

तो किस प्रकार से बोलें ? सो कहते हैं—‘संखडिं’ इत्यादि । जीमनवार को देखकर केवल यही कहे कि यह जीमनवार है । चोर को देखकर कहे कि यह प्राणों को संकट में डालकर स्वार्थ की सिद्धि में तत्पर है । नदी को देखकर कहे कि इसके घाट समतल हैं अर्थात् ऊँचे नीचे नहीं हैं ॥ ३७ ॥

ने निमित्ते जमणुवार जणुने आ कार्य करवा योग्य छे अम न कहे चोरने जेधने ‘आ भारवा योग्य छे,’ नदीने जेधने ‘आ तीर्थ स्वरूप छे, या सहेलाधथी पार करी शकय तेवा छे’ अणु भाषण न करे, अम कहेवाथी साधुने मिथ्यात्व तथा आरंभ आदिना दोष लागे छे (३६)

तो केवी रीते जालवुं ? ते कहे छे—संखडिं० इत्यादि

जमणुवारने जेधने केवण अम कहे के आ जमणुवार छे चोरने जेधने कहे के आ प्राणुने संकटमा नाभीने स्वार्थनी सिद्धिमा तत्पर छे नदीने जेधने कहे के अना घाट समतल छे अर्थात् उचा-नीचा नथी. (३७)

નદીવિષયે ભાષાનિષેધમાહ—‘તદા નર્દૈત્’ इत्यादि ।

મૂલમ્—તદા નર્દૈત્ પુત્રાઉ કાયતિર્જ્જન્તિ નો^૫ વર્ણ ।

નાર્વાહિં તારિમાઉત્તિ પાણિપિર્જ્જન્તિ નો^{૧૦} વર્ણ ॥૩૮॥

છાયા—તથા નદીસ્તુ પૂર્ણાઃ કાયતરણીયા इति નો વદેત્ ।

નૌભિસ્તરણીયા इति પ્રાણિપેયા इति નો વદેત્ ॥૩૮॥

ટીકા—‘તદાનર્દૈત્’ इत्यादि ।

તથા=તેન પ્રકારેણ પૂર્ણાઃ=સલિલોપચિતાઃ નદીઃ=સરિતો જ્ઞાત્વા इमाઃ કાયતરણીયાઃ=શરીરવ્યાપારેણ તરીતુ યોગ્યાઃ શક્યા વા, વેગસહકારેણ સુખ-સન્તરણાર્થા इत्यર્થઃ, इति નો વદેત્, इમા નદ્યો નૌભિઃ=નૌકાભિસ્તરણીયા इति, તથા પ્રાણિપેયાઃ=પ્રાણિભિઃ પેયાઃ=પાતું યોગ્યા જલાહરણાર્થ કૂલાદવતરણે જલાન્તિકાદારોહણે ચ જાયમાનદુઃસ્વસ્યાભાવાત્સુખપેયા इति ચ નો વદેત્ ॥૩૮॥ નદીવિષયે ભાષાવિધિમાહ—‘બહુવાહડા’ इत्यादि ।

મૂલમ્--बहुवाहडा अगाहा बहुसलिलुत्पीडोदगा ।

बहुवितर्थोदगा यांवि एवं भासेर्ज्ज पन्नवं ॥३९॥

છાયા—बहुधाभृता अगाधा बहुसलिलोत्पीडोदकाः ।

बहुविस्त्रोदकाः चापि एवं भाषेत प्रज्ञावान् ॥ ३९ ॥

નદી કે વિષય મેં નહીં બોલને કી ભાષા કહતે હૈં—‘તદા નર્દૈત્’ इत्यादि ।

उसी प्रकार जलसे भरी हुई नदी देखकर यह शरीर द्वारा पार करने योग्य है, यह भुजाओं से पार की जा सकती है; ये नदियाँ नौकासे तिरने योग्य है, तथा जल लाने के लिए घाट में उतरने या जलके समीप से ऊपर आने में होने वाले दुःख के अभाव के कारण इनका पानी सुख से पीने योग्य है, ऐसा न कहे ॥ ३८ ॥

નદીના વિષયમા નહી જોલવાની ભાષા કહે છે તદા નર્દૈત્ इत्यादि

એ પ્રકારે જળથી ભરેલી નદી જોઈને આ નદી શરીરદ્વારા પાર કરવા યોગ્ય છે, આ નદી ભુજાઓથી પાર કરી શકાય તેમ છે, આ નદીઓ નૌકાથી તરવા યોગ્ય છે તથા જળ લાવવાને માટે ઘાટમા ઉતારવા યોગ્ય છે યા જળની સમીપેથી ઉપર આવવામા થનારા દુખના અભાવને કારણે એનુ પાણી સુખથી પીવા યોગ્ય છે એમ ન કહે (૩૮)

टीका—‘बहुवाहडा’ इत्यादि—

इमा नद्यः बहुधाभृताः=बहुविधजलागमनमार्गेण संप्राप्तजलोपचिताः पूर्णप्राया वा तथा अगाधाः=अतिगम्भीराः दुरवगमप्रमाणा इत्यर्थः; तथा बहुसलिलोत्पीडोदकाः=जलातिशयावरुद्धेतरजलसञ्चाराः अन्यमार्गागतवारिविरोधि-वेगवत्य इत्यर्थः यद्वा जलातिशयसमुच्छलितोदकवत्य इत्यर्थः, अपि च बहु-विस्तृतोदकाः=बहुतरप्रदेशाक्रमण-शालि-सलिलाः, एवम्=उक्तरीत्या प्रज्ञावान् साधुःभाषेत ॥३९॥

साधोः स्वार्थसावद्ययोगप्रतिषेधस्य मुतरां सिद्धत्वात् परार्थसावद्य-योगविषये भाषणप्रतिषेधमाह— ‘तदेव सावज्जं’ इत्यादि ।

मूलम्--तदेव सावज्जं योगं परस्सट्ठाए ‘निट्ठियं ।

कीरमाणंति” वा नच्चा सावज्जं न लंवे मुणी ॥४०॥

छाया—तथैव सावज्जं योगं परस्यार्थाय निष्ठितम् ।

क्रियमाणमिति वा ज्ञात्वा सावज्जं न लपेत् मुनिः ॥४०॥

टीका—‘तदेव’ इत्यादि—

तथैव=पूर्वोक्तवत् मुनिः परस्यार्थाय=अन्यार्थ निष्ठितं=कृतम् अतीत-

नदी के विषय में भाषा की विधि कहते हैं—‘बहुवाहडा’ इत्यादि ।

इन नदियों में जल आने के अनेक मार्ग हैं इसलिए ये जल से खूब भरी हुई हैं, अथाह हैं, इनका वेग इतना तीव्र है कि दूसरी जगह का पानी नहीं आ सकता, अथवा अधिकता के कारण इनका जल छल छला रहा है, इनका पाट बहुत चौड़ा है—इनका जल बहुत स्थान को घेरे हुए है, प्रज्ञावान् साधु ऐसा भाषण करे ॥ ३९ ॥

स्वार्थ के लिए साधु को सावद्य बोलना स्वनः निषिद्ध ही है, अतएव परार्थ सावद्ययोग के विषय में बोलने का निषेध करते

नदीना विषयमा भाषानी विधि अतावे छे—बहुवाहडा इत्यादि

आ नदीओमा जण आववाना अनेक मार्गो छे तेथी ते जणथी भूण लरेला छे, अथाग छे, ओमनो वेग ओटले तीव्र छे डे भीण जग्यानु पाणी आवी शकतु नथी, अथवा अधिकताने कारणे ओ जण छलकाछ न्छु छे, ओनो पट अहुज पडोणो छे, ओनु जण धाया स्थान विस्तारने घेरे छे, प्रज्ञावान् साधु ओवु भाषण करे (३९)

स्वार्थने भाटे साधुओ सावद्य बोलवु ओ निषिद्ध न छे, ओटले परार्थ

કાલિકમિત્યર્થઃ, ક્રિયમાણં વર્તમાનકાલિકં, વા શબ્દાત્ કરિષ્યમાણં=ભવિષ્યત્કાલિકમ્, इति=इत्थम्भूतं सावद्यं योगं=सपापं कर्म गृहनिर्माणादि ज्ञात्वा सावद्यं न लपेत् सुष्ठुकृतं, सुष्ठुकरोति, सुष्ठु करिष्यतीत्यादि न भाषेतेत्यर्थः ॥४०॥

મૂલમ્—સુકંઢેત્તિ સુપંક્કેત્તિ સુચ્છિન્ને સુહંઢે મંઢે ।

સુનિઢિઢિ સુલંઢિત્તિ સાવંજ્જં વજ્જંઢ સુળી ॥૪૧॥

છાયા-સુકૃતમિતિ સુપકમિતિ સુચ્છિન્ન મુહતં મૃતઃ ।

સુનિઢિતં સુલઢમિતિ સાવયં વર્જયેત્ મુનિઃ ॥૪૧॥

ટીકા—‘સુકંઢેત્તિ’ ઇત્યાદિ ।

મુકૃતં=સુષ્ઠુ કૃતમનેન સગ્રામાદિકમિતિ, સુપક્વં=સુષ્ઠુ પક્વમનેનાઽપૂપાદિકં સહસ્રપાકાદિતૈલંવેતિ, સુચ્છિન્નં=સુષ્ઠુ છિન્નમનેનોદ્યાનાદિકં વૈરિશાકાદિકં વેતિ, મુહતં=સુષ્ઠુ હતં ચૌરેણાસ્ય ધનાદિકમિતિ, ‘મંઢે’ ઇત્યનેન પૂર્વાપરસાહચર્યાત્ ‘સુમંઢે’ ઇતિ બોધ્યતે, તેન મુમૃતઃ=સુષ્ઠુ મૃતોઽયં દુષ્ટ ઇતિ, યદ્વા ‘સુમૃષ્ટં’ ઇતિ-

હૈં—, તદેવ સાવજ્જં ’ ઇત્યાદિ ।

ઉસી પ્રકાર મુનિ, દૂસરેં કે લિઢ અતીત કાલીન, વર્તમાન કાલીન તથા ભવિષ્યકાલીન ઘર બનાના આદિ રૂપ પાપકર્મોં કો સાવદ્ય સમજ્જકર ંસા ન કહે કિ-તુમને ઠોક કિયા, ઠોક કરતે હો, યા જો તુમ કરોગે-વહ ઠીક હૈ ॥ ૪૦ ॥

‘સુકંઢેત્તિ’ ઇત્યાદિ । ઇસને યુદ્ધ અચ્છા કિયા, ઇસને માલપૂઢ યા શતપાક સહસ્રપાક આદિ તૈલ અચ્છે પકાયે, ઇસને ઉદ્યાન યા વરી કે શાક આદિ કો અચ્છા કાટા’ ચૌરને ધન આદિ અચ્છા ચુરાયા, વહ દુષ્ટ મર ગયા સૌ અચ્છા હુઆ, યા ઇસ ઘેવર આદિ

સાવધયોગના વિષયમા બોલવાનુ નિપેધ કરે છે-તદેવ સાવજ્જં ઇત્યાદિ

એ પ્રકારે મુનિ, બીજાઓને માટે ભૂતકાલીન, વર્તમાનકાલીન તથા ભવિષ્યકાલીન, ઘર બનાવવુ આદિ રૂપ પાપકર્મોને સાવધ સમજીને એમ ન કહે કે-તમે ઠીક કર્યુ, ઠીક કહો છો, યા જે તમે કરશો તે ઠીક છે. (૪૦)

સુકંઢેત્તિં ઇત્યાદિ એણે યુદ્ધ સાર કર્યુ, એણે માલપૂઆ યા શતપાક સહસ્રપાક આદિ તેલ સરસ પકાવ્યા, એણે ઉદ્યાનને યા વૈરીના શાક આદિને સારી પેઠે કાપી નાખ્યુ, ચોરે ધન આદિ સારી પેઠે ચોર્યુ છે, દુષ્ટ મરી ગયો તે સાર

ચ્છાયા, તેન મુમૃષ્ટં=મુષ્ટ મૃષ્ટં ઘૃતાદ્યતિશયેન પાચિતં ઘૃતપૂરાદિકમિતિ, મુનિષ્ટિતં=મુષ્ટુ નષ્ટમસ્ય દુષ્ટસ્ય દ્રવિણાદિકમિતિ, સુલષ્ટા રુચિરાવયવેયં રાજ-
કન્યેતિ ચ સાવચ્ચં=સાવચ્ચભાષણંચેતિ વર્જયેત્=ન વદેદિત્યર્થઃ ॥ ‘સાવચ્ચં વર્જયેત્’
इत्यनेन उक्तमेव भाषणं निरवद्यं चेत् तत्र न प्रतिषेध इति ध्वन्यते, तथा च
पक्षद्वयमनया गाथया गम्यते, तत्र सावद्यपक्षो व्याख्यातः; निरवद्यपक्षो व्या-
ख्यायते यथा मुकृतमिति=मुष્ટु कृतमनेन वैयावृत्यमभयदानं सुपात्रदानादिकं
वेति, मुपक्वमिति=मुष્ટુ पक्वमस्य ब्रह्मचर्यादિકमिति, सुच्छिन्नं=मुष્ટુ छिन्नमनेन
स्नेहबन्धनमिति, सुहृतं=मुष્ટુ हृत स्वायत्तीकृत ज्ञानादिरत्नत्रयमिति मुनिष્ટિતं=
मुष્ટु नष्टमस्याप्रमत्तसाधोः कर्मजाल मुमृतं=मुष્ટु मृतं तेन पण्डितमरणमिति, सुलष્ટा=
मुष્ટु मनोज्ञा क्रियाऽस्य साधोः, यद्वा सुलष્ટा=दीक्षायोग्या कन्येति वदेत् ॥४१॥

મેં ઘી સૂચ રમાયા હૈ, હસ દુષ્ટ કી સમ્પત્તિ નષ્ટ હો ગઈ સો ટીક
હુઆ, યહ રાજા કી કન્યા એમી સુન્દરી હૈ । હસ પ્રકાર કી સાવચ્ચ
ભાષા ન બોલે ।

‘સાવચ્ચં વર્જયે’ હસ પદસે યહ સૂચિત કિયા હૈ કિ ઉક્ત
ભાષા યદિ નિરવચ્ચ હો તો બોલને કા નિષેધ નહીં હૈ । હસ પદસે
દોનો પક્ષ ઝલકતે હૈ, જિનમેં સાવચ્ચપક્ષ કા વ્યાખ્યાન ઊપર કર
ચુકે હૈ, નિરવચ્ચ પક્ષ કા વ્યાખ્યાન હસ પ્રકાર હૈ—હસને વૈયાવચ્ચ યા
અભયદાન સુપાત્ર દાન આદિ અચ્છા કિયા હૈ, હસકા બ્રહ્મચર્ય અચ્છા
પકા હુઆ હૈ, હસને મમતા કે બન્ધન કો અચ્છી તરહ કાટા હૈ,
હસને જ્ઞાનાદિક કી અચ્છી પ્રાપ્તિ કી હૈ, અચ્છા હુઆ હસ અપ્રમત્ત
સાધુ કા કર્મજાલ નષ્ટ હો ગયા, વહ પણ્ડિતમરણ સે અચ્છા મરા,

થયુ, યા આ ઘેવર આદિમા ઘી ખૂળ નાખયુ છે આ દુષ્ટની સંપત્તિ નષ્ટ થઇ ગઇ
તે ટીક થયુ, આ રાજાની કન્યા એવી સુન્દરી છે, એ પ્રકારની સાવચ્ચ ભાષા ન બોલે

સાવચ્ચં વર્જયે ० એ પદથી સૂચિત કર્યું છે કે ઉક્ત ભાષા જે નિરવચ્ચ હોય
તો બોલવાનો નિષેધ નથી એ પદથી જે ઉપર પક્ષો ઝળકે છે એમાંથી સાવચ્ચ પક્ષનું
વ્યાખ્યાન ઉપર કરવામાં આવ્યું છે, નિરવચ્ચ પક્ષનું વ્યાખ્યાન આ પ્રમાણે છે—
એણે વૈયાવચ્ચ યા અભયદાન સુપાત્રદાન આદિ સારા કર્યા છે, એનું બ્રહ્મચર્ય સારી
પેઠે પકવ થયું છે, એણે મમતાના બન્ધનને સારી રીતે કાપ્યા છે, એણે જ્ઞાનાદિકની
સારી પ્રાપ્તિ કરી છે સાથે થયું કે આ અપ્રમત્ત સાધુની કર્મ જાળ નષ્ટ થઇ ગઇ,
તે પણ્ડિત મરણથી સારી રીતે મરણ પામ્યો અમુક સાધુની ક્રિયા અનોખી છે,

અપવાદમાહ—‘પયત્તપક્કત્તિ’ ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્--પયત્તપક્કત્તિ ય પક્કમાલવે, પયત્તછિન્નત્તિ વં છિન્નમાલવે ।

પયત્તલટ્ઠિત્તિ વં કમ્મહેત્તયં, પહારગાઢત્તિ વં ગાઢમાલવે ॥૪૨॥

છાયા-પ્રયત્નપક્વમ્ ઇતિ ચ પક્કમાલપેત્, પ્રયત્નછિન્નમ્ ઇતિ છિન્નમાલપેત્ ।

પ્રયત્નલટ્ઠેતિ વ કમ્મહેતુકં, પ્રહારગાઢ ઇતિ વ ગાઢમાલપેત્ ॥૪૨॥

ટીકા-‘પયત્તપક્કત્તિ’ ઇત્યાદિ ।

પક્વં=શતપાક-સહસ્રપાકતૈલાદિકં-પ્રતિ ઇદં પ્રયત્નપક્વમિતિ વા આલપેત્=વદેત્, છિન્નમ્ ઓપધિશાકાદિકં પ્રતિ ઇદં પ્રયત્નછિન્નમિતિ વા આલપેત્ । લટ્ઠાં કન્યાં પ્રતિ પ્રયત્નલટ્ઠેતિ=પ્રયત્નઃ લટ્ઠઃ=સુન્દરો યસ્યાઃ સા તથોક્તા ચારુચરિત્રે-ત્યર્થઃ. અહો ધન્યેયં કન્યા યત્ સ્વસૌન્દર્યાદિકં કેવલં તપશ્ચર્યાદિધર્મક્રિયાયાં સમાપયતીતિ ભાવઃ । વા=અથવા લટ્ઠાં=કન્યાં પ્રતિ કમ્મહેતુકમિત્યાલપેદિત્યન્વયઃ, અસ્યાઃ સૌન્દર્યં પૂર્વોપાર્જિતપુન્યકર્મજનિતમિતિ ભાવઃ, તથા ગાઢં=વિલોડિતં કેનચિત્કારણેનાઽઽઘાતમનુપ્રાપ્તં પ્રતિ અયં પ્રહારગાઢ ઇતિ=પ્રહારેણ ગાઢઃપ્રહાર-ગાઢઃ પ્રહારજનિતાઽઽઘાતવાનિત્યર્થ ઇતિ વા આલપેત્ ॥૪૨॥

અમુક સાધુ કી ક્રિયા મનોજ્ઞ હૈ, હમ પ્રકાર નિરવઘ ભાષા બોલે ॥ ૪૧ ॥

આવશ્યકતા હોને પર બોલને કી વિધિ કહતે હૈ—‘પયત્તપક્કત્તિ’ ઇત્યાદિ ।

ગ્રહ પકે હુએ શતપાક-સહસ્રપાક તૈલ આદિ પ્રયત્નપૂર્વક પકાઘે ગયે હૈ, એસા બોલે । કટે હુએ શાલિ આદિ તથા શાક આદિ કે પ્રતિ ગ્રહ કહે કિ યે પ્રયત્ન પૂર્વક કાટે ગયે હૈ । સુન્દરી કન્યા કો દેખકર એસા કહે કિ ગ્રહ કન્યા સદાચારિણી તથા ધન્ય હૈ જો અપની સુન્દરતા કો કેવલ તપશ્ચર્યા આદિ ધર્મ કાર્ય સે લગાતી હૈ અથવા કન્યા કે પ્રતિ એસા કહે કિ હસકી સુન્દરતા પૂર્વપુણ્ય કે

એ પ્રકારની નિરવઘ ભાષા બોલે (૪૧)

આવશ્યકતા ઉત્પન્ન થતા બોલવાની વિધિ કહે છે—પયત્તપક્કત્તિ૦ ઇત્યાદિ.

આ પાકેલા શતપાક-સહસ્રપાક તૈલ આદિ પ્રયત્ન પૂર્વક પકાવવામા આવ્યા છે, એમ બોલે કાપેલા શાલિ આદિ તથા શાક આદિની પ્રતિ એમ કહે કે તે પ્રયત્ન પૂર્વક કાપવામા આવ્યા છે સુન્દરી કન્યાને જોઇને એમ કહે કે આ કન્યા સદાચારિણી તથા ધન્ય છે કે જે પોતાની સુન્દરતાને કેવળ તપશ્ચર્યા આદિ ધર્મ-કાર્યમા લગાડે છે, અથવા કન્યાની પ્રતિ એમ કહે કે એની સુન્દરતા પૂર્વપુણ્યના

કચિદ્વ્યવહારે પૃષ્ઠસ્યાપૃષ્ઠસ્ય વા સાધોર્માપાપ્રતિષેધમાહ-‘સવ્બુક્કસં’ इत्यादि ।

મૂલમ્-સવ્બુક્કસં પરંગ્ધં વં અર્તુલં નર્તિથ્ ઇરિસં ।

અવિક્રિયમવત્ત્વં અવિયંત્તં .ચેવં નો^{૧૧} વં ॥૪૩॥

છાયા-સર્વોત્કર્ષ પરાર્થ વા અતુલં નાસ્તિ ઈદ્દશમ્ ।

અવિકૃતમવક્તવ્યમ્ અપ્રીતિકં ચૈવ નો વદેત્ ॥૪૩॥

ટીકા-‘સવ્બુક્કસં’ इत्यादि ।

इदं वस्तु सर्वोत्कर्ष=सर्वतः=सर्वापेक्षया उत्कर्षो यत्र तत्, सर्वोत्तम-
मित्यर्थः, वा=अथवा परार्थम्=अधिकमूल्यक, तथा अतुलम्=अनुपमं, तथा इतोऽ-
न्यत् ईदृशम्=एतत्सदृशं नास्ति, अविकृतं=यथास्वरूपावस्थितम् अवक्तव्यम्=
अकथनीयम् अनन्तगुणवत्त्वात्, च=पुनः अप्रीतिकं=नोत्पद्यते प्रीतिः-सुखं
यस्मात्तद्दुःखकरमित्यर्थः, इति नो एव=नैव वदेत् । एवं आपणे श्रोतॄणां पर-
स्पराऽप्रीतितदन्तरायादिदोषप्रसङ्गाच्चारित्रहानिरिति भावः ॥४३॥

उदय से हुई है, तथा किसी कारण से घातको प्राप्त हुए व्यक्ति
के प्रति ऐसा कहे कि प्रहार से इसका घात हुआ है ॥ ४२ ॥

व्यवहारिक विषय में पूछे जाने पर या न पूछे जाने पर
बोलने का निषेध करते हैं-‘सव्बुक्कसं’ इत्यादि ।

यह वस्तु सब से अच्छी है, अधिक मूल्यवान् है, अनुपम
है, इसके समान दूसरी वस्तु नहीं है, यह वस्तु विकृत नहीं हुई
है अर्थात् जैसी की तैसी है, बहुत गुणवाली होने से अवर्णनीय
है, यह वस्तु अच्छी नहीं है, हानि-कारक है । ऐसा नहीं कहना
चाहिए । ऐसा कहने से सुनने वालों में परस्पर अप्रीति होती है

ઉદયથી ઉત્પન્ન થઈ છે તેમ કોઈ કારણથી ઘાતને પ્રાપ્ત થએલી વ્યક્તિની પ્રતિ
એમ કહે કે પ્રહારથી એનો ઘાત થયો છે (૪૨)

વ્યાવહારિક વિષયમાં પૂછવામાં આવતાં યા ન પૂછાતાં સાધુને બોલવાનો
નિષેધ કહે છે-સવ્બુક્કસં ૦ ઇત્યાદિ.

આ વસ્તુ બધાથી સારી છે, અધિક મૂલ્યવાન છે, અનુપમ છે એના જેવી
બીજી કોઈ વસ્તુ નથી, આ વસ્તુ વિકૃત થઈ નથી, અર્થાત્ જેવી ને તેવી જ છે,
બહુ ગુણવાળી હોવાથી અવર્ણનીય છે, આ વસ્તુ સારી નથી, હાનિકારક છે, એમ
ન કહેવું બેઠાએ એમ કહેવાથી સાબળનારાઓમાં પરસ્પર અપ્રીતિ થાય છે અને

મૂલમ્-સંવ્વમેયં^૧ વદ્વિસ્સામિ સર્વમેયં^૨ તિં નો^૩ વદ્^૪ ।

અંણુવીણ સંવ્વં સર્વંતથ એવં^૫ માસિર્જ્ઞ પન્નવં ॥૪૪॥

છાયા-સર્વમેતદ્ વદિપ્યામિ સર્વમેતત્ इति નો વદેત ।

અનુવિચિન્ત્ય સર્વં સર્વત્ર એવં ભાષેત પ્રજ્ઞાવાન્ ॥૪૪॥

ટીકા-‘સંવ્વમેયં’ इत्यादि ।

કેનચિત્સંદિષ્ટોઽસંદિષ્ટો વા સાધુઃ એતત્=ભવદીયસન્દેશવચનં સર્વં વદિ-
પ્યામિ=કથયિષ્યામિ તસ્મૈ इति શેષઃ; તથા સર્વમેતત્=તસ્ય કથનં સર્વમેતદેવેતિ
નો વદેત । તંદિં કથં ભાષેત ? इत्याह-પ્રજ્ઞાવાન્ સાધુઃ સર્વત્ર=ગ્રામનગરાદૌ
સર્વકાર્યેષુ વા સર્વં=વક્તવ્યવિષયમ્ અનુવિચિન્ત્ય=વિચાર્ય એવ=યથા મૃપાવાદા-
દિદોષો ન ભવેત્ તથા ભાષેત=વદેત, સાધોશ્ચ્છદ્મસ્થતયા સમગ્રભાષણસ્ય યથા-
વત્સ્વરવ્યજ્ઞનાદિન્યૂનાધિકતત્પરિવર્તનાઽવશ્યમ્ભાવેન ભાષાદોષાણાં પરિહર્તુમશક્ય-
ત્વાદિતિ ભાવઃ ॥૪૪॥

મૂલમ્-સુક્રીયં^૧ વા સુવિક્રીયં^૨ અકિજ્જં^૩ કિજ્જમેવ^૪ વા^૫ ।

इमं^૬ ગિણ્હ^૭ इमં^૮ મુંચ^૯ પણિયં^{૧૦} નો વિયાગરે^{૧૧} ॥૪૫॥

છાયા-સુક્રીતં વા સુવિક્રીતમ્ અક્રેયં ક્રેયમેવ વા ।

इदं ગૃહાણ इदં મુશ્ચ પણિતં નો વ્યાગૃणीयात् ॥૪૫॥

और अन्तराय आदि दोष लगते हैं, इस कारण से चारित्र दूषित हो जाता है ॥ ४३ ॥

‘સંવ્વમેયં’ इत्यादि । यदि कोई साधु से अपना संदेश कहने के लिए कहे या न कहे तो साधु ऐसा न कहे कि मैं आपका सब सन्देश उससे कह दूंगा तथा यह भी न कहे कि उसने इसी प्रकार ही कहा है । किन्तु साधु सर्वत्र ग्राम नगर आदि में कहने योग्य विषयो का विचार करके ऐसा बोले जिससे मृपावाद आदि दोष न लगे ॥ ४४ ॥

અંતરાય આદિ દોષો લાગે છે, એ કારણથી ચારિત્ર દૂષિત થઈ જાય છે (૪૩)

સંવ્વમેયં० ઇત્યાદિ નો કોઈ સાધુને સંદેશો કહેવાનું કહેવા ન કહે તો સાધુ એમ ન કહે કે હું આપનો આજો સંદેશો એને કહીશ, તથા એમ પણ ન કહે કે એણે આ પ્રમાણે જ કહ્યું છે, કિન્તુ સાધુ સર્વત્ર ગ્રામનગર આદિમાં કહેવા યોગ્ય વિષયોનો વિચાર કરીને એવું બોલે કે જેથી મૃપાવાદ આદિ દોષ ન લાગે (૪૪)

ટીકા-‘સુક્ષીયં’ इत्यादि ।

કેનચિત્ ક્રીતાદિ વસ્તુ દટ્ટા સુક્રીતં=ત્વયા સુષ્ટુ ક્રીતમિતિ, વા=અથવા સુવિક્રીતં=ત્વયા સમ્યગ્ વિક્રીતમિતિ, તથા અક્રેયમ્=ઇદં ન ક્રયનાર્હમિતિ, વા=અથવા ક્રેયમેવ=ક્રેતું યોગ્યમેવેતિ તથા ઇદં પણિતં=પણ્યં ગુહધાન્યાદિકં ગૃહાણ ક્રીનીહિ, ભવિષ્યતિ કાલે લાભો ભવિષ્યતીતિ, ઇદં પણિતં મુશ્ચ=વિક્રીનીહિ સત્ત્વરમ્ ઇદાનીમેતદ્રક્ષણે સ્વલ્પમૂલ્યતયા પશ્ચાદ્વિક્રયણે હાનિર્ભવિષ્યતીતિ, નો વ્યાગૃણિયાત્=નો વદેદિત્યર્થઃ । અત્રાડરમ્ભાદિદોષાઃ પ્રતીતા એવેતિ ભાવઃ ॥૪૫॥

મૂલમ્-અપ્પગ્ધે^૩ વા^૬ મહગ્ધે^૫ વા^૬ કણ^૬ વા^૭ વિક્કણ^{૧૧} વિ^૯ વા^{૧૦} ।

પણિયટ્ટે^{૧૨} સમુપ્પન્ને^{૧૩} અણવજ્જં^{૧૩} વિયાગરે ॥૪૬॥

છાયા-અલ્પાર્થે^{૧૪} વા^{૧૫} મહાર્થે^{૧૬} વા^{૧૭} કણ^{૧૮} વા^{૧૯} વિક્કણ^{૨૦} વિ^{૨૧} વા^{૨૨} ।

પણિતાર્થે^{૨૩} સમુત્પન્ને^{૨૪} અનવદ્યં^{૨૫} વ્યાગૃણિયાત્ ॥૪૬॥

ટીકા-‘અપ્પગ્ધે વા’ इत्यादि ।

સમુત્પન્ને=સમીપમુપસ્થિતે સમીપવર્તિનિ પણિતાર્થે=પણ્યવસ્તુનિ ક્રય-વિક્રયયોગ્યે સાધુઃ અલ્પાર્થે વા=અલ્પમૂલ્યવિષયે વા, મહાર્થે વા=વહુમૂલ્યે વા, ક્રયે વા=ક્રયવિષયે વા અપિવા વિક્રયે=વિક્રયણવિષયે અનવદ્યમ્=અપાપં પાપા-

‘સુક્ષીયં’ इत्यादि । કિસી કે દ્વારા સ્વરીદી હુઈ વસ્તુ દેશ્વકર એસા ન કહે કિ તુમને વહુત અચ્છી વેચી હૈ, યહ સ્વરીદને યોગ્ય નહીં હૈ, યહ સ્વરીદને યોગ્ય હૈ, ગુહ ધાન્ય આદિ સ્વરીદ લો ઇસસે ભવિષ્ય મેં લાભ હોગા, ઇસ સ્વરીદી હુઈ વસ્તુ કો જલ્દી વેચ દો ભવિષ્ય મેં ભાવ ગિરજાને સે હાનિ હોગી । એસા કહને સે આરમ્ભ આદિ દોષ લગતે હૈ ॥ ૪૫ ॥

‘અપ્પગ્ધે વા’ इत्यादि । સ્વરીદને-વેચને યોગ્ય વસ્તુ હો તો સાધુ એસા અનવદ્ય વચન બોલે કિ-કમમૂલ્ય, અધિકમૂલ્ય, વેચને-

સુક્ષીયં० ઇત્યાદિ કેઇએ ખરીદેલી વસ્તુ જોઇને એમ ન કહે કે તમોએ ખહુ સારી વસ્તુ ખરીદી છે, સારી રીતે વેચી છે એ ખરીદવા યોગ્ય નથી, આ ખરીદવા યોગ્ય છે, ગોળ ધાન્ય આદિ ખરીદી લ્યો તેથી ભવિષ્યમા લાભ થશે આ ખરીદેલી વસ્તુને જલ્દી વેચી નાખો કારણ કે ભવિષ્યમા ભાવ ઘટી જવાથી તુકસાન થશે એમ કહેવાથી આરભ આદિ દોષ લાગે છે. (૪૫)

અપ્પગ્ધેવા० ઇત્યાદિ ખરીદવા-વેચવા યોગ્ય વસ્તુ હોય તો સાધુ એવું

ડજનકં વાક્યં, યથા અસ્માકમેતસ્મિન્ વ્યાપારવિષયે ભાષણાધિકારો નાસ્તીતિ
લક્ષણં વ્યાગૃણીયાત્=વદેદિત્યર્થઃ ॥૪૬॥

ગૃહસ્થવિષયે ભાષાપ્રતિષેધમાહ-‘તદેવા’ इत्यादि ।

મૂલમ્-તદેવા^૧ડસંજયં^૨ ધીરો^૩ આસ^૪ એહિ^૫ કરેહિ^૬ વા^૭ ।

સય^૯ ચિટ્ઠ^{૧૦} વયાહિત્તિ^{૧૧} નૈ^{૧૨} વં^{૧૩} ભાસેજ્ઞ^{૧૪} પન્નવં^{૧૫} ॥૪૭॥

છાયા-તથૈવાડસંયતં ધીરઃ આસ્સ્વ એહિ કુરુ વા ।

શેષ્વ તિષ્ઠ વ્રજ ઇતિ નૈવં ભાષેત પ્રજ્ઞાવાન્ ॥૪૭॥

ટીકા-‘તદેવા’ इत्यादि ।

તથૈવ=તદ્વત્ ધીરઃ=ધૈર્યવાન્ પ્રજ્ઞાવાન્=બુદ્ધિમાન્ સાધુઃ અસયતં=ગૃહસ્થં
પ્રતિ ‘આસ્સ્વ=ઉપવિશ, એહિ=આગચ્છ વા=અથવા કુરુ=વિધેહિ, શેષ્વ=સ્વપિહિ, તિષ્ઠ,
વ્રજ=ગચ્છ’ इत्येवम्=અનયા રીત્યા ન ભાષેત, ‘ધીરો’ इति પદેન લોકમાનનીય-
સાંનિધ્યેડપિ તદાદરાય સ્વચારિત્રસંકોચો નાચરણીય इति વ્યક્તિકૃતમ્ ॥૪૭॥

મૂલમ્-વહૈવે^૧ ઈમે^૨ અસાહૂ^૩ લોષ^૪ વુચ્ચંતિ^૫ સાહુળો^૬ ।

નં^૭ લંવે^૮ અસાહુ^૯ સાહુત્તિ^{૧૦} માહુ^{૧૧} સાહુત્તિ^{૧૨} આલંવે^{૧૩} ॥૪૮॥

ગ્વરીદને-આદિ વ્યાપાર વિષય મેં સાધુકો ભાષણ કરને કા અધિકાર
નહીં હૈ ॥ ૪૬ ॥

ગૃહસ્થ કે વિષય મેં ભાષા કા નિષેધ ચતાતે હૈ-‘તદેવા’ इत्यादि ।

ઉસી પ્રકાર પ્રજ્ઞાવાન્ ધીર સાધુ અસયત અર્થાત્ ગૃહસ્થ સે
એસા ન કહે કિ બૈઠો, આઓ, કરો, સો જાઓ, સ્વડે રહો યા જાઓ ।
‘ધીરો’ પદસે યહ પ્રગટ કિયા હૈ કિ યદિ કોઈ લોક મેં પ્રતિષ્ઠિત
ભી વ્યક્તિ આજાય તો ભી ઉસ કે આદર કે લિએ અપને ચારિત્ર
મેં સંકોચ ન કરના ચાહિએ ॥ ૪૭ ॥

અનવધ વચન બોલે કે-સસ્તુ છે યા મોંધુ છે વેચવા ખરીદવા આદિ વ્યાપાર
વિષયમા સાધુને ભાષણ કરવાનો અધિકાર નથી (૪૬)

ગૃહસ્થના વિષયમા ભાષાનો નિષેધ બતાવે છે-તદેવા० इत्यादि

આ પ્રમાણે પ્રજ્ઞાવાન્ ધીર સાધુ અસયત અર્થાત્ ગૃહસ્થને એમ ન કહે
છે બેસો, આવો, કરો, સૂઈજાઓ, બીભા રહો યા જાઓ ધીરો શબ્દથી એમ પ્રકટ
કર્યું છે કે-જો કોઈ લોકમા પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિ આવે યા જાય તો પણ તેના આદરને
માટે પોતાના ચારિત્રમા સંકોચ ન કરવો જોઈએ (૪૭)

छाया-बहव इमे असाधवः लोके उच्यन्ते साधवः ।

न लपेदसाधुं साधुरिति साधुं साधुरित्यालपेत् ॥४८॥

टीका-‘बहवे’ इत्यादि ।

इमे=दृष्टिपथसमारूढाः इतस्ततः संचरणमाणाः बहवोऽसाधवः=आजीवि-
कादयः लोके साधव उच्यन्ते=साधुशब्देन निर्दिश्यन्ते, तत्र असाधुं प्रति साधु-
रिति न लपेत्=साधुशब्दं न प्रयुज्जीत, साधुं प्रति तु साधुरिति साधुशब्दनिर्देशेन
‘अयं साधु’ रिति आलपेत् वदेत् । असाधोः साधुत्वकथने मिथ्यात्वमृपावाद-
प्रसङ्गः, साधोः साधुत्वाऽकथने तु मत्सरत्वादिदोषप्रसङ्ग इति भावः ॥४८॥
कथं साधुशब्देन निर्देश्यः ? इत्याह- ‘नाण’ इत्यादि ।

मूलम्-नाणदंसणसंपन्नं संजमे यं तवे रयं ।

एवंगुणसमाउत्तं संजयं साधुमालवे ॥४९॥

छाया-ज्ञानदर्शनसम्पन्नं संयमे च तपसि रतम् ।

एवंगुणसमायुक्तं संयतं साधुमालपेत् ॥४९॥

टीका-‘नाण’ इत्यादि ।

ज्ञानदर्शनसंपन्नं=ज्ञानदर्शनयुक्तं संयमे=दयालक्षणे सप्तदशविधे च=तथा

‘बहवे’ इत्यादि । लोक में बहुतेरे वेपधारी असाधु साधु कह-
लाते हैं किन्तु उन असाधुओं के विषय में साधु शब्द का प्रयोग
न करे अर्थात् उन को साधु न कहे, साधु को साधु शब्द से कहे
जैसे-‘यह साधु है’ क्योंकि असाधु को साधु कहने से मिथ्यात्व
और मृपावाद आदि दोष लगते हैं तथा साधु को साधु न कहने
से मत्सरता आदि दोष लगते हैं ॥ ४८ ॥

साधु शब्द से किसे कहना चाहिए सो कहते हैं-‘नाण’ इत्यादि ।

सम्यग्ज्ञान सम्यग्दर्शन से सम्पन्न और सत्रह प्रकारके

बहवे० इत्यादि लोकमा धणाय वेश धारी असाधुओ साधु छडेवाय छे,
परन्तु ओ साधुओना विषयमा साधु शब्दने प्रयोग न करे, अर्थात् ओमने साधु
न छडे साधुने न साधु शब्दथी ओले-जेमडे, ‘आ साधु छे’ कारणुडे असाधुने
साधु छडेवाथी मिथ्यात्व अने मृपावाद आदि दोष लागे छे, तथा साधुने साधु न
छडेवाथी मत्सरता आदि दोष लागे छे (४८)

साधु केने छडेवो जेधओ ते हुवे छडे छे- नाण० इत्यादि.

सम्यग्ज्ञान सम्यग्दर्शनथी संपन्न अने सत्तर प्रकारना समय तथा भार

तपसि=अनशनादिद्वादशविधे रतं=तत्परम्, एवंगुणसमायुक्तम्=उक्तगुणविशिष्टं
संयतं=मुनि प्रति साधुमालपेत्=साधुशब्दनिर्देशेन वदेत् ॥४९॥

मूलम्--देवाणं मनुष्याणं च तिरियाणं च वृग्गहे ।

अमुयाणं जओ हीउं मां वां होउं त्ति^३ नो^{१४} वए^{१५} ॥५०॥

छाया-देवानां मनुष्याणां च तिरश्चां च विग्रहे ।

अमुकानां जयो भवतु मा वा भवतु नो वदेत् ॥५०॥

टीका-‘देवाणं’ इत्यादि ।

देवानां=सुराणां, मनुष्याणां=भूपादीनां तिरश्चां=पशूनां च परस्परं
विग्रहे=युद्धे, सपत्नापेक्षयाऽऽत्मपक्षं प्रबलं समबलं वा मन्यमानाः सुरादयो द्विष-
द्विजिगीषया यदन्योन्यं प्रहरन्ति तदेव युद्धम्, भयातुराणां हीनदीनानां क्रोधा-
वेशेन हननं तु न युद्धपदव्यवहार्यतामर्हति, शूरजनजुगुप्सितत्वादिति भावः । तस्मिन्
प्रवृत्ते सति ‘एषु अमुकानां (देवादीनां मध्ये कांश्चिद्बुद्धिस्थीकृत्य) एषां’ जयो=
रिपुपराभयस्वरूपो भवतु वा मा भवतु, इति नो वदेत्=नोचरेत् । इतरथा राग-
द्वेषावेशप्रकाशात्संयमात्मविराधनादयो दोषा उत्पद्येरन्निति भावः ॥५०॥

संयम तथा बारह प्रकार के तपमें तत्पर, इन गुणों से युक्त संयमी
को ‘साधु’ शब्द से कहे ॥ ४९ ॥

‘देवाणं’ इत्यादि । देवों मनुष्यों और पशुओं का आपस में
युद्ध हो तो ऐसा न कहे कि इन में से अमुक जीते या अमुक न
जीते । ऐसा कहने से रागद्वेष के आवेश से संयम की तथा आत्मा
की विराधना आदि दोष उत्पन्न होते हैं । अपने को विपक्ष की
अपेक्षा से अधिक बलवाले या सम बल वाले मानकर जो देवआदि
अपने विजय की इच्छा से विपक्ष के ऊपर शस्त्र आदि का प्रहार

प्रकारना तपसा तत्पर, ओ गुणोत्थी युक्त संयमीने ‘साधु’ शब्दोत्थी बोले (४९)

देवाणं० इत्यादि देवो मनुष्यो अने पशुओनु भाडोभाडे युद्ध थाय तो
ओम न कहे के ओनाथी अमुक लते या अमुक न लते ओम कहेवाथी रागद्वेषना
आवेशथी संयमनी तथा आत्मान्नी विराधना आदि दोष उत्पन्न थाय छे विद्द
पक्षीनी अपेक्षाओ पोताने अधिक भणवाणा या समणवाणा मानीने ओ देव आदि
पोताना विजयनी इच्छाथी विपक्षनी उपर शस्त्र आदि प्रहार करे छे ते युद्ध छे लयथी
कयता ठेअ हीन हीन प्राणीने मारवा ओ युद्ध नथी (५०)

मूलम्-वाओ^१ वृष्टं^२ च^३ सीउण्हं^४, खेमं^५ धायं^६ सिवन्ति वा^७ ।

कया^{१०} णु^{११} होज्ज^{१२} एयाणि^{१३}, मा^{१४} वा^{१५} होउत्ति^{१६} नो^{१७} वए^{१८} ॥५१॥

छाया-वातो वृष्टं च शीतोष्णं क्षेमं धान्यं शिवमिति वा ।

कदा नु भवेयुः एतानि मा वा भवन्तु इति नो वदेत् ॥५१॥

टीका-‘वाओ’ इत्यादि ।

वातः=वायुः वृष्टं=वर्षणं शीतोष्णं=शीतम् उष्णं च प्रतीतं, क्षेमं=शुभं, धायं=धान्यं शालिगोधूमादिकं वा=अथवा शिवम्=उपद्रवराहित्यम्, एतानि=वात-प्रभृतीनि कदा नु भवेयुः=कदा भविष्यन्तीति, वा=अथवा मा भवन्तु, इति नो वदेत् ? अहो ! निदाघतापव्याकुलोऽस्मि, कदा मलयजगन्धसंवलितजलदानिसमागमस्तत्क्षिप्तशीकरनिकरसंपर्को वा भविष्यति ।

शीतवाधाकम्पितस्य समात्मानं चारिदाद्यावरणनिर्मुक्तद्विवाकरकिरणाः कदा मुखयिष्यन्ति, कदा वा प्रावरणविशेषानपेक्षो निदाघः समागमिष्यति ।

करते हैं वही युद्ध है; भय से कापते किसी दीन हीन प्राणी को मारना युद्ध नहीं है ॥ ५० ॥

‘वाओ’ इत्यादि । साधु ऐसा भी न कहे की वायु कब वहेगी ? वर्षा कब होगी ? सरदी-गर्मी कब पड़ेगी ? सुभिक्ष कब होगा ?, शालि आदि धान्य होंगे या नहीं ? अर्थात् फसल अच्छी होगी या बुरी ? उपद्रवों की शान्ति कब होगी ? अथवा ये सब न हों ।

शीत आदि से स्वयं पीड़ित होकर साधुको यह भी नहीं कहना चाहिए कि-हाय ? मैं गर्मी से व्याकुल हूँ न जाने कब चन्दन की सुगंध से सुगंधित मेघ और वायु का समागम होगा ? कब मेघ के फुहारें चलेगे ?

वाओ० इत्यादि साधु ऐस पणु न ओले डे वायु क्यारे वडेशे ? वर्षा क्यारे आवेशे ? टाढ-ताप क्यारे पडेशे ? सुकाण क्यारे थशे ? शालि आदि धान्य पाकेशे डे नडी ? अर्थात् पाक सारे पारशे या पुराण ओतरशे ? उपद्रवोनी शान्ति क्यारे थशे ? अथवा ओ पधुं नडि थाय टाढ आदिथी पोते पीडित थधने साधुओ ऐस पणु न डेडेवु ओधओ डे-हु तापथी व्याकुण थयो छु पणर पडती नथी डे क्यारे चदननी सुगंधथी सुगंधित मेघ अने वायुने समागम थशे ? क्यारे वरसादना

રાજયક્ષ્માદિરોગજનિતાભિભવં પ્રાપ્તઃ કદાઽહમેતસ્માદ્વ્યાધિદુઃસ્વાદ્
વિમુક્તો ભવિષ્યામિ ।

અહો ! યથેષ્ટાદારાઘલાભેન વાધતે વુઘુક્ષા, દેશેઽયં કદા સુભિક્ષો ભવિ-
ષ્યતિ, તથોપસર્ગાદિવાધાયાં સત્યાં કદા મદીયોપસર્ગાદિ-પ્રશમનં સ્યાદિતિ
ન વદેત્ ।

અથવા મદીયદુઃખોત્પાદકા एते निदाघतापादयो मा समायान्तु, इति
न ब्रूयादित्यर्थः । अनुकूलप्रतिकूलपरीपहोपसर्गसहनस्यैव मुनिकर्तव्यतया तेना-
ऽर्त्तध्यानवशात्परीपहोपसर्गावुत्तरीत्या भाषणं न विधेयम् “वदमानोऽदृष्ट्वाणे य
भम्मई दीहसंसारे” इत्यादि वचनादिति भावः ॥५१॥

સર્દીં સે થર થર કાંપને વાલે મુઝ્ઝકો, વાદલોં કે આવરણ
સે રહિત તીવ્ર-સૂર્ય કી કિરણે કવ આનન્દ પહુંચાવેંગી ? વહ ગ્રીષ્મ-
ઋતુ કવ આવેંગી જિસમેં પ્રાવરણ કી આવશ્યકતા નહીં રહતી ।

મેં રાજયક્ષ્મા આદિ કી પીડા સે ન જાને કવતક છુટકારા
પા સકુંગા ।

ઓહ ! ઇચ્છા ભર આહાર આદિ કા લાભ ન હોને સે ભૂખ
સતા રહી હૈ । ઇસ દેશમેં ન મલૂમ કવ તક સુભિક્ષ હોગા ? મેરા
ઇસ પરીપહ યા ઉપસર્ગ કવ નિવારણ હોગા ? કવ મેં સુખી હોઝગા ?

અથવા-“મુझे पीडा उत्पन्न करने वाले निदाघ ताप आदि न
आवे तो अच्छा हो” ऐसा भी साधु को नहीं कहना चाहिए । क्योंकि
अनुकूल प्रतिकूल परीपहों को तथा उपसर्गों को सहना मुनि का
कर्तव्य ही है । अतः आर्त्तध्यान के वश होकर ऐसा भाषण करना

છાટા પડશે ? ટાઢથી થર થર ક પતા એવા મને વાદળના આવરણથી રહિત તીવ્ર
સૂર્યના કિરણો ક્યારે આનંદ આનંદ આપશે ? એ ગ્રીષ્મઋતુ ક્યારે આવશે કે જેમા
એઠવાની જરૂર ન પડે નહિ ? હું રાજયક્ષ્મા (ક્ષય) આદિની પીડાથી ક્યારે છૂટકો
પામીશ ? એહ ! ઇન્છાનુકૂળ આહારાદિનો લાભ ન થવાથી ભૂખ સતાવી રહી છે.
ખખર પડતી નથી કે આ દેશમા કયા સુધી સુકાળ રહેશે ? મારા આ પરીપહ યા
ઉપસર્ગાનુ ક્યારે નિવારણ થશે ? ક્યારે હું સુખી થઈશ ?

અથવા-‘મને પીડા ઉપજવનારા ઉન્હાળાનો તાપ આદિ ન આવે તો ગહું
સારૂ,’ એમ પણ સાધુએ ન કહેવું જોઈએ. કારણ કે અનુકૂળપ્રતિકૂળ પરીપહોને
તથા ઉપસર્ગોને સહેવાં એ મુનિનું કર્તવ્ય ન છે એટલે આર્તધ્યાનને વશ થઈને

મેઘાદિવિષયે ભાષણભાષણવિધિમાહ—‘તહેવમેહં’ इत्यादि ।

મૂલમ્-તહેવ મેહં વ નહં વ માનવં ન દેવદેવેત્તિ ગિરં વણ્જા ।

સંમૂર્ચિણ ઉન્નણ વા પઓણ વણ્જ વા વુટ્ટ વલાહ ઉત્તિ ॥૫૨॥

છાયા-તથૈવ મેઘ વ નમો વ માનવં ન દેવદેવ इति ગિરં વદેત્ ।

સંમૂર્ચિતઃ ઉન્નતો વા પયોદઃ વદેદ્ વા વૃષ્ટઃ વલાહક इति ॥૫૨॥

ટીકા—‘તહેવમેહં’ इत्यादि ।

તથૈવ=તદ્દેવ મેઘ=જલધરં વા=અથવા નમઃ=ગગનં વા=અથવા માનવં=માનનીયમનુષ્યં પ્રતિ દેવદેવ इति=इन्द्र इति ગિરં=ભાષાં ન વદેત્ । કથં તદ્દિ વદેત્ ? इति પ્રશ્ને પૂર્વ મેઘં પ્રતિ ભાષણવિધિમાહ-પયોદઃ=અયં મેઘઃ સંમૂર્ચિતઃ વિન્નસાપુદ્ગલપરિણતઃ સમુત્પન્ન इत्यर्थः, વા=અથવા ઉન્નતઃ=ઉચ્છિતઃ ગગનતલમા રુદ્ધ इत्यर्थः વા=અથવા વલાહકો=મેઘઃ વૃષ્ટઃ=વર્ષણં કૃતવાન્ इति વદેત્ । મેઘં પ્રતિ इन्द्रशब्दं ન પ્રયુજ્ઞીતેતિ ભાવઃ ॥૫૨॥

उचित नहीं है । कहा भी है—आर्त्तध्यानी, दीर्घ-संसार में परिभ्रमण करता है ॥ ५१ ॥

बादल आदि के विषय में बोलने की विधि कहते हैं—‘तहेवमेहं’ इत्यादि ।

इसी प्रकार, मेघ, आकाश तथा माननीय मनुष्य को देव-देव=इन्द्र न कहे । तब किस प्रकार कहे ? ऐसी आशंका होने पर पहले बादल के विषय में बोलने की विधि कहते हैं—यह बादल पुद्गलों का स्वाभाविक परिणमन है, यह मेघ बहुत ऊंचा अर्थात् आकाश में आरूढ है, या मेघ वरमा है इस प्रकार कहे ॥ ५२ ॥

એવું ભાષણ કરવું ઉચિત નથી. કહ્યું છે કે—“ આર્તધ્યાની દીર્ઘ સંસારમા પરિભ્રમણ કરે છે ” (૫૧)

વાદળા આદિના વિષયમા બોલવા ન બોલવાની વિધિ બતાવે છે—તહેવમેહં ઇત્યાદિ

એજ પ્રમાણે મેઘ, આકાશ તથા માનનીય મનુષ્યને દેવદેવ=ઇન્દ્ર ન કહે તો શું કહે ? એવી આશંકા થતા પહેલા વાદળાના વિષયમા બોલવાની વિધિ કહે છે—આ વાદળા પુદ્ગલોનું સ્વાભાવિક પરિણમન છે, આ મેઘ બહુજ ઉંચો અર્થાત્ આકાશમા રહેલો છે, યા મેઘ વરસે છે, એમ કહે (૫૨)

मेघंप्रति भाषणविधिं प्रदर्श्य साम्प्रतं गगनादिकं प्रति भाषणविधिमाह—
'अंतलिखति' इत्यादि ।

मूलम्—अंतलिखति णं ब्रूया गुञ्जाणुचरियति यं ।

रिद्धिमंतं नरं दिस्स रिद्धिमंतत्तिआलंवे ॥५३॥

छाया—अन्तरिक्षमिति तद्ब्रूयात् गुह्यकानुचरितमिति च ।

ऋद्धिमन्तं नरं दृष्ट्वा ऋद्धिमानित्यालपेत् ॥५३॥

टीका—'अंतलिखति' इत्यादि ।

तत्=नभः प्रति अन्तरिक्षमिति, गुह्यकानुचरितं=गुह्यकशब्दः सकलसुरोप-
लक्षकः असौ सुरसञ्चरणसरणिरिति च ब्रूयात्=वदेत्, ऋद्धिमन्तं नरं दृष्ट्वा =
सम्पत्तिशालिनं मनुष्यं विलोक्य ऋद्धिमानित्यालपेत्=भाषेत् । एवं भाषणे मृषा-
भाषणदोषो न जायत इति भावः ॥५३॥

मूलम्—तथैव सावज्जणुमोयणी गिरा, ओह्रारिणी जाय परोवघायणी ।

से कोहलोहभयहंसमाणवो, न हसमाणो वि गिरं वइज्जा ॥५४॥

छाया—तथैव सावधानुमोदिनी गीः अवधारिणी या च परोपघातिनी ।

तां क्रोधात् लोभात् भयात् हासात् मानवोः न हसन्नपि गिरं वदेत् ॥५४॥

मेघ के प्रति भाषण करने की विधि कहकर अब आकाश
आदि के विषय में भाषण करने की विधि कहते हैं—'अंतलिखति'
इत्यादि ।

आकाश को अन्तरिक्ष तथा देवों के गमन करने का मार्ग
कहे अर्थात् यह देवों के गमन करने का मार्ग है ऐसा कहे । सम्प-
त्तिशाली मनुष्य को देखकर ऐसा कहे कि यह सम्पत्तिवाला है ।
ऐसा भाषण करने से मृषावाद दोष नहीं लगता है ॥ ५३ ॥

मेघ विषे लाषणु क्वानि विधि णतावीने डवे आकाश आदिना विषयमा
लाषणु करवानी विधि कडे छे—अतलिखति० इत्यादि

आकाशने अन्तरिक्ष तथा देवाने गमन करवाने। मार्ग कडे, अर्थात् आ
देवाने गमन करवाने। मार्ग छे अथ कडे सम्पत्तिशाली मनुष्यने लोभने अथ कडे
छे आ सम्पत्तिवाले छे अथ लाषणु करवाथी मृषावाद दोष लागते नथी. (५३)

ટીકા-‘તહેવ’ ઇત્યાદિ ।

તથૈવ યા ગીઃ સાવઘાનુમોદિની=હિંસાદિકલુપકર્માનુમોદિની યથા-
‘મુષ્ટુ હતો મૃગાદિરનેને’ ? ત્યાદિકા, અવધારિણી=સશયિતાર્થે નિશ્ચયરૂપેણ પ્રતિ-
પાદિકા ‘અવમેવૈત’-દિત્યાદિકા, યા ચ પરોપઘાતિની=પરોપઘાતવિધાયિની,
યથા-‘પશુહનને સિદ્ધિર્ભવતિ,-માંસમદિરાદિનિષેવણે વા દોષો ન ભવતી’ત્યાદિકા,
સે=તાં=તથાભૂતાં ગિરં માનવઃ=મનુજે જિનાજ્ઞામિતિ માનવઃ ; સાધુઃ ક્રોધાત્
ઉપલક્ષણતયા માનાદપિ, લોભાત્, ઉપલક્ષણત્વેન માયાતોડપિ, ભયાત્, હાસાત્,
ઉપલક્ષણતયા પ્રમાદાદેરપિ તથા હસન્નપિ ન વદેત્ । મૂત્રે ક્રોધાદીનિ પદાનિ લુપ્ત-
પશ્ચમીવિભક્તિકાનિ । ‘સાવજ્જણુમોયણી’ ઇતિ પદેન સાવઘકર્મપ્રશંસયા તજ્જ-
નિતપાપભાગિત્વં સૂચિતમ્ । ‘ઓહારિણી’ ઇત્યનેન શાઙ્કિતાર્થે નિશ્ચયરૂપેણ ભાષણે

‘તહેવ’ ઇત્યાદિ । જો ભાષા સાવઘ અર્થાત્ હિંસા આદિ પાપ
કર્મોં કા અનુમોદન કરને વાલી હો, જૈસે-‘હસને મૃગકો અચ્છા મારા
હૈ’ ઇત્યાદિ, તથા સંદિગ્ધ (સંદેહયુક્ત) પદાર્થ મેં ‘યહ એસા હી હૈ’ હસ પ્રકાર
કી નિશ્ચયકારી, તથા જો ભાષા પર કી હિંસા કરને વાલી હો, જૈસે
કિ-‘પશુકા હવન કરને સે સિદ્ધિ મિલતી હૈ, માંસમદિરા કે સેવન
કરને મેં દોષ નહીં હૈ’ ઇત્યાદિ ભાષા સાધુ, ક્રોધ, માન, માયા,
લોભ, ભય, હાસ્ય તથા પ્રમાદ આદિ સે ન બોલે ઓર હસતા હુઆ
ભાષણ ન કરે ॥

‘સાવજ્જણુમોયણી’ પદસે યહ સૂચિત ક્રિયા હૈ કિ સાવઘ
કાર્યોંકી પ્રશંસા કરને સે સાવઘ કર્મ જનિત પાપ કા ભાગી હોના
પડતા હૈ । ‘ઓહારિણી’ પદસે યહ પ્રગટ ક્રિયા હૈ કિ સંદેહયુક્ત
વિષય મેં નિશ્ચયકારી ભાષા બોલને સે મૃષાવાદ આદિ દોષોં કા

તહેવ૦ ઇત્યાદિ જે ભાષા સાવઘ અર્થાત્ હિંસા આદિ પાપકર્મોંનું અનુમોદન
કરનારી હોય, જેમકે-‘એણે મૃગને ઠીક માર્યોં છે’ ઇત્યાદિ, સંદિગ્ધ પદાર્થમા
‘એ આમજ છે’ એ પ્રકારની નિશ્ચયકારી, તથા જે ભાષા પરની હિંસા કરનારી
હોય, જેમકે ‘પશુનો હવન કરવાથી સિદ્ધિ મળે છે, માંસ મદિરાનું સેવન કરવામાં
દોષ નથી’ ઇત્યાદિ ભાષા સાધુ ક્રોધ, માન માયા લોભ, ભય, હાસ્ય તથા પ્રમાદ
આદિથી ન બોલે અને હસીને ભાષણ ન કરે.

સાવજ્જણુમોયણી પદથી એજ સૂચિત કર્યું છે કે સાવઘ કર્મોંની પ્રશંસા
કરવાથી સાવઘ કર્મજનિત પાપના ભાગી થવું પડે છે ઓહારિણી શબ્દથી પ્રગટ કર્યું
છે કે-સંદેહયુક્ત વિષયમા નિશ્ચયકારી ભાષા બોલવાથી મૃષાવાદ આદિ દોષોંનો પ્રસંગ

મૃષાવાદદિદોષપ્રસંગઃ, તદ્ભાષણસિદ્ધયર્થં ચાઽઽર્તધ્યાનાદિદોષઃ, તદ્ભાષણ-
સાધનાઽનન્તરં માનાદિદોષાવેગશ્ચેતિ વ્યક્તીકૃતમ્ । ‘પરોવઘાઙ્ગી’ ઇતિ પદેન
પરોપઘાતરુમાપામાપણે મહાવ્રતાઙ્ગીકારકાલિકયાઃ ‘ઇતઃ પરં કથશ્ચિદપિ
જીવોપહનનવચનં ન વદિષ્યમી’—તિ નિયમેન અવધીરણે દ્વિતીયમહાવ્રતમ્ભઙ્ગઃ,
જિનાજ્ઞાસમુલ્લઙ્ગનં ચ વ્યક્તિભવતિ, ક્રોધાદિદેતુપ્રદર્શનેન કપાયાવેગિતાઽન્તઃ—
કરણસ્ય વાચ્યાવાચ્યભાષાવિવેકવિધુરતા ધ્યન્યતે, તેન કપાયત્રિજયતત્પરતા
વિવેચેત્યાવેદિતમ્ । ‘હાસ’ ઇતિ પદેન હાસ્યવશેનાઽપિ સાવધાનુમોદિકાદિભાષા-
ભાષણેન કદાચિત્તત્ર પ્રવૃત્તૌ સત્તાં મહાઽનર્થસમ્ભવઃ સ્વપરિણામમાલિન્યં ચેતિ

પ્રસંગ હોતા હૈ । ઓર મૃષાવાદ કો સિદ્ધ કરને કે લિષ આર્તધ્યાન
આદિ દોષોં કા સેવન કરના પડતા હૈ । મૃષાભાષણ કે કિસી પ્રકાર
સિદ્ધ હો જાને પર અહંકારકા આવેશ આદિ દોષ ઉત્પન્ન હોતા હૈ,
યહ પ્રગટ કિયા હૈ । ‘પરોવઘાઙ્ગી’ પદસે યહ પ્રગટ કિયા હૈ કિ
મહાવ્રતોં કો અંગીકાર કરતે સમય ઁસા પ્રત્યાલ્ધ્યાન કિયાથા કિ—‘સજમ
ગ્રહણ કરને કે પશ્ચાત્ જીવઘાત કરને વાલી ભાષા નહીં બોલૂંગા’
ઁસ નિયમ્ કે ભંગ હોનેસે દ્વિતોય મહાવ્રત કા ભંગ ઓર જિનાજ્ઞા
કા ઉલ્લઘન હોતા હૈ । ક્રોધ આદિ કારણ વતાને સે યહ દ્યોનિત
હોતા હૈ કિ કપાયયુક્ત અન્તઃકરણવાલે મનુષ્ય કો યહ વિવેક નહીં
રહતા કિ કયા બોલને યોગ્ય હૈ ઓર કયા બોલને યોગ્ય નહીં હૈ,
અતઁવ કષાયોં કો જીતને કા પ્રયત્ન કરના ચાહિષ । ‘હાસ’ પદસે
યહ પ્રગટ કિયા હૈ કિ યદિ હંમી મેં ભી સાવધાનુમોદિની આદિ
ભાષા કા ભાષણ કિયા જાય તો મહાન્ અનર્થ હોના સંભવ હૈ, ઓર

આવે છે, અને મૃષાવાદને સિદ્ધ કરવાને માટે આર્તધ્યાન આદિ દોષોનું સેવન કરવું
પડે છે મૃષાભાષણ કોઈ પ્રકારે સિદ્ધ થઈ જતા અહંકારનો અવેશ આદિ દોષો ઉત્પન્ન
થાય છે, એમ પ્રગટ કરવામા આવ્યું છે પરોવઘાઙ્ગી પદથી એજ પ્રગટ કરવામા
આવ્યું છે કે—મહાવ્રતો અંગીકાર કરતી વખતે એવી પ્રતિજ્ઞા કરી હતી કે—‘સયમ
ગ્રહણ કર્યા પછી જીવઘાત કરનારી ભાષા બોલીશ નહિ’ એ પ્રતિજ્ઞાનો ભંગ થવાથી
દ્વિતીય મહાવ્રતનો ભંગ અને જિનાજ્ઞાનું ઉલ્લઘન થાય છે ક્રોધાદિ કારણ જતાવવાથી
એમ સૂચિત થાય તે કે કષાય યુક્ત અન્તઃકરણવાળા મનુષ્યને એને વિવેક રહેતો
નથી કે શું બોલવા યોગ્ય છે અને શું બોલવા યોગ્ય નથી, એટલે કપાયોને છૂતવાનો
પ્રયત્ન કરવો જોઈએ હાસ શબ્દથી એમ પ્રકટ કર્યું છે કે જો હસવામા (હાસીમા)
પણ સાવધાનુમોદિની આદિ ભાષાનું ભાષણ કરવામા આવે તો મહાન્ અનર્થ થવાનો

મૂચ્યતે । ‘હાસ્યમાણો’ ઇતિ પદેન હસતો ભાષણે વાક્યશુદ્ધિર્ન જાયતે ઇતિ ઘોષિતમ્ ॥ ૫૪ ॥

મૂલમ્-સુવક્કંસુદ્ધિં સમુપેહિયા મુની, ગિરં ચં દુષ્ટં પરિવર્જજ્જણ સય્યા ।

મિયં અંદુદ્ધે અણુવીદ્ ભાસણ, સયાણં મંજ્ઞે લંહઈ પસંસણ ॥ ૫૫ ॥

છાયા-સુવાક્યશુદ્ધિં સમુત્પેક્ષ્ય મુનિઃ ગિરં ચ દુષ્ટાં પરિવર્જયેત્ સદા ।

મિતામ્ અદુષ્ટામ્ અનુવિચિન્ત્ય ભાષકઃ સતાં મધ્યે લભતે પ્રશંસનમ્ ॥ ૫૫ ॥

ટીકા-‘સુવક્ક’ ઇત્યાદિ ।

મુનિઃ=સાધુઃ સુવાક્યશુદ્ધિઃ=શોભના વાક્યશુદ્ધિઃ સુવાક્યશુદ્ધિઃ=સમ્યક્ પ્રકારેણ વાક્યસંશોધનં સર્વથા ભાષણદૂષણરાહિત્યકરણમિત્યર્થઃ; સમુત્પેક્ષ્ય=સમ્યગ્લોચ્ય દુષ્ટાં=મૂળાવાદાદિદોષયુક્તાં ગિરં=ભાષાં સદા પરિવર્જયેત્=કદાપિ ન વ્રદેદિત્યર્થઃ; મિતાં=ભાષાદોષ-સંસર્ગ-ભયેનાઽનાવશ્યકવાગાડસ્વરરહિતામિત્યર્થઃ, અદુષ્ટા=નિરવદ્યામ્ અનુવિચિન્ત્ય=પર્યાલોચ્ય ભાષકશ્ચ=વક્તા તુ સતાં=મુનીનાં મધ્યે પ્રશંસનં=સ્તુતીર્તિ લભતે=પ્રાપ્નોતિ । મિતત્વ-નિરવદ્યત્વ ગુણવિશિષ્ટા-ઽપિ ભાષા ભાષણકાલે પુનઃ પુનરાલોચનીયેતિ ભાવઃ॥ ‘મુની’ પદેન પ્રવચન-શ્રદ્ધાલુત્વં સૂચિતમ્ । ‘મિયં’ ઇત્યનેન વહુભાષણતો વાગ્યતનાત્વમાવેદિતમ્ ।

સ્વકીય પરિણામોં મેં મલિનતા આવેગી । ‘હાસમાણો’ પદસે यह ઘોષિત ક્રિયા હૈ કિ હસતે બોલનેસે વાક્યશુદ્ધિ નહીં હોતી ॥ ૫૪ ॥

‘સુવક્ક’ ઇત્યાદિ । સાધુ સુવાક્યશુદ્ધિ કા વિચાર કરકે મૂળા-વાદ આદિ દોષોં સે દુષ્ટ ભાષા કદાપિ ન બોલે । દોષોં કે ભય સે અનાવશ્યક વાગાડસ્વર રહિત-પરિમિત ઓર નિરવદ્ય ભાષા બોલને વાલા સાધુ, મુનિયોં મેં પ્રશંસા પાતા હૈ । તાત્પર્ય यह હૈ કિ પરિ-મિત ઓર નિરવદ્ય ભાષા ભી બોલતે સમય વારંવાર વિચાર લેની ચાહિણ ॥

‘મુની’ પદસે પ્રવચન મેં શ્રદ્ધા; ‘મિય’ પદસે વહુત ભાષણ

સભવ છે, અને સ્વકીય પરિણામોમા મલિનતા આવશે હાસમાણો શબ્દથી એમ સૂચિત કર્યું છે કે હસતા-હસતા બોલવાથી વાક્ય શુદ્ધિ થતી નથી (૫૪)

સુવક્ક ૦ ઇત્યાદિ સાધુ સુવાક્યશુદ્ધિનો વિચાર કરીને મૂળાવાદ આદિ દોષોથી દુષ્ટ ભાષા કદાપિ બોલે નહિ દોષોના ભયથી અનાવશ્યક વાગાડસ્વરથી રહિત-પરિમિત અને નિરવદ્ય ભાષા બોલનાર સાધુ મુનિઓમા પ્રશંસા પામે છે તાત્પર્ય એ છે કે પરિમિત અને નિરવદ્ય ભાષા પણ બોલતી વખતે વારંવાર વિચારી લેવી જોઈએ.

મુની શબ્દથી પ્રવચન શ્રદ્ધાળુતા, મિયં શબ્દથી બહુ ભાષણ કરવાને કારણે

‘अदुष्टे’ इति पदेन दोषरहितभाषणमेव स्वपरकल्याणकरमिति स्पष्टीकृतम् ॥५५॥

मूलम्-भासा^६इ^७ से^८से^९ य^{१०} गुणे^{११} य^{१२} जा^{१३}णिया^{१४}, ती^{१५}से^{१६} य^{१७} दु^{१८}ष्टे^{१९} परि^{२०}वज्ज^{२१}ए^{२२} स^{२३}या^{२४} ।

छसु^१ संज^२ए^३ सामा^४णि^५ए^६ सया^७ज^८ए^९ वइ^{१०}ज्ज^{११} बु^{१२}द्धे^{१३} हिय^{१४}माणु^{१५}लोमि^{१६}यं ॥

छाया-भाषायां दोषांश्च गुणांश्च ज्ञात्वा तस्याश्च दुष्टां परिवर्जयेत्सदा ।

षट्सु संयतः श्रामण्ये सदायतः वदेद्बुद्धः हितामानुलोमिकाम् ॥५६॥

टीका-‘भासाइ’ इत्यादि ।

षट्सु=षड्जीवनिकायेषु संयतः=यतनावान् तद्विराधनापरिवर्जनसावधान इत्यर्थः; श्रामण्ये=साधुधर्मे सदायतः=सर्वदोषतः तद्रक्षणपरायण इत्यर्थः; बुद्धः=विदितवेदितव्यः साधुः भाषायाः=चतुर्धा कथितायाः सत्यासत्यमिश्रव्यवहार-लक्षणायाः दोषान्=सावद्यकर्कशशङ्कितत्वादीन् गुणांश्च=हितमितप्रियत्वादीन् ज्ञात्वा तस्याः=भाषायाश्च दुष्टानि=दोषाम् ‘भावकतान्तनिर्देशः, प्राकृतत्वाच्च लिङ्ग-व्यत्ययः’ सदा परिवर्जयेत् । हितां=सकलग्राणिगणोपकारिकाम्, आनु-लोमिकाम्=आनुक्रमिकां पूर्वापरविरोधरहितां संग वा भाषां वदेत् । ‘छसुसंजए’ इति पदेन त्रसस्थावरजीवरक्षक एव भाषासमितिं सम्यगाराधयितुं प्रभवतीति

करने के कारण भाषा की अयतना; और ‘अदुष्टे’ पदसे निर्दोष भाषण ही स्व-पर कल्याणकारी है; ऐसा सूचित किया है ॥५५॥

‘भासाइ’ इत्यादि । षड्जीवनिकाय की यतना में सावधान, सदा श्रामण्य (चारित्र) में तत्पर, प्रयोजन भूत पदार्थों का ज्ञाता साधु चारों प्रकार की भाषा के सावद्यता कर्कशता आदि दोषों को, तथा हितमित-प्रियता आदि गुणों को जानकर भाषा के दोषों का सदा परित्याग करे । प्राणियों का कल्याण करने वाली तथा पूर्वा-पर विरोध रहित संगत भाषा बोले ।

‘छसुसंजए’ पद से यह प्रगट किया है कि त्रस-स्थावर जीवों की

थती लापाने अयतना, अने अदुष्टे शण्ढथी निर्दोष लापणु न स्व-पर कल्याणकारी छे, अेम सूचित कथुं छे (५५)

भासाइ इत्यादि षड्जीवनिकायनी यतनामा सावधान, सदा श्रामण्य (आचित्र)भां तत्पर, प्रयोजन भूत पदार्थेना ज्ञाता साधु आरे प्रकारनी लापानी सावद्यता कर्कशता आदि दोषाने, तथा हित-मित-प्रियता आदि गुणाने व्याप्तिने भाषाना दोषाने सदा परित्याग करे, प्राणीओनु कल्याणु करनारी तथा पूर्वापर विरोधथी रहित संगत लापा बोले छमुसंजए पदथी अेम प्रकट कथुं छे के त्रस-स्थावर जीवोनी तथा करनादेश

ध्वनितम् । 'सामाणि ए सयाज ए' ति पदेन 'निरन्तरसाधुधर्मा राधक एवहिता-
नुलोमिकभाषणक्षमो भवति नेतरः' इति व्यक्तीभवति । 'हियं' इति पदेन ऐहिक-
पारलौकिकसुखकरत्वं भाषायाः सूचितम् । 'आणुलोमियं' इति पदेन श्रवणमुत्र-
जनकत्वं भाषायां प्रतीयत इति ॥५६॥

अध्ययनार्थमुपसंहरन्नाह—'परिक्खभासी' इत्यादि ।

मूलम्—परिक्खभासी सुसमाहिइंदि ए चउक्कसायावगए अणिसि ए ।

सं निट्ठुणे धुन्नमलं पुरेकं डं आराहं ए लोमिमिणं तंहा परं ॥५७॥

छाया—परीक्ष्यभाषी सुसमाहितेन्द्रियः चतुष्कपायापगतः अनिश्रितः ।

स निर्द्वय धाव्यमलं पुराकृतम् आराधयति लोकमिमं तथा परम् ॥

इति ब्रवीमि ॥५७॥

टीका—'परिक्ख' इत्यादि ।

परीक्ष्यभाषी=गुणदोषपर्यालोचनपूर्वकभाषणशीलः, सुसमाहितेन्द्रियः=
वशीकृतेन्द्रियः, चतुष्कपायापगतः=चतुर्विधकपायसंसर्गरहितः, अनिश्रितः=द्रव्य-

रक्षा करने वाला ही भाषासमितिका सम्यक् प्रकार से पालन कर
सकता है । 'सामाणि ए जए' पदसे यह सूचित किया है कि निरन्तर धर्म
की आराधना करने वाला ही साधु हितकारी भाषा बोल सकता है
अन्य नहीं । 'हियं' पदसे भाषा का इह-परलोक सम्बन्धी सुखक-
रत्व सूचित किया है । 'आणुलोमियं ? पदसे यह प्रतीत होता है
कि भाषा श्रवणसुखद होना चाहिए ॥५६॥

इस अध्ययन का उपसंहार करते हुए कहते हैं—'परिक्खभासी'
इत्यादि । गुण दोषों का विचार करके बोलने वाला, इन्द्रियों को
वशमें करने वाला, चारों कपायों का त्याग करने वाला, द्रव्य-भाव

भाषासमितितु सम्यक् प्रकारे पालन करी शके छे सामाणि ए जए पदधी ओम अश्रित
कर्युं छे डे निरन्तर धर्मनी आराधना करनारो साधु व डित्तकारी भाषा बोली शके छे-
णीजे नहि हियं शब्दधी भाषातु इह-परलोक संबन्धी सुखकरत्व अश्रित कर्युं छे
आणुलोमियं शब्दधी ओम प्रतीत थाय छे डे-भाषा श्रवण-मुण्ड होवी जेज्जे (५६

आ अध्ययनो उपसंहर करता छे छे परिक्खभासी० धन्यादि गुण दोषोन्तो
विचार करीने जोसना, इन्द्रियोने वश करनार, चारो कपायोने त्याग करनार, द्रव्य-भाव

भावप्रतिबन्धवर्जितः सः=भापासमित्याराधकः साधुः पुराकृतं=पूर्वभवोपार्जितं धाव्यमलं=कर्ममलं 'निष्ठुणे' इत्यव्ययं निर्द्वयं=अपाकृत्य इमं तथा परं लोकं=मनुष्यलोकं निर्वाणलोकं च आराधयति=साधयति पारम्पर्येण वाऽऽनन्तर्येण वेति भावः ॥

'परिक्खभासी' इतिपदं पर्यालोच्य भाषकस्यैव देशतः सर्वतश्च चारित्र-समाराधनयोग्यतां सूचयति । 'सुसमाहिंदिए' इत्यनेन चञ्चलेन्द्रियाणां विशुद्ध-भाषाभाषणाऽक्षमत्वं प्रकटीकृतम् ।

'चउक्कसायावगए' इति पदेन कषायमलरहितानामेव निरवद्या भाषा-भवतीत्यावेदितम् । 'अणिस्सिए' इति पदं बाह्याभ्यन्तरप्रतिबन्धविनिर्मुक्तस्यैव विशुद्धभाषया लोकद्वयाराधनयोग्यतामावेदयति । 'इति ब्रवीमि' इति पूर्ववत् ॥५७॥

इति श्री विश्वविख्यात-जगद्बल्लभ-प्रसिद्धवाचक-पञ्चदशभाषाकलितललित-कलापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मायक-वादिमानमर्दक-श्री शाहूछत्र-पति कोल्हापुर राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-कोल्हापुरराजगुरुपदभूषित-बालब्रह्मचारि-जैनाचार्य जैनधर्म दिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल-व्रति विरचितायां श्रीदशवैकालिकसूत्रस्याऽऽचारमणिञ्जु-पाख्यायां सप्तमं सुवाक्यशुद्धारव्यमध्ययनं समाप्तम् ॥७॥

सम्बन्धी प्रतिबन्धसे रहित, भापासमिति का आराधक साधु पूर्व-भव में उपार्जित कर्म-मलको दूर कर के मनुष्य-भव तथा मोक्ष की साधना करता है । 'परिक्खभासी' पद यह सूचित करता है कि विचार करके बोलने वाला ही एकदेश तथा सर्वदेश से चारित्र की आराधना कर सकता है अर्थात् चारित्र का पूर्ण आराधक हो सकता है । 'सुसमाहिं' पदसे यह सूचित किया है कि जिस की इन्द्रियां चपल होती हैं वह विशुद्ध भाषा का भाषण नहीं कर सकता 'चउक्कसायावगए' पद से यह प्रगट होता

सम्बन्धी प्रतिबन्धहीन रहित, भापासमिति का आराधक साधु पूर्वभवमा उपार्जित कर्म-मलने दूर करीने मनुष्यत्व तथा मोक्षकी साधना करे छे,— परिक्खभासी पद अर्थ सूचित करे छे छे विचार करीने बोलनेवाला न एकदेश तथा सर्वदेश आचारित्रकी आराधना करी शके छे अर्थात् आचारित्रको पूर्ण आराधक बन् शके छे सुसमाहिं पदभी अर्थ सूचित करे छे छे नेनी धर्माद्य आराधना छे ते विशुद्ध भाषा भाषण करी शकते नथी चउक्कसायावगए शब्दभी अर्थ प्रकट थाय छे छे कषायरहित अभय न

है कि-कषाय रहित श्रवण ही निरवयवभाषाभाषी हो सकता है ।
'अणिसिद्ध' पद यह सूचित करता है कि वाद्य और अभ्यन्तर
परिग्रह से मुक्त मुनि ही विशुद्ध भाषा द्वारा उभय लोक की
आराधना करने की योग्यतावान् है ॥

श्री सुधर्मा स्वामी जम्बूस्वामीसे कहते हैं ।— हे जम्बू !
भगवान् महावीरने जैसा कहा है वैसा ही मैं तुमसे कहता हूँ ॥५७॥

श्री दशवैकालिक सूत्र की आचारमणिमञ्जूषा नामकी व्याख्या
के हिन्दी भाषानुवाद का सातवाँ अध्ययन समाप्त हुआ ॥७॥

॥श्रीरस्तु॥

निरवयवभाषाभाषी होई शक्ते छे अणिसिद्ध पद ओम सूचित करे छे छे वाद्य अने
अभ्यन्तर परिग्रहही मुक्त मुनिज विशुद्ध भाषा द्वारा उभयलोकनी आराधना
करवानी योग्यतावाणे। गने छे

श्री सुधर्मा स्वामी जम्बू स्वामीने कहे छे छे जम्बू ! भगवान् महावीरे
जेवु कहु छे तेवु न मे तमने कहु छे (५७)

इति सातमुं अध्ययन समाप्त.
अध्ययन आठमुं.

॥ અથાષ્ટમાધ્યયનમ્ ॥

વાક્યશુદ્ધાશ્યસપ્તમાધ્યયનતો ભાષણગુણદોષાન્ વિજ્ઞાય નિરવચ્ચભાષા
ભાષણીયેત્યુપદિષ્ટમ્ । નિરવચ્ચભાષા આચારપરિપાલનાનવહિતસ્ય ન ભવતીત્યત
આચારપ્રણિધિનામકમષ્ટમાધ્યયનં પ્રસ્તૂયતે-‘આચારપ્રણિહિ’ इत्यादि ।

મૂલમ્-આચારપ્રણિહિં લંહુ, જહાર્કાયવ્વ મિઠ્ઠુણા !

તં મે ઉદાહરિસ્સામિ, આણુપુવ્વિં સુણેહં મે ॥૧॥

છાયા-આચારપ્રણિધિં લઘ્વા યથાકર્તવ્યં મિશ્રુણા ।

તં ભવદ્વયઃ ઉદાહરિષ્યામિ, આનુપૂર્વ્યાં શ્રુણુત મે ॥૧॥

ટીકા-‘આચાર’ इत्यादि ।

આચારપ્રણિધિઃ=આચારે પ્રવચનોક્તમર્યાદાનતિક્રમણપૂર્વકાચરણલક્ષણે
પ્રણિધિઃ=પ્રણિધાનં સાવધાનતેત્યર્થઃ इत्याचारप्रणिधिस्तम्, यद्वा-प्रकृष्टो निधिः
પ્રણિધિઃ, આચારઃ પ્રણિધિરિવેત્યાચારપ્રણિધિસ્તં તથોક્તમ્ ઉત્કૃષ્ટનિધિસદૃશ-

અથાષ્ટમાધ્યયનમ્

વાક્ય શુદ્ધિનામક સાતવે અધ્યયન મેં “ભાષા કે ગુણદોષ
જાનકર નિરવચ્ચ ભાષા બોલની યાહિયે. ઁસા ઉપદેશ દિયા હૈ ।
કિંતુ જો આચાર (સંયમ) કા પાલન કરને મેં ઉપયોગ નહીં રચતા,
ઁસકી ભાષા શુદ્ધિ નહીં હોતી, ઁસલિયે, અવ આચાર પ્રણિધિ
નામક આઠવે અધ્યયનકા પ્રતિપાદન કરતે હૈ-“આચારપ્રણિહિં”
इत्यादि ।

સુધર્મા સ્વામી જમ્બૂ સ્વામી સે કહતે હૈ-હે જમ્બૂ ! શાસ્ત્રમેં
કહી હુઈ મર્યાદા કા નામ આચાર હૈ, ઁસમેં સાવધાન રહના
આચારપ્રણિધિ હૈ, અથવા-ઉત્તમનિધિ-નિધાન કે સમાન આચારપ્રણિધિ

વાક્યશુદ્ધિ નામક સાતમા અધ્યયનમા “ભાષાના ગુણદોષ જાણીને નિરવચ્ચ
ભાષા બોલવી જાઈએ” એવો ઉપદેશ આપ્યો છે કિંતુ જે આચાર (સંયમ) નું
પાલન કરવામા ઉપયોગ રાખતો નથી એની ભાષા શુદ્ધિ થતી નથી, તેથી કરીને
હવે આચાર પ્રણિધિ નામક આઠમા અધ્યયનનું પ્રતિપાદન કરે છે આચારપ્રણિહિં
इत्यादि

સુધર્મસ્વામી જખૂને કહે છે કે-હે જખૂ ! શાસ્ત્રમા કહેલી મર્યાદાનું નામ
આચાર છે, એમા સાવધાન રહેવું એ આચારપ્રણિધિ છે, અથવા ઉત્તમ નિધિ-

माचारमित्यर्थः, लब्ध्वा=अधिगत्य भिक्षुणा=साधुना यथा=येन विधिना विहितानुष्ठानं कर्तव्यं भवतीति शेषः, तं=लोकत्रयप्रतीतं तीर्थङ्करगणधरादिभिर्निरूपितमाचारप्रणिधिमित्यर्थः, अथवा तं विधिं=प्रकारमित्यर्थः, भवद्भयः आनुपूर्व्या=क्रमेण उदाहरिष्यामि=वक्ष्यामि मे=मम सकाशाद् यूयं शृणुत=आकर्णयत । “आयारप्पणिहि”-इत्यनेन यथा निधिर्दारिद्र्यविद्रावणेन द्रुतं दुःखानि दूरीकृत्य संपदां समुदयेन जनान् विभूषयन् सुखमनुभावयति, तथैवाचारः कर्मदारिद्र्यलयं विधाय साधुं सकलदुःखसंवन्धाद् विमोच्यानन्तज्ञानादिचतुष्टयसंपदा विभूषयन् अक्षयमोक्षसुखं साक्षात्कारयतीति सूचितम्, ‘प्रणिधि’मित्यत्र ‘प्र’ शब्दोपादानेनाक्षयसुखदायित्वमेव निध्यन्तरापेक्षया प्रकृष्टत्वमिति सूच्यते ॥१॥

को जानकर भिक्षु को जिसप्रकार आचरण करना चाहिए, उस लोकसिद्ध तथा तीर्थकर भगवान् और गणधरो द्वारा प्ररूपित आचारप्रणिधि या उसकी विधि को तुम्हारे सामने क्रमशः कहूँगा, तुम मुझ से सुनो ।

सुत्रमें “आयारप्पणिहि” इस पदसे सूचित किया गया है कि जैसे निधि दरिद्रता को दूर करके दुःख का नाश कर देती है, और संपत्ति की प्राप्ति करा कर मनुष्यों को विभूषित करती एवं सुखी बनाती है, उसी प्रकार आचार, कर्मरूपी दरिद्रता को दूर करके साधुको सकल दुःखों से मुक्त कर देता है, और अनन्तज्ञान अनन्तदर्शन, अनन्तसुख अनन्तवीर्य रूपी संपत्तिसे शोभित करके अक्षय मोक्ष को प्राप्त कराता है । ‘प्रणिधि’ पदमें ‘प्र’ उपसर्ग जोड़ने से यह प्रगट होता है कि-अन्य पौन्दलिक निधियों से तो अल्पकालके

निधाननी समान आचार प्रणिधिने नाशने भिक्षुओ ने प्रकारे आचरण करु नेधओ, ते लोक सिद्ध तथा तीर्थ कर भगवान् अने गणधरोओ प्ररूपेही आचार प्रणिधि या ओनी विधि तमारी सामे क्रमशः कहूँश, ते मारी पासैथी सालजो ।

सुत्रमा आयारप्पणिहि ओ पदथी सूचित करुं छे के नेम निधि दरिद्रताने दूर करीने हु जेतो नाश करी नाओ छे, अने संपत्तिनी प्राप्ति करावीने मनुष्योने विभूषित करे छे, तथा सुभी बनावे छे तेम आचार कर्मरूपी दरिद्रताने दूर करीने साधुने सकल दुःखोथी मुक्त करे छे, अने अनन्तज्ञान, अनन्त दर्शन, अनन्त सुख, अनन्त वीर्य रूपी संपत्तिथी शोभित करीने अक्षय मोक्षने प्राप्त करावे छे प्रणिधि शब्दमा प्र उपसर्ग नेडवाथी ओम प्रगट थाय छे के-अन्य पौण्डलिक निधियोथी तो

१-दुःखजनकत्वधर्मसाम्यादारिद्र्यसादृश्यं कर्मणः । उक्तधर्मपुरस्कारेणाभेदारोपे तु रूपकत्वात् ।

ત પ્રકારમાહ—‘પૃથ્વી’ ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્—પૃથ્વાવદંગઅગ્નિમારુઅ, તળૈરુક્ષા સર્વીયંગા ।

તસૌ ય પાળા જીવન્તિ, ઇદં વૃત્તં મહેસિર્ણા ॥૨॥

છાયા—પૃથિવ્યુદકાગ્નિમારુતાઃ તળવૃક્ષાઃ સર્વીજકાઃ ।

ત્રસાશ્ચ પ્રાણિનો જીવા ઇતિ, ઇતિ ઉક્તં મહર્ષિણા ॥૨॥

ટીકા—પૃથિવ્યુદકાગ્નિમારુતાઃ=પૃથિવીજલતેજોવાયવઃ, તથા સર્વીજકાઃ
વીજ સહિતાઃ, તળવૃક્ષાઃ=તળાનિ વૃક્ષાઃ વીજાનિ ચેતિ ત્રિવિધા વનસ્પતયઃ,
એવં ચ પૃથિવીકાયોઽપ્કાયોઽગ્નિકાયો વાયુકાયો વનસ્પતિકાયશ્ચેતિ પञ્ચૈકેન્દ્રિય-
પ્રાણિન ઇત્યર્થઃ, ચ=અપિ ત્રસાઃ પ્રાણિનઃ દ્વીન્દ્રિયાદયઃ ઇતિ=એતે સર્વે જીવાઃ= -
જીવપદવાચ્યાઃ, સન્તીતિ શેષઃ, ઇતિ મહર્ષિણા=તીર્થંકરાદિના ઉક્ત કથિતમ્ ॥૨॥

મૂલમ્--તૈસિં^૧ અચ્છર્ણજો^૨ણ, નિચ્ચં^૩ હોયઠ્ઠવં^૪ સિંયા^૫ ।

મળસા^૧ કાય^૨ વક્ષે^૩ણ, એવં^૪ હવઙ્^૫ સંજણ^૬ ॥૩॥

છાયા—તેષામ્ અક્ષણયોગેન, નિત્યં ભવિતવ્યં સ્યાત્ ।

મનસા કાયેન વાક્યેન, એવં ભવતિ સંયતઃ ॥૩॥

लिए ही सुख की प्राप्ति होती है, परंतु इस आचाररूपी निधि से
ऐसा अनुपम सुख मिलता है कि जिसका कभी नाश नहीं होता ॥१॥

अब आचार प्रणिधि की विधि का प्रतिपादन करते हैं—
‘पृथ्वी’ इत्यादि ।

પૃથિવી, જલ, અગ્નિ, વાયુ, તથા વીજ સહિત વનસ્પતિ, એ
પાંચ એકેન્દ્રિય તથા દ્વીન્દ્રિય આદિ ત્રસ પ્રાણી, સર્વ ‘જીવ’ શબ્દ કે
વાચ્ય છે અર્થાત્ એ સર્વ જીવ છે । એસા તીર્થંકર આદિ મહર્ષિયો
ને કહા છે ॥૨॥

અદ્યપકાળને માટે જ સુખની પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ આ આચાર રૂપી નિધિથી એવું
અનુપમ સુખ મળે છે કે જેનો ક્યારે પણ નાશ થતો નથી (૧)

પૃથ્વીં ઇત્યાદિ—હવે આચાર પ્રણિધિની વિધિનું પ્રતિપાદન કરે છે પૃથ્વી,
જળ, અગ્નિ, વાયુ તથા વીજ સહિત વનસ્પતિ એ પાંચ એકેન્દ્રિય તથા દ્વીન્દ્રિય
આદિ ત્રસ પ્રાણી, એ સર્વ જીવ શબ્દના વાચ્ય છે, અર્થાત્ એ બધા જીવ છે,
એમ તીર્થંકર આદિ મહર્ષિઓએ કહ્યું છે. (૨)

टीका-‘तेसि’ इत्यादि ।

भिक्षुणा मनसा=अन्तःकरणेन कायेन=शरीरेण वाक्येन=वाचा स्यात् केनापि प्रकारेण, एकेनापि केनचित् प्रकारेण हिंसाकरणे सर्वथा हिंसावर्जनं न सिध्यति, यदि केनापि प्रकारेण न हिंस्यात्, तदा सर्वथा हिंसात्यागी भवेत्, तथा च स्यात्=सर्वथेत्यर्थः । पृथिव्यादीनामक्षणयोगेन=हिंसनकर्मवर्जितेन नित्यं=सर्वदा भवितव्यं=वर्तितव्यम् । एवं हिंसानिरासशीलः साधुः संयतः=संयत-पदव्यपदेश्यो भवतीति सूत्रार्थः ॥३॥

पृथिवीकाययतनामाह-‘पुढविं’ इत्यादि ।

मूलम्-पुढविं भित्तिं शिलं लेपुं, नैव भिन्दे न संलिहे ।

तिविहेण करणजोएण, संजए सुसमाहिण ॥४॥

छाया-पृथिवीं भित्तिं शिलां लेपुं, नैव भिन्द्यात् न संलिखेत् ।

त्रिविधेन करणयोगेन, संयतः सुसमाहितः ॥४॥

टीका-‘पुढवि’ इत्यादि-

सुसमाहितः=चारित्राराधनतत्परः संयतः=साधुः पृथिवीं=भूमिं, भित्तिं=सरिदादिकूलम् शिलां=पाषाणम्, लेपुं=मृत्खण्डं त्रिविधेन=मनोवाक्कायैतत्त्रय

‘तेसिं’ इत्यादि । जब भिक्षु, मन वचन और कायसे अर्थात् इन तीन योगों में से किसी भी योग से हिंसा नहीं करता, तब ही समस्त हिंसा का परित्यागी हो सकता है । अतः पृथिवीकाय आदि की हिंसा से सदा सर्वदा दूर रहना चाहिए । इस प्रकार हिंसा का त्याग करने वाला साधु संयत कहलाता है ॥३॥

पृथिवीकाय की यतना कहते हैं-‘पुढविं’ इत्यादि ।

चारित्र की आराधना करने में तत्पर संयमी पृथिवी को, नदी आदि के किनारे को, पाषाण को, मिट्टी के ढेले को मन वचन

तेसिं० इत्यादि ज्यारे भिक्षु मनवचन अने कायाथी अर्थात् ये त्रय योगोमाना केछ पण्य योगथी हिंसा नथी करतो, त्यारे न समस्त हिंसाने। परि-त्यागी जनी शडे छे तेथी करीने पृथिवी आदि हिंसाथी सदा सर्वदा दूर रहेवुं जगज्जे ये प्रकारे हिंसाने त्याग करनार साधु संयत कहवाय छे (३)

पृथिवीकायनी यतना छडे छे-पुढविं० इत्यादि।

चारित्रणी आराधना करवामा तत्पर संयमी पृथिवीने, नदि आदिना किनाराना पथरने, माटीना ढेक्षने, मनवचन कायाथी लेहे नहि, भील द्वारा लेदावे

गतत्रित्वसंख्याप्रयुक्तभेदत्रयविशिष्टेन, करणयोगेन=करणं=करणकारणानुमोदनलक्षणस्त्रिविधो व्यापारस्तस्य योगः=मनोवाक्कायेन प्रत्येकं सम्बन्धः, तेन तयोक्तेन नैव भिन्धात्=नैव विदारयेत् न खण्डयेदित्यर्थः, तथा न संलिखेत्, रेखाघर्षणादिकं न कुर्यादित्यर्थः ॥ ४ ॥

मूलम्—सुद्धपुढवीं न निसीएँ, सरजस्केमि अ आसणे ।

परमंजित्तु निसीइज्जा जाइत्तां जस्स उग्गंहं ॥५॥

छाया-शुद्धपृथिव्यां न निपीदेत्, सरजस्के च आसने ।

प्रमृज्य तु निपीदेत्, याचित्वा यस्य अवग्रहम् ॥ ५ ॥

टीका—‘सुद्धपुढवि’ इत्यादि—

संयतः शुद्धपृथिव्यां=शस्त्रापरिणतायां सचित्तायां भूमौ इत्यर्थः । (अत्र सप्तमीस्थाने द्वितीया) सरजस्के=सचित्तरेणुसंसर्गिणि आसने=पीठफलकादौ च न निपीदेत्=नोपविशेत् । अन्यत्र अचित्तभूमौ तु यस्याचित्तभूम्यादि तस्य अवग्रहम्=अनुज्ञां याचित्वा, प्रमृज्य=रजोहरणेन संशोध्य निपीदेत्=उपविशेत् । मार्गादौ तु शक्रेन्द्राज्ञया साधुरूपवेशनादिकं कुर्यात्, इति साधुसामाचारी ।

कायसे न भेदे, न दूसरे से भिदावे, और न भेदते हुए को भला जाने । तथा न उनपर रेखा करे, न उन्हे घिसे, न दूसरे से ये क्रियाएँ करावे न करते को भला जाने ॥ ४ ॥

‘सुद्धपुढवीं’ इत्यादि । संयमी, शस्त्र से अपरिणत-सचित्त भूमिपर तथा सचित्त रजके संसर्ग से युक्त आसन पर न बैठे और जो भूमि अचित्त हो, उस पर भी उस के स्वामी से आज्ञा लेकर, रजोहरणसे प्रमार्जन करके बैठे । मार्ग में जब कि स्वामी उपस्थित नहीं रहता, तब शक्रेन्द्र की आज्ञा लेकर साधु बैठना आदि क्रियाएँ करे । ऐसी साधुसमाचारी है ।

નહિ અને ભેદનારને ભલો બાણે નહિ, તથા તેના ઉપર રેખા કરે નહિ, તેને ઘસે નહિ, ધીબા પાસે એ ક્રિયાઓ કરાવે નહિ, અને કરનારને ભલો બાણે નહિ (૪)

સુદ્ધપુદ્ધવીં ० ઇત્યાદિ સંયમી શસ્ત્રથી અપરિણત-અચિત્ત ભૂમિપર તથા અચિત્ત રજના સંસર્ગથી યુક્ત આસનપર બેસે નહિ, અને જે ભૂમિ અચિત્ત હોય તેના પર પણ એના સ્વામીની આજ્ઞા લઇને રજોહરણથી પ્રમાર્જન કરીને બેમે માર્ગમાં બન્યારે સ્થાનનો સ્વામી હાજર ન હોય, ત્યારે શક્રેન્દ્રની આજ્ઞા લઇને સાધુ બેસવા આદિ ક્રિયાઓ કરે એવી સાધુ સમાચારી છે

सचित्तपृथिव्यादौ स्वाम्यनुज्ञयाऽपि न साधुनोपवेष्टव्य, पृथिवीकाय-
विराधनाया अपरिहार्यत्वात्, अचित्तपृथिव्यादौ तु स्वाम्यनुज्ञां विना नोपवेष्ट-
व्यम्, अदत्तादानदोषप्रसङ्गादिति भावः ॥६॥

अपक्वाययतनामाह—‘सीओदगं’ इत्यादि—

मूलम्—सीओदगं न सेविज्जा, सिला वुट्टं हिमाणि थं ।

उसिणोदगं तत्तफासुयं, पडिगाहिज्ज संजए ॥६॥

छाया-शीतोदकं न सेवेत, गिला वृष्टं हिमानि च ।

उष्णोदकं तप्तप्रासुकं, प्रतिगृहीयात् संयतः ॥ ६ ॥

टीका—संयतः=साधुः शीतोदकं=भूमिगतं नदीरूपकासारादिसम्बन्धि
सचित्तजलं शस्त्रापरिणतमित्यर्थः गिलाः=शिलातुल्यत्वालक्षणया वर्षोपलान वृष्टं=
वर्षोदकं हिमानि=प्रालेयजलानि ‘वर्फ’ इति भाषाप्रसिद्धानि च न सेवेत ।
तर्हि कथं साधुर्निर्वहेत् ? इत्याह—उष्णोदकं=प्रतीत, तप्तप्रासुकं, तप्त च प्रासुकं
चेति समाहारद्वन्द्वः, तत्र तप्तं=मेथिकाशाकादिपरिश्राणजलम् ‘ओसावण’ इति
भाषाप्रसिद्धं, प्रासुकं=तिलतण्डुलतक्रादीनां तोयं प्रतिगृहीयात्, याचित्वा तत्स्वा-
मिना दत्त गृहीयादित्यर्थः ॥ ६ ॥

सचित्त भूमिपर तो स्वामी की आज्ञा लेकर भी नहीं बैठना
चाहिए, क्योंकि वहां बैठने से पृथिवी काय के जीवों को विराधना
का परिहार नहीं हो सकता और अचित्त भूमि आदि पर विना
स्वामी की आज्ञा के नहीं बैठना चाहिए । ऐसा न करने से अद-
त्तादान दोष लगना है ॥ ५ ॥

अब अपक्वाय की यतना कहते हैं—‘सीओदगं’ इत्यादि ।

संयमी भूमिगत नदी, कूप, तालाव आदि के सचित्त जलकों,
ओलोंको, वर्षा के जलको, हिम (पाले) को कभी सेवन न करे,

सचित्त भूमिपर तो स्वामीनी आज्ञा लधने पणु ठेसवु न लेधये, शरणुके त्या
ठेसवार्थी पृथिवीकायना छवोनी विराधनाने परिहार थछ शकतो नथी, अने अचित्त
भूमि आदिपर स्वामीनी आज्ञा विना ठेसवुं न लेधये. ठेस न करवाथी अदत्तादान
दोष लागे छे (५)

डवे अपक्वायनी यतना कहे छे—सीओदगं इत्यादि.

संयमी भूमिगत नदी, कूवा, तालाव आदिना सचित्त जलने, कगने, वर्षाना
जलने, हिमने कदापि सेवे नहिः परंतु ठेनु पावरी. ओसावण, तथा तल, थोणा

मूलम्-उदउल्लं^२ अप्पणो^३ कायं^४, नैव पुंछे^५ न संलिहे^६ ।

समुत्पेह^{१०} तहां भूयं^{११} नो णं^{१२} संघट्टे^{१३} मुणी^{१४} ॥७॥

छाया-उदकार्द्रम् आत्मनः कायं, नैव प्रोच्छेत् न संलिखेत् ।

समुत्प्रेक्ष्य तथाभूतं, नो तत् मुनिः संघट्टयेत् ॥ ७ ॥

टीका-‘उदउल्लं’ इत्यादि-

मुनिः=साधुः भिक्षादौ प्रविष्टः उदकार्द्रं=वृष्ट्यादिसचित्तजलविलम्बम्
आत्मनः=स्वस्य कायं=शरीरं नैव प्रोच्छेत्=वाससा तज्जलं नैव शोषयेत्, तथा
न संलिखेत्=नाङ्गुल्यादिना तदुपरि रेखां कुर्यात्, तथाभूतम् उदकार्द्रमङ्गं
समुत्प्रेक्ष्य=निरीक्ष्य, तत् अङ्गं न संघट्टयेत्=न स्पृशेत्, अङ्गप्रत्यङ्गादिनाऽपि
इत्यर्थः । उपलक्षणमेतद् वस्त्रपात्रादीनामपि, तेन सचित्तविलम्बानां वस्त्रपात्रा-
दीनां निष्पीडनं प्रोच्छन्नादिकं साधुना न विधेयमिति भावः ॥ ७ ॥

वरन् उष्ण जल, ओसावण, तथा तिल, चावल और छांछ की आंछ
तथा छांछ का धोवन प्रासुक हो तो उसके स्वामी से याचना करके
ग्रहण करें ॥ ६ ॥

‘उदउल्लं’ इत्यादि । भिक्षा आदि के लिए गया हुआ साधु
वर्षा आदि के सचित्त जलसे भीगे हुए अपने शरीर को वस्त्र आदि
से न पोंछे, न उसपर अंगुली आदि से लकीर खींचे । भीगे हुए
शरीर को देख कर किसी का संघटा न करे, न किसी अङ्गोपाङ्ग से
स्पर्श करे । यह उपलक्षण है इस लिए यह भी समझ लेना चाहिए
कि-साधु, सचित्त जलसे भीगे हुए वस्त्र पात्र को भी न पोंछे, न
स्पर्श करे, न निचोड़े और न धूपमें सुखावे ॥ ७ ॥

अने छाशनी पराश तथा छाशनु धोवणु प्रासुक होय तो ओना स्वामीनी याचना
करीने अङ्गुली करे. (६)

उदउल्लं इत्यादि भिक्षा आदिने भाटे गयेले साधु वर्षा आदिना सचित्त
जलसे भीगा तो पोताना शरीरने वस्त्र आदिथी लूछे नहि, तेनी उपर आगणी
आदिथी रेखा हरे नहि लीजेला शरीरने कोठनु संघटन न करे, के कोठना अंगो-
पागने स्पर्श न करे आ उपलक्षण छे तेथी ओम पणु समझ लेनु नेछये के-साधु
सचित्त जलसे भीगा वस्त्रपात्रने लूछे पणु नहि, स्पर्श न करे, निचोवे नहि
अने तडकाभा सुखे नहि (७)

अथ तेजस्काययतनामाह—‘इंगालं’ इत्यादि ।

मूलम्—इंगालं अंगणिं अर्चिं अलायं वा सजौइयं ।

न उंजिज्जा न घट्टिज्जा, नो णं निव्वावए मुणी ॥८॥

छाया—अङ्गारम् अग्निम् अर्चिः, अलातं वा सज्योतिः ।

नोत्सिञ्चेत् न घट्टयेत्, नो तत् निर्वापयेत् मुनिः ॥८॥

टीका—मुनिः=साधुः अङ्गारं=निज्वालं समिद्धतवहिम् अग्निम्=अयः
पिण्डस्थम्, अर्चिः=अनलादुत्थितां ज्वालां वा=अथवा सज्योतिः=साग्निकम्,
अलातम्=अर्द्धदग्धं दारु, न उत्सिञ्चेत्=न प्रदीपयेत्, न घट्टयेत्=न घर्षणादिना
उत्पादयेत्, ‘णं’ तम्=अङ्गारादिकं नो निर्वापयेत्=नो विध्यापयेत् उदकादिने-
त्यर्थः, अग्न्यारम्भश्चारित्रविघाताय भवतीति भावः ॥८॥

अथ वायुकाययतनामाह—‘तालियटेण’ इत्यादि ।

मूलम्—तालियंटेण पत्तेण सांहाए विहुण्णेण वा ।

नं वीइज्जं अप्पणो कायं, बाहिरं वा वि पुग्गलं ॥९॥

छाया—तालवृन्तेन पत्रेण, शाखाया विधूननेन वा ।

न वीजयेदात्मनः कायं, बाह्यं वापि पुद्गलम् ॥९॥

अथ तेजस्काय की यतना कहते हैं—‘इंगालं’ इत्यादि ।

संयमी, अंगार को लोहे आदि के गोले में प्रविष्ट अग्निको,
अग्निकी ज्वालाको, अग्नि सहित अधजले काष्ठ को न जलावे और
न घर्षण आदि करके अग्नि उत्पन्न करे तथा न अङ्गार आदि को
जलादि से बुझावे, तात्पर्य यह है कि अग्निकाय के आरम्भ से
चारित्र का घात होता है इसलिए साधु सर्वथा अग्निकायका
आरम्भ त्यागे ॥ ८ ॥

इधे तेजस्कायनी यतना कहे छे— इंगालं० इत्यादि

संयमी अंगाराने, लोढा आदिना गोणामा प्रवेशेला अग्निने, अग्निनी
ज्वालाणाने अग्नि साथेना अर्धा णगेशा लाकडाने णाणे नडि अने घर्षण आदि
करीने अग्निने उत्पन्न करे नडि, तेमज्ज अंगारा आदिने ज्वालादिथी पुआवे नडि
तात्पर्य अे छे के अग्निकायना आरंभथी चारित्रने घात थाय छे तेथी साधु
सार्वथा अग्निकायने आरंभ त्यागे (८)

ટીકા-સાધુઃ આત્મનઃ=સ્વસ્ય કાયં=શરીરમ્ અપિવા=અથવા વાહ્યં= શરીરાદ્વહિઃસ્થિતં પુદ્ગલં=દુગ્ધકુશરાદિ, તાલવૃન્તેન=તાલપત્રાદિરચિતવ્યજનેન, ઉપલક્ષણમેતદ્ વિદ્યુદ્વચજનાદીનામપિ, પત્રેણ કમલપત્રાદિના, શાખાયાઃ=વૃક્ષા- દિશાખાયાઃ વિધૂનનેન=આન્દોલનેન, ત્રુટિતયા પલ્લવયુક્તલઘુતરશાખયા વા, વિધૂ- નનેન વા=વીજનકેન વા ન વીજયેત્=શૈત્યાદિપ્રાપ્ત્યૈ ન સમીરમુત્પાદયેદિત્યર્થઃ॥૯॥

અથ વનસ્પતિકાયયતનામાહ—‘તળરુક્ષં’ इत्यादि ।

મૂલમ્—તળરુક્ષં ન છિંદિજ્ઞા, ફલં મૂલં ચ કસ્સઈ ।

આમંગં વિવિહં વીયં, મળંસાવિ ણં પત્થં ॥૧૦॥

છાયા-તળ-વૃક્ષં ન છિન્ધ્યાત્, ફલં મૂલં ચ કસ્યચિત્ ।

આમકં વિવિધં વીજં, મનસાઽપિ ન પ્રાર્થયેત્ ॥૧૦॥

ટીકા-સાધુઃ તળવૃક્ષં=તળાનિ ચ વૃક્ષાશ્ચેતિ સમાહારદ્વન્દ્વઃ । તત્ર તળાનિ=કુશકાશાદીનિ, વૃક્ષાઃ=આમ્રાદયઃ, તાન, તથા કસ્યચિત્ પાદપાદેઃ ફલં મૂલં ચ ન છિન્ધ્યાત્=શસ્ત્રેણ હસ્તાદિના વા ન ભઙ્ગ્યાત્, વિવિધમ્=

अव वायुकाय की यतना कहते हैं—‘तालियंटेण’ इत्यादि ।

સાધુ, અપને શરીર કો તથા અન્ય ધુગ્ધ આદિ કો તાલપત્ર (પંખે)સે અથવા વિજલી આદિ કે કિસી પ્રકાર કે સી પંખેસે, કમલ કે પત્તેસે, વૃક્ષ કી ડાલિયોં કે હિલાનેસે, અથવા ટૂટી હુઈ-પલ્લવ યુક્ત છોટી શાખાસે શીતકી પ્રાપ્તિકે લિખ ન વીજે, અર્થાત્ વાયુકાય કો ઉત્પન્ન ન કરે ॥ ૯ ॥

अव वनस्पतिकाय की यतना कहते हैं—‘तणरुक्खं’ इत्यादि ।

સાધુ દ્વં કાશ આદિ ઘાસ કો તથા આમ્ર આદિ વૃક્ષોં કો કિસી વૃક્ષ આદિ કે ફલ યા મૂલ કો હાથ સે યા હથિયાર (શસ્ત્ર)

હવે વાયુકાયની યતના કહે છે — તાલિયંટેણં ઇત્યાદી

સાધુ પોતાના શરીરને તથા અથ દૂધ આદિને તાલપત્ર (પંખા)થી અથવા વિજળી આદિના કોઈ પ્રકારના પણ પંખાથી, કમળના પાદડાથી વૃક્ષની ડાળી પરથી તોટી પાદડાવાળી નાની ડાળીથી ઠડકની પ્રાપ્તિને માટે વીજે નહિ, અર્થાત્ વાયુકાયને ઉત્પન્ન કરે નહિ (૯)

હવે વનસ્પતિકાયની યતના કહે છે—તળરુક્ષં ઇત્યાદિ

સાધુ દાહડો, કાશ, આદિ ઘાસને તથા આળો આદિ વૃક્ષોને, કોઈ વૃક્ષાદિના ફળ યા મૂળને હાથથી યા હથિયારથી છેદે નહિ, અને શાલિ (ડાંગર) આદિ

अनेकप्रकारम् आमकं=शस्त्रापरिणतं सचित्तमिति यावत्, वीजं=शाल्यादिकं मनसाऽपि न प्रार्थयेत्=नेच्छेत्, किं पुनर्वाकायाभ्यामिति भावः ॥१०॥

मूलम्--गहणेसु न चिद्विज्ञा वीजेषु हरिणेषु वा ।

उदङ्गमि तद्वा निञ्चं, उत्तिगर्षणगेषु वा ॥११॥

छाया-गहनेषु न तिष्ठेत् वीजेषु हरितेषु वा ।

उदकेषु तथा नित्यम् उत्तिगर्षणकेषु वा ॥११॥

टीका-‘गहणेसु’ इत्यादि-

मुनिः गहनेषु=निविडेषु काननकुञ्जादिषु, वीजेषु=प्रसारितशालियत्र-गोधूमादिकणेषु, वा=अथवा हरितेषु=दूर्वापल्लवादिषु हरितकायेषु, तथा उदके=वनस्पतिकायविशेषे वा=अथवा उत्तिगर्षणकेषु=उत्तिङ्गाः=छत्राकादयः वीटिका-नगरादयो वा, पनकाः=प्रावृषि भूमिकाष्ठादिषु पञ्चवर्णाः तद्व्यसंलग्नाः वनस्पति-विशेषाः “लीलन फूलन” इति भाषाप्रसिद्धाः, तत्र नित्यं=सर्वदा कदाचिदपीति भावः, न तिष्ठेत् । उपलक्षणं चैतत् तेन गमनोपवेशनावस्थानादिकं न कुर्यादित्यर्थः, गहनकाननप्रवेशादौ संघट्टनादिदोषप्रसङ्गेरिति ॥११॥

से न छेदे और शालि आदि सचित्त वनस्पति को लेने की मनसे भी झुच्छा न करे ॥१०॥

‘गहणेसु’ इत्यादि । गहन कानन उद्यान आदिमें तथा जहाँ शालि, गेहू आदि फैले हुए हों, उन स्थानों में और दूब पल्लवादि हरितकायपर उदक नामक वनस्पति पर छत्राक (सांपछत्ता) वनस्पति पर अथवा कीडीनगरे (चिउंटियोंके स्थान) पर तथा लीलन फूलन पर कभी न ठहरे । उपलक्षणसे यह भी समझना चाहिए कि-आना जाना उठना बैठना आदि कोई भी क्रिया इन पर नहीं करे । गहन

सचित्त वनस्पतिने देवानी बात तो शी, पणु मनशी पणु देवानी छच्छा करे नहि (१०)

गहणेसु० छट्याही गहन वन उद्यान आदिमा, जया डगर, घडं, आदि पडेल होय, ओ स्थानोमा अने हल पादडा आदि लीलोतरी पर, उदक नामनी वनस्पतिपर, छत्राक (सापछत्री) वनस्पतिपर, अथवा कीडीनगर (कीडीओना राइडा) पर तथा लीलकूल पर कदापि उला रडेवुं नहि उपलक्षणथी ओम पणु समथ देवु के आववु-जवुं उठवुं-ओसवु आदि डोछ पणु किया ओनी उपर करवी नहि.

અથ ત્રસકાયયતનામાહ- 'તસે' ઇત્યાદિ-

મૂલમ્-તસે પાળે ન હિંસિજ્ઞા, વાય્યા અદુવ કમ્મુણા ।

ઉવરંઓ સર્વભૂણસુ, પાસેજ્ઞ વિવિહં^{૧૦} જંગં ॥૧૨॥

છાયા-ત્રસાન્ પ્રાણિનઃ ન હિંસ્યાત્ વાચા અથવા કર્મણા ।

ઉપરતઃ સર્વભૂતેષુ પશ્યેદ્ વિવિધં જગત્ ॥ ૧૨ ॥

ટીકા-સાધુઃ વાચા=વચનેન અથવા કર્મણા=કાયિકવ્યાપારેણ, અત્ર કાયાન્તઃ- પાતિત્વાન્મનસોડ્નુપાદાનં, તથા ચ 'કર્મણા' ઇતિ પદેનૈવ મનસેત્યર્થલાભઃ । ઉપલક્ષણં ચૈતત્ ત્રિવિધકરણયોગસ્યાપિ-કેનાપિ પ્રકારેણેત્યર્થઃ । ત્રસાન્ પ્રાણિનઃ=દ્વીન્દ્રિયાદીન ન હિંસ્યાત્=ન દ્રુહ્યાત્, અતएव સર્વભૂતેષુ=સકલજીવેષુ ઉપરતઃ=નિવૃત્તઃ રાગદ્વેષરહિતઃ સન્ વિવિધં=વિચિત્રં જગત્ સ્થાવરજઙ્ગમાત્મકં સંસારં પશ્યેત્=સમાલોચયેત્, યદ્ 'ઇમે જીવાઃ કર્મપરતન્ત્રાઃ સ્વર્ગનરકાદિગતિં લભમાનાઃ ઇષ્ટવિયોગાનિષ્ટસંયોગાદિના ક્લેશસાગરે વહમાના ન કદાચિદ્

વનમેં પ્રવેશ આદિ કરને સે સંઘટા આદિ દોષ લગ જાને કી આશઙ્કા રહતી હૈ ઇસ લિએ વહાં મી મુનિ યતના મેં સાવધાન હોવેં ॥૧૧॥ ત્રસકાય કી યતના કહતે હૈ—'તસે પાળે' ઇત્યાદિ ।

સાધુ વચન ઓર કાય સે તથા કાય મેં અન્તર્ગત હોને સે મન સે મી અર્થાત્ ત્રીન કરણ ત્રીન યોગ સે દ્વીન્દ્રિય આદિ ત્રસ પ્રાણિયોં કી હિંસા ન કરે, ઇસ લિએ સમસ્ત પ્રાણિયોં મેં રાગદ્વેષ રહિત હોકર ત્રસ સ્થાવર જીવરૂપ જગત કો દેખે વિચારે કિ—'યે જીવ કર્મોં કે વશ હોકર નરક તિર્યંચ આદિ ગતિયો કો પાકર ઇષ્ટ વિયોગ અનિષ્ટ-સંયોગ આદિ નિમિત્તોં સે ક્લેશોં કે સમુદ્ર મેં વહતે

ગહુન વનમા પ્રવેશવાથી સંઘટાઅદિ દોષ લાગવાની આશંકા રહે છે, તેથી ત્યા પશુ મુનિ યતનામા સાવધાન રહે (૧૧)

ત્રસકાયની યતના કહે છે-તસે પાળે ઇત્યાદિ

વચન અને કાયથી તથા કાયમા અન્તર્ગત હોવાથી મનથી પણ અર્થાત્ ત્રણ કરણ અને ત્રણ યોગથી દ્વીન્દ્રિયાદિ ત્રસ પ્રાણીઓની હિંસા સાધુ ન કરે તેથી સમસ્ત પ્રાણીઓમા રાગદ્વેષ રહિત થઈને ત્રસ સ્થાવર જીવરૂપ જગતને જુએ, વિચારે, કે—'આ જીવો કર્મોને વશ થઈને નરક તિર્યંચ આદિ ગતિઓને પામીને ઇષ્ટ વિયોગ અનિષ્ટ સંયોગ આદિ નિમિત્તોથી ક્લેશના સમુદ્રમા વહેતાં

विश्रान्तिं लभन्ते' इत्यादि परिणामदुःखस्वरूपत्वमनित्यत्वादिकं च जगतः स्वभावं समालोचयतो वैराग्यमुपजायते । किं च साधुना संसारसागरोत्तरणपो- तपात्रदशा द्वादशाप्यनुप्रेक्षाश्चिन्तनीया इति भावः ॥ १२ ॥

अथ सूक्ष्मयतनामाह- 'अट्ट' इत्यादि ।

मूलम्—अट्ट सुहमांइं पेहाए, जाइं जाणित्तु संजए ।

दयाहिगारी भूयेसु, आंस चिट्ठं सँएहि वा ॥१३॥

छाया-अष्टौ सूक्ष्माणि प्रेक्ष्य यानि ज्ञात्वा संयतः ।

दयाधिकारी भूतेषु आसीत् तिष्ठेत् शयीत वा ॥ १३ ॥

टीका-संयतः यानि अष्टौ सूक्ष्माणि वक्ष्यमाणानि, तानि ज्ञात्वा=विदित्वा भूतेषु=जीवेषु दयाधिकारी=दयापालनयोग्यतापन्नो भवति । तानि प्रेक्ष्य=सम्यङ्- निरीक्ष्य आसीत्=उपविशेत्, तिष्ठेत्=अवस्थानं कुर्यात्, शयीत=सुप्यात् ॥१३॥

मूलम्—कयराइं अट्ट सुहमांइं, जाइं पुच्छिज्ज संजए ।

इमांइं तांइं मेहावी, आइक्खिज्ज विअक्खणो ॥१४॥

हुए कभी विश्रान्ति नहीं पाते । यह संसार परिणाम में दुःखरूप तथा अनित्य है' इस प्रकार का विचार करे । विचार करने वाले का वैराग्य बढ़ता है । तात्पर्य यह कि-साधु को संसारसागर से पार उतरने के लिए पोत (नौका) के समान अनित्य अशरण आदि बारह भावनाएँ भानी चाहिए ॥१२॥

'अट्ट सुहमांइं' इत्यादि । संयमी (साधु), आगे कहे जाने वाले आठ सूक्ष्मों को जानकर जीवदया पालने का अधिकारी (योग्यतावान्) होता है । उनको सम्यक् प्रकार से निरीक्षण करके बैठे खड़ा रहे और शयन करे ॥१३॥

कदापि विश्रान्ति प्राप्तता नहीं आ संसार परिणामे दुःखरूप तथा अनित्य छे ' अने प्रमाणे विचारे अने विचार करनारही वैराग्य वधे छे तात्पर्य अने छे के- साधुअने संसारसागरथी पार उतारवाने भाटे नौकानी समान अनित्य अशरण आदि बार भावनाअने लाववी जेधअने (१२)

अट्टसुहमाइं इत्यदि संयमी (साधु) आगण कहेवाभा आवनारा आठ सूक्ष्मोने जखीने जवदया पाणवानो अधिकारी (योग्यतावाणो) अने छे अने सम्यक् प्रकारे निरीक्षण करीने असे, उबो रहे अने शयन करे (१३)

છાયા-કતરાણિ અષ્ટૌ સૂક્ષ્માણિ યાનિ પૃચ્છેત્ સંયતઃ ।

इमानि तानि मेधावी आचक्षीत विचक्षणः ॥ १४ ॥

ટીકા-‘કયરાઈ’ इत्यादि—

કતરાણિ=કાનિ અષ્ટૌ સૂક્ષ્માણિ=સૂક્ષ્મશબ્દવાચ્યાનિ इति યાનિ વિપચી-
કૃત્ય સંયતઃ દયાધિકારાભિલાપી પૃચ્છેત્ । વિચક્ષણઃ=ધર્મોપદેશકુશલઃ મેધાવી=
સ્થિરપ્રજ્ઞઃ इमानि=વક્ષ્યમાણાનિ તાનિ=સૂક્ષ્માણિ આચક્ષીત=કથયેત્ । ‘સંજણ’
इतिपदेन प्राणियतनापरत्वं सूचितम्, “मेधावी” इत्यनेन धारणाशक्तिसपन्ने-
नैव पूर्वापरविरोधपरिहारपूर्वकं व्याख्यातुं शक्यते । ‘विअक्खणो’ इत्यनेन द्रव्य
क्षेत्रकालभावज्ञस्यैव व्याख्यानं श्रोतॄणां लाभाय भवतीति प्रतीयते ॥१४॥

अष्टानां सूक्ष्माणां नामानि निर्दिशति—‘सिणेहं’ इत्यादि—

मूलम्—सिणेहं पुष्फसुहमं च पाणुत्तिगं तहेव यं ।

पणंगं वीयहरियं च अंडसुहमं^१ च^१ अंटुमं ॥१५॥

‘કયરાઈ’ इत्यादि । दया पालन का अभिलापी पूछे कि—हे
गुरु महाराज ! वे आठ सूक्ष्म कौन कौन हैं, ? तब धर्मोपदेश देने
में कुशल स्थिर प्रज्ञावाले गुरुमहाराज आगे कहे जाने वाले आठ
सूक्ष्म बतावें ।

‘સંજણ’-પદસે પ્રાણિયોં કી યતના મેં તત્પરતા સૂચિત કી ગઈ
હૈ । ‘મેધાવી’ શબ્દસે યહ પ્રગટ હોતા હૈ કિ—જિસમેં ધારણાશક્તિ હોતી
હૈ વહી પૂર્વાપરવિરોધરહિત વ્યાખ્યાન કર સકતા હૈ । ‘વિઅક્ખણો’ શબ્દ
સે યહ પ્રગટ હોતા હૈ કિ જો દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ ભાવ કા જ્ઞાતા હોતા
હૈ ઉસી કે વ્યાખ્યાન સે શ્રોતાઓં કો લાભ હો સકતા હૈ ॥૧૪॥

કયરાઈ . ઇત્યાદિ દયા પાલનનો અભિલાપી પૂછે છે કે—હે ગુરુ મહારાજ !
એ આઠ સૂક્ષ્મો કયા કયા છે । ત્યારે ધર્મોપદેશ આપવામા કુશળ એવા સ્થિર
પ્રજ્ઞાવાળા ગુરુમહારાજ આગળ કહેવામા આવનારા આઠ સૂક્ષ્મો બતાવે છે.

સજણ પદથી પ્રાણીઓની યતનામા તત્પરતા સૂચિત કરી છે મેધાવી
શબ્દથી એમ પ્રકટ થાય છે કે—તેનામા ધ્યાનશક્તિ હોય છે તે જ પૂર્વાપર
વિરોધ રહિત વ્યાખ્યાન કરી શકે છે વિઅક્ખણો શબ્દથી એમ પ્રકટ થાય છે કે
દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ ભાવનો જ્ઞાતા હોય છે તેના વ્યાખ્યાનથી શ્રોતાએ ને લાભ
થઈ શકે છે. (૧૪)

છાયા-સ્નેહં પુષ્પસૂક્ષ્મં ચ પ્રાણ્યુત્તિજ્ઞં તથૈવ ચ ।

પનકં बीजहरितं च अण्डसूक्ष्मं च अष्टमम् ॥ ૧૫ ॥

ટીકા-સ્નેહં=સ્નેહસૂક્ષ્મમ્ અવશયાય-હિમ-કુઙ્ગટિકાદિરૂપમ્ । અત્ર ‘સિનેહં’ इति पदेनापकायविशेषः सूक्ष्मः स्नेहकायोऽपि गृह्यते । पुष्पसूक्ष्मं=उदुम्बरादिपुष्पसदृशं सूक्ष्मं, प्राणिसूक्ष्मं=यः प्राणी संचरमाण एव लक्ष्यंते न तु स्थितः, स चासौ सूक्ष्मः प्राणिसूक्ष्मः तं-कुन्ध्वादिकम् । उत्तिङ्गसूक्ष्मं=सूक्ष्म-कीटिकादीनां वृन्दम् कीटिकानगरादि, कीटिकादयः स्थिताः प्राणिनो घनीभूता अपि पृथिव्यादिवत्प्रतिभासमाना जीवत्वेन दुर्लक्ष्या भवन्तीति भावः । पनक-

અવ આઠ સૂક્ષ્મોં કે નામ ગિનાતે હૈં—‘સિનેહં’ ઇત્યાદિ ।

(૧) સ્નેહસૂક્ષ્મ-ઓમ, હિમ, ધૂંઅર આદિકો સ્નેહસૂક્ષ્મ કહતે હૈં, ઓર “સિનેહ” इस पदसे सूक्ष्म स्नेह काय भी लिया जाता है ।

(૨) પુષ્પસૂક્ષ્મ-ઁવર આદિ કે ફૂલોં કો પુષ્પસૂક્ષ્મ કહતે હૈં ।

(૩) પ્રાણિસૂક્ષ્મ-કુંથુવા આદિ પ્રાણી જો સૂક્ષ્મ હોને કે કારણ ચલતે સમય હી દીઠ પડતે હૈં, ઠહરે હુએ દિઠ્ઠાઈ નહીં દેતે ઉન્હૈં પ્રાણિસૂક્ષ્મ કહતે હૈ ।

(૪) ઉત્તિંગસૂક્ષ્મ-સૂક્ષ્મ કીડિં આદિ કા સમૂહ-કીડીનગર આદિ, વે એસે વારીક અવયવ વાલે હોતે હૈં કિ અનેક એક જગહ મિલ જાને પર મી પૃથિવી આદિ કે સમાન રંગ રૂપ હોને સે ‘વે જીવ હૈં’ એસે જલદી નહીં દિઠ્ઠાઈ દેતે ।

હવે આઠ સૂક્ષ્મમોના નામ ગણાવે છે:-‘સિનેહં’ ઇત્યાદિ

(૧) સ્નેહ સૂક્ષ્મ એસ (ઝાકળ), હિમ, ધૂમસ આદિને સ્નેહ સૂક્ષ્મ કહે છે અને સિનેહ શબ્દથી સ્નેહકાય પણ ગણવામા આવે છે

(૨) પુષ્પસૂક્ષ્મ—ઉગરા આદિના ફૂલોને પુષ્પસૂક્ષ્મ કહે છે

(૩) પ્રાણીસૂક્ષ્મ—કથવા આદિ પ્રાણી જે સૂક્ષ્મ હોવાને કારણે ચલતી વખતેજ જોવામા આવે છે, સ્થિર હોય ત્યારે જોવામા આવતા નથી, તેમને પ્રાણીસૂક્ષ્મ કહે છે

(૪) ઉત્તિંગ સમૂહ—અમ કીડીઓ આદિનો સમૂહ, કીડીનગર આદિ તે એવા બારીક અવયવવાળી હોય છે કે એક જગ્યાએ અનેક મળી હોય તો પણ પૃથિવી આદિના જેવા તેના રંગ રૂપ હોવાથી ‘આ જીવ છે’ એમ જલ્દી જોઈ શકાતુ નથી.

संयतः=साधुः एतानि=पूर्वोक्तानि अष्टविधानि सूक्ष्माणि एवम्=उक्त-

“एवमुद्याणि” इत्यादि । इन पूर्वोक्त आठ सूक्ष्मों को सम्यक्

एत्रमेयाणि० उत्थादि पूर्वोक्त आठ सूक्ष्मोने सम्यक् प्रकारे जाणीने साधु

रीत्या सर्वथा ज्ञात्वा सर्वेन्द्रियसमाहितः=सकलेन्द्रियदमनतत्परः अप्रमत्तः=सावधानः सर्वभावेन=मनसा वाचा कायेन त्रिविधकरणयोगेन नित्यं=समस्तं यतेत=यतनापरायणो भवेदित्यर्थः ।

ननु सूक्ष्मः स्नेहकायः सर्वतुष्टु दिवा रात्रौ च पतति, कथमेतस्य यतना साधुना संपादनीया ? इति चेदुच्यते—ऊर्ध्वप्रदेशानावरणे सति साधुना नक्तं तत्रावस्थानादिकं न विधेयम् । आवश्यकतायां तु वस्त्रादिनाऽङ्गमावृत्य निवा सस्थानमर्यादितभूमौ तथाविधप्रदेशे संचरणीयम् । दिवा तु निपतन्नेवासौ दिवा-करमण्डलग्रीष्मेणैव विनश्यतीति न तदर्थमावरणापेक्षा, नापि दिवाऽनावृतप्रदेश-

जानकर साधु पांचों इन्द्रियो और मन कों दमन करने में तत्पर तथा सावधान होकर तीन करण तीन योग से इन की यतना करने में परायण रहे ।

शिष्य—हे गुरुमहाराज ! सूक्ष्म स्नेहकाय तो सब ऋतुओं में दिन रात गिरती रहती है फिर साधु उसकी यतना कैसे कर सकते हैं ? ।

गुरु—हे शिष्य ! जो प्रदेश ऊपर से आच्छादित न हो वहां रात में साधु का निवास करने बैठने सोने घूमने फिरने आदि का कल्प नहीं है । अगर अवश्य कार्य हो तो शरीर को वस्त्रादि से आच्छादित करके निवास स्थान की मर्यादित भूमि के अन्दर अच्छाया में भी जा सकते हैं । दिन में तो सूर्यमण्डल की गर्मी से वह गिरती हुई ही नष्ट हो जाती है इसलिए दिन में उस की यतना के लिए आवरण की आवश्यकता नहीं है और न दिन में घूमने फिरने

पाये छद्रियो तथा मनने दमन करवाभां तत्पर तथा सावधान थधने त्रष्टु करणु योगथी जेनी यतना करवामा परायणु रहे

शिष्य—हे गुरुमहाराज सूक्ष्म स्नेहकाय तो ऋतुओं में रात ने हिवस पडया करे छे, तो पछी साधु जेनी यतना केवी रीते करी शके ?

गुरु—हे शिष्य ! जे प्रदेश उपरथी आच्छादित न होय, त्या रात्रे निवास करवानु, जेसवानुं, सूवानुं के करवा—करवानु साधुने कल्पतु नथी. जे जइरी कार्य होय तो शरीरने वस्त्रादिथी ठांकीने निवास स्थाननी मर्यादित भूमिनी अदर ओछायाभां जछ शके छे हिवसभा तो सूर्यमण्डलनी गरमीथी सूक्ष्म स्नेहकाय पडता ज नष्ट थछ जाय छे तेथी हिवसे तेनी यतनाने भाटे आवरणुनी आवश्यकता होती नथी, तेम ज हिवसे करवा—करवा आदिथी अयमभां सूक्ष्म स्नेहकायना निमित्तथी

સંચારેણ સાયોસ્તન્નિમિત્તકઃ સંયમાપચારઃ, વિહારભૂમાદ્વિહારભૂમૌ ચ સંચરણસ્ય શાસ્ત્રાઽઽજ્ઞાપિતત્વાદિતિ ભાવઃ॥

‘સંવ્વમાવેણ’ इति पदेन सर्वथा सर्वजीवसंरक्षणगन्तरेण चारित्राश्रयना न भवितुमर्हतीति, ‘अप्पमत्तो’ इत्यनेन प्रमादवान सम्यक् सूक्ष्मजीवानकायरक्षणं कर्तुं न क्षमते इति सूच्यते, ‘सन्विदिअसमाहिण्’ इत्यनेन रागद्वेषपरित्यागेनैव यतना संभवतीति व्यज्यते ॥१६॥

મૂલ્ય--‘ધુવં’^૧ ચ પડિલેહિજ્ઞા, જોગંસા પાયકમ્બલં!

સિજ્ઞમુચ્ચારંભૂમિં ચ,^૨ સંથારં અંદુવાસણં^૩ ॥૧૭॥

છાયા-ધુવં ચ પ્રતિલેખયેત્તુ યોગેન પાત્રકમ્બલમ્ ।

શય્યામુચ્ચારભૂમિ ચ સસ્તારકમથવાઽસનમ્ ॥૧૭॥

ટીકા-‘ધુવં’ इत्यादि ।

साधुः पात्रकम्बलं=पात्रं च कम्बलं चेति समाहारद्वन्द्वः, पात्रं काष्ठादि-मयं, कम्बलम्=ऊर्णातन्तुमयं, शय्यां=वसतिम् आवासभूमिमित्यर्थः उच्चारभूमि=

આદિ સે સંયમ મેં તત્પ્રયુક્ત (સૂક્ષ્મ સ્નેહકાય કે નિમિત્ત સે) કિસી પ્રકાર કા દોષ લગતા હૈ ક્યોંકિ, વિહાર ભૂમિ આદિ મેં વિચરને કી સાધુ કો શાસ્ત્ર મેં ભગવાને આજ્ઞા દી હૈ । જીવો કી સર્વથા રક્ષા કિયે વિના ચારિત્ર કી આરાધના નહીં હો સકતી યહ “સંવ્વ માવેણ” પદસે પ્રગટ કિયા હૈ । પ્રમાદી સૂક્ષ્મકાય ભલી માંતિ રક્ષા નહીં કર સકતા યહ “અપ્પમત્ત ” પદસે સૂચિત કિયા હૈ । “સન્વિદિઅસમાહિણ્” પદસે યહ વ્યક્ત કિયા ગયા હૈ કિ રાગદ્વેષ કા ત્યાગ કરને સે હી યતના કા પાલન હો સકતા હૈ ॥૧૬॥

‘ધુવંચ’ इत्यादी । साधु काष्ठ आदि के पात्र का, निवास भूमि का, उच्चार प्रस्रवण भूमिका, शयनोयोगी तृण आदि के बने हुए

કોઈ પ્રકારનો દોષ લાગતો નથી, કારણ કે વિહાર ભૂમિમા વિચરવાની સાધુને શાસ્ત્રમાં ભગવાને આજ્ઞા આપી છે જીવોની સર્વથા રક્ષા કર્યા વિના ચારિત્રની આરાધના થઈ શકતી નથી, એ સંવ્વમાવેણ પદથી પ્રકટ કર્યું છે, પ્રમાદી સાધુ સૂક્ષ્મ કાયની રક્ષા સારી રીતે કરી શકતો નથી એ અપ્પમત્ત શબ્દથી સૂચિત કર્યું છે સન્વિદિઅસમાહિણ્ પદથી એમ વ્યક્ત કરવામાં આવ્યું છે કે રાગદ્વેષનો ત્યાગ કરવાથી જ યતનાનું પાલન થઈ શકે છે (૧૬)

ધુવંચ૦ ઇત્યાદિ કાષ્ઠ આદિના પાત્રનુ, નિવાસ ભૂમિનુ, ઉચ્ચાર પ્રસ્રવણની ભૂમિનુ, શયનોપયોગી તૃણ આદિના બનેલા સસ્તારકનુ, પીઠ, ફલક આદિ આસનનુ

मलाद्युत्सर्जनस्थानम्, तथा संस्तारकं=शयनोपयोगि तृणादिनिर्मितमास्तरणम्, आसनं=पीठफलकादिकं, योगेन=एकाग्रलक्षणेन, ध्रुवं=नियमेन काले काले प्रति लेखयेत्, उपलक्षणमिदं सदोरकमुखवस्त्रिकारजोहरणादीनामपि ॥१७॥

मूलम्-उच्चारं पासवणं, खेलां^१ सिंघाणजल्लियं ।

फासुयं पडिलेहिता,^२ परिट्ठाविज्ज^३ संजए^४ ॥१८॥

छाया-उच्चारं प्रस्रवणं श्लेष्माणं सिंघाण जल्लं च ।

प्रासुकं प्रतिलेख्य प्रतिष्ठापयेत् संयतः ॥१८॥

टीका-‘उच्चारं’ इत्यादि ।

संयतः साधुः प्रासुकम्=अचित्तं स्थानं प्रतिलेख्य=सम्यङ्निरीक्षयेत्यर्थः, उच्चारं=पुरीषं, प्रस्रवणं=मूत्रं, श्लेष्माणं=कफं, सिंघाणजल्लं=नासिकामलं च परिष्ठापयेत्=उत्सृजेत् परित्यजेदिन्यर्थः । उच्चारादिसमुत्सर्जनमचित्तप्रदेशे एव कार्यम् । प्रासुकस्थाननिश्चयश्च प्रतिलेखनं विना न सम्भवतीति स्थानप्रतिलेखनं विधायोच्चारादि कुर्यादिति भावः ॥१८॥

संस्तारक का, पीठ, फलक आदि आसन का एकाग्र चित्तसे यथाकाल अवश्य ही प्रतिलेखन करे, उपलक्षण से सदोरकमुखवस्त्रिका और रजोहरण आदि सब उपकरणों का भी प्रतिलेखन करे ॥१७॥

‘उच्चारं’ इत्यादि । साधु, जीवरहित स्थान में सम्यक् प्रकार देख कर उच्चार प्रस्रवण कफ तथा नासिका, और कान का मल त्यागे, उच्चार प्रस्रवण आदि का त्याग अचित्त प्रदेश में ही करना चाहिए, अचित्त प्रदेश का निश्चय भली भाँति प्रतिलेखन किये बिना नहीं हो सकता एतएव स्थान का प्रतिलेखन करके ही मलादि को परिठवना चाहिए ॥ १८ ॥

श्लेष्माणं चित्तस्थी यथाकाल साधु अवश्य प्रक्षिप्तं करे उपलक्षणं सुषुप्तवस्त्रिका अने रजोहरण आदि यथा उपलक्षणानु पाशु प्रतिलेखन करे. (१७)

उच्चारं.० इत्यादि साधु, एव रहित स्थानमा सम्यक् प्रकारे नेष्टने उच्चार प्रस्रवण कफ तथा नासिका-कानना मेल त्यागे उच्चार प्रस्रवण आदिना त्याग अचित्त प्रदेशमा न करवा नेष्टने, अचित्त प्रदेशना निश्चय सारी रीते प्रतिलेखन कुर्या विना यथं शकतो नथी, तेथी करीने स्थाननु प्रतिलेखन करीने न मलादिने परिठववा नेष्टने (१८)

मूलम्-पविसित्तुं परागारं, पाण्डु भोयणस्स वा ।

जयं चिट्ठे मियं भांसे, नं यं रूपेसु मणं करे ॥१९॥

छाया-प्रविश्य परागारं पानार्थं भोजनाय वा ।

यतं तिष्ठेत् मित भाषेत न च रूपेषु मनः कुर्यात् ॥१९॥

टीका-‘पविसित्तु’ इत्यादि-

गोचरीं गतः साधुः पानार्थं=जलाद्यर्थ, वा अथवा भोजनाय= भक्ताद्यर्थं रोगिणश्च साधोरोपधाद्यर्थं वा परागारं=गृहस्थगृहं प्रविश्य=गत्वा यतं=यतनापूर्वकं यथा स्यात् तथा तिष्ठेत्=यतनया तिष्ठेत्, यथा पाणिचरणादि-प्रतीक परिप्लवो न भवेत्तथेत्यर्थः । मित=परिमितं स्वल्पं भाषेत=वदेत् पृष्टः सन ‘भिक्षार्थमागतोऽस्मी’ ति वदेत् । भक्तादिग्रहणसमये ‘कस्यार्थे’ कृत, ‘केन वा निर्मित ?’ नित्यादि यावता भाषणेन निरवद्यसादृशता निर्बर्तेत तावद् भाषणं कुर्यादित्यर्थः । च=पुनः रूपेषु=दातृयोषित्सदनादिसौन्दर्येषु मनो न कुर्यात्=चेतो न चालयेदित्यर्थः ॥ १९ ॥

‘पविसित्तु’ इत्यादि । गोचरी को गया हुआ साधु भोजन पानके लिए अथवा ग्लान साधु को औपध आदि के लिए गृहस्थ के घरमें प्रवेश करके यतनापूर्वक गूँडा होवे हाथ पैरों को न हिलावे । परिमित भाषण करे-अर्थात् कोई पूछे तो-यही कहें कि ‘मैं भिक्षा के लिए आया हूँ’ । आहार लेते समय केवल यही प्रश्न करे कि ‘यह भोजन किसके लिए बनाया गया है ? किसने बनाया हैं ?’ इत्यादि पूछने से यह संशय नहीं रहता कि-‘यह भोजन निरवद्य है कि सावद्य ?’ इसके सिवाय निष्प्रयोजन भाषण न करे । तथा दाता स्त्री आदि की सुन्दरता की ओर चित्त न लगावे ॥ १९ ॥

पविसित्तु० इत्यादि गोचरी भाटे गयेलो साधु भोजन पानने भाटे अथवा ग्लान साधु औपधादिने भाटे गृहस्थना घरमा प्रवेश करीने यतनापूर्वक छेले गूँडे, हाथ पैर न हिलावे, परिमित भाषण करे-अर्थात् कुछ पूछे तो कुछ छे छे भिक्षा ने भाटे आव्यो छु आहार लेती वणते देवण ओले न प्रश्न करे छे आ भोजन छेने भाटे जनाव्यु छे ? छेले जनाव्यु छे ? ओम पूछवाथी सशय गूँडेतो नथी छे-आ भोजन निरवद्य छे छे सावद्य ओ उपगत निष्प्रयोजन भाषण न , करे, तथा दाता स्त्री आदिनी सुंदरता तरफ चित्त न लगावे (१६)

મૂલમ્-વહું સુણેઈ કંઢોહિં, વહું અચ્છીહિં પિચ્છંઈ.

નં ય દિદ્દં સુયં સંવં, મિલ્લુ અંઘરાઉમરિહંઈ ॥૨૦॥

છાયા વહુ શ્રુણોતિ કર્ણાભ્યાં વહુ અક્ષિભ્યાં પશ્યતિ ।

ન ચ દૃષ્ટં શ્રુતં સર્વં મિશ્નુરાખ્યાતુમર્હતિ ॥ ૨૦ ॥

ટીકા-‘વહું સુણેઈ’ इत्यादि ।

મિશ્નુઃ=સાધુઃ મિશ્નાદ્યર્થ પ્રવિષ્ટઃ સન કર્ણાભ્યાં=ધ્રવણાભ્યાં વહુ=વિ-
વિધં વાક્યજાતં શ્રુણોતિ=આકર્ણયતિ, તથા અક્ષિભ્યાં=નયનાભ્યાં વહુ=વિવિધં
પશ્યતિ=વિલોકતે, તત્ર દૃષ્ટં, શ્રુતં ચ તત્સર્વમ્ આખ્યાતું=વક્તું નાર્હતિ કેન-
ચિત્પૃષ્ટોડપીત્યધ્યાહારઃ ॥ ૨૦ ॥

મૂલમ્-સુયં વા જહ્વા દિદ્દં, ન લંઘિજ્જોવઘાઈયં ।

નં યં કેર્ણ ઉવાંણં, ગિહિજોગં^{૧૧} સમ્માયરે ॥૨૧॥

છાયા-શ્રુતં વા યદિવા દૃષ્ટં નાલપેત્ ઔપઘાતિકમ્ ।

ન ચ કેન ઉપાયેન ગૃહિયોગં સમાચરેત્ ॥૨૧॥

ટીકા-‘સુયં વા’ इत्यादि ।

શ્રુતં વા=પરમુસ્વાત્ શ્રવણવિપરીકૃત વાક્યજાતં, યદિવા=અથવા દૃષ્ટં=
સ્વયમેવ ચક્ષુર્વિપરીકૃતં વસ્તુજાતમ્ ઔપઘાતિકમ્=ઉપઘાતકારણં પરપીડાકરં

‘વહું સુણેઈ’ इत्यादि । મિશ્નુ જવ મિશ્ના કો જાના હૈ તો
નાના પ્રકાર કી વાતેં સુનાઈ પડતી હૈં, તરહ તરહ કી વસ્તુએં નેત્રોં
સે દિઘાઈ પડ જાતી હૈં । વે સબ સુની હુઈ વાતેં ઓર દેઘી હુઈ
વસ્તુ કિસી સે પૂછે જાને પર ઓ નહીં કહની ઘાહિયે ॥ ૨૦ ॥

‘સુયં વા’ इत्यादि । કાનોં સુની હુઈ ઓર આંઘો સે દેઘી
હુઈ વાત કિસી કો પીડા પહુચાને વાલે હો તો પૂછને પર ઓ ન

વહુસુણેઈ૦ ઇત્યાદિ મિશ્નુ જ્યારે મિશ્નાને માટે જાય છે ત્યારે નાના
પ્રકારની વાતો સાભળવામા આવે છે, તરેહ તરેહની વસ્તુઓ આંખથી જોવામા
આવે છે, એ બધી સાભળેલી વાતો અને જોયેલી વસ્તુઓ કોઈ પૂછે તો પણ કહેવી
ન જોઈએ (૨૦)

સુયંવા૦ ઇત્યાદિ કાનથી સાભળેલી અને આંખથી જોયેલી વાત કોઈને
પીડા પહોંચાડનારી હોય, તો પૂછવા છતાં પણ ન કહેવી તાત્પર્ય એ છે કે

નાલપેત્=ન કથયેત્ પૃષ્ઠોડપીતિશેષઃ યથાશ્રુતદૃષ્ટભાષણેન સંયમોપધાતો ભવતીતિ પૃષ્ઠોડપિ સ્વપરહિતં પ્રિયં ચાલ્પમેવ વદેદિતિ પિણ્ડિતાર્થઃ । કેન ચ=કેનાપિ, 'ચ' શબ્દોડપ્યર્થકઃ, ઉપાયેન=કારણેન, ગૃહિયોગં=ગૃહસ્થસમ્બન્ધમ્=ઇતસ્તતો વાર્તા-કરણાદિરૂપં, તદ્વાલલાલનાદિરૂપમ્, આરમ્ભસમારમ્ભાદિરૂપં વા ન સમાચરેત્=ન કુર્યાદિત્યર્થઃ ॥૨૧॥

મૂલમ્--નિટ્ટાણં રસનિર્જૂઠં, મદ્દગં પાવગં તિં વા ।

પુટ્ટો^૧ વા વિ^૨ અપુટ્ટો વા, લાંભાલામં નં નિદિસે^૩ ॥૨૨॥

છાયા-નિટ્ટાણં રસનિર્જૂઠં મદ્દગં પાવકમ્ ઇતિ વા ।

પૃષ્ઠો વાડપિ અપૃષ્ઠો વા લામાલામં ન નિર્દિશેત્ ॥ ૨૨ ॥

ટીકા-'નિટ્ટાણં' ઇત્યાદિ ।

અથ કીદૃશં ભક્તપાનં ભવદ્ઘિર્લબ્ધમ્ ? ઇતિ કેનચિત્ પૃષ્ઠોડપૃષ્ઠોવા સાધુઃ નિટ્ટાણં=સુરસં (લબ્ધં ચેદ્) મદ્દગમિતિ=શોભનમિતિ, તથા રસનિર્જૂઠં=વિરસં- (લબ્ધં ચેદ્) પાવકમિતિ=અશોભનમિતિ, તથા “ ભવદ્ઘિમિદ્ધા લબ્ધા ન વા ”

કહે, તાત્પર્યં યહ કિ દેશ્વી સુની સવ વાતોં કે કહને સે સંયમ કા ઉપધાન હોતા હૈ ઇસ લિએ પૂછે જાને પર મી ઉતની હી વાત કહની ચાહિએ જો અપને કો ઓર પર કો હિત તથા પ્રિય હો । તથા કિસી મી કારણ સે ગૃહસ્થ સમ્બન્ધ અર્થાત્ ગૃહસ્થ કી ઇધર વાતેં કરના, વાલક કા લાડ કરના-પુચકારના આદિ ઓર આરંભ સમારંભ ક્રિયાએં ન કરે ॥૨૧॥

'નિટ્ટાણં' ઇત્યાદિ । 'આજ આપકો કસા આહાર મિલા હૈ ?' એસા કિસી કે પૂછને પર યા નહીં પૂછને પર મી સાધુ યહ ન કહે કિ 'સરસ મિલા હૈ અથવા નીરસ મિલા હૈ' તથા 'આજ આપકો

જોએલી સામળેલી બધી વાતો કહેવાથી સંયમનો ઉપધાત થાય છે તેથી પૂછવામા આવ્યા છતાં પણ એટલી જ વાત કહેવી જોઈએ કે જે પોતાને તથા પરને હિતકારક તથા પ્રિય હોય કોઈપણ કારણે ગૃહસ્થ સબધી અર્થાત્ ગૃહસ્થની આમતેમ વાતો કરવી, બાળકને લાડ લડાવવા કે આરભ સમારભ આદિ ક્રિયાઓ ન કરવી (૨૧)

નિટ્ટાણં ઇત્યાદિ 'આજ આપને કેવો આહાર મળ્યો છે ?' એવું કોઈ પૂછે તો ન પૂછે તો પણ સાધુ એમ ન કહે કે સરસ મળ્યો છે અથવા નીરસ મળ્યો છે 'આજ આપને ભિક્ષા મળી કે નહીં ? એવું કોઈ પૂછે તો પણ સાધુ

इति सामान्यतः पृष्ठोऽपृष्ठो वा लाभालाभं=लाभश्चालाभश्चेति समाहारद्वन्द्वः । भिक्षाप्राप्त्यप्राप्ती न निर्दिशेत्, भिक्षा प्राप्तेति अथवा भिक्षा न प्राप्तेति न कथयेदित्यर्थः । एवं भाषणे सति साध्वसंतोष-लोलुपता-प्रवचनलघुतादिदोष-प्रसक्तेरिति भावः । पृष्ठः सन् साधुः 'सर्वदा साधूनामानन्दः' इत्यादि भाषया समादधीतेति साधुसामाचारी ॥ २२ ॥

मूलम्—न यं भोयणम्मि गिद्धो,^६ चरे उच्छं^७ अयंपिरो ।

अफामुयं नं भुजिज्जा, कीयंमुंदेसिआहंडं ॥२३॥

छाया-न च भोजने गृद्धः चरेदुच्छमजल्पन् ।

अप्रामुकं न भुञ्जीत, क्रीतमौद्देशिकमाहृतम् ॥ २३ ॥

टीका-उच्छं=ज्ञाताज्ञातकुले सधनाधनकुले वा, सप्तमीस्थाने प्राकृतत्वाद् द्वितीया, अजरूपन्=सावद्यनिरवद्यतासंशयनिवर्तकातिरिक्तभाषणमकुर्वन् चरेद् भिक्षार्थमिति शेषः । भोजने च=भक्तपानादौ च गृद्धः=स्पृहयालुः(साकाङ्क्षः)न भवेत्

भिक्षा मिली है कि नहीं ?' इस प्रकार पूछने पर या नहीं पूछने पर भी साधु यह न कहे कि 'आज भिक्षा मिली है या नहीं मिली' अर्थात् न यह कहे कि-मिली है और न यही कहे कि-नहीं मिली है, क्योंकि, ऐसा भाषण करने से साधु में असंतोष, लोलुपता, प्रवचन की लघुता आदि दोष आजाते हैं अतः केवल यही कहे कि 'साधुओं को तो सदैव आनन्द है,' ऐसी साधुममाचारी है ॥२२॥

'न य भोयणम्मि' इत्यादि । ज्ञात अज्ञात अथवा सधन और निर्धन कुलों में निरवद्यता सावद्यता का संशय निवारण करने के अतिरिक्त और न बोलता हुआ भिक्षा के लिए गमन करे । भक्तपान

એમ ન કહે કે-આજ ભિક્ષા મળી છે કે નથી મળી અર્થાત્ એમ ન કહે કે મળી છે અને એમ પણ ન કહે કે-મળી નવી, કારણ કે એવું ભાષણ કરવાથી સાધુમાં અસંતોષ, લોલુપતા, પ્રવચનની લઘુતા આદિ દોષ આવે છે એટલે કેવળ એમ જ કહે કે--'સાધુઓને તો સદૈવ આનંદ જ આનંદ છે' એવી સાધુ સમાચારી છે. (૨૨)

नयभोयणम्मि० धत्यादि-ज्ज्ञाता-अज्ञातया अथवा धनवान निर्धन कुलोभा निरवद्यता-सावद्यतानो संशय निवारण सिवाय भीलु काष्ठ न बोलता भिक्षाने भाटे साधु गमन करे भक्त-पानमा लोलुपी न थाय, अर्थात् सरस लोचन पाननी

સરસમ્ભક્તપાનાભિલાષેણ સુસમૃદ્ધકુલમાત્રગામી ન ભવેદિત્યર્થઃ । તત્રાપિ અપ્રામુક-
સચિત્તમિશ્રાદિ, તથા ક્રીતમ્, તથૌદૈશિકં, તથા-આહતં ન શુક્લીત=અનુપયોગતઃ
કથંચિદ્ ગૃહીતમપિ નાભ્યવહરેદિત્યર્થઃ । ક્રીતાદિકં પ્રાગ્વ્યાख्याતમેવ ॥૨૩॥

મૂલમ્-સંનિહિં^૬ ચ^૭ ન કુવિર્જા, અણુમાયંપિ સંજૈણ ।

મુહાજીવી અસંવદ્ધે, હવિર્જં જગન્નિસ્સિણ ॥૨૪॥

છાયા-સંનિધિં ચ ન કુર્યાત્ અણુમાત્રમપિ સંયતઃ ।

મુધાજીવી અસંવદ્ધઃ ભવેજ્જગન્નિશ્રિતઃ ॥૨૪॥

ટીકા-‘સંનિહિં’ इत्यादि ।

મુધાજીવી=શરીરપોષણપ્રયોજનરહિતજીવનઃ નિરવદ્યમિશ્રાગ્રાહક इत्यર્થઃ
અસંવદ્ધઃ=નિર્લિપ્તઃ રાગદ્વેષવિનિર્મુક્ત इत्यર્થઃ સંયતઃ=સાધુઃ અણુમાત્રમપિ=અત્ય-
લ્પમપિ તિબ્ધતુપપરિમિતમપીત્યર્થઃ સંનિધિ=નક્ત ભક્તાદિ સંચયં ન કુર્યાત્, એવંભૂતઃ
સન્નેવ જગન્નિશ્રિતઃ=ત્રસસ્થાવરાત્મકસકલજીવપાલકો ભવેત્ । ‘મુહાજીવી’ इति

में लोलुपी न होवे, अर्थात् सरस भोजन पान की इच्छा से सम्पत्तिशाली
कुलों में ही भिक्षा के लिए न जावें । तथा सचित्त-मिश्र आदि अप्रासुक,
क्रीत, औद्वैशिक, और अश्याहृत आहार यदि असावधानी के कारण
लेनेमें आ जाय तो उसका उपयोग न करे । क्रीत आदि का स्वरूप
पहले कहा जा चुका है ॥ २३ ॥

‘संनिहिं’ इत्यादि । शरीर को पुष्ट करने के प्रयोजन से रहित
निरवद्य भिक्षा ग्रहण करने वाले, रागद्वेष के त्यागी साधुओं को
चाहिए कि वे अणुपात्र भी अर्थात् थोड़ा भी आहार आदि की संनिधि
(रात्रि में संचय) न करे । ऐसा करने वाले, त्रस स्थावर रूप जगत्
के पालन करने वाले होते हैं । गाथा में ‘मुहाजीवी’ पदसे ‘साधु को

છાયાથી સપત્તિશાલીકુળોમાજ ભિક્ષાને માટે ન જાય તથા સચિત્ત-મિશ્ર
આદિ અપ્રાસુક, ક્રીત, ઔદૈશિક, અને અશ્યાહૃત આહારને અસાવધાનીને કાળે
ગૃહીત થઈ જાય તો પણ તેનો ઉપયોગ ન કરે ક્રીત આદિનું સ્વરૂપ પહેલા
કહેવામાં આવી ગયું છે (૨૩)

સંનિહિં. इत्यादि. शरीर-ने पुष्ट कवाना प्रयोजनથી रहित निरवद्य भिक्षा
ग्रहण करना रागद्वेषना त्यागी साधुओंએ આણુમાત્ર પણ અર્થાત્ થોડા પણ
આહાર આદિની સંનિધિ (રાત્રિમાં સચય) રાખવી નહીં એમ કરનારા સાધુઓ
ત્રસ-સ્થાવરરૂપ જગતનું પાલન કરનારા બને છે. ગાથામાં મુહાજીવી શબ્દથી એવો

पदेन सकलसावद्यक्रियाऽऽचरणभीरुत्वमावेदितम् । 'असंवद्धे' इतिपदेन पुद्गले-
ष्वगृध्नुत्वं ध्वनितम् ॥२४॥

मूलम्--लूहविती सुसंतुष्टे, अपिच्छे सुहरे सियां ।

आसुरत्त न गच्छिज्जा, सुच्चाणं जिणसासणं ॥२५॥

छाया-रुक्षवृत्तिः सुसंतुष्टः अल्पेच्छः सुभरः स्यात् ।

आसुरत्वं न गच्छेत् श्रुत्वा तद् जिनशासनम् ॥२५॥

टीका--'लूहविती' इत्यादि ।

साधुः, रुक्षवृत्तिः=रुक्षै=नीरसैर्वृत्तिः=जीविका यस्य स तथोक्तः, बलवचन-
कान्तप्रान्तादिनीरसमिक्षाव्रजीवीत्यर्थः, तथा सुसंतुष्टः=यथाप्राप्तपरितुष्टः, नीरसे
स्वरूपे वा भक्तपानादौ लब्धे तदधिकजिघृक्षारहितः, एवमल्पेच्छः=अल्पामिक्षापी,
तथा सुभरः=गुह्यः परपीडोत्पादनेन मिश्रोपादानकामनारहितः स्यात्=भवेत्,
परंतु तत्=क्रोधप्रवृत्तिं जिनशासनं-क्रोधपरिणामावेदकां जिनशिक्षां श्रुत्वा=

समस्त सावद्य व्यापार करने में 'ज़ीरू होना चाहिए' ऐसा प्रगट किया
है । तथा 'असंवद्धे' पद से यह सूचित किया है कि 'साधु को
आहार आदि किसी वस्तु में आसक्ति नहीं करनी चाहिए' ॥२४॥

'लूहविती' इत्यादि । साधु, लूखे सूखे अर्थात् बाल, चना
आदि अन्त प्रान्त भिक्षा से संतुष्ट रहने वाला जैसी जिननी निर्दोष
भिक्षा मिल जाय उसीमें संतुष्ट-अधिक की इच्छा न रखने वाला,
स्वल्प इच्छा वाला तथा पर को पीडा न पहुंचा कर अन्न पान ग्रहण
करने वाला होवे । तीन लोकमें प्रसिद्ध, क्रोधका कटुक परिणाम
प्रतिपादन करने वाले प्रवचन को सुनकर तदनुसार कदापि क्रोध न

अर्थ प्रगट कर्था छे डे साधुये समस्त सावद्य व्यापार करवामा लीइ थपु नेधये
तथा असंवद्धे शण्दथी येम सूचित कर्था छे डे साधुये आहार आदि केध
वस्तुमा आसक्ति राखवी न नेधये (२४)

लूहविती इत्यादि साधु लूणा सूखा अर्थात् बाल-चना आदि अतप्रात
भिक्षार्थी संतुष्ट रहनारा, ज्वी नटडी निर्दोष भिक्षा मणी जय तेमा संतुष्ट,
अधिकनी इच्छा न नाखनारे, स्वल्प इच्छा वाणे तथा पने पीडा न पहुँचाडीने
अन्नपान ग्रहण करनारे भने प्राणु दोकमा प्रसिद्ध क्रोधनु कटु परिणाम प्रतिपादन
करनारे जिन प्रवचने सावणीने तदनुसार कदापि क्रोध न करे लूणी-सूखी भिक्षा

સમાકર્ણ્ય આસુરત્વમ્=આસુરભાવં ક્રોધં ન ગચ્છેત્=ન ધારયેત્ । રુક્ષમિક્ષાદિના રુક્ષવચનાદિના વા ચિત્તં ન વિકારયેદિતિ ભાવઃ ॥

‘લૂહવિત્તી’ इत्यनेन रसागृद्धित्वं सूचितम्, ‘सुसंतुष्टे’ इत्यनेनालाभादि-
परिषहविजेतृत्वमावेदितम् । ‘अपिच्छे’ इत्यनेन अनिदानत्वं प्रकटितम् । ‘सुहरे’
इत्यनेन यथालाभसन्तुष्टत्वं प्रत्यायितम् । ‘आसुरत्तं न गच्छिज्जा’ इत्यनेन
कषायपरित्याग एव जिनशासनरहस्यमिती द्योतितम् ॥२५॥

मूलम्-कन्नसुक्खेहिं सदेहिं, पेमं नाभिनिवेशेण ।

दारुणं कर्कसं फासं, काँण अंहिआसए ॥२६॥

छाया-कर्णसौख्यैः शब्दैः प्रेम न अभिनिवेशयेत् ।

दारुणं कर्कशं स्पर्शं कायेन अधिसहेत् ॥२६॥

टीका-‘कन्नसुक्खेहिं’ इत्यादि—

साधुः कर्णसौख्यैः श्रवणेन्द्रियसुखसाधकैः शब्दैः सह, सहार्थे तृतीया,

करे । लૂહી સુહી મિક્ષા મિલને સે અથવા કિસી કે કઠોર વચન સે
ચિત્ત મેં खेद न लावे ।

‘લૂહવિત્તી’ પદસે ‘મન કો વશમેં કરને વાલા હોના યાહિએ’
યહ સૂચિત કિયા ગયા હૈ । ‘સુસંતુષ્ટે’ પદસે ‘અલાભ પરીપહ કોં
જીતને વાલા હો’ યહ પ્રગટ કિયા હૈ ।

‘અપિચ્છે’ સે નિદાનરહિતતા સૂચિત કી હૈ । ‘સુહરે’ શબ્દ
સે-જિતના આહાર મિલજાય લતને હી સે સન્તોષ કરના પ્રગટ કિયા
હૈ । ‘આસુરત્તં ન ગચ્છિજ્જા’ ઇસ પદસે ‘કષાય કા ત્યાગ કરના હી
જિનશાસન કા રહસ્ય હૈ’ યહ પ્રગટ કિયા ગયા હૈ ॥ ૨૫ ॥

‘કન્નસુક્કેહિં’ इत्यादि । साधु, श्रवणेन्द्रिय को सुख उपजाने

મળવાથી અથવા ડોઘના કઠોર વચનથી ચિત્તમા ખેદ ન લાવે

લૂહવિત્તી શબ્દથી મનને વશ રાખનાર થવું જોઈએ એમ સૂચિત કર્યું છે.
સુસંતુષ્ટે શબ્દથી અલાભ પરીપહને છૂતનાર બને એમ પ્રગટ કર્યું છે અપિચ્છે
થી નિદાનરહિતતા સૂચિત કરી છે સુહરે શબ્દથી બેટલો આહાર મળી જાય તેટલા
થીજ સંતોષ ગમવાનું પ્રગટ કર્યું છે આસુરત્તં ન ગચ્છિજ્જા એ પદથી કષાયનો
ત્યાગ કરવો એજ જિનશાસનનું રહસ્ય છે, એમ પ્રગટ કર્યું છે (૨૫)

કન્નસુક્કેહિં. ઇત્યાદિ સાધુ શ્રવણેન્દ્રિયને સુખ ઉપજાવનારા મનોહર

सप्तम्यर्थे वा तृतीया प्राकृतत्वात्, प्रेम=अनुरागं न अभिनिवेशयेत्=न कुर्यात्, ललनामृदुलालपनतद्भूषणझणत्कारस्वरतालसमलङ्कृतगानवीणादिशब्दसमाकर्णना-
ऽऽसक्तो न स्यादित्यर्थः । अपि च कायेन=देहेन दारुणं=दुःखदायकं, कर्कशं=कठोरं, स्पर्शम् अधिसहेत, तत्र द्वेषं न कुर्यादित्यर्थः । उपलक्षणं चैतत् अनुक्तेन्द्रिय विषयाणामपि, तथा च सकलेन्द्रियविषयेषु रागद्वेषौ परिवर्जयेदिति भावः ॥२६॥

मूलम्—खुहं पिवासं दुस्सिज्जं, सीउण्हं अरइं भयं ।

अहिआसे अव्वहिओ, देहदुक्खं मंहाफलं ॥२७॥

छाया-क्षुधं पिपासां दुःशय्यां शीतोष्णम् अरति भयम् ।

अधिसहेत अव्यथितो देहदुःखं महाफलम् ॥ २७ ॥

टीका—‘खुहं’ इत्यादि—

साधुः अव्यथितः=अनुद्विग्नः सन् क्षुधं=बुभुक्षां पिपासां=जलपानेच्छां-
दुःशय्यां=दुर्वसति, विषमभूम्यादिरूपं शयनस्थानं वा, शीतोष्णं=प्रतीतम्,
अरति=मोहनीयकर्मोद्भवां नो कषायलक्षणां, भयं=चौरव्याघ्रादिजनितां भीतिं अधि-

वाले मनोज्ञ शब्दों में स्नेह (राग) न करे, अर्थात् स्त्री आदी को कोमल मीठी भाषा, उसके भूषणों की झनझनाहट, स्वर और तालसे शोभित गान अथवा वीणा आदि के शब्द सुनकर अनुरक्त न होवे । शरीर से दुःखद और कर्कश स्पर्श सहन करे, अर्थात् ऐसे स्पर्श से द्वेष न करे । यह कथन अन्य इन्द्रिय विषयों का भी उपलक्षण है इस लिए इन्द्रियों के किसी भी विषय में राग द्वेष नहीं करना चाहिए ॥२६॥

‘खुहं’ इत्यादि । साधु, उद्विग्न (खिन्न) न होता हुआ क्षुधा, पिपासा, विषमशयन आदि के स्थान, शीत उष्ण, मोहनीय कर्म के उदय से उत्पन्न अरति नामक नोकषाय, और चौर व्याघ्र आदि

शब्दोंमें स्नेह (राग) न रहे, अर्थात् स्त्री आदिनी कोमल मीठी भाषा, अनेकों भूषणोंमें झनझनाहट, स्वर अने तालमें शोभित गान अथवा वीणा आदिना शब्द साधुजीने अनुरक्त न थाय । शरीरमें दुःखद अने कर्कश स्पर्श सहन करे अर्थात् अने स्पर्शमें द्वेष न करे, आ कथन अन्य इन्द्रियविषयोंमें यण उपलक्षण छे तथी इन्द्रियोंना कोइ यण विषयमें राग द्वेष न करवा जेइये (२६)

खुहं इत्यादि । साधु उद्विग्न (खिन्न) न होता क्षुधा पिपासा, विषम शयन आदिनां स्थान, ठाढ़ ताप, मोहनीय कर्मना उदयमें उत्पन्न अरति नामक नोकषाय,

સહેત=તિતિક્ષેત, યતઃ દેહદુઃખં=કાયક્લેશસહિષ્ણુત્વં મહાફલં=નિરન્તરશાત-
સંપાતપ્રાપ્તિલક્ષણમોક્ષફલકં ભવતીતિ શેષઃ । દ્વાદશવિધતપોઽન્તઃપાતિત્વેન
કાયક્લેશસહિષ્ણુતાયા મોક્ષસાધકત્વમિતિ ભાવઃ ॥ ૨૭ ॥

મૂલમ્--અત્થંગયંમિ આઈચ્છે, પુરંસ્થા ય ઍણુગ્ગણ ।

આહારમાદ્યં સંઘં, મળંસાવિ ણ પત્થણ ॥૨૮॥

છાયા-અસ્તંગતે આદિત્યે પુરસ્તાચ્ચ અનુદ્રતે ।

આહારાદિકં સર્વં મનસાઽપિ ન પ્રાર્થયેત્ ॥ ૨૮ ॥

ટીકા--‘અત્થંગયંમિ’ इत्यादि-

આદિત્યે=સૂર્યે અસ્તંગતે સતિ=સૂર્યાસ્તમયનાનન્તરં પ્રદોષકાલાદારમ્બ્ય
નિગાવસાનકાલં યાવદિત્યર્થઃ । પુરસ્તાત્=પ્રાચ્યાં દિશિ અનુદ્રતે ચ સતિ
આદિત્યે इति શેષઃ, સૂર્યોદયાત્ પ્રાક પ્રભાતસમયે इत्यર્થઃ । સર્વં=સર્વવિધમ્
આહારાદિકમ્=અન્નાદિકં મનસાપિ સાધુર્ન પ્રાર્થયેત્=નેચ્છેત્ કિ પુનઃ સંનિધિ-
કરણમિતિ, સાધુના સૂર્યાસ્તંગમનાનન્તરં સૂર્યોદયાત્ પ્રાગ્ ભોજનં સર્વથા હેયમ્,
વહુતરજીવહિંસામમતાદિદોષપ્રસજ્ઞાદિતિભાવઃ ॥ ૨૮ ॥

સે હોને વાલે અચકો સહન કરે, ક્યોકિ-કાયક્લેશ કો સહન કરને
સે નિરન્તર સુખવાલા મોક્ષફલ પ્રાપ્ત હોતા હૈ । તાત્પર્યં યહ હૈ કિ
બારહ પ્રકાર કી તપસ્યા મેં કાયક્લેશ ખી એક તપ હૈ ઇસ લિએ
ઉસકે સહન કરને સે મોક્ષ કી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ ॥ ૨૭ ॥

‘અત્થંગયંમિ’ इत्यादि । જવ સૂર્ય અસ્ત હો જાય અર્થાત્
સંધ્યાકાલ આરંભ હોનેપર રાત્રિ કે અન્ત તક જવ તક કિ સૂર્ય પૂર્વ
દિશામેં ઉદિત ન હો જાય, તવ તક સવ પ્રકાર કે અન્નાદિ આહાર
કો સાધુ મનસે ખી ન ચાહે, સંનિધિ રખવે કી તો વાત હી કયા
હૈ ? તાત્પર્યં યહ કિ સૂર્યાસ્ત કે વાદ સૂર્યોદય તક આહાર કા સવ

અને ચોર વાધ આદિથી થતા ભયને સહન કરે કાચુ કે કાયક્લેશને સહન કરવાથી
નિરન્તર સુખવાળુ મોક્ષલક્ષણ પ્રાપ્ત થાય છે તાત્પર્યં એ છે કે જાગ્ર પ્રકારની તપસ્યામાં
કાયક્લેશ પણ એક તપ છે તેથી એને સહન કરવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે. (૨૭)

અત્થંગયંમિ० इत्यादि. જ્યારે સૂર્ય અન્ત થાય અર્થાત્ સંધ્યાકાળના આરંભથી
રાત્રિના અત્ સુધી-જ્યાસુધી સૂર્ય પૂર્વ દિશામાં ઉદિત ન થાય ત્યાં
સુધી સર્વ પ્રકારના અન્નાદિ આહારને સાધુ મનથી પણ ન ગ્રાહે સંનિધિ રાખવાની
તો વાતજ શી ? તાત્પર્યં એ છે કે સૂર્યાસ્તની પછી સૂર્યોદય સુધી આહારને

मूलम्—अतित्तिणे अचवले, अप्पभासी मिर्यासणे ।

हविज्ज उयरे दन्ते, थोवं लद्धं नं खिसंए ॥२९॥

छाया—अतित्तिणः अचपलः अल्पभाषी मिताशनः ।

भवेद् उदरे दान्तः स्तोकं लब्ध्वा न खिसयेत् ॥ २९ ॥

टीका—‘अतित्तिणे’ इत्यादि—

साधुः, अतिन्तिणः=तिन्तिणो नाम भिक्षाया अप्रदाने गृहस्थाग्रहणापरक-
विविधवाक्यभाषणशीलः, न तित्तिणः अतिन्तिणः भवेत्—भिक्षाया अलाभेऽपि-
तन्निमित्तं किञ्चिदपि कर्कशादिवचनं न भाषेत इत्यर्थः, अचपलः=निश्चलचेतो-
वचनकायः, अल्पभाषी=भिक्षाग्रहणकालेऽन्यदापि परिमितवचनः, मिताशनः=
प्रमाणोपेताहारः, तथा उदरे दान्तः=उदरपूरणानुचिन्तनरहितः भवेत् । एवं स्तोकं
प्रवृत्तरमधुरान्नादिसरसवस्तुसत्त्वेऽपि ततः ईपद् नीरसं वा किञ्चिल्लब्ध्वा न

प्रकार से परिहार करना चाहिए, क्यों कि उसमें बहुतेरे प्राणियों
की हिंसा ममता आदि दोष लगते हैं ॥ २८ ॥

‘अतित्तिणे’ इत्यादि । भिक्षा का लाभ न होने पर गृहस्थ की
ग्रहणा करनेवाला तित्तिण कहलाता है । साधु को ऐसा नहीं होना
चाहिए । भिक्षा का लाभ न होने पर उस विषय में कुछ भी
बड़बड़ाहट न करे । मन, वचन और काय को चंचल न होने दे ।
भिक्षा ग्रहण करते समय अथवा अन्य समय पर परिमित वचनों
का उच्चारण करे और परिमित आहार ग्रहण करे । उदर पूर्ति के
लिए चिन्ता न करे । बहुत से स्वादिष्ट पदार्थों में से दाना थोड़ा
सा या नीरस आहार दे तो क्रुद्ध न होवे ।

सर्व प्रकारे परिहार करवो लेधये, कारणुके तेभा धणाय प्राणीओनी हिंसा अने ममता
आदि दोष लागे छे (२८)

अतित्तिणे० इत्यादि भिक्षानो लाभ न थता गृहस्थनी गर्हणा करना तित्तिण
कहेवाय छे, साधुये जेवा न थवु लेधये. भिक्षानो लाभ न थता जे विषयमां
कां पणु णउणडाट न करवो मन वचन अने कायाने अचण न थवा देवी भिक्षा
अडणु करती वणने अथवा अन्य समये परिमित वचनोनु उच्यारणु करवुं, अने
परिमित आहार अडणु करवो, उदरपूर्तिने माटे चिन्ता न करवी धणु स्वादिष्ट
पदार्थोभायी हाता थोडा या नीरस आहार आपे तो क्रुद्ध न थवु

સ્વિસયેત્=ન ક્રુધ્યેત્ । ‘અતિતિણો’ ઇતિપદેન મુનેર્ભાષાસમિત્યારાધકત્વં ગામ્ભીર્યં
 ચાવિષ્કૃતમ્ । ‘અચવલે’ ઇત્યનેન ષઙ્ગજીવનિકાયયતનાપરત્વં પ્રદર્શિતમ્ ।
 ‘અપ્પભાસી’ ઇતિ પદેન પ્રયોજનમન્તરેણ મૌનાવલમ્બિત્વં વિધેયમિતિ, સમૌનં
 ભોક્તવ્યમિતિ વા ધ્વનિતમ્ । ‘મિયાસણે’ ઇત્યનેન રસનેન્દ્રિયવશીકૃત્વં સૂચિતમ્ ।
 ‘ઉયરે દંતે’ ઇત્યનેન ઉદરાધિકપૂરણેન પ્રમાદપ્રસક્તિસ્તયા સ્વાધ્યાયાદિહાનિશ્ચારિત્ર-
 મદ્ગથેતિ વહ્વો દોષાઃ સમાપતન્ત્યતોઽન્તપ્રાન્તાદિયાદૃક્તાદૃગ્જ્ઞાદિના ક્ષુધોપશ-
 મનમાત્રતત્પરત્વમાસ્થેયમિત્યાવેદિતમ્ ॥૨૯॥

‘અતિન્તિણે’ પદ સે મુનિ કી ભાષાસમિતિ કી આરાધકતા તથા ગંભીરતા પ્રગટ કી હૈ, અર્થાત્ સાધુ કો સદા ભાષાસમિતિ મેં સાવધાન રહના ચાહિયે ઓર ગંભીરતા રાખની ચાહિયે ।

‘અચવલે’ પદસે ષઙ્ગજીવનિકાય કી યતના મેં તત્પરતા પ્રદર્શિત કી હૈ । ‘અપ્પભાસી’ પદસે યહ સૂચિત કિયા હૈ કિ ‘સાધુકો નિષ્પ્રયોજન ભાષણ ન કરના ચાહિયે-અર્થાત્ વચન ગુપ્તિ કા પાલન કરના ચાહિયે’ । ‘મિયાસણે’ પદસે ‘રસના ઇન્દ્રિય કો વશમેં કરના ચાહિયે’ એસા પ્રગટ કિયા હૈ । ‘ઉયરે દંતે’ ઇસ પદસે યહ બતાયા હૈ-‘અધિક ભોજન કરને સે પ્રમાદ આજાતા હૈ, પ્રમાદ સે સ્વાધ્યાય આદિ ક્રિયાઓં મેં વાધા પહુંચતી ઓર ચારિત્ર મેં દોષ લગતા હૈ, ઇત્યાદિ અનેક દૂષણ આજાતે હૈં અતએવ અન્તપ્રાન્તાદિ સાધારણ આહાર સે ભી ક્ષુધા વુઝા લેની ચાહિયે ॥ ૨૯ ॥

અતિતિણે શબ્દથી મુનિની ભાષા સમિતિની આરાધકતા તથા ગંભીરતા પ્રકટ કરી છે અર્થાત્ સાધુએ સદા ભાષા સમિતિમા સાવધાન રહેવું જોઈએ અને ગંભીરતા રાખવી જોઈએ

અચવલે શબ્દથી ષઙ્ગ જીવનિકાયની યતનામા તત્પરતા પ્રદર્શિત કરી છે

અપ્પભાસી શબ્દથી એમ સૂચિત કર્યું છે કે સાધુએ નિષ્પ્રયોજન ભાષણ ન કરવું જોઈએ અર્થાત્ વચન ગુપ્તિનું પાલન કરવું જોઈએ. મિયાસણે શબ્દથી રમના ઇન્દ્રિયને વશ કરવી જોઈએ એમ પ્રકટ કર્યું છે ઉયરે દંતે પદથી એમ જાનાવ્યું છે કે-અધિક ભોજન કરવાથી પ્રમાદ આવી જાય છે, પ્રમાદથી સ્વાધ્યાય આદિ ક્રિયાઓમાં વાધા પડે છે, અને ચારિત્રમાં દોષ લાગે છે, અને એક દૂષણ આવે છે, તેથી કરીને અતપ્રાન્તાદિક સાધારણ આહારથી પણ ક્ષુધા વુઝાવી લેવી જોઈએ. (૨૯)

मदो न कर्तव्य इत्याह—‘न य’ इत्यादि ।

मूलम्—न य वाहिरं परिभवे, अत्ताणं न समुक्कसे ।

सुर्यलाभे न^१ सज्जेज्जा, जंवा तवंसि बुद्धिए^२ ॥३०॥

छाया-न च बाह्यं परिभवेत्, आत्मानं न समुत्कर्षयेत् ।

श्रुतलाभे न माद्येत जात्या तपसि बुद्ध्या ॥३०॥

टीका-साधुः बाह्यं=स्वस्मात् वहिर्भवो बाह्यः अन्य इत्यर्थः, तं न परिभवेत्=न तिरस्कुर्यात्, तथा आत्मानं न समुत्कर्षयेत्=‘अहमेवंभूतोऽस्मि, नान्योऽस्ति मम समः’ इत्यादि भावनां न कुर्यादित्यर्थः तथा श्रुतलाभे=श्रुतं च लाभश्चेति समाहारद्वन्द्वे श्रुतलाभं, तस्मिन् तथोक्ते, तृतीयार्थे सप्तमी प्राकृतत्वात्, श्रुतेन लाभेन चेत्यर्थः श्रुतेन=आगमेन विविधागमाभ्यासेनेत्यर्थः लाभेन=प्रचुरसरसभिक्षान्नादिलाभेन तथा जात्या=ब्राह्मणत्वक्षत्रियत्वादिरूपया तपसि=तृतीयार्थे सप्तमी तपसा षष्ठाष्टमभक्तादिस्वरूपेण वा=अथवा बुद्ध्या=विविधसूक्ष्मविषयरहस्यप्रवेशिन्या मत्या न माद्येत=‘अहं प्रतिष्ठितजातिमानस्मि. तपश्चर्यावानहमस्मि, अहमस्मि प्रतिभाशाली’-त्यादिरीत्या नाभिमानं कुर्यादित्यर्थः ।

अब यह बताते हैं कि साधुको मद नहीं करना चाहिए—‘न बाहिरं’ इत्यादि ।

साधु, न दूसरे का तिरस्कार करे और न आत्मप्रशंसा करे कि—‘मैं ऐसा हूँ, मेरे जैसा दूसरा कोई नहीं है’ । तथा उच्चतम आगमज्ञान का, प्रचुर और सरस अन्नादि आहार के लाभ और अपनी उच्च जाति का, अपना तपस्वीपन का, तथा ‘मेरी बुद्धि सूक्ष्म और तीक्ष्ण है’ इस प्रकार अपनी बुद्धि के ऐश्वर्य का अभिमान न करे । बुद्धि शब्द उपलक्षण है इस से यह भी समझना चाहिए कि

હવે એમ બતાવે છે કે સાધુએ મદ ન કરવો જોઈએ. ન વાહિરં ૦ ઇત્યાદિ.

સાધુ બીજાનો તિરસ્કાર કરે નહિ, અને આત્મપ્રશંસા કરે નહિ કે—‘હું આવો છું, તેવો છું, મારા જેવો બીજો કોઈ નથી,’ તથા ઉચ્ચતમ આગમ જ્ઞાન, પ્રચુર અને સરસ અન્નાદિ આહારનો લાભ, પોતાની ઉચ્ચ જાતિ, પોતાનું તપસ્વીપણું, તથા ‘મારી બુદ્ધિ સૂક્ષ્મ અને તીક્ષ્ણ છે’ એ પ્રમાણે પોતાની બુદ્ધિના ઐશ્વર્યનું અભિમાન કરે નહિ. બુદ્ધિ શબ્દ ઉપલક્ષણ છે, તેથી એમ પણ સમજવું કે શિષ્ય આદિ સપદાનું પણ અભિમાન કરવું નહિ કુળ, બળ,

बुद्धयेत्युपलक्षणं शिष्याद्यैश्वर्यस्यापि, अत्रैकदेशानुमत्या परिशिष्टैः कुल-बल रूपैरपि त्रिभिर्न साधेत, इत्यपि सूच्यते ॥३०॥

मूलम्—से^१ जाण-मजाणं वा, कट्टु आहम्मियं पयं ।

संवरं खिप्पमप्पाणं, वीयं^{११} तं^{१२} न^{१३} सम्मायरे ॥३१॥

छाया-स ज्ञात्वा अज्ञात्वा, कृत्वा अधार्मिकं पदम् ।

संवरेत् क्षिप्रमात्मानं, द्वितीयं न समाचरेत् ॥३१॥

टीका—‘से जाण’ इत्यादि—

सः=निर्ग्रन्थत्वेन प्रसिद्धः साधुः, ज्ञात्वा आभोगेन, अज्ञात्वा अनाभोगेन वा अधार्मिकं=मुलोत्तरगुणविराधनरूपं पदं=स्थानं कृत्वा=सेवित्वा, क्षिप्रं=शीघ्रमात्मानं संवृणुयात्=रक्षेत्, तस्मात्=दोषात् पृथक् कुर्यादित्यर्थः, द्वितीयं=द्वितीयवारं पुनरित्यर्थः तद्=दोषस्थानं न समाचरेत्=न सेवेतेत्यर्थः ॥३१॥

मूलम्—अणायारं परक्कम्मं, नेव गूहे^{१०} न^{१०} निह्वे^{११} ।

सुई सया वियडभावे, असंसत्ते जिइदिण ॥३२॥

छाया-अनाचारं पराक्रम्य नैव गूहेत न निह्वनीत ।

शुचिः सदा विकटभावः असंसक्तो जितेन्द्रियः ॥३२॥

शिष्य आदि संपदा का भी अभिमान न करे । कुल, बल, रूप, इन तीनों का अभिमान भी एकदेश अनुमति से (स्थाली पुलाक न्याय से) निषिद्ध समझना चाहिए क्योंकि इस सूत्र में सब मर्दों के त्याग करने का अभिप्राय है ॥ ३० ॥

‘से जाण’—इत्यादि । निर्ग्रन्थ साधु, जानकर या अनजान में मूल गुण अथवा उत्तर गुणों की विराधना हो जाय तो शीघ्र ही अपनी आत्मा को उस विराधना से पृथक् करले, दूसरी बार, उस दोष का सेवन न करे ॥ ३१ ॥

इय, ये त्रणुन् अलिमान पाणु अेक देश अनुमतिथी (स्थालीपुलाक न्यायथी) निषिद्ध समज्जुं, आ मृत्रमा सर्व मदनो त्याग करवानो अलिप्राय रडेदो छे (३०)

से जाण इत्यादि निर्ग्रन्थ साधु ज्ञाये के अज्ञाये भूण गुण अथवा उत्तर गुणोनी विराधना थड जय तो तुरतज पोताना आत्माने अे विराधनाथी छुटो पाडी नाणे, थीलुवार अे दोषनु सेवन न करे, (३१)

टीका-‘अणायारं’ इत्यादि-

शुचिः=निर्मलः सदा=नित्यं विकटभावः=प्रकटाशयः, यद्वा अविकट-
भावः=सरलचित्त इत्यर्थः, असंसक्तः=रागद्वेषरहितः, जितेन्द्रियः=वशीकृतेन्द्रिय-
समूहः, अनाचारं=सावद्यक्रियां पराक्रम्य=सेवित्वा नैव गूहेत=आचार्यसमीपे
किंचिदपि संगोप्य न कथयेत्, समग्रं ब्रूयादिति भावः । न विह्नुवीत=न सर्वथाऽ
प्रलपेत् ‘सुई’ इति पदेन अनाचारभीरुत्वमावेदितम् । ‘वियडभावे’ इति पदेन
मायावर्जित्वं व्यञ्जितम् । ‘असंसक्त’ इत्यनेन वैराग्यवासितान्तःकरणवत्त्वं
द्योतितम् । ‘जिइंदिए’ इति पदेन प्रायश्चित्तानुष्ठाने कृते पुनः सावद्यकर्माप्रवृ-
त्तत्वं बोधितम् ॥ ३२ ॥

मूलम्-अमोहं वयणं कुज्जा, आरियस्स महप्पणो ।

तं परिगिज्झ वायाए, कम्ममुणा उववांयए ॥३३॥

छाया-अमोघं वचनं कुर्यात्, आर्यस्य महात्मनः ।

तत् परिगृह्य वाचा, कर्मणा उपपादयेत् ॥ ३३ ॥

टीका-‘अमोहं’ इत्यादि-

महात्मनः=पूजनीयस्वरूपस्य, आर्यस्य=गुरोः, वचनं=वाक्यम्, अमोघं=
सफलं, कुर्यात् । तद् वचनं वाचा परिगृह्य=वाचा तथेति कृत्वा स्वी कृत्य
कर्मणा=क्रियया, उपपादयेत्=सपादयेत् ॥३३॥

‘अणायारं’ इत्यादि । निर्मल, सरल चित्त, रागद्वेष रहित,
जितेन्द्रिय साधु अनाचार का (सावद्य क्रिया का) सेवन करके आचार्य
के सामने थोडा भी न छिपावे, न सर्वथा गोपन करे ।

‘सुई’ पदसे अनाचारभीरुता, ‘वियडभावे’ पदसे मायाचाररहितता,
‘असंसक्ते’ पदसे प्रायश्चित्त करलेने पर फिर सावद्य व्यापार में प्रवृत्ति
न करना चाहिए, यह प्रगट किया गया है ॥ ३२ ॥

‘अमोहं’ इत्यादि । पूजनीय आचार्य (गुरु) के वचनों को स्वीकार

अणायारं इत्यादि. निर्मल, सरलचित्त, राग द्वेष रहित, जितेन्द्रिय (साधु)
अनाचारनृ. (सावद्य क्रियाओं) सेवन करीने आचार्यनी समीपे थोडु पाणु
छुपावे डेसर्वथा गोपन कर नहै सुई शण्दथी अनाचार भीरुता, वियडभावे
शण्दथी मायाचार रहितता, असंसक्ते शण्दथी प्रायश्चित्त करी लीधा पछी डंग
सावद्य व्यापारमा प्रवृत्ति न करवी लेछये येम प्रकट करवामा आण्युं छे. (३२)
अमोहं इत्यादि. पूजनीय आचार्य (गुरु)ना वचनानं साधु सकण कः-

મૂલમ્-અધુવં જીવિયં^૧ નચ્ચા, સિદ્ધિમર્ગં વિચ્યાણિયા ।

વિર્ણિયંદ્વિજ્ઞ ભોગેભ્યુ, આંડ પરિમિઅપ્પણો^૨ ॥૩૪॥

છાયા-અધુવં જીવિતં જ્ઞાત્વા સિદ્ધિમાર્ગં વિજ્ઞાય ।

વિનિવર્તેત ભોગેભ્યઃ આયુઃ પરિમિતમાત્મનઃ ॥ ૩૪ ॥

ટીકા-‘અધુવં’ ઇત્યાદિ-

સાધુઃ, જીવિતં=જીવનં પ્રાણધારણમિત્યર્થઃ, અધુવમ્=અનિત્યં નશ્વર-મિત્યર્થઃ, જ્ઞાત્વા=વિદિત્વા, સિદ્ધિમાર્ગં=સમ્યગ્જ્ઞાનદર્શનચારિત્રરૂપં, તથા અધુ-વમપિ આત્મનઃ=સ્વસ્ય આયુઃ=જીવિતકાલં, પરિમિતં=સ્વલ્પપ્રમાણકં દેશસંયોગ-વિયોગકાલાનિશ્ચયત્વેન આગમ્યનન્તરક્ષણેઽપિ શરીરસ્થાયિત્વાનિશ્ચયાદ્ અત્યલ્પ-મિત્યર્થઃ, વિજ્ઞાય=નિશ્ચિત્ય, ભોગેભ્યઃ=વિષયેભ્યઃ, વિનિવર્તેત=વિરજ્યેત્ ॥૩૪॥

મૂલમ્-વલં થામં ચ^૩ પેહાણ, સંદ્ધામારુગમપ્પણો ।

ચિત્તં કાલં ચ^૪ વિજ્ઞાય, તહંપ્પાણં^૫ નિજુર્જણ ॥૩૫॥

છાયા-વલં સ્થામ ચ પ્રેક્ષ્ય શ્રદ્ધામારોગ્યમાત્મનઃ ।

ક્ષેત્રં કાલં ચ વિજ્ઞાય તથા આત્માનં નિયુજ્ઞીત ॥ ૩૫ ॥

કરકે કાર્યરૂપમે પરિણત કરે ॥ ૩૩ ॥

‘અધુવં’ ઇત્યાદિ । જીવન અનિત્ય હૈ-વિનશ્વર હૈ, એસા વિચાર કર સાધુ સમ્યગ્જ્ઞાન સમ્યગ્દર્શન સમ્યક્ચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગ કો ખલી ભાંતિ જાનકર, તથા યહ જીવન અનિત્ય હૈ, ન જાને કવ ઇસ દેહ સે સંયોગ છૂટ જાવે, ઇક ક્ષણ ભર મી જીવિત રહનેકા નિશ્ચય નહીં હૈ, યહ ભાવના આ કરકે વિષયોં સે વિરક્ત હો જાવે ॥ ૩૪ ॥

‘વલં’ ઇત્યાદિ । સાધુ, અપની માનસિક શક્તિ, શરીરબલ, આગમમેં પ્રરૂપિત પદાર્થોં કી દૃઢ શ્રદ્ધા ઓર નીરોગતા કો દેખકર તથા દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ ઓર ભાવ કો જાનકર-અર્થાત્ અપની શક્તિ

ઉલ્લધન ન કરે એમના વચનોનો સ્વીકાર કરીને કાર્યરૂપે પરિણત કરે (૩૩)

અધુવં ઇત્યાદિ જીવન અનિત્ય છે અનિશ્વર છે એવો વિચાર કરીને સાધુ સમ્યગ્ જ્ઞાન સમ્યગ્ દર્શન સમ્યગ્ ચારિત્રરૂપ મોક્ષ માર્ગને સારીરીતે બાણી કરીને તથા એક જીવન અનિત્ય છે, ખગર નથી કે ક્યારે આ દેહથી સંયોગ છૂટી જશે, એક ક્ષણ મુઘી પણ જીવિત રહેવાનો નિશ્ચય નથી, એ ભાવના ભાવીને વિષયોથી વિરક્ત થઈ બાળ (૩૪)

વલં ઇત્યાદિ સાધુ, પોતાની માનસિક શક્તિ, શરીર બળ; આગમમાં પ્રરૂપિત પદાર્થોની દૃઢ શ્રદ્ધા, અને નીરોગિતાને ભેદને તથા દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને

टीका-‘वलं’ इत्यादि-

साधुः आत्मनः = स्वस्य वलं = मानसिकसामर्थ्यं, स्थाम = शारीरिक सामर्थ्यं श्रद्धाम्=आगमोदीरितार्थे दृढप्रत्ययम्, आरोग्यं,=नैरुज्यं, प्रेक्ष्य=दृष्ट्वा, तथा क्षेत्रं, कालं, च-शब्दाद् द्रव्यभावावपि विज्ञाय आत्मानं, तथा=तदनुसारेण आत्मवलस्थामाद्यनुसारेणेत्यर्थः नियुज्जीत तपश्चर्यादाविति शेषः, तपश्चर्याद्यनुकूलं बलादिकं विज्ञानं तत्र प्रवर्तेत यथा संयमयोगहानिर्न भवेदिति भावः ॥३५॥

मूलम्-जरा जावं न पीलेई, वाही जावं न वढई ।

जांविदिया न हांयति, तावं धम्मं समाचरे ॥३६॥

छया-जरा यावत् न पीडयति, व्याधिर्यावत् न वर्द्धते ।

यावत् इन्द्रियाणि न हीयन्ते, तावत् धर्मं समाचरेत् ॥ ३६ ॥

टीका-‘जरा’ इत्यादि ।

जरा=वार्धक्यं यावत्=यदवधि न् पीडयति=अङ्गबन्धशैथिल्यादिना न बाधते, व्याधिः=रोगः यावत् न वर्द्धते=शरीरं रोगपरतन्त्रं न यावदित्यर्थः, इन्द्रियाणि=श्रोत्रादीनि यावत् न हीयन्ते श्रवणादिशक्तेर्ह्रासो न यावदित्यर्थः, तावत्=तदवधि तदभ्यन्तरे, धर्मं श्रुतचारित्रलक्षणं, समाचरेत्, मुख्यश्चारित्राराधनकालस्तावदेवेति भावः ॥ ३६ ॥

आदि का निश्चय कर के तपश्चर्या आदि में प्रवृत्त होवे, जिससे संयम योग की हानि न हो ॥ ३५ ॥

‘जरा’ इत्यादि । जब तक बुढ़ापे के कारण शरीर में शिथिलता नहीं आती, शरीर को रोग नहीं आ घेरते, इन्द्रियों की शक्ति का ह्रास नहीं होता, तब तक-इसी बीच में श्रुतचारित्र रूप धर्म का खूब आचरण कर लेना चाहिए । चारित्र की आराधना का मुख्य काल वही है । वृद्धावस्था आदि में कौन जाने क्या दशा हो जाय? ॥३६॥

भावने जाणीने, अर्थात् पोतानी शक्ति आदिने निश्चय करीने तपश्चर्या आदिमां प्रवृत्त थाय. जेथी संयम योगनी हानि थाय नहिं (३५)

जरा० उत्पदि जथां सुधी वृद्धावस्थाने कारणे शरीरमा शिथिलता नथी आवती, शरीरने रोगो आवीने घेरता नथी, इन्द्रियोनी शक्तिने ह्रास नथी थतो, त्यां सुधी-जे स्थिति वन्ने श्रुत चरित्र रूप धर्मनु आचरण भूण करी लेवुं जेधजे चरित्रनी आराधनाने मुख्य काल जेज छे वृद्धावस्था आदिमां कोणु जाणु छे के देवी दशा थछ जशे? (३६) .

आत्मनः कथं धर्माचरणं भवेत् ? इत्युपायं दर्शयति—‘कोहं’ इत्यादि—
मूलम्—‘कोहं’ माणं च मायं च, ‘लोहं’ च पापवर्द्धनम् ।

‘वमे चत्तारि दोसाइं, ईच्छंतेो हियंमप्पणो’ ॥३७॥

छाया—क्रोधं मानं च मायां च लोभं च पापवर्द्धनम् ।

वमेत् चतुरो दोषान् इच्छन् हितमात्मनः ॥ ३७ ॥

टीका—आत्मनः=स्वस्य हितं=कल्याणम् इच्छन्=अभिलषन् साधुः, क्रोधं
क्रोधः=क्रोधमोहनीयोदयसंपाद्योऽक्षान्तिपरिणतिरूपो जीवस्य विभावपरिणति-
विशेषस्तम्, मानम्=मन्यते—अन्यं स्वापेक्षया हीनं येन स मानः=मानमोहनी-
योदयसमुत्थोऽन्यहीनतामननलक्षण आत्मनो विभावपरिणतिविशेषः, तम्, मायां
च=माया=मायामोहनीयोदयसमुत्पन्नस्वपरप्रतारणलक्षणो जीवस्य विभावपरिणा-
मविशेषः, ताम्, पापवर्द्धनं=पापनिदानं लोभं च=लोभः=लोभमोहनीयोदयसमु-
द्भूतो द्रव्याद्याकाङ्क्षारूपो जीवस्य विभावपरिणामः, तम् । एतान् चतुरः=चतुः-
संख्यकान्, दोषान्=चारित्रमालिन्यकारकान्, वमेत्=त्यजेत्, तदुक्तम्—

“लोभात् प्रभवति क्रोधो, लोभात् कामः प्रजायते ।

लोभान्मोहश्च नाशश्च, लोभः पापस्य कारणम्” ॥ ३७ ॥

‘कोहं’ इत्यादि । अपनी आत्मा का हित चाहने वाला साधु,
क्रोधमोहनीय के उदय से होने वाले अक्षमा रूप आत्मा के विभाव-
परिणामरूप क्रोध को, दूसरे की हीनता का भान कराने वाले मान-
मोहनीय के उदय से उत्पन्न होने वाले आत्मा के विभावपरिणामरूप
मानको, माया मोहनीय के उदय से उत्पन्न होने वाले छल कपट रूप
आत्मा के विभाव परिणाम, तत्स्वरूप माया को, तथा लोभमोहनीय
के उदय से होने वाले द्रव्यादि की आकाङ्क्षारूप आत्मा के विभाव
परिणाम लोभ को, अर्थात् चारित्र को दूषित करने वाले इन चारों
दोषोंको दूर करदे—त्यागदे ॥ ३७ ॥

कोहं इत्यादि पोताना आत्मानु हित आह्वान साधु, क्रोध मोहनीयना
उदयशी उत्पन्न यता अक्षमा इय आत्माना विभावपरिणाम इय क्रोधने,
भीमनी हीनतानु लान करानारा ‘मानमोहनीयना उदयशी उत्पन्न यता आत्माना
विभावपरिणाम इय भानने, छल कपट इय आत्मापरिणाम तत्स्वरूप मायाने, तथा
लोभ मोहनीयना उदयशी यता ईच्छा इय आत्माना विभाव परिणाम लोभने,
अर्थात् चारित्रने दूषित कराना ये चार दोषोने दूर त्यागे. (३७)

ક્રોધાદીનાં કાલમાહ—‘કોહો’ इत्यादि ।

મૂલમ્—ક્રોહો^૧ પીડં^૨ પંણાસેઈ, માંણો વિણંયનાસણો ।

માયા મિત્રાણિ નાંસેઈ, લોહો^૩ સવ્વવિણંસણો ॥૩૮॥

છાયા—ક્રોધઃ પ્રીતિં પ્રણાશયતિ માનો વિનયનાશનઃ,

માયા મિત્રાણિ નાશયતિ લોભઃ સર્વવિનાશનઃ ॥ ૩૮ ॥

ટીકા—ક્રોધઃ પ્રીતિં નાશયતિ, ક્રોધજ્વલનપ્રજ્વલિતચેતસો વચનેન સ્ફુલિન્ન-વર્ષણેનેવ મૃશમુદ્ધિશાસ્તતો વિરજ્યન્તે જના इति भावः । માનઃ=ગર્વઃ વિનયનાશનઃ વિનયોપઘાતકત્વાત્, તીર્થંકરગુર્વાદિમર્યાદાઽતિક્રમણપૂર્વકકાર્યોપક્રમણહેતુત્વાચ્ચ ગર્વચ્ચારિત્રોપઘાતક इति भावः, માયા મિત્રાણિ નાશયતિ, કપટેન જના વિરજ્યન્તે इति भावः । લોભઃ સર્વવિનાશનઃ ચારિત્રાદિસકલગુણમૂલોન્મૂલક इति भावः । ૩૮।

કથં જેતવ્યાઃ ક્રોધાદયઃ ? इत्याह ‘उवसमेण’ इत्यादि ।

મૂલમ્—ઉવસમેણ હૈણે કોહં^૪, માંણં મર્દવયા જિણે^૫ ।

માયમજ્જવભાવેણં, લોહં^૬ સંતોસંઓ જિણે^૭ ॥૩૯॥

છાયા—ઉપશમેન હન્યાત્ ક્રોધં, માનં માર્દવેન જયેત્ ।

માયામ્ આર્જવભાવેન, લોભં સંતોષતો જયેત્ ॥ ૩૯ ॥

ટીકા—ઉપશમેન=ક્ષમાલક્ષણેન ક્રોધં હન્યાત્=જયેત્ શમયેદિત્યર્થઃ । માર્દવેન

ક્રોધાદિ કષાયોં કા ફલ કહતે હૈં— ‘કોહા’ इत्यादि ।

જેસે ચિનગારિયોં કી વરસા હોને સે લોગ ઉદ્ધિગ્ન હો જાતે હૈં વૈસેહી ક્રોધાગ્નિ સે પ્રજ્વલિત અન્તઃકરણ વાલે કે વચનો સે બી લોગ વિરક્ત હો જાતે હૈં । અતઃક્રોધ પ્રીતિ કા નાશ કર દેતા હૈ । માન સે વિનયકા નાશ હોતા હૈ ઉસ સે ચારિત્ર કા અભાવ હોતા હૈ, ક્યોંકિ યહ તીર્થંકર ગુરુ આદિકી મર્યાદા કા અતિક્રમણ કરાતા હૈ । માયા સે મિત્ર છૂટ જાતે હૈં ઓર લોભ તો સર્વસ્વ કા સત્યાનાશ હી કર ઢાલતા હૈ ઉસ સે સમસ્ત ગુણ નષ્ટ હો જાતે હૈં ॥૩૮॥

કોહો ઇત્યદિ જેમ ચિનગારીઓની વૃષ્ટિ થવાથી લોહો ઉદ્ધિગ્ન થઈ જાય છે તેમ ક્રોધાગ્ની પ્રજ્વલિત અન્તઃકરણવાળાના વચનોથી પણ લોહો વિરક્ત થઈ જાય છે તેથી ક્રોધ પ્રીતિનો નાશ કરે છે માનથી વિનયનો નાશ થાય છે, તેથી ચારિત્રનો અભાવ થાય છે. કારણ કે તે તીર્થંકર ગુરુ આદીની મર્યાદાનું અતિક્રમણ કરાવે છે. માયાથી મિત્રની મિત્રતા તૂટી જાય છે અને લોભ તો સર્વસ્વનું સત્યા નાશ જ કરી નાંખે છે, તેથી બધા ગુણો નષ્ટ થાય છે (૩૮)

=મૃદુભાવેન વિનયાલસ્વનેન માનં જયેત્, આર્જવભાવેન=સરલતયા નિષ્કપટભાવે-
નેત્યર્થઃ માયાં=પરપ્રતારણલક્ષણાં જયેત્ । સંતોષતઃ=ધૃત્યા લોભં જયેત્ ॥૩૯॥
एतद्विजयाभावे किं भवेत् ? इत्याह—‘कोहोय’ इत्यादि

मूलम्—कोहो^१ यं माणो यं अणिगंहीया, माया यं लोहो^१ यं पवडुमाणां ।
चत्वारि ए^२ कंसिणा कसाया, सिंचन्ति^{१७} मूलाङ्ग^{१६}
पुणर्भवस्स ॥४०॥

छाया—क्रोधश्च मानश्च अनिगृहीतौ, माया च लोभश्च प्रवर्धमानौ ।

चत्वार एते कृत्स्नाः कषायाः, सिञ्चन्ति मूलानि पुनर्भवस्य ॥४०॥

टीका—क्रोधश्च मानश्च, उभौ अनिगृहीतौ,=क्षમાવિનયાपरિशीલनेનાડવિ-
જિતૌ, માયા ચ લોભશ્ચ ઉભૌ પ્રવર્ધમાનો—આર્જવસંતોષાનુદ્વઢનેન પ્રકર્ષમનુપ્રાપ્તૌ,
एते चत्वारः क्रोधादयः कृत्स्नाः=સમગ્રાઃ, यद्वा ‘कंसिणा’ इत्यस्य ‘कृष्णाः’
इति छाया तेन आत्ममालिन्यकारकत्वात् कृष्णाः कषायाः=कषायपदवाच्याः
पुनर्भवस्य=पुनर्जन्मनः संसारस्येत्यर्थः मूलानि=कारणानि मिथ्यात्वादीनि, सि-
ञ्चन्ति=पोषयन्ति वर्द्धयन्तीत्यर्थः ॥ ४० ॥

तो फिर क्रोधादि कषायोको कैसे जीते ? सो कहते हैं—‘उवसमेण’
इत्यादि ।

क्षમા કે ઢાગ ક્રોધ કો, વિનય સે માન કો, સરલતા (નિષ્કપટતા)
સે માયા કો ઔર સંતોષ સે લોભ કો જીતના ઢાહિણ ॥૩૯॥

કષાયો કો નહીં જીતને સે દોષ કહતે હે—‘કોહો ય’ ઇત્યાદિ ।

ક્રોધ ઔર માન ઇન દોનો કા ક્ષમા ઔર વિનય કા અવલ-
મ્બન લેકર નિગ્રહ (દમન) ન ક્રિયા જાય તથા માયા ઔર લોભ યે
સરલતા ઔર સંતોષ કે ન રાખને સે વઢતે રહેં તો યે આત્મા કો
મલિન કરનેઢાલે ઢારોં કષાય પુનર્ભવ કે મૂલ-મિથ્યાત્વાદિ-કો સીંચતે
હે— અર્થાત્ વઢાતે હે—ઢારમ્વાર જન્મ મરણ કે કારણ હોતે હે ॥૪૦॥

તો પછી ક્રોધાદિ કષાયોને કેવી રીતે જીતવા? તે જતાવે છે—ઉવસમેણ ઇત્યાદિ
ક્ષમા ઢાગ ક્રોધને, વિનયથી માનને, સરલતા (નિષ્કપટતા) કી માયાને અન
સંતોષથી લોભને જીતવો જોઈએ (૩૯)

કષાયોને નહિ જીતવાથી લાગતા દોષો જતાવે છે કોહોય૦ ઇત્યાદિ—

ક્રોધ અને માન એ જીતેનો, ક્ષમા અને વિનયનું અવલંબન લઈને નિગ્રહ
(દમન) ન કરવામા આવે, તથા માયા અને લોભ અને સરલતા અને સંતોષ ન
રાખવાથી વધતા રહે તો એ આત્માને મલિન કરનારા ઢારે કષાયો પુનર્ભવના મૂળ-
મિથ્યાત્વ આદિને સિંચે છે અર્થાત્ વધારે છે—ઢારઢારજન્મમરણનાં કાગળ અને છે (૪૦)

मूलम्—रायणिषु विणयं पउंजे, धुवसीवयं संययं न हावइज्जा ।

कुम्मव अलीणपलीणगुत्तो, परक्कमेज्जा^{११} तव-संजमंमि^{१०} ॥४१॥

छाया-रत्नाधिकेषु विनयं प्रयुज्जीत, ध्रुवशीलतां सततं न हापयेत् ।

कूर्मवत् आलीन प्रलीन-गुप्तः, पराक्रमेत तपःसंयमे ॥ ४१ ॥

टीका—‘रायणिषु’ इत्यादि—

रात्रिकेषु=रत्नाधिकेषु स्वापेक्षया पूर्वं प्रव्रजितेषु विनयं=वन्दनाभ्युत्थानादिकं प्रयुज्जीत=विदधीत, तथा ध्रुवशीलताम्=अष्टादशमहसशीलाङ्गलक्षणां सततं=कदापि न हापयेत्=न त्यजेत् पालयेदित्यर्थः । कूर्मवत्=कच्छप इव आलीनप्रलीन गुप्तः=आलीनः=अद्रसद्गोपनेन, प्रलीनः=उपाद्रसद्गोचनेन, अत एव गुप्तः=गुप्तावयवः अद्रोपाद्रसंयमनशीलः देहचापल्यरहित इत्यर्थः, तपःसंयमे=तपसि संयमे च, समाहारद्वन्द्वविवक्षयैकवचनम् पराक्रमेत=उत्साहपूर्वकं प्रवर्तेत ।

‘रायणिषु विणयं पउंजे’ इत्यनेन विनयवतः कपायोच्छेदकता, विनयाराधितरत्नाधिकेभ्यः आचारगोचरप्रभृतिविविधतत्त्वावाप्तिश्च ध्वन्यते ।

‘रायणिषु’ इत्यादि । जो अपने से दीक्षा में बड़े हों उनका विनय करे अर्थात् उन्हें वन्दना करे, आने पर खड़ा हो जावे आदि । तथा अठारह हजार शील का सदैव पालन करे । कछुवे की तरह अंगोपांगों को गोपकर रखे । तप, और संयम में उत्साह के साथ प्रवृत्ति करे ।

‘रायणिषु विणयं पउंजे’ इस पदसे यह प्रगट होता है कि विनयवान ही कपायों का उच्छेद कर सकता है । तथा विनय के द्वारा आराधित गुरु महाराज से आचार विषयक विविध तत्त्वों की प्राप्ति हो सकती है ।

रायणिषु० इत्यादि जेओ पोताथी दीक्षामां वडा छाय तेमनो विनय करवो, अर्थात् तेमने वंदना करवी, तेओ आवतां जिला थछ जवु इत्यादि तथा अठार छेत्तर शीलनु सदैव पालन करवुं कायमान्नी पेठे अगोपागोने गोपवी राखवा. तप आने संयममा उत्साह साथे प्रवृत्ति करवी.

रायणिषु विणयं पउंजे ओ पदथी ओम प्रकट थाय छे छे विनयवान ज कपायेनो उच्छेद करी शके छे, तथा विनय द्वारा आराधित गुरु महाराज यासेथी आचार विषयक विविध तत्त्वोनी प्राप्ति थछ शके छे.

‘धुवसीलयं सययं न हावइज्जा’ इत्यनेन ‘चारित्रवता सदा धर्मरामे रन्तव्य’-मिति द्योत्यते । ‘कुम्मुव्व’ इत्यादिना गाथायास्तृतीयचरणेन ‘कारणमन्तरेणे-तस्ततो न भ्रते’ इति सूच्यते ॥ ४१ ॥

मूलम्—निदं च न बहु मन्निज्जा, स प्पहासं विवज्जए ।

मिहोक्कंहाहिं न रमे, सज्झायम्मि रओ सैया ॥४२॥

छाया—निद्रां च न बहु मन्येत, स प्रहासं विवर्जयेत् ।

मिथः कथासु न रमेत, स्वाध्याये रतः सदा ॥ ४२ ॥

टीका—‘निदं च’ इत्यादि—

स साधुः, निद्रां न बहु मन्येत=न समाद्रियेत नातिशयेन सुष्यादित्यर्थः, प्रहास च=हास्यं च विवर्जयेत्=न कुर्यात् तथा मिथः कथासु=परस्परलौकिक-वार्तालापेषु न रमेत=नासक्तो भवेत् । तर्हि किं कुर्यादिन्याह—स्वाध्याये=वाचना-दौ सदा=सर्वदा रतः=तत्परः स्यात् ॥ ४२ ॥

मूलम्—जोगं च समणधम्मंमि, जुंजे अनलसो धुवं ।

जुत्तो यं समणधम्मंमि, अंठं लंहइ अणुत्तरम् ॥४३॥

छाया—योगं च श्रमणधर्मे युज्जीत अनलसः ध्रुवम्

युक्तश्च श्रमणधर्मे अर्थं लभते अनुत्तरम् ॥ ४३ ॥

‘धुवसीलयं सययं न हावइज्जा’ इस से यह द्योतित होता है कि संयमी को सदैव चारित्र रूपी उद्यान में रमण करना चाहिए । ‘कुम्मुव्व’ आदि पदसे यह दिखलाया है कि कारण विशेष के बिना इधर-उधर नहीं घूमना चाहिये ॥ ४१ ॥

‘निदं च’ इत्यादि । साधु, अधिक निद्रा न ले, हास्य न करे और आपस में लौकिक बात चीत में आसक्त न होवें, किंतु वाचना आदि स्वाध्याय में ही सदा मग्न रहे ॥४२॥

धुवसीलयं समयं न हावइज्जा એ પદથી એમ પ્રકટ થાય છે કે સયમીએ સદૈવ ચારિત્રરૂપી ઉદ્યાનમાં રમણ કરવું જોઈએ. કુમ્મુવ્વ આદિ પદથી એમ બતાવ્યું છે કે કારણ વિશેષ વિના આમ-તેમ કરવું જોઈએ નહિ (૪૧)

નિદંચ ઇત્યાદિ સાધુ વધારે ઉઘ ન લે, હાસ્ય ન કરે અને માહોમાંહે લૌકિક વાતચીતમાં આસક્ત ન બને, પરંતુ વાચના આદિ સ્વાધ્યાયમાં જ મદા મસ્ત રહે. (૪૨)

टीका-‘जोगं च’ इत्यादि-

साधुः अनलसः=आलस्यशून्यः सन्, आलस्यं=कायचित्तयोर्गुरुत्वं, तद्रहितः सोत्साह इत्यर्थः श्रमणधर्मे=क्षान्त्यादौ दशविधे साधुकरणीये, योगं, त्रिविधं मनोवाक्कायलक्षणं ध्रुवं=निश्चितं, युज्जीत=कुर्यात् तत्र समाहितो भवेदित्यर्थः । अत्र फलमुखेन हेतुमाह-श्रमणधर्मे=उक्तलक्षणे युक्तश्च=समाहितो हि च-शब्दो हेत्वर्थकः अनुत्तरं=न विद्यते उत्तरम्=उत्कृष्टं यस्मात् तम् केवलज्ञानरूपमित्यर्थः, अर्थम् अर्ह्यते=याच्यते इति-अर्थस्तम्, अभीष्टं=प्रयोजनं फलमिति यावत्, लभते ॥ ४३ ॥

पूर्वोपदिष्टाचारसिद्धयर्थमुपायमाह-‘इहलोग०’ इत्यादि ।

मूलम्-इहलोगपारत्तहियां, जेणं गच्छई सुगई ।

बहुसुयं, पज्जुवांसिजा, पुच्छिज्जत्थविणिच्छयं ॥४४॥

छाया-इहलोकपरत्रहितं, येन गच्छति सुगतिम् ।

बहुश्रुतं पर्युपासीत, पृच्छेदर्थविनिश्चयम् ॥ ४४ ॥

टीका-साधुः-इहलोकपरत्रहितम्=ऐहिकामुष्मिकहितकरं, तथा येन=यदुपदेशेन प्राणी सुगतिं=पारम्पर्येण मोक्षं गच्छति त बहुश्रुतं=यदा यावन्ति

‘जोगं च’ इत्यादि । साधु शारीरिक और मानसिक प्रमाद रहित होकर उत्साह के साथ साधु के लिए पालन करने योग्य क्षान्ति आदि दश श्रमण धर्मों में मन वचन काय को निरन्तर लगावे अर्थात् उन्हीं में लीन रहे । जो श्रमण धर्म में तीनों योग लगता है वह सर्वोत्कृष्ट केवलज्ञान रूपी फल को प्राप्त करता है ॥४३॥

उक्त आचार की सिद्धि का उपाय कहते हैं-‘इहलोग०’ इत्यादि ।

जिस समय जितने शास्त्र उपलब्ध हों उनके मर्म के ज्ञाता गुरु महाराज की साधु उपासना (सेवा) करे । उपासना करता हुआ

जोगंच इत्यादि साधु शारीरिक अने मानसिक प्रमाद रहित थधने उत्साहथी साधुने पाणवायोग्य क्षान्ति आदि दश श्रमण धर्मोभा मन वचन कायाने निरन्तर लगादी राणे, अर्थात् तेभा लीन रहे ने श्रमण धर्मोभा त्रण योग लगावे छे ते सर्वोत्कृष्ट केवलज्ञानरूपी ज्ञान प्राप्त करे छे. (४३)

उक्त आचारनी सिद्धिने उपाय बतावे छे-इहलोग० इत्यादि

ने समये नेटका शास्त्र उपलब्ध होय तेना मर्मोना ज्ञाता शुभमहाराजनी

शास्त्राण्युपलभ्यानि तेषां मर्मविदं गुरुं पर्युपासीत=विनयभावेन सेवेत, तथा अर्थविनिश्चयं=सूत्रार्थनिर्णयं च पृच्छेत् ॥ ४४ ॥

पृच्छासमये गुरुसमीपोपवेशनप्रकारमाह—‘हृत्थं’ इत्यादि ।

मूलम्—हृत्थं पायं च कायं च, प्रणिधाय जिङ्दिण् ।

अल्लीणगुत्तो निसिण्, संगसे गुरुणो मुणी ॥४५॥

छाया—हस्तौ पादौ च कायं च प्रणिधाय जितेन्द्रियः ।

आलीनगुप्तो निषीदेत् सकाशे गुरोः मुनिः ॥ ४५ ॥

टीका—जितेन्द्रियः=कृतेन्द्रियनिग्रहो मुनिः=साधुः हस्तौ, पादौ, कायं, च प्रणिधाय=विनयाविष्कारकशरीरसंकोचनं विधाय आलीनगुप्तः=मनोवाकायसं-
रक्षणपरः गुरोः सकाशे=समीपे निषीदेत्=उपविशेत् अर्थनिश्चयाद्यर्थमिति भावः ॥४५॥

मूलम्—न पक्खओ न पुरओ, नेव किञ्चाण पिट्ठओ ।

न यं ऊरुं सामासिज्जं, चिट्ठिज्जा गुरुणंतिण् ॥४६॥

छाया—न पक्षतो न पुरतो नैव कृत्वा पृष्ठतः ।

न च ऊरुं समासाद्य तिष्ठेद् गुरुणामन्तिके ॥ ४६ ॥

टीका—‘न पक्खओ’ इत्यादि ।

मुनिः गुरुं न पक्षतः=न पार्श्वतः, न पुरतः=नाग्रतः, नैव पृष्ठतः=नापि

जिससे इह लोग में हित तथा परंपरा से मोक्ष की प्राप्ति हो उस अर्थ निश्चय के सम्बन्ध में गुरुमहाराज से पूछे ॥४४॥

गुरु के समीप किस प्रकार बैठना चाहिए सो कहते हैं—‘हृत्थं’ इत्यादि ।

‘इन्द्रियों का दमन करने वाला साधु गुरु के समीप हाथ, पैर और कायको इस प्रकारका रखे जिससे विनय प्रगट होता हो, तथा मन वचन काय को वश में रखकर गुरुमहाराज के समीप बैठे ॥४५॥

साधु विनयसे (सेवा) करे विनयसे करता रहे जेथी धड्डोका भाहित तथा परपराधी मोक्षनी प्राप्ति थाय जे अर्थना निश्चयना संधधमां शुद्ध भट्टाराजने पूछे. (४४)

शुद्धनी समीपे डेवी नीते जेसपु जेधये ते डडे छे हृत्थं इत्यादि.

इन्द्रियोनु दमन करनार साधु शुद्धनी समीपे हाथ, पैर, अने कायाने जेथी नीते राखे डे जेथी विनय प्रकट थाय, तथा मन वचन कायाने वश राखीने शुद्ध भट्टाराजनी समीपे जेसे (४५)

पश्चाद्भागे च कृत्वा तिष्ठेत्=उपविशेत्, पार्श्वत उपवेशने एकपङ्क्त्युपवेशननिमित्त-
काऽविनयादिदोषाविर्भावात्, अग्रत उपवेशने वन्दनकर्तृणामभिमुख्यप्रतिरो-
धादिना वन्दनालापाद्यन्तरायसम्भवात्, पृष्ठत उपवेशने आचार्यं दृष्टिपातपात्रता-
प्रतिरोधसद्भावाच्चेति भावः । तथा गुर्वन्तिके=गुरोः समीपे ऊरुं समासाद्य=
ऊरोरुपरि ऊरुं कृत्वा न तिष्ठेत्=नोपविशेत्, तथा सति अविनयोद्धत्यादिदो-
षापातादिति भावः ॥ ४६ ॥

मूलम्-अपुच्छिओ न भासमाणस्स अंतरा ।

पिट्ठिमंसं न खाइज्जा, मायामोसं विवर्जयेत् ॥४७॥

छाया-अपृष्ठो न भाषेत भाषमाणस्य अन्तरा ।

पृष्ठमांसं न खादेत् मायामृषा विवर्जयेत् ॥ ४७ ॥

टीका-साधुः अपृष्ठः=केनाप्यनापृष्ठो न भाषेत, तथा भाषमाणस्य=

‘न पक्खओ’ इत्यादि । साधु, आचार्य आदि तथा जो मुनि
दीक्षा में बडे हो उनके न पसवाडे की तरफ-वरावरी में बैठे, न
आगे बैठे. न पीठ की ओर संघटा करता हुआ बैठे । पसवाडे की
और बैठने से वरावरी पर बैठने के कारण अविनय आदि दोष
लगते हैं; आगे बैठने से वन्दना करनेवालों के लिए उनका सामना
रुक जाता है अतः वन्दना और बोल चाल में विघ्न आ जाता है;
पीछे की ओर बैठने से आचार्य आदि की दृष्टि नहीं पड सकती;
इस के सिवाय गुरु महाराज के समीप पैर पर पैर रखकर भी न बैठे,
क्योंकि ऐसे बैठने से अविनय और अहंकार आदि दोष आते हैं ॥४६॥

‘अपुच्छिओ’ इत्यादि । किसी विषय पर आचार्य महाराज

न पक्खओ इत्यादि साधु, आचार्य आदि तथा जो मुनि दीक्षाभा वडा
होय तेमनी गान्धुनी तरङ्ग न जेसे, तेमनी आगण न जेसे, पीठनी गान्धुजे न
जेसे गान्धुनी तरङ्ग जेसवाथी गरावरीजे जेसवाने कारणे अविनय आदि दोष लागे
छे आगण (भाभरे) जेसवाथी वदना करनारज्येने भाटे जेमनी समीपता रेकाछ
वाय छे तेथी वंदना अने जोल आलभा विघ्न आवे छे पाछणनी गान्धुजे जेसवाथी
आचार्य आदिनी द्रष्ट पडी शकती नथी उपरांत शुद्ध भडाराजनी समीपे पग
पर पग राभीने पणु न जेसवुं, कारणे जेम जेसवाथी अविनय अने अहकार
आदि दोष लागे छे. (४६)

अपुच्छिओ० डोछ विषय पर आचार्य महाराज लाषणु ठरी रह्या

कश्चित् प्रस्तावमालम्ब्य परस्परं वदतः गुरो अन्तरा=मध्ये प्रस्तुतविषयापरिस-
माप्तिसमये न भाषेत, तथा पृष्ठमांसं न खादेत्=परोक्षे निन्दावाक्यं न वदेत्,
पुरतः प्रियवचनरचनाकौशलेन सद्भावमुपदर्शयन् परोक्षे निन्दादिना तदपका-
रकं भाषणं न कुर्यादित्यर्थः । मायामृषा=मायायुक्तमृषा, विवर्जयेत्=परित्य-
जेत्, न ब्रूयादित्यर्थः ॥ ४७ ॥

अपृष्ठभाषणादौ दोषान् दर्शयति-‘अप्पत्तियं’ इत्यादि ।

मूलम्--अप्पत्तियं जेण सियँ, आसु कुप्पिंज वाँ परो ।

सर्व्वसो तं नं भासिज्जं, भांसं अहियंगामिणिं ॥४८॥

छाया-अप्रत्ययो येन स्यात् आशु कुयेत् वा परः ।

सर्व्वशः तां न भाषेत भाषान् अहितगामिनिम् ॥४८॥

टीका-येन-अपृष्ठभाषणेन परस्य अप्रत्ययः=अविश्वासः स्यात्=उत्प-
द्येत, वा=तथा भाषतो मध्ये भाषणे परः=अन्यो आशु=शीघ्रं कुपेत्=क्रोधा-
विष्टो भवेत्, तथा तां=तादृशीं परोक्षे निन्दारूपाम् अहितगामिनीम्=अपकार-
पर्यवसानां भाषां=गिरं सर्व्वशः=सर्वावस्थासु साधुर्न भाषेत=न वदेत् । अप्रत्य-
यादिसाधनं वचनं साधुना नोच्चारणीयमिति भावः ॥ ४८ ॥

बोल रहे हो तो जब तक वह विषय पूरा न हो तब तक बीचही
में न बोले। सामने चतुराई के भाव मीठा मीठा बोलकर सद्भाव
दिखलाता हुआ परोक्ष में उनकी निन्दा करने वाले वचन न बोले।
मायाचार से भरा हुआ असत्य भाषण न करे ॥४७॥

‘अप्पत्तियं’ इत्यादि । किसी भी अवस्था में साधु को परिणाम
में अपकार करने वाली ऐसी वाणी न बोलनी चाहिए जिससे द्वेष
हो जाय, तथा दूसरे को क्रोध आदि आजाय, अर्थात् द्वेष आदि
का उत्पादक वचन साधु को कदापि उच्चारण नहीं करना चाहिए ॥४८॥

छाया तो लया सुधी ओ विषय पूरा न थाय त्या सुधी वयभा जेलेवु नडी सामे
यतुगधनी आधे भीडु भीडु जेलेने सद्भाव जतावनारा अने परोक्षभा तेमनी निंदा
करनाग वयने जेलेवा नडि मायाआरथी लेरेले असत्य लापणु कन्वु नडि (४७)

अप्पत्तियं० छत्यादि. केछ पणु अवस्थाभा साधुओ पण्णियामभा अपकार
कन्वारी ओवा वाणी न जेलेवी नेछओ हे जेवी द्वेष उत्पन्न थाय तथा पीजने
क्रोध आधि आवी जय, अर्थात् द्वेष आदिना उत्पादक वयने साधुओ कदापि
उच्चारवा न नेछओ (४८)

कथं वदे ?-दित्याह-‘दिट्ठं’ इत्यादि ।

मूलम्-दिट्ठं मिंयं असंदिद्धं, पडिपुन्नं विंयं जिंयं ।

अयंपिरमणुव्विगंगं, भांसं ^{११}निसिर अत्तवं ॥४९॥

छाया-दृष्टां मितां असंदिग्धां प्रतिपूर्णां व्यक्तां जिताम् ।

अजल्पिनीम् अनुद्विगां भाषां निसृजेत् आत्मवान् ॥४९॥

टीका-आत्मवान्=समाहितः दृष्टां=साक्षात्कृतार्थगोचरां, मितां=स्वल्पाक्षराम्, असंदिग्धां=संशयानुत्पादिकां संशयनिवर्तिकां च, प्रतिपूर्णां=परिपुष्टस्वरवर्णसहितां, व्यक्तां=स्पष्टाक्षरां च, जितां=वशीकृतां प्रस्तुतविषयमात्रगामिनीम्, अप्रस्तुतविषयसंचारवर्जितामित्यर्थः, अजल्पिनीम्=वाचालतादिदोषवर्जितां, नोच्चैर्न नीचैः किंतु मृद्वीमित्यर्थः, अनुद्विगाम्=अनुद्वेगकारिणीम् द्रवानुत्पादिकामित्यर्थः भाषां=गिरं निसृजेत्=उच्चारयेत् ॥ ४९ ॥

मूलम्-आयारपंनत्तिधरं, दिट्ठिवायमहिज्जंगं ।

वायविक्खलियं नच्चा, न ^{१२}तं उव्हसे मुंणी ॥५०॥

छाया-आचारप्रज्ञप्तिधरं दृष्टिवादमधीयानम् ।

वाग्विस्खलितं ज्ञात्वा न तम् उपहसेन्मुनिः ॥५०॥

कैसे बोले ? सो कहते हैं-‘दिट्ठं’ इत्यादि । अन्तर्दृष्टि वाला श्रमण, अपनी आग्वी देखी हुई बात के विषय में, परिमित, संशय उत्पन्न न करने वाली और संशय को दूर करने वाली, पुष्ट स्वर व्यञ्जन वाली, स्पष्ट और स्पष्ट अर्थ वाली, प्रकरण के ही अनुकूल, प्रकरण से बाहर प्रवृत्त न होने वाली, तथा न बहुत ऊँचे स्वर से और न बहुत नीचे स्वर से बोले जाने वाली, मृदु और उद्वेग को उत्पन्न न करने वाली वाणी उच्चारण करे ॥४९॥

કેમ બોલવું ? તે કહે છે દિટ્ઠં० ઇત્યાદિ. અતર્દ્રષ્ટિવાળો શ્રમણ, પોતાની આજે જોએલી વાતના વિષયમાં, પરિમિત, સંશય ઉત્પન્ન ન કરનારી અને સંશયને દૂર કરનારી, પુષ્ટ સ્વર વ્યજનવાળી, સ્પષ્ટ અને સ્પષ્ટ અર્થવાળી, પ્રકરણનેજ અનુકૂળ, પ્રકરણની બહાર પ્રવૃત્ત ન થનારી, તથા ન બહુ ઉચે સ્વરે અને ન બહુ નીચે સ્વરે બોલાતી મૃદુ ઉદ્વેગને ઉત્પન્ન ન કરનારી વાણી ઉચ્ચારે (૪૯)

ટીકા-‘આચાર’ इत्यादि ।

मुनिः=साधुः आचारप्रज्ञप्तिधरम्=आचाराङ्ग-व्याख्याप्रज्ञप्ति-धारकं, यद्वा आचारशब्देनाचाराङ्गाद्यङ्गं. प्रज्ञप्तिशब्देनोपाङ्गं गृह्यते, तयोर्धारकमित्यर्थः तथा दृष्टिवादमधीयानं वागविस्खलितं=वाग्विच्छेदवलितं ज्ञात्वा=विदित्वा भाषण-काले प्रमादादिना स्वरवर्णादित्रुटौ सत्यामिति भावः तम्=आचारप्रज्ञप्तिधरं, दृष्टि-वादमधीयानं च, न उपहसेत्=‘कथमेते महाविद्वांसो येषां भाषणं सदूषणं भवती’ति कृत्वा न निन्देदित्यर्थः, तेषां छद्मस्थत्वेन कादाचित्कवाग्विस्खलन संभाव-नायाः सत्त्वात् ।

‘अहिज्जगं’ अधीयान-मित्यनेनेदमवगम्यते-यन्निरवशेषाधीतदृष्टिवादस्य

‘आચાર’ इत्यादि । आચારાજ્ઞ ઓર વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ (ભગવતી) કે જ્ઞાતા, અથવા આચાર શબ્દ સે યહાં આચારાજ્ઞ આદિ ગ્યારહ અંગો કા, ઓર પ્રજ્ઞપ્તિ શબ્દ સે ઉપાજ્ઞોં કા ગ્રહણ સમઝના યાહિયે, અતઃ:ઉનકે ધારી તથા દૃષ્ટિવાદ કે પાઠી મુનિ કે બોલતે સમય વચનોં મેં યદિ સ્વલના હો જાય’ અર્થાત્ બોલતે સમય પ્રમાદ આદિ કિસી કારણ સે સ્વર યા વ્યંજન કી ત્રુટિ રહ જાય તો સાધુ ઉનકી હંસી ન કરે ક્યોંકિ છદ્મસ્થ હોને કે કારણ કમી બોલને મેં સ્વલન હો જાના અસંભવ નહીં હૈ । તાત્પર્ય યહ હૈ કિ, જવ એસે પુરુષ મી ભાષણમે સ્વલિત હો જાતે હૈ તો સામાન્ય જનકી યાત હી કયા હૈ ? અતઃ:એવ કિસી કી મી હંસી નહીં કરની યાહિયે ।

‘અહિજ્જગં’ इस पदसे यह सूचित होता है कि संपूर्ण दृष्टिवाद

આચાર૦ ઇત્યાદિ આચારાગ અને વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ (ભગવતી) ના જ્ઞાતા, અથવા આચાર શબ્દથી અહીં આચારાગ આદિ અગીઆર અંગોનું અને પ્રજ્ઞપ્તિ શબ્દથી ઉપાગેનું ગ્રહણ સમજ લેવું, એટલે કે એમને ધારણ કરનાર તથા દૃષ્ટિવાદના પાઠી મુનિની, દૃષ્ટિવાદનું અધ્યયન કરતી વખતે વચનોમા જો સ્ખલના થઈ જાય, અર્થાત્ બોલતી વખતે પ્રમાદ આદિ કોઈ કારણથી સ્વર યા વ્યંજનની ત્રુટિ રહી જાય તો સાધુ તેની હાસી ન કરે કારણકે તે પણ છદ્મસ્થ છે. તે કારણે કોઈવાર બોલવામા સ્ખલના થઈ જવાનો અસંભવ નથી તાત્પર્ય એ છે કે, જ્યારે એવા પુરુષો પણ ભાષણમા સ્ખલિત થઈ જાય છે, તો સામાન્ય જનની તો યાતજ શી ? તેથી કરીને કોઈની પણ હાસી ન કરવી જોઈએ.

અહિજ્જગં એ શબ્દથી એમ સૂચિત થાય છે કે-સંપૂર્ણ દૃષ્ટિવાદને બાણનાગ-

વાગ્વિસ્વલનસંભાવનૈવ નાસ્તિ, તથાવિધસ્ય સકલસંશયોચ્છેદકત્વેન જિનસંકા-
શત્વ-સકલવાઙ્મયાભિજ્ઞત્વ-જિનવત્સુસ્પષ્ટત્વાકૃતિશક્તિશાલિત્વપ્રતિપાદનાત્ । દૃષ્ટિ-
વાદાધ્યયનાવસ્થાયामેવ કદાચિદ્વાગ્વિસ્વલનસંભવ इति वर्तमानार्थકેन જ્ઞાનચ-
પ્રત્યયેન વોદ્યતે ॥૫૦॥

સાધોર્નિમિત્તભાષણે દોષમાહ—‘નક્ષત્ત’ इत्यादि ।

મૂળમ્--નક્ષત્તં સુમિણં યોગં, નિમિત્તં મંત્રભેષજં ।

ગિહિણો તં ન આર્ક્રશે, ભૂયાંહિગરણં પયં^{૧૧} ॥૫૧॥

છાયા-નક્ષત્રં સ્વપ્નં યોગં નિમિત્તં મન્ત્ર-ભેષજમ્ ।

ગૃહિણઃ તત્ ન આચક્ષીત ભૂતાધિકરણં પદમ્ ॥૫૧॥

ટીકા-મુનિઃ, નક્ષત્રમ્=અશ્વિન્યાદિકં, સ્વપ્નં=શુભાશુભસ્વપ્નફલં, યોગં=

વશીકરણાકર્ષણાદિ, નિમિત્તં=અતીતાનાગતકથનરૂપં, મન્ત્રભેષજં=મન્ત્રશ્ચ ભેષજં
યેતિસમાહારદ્વન્દ્વઃ, તત્ તત્ર મન્ત્રઃ ભૂતાદીનામ્, ભેષજમ્=અતીસારાદીનામૌષધં

કો જાનને વાલેકે બોલને મેં સ્વલના હોને કી સંભાવના હી નહીં હો
સકતી, ક્યૌંકિ વે સવ સંશયોં કા સમાધાન કરને વાલે, જિનસદૃશ,
સકલ વાઙ્મય સકલશાસ્ત્રકે જાનકાર ઔર જિન ભગવાન કી તરહ
પ્રશ્નોં કા સ્પષ્ટ ઉત્તર દેને વાલે હોતે હૈં । કિન્તુ દૃષ્ટિવાદ પઢતે
સમય કદાચિત્ ઉનકી વાણી મેં સ્વલના હોને કી સંભાવના રહતી
હૈં । યહ વર્તમાન અર્થવાલે ‘જ્ઞાનચ્’ પ્રત્યય સે જાના જાતા હૈં ॥૫૦॥

‘નક્ષત્તં’ इत्यादि । મુનિ, અશ્વિની આદિ નક્ષત્ર, શુભ યા અશુભ
ફલ વાલે સ્વપ્ન, વશીકરણ યા આકર્ષણ આદિ યોગ, ભૂત યા ભવિષ્ય

ના ધોલવામા સ્વલના થવાની સંભાવનાજ નથી થતી, કારણ કે તે સર્વ સંશયોનું
સમાધાન કરનારા જિન સમાન, સકલવાઙ્મયના બાણકાર અને જિન ભગવાનની
પેઠે પ્રશ્નોનો સ્પષ્ટ ઉત્તર આપનારા હોય છે પરન્તુ દૃષ્ટિવાદ લાગતી વખતે કદાચિત્
એમની વાણીમા સ્વલના થવાની સંભાવના રહે છે એ વર્તમાન અર્થવાળા ‘જ્ઞાનચ્’
પ્રત્યયથી બાણી શકાય છે (૫૦)

નક્ષત્તં० इत्यादि. મુનિ, અશ્વિની આદિ નક્ષત્ર, શુભ યા અશુભ સ્વપ્ન
વાળાં ક્ષણ, વશીકરણ, યા આકર્ષણ આદિ યોગ, ભૂત યા ભવિષ્ય કાળના કથનરૂપ

गृहिणो=गृहस्थान् नाचक्षीत=न कथयेत्, यतः तद्=नक्षत्रादिकथनं, भूताधिकरणं=भूतानि अधिक्रियन्ते=व्यापाद्यन्तेऽस्मिन्निति विग्रहः, एकेन्द्रियादिजीवोपघातकं, पदं=स्थानमस्ति । गृहस्थैरनुयुक्तेनापि साधुना संयमभङ्गप्रसङ्गवारणाय नक्षत्रफलादिकं न कथनीयमिति भावः ॥५१॥

मूलम्-अन्नद्वं पगंडं लयणं, भईज सयणासनं ।

उच्चारभूमिसंपन्नं, इत्थीपसुविवर्जितं ॥५२॥

छाया-अन्यार्थं प्रकृतं लयनं भजेत् शयनासनम् ।

उच्चार भूमिसंपन्नं स्त्रीपशुविवर्जितम् ॥५२॥

टीका-‘अन्नद्वं’ इत्यादि ।

साधुः, अन्यार्थं=साध्वपेक्षयाऽन्यः=परो गृहस्थादिः तदर्थं=तिम्बितं,=प्रकृतं=निष्पादितम्, उच्चारभूमिसंपन्नं=मलमूत्रोत्सर्जनस्थानयुक्तं, स्त्रीपशुविवर्जितं=स्त्रिया पशुना च रहितम्, उपलक्षणात् नपुंसकरहितं च लयनं=वसतिं, तथा

काल का कथन रूप निमित्त, भूत प्रेतादि का मन्त्र, अतिसार आदि किसी प्रकार के रोग का प्रतिकार करने वाली औषधि, ये सब गृहस्थ को न बतावे । बताने से आरंभ समारंभ आदि का संभव है । यदि कोई गृहस्थ, साधु से पूछे तो भी संयम के भंग होने के भय से नक्षत्र का फल आदि नहीं कहना चाहिए ॥ ५१ ॥

‘अन्नद्वं’ इत्यादि । साधु, दूसरे (गृहस्थादि) के लिए बनायेहुए, उच्चार प्रस्रवण की भूमि से युक्त, स्त्री पशु और उपलक्षण से नपुंसक रहित वैसे उपाश्रय, तथा निरवद्य शय्या, आसन आदि को संयमयात्रा का निर्वाह करने के लिए स्वीकार करे । अर्थात् जिसमें स्त्री पशु नपुंसक न रहते हो, तथा उच्चार प्रस्रवण के लिए स्थान हो ऐसे

निमित्त, भूत प्रेतादिना मन्त्र, अतिसार आदि दोष प्रकारका रोग को प्रतिकार करने वाली औषधी वधु गृहस्थने बतावे नहीं बताववाली आरंभ समारंभ आदिने संभव छे ले दोष गृहस्थ, साधुने पूछे तो पशु संयमने भंग भवाना भयभीत नक्षत्रनु क्षण आदि छोड़ा लेछे नहीं (५१)

अन्नद्वं. इत्यादि साधु, भौत (गृहस्थादि)ने माटे गनावेली, उच्चार प्रस्रवणकी भूमिथी युक्त, स्त्री, पशु, अने उपलक्षणथी नपुंसक रहित जेवा उपाश्रय तथा निरवद्य शय्या, आसन आदिने संयम यात्राका निर्वाहने माटे स्वीकारे अर्थात् जेभां स्त्री पशु नपुंसक न गेटां छैथ, तथा उच्चार प्रस्रवणने माटे स्थान छैथ जेवा

साधुव्यतिरिक्तनिमित्तनिष्पादितं शयनम्, आसनं च, भजेत्=सेवेत्, तादृशं संयमयात्रानिर्वाहार्थं स्वीकुर्यादित्यर्थः, उक्तश्रोतुराध्ययनसूत्रे—

❀‘जं विविक्त मणाइन्नं, रहियं थीजणेण य । वंसचेरस्स रक्खट्ठा, आलयं तु निसेवण ॥१॥ इति । छाया-यद् विविक्तमनाकीर्णं रहितं स्त्रीजनेन च, ब्रह्मचर्यस्य रक्षार्थं, आलयं तु निषेवते ॥ इति ॥५२॥

उपाश्रय को, तथा निरवद्य आसन आदि को साधु अंगीकार करे जो साधु के लिए न बनाया गया हो । जैसे-श्री उत्तराध्ययन सूत्र में भगवान ने फरमाया है कि-

“जो वसति (उपाश्रय) एकान्त में हो, पशु पण्डों से अनाकीर्ण और स्त्रियों से रहित हो, ऐसी वसति का साथ, अपने ब्रह्मचर्य की रक्षा के लिए सेवन करे ॥ ५२ ॥

उपाश्रयने, तथा निरवद्य शय्या आसन आदिने साधु अंगीकार करे के ने साधुने भाटे अनावेला न होय नेम के श्री उत्तराध्ययन सूत्रमा भगवाने फरमाव्यु छे के-

“ने^१ वसति-(उपाश्रय) ओकान्तमां होय, पशु पण्डोथी अनाकीर्णुं अने स्त्रीओथी रहित होय, ओवी वसतिनु साधु पोताना ब्रह्मचर्यनी रक्षाने भाटे सेवन करे (५२)

❀“जं” इत्यादि । यः विविक्तः=रहस्यभूतः, तत्रैव वास्तव्यस्याद्य-भावात्, अनाकीर्णः=असंकुलः, तत्तत्प्रयोजनागतस्याद्यनाकुलत्वात्, रहितः=परित्यक्ताऽकालचारिणा वन्दनश्रवणादिनिमित्तागतेन स्त्रीजनेन; च शब्दात् पण्डकैः पिङ्गादिपुरुषैश्च । प्रक्रमापेक्षया चैवं व्याख्या । अन्यत्रापि चैवं प्रक्रमाद्यपेक्षत्वं

१ वहां स्त्रियों का निवास न होने से विविक्त, प्रयोजनवश भी स्त्रियों का आना जाना न होने से अनाकीर्ण अकाल में प्रवृत्ति करने वाली, वंदन धर्मकथाश्रवण आदि के लिए आने वाली स्त्रियों से रहित तथा नपुंसक और पिङ्गज आदि पुरुषों से रहित स्थान का साधुओं को ब्रह्मचर्य की रक्षा के लिए सेवन करना चाहिए । यह व्याख्या यहाँ प्रकरण के अनुसार की गई है । दूसरी

१ त्या स्त्रीओने निवास न होवाथी विविक्त, प्रयोजन वश पशु स्त्रीओनी आवण न होवाथी अनाकीर्णुं, अकाणे प्रवृत्ति करनारी, वन्दन धर्मकथा श्रवण आदिने भाटे आवनारी स्त्रीओथी रहित, तथा नपुंसक अने पिङ्ग आदि पुरुषोथी रहित ओवा स्थाननु साधुओओ ब्रह्मचर्यनी रक्षाने भाटे सेवन करवु नेमओ आ व्याख्या

મૂલમ્--વિવિ^૩ત્તા ય^૨ ભવે^૧ સિજ્જા^૧, નારીણં^૫ ન લવે^૭ કહં^૬ ।

ગિહિસંથવં^{૧૦} ન કુજ્જા^{૧૧}, કુજ્જા^{૧૪} સાહુહિં^{૧૩} સંથવં^{૧૩} ॥૫૩॥

છાયા-‘વિવિત્તા’ ચ ભવેત્ શય્યા નારીણાં, ન લપેત્ કથામ્ ।

ગૃહિસંસ્તવં ન કુર્યાત્, કુર્યાત્ સાધુભિઃ સંસ્તવમ્ ॥૫૩॥

ટીકા-‘વિવિત્તા’-શય્યા=વસતિઃ વિવિત્તા ચ ભવેત્=સ્ત્રીપશુષુષ્ણકવર્જિત-
ત્વેન અન્યાર્થપ્રકૃતત્વેન ચ પૂતા નિરવચ્યાઽપિ ભવેદિત્યર્થઃ, ‘ચ’ શબ્દોઽપ્યર્થકઃ
તથાપિ, નારીભિઃ=સ્ત્રીભિઃ સહેતિશેષઃ, ❀કથાં=ધર્મવાર્તામપિ ન લપેત્=ન

‘વિવિત્તા’ इत्यादि । वसति (उपाश्रय) एकान्त में हो अर्थात्
स्त्री पशु नपुंसक से रहित और दूसरे के लिए बनाई हुई तथा

विवित्ता इत्यादि वसति (उपाश्रय) ऐकान्तभां होय अर्थात् स्त्री पशु
नपुंसकથી रहિત અને બીજાને માટે બનાવેલી તથા નિર્દોષ હોવી જોઈએ, અને

भावनीयम् । उक्तहि—“अर्थात्प्रकरणाल्लिङ्गादौ । चत्त्यादेशकालतः । शब्दार्थाः
प्रविभज्यन्ते, न शब्दादेव केवलत् ” ॥१॥

ब्रह्मचर्यस्य=उत्तरूपस्य रक्षार्थं=पालननिमित्तम् आलयः=आश्रयः सर्वत्र
लिङ्गव्यत्ययः प्राग्वत्, यत्तदोर्नित्यसम्बन्धस्तं तु=पूर्णे निषेवते=भजते ॥ ॥१॥
इति बृहद्वृत्तिः ।

❀उक्तं हि भगवता निशीथसूत्रे-“जे मिक्खू राओ वा विलाये वा
इत्थीमज्झगए इत्थीસસત્તે इत्थीपरिवुडे अपरिमाणाए कहं कहेइ कहांतं वा
माइज्जइ ॥१॥ ‘अपरिमाणाए’ इत्यत्र प्रकृत्यादित्वादभेदे तृतीया, तेन अपरिमाणां
कथां कथयति कथयन्तं वाऽनुमोदते स प्रायश्चित्ती भवतीत्यर्थः । एतेन सत्य-
निवार्य कारणे परिमितकथामापणं प्रायश्चित्ताय न भवतीति भावः ।

जगह् प्रकरण आदि के अनुसार ही समझना चाहिए । कहा भी है
-अर्थ, प्रकरण, लिंग, औचित्य, देश और कालकी विशेषता से
शब्दों के अर्थ में भेद हो, जाना है, केवल शब्द से ही नहीं ।

અહીં પ્રકરણને અનુસાર કરવામા આવી છે. બીજી જગ્યાએ પ્રકરણ આદિને અનુસાર
જ સમજવી જોઈએ. કહ્યુ છે કે-અર્થ, પ્રકરણ, લિંગ ઔચિત્ય, દેશ અને કાળની
વિશેષતાથી શબ્દોના અર્થમા ભેદ પડી જાય છે, કેવળ શબ્દથી જ નહિ

भाषेत-शङ्कादिदोषप्रसङ्गात्, तथा गृहसंस्तवं=गृहस्थैः सह परिचयं न कुर्यात्
रागादिदोषसंभवादिति भावः। साधुभिस्तु सह संस्तवं=परिचयं कुर्यात् ज्ञान-
ध्यानाद्यात्मकल्याणवृद्धिसङ्गावादिति भवः ॥५३॥

स्त्रीसंस्तवः किमर्थं न कर्तव्यः ? इत्याह—‘जहा कुक्कुड०’ इत्याह ।

मूलम्--जहा कुक्कुडपोयस्स, निच्चं कुल्लओ भयं ।

एवं खु वंभयारिस्स, इत्थीविग्गहओ भयं ॥५४॥

निदोष होनी चाहिए और धर्मकथा भी साधु को स्त्रियों के साथ
एकान्त में नहीं करनी चाहिए, अन्यथा शङ्का आदि दोष उत्पन्न
हो जाते हैं; साधु को गृहस्थों के साथ परिचय नहीं करना चाहिए
क्योंकि, गृहस्थों के साथ परिचय करने से राग आदि दोषों का
संभव है; साधु को साधुओं के साथ परिचय करना चाहिए, क्योंकि,
इस से ज्ञान ध्यान रूप कल्याण की वृद्धि होती है ॥५३॥

धर्मकथा પણ સાધુએ સ્ત્રીઓની સામે એકાંતમાં ન કરવી બેઠએ નહિ તે શંકા
આદિ દોષ ઉત્પન્ન થાય છે. સાધુએ ગૃહસ્થની સાથે પરિચય ન કરવો બેઠએ,
કારણ કે ગૃહસ્થની સાથે પરિચય કરવાથી રાગાદિ દોષોનો સંભવ રહે છે. સાધુએ
સાધુઓની સાથે પરિચય કરવો બેઠએ, કારણ કે એથી જ્ઞાન ધ્યાનરૂપ કલ્યાણની
વૃદ્ધિ થાય છે (૫૩)

* भगवान्ने निशीथ सूत्रमें कहा है—“ जो साधु रात्रिमें
अथवा विकाल वेलामें स्त्रियों के मध्य रहता है, स्त्रियों में आसक्त
रहता है, स्त्रियों से घिरा रहता है और अपरिमित कथा (वार्तालाप)
करता है या करने वालेकी अनुमोदना करता है वह प्रायश्चित्त का
भागी होता है।” ‘अपरिमाणए’ पद से यह ध्वनित होता है
कि अनिवार्य कारण उपस्थित हो जाने पर परिमित वार्तालाप
करने से प्रायश्चित्त नहीं लगता ।

૧ ભગવાને નિશીથ સૂત્રમાં કહ્યું છે કે— “જો સાધુ રાત્રે અથવા વિકાળ વેળાએ
સ્ત્રીઓની વચ્ચે રહે છે, સ્ત્રીઓથી ઘેરાયેલો રહે છે અપરિમિત કથા (વાર્તાલાપ) કરે તે,
અથવા કરનારને અનુમોદે છે તે પ્રાયશ્ચિત્તનો ભાગી બને છે” અપરિમાણ૯ પદથી
એમ ધ્વનિત થાય છે કે અનિવાર્ય કારણ ઉપસ્થિત થતાં પરિમિત વાર્તાલાપ કરવાથી
પ્રાયશ્ચિત્ત ભાગતુ નથી.

છાયા-યથા કુક્કુટપોતસ્ય નિત્યં કુલલાદ્ ભયમ્ ।

एवमेव ब्रह्मचारिणः स्त्रीविग्रहाद्भयम् ॥ ५४ ॥

टीका-यथा कुकुटपोतरय=कुकुटारूपपक्षिशावकरय कललात्=मार्ज-
रात्, नित्यं=सततं भयं विद्यते उभयोरेकवसतिनिवासित्वात्, तद्भक्ष्यत्वाच्चेति
भावः । एवमेव=इत्येव ब्रह्मचारिणः=माधोः स्त्रीविग्रहात्=स्त्रीशरीराद् भयं भवति ।
स्त्रीरूपविषयस्य अटिति मनोमोहावहत्वेनेतरविषयापेक्षया दुर्जयत्वादिति भावः॥५४॥

स्त्रीसंस्तवः सर्वथा न कर्तव्यः, इत्याह-‘चित्तभित्ति’ इत्यादि ।

मूलम्-चित्तभित्तिं न निज्ઞાણ, નારીં વા સુઅલંકયં ।

भर्खरं पिव दूटूणं, दिट्टिं पडिसंमाहरे ॥५५॥

छाया-चित्रभित्तिं न निध्यायेत् नारीं वा स्वलंकृताम् ।

भास्करमिव दृष्ट्वा दृष्टिं प्रतिसमाहरेत् ॥ ५५ ॥

टीका-मुनिः, चित्रभित्ति=नारीचित्रयुक्तं कुडયં वा=અથવા સ્વલંકૃતાં
નારીં સુવસનભૂષણગોભિતાં સ્ત્રિયમ્, અરયોપલક્ષણત્વાદનલંકૃતામપિ ન નિધ્યાયેત્=
ન નિરીક્ષેત । કથશ્ચિદ્વર્ગનયોગેऽપિ ભાસ્કરમિવ=પ્રચન્દમાર્તન્દમિવ તાં દૃષ્ટ્વા દૃષ્ટિ=

સ્ત્રીપરિચય સે દોષ વતાતે હૈં-‘જહા કુક્કુડ’ ઇત્યાદિ,

જેસે કુક્કુટ (મુર્ગ) કા વચ્ચા ઓર બિલાવ એક હો સ્થાન મેં
નિવાસ કરહે હૈં તો મુર્ગ કે વચ્ચે કો સદા બિલાવ સે ભય રહતા
હૈ, વૈસે હી બ્રહ્મચારી (સાધુ) કો સ્ત્રી કે શરીર સે ભય રહતા હૈ,
કેયૌંકિ સ્ત્રીરૂપ વિષય શીઘ્ર હી મન કો મોહિત કરને વાલા હોતા
હૈ ઇસલિએ અન્ય વિષયોં કી અપેક્ષા દુર્જય હૈ ॥૫૪॥

‘ચિત્તભિત્તિ’ ઇત્યાદિ । જિસ પર સ્ત્રી કા ચિત્ર હુઆ હો ઉસ
ભીત કો તથા સુન્દર વસ્ત્રાલંકારોં સે અલંકૃત સ્ત્રી ન દેખે । કદા-

સ્ત્રી પરિચયથી દોષ બતાવે છે-જહા કુક્કુડ, ઇત્યાદિ

જેમ કુક્કુડના બચ્ચા અને બિલાડી એકજ સ્થાનમાં નિવાસ કરતા હોય
તો કુક્કુડના બચ્ચાને સદા બિલાડીનો ભય ગ્રહા કરે છે, તમ બ્રહ્મચારીને (સાધુને)
સ્ત્રીના શરીરથી ભય રહે છે, કાચ્છુ કે, સ્ત્રીરૂપ વિષય શીઘ્ર મનને મોહિત કરનારો
બને છે, તેથી અન્ય વિષયોની અપેક્ષા એ તે દુર્જય છે. (૫૪)

‘ચિત્તભિત્તિ’ ઇત્યાદિ. જેની ઉપર સ્ત્રીનું ચિત્ર હોય તે ભીતને તથા સુન્દર
સુન્દર વસ્ત્રાલંકારથી અલંકૃત સ્ત્રીને બતાવે નહિ. કદાચિત તે ઉપર દૃષ્ટિ પડે

कि बहुना—‘हृत्थपाय’ इत्यादि ।

छाया-हस्तपादप्रतिच्छिन्नां कर्णनासविकर्तिताम् ।

टीका—ब्रह्मचारी=साधुः हस्तपादप्रतिच्छिन्नां=छिन्नकरचरणां, कर्णना-
साविकर्तितां=विकर्तितकर्णनासिकां वर्षशतामपि=पूर्णशतवर्षवयस्कामपि जराज-
र्जरितदेहामपीत्यर्थः नारीं विवर्जयेत्=एवम्भूताया अपि नार्याः रासर्गं न
कुर्यादिति भावः ॥ ५६ ॥

नरैस्सत्तमवेसिस्स, विसं तालुडं जहाँ ॥५७॥

चित् उसपर दृष्टि पडजाय तो जैसे प्रचण्ड सूर्य पर नजर पडने से शीघ्र नेत्र नीचे कर लेने पडते है, वैसे ही उसे देखते ही नेत्र नीचे कर लेवे । तात्पर्य यह है कि जैसे प्रचण्ड सूरज की ओर नजर करने से ही आंखों में मलिनता आ जाती है वैसे ही स्त्री पर सानु-राग दृष्टि पडने से चारित्र में मलिनता आजाती है ॥५५॥

‘हृत्थपाय०’ इत्यादि। अधिक वषा कहा जाय-जिसके हाथ पैर छेदे हुए हो तथा कान नाक कटी हुई हो ऐसी सौ वर्ष की वृद्ध स्त्री का भी संसर्ग साधु न करे ॥५६॥

જાન્ય તો જેમ પ્રચંડ સૂર્ય પર નજર પડવાથી શીઘ્ર નેત્રોને નીચા કરી લેવા પડે છે, તેમ તેને જોતાજ નેત્ર નીચા ઢાળી દેવા તાત્પર્યથી છે કે-જેમ પ્રચંડ સૂર્ય તરફ નજર કરવાથીજ આખોમા મલિનતા આવી જાય છે, તેમ સ્ત્રી પર સાનુરાગ દષ્ટિ પડવાથી ચારિત્રમાં મલિનતા આવી જાય છે (૫૫)

હત્યપાયઁ ઇત્યાદિ વધારે શું કહીએ-જેના હાથ પગ છેદેલા હોય તથા નાક કાન કાપેલાં હોય, એવી સો વર્ષની વૃદ્ધ સ્ત્રીનો પાણી સંસર્ગ સાધુ ન કરે (૫૬)

છાયા-વિભૂષા સ્ત્રીસંસર્ગઃ પ્રણીતરસભોજનમ્ ।

નરસ્યાત્મગવેપિણઃ વિષં તાલુપુટં યથા ॥ ૫૭ ॥

ટીકા-‘વિભૂષા’ इत्यादि ।

આત્મગવેપિણઃ=આત્મકલ્યાણાભિલાષિણઃ નરસ્ય=સાધુપુરુષસ્ય વિભૂષા=શરીરમण्डनं સ્ત્રીસંસર્ગઃ=સ્ત્રિયા સહાલપનાદિ, પ્રણીતરસભોજનં=નિત્યં ઘૃતાદિ-રસાભ્યવહરણમ્, એતત્સર્વં યથા તાલુપુટં=તાલુસ્પર્શમાત્રેણ પ્રાણાપહારકં વિષં ભવતિ તથૈવ વિભૂષાદિક સઘશ્ચારિત્રાપહારકમિત્યર્થઃ ॥ ૫૭ ॥

મૂલમ્-અંગપચ્ચંગસંઠાણં, ચારુલ્લવિચ્ચં પેહિચ્ચં ।

इत्थीणं तं न निज्झाए, कामरागविवड्ढणं ॥ ૫૮ ॥

છાયા-અઙ્ગપ્રત્યઙ્ગસંસ્થાનં ચારુલ્લપિતં પ્રેક્ષિતમ્ ।

સ્ત્રીણાં તત્ ન નિઘ્યાયેત્ કામરાગવિવર્ધનમ્ ॥ ૫૮ ॥

ટીકા-‘અંગપચ્ચંગ’० इत्यादि ।

સ્ત્રીણામ્ અઙ્ગપ્રત્યઙ્ગસંસ્થાનમ્=અઙ્ગાનિ=મુખાદીનિ, પ્રત્યઙ્ગાનિ નયનાદિનિ, તેષાં સંસ્થાનં=સંનિવેશવિશેષઃ આકારવિશેષ इत्यર્થઃ, ચારુ=મનોહ્રમ્ ઉલ્લપિતમ્=ઉચ્ચૈર્ભાષિતં ગીતાદિકં, તથા પ્રેક્ષિતં=કટાક્ષવિક્ષેપાદિકં, ન નિઘ્યાયેત્=સરાગં-નાવલોકયેત્ ન ચિન્તયેદ્ વા, યતઃ તત્સર્વં કામરાગવિવર્ધનં=કામવિકારજનક-મિત્યર્થઃ ॥ ૫૮ ॥

‘વિભૂષા’ इत्यादि । આત્મકલ્યાણ કે અભિલાષી પુરુષ-સાધુ કો, શરીર કા મण्डन, સ્ત્રી કે સાથ ચોલ ચાલ આદિ સંસર્ગ તથા પ્રતિદિન પ્રણીત-સરસ-ભોજન ન કરના ચાહિયે । યે સર્વ ચારિત્ર કો શીઘ્રહી હસ પ્રકાર નષ્ટ કર દેતે હૈં જૈસે તાલપુટ (તાલુ મેં સ્પર્શ હોતે હી પ્રાણ હરણ કરને વાલા) વિષ પ્રાણોં કા નાશ કર દેતા હૈ ॥ ૫૭ ॥

‘અંગપચ્ચંગ’० इत्यादि । સ્ત્રિયોં કે મુખ આદિ અંગોં કી, નેત્ર આદિ ઉપાઙ્ગોં કી વનાવટ, મનોહર ભાષણ ઓર કટાક્ષવિક્ષેપ આદિ

વિભૂષા० इत्यादि आत्मकल्याणना अभिलाषी साधु पुरुषे, शरीरनु मण्डन, स्त्रीनी साथे चोल-चाल आदि संसर्ग तथा प्रतिदिन प्रणीत-सरस-भोजन न करवुं लेख्ये ये चारित्रने खेपी रीते शीघ्र नष्ट करी नाये छे छे खेपी रीते तालपुट (ताणवामा स्पर्श यता न प्राणु हरणु करनार) विष प्राणुना नाश करी नाये छे. (५७)

‘અંગપચ્ચંગ’० इत्यादि स्त्रीयानां मुख आदि अंगोनी, नेत्रादि उपांगोनी वनावट, मनोहर भाषण, अने कटाक्ष विक्षेप आदि अनुसंग पूर्वक लेखीं नहि, अने

મૂલ્મ-વિસર્ણસુ મંણુત્રેસુ, પેમં નાભિનિવેસર્ણં ।

અંણિચ્ચં તેસિં વિન્નાય, પરિણામં પુગ્ગલાણ ચ ॥૫૯॥

છાયા-વિષયેષુ મનોજેષુ પ્રેમ નાભિનિવેશયેત્ ।

અનિત્યં તેષાં વિજ્ઞાય પરિણામં પુદ્ગલાનાં ચ ॥૫૯॥

ટીકા-‘વિસર્ણસુ’ इत्यादि ।

સાધુઃ, તેષાં=શબ્દાદિવિષય સમાન્ધિનાં પુદ્ગલાનાં પરિણામં=પર્યાયાન્ત-
પરિણતિલક્ષણમ્ અનિત્યં વિજ્ઞાય=જિનશાસનતો વિદિત્વા, મનોજેષુ=મનોહરેષુ,
વિષયેષુ=શબ્દાદિષુ, પ્રેમ=રાગં નાભિનિવેશયેત્=ન કુર્યાત્, શબ્દાદિવિષયૈઃ
સહેન્દ્રિયાણાં કદાચિત્ સમ્બન્ધે સતિ તત્રાસત્ત્યપરપર્યાયં રાગં ન કુર્યાત્, કિંચ
અનિત્યવિપરાગો દુઃસ્વાયૈવ કલ્પતે इति તત્ર રાગો ન વિધેયઃ । સ્વદેહસ્ય
શબ્દાદિવિષયસ્ય ચ ક્ષયિત્વેન તત્સમ્બન્ધકૃતસુખસ્યાપિ તથાત્વાદિતિ ભાવઃ॥૫૯॥

કો અનુરાગપૂર્વક ન દેખે, ઓર ન ઇન કે વિષય મેં ધ્યાન કરે ।
ક્યોંકિ, યે સવ, કામ-રાગ કો વઢાને વાલે હૈં ॥૫૮॥

‘વિસર્ણસુ’ इत्यादि । સાધુ જિનશાસન સે મલી મોતિ વિદિત
કરલે કિ શબ્દાદિ વિષયોં કે પુદ્ગલ અનિત્ય હૈં, સદા ઇક પર્યાય સે
દૂસરી પર્યાય મેં પરિવર્તિત હોતે રહતે હૈં । સ્થાયી નહીં હૈં । ઇસા
જાનકર ડન મનોજ વિષયોં મેં રાગ ન કરે ઓર અમનોજ મેં દ્વેષ
મી ન કરે । શબ્દાદિ વિષયોં કે સાથે ઇન્દ્રિયોં કા સમ્બન્ધ હો જાય
તો ડન મેં આસક્તિ ન કરે ડન મેં મગ્ન ન હોવે । અનિત્ય વિષયોં
મેં કિયા હુઆ રાગ, પરિણામ મેં દુઃસ્વદાયી હી હોતા હૈ, ઇસા સમજકર
ડનમેં રાગ મી ન કરે । અપના શરીર તથા શબ્દાદિ વિષય નશ્વર હૈં
इसलिए उनके निमित्त से उत्पन्न होने वाला सुख भी नश्वर है ॥૫૯॥

એના વિષયમા ધ્યાન કરવું નહિ, કારણ કે ઇધા કામ-રાગને વધારનારાં છે (૫૮)

વિસર્ણસુ ० ઇત્યાદિ સાધુ જિનશાસનથી સારી પેઠે જાણી લે કે-શબ્દાદિ
વિષયોના પુદ્ગલ અનિત્ય છે સદા એક પર્યાયથી બીજા પર્યાયમાં પરિવર્તિત થતા
રહે છે, સ્થાયી નથી એમ જાણીને એ મનોજ વિષયોમા રાગ ન કરે અને અમ-
નોજમા દ્વેષ પણ ન કરે શબ્દાદિ વિષયોની સાથે ઇન્દ્રિયોના સંબંધ થઈ જાય તો
તેમા આસક્તિ ન કરે તેમા મગ્ન ન થાય. અનિત્ય વિષયોમા કરેલો રાગ પરિણામે
દુઃસ્વદાયી જ બને છે. એમ સમજીને તેમાં રાગ ન કરે પોતાનું શરીર તથા શબ્દાદિ
વિષય નશ્વર છે તેથી તેના નિમિત્તે ઉત્પન્ન થનારું સુખ પણ નશ્વર છે. (૫૯)

મૂલમ્—પોગ્ગલાણં પરીણામં, તેસિં નંચા જહાર્તહા ।

વૈળીયતિપ્પહો વિહરે, સીઙ્ મૂણ્ણ અર્પણા ॥૬૦॥

છાયા-પુદ્ગલાનાં પરિણામં તેષાં જ્ઞાત્વા યથા-તથા ।

વિનીતતૃપ્ણો વિહરેત્ શીતીભૂતેન આત્મના ॥૬૦॥

ટીકા-‘ પોગ્ગલાણં ’ इत्यादि ।

સાધુઃ, તેષાં=શબ્દાદિવિષયસવન્ધિનાં પુદ્ગલાનાં પરિણામં પર્યાયરૂપા-
ન્તરાઽપત્તિરૂપં યથા-તથા=‘યે ઇષ્ટાસ્તેઽનિષ્ટા ભવન્તિ, યેઽનિષ્ટાસ્તે ઇષ્ટા ભવન્તિ’
इत्यादि જ્ઞાત્વા વિનીતતૃપ્ણઃ=અપગતસ્પૃહઃ શીતીભૂતેન=ક્રોધાદિકપાયાનલોપ-
ગ્નમનલબ્ધગેત્યેન આત્મના વિહરેત્=વિચરેત્ । પુદ્ગલસ્વભાવાનુસ્મરણોત્પાદિત-
વિરત્યા સંયમમાર્ગે વિચરેદિતિ ભાવઃ ॥૬૦॥

મૂલમ્— જાણ સંદ્ધાણ નિવસંતો, પરિયાયટ્ટાણમુત્તમં ।

તમેવ અણુપાલિજ્ઞા, ગુણે આયરિયસંમણ ॥ ૬૧ ॥

છાયા-યયા શ્રદ્ધયા નિષ્ક્રાન્તઃ પર્યાયસ્થાનમુત્તમમ્ ।

તામેવ અનુપાલયેત્ ગુણેષુ આચાર્યસમતેષુ ॥૬૧॥

‘પોગ્ગલાણં’ इत्यादि । સાધુ શબ્દાદિ વિષયોં કે પુદ્ગલોં કો
વિનશ્વરતા રૂપ પરિણામ કો જાનકર, અથવા યહ જાનકર કિ-જો
પુદ્ગલ કમી ઇષ્ટ હોતે હૈ વેહી દૂસરે સમય અનિષ્ટ હો જાતે હૈં ઉન
વિષયોં મેં તૃષ્ણા (લાલસા) કા ત્યાગ કરકે ક્રોધ આદિ કપાય રૂપી
અગ્નિ કી ઉપશાન્તિ સે પ્રાપ્ત હુઈ યુક્ત આત્મા કે સાથ વિહાર કરે ।
અર્થાત્ પુદ્ગલોં કે સ્વભાવ કો સ્મરણ કરને સે ઉત્પન્ન હુઞ્ વૈરાગ્ય
કે સાથ સંયમ માર્ગ મેં વિચરે ॥૬૦॥

પોગ્ગલાણં, ઇત્યાદિ સાધુ શબ્દાદિ વિષયોના પુદ્ગલોના વિનશ્વરતા રૂપ
પરિણામ જાણીને, અથવા એમ જાણીને કે જે પુદ્ગલ એક સમયે ઇષ્ટ હોય છે
તેજ ધીજે સમયે અનિષ્ટ થાની જાય છે અને જે એક સમયે અનિષ્ટ હોય છે તેજ
ધીજે સમયે ઇષ્ટ થાની જાય છે, એ વિષયોમા તૃષ્ણા (લાલસા) નો ત્યાગ કરીને
ક્રોધ આદિ કપાયરૂપી અગ્નિની ઉપશાન્તિથી પ્રાપ્ત થએલા યુક્ત આત્માની સાથે
વિહાર કરે અર્થાત્-પુદ્ગલોના સ્વાભાવનું સ્મરણ કરવાથી ઉત્પન્ન થએલા વૈરાગ્યની
સાથે સંયમ માર્ગમા વિચરે. (૬૦)

टीका-‘जाए सद्धाए’ इत्यादि ।

साधुः, यथा श्रद्धया=भावनया निष्क्रान्तः गृहात्प्रव्रजितः सन् उत्तमं= सर्वोत्कृष्टं पर्यायस्थानं सर्वविरतिस्वीकाररूपं प्रव्रज्यालक्षणं स्थानं प्राप्तः सन् तामेव श्रद्धाम् आचार्यसंमतेषु=तीर्थङ्कराद्यनुमतेषु गुणेषु=मूलोत्तरगुणेषु अनुपालयेत्=मूलोत्तरगुणसंरक्षणतत्परिवर्द्धनहेतुभूतां तामेव श्रद्धां यत्नतः प्रवर्धयेदित्यर्थः। येनैव उत्कृष्टपरिणामेन चारित्र्यं गृहीतं तेनैव वर्द्धमानपरिणामेन यावज्जीवं निर्वाहयेदिति भावः ॥६१॥

अथाचारप्रणिधेः फलमाह-‘तव चिमं’ इत्यादि ।

मूलम्-तवं^{११} चिमं^{१२} संजमजोगयं^{१३} च, सज्झायजोगं^{१४} च सया^{१५} अहिट्ठिण^{१६} ।

सूरेव सेणाइ^{१७} समत्तमाउहे^{१८}, अलमप्पणो^{१९} हाइ^{२०} अलं^{२१} परेसिं^{२२} ॥६२॥

छाया-तपश्चेदं संयमयोगं च स्वाध्याययोगं च सदा अधिष्ठाता ।

शूर इव सेनया समात्तायुधः अलमात्मनो भवति अलं परेपाम् ॥६२॥

टीका=इदं=प्राग्व्याख्यातरूपं, तपः=अनशनादिलक्षणं च संयमयोगं=पङ्कजीवनिकायरक्षणलक्षणं च, स्वाध्याययोगं=वाचनापृच्छाद्यात्मकं, सदा=नित्यम् अधिष्ठाता=तदाचरणपरायणः साधुः-सेनया=चतुरङ्गात्मिकया शूर इव=शौर्य-

‘जाए सद्धाए’ इत्यादि । साधु जिस श्रद्धा-भावनाना के साथ गृहस्थावास का त्याग करके दीक्षित होकर सर्वश्रेष्ठ सर्वविरतिरूप पद को प्राप्त हुआ उसी श्रद्धा को तीर्थङ्कर प्रणीत मूल गुण और उत्तर गुणों में पालन करे । अर्थात् मूल गुण और उत्तर गुणों की रक्षा करने वाली तथा उन्हें बढ़ाने वाली उसी श्रद्धा को यत्नपूर्वक बढ़ाता रहे । तात्पर्य यह है कि जिस उत्कृष्ट परिणाम से यावज्जीवन उस का पालन करे ॥६१॥

‘तवं चिमं’ इत्यादि । जैसे शूरवीर पुरुष चतुरङ्ग सेना को साथ

जाए सद्धाए, इत्यादि साधु ने श्रद्धा भावनानी साथे गृहस्थावासना त्याग करीने दीक्षित थछ सर्वश्रेष्ठ सर्वविरति रूप पदने प्राप्त थये, ओ श्रद्धाने तीर्थ कर प्रणीत मूल गुणो अने उत्तर गुणोमा पालन करे- अर्थात् मूल गुणो अने उत्तर गुणोनी रक्षा करनारी तथा तेमने वधागनारी ओ श्रद्धाने यत्नपूर्वक वधारते, रुडे तात्पर्य ओ छे-के-ने उत्कृष्ट परिणामथी आरित्र अडणु कथुं हेतु, ते उत्कृष्ट परिणामथी यावज्जीवन अनु पालन करे (६१)

‘तवं चिमं’ इत्यादि, जेभ शूरवीर ‘पुरुष’ चतुरंग सेनाने साथे लडने

વાનિવ સમાપ્તાયુધઃ=સમ્યગુપાત્તતપશ્ચર્યાધિસ્રઃ, જ્ઞાનાવરણીયાદિકર્મશત્રુનિરાકર-
ણાય તપશ્ચર્યાયા અસ્રસદશત્વાદસ્રત્વં કથનમ્ । આત્મનઃ કલ્યાણાય અલં=
સમર્થો ભવતિ, તથા પરેષાં જીવાનાં કલ્યાણાય ચાલં ભવતીત્યર્થઃ ।

યદ્વા 'સમત્તમાડહે' इत्यस्य 'समाप्तायुधः' इतिच्छाया तथा च-सेनया
समाप्तायुधः समाप्तं=शत्रुपराजयकरणेन विरतं निवृत्तमिति यावत् आयुधम् =
आयुधव्यापारो युद्धं यस्य स तथोक्तः शूर इव साधुः, साधुपक्षे सेनया=तप-
श्चर्यादिरूपया समाप्तायुधः=ज्ञानावरणीयाद्यष्टविधकर्मक्षयकरणेन समाप्तं=निवृत्तम्
आयुधं=तद्विजयव्यापारःपरीषहसहनादिरूपो यस्य स तथोक्त इत्यर्थः । शेषं पूर्ववत् ।
साधूनां तपश्चर्यादिकमेव कर्मशत्रुविनाशनाय सकलसेनाकार्यं संपादयति, तपश्च-

લેકર અપને અસ્રશસ્ત્રોં સે શત્રુઓં કો હટા દેતા હૈ, વૈસે હી અનશન
આદિ તપ ષડ્જીવનકાય કી સંરક્ષારૂપ સમય, વાચના, પ્રચ્છના
આદિ રૂપ સ્વાધ્યાય કા સદા આચરણ કરને મેં તત્પર સાધુ પૂર્વોક્ત
તપશ્ચર્યા આદિ અસ્રોં સે જ્ઞાનાવરણ આદિ કર્મશત્રુઓં કે જીતને મેં
તથા પરકા કલ્યાણ કરને મેં સમર્થ હોતા હૈ । તપશ્ચર્યા, કર્મોં કા
નાશ કરને કે લિયે અસ્ર કે સમાન હૈ અતઃ ઉસે અસ્ર કહા ગયા
હૈ । 'સમત્તમાડહે' પદકી દૂસરી છાયા યહ હૈ-મમાપ્તાયુધઃ, અર્થાત્
જૈસે શૂરવીર અપની સેનાકી સહાયતા સે શત્રુઓં કો પરાસ્ત કરકે
યુદ્ધ સમાપ્ત કર દેતા હૈ, ઉસી પ્રકાર સાધુ તપશ્ચર્યા આદિ સેના સે
અષ્ટવિધ કર્મ રૂપી રિપુઓં કો પરાસ્ત કરકે છેડે હુણ રણ (સંગ્રામ)
કો સમાપ્ત કર દેતા હૈ । અર્થાત્-સાધુઓં કે તો તપ સંયમ હી કર્મ
શત્રુઓં કા નાશ કરને કે લિયે સેના કા કામ કરતે હૈં, તાત્પર્ય

પોતાના અસ્રશસ્ત્રોથી શત્રુઓને હઠાવી દે છે, તેમજ અનશન આદિ તપ, ષડ્જીવ-
નિકાયની સંરક્ષા રૂપ સંયમ વાચના, પ્રચ્છના, આદિ રૂપ સ્વાધ્યાયને સદા આચરવામાં
તત્પર એવો સાધુ પૂર્વોક્ત તપશ્ચર્યા આદિ અસ્રોથી જ્ઞાનાવરણ આદિ કર્મ શત્રુઓને
જીતવામાં, તથા પગ્ન કલ્યાણ કરવામાં સમર્થ બને છે તપશ્ચર્યા કર્મોના નાશ
કરવાને માટે અસ્રની સમાન છે, તેથી તેને અસ્ર કહેવામાં આવ્યું છે
સમત્તમાડહે પદનો બીજો અર્થ છે સમાપ્તાયુધઃ અર્થાત્ જેમ શૂરવીર પોતાની
સેનાની સહાયતાથી શત્રુઓને પરાસ્ત કરીને યુદ્ધ સમાપ્ત કરી નાખે છે, તેમ સાધુ
તપશ્ચર્યાદિ સેનાથી અષ્ટવિધ કર્મરૂપી રિપુઓને પરાસ્ત કરીને-છેડેલા રણ (સંગ્રામ)
ને સમાપ્ત કરી નાખે છે અર્થાત્-સાધુઓનાં તપ-સંયમજ કર્મ શત્રુઓનો નાશ

यदिना सकलकर्मशत्रौ प्रक्षीणे सति कारणाभावाच्च पुनः कर्मोत्पत्तिर्भवतीति केवलित्वं प्राप्तानां साधूनां तद्विजयव्यापारो निवर्तते इति भावः ॥

‘तवं’ इतिपदेन कर्मशत्रुदमनोत्साहवच्चं, ‘संजमजोगयं’ इत्यनेन कर्मशत्रु-संबन्धशक्तिक्षयकारकत्वं, ‘सज्जायजोगं’ इत्येतेन कर्मशत्रुनिराकरणकर्तृत्वं च ध्वनितम् ॥ ६२ ॥

मूलम्—सज्जायसज्जाणरयस्स ताइणो, अपावभावस्स तवे रयस्स ।

विसुज्झई जं सि मलं पुरेकडं, समीरियं रुपमलं व जोइणा ॥६३॥

छाया-स्वाध्याय-सद्धयानरतस्य त्रायिणः अपापभावस्य तपसि रतस्य ।

विशुध्यति यत् तस्य मलं पुराकृतं, समीरितं रूप्यमलम् इव ज्योतिषा ॥६३॥

टीका-‘सज्जाय०’ इत्यादि ।

स्वाध्यायसद्धयानरतस्य=स्वाध्यायो=वाचनादिपञ्चविधः, सद्धयान=प्रश-स्तध्यानं धर्मशुक्लध्यानात्मकम् अनयोर्द्वन्द्वः, स्वाध्यायसद्ध्याने, तत्र रतस्तस्य

यह है कि-तप संयम से सब कर्मों का नाश हो जानेपर कारण के अभाव से फिर कर्मों का प्रादुर्भाव नहीं होता अतः केवली होनेपर साधुओं का कर्म के जीतने का व्यापार निवृत्त हो जाता है ।

‘तवं’ पद से कर्म रूपी दुश्मन का दमन करने में उत्साह, ‘संजमजोगयं’ पद से कर्मशत्रु की शक्ति का क्षय और ‘सज्जायजोगं’ पद से कर्मरूपी वैरी का निराकरण करना (हटाना) प्रगट किया है ॥६२॥

‘सज्जाय’-इत्यादि । वाचना आदि पाँच प्रकार का स्वाध्याय, तथा धर्म और शुक्ल ध्यान रूप प्रशस्त ध्यान में लीन, स्व पर की

करवाने मोटे सेनानु काम करे छे तात्पर्य ओ छे डे तप सयमथी सर्व कर्मेनि नाश थछ जाता, करणुने असाव थता, पछी कर्मेनि प्रादुर्भाव थतो नथी ओटवे डेवणी थता साधुओने कर्म छुतवाने व्यापार निवृत्त थछ जाय छे

तवं पदथी कर्मरूपी दुश्मननु दमन करवामां उत्साह, संजमजोगयं पदथी कर्मशत्रुनी शक्तिने क्षय अने सज्जायजोगं पदथी कर्मरूपी वैरीनु निराकरण करवुं (डहाववु) प्रकट क्युं छे (६२)

‘सज्जाय’० इत्यादि वाचना आदि पाँच प्रकारना स्वाध्याय, तथा धर्म अने शुक्ल ध्यानरूप प्रशस्त ध्यानमा लीन, स्वपरनी रक्षा करनारा, सर्वथा विकार

પશ્ચવિધસ્વાધ્યાયધર્મશુક્લધ્યાનનિમગ્નસ્યેત્યર્થઃ, ત્રાયિણઃ=સ્વપરરક્ષણતત્પરસ્ય, અપાપભાવસ્ય=શુદ્ધચિત્તસ્ય વિગતવિષયસુખસ્પૃહસ્યેત્યર્થઃ। તપસિ=અનશનાદિલક્ષણે રતસ્ય=સમાસક્તસ્ય તસ્ય=સાધોઃ યત્ પુરાકૃતં=પૂર્વોપાર્જિતં મલં=પાપં, તત્ જ્યોતિષા=વહ્નિના સમીરિતં=સંયોજિતં રૂપ્પમલં=રજતમલમિવ વિશુદ્ધ્યતિ=પ્રક્ષીયતે।

‘સજ્ઞાયસજ્ઞાણરયસ્સ’ इत्यनेन स्वाध्याये चित्तैकाग्रता, विकथावर्जितत्वं निष्प्रयोजनावस्थितिरहितत्वं च सूचितम् । ‘ताइणો’ इत्यनेन संयमरक्षण-शीलत्वं ध्वनितम् । ‘अपावभावस्स’ इत्यनेन जिनवचनाभिरुचिमत्त्वं व्यक्तीकृतम् । ‘तवेरयस्स’ इत्यनेनात्मसंशोधनातिशयाभिलाषवच्चमावेदितम् ॥ ६३ ॥

મૂલમ્—સૈ તારિસે દુઃખસહે જિહંદિયે સુર્યેણ જુત્તે અમમે અકિંચણે ।

વિરાંયઈ કમ્મઘણંમિ અવંગ્ગણ, કસિણઠ્ઠમ્પુટાવગમે વં ચંદિંમે ॥૬૪॥

છાયા—મ તાદૃશો દુઃખસહો જિતેન્દ્રિયઃ, શ્રુતેન યુક્તોઽમમોઽકિશ્ચનઃ ।

વિરાજતે કર્મઘનેઽપગતે, કૃત્સ્નામ્નપુટાપગમે ઇવ ચન્દ્રમાઃ ॥

इति ब्रवीमि ॥ ६४ ॥

રક્ષા કરને વાલે, સર્વથા વિકાર રહિત ચિત્ત વાલે, ઔર અનશન આદિ તપ મેં લીન સાધુ કા પૂર્વોપાર્જિત પાપ ઇસ પ્રકાર નષ્ટ હો જાતા હૈ જૈસે અગ્નિ કે દ્વારા ચાંદી કા મૈલ નષ્ટ હો જાતા હૈ ।

‘સજ્ઞાયસજ્ઞાણરયસ્સ’—ઇસ પદ સે ચિત્ત કી એકાગ્રતા, વિકથાઓ કા ત્યાગ, તથા નિકમ્મે રહનેકા ત્યાગ સૂચિત કિયા હૈ ।

‘તાઈણો’ પદ સે સંયમ કી રક્ષણશીલતા વ્યક્ત કી ગઈ હૈ । ‘અપાવભાવસ્સ’—પદ સે જિનેન્દ્ર ભગવાન્ કે વચનોં મેં રુચિ રખને કા વિધાન કિયા ગયા હૈ । ‘તવેરયસ્સ’ પદ સે આત્મશુદ્ધિ કી અતિશય અભિલાષા રખના વતાયા ગયા હૈ ॥૬૩॥

રહિત ચિત્તવાળા, અને અનશન આદિ તપમા લીન, એવા સાધુના પૂર્વોપાર્જિત પાપ એ રીતે નષ્ટ થઈ જાય છે કે જે રીતે અગ્નિ દ્વારા ચાંદીનો મેલ નષ્ટ થઈ જાય છે

સજ્ઞાયસજ્ઞાણરયસ્સ એ પદથી ચિત્તની એકાગ્રતા, વિકથાઓનો ત્યાગ, તથા નકામા રહેવાનો ત્યાગ સૂચિત કર્યો છે તાઈણા પદથી સંયમની રક્ષણ શીલતા વ્યક્ત કરી છે અપાવભાવસ્સ પદથી જિનેન્દ્ર ભગવાનના વચનોમા રૂચિ રાખવાનું વિધાન કરવામાં આવ્યું છે. તવેરયસ્સ પદથી આત્મશુદ્ધિની અતિશય અભિલાષા રાખવાનું બતાવ્યું છે (૬૩)

ટીકા—‘સે તારિસે’ ઇત્યાદિ ।

તાદૃશઃ=પૂર્વોક્તગુણવિશિષ્ટઃ, દુઃસ્વસદ્ઃ=અનુકૂલપ્રતિકૂલપરીપદજિણ્ણુઃ, જિતેન્દ્રિયઃ=રાગદ્વેષરહિતઃ, શ્રુતેન યુક્તઃ=શાસ્ત્રમર્મામિજ્ઞઃ અમમઃ=મમત્વરહિતઃ, અકિંચનઃ=દ્રવ્યભાવપરિગ્રહશૂન્યઃ, સ સાધુઃ કર્મઘને=કર્મઘન ઇવેતિ કર્મઘનઃ, તસ્મિન્, પુરુષવ્યાઘ્રવત્સમાસઃ, આવરકત્વેન ઘનસાદૃશ્યં, મેઘસદૃશે જ્ઞાનાવરણી-યાદિકર્મ્મણીત્યર્થઃ અપગતે=પ્રક્ષીણે સતિ, કૃત્સ્નાભ્રપુટાપગમે=સકલજલદમખંડલા-વરણક્ષયે સતિ ચન્દ્રમા ઇવ વિરાજતે=શોભતે, અનન્તવિમલકેવલજ્ઞાનપ્રકાશાદિત્યર્થઃ ।

‘દુઃસ્વસદ્દે’ ઇત્યનેન સાધોઃ પ્રાણાત્યયસંકટેऽપિ પ્રવચનાચલત્વં, ‘જિહંદિણ્’ ઇત્યનેનાચારવત્ત્વં, ‘સુણ્ણ જુત્તે’ ઇત્યનેન જ્ઞાનવત્ત્વં, ‘અમમે’ ઇત્યનેનૈત્તિકરાજસં-માનાદિ, —પારત્રિક—દિવ્યદેવદ્ધર્ચાદિપ્રાપ્તિલક્ષણપૌદ્ગલિકસુખામિલાપનિરપેક્ષત્વમ્,

‘સે તારિસે’ ઇત્યાદિ । પૂર્વોક્તગુણવિશિષ્ટ, અનુકૂલ—પ્રતિકૂલ પરીપદોં કો જીતને વાલે, રાગદ્વેષ રહિત, જિતેન્દ્રિય, આગમોં કે મર્મ કે જ્ઞાતા, મમત્વરહિત, વાહ્યાભ્યન્તર પરિગ્રહ કે ત્યાગી સાધુ, મેઘ કે સમાન આવરણ કરને વાલે કર્મોં કા ક્ષય હોને પર કેવલ જ્ઞાન રૂપી પ્રકાશ સે શોભિત હોતે હૈં । જૈસે મેઘ કા પટલ હટને સે ચન્દ્રમા શોભાયમાન હોતા હૈં ।

‘દુઃસ્વસદ્દે’ હસ પદ સે યહ સૂચિત કિયા હૈં કિ—પ્રાણ જાને પર ભી જિનપ્રવચન સે ચલાયમાન ન હોના ચાહિણ્ । ‘જિહંદિણ્’ પદ સે આચાર, સુણ્ણ જુત્તે’ પદ સે જ્ઞાન, ‘અમમે’ પદસે હહલોકસમ્બન્ધી રાજસમ્માન આદિ ઔર પરલોકસમ્બન્ધી દેવતા આદિ કી ઋદ્ધિ વગૈરહ પૌદ્ગલિક સુખોં કી અભિલાષા કા ત્યાગ; ઔર ‘અકિંચણે’ પદસે, જૈસે—

સે તારિસે ० ઇત્યાદિ પૂર્વોક્તગુણવિશિષ્ટ, અનુકૂળ—પ્રતિકૂળ પરીપદોંને છતનાર, રાગદ્વેષ રહિત, જિતેન્દ્રિય, આગમના મર્મના જ્ઞાતા, મમત્વરહિત, વાહ્યાભ્યા-ન્તર પરિગ્રહના ત્યાગી, એવા સાધુ મેઘની પેઠે આવરણ કરનારા કર્મોંના ક્ષય થતાં કેવળજ્ઞાનરૂપી પ્રકાશથી શોભિત બને છે, કે જેમ મેઘનો પડલો હટી જવાથી ચન્દ્રમા શોભાયમાન બને છે દુઃસ્વસદ્દે પદથી એમ સૂચિત કર્યું છે કે—પ્રાણ જવા છતા પણ જિન-પ્રવચનથી ચલાયમાન થવું ન બેઘએ જિહંદિણ્ શબ્દથી આચાર, સુણ્ણ જુત્તે પદથી જ્ઞાન, અમમે પદથી ઇહલોકસમ્બન્ધી રાજ સંમાન અને પરલોક-સમ્બન્ધી દેવતા આદિની ઋદ્ધિ વગેરે પૌદ્ગલિક સુખોંની અભિલાષાનો ત્યાગ, અને

‘અર્કિચળે’ ઇત્યનેન ચ પક્ષિણઃ પક્ષાતિરિક્તમાદ્યાયરહિતત્વમિવ સાધોર્ધર્મોપકરણા-
તિરિક્તચતુરહિતત્વં ધર્મોપકરણેઽપ્યગૃહ્ણત્વં ચ ગૃચિતમ । ઇતિ ત્રવીમીતિ
પૂર્વવત્ ॥ ૬૪ ॥

इति श्री विश्वविख्यात-जगद्गुरु-प्रसिद्धवाचक-पञ्चदशभाषाकृतिललित-
कलापाऽऽलपकप्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-शाहू-
छत्रपतिकोल्हापुरराजप्रदत्त ‘जैनशास्त्राचार्य’ पदभूषित-कोल्हापुर-
राजगुरु-बालब्रह्मचारि-जैनाचार्य-जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-
घासीलाल-व्रतिविरचितायां श्रीदशवैकालिकसूत्र-
स्याऽऽचारमणिमञ्जूवाक्यायां व्याख्याया-
मष्टममाचारमणिधिनामकमध्ययनं
समाप्तम् ॥८॥

પક્ષી કો, સિવાય પાંચ્રોં કે ઓર કિસી કી અપેક્ષા નહીં રહતી, ઉસી
પ્રકાર સાધુ કો ધર્મ કે ઉપકરણો કે સિવાય સમસ્ત વસ્તુઓં કા
ત્યાગ, તથા ધર્મોપકરણોં મેં બી સમતા ન રાખના સૂચિત કિયા હૈ ॥૬૪॥

શ્રી સુધર્મા સ્વામી જમ્બૂ સ્વામી સે કહતે હૈં કિ-હે જમ્બૂ !
ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુ કે સમીપ જૈસે મૈને સુના હૈ વૈસા હી મેં
તુજે કહતા હ ॥

શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્ર કી આચારમણિમજ્જૂવા ટીકા કે આઠવે
આચારપ્રણિધિનામકે

અધ્યયન કા સમાપ્ત ॥૮॥

અર્કિચળે પદ્ધતી જેમ પક્ષીને પાખો વિના બીજી કશી અપેક્ષા રહેતી નથી, તેમ
સાધુને ધર્મના ઉપકરણો સિવાય બીજી બધી વસ્તુઓનો ત્યાગ તથા ધર્મોપકરણોમા
પણ સમતા ન રાખવી એમ સૂચિત કર્યું છે (૬૪)

શ્રી સુધર્મા સ્વામી જમ્બૂ સ્વામીને કહે છે કે હે જમ્બૂ ! ભગવાન્ મહાવીર
પ્રભુની સમીપે જેવું મેં સાંભળ્યું છે તેવું જ મેં તમને કહ્યું છે

इति दशवैकालिकसूत्रं आठमं आचारप्रणिधि नामनं
अध्ययन समाप्त. (८)

॥ અથ નવમાધ્યયનમ્ ॥

આચારપાલનપરસ્યૈવ વચો નિરવદ્યં ભવતીત્યન આચારપ્રણિધિવિધિવોધ-
નાર્થમઘ્રમમધ્યયનમુક્તમ્ । આચારપ્રણિધાનં ચયથાયોગ્યવિનયયુક્તસ્યૈવ ભવતીતિ
વિનયસમાધિનામકં નવમમધ્યયનં શિક્ષણીયાનાં વિનયશિક્ષણાર્થં પ્રસ્તૂયતે-
'થંભાવ' ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્--થં^૧ભા^૨ વ^૩ કોહા^૪ વ^૫ મયપ્પમાયા^૬, ગુરુસંગાસે^૭ વિણયં^૮ ન સિખ્ખે^૯ ।

સો^{૧૩} ચેવ^{૧૪} ડ^{૧૫} તસ્સ^{૧૬} અમ્મૂઝ^{૧૭}ભાવો^{૧૮}, ફલં^{૧૯} વ^{૨૦} કીઅસ્સ^{૨૧} વહાય^{૨૨} હોએ^{૨૩} ॥૧॥

છાયા-સ્તમ્ભાદ્ વાક્રોધાદ્ વા માયા-પ્રમાદાદ્ ગુરોઃ સકાશે વિનયં ન શિક્ષતે ।

સ એવ તુ તસ્ય અમૂતિભાવઃ ફલમિવ કીચક્કસ્ય વધાય ભવતિ ॥૧॥

ટીકા-યઃ સ્તમ્ભાદ્=જાતિકુલાદ્યભિમાનાત્, ક્રોધાદ્=વિનયાદ્યર્થગુરુકૃત-
ભર્ત્સનાસમુત્પિતાદક્ષમાલક્ષણાત્, માયાપ્રમાદાત્, તત્ર માયાતઃ=રૂપદતઃ=અસત્યા-

॥ અથ નવવાં અધ્યયન ॥

જો આચાર કા સમ્યક્ પ્રકાર પરિપાલન કરને મેં તત્પર રહતે
હેં-હન્ટીં કી ભાપા નિરવદ્ય હોતી હૈ । યહ યત્તાને કે લિએ આઠવાં
અધ્યયન ભગવાન્ ને કહા હૈ । આચાર કા પરિપાલન વહી કર સક્કતા
હૈ જો યથોચિત વિનયવાન્ હો, ઇસલિએ વિનયસમાધિ-નામક નવવે
અધ્યયન મેં વિનય કી શિક્ષા કા વ્યાખ્યાન કરતે હૈં-'થંભાવ' ઇત્યાદિ ।

જો જાતિ યા કુલ કે અભિમાન સે અથવા વિનય આદિ
સિખલારને કે લિએ ગુરુ દ્વારા કી હુઈ ભર્ત્સના દ્વારા ઉત્પન્ન હુએ ક્રોધ

(અથ નવમું અધ્યયન)

જે આચારને સમ્યક્ પ્રકારે પરિપાલન કરવામા તત્પર રહે છે તેની ભાષા
નિરવદ્ય હોય છે એ બતાવવા માટે ભગવાને આઠમું અધ્યયન કહેલું છે

જે યથાર્થ વિનયવાન હોય તેજ આચારનું સંપૂર્ણપણે પાલન કરી શકે છે,
એટલા માટે વિનયસમાધિ નામના નવમા અધ્યયનમા વિનયની શિક્ષાનું વ્યાખ્યાન
કરે છે.— “થંભાવ” ઇત્યાદિ

જે જાતિ અથવા કુલના અભિમાનથી અથવા વિનય આદિનું શિક્ષણ આપવા
માટે ગુરુએ કહેલા કડવા શબ્દોથી ઉત્પન્ન થયેલા ક્રોધથી તથા કોઈ પ્રકારની શરીરમા
વેદના નહી હોવા છતાં “મારા શરીરમા વેદના થાય છે” આ પ્રમાણે માયા-કપટથી

મપિ વેદનાયાં 'મમ દેહે વેદના વિદ્યતે' ઇત્યાદિરૂપતઃ, મૂત્રે પ્રાકૃતત્વાદ્ દ્રશ્યઃ, પ્રમાદાદ વા=નિદ્રાવિકથાઽઽલસ્યાદિતો વા ગુરોઃ સમાગ્ને=સમીપે વિનયં=ગ્રહણા-મેવનશિક્ષાલક્ષણં ન શિક્ષતે=નાધીતે તમ્ય સાધોન્તુ સ એવ=રતમ્મક્રોધાદિ એવ અભૂતિભાવઃ=જ્ઞાનાદિસંપદાદિત્યમ્, કીચકસ્ય=કીચકાશ્વસ્ય વેળોઃ ફલમિવ વધાય=નાશાય=ગુણરૂપ-ભાવપ્રાણ-નાશાય ભવતિ=જાયતે, વંશમ્ય ફલોદ્રમે સતિ-તન્નાશ ઇત્યેતિ ભાવઃ । શિષ્યઃ સ્વકલ્યાણાય સ્તમ્ભાદિકં વિદ્યાય ગુરુસમીપે વિનય-શિક્ષામુપાદર્શતેતિ ગાથાશયઃ ॥૧॥

મૂલમ્-જે^{૧૦} યાવિ^{૧૧} મંદેત્તિ^{૧૨} ગુરુ^{૧૩}ં વિદ્તિ^{૧૪}, હરે^{૧૫} ઇમે^{૧૬} અપ્પસુ^{૧૭}ં ત્તિ^{૧૮} નચ્ચા^{૧૯} ।

હીલંતિ^{૨૦} મિચ્છં^{૨૧} પડિવજ્જમાણા^{૨૨}, કરંતિ^{૨૩} આસાયણ^{૨૪} તે ગુરૂણં^{૨૫} ॥૨॥

છાયા-યે^{૨૬} ચાપિ મન્દ^{૨૭} ઇતિ ગુરુ^{૨૮}ં વિદિત્વા હરો^{૨૯}ઽયમ્ અલ્પશ્રુત^{૩૦} ઇતિ જ્ઞાત્વા ।

દાલયન્તિ મિથ્યાત્વં પ્રતિપદ્યમાનાઃ કુર્વન્તિ આશંતનાં તે ગુરુણામ્ ॥૨॥

ટીકા--'જે યાવિ' ઇત્યાદિ ।

યે ચાપિ કેચન દ્રવ્યમાધવઃ મન્દ ઇતિ=મન્દપ્રજ્ઞોઽયમિતિ વિદિત્વા, તથા હરોઽયમ્-વાલોઽયમ્--અલ્પવયસ્કોઽયમિતિ, તથા અલ્પશ્રુતઃ=અલ્પજ્ઞોઽયમ્

સે તથા વેદના ન હોને પર ખી "મેરે શરીર મેં વેદના હૈ" હસ પ્રકાર કી માયા (કપટ) સે, તથા નિદ્રા, વિકથા, આલસ્ય, આદિ પ્રમાદ સે ગુરુ કે સમીપ ગ્રહણ આસેવન રૂપા શિક્ષા નહીં સીખતા, ડસ સાધુ કી જ્ઞાનાદિ રૂપ સંપત્તિ, અભિમાન યા ક્રોધ આદિ સે નષ્ટ હો જાતી હૈ, જૈસે કીચક-વાંસ કે ફલ આનેપર ડસ વાંસ કા નાશ હો જાતા હૈ ।

તાત્પર્ય યહ હૈ કિ અભિમાન તથા ક્રોધ આદિ કા ત્યાગ કરકે શિષ્ય કો ગુરુ કે સમીપ વિનય કી શિક્ષા ગ્રહણ કરના ચાહિયે ॥૧॥

'જે યાવિ' ઇત્યાદિ । જો દ્રવ્યલિંગી સાધુ રત્નાધિક ગુરુ કો

તથા નિદ્રા, વિકથા, આલસ્ય આદિ પ્રમાદોથી ગુરુના સમીપે ગ્રહણ અને આસેવન રૂપ શિક્ષા ગ્રહણ કરતા નથી તે સાધુની જ્ઞાન આદિ રૂપ ને સંપત્તિ છે તે અભિમાન અથવા ક્રોધથી નાશ પામી જાય છે જેવી રીતે કીચક વાસને રૂપ આવે ત્યારે તે વાસને નાશ થઈ જાય છે

તાત્પર્ય એ છે કે- અભિમાન તથા ક્રોધ વગેરેનો ત્યાગ કરીને શિષ્યે ગુરુની સમીપમા વિનયનું શિક્ષણ લેવું જોઈએ. (૧)

'જે યાવિ' ઇત્યાદિ. ને દ્રવ્યલિંગી સાધુ રત્નાધિક ગુરુને 'આ મંદબુદ્ધિ છે,

अविदितसिद्धान्तोऽयमिति च ज्ञात्वा=मत्वा गुरुं=रत्नाधिकं हीलयन्ति=अवमान-
यन्ति ते शिष्याः मिथ्यात्वम्=अनन्तसंसारकारणभूतं पापं प्रतिपद्यमानाः=प्राप्य-
माणाः 'गुरुं हीलनीयः' इति जिनशासनरहस्यमन्यमाना सन्त इत्यर्थः, गुह्यमा-
शातनां=तिरस्कारेणापराधं कुर्वन्ति=जनयन्ति । रत्नाधिकः सर्वथा विनयभावे-
नाऽऽराधनीय इति भावः ॥२॥

मूलम्-पगईए मन्दं भवन्ति एंगे डहरा विं जे सुयबुद्धोर्ववेया ।

आचारमन्त। गुणसुदृढिअप्पा, ते' हीलियां सिहिरिवं भांस कुज्जा ।३।

छाया-प्रकृत्या मन्दा अपि भवन्ति एके डहरा अपिच ये श्रुतबुद्ध्युपपेताः ।

आचारवन्तः गुणसुस्थितात्मानः ते हीलिताः गिखीव भस्म कुर्युः ॥३॥

टीका-'पगईए' इत्यादि ।

एके=केचित् प्रकृत्या=स्वभावेन मन्दा अपि=वार्तालापादिव्यवहाराऽ-
कुशला अपि भवन्ति, ये डहरा=अल्पवयस्काः, अपिच=किन्तु श्रुतबुद्ध्युपपेताः=

'यह मन्दबुद्धि है' 'यह बालक है' 'यह अल्पश्रुत-सिद्धान्त का अनभिज्ञ है' ऐसा मानकर उनका अनादर करता है, वह अनन्त संसार के कारणभूत मिथ्यात्व को प्राप्त होकर गुरु की निन्दा न करने रूप जिनशासन के रहस्य को न जानता हुआ गुरु की आशातना अपराध-करता है । भाव यह है कि जो गुरु हैं, तथा दीक्षा में बड़े हैं वे बुद्धि आदि से समृद्ध न भी हो तथा बालक हो तो भी सब प्रकार से उन की विनय द्वारा आराधना करनी चाहिए ॥२॥

'पगईए' इत्यादि । कोई कोई गुरु वार्तालाप व्यवहार आदि में कुशल नहीं भी होते, तथा कोई कोई अल्प उम्र के भी होते

'आ बालक छे' 'अल्पश्रुत-सिद्धान्तना अनज्ण छे' એ પ્રમાણે સમજીને તેમને અનાદર કરે છે, તે અનન્ત સંસારના કારણભૂત મિથ્યાત્વને પ્રાપ્ત થઈ, 'ગુરુની નિંદા ન કરવા રૂપ એવું જિનશાસનનું જે રહસ્ય તેને નહીં જાણવાથી ગુરુની અશાતના-અપરાધ-કરે છે. તાત્પર્ય એ છે કે.- જે ગુરુ હોય અને દીક્ષામાં મોટા હોય તે કદાચ બુદ્ધિ વગેરે ગુણોમાં સંપૂર્ણ ન હોય, તેમજ બાલક હોય તો પણ તેમની સર્વ પ્રકારે વિનય સહિત આરાધના કરવી જોઈએ (૨)

'પગઈએ' ઇત્યાદિ કેઈ-કેઈ ગુરુ વાર્તાલાપ આદિ વ્યવહારમાં કુશળ નથી હોતા, તથા કેટલાક નાની ઉમરવાળા પણ હોય છે પરંતુ શ્રુતજ્ઞાનથી સંપન્ન,

શ્રુતજ્ઞાનસંપન્નાઃ=આગમાર્થજ્ઞાનવન્તઃ, આચારવન્તઃ=પદ્યપ્રકારાચારયુક્તાઃ, ગુણ-
મુચ્ચિતાત્માનઃ=પ્રત્યોત્તરગુણરક્ષણતત્પરાન્તઃક્રમણાઃ ગુરવો ભવન્તિ, તે=ઉભયવિધા
અપિ, હીલિતાઃ=નિવિમિતાઃ નિગ્મકૃતાઃ સન્તઃ इत्यर्थः ગિચ્ચીવ=વિહિગિચ્ચ ભસ્મ=
જ્ઞાનાદિગુણનાશં કુર્યુઃ=જનયેયુઃ, यस્ય કસ્યાપિ રત્નાધિકસ્યાશાતના જ્ઞાનાદિ-
ગુણગણનાશાય જાયતે, इति भावः ॥૩॥

પુનર્વિશેષરૂપેણ ઉદ્દગતિરરક્તારે દોષમાહ—‘જે યાત્રિ’ इत्यादि ।

મૂલમ્--જે યાત્રિ નાગં ડહરં તિ નર્ચા, આસાંયણ્ સે અહિર્યાય હોઈ :

एवायरियं'पि हु हीलयंतो, नियच्छई जाइपहं खु मंदो' ॥૪॥

છાયા-યશ્વાપિ નાગં ડહરં इति ज्ञान्वा आशातयति तस्य अहिताय भवति ।

एवमाचामपि हु हीलयन् नियच्छति जानिपथं खलु मन्द ॥૪॥

ટીકા-યશ્વાપિ ડહરં इति=‘અયં વાલઃ’ इति ज्ञात्वा=મત્વા, નાગં=સર્પમ્,
આજ્ઞાતયતિ=અવમાનયતિ અયમકિંચિર્કરઃ’ इति कृत्वा लकुटादिनाऽपराध्यति, सा-

है, किन्तु श्रुत ज्ञान से सपन्न, पाँच आचारों से युक्त तथा मूल और
उत्तर गुणों के पालन करने में मन लगाव वाले होते हैं, उन दोनों
प्रकार के रत्नाधिक का अविनय करने से ज्ञान आदि सद्गुणों का
उसी प्रकार नाश हो जाता है जैसे अग्नि में पड़ा हुआ इंधन भस्म
हो जाता है, अर्थात् किसी भी रत्नाधिक की आशातना करने से
ज्ञान आदि गुणों का नाश हो जाता है ॥३॥

ફિર મી વાલ (અલ્પવચવાલે) રત્નાધિક કે અવિનય કે દોષ
વતાતે હૈં—‘જે યાત્રિ’ इत्यादि ।

जैसे कोई व्यक्ति “यह छोटा है” ऐसा समझ कर दण्ड

•તથા પાંચ આચારોથી યુક્ત તથા મૂલ ગુણ અને ઉત્તર ગુણોનું પાલન કરવામાં મન
સ્થિર રાખવાવાળા હોય છે એ બંને પ્રકારના રત્નાધિકનો અવિનય કરવાથી જ્ઞાન આદિ
સદ્ગુણોનો નાશ થઈ જાય છે જેવી રીતે અગ્નિમાં લાકડા (કાષ્ઠ) પડતા તે ભસ્મ
થઈ જાય છે. તેવીજ રીતે-કોઈપણ રત્નાધિકની આશાતના કરવાથી જ્ઞાન આદિ
ગુણોનો નાશ થઈ જાય છે (૩)

ક્રીડીથી પણ બાલ (અલ્પવચ વાળા) રત્નાધિકના અવિનયથી થતા દોષોને
બતાવે છે.—‘જે યાત્રિ’ इत्यादि

જેવી રીતે કોઈ વ્યક્તિ “આ નાનડો છે” એ પ્રમાણે સમજીને

आशातना, से=तस्य=अपराधकर्तुः, अहिताय=जीवितनाशाय भवति 'एव'
एवम्=अनेनैव प्रकारेण डहरबुद्धयेत्यर्थः आचार्यमपि=आचार्य-पदाधिष्ठितमपि
योग्यमुनेरभावेऽल्पवयस्कमप्याचार्यपदे नियुक्तमित्यर्थः अपिशब्दाद् रत्नाधिकं
हीलयन्=तिरस्कुर्वन्, मन्दः=जिनवचनमर्मानभिज्ञः खलु=निश्चयेन जातिपथं=
जन्ममार्गं संसारमिति यावत् नियच्छति=पुनः पुनः प्राप्नोति संसारे परि-
भ्रमत्येवेत्यर्थः ॥ ४ ॥

मूलम्-आसीविसो वा विं परं सुरुटो, किं जीवनासाउ परं नु कुंजा ।

आचार्यपाया पुणं अप्पसंन्ना, अंबोहि आसायण नत्थि सुक्खो ॥५॥

छाया-आशीविपो वाऽपि परं सुरुष्टः किं जीवनाशात् परं नु कुर्यात् ।

आचार्यपादाः पुनरप्रसन्नाः अवोधिः आशातना नास्ति मोक्षः ॥५॥

टीका-'आसीविसो' इत्यादि ।

परम्=अतिशयेन सुरुष्टोऽपि=सर्वथा क्रुद्धोऽपि आशीविपो विपधरः,
जीवनाशात्=प्राणोपघातात्, परम्=अधिकं, किं नु वा कुर्यात्? न किमपीत्यर्थः ।
आचार्यपादाः=पूज्यचरणाः पुनरप्रसन्नाः=विनयाभावेन अनाराधिताश्चेद् भवन्ति,

आदि से सापको छेडता है, वह छेडना उस छेडने वाले का अहित
जीवन का नाश करने वाला होता है उसी प्रकार कदाचित् योग्य
मुनि के अभाव में आचार्य पद पर प्रतिष्ठित अल्पवयस्क भी आचार्य
को बालक समझ कर उनका तिरस्कार करने वाला जिन मार्ग का
अनजान, निश्चय ही संसार में परिभ्रमण करता है ॥४॥

'आसीविसो' इत्यादि ।

अत्यन्त क्रुद्ध विपधर जीवन का अन्त कर सकता है इस
से अधिक और कुछ भी नहीं बिगाड सकता । किंतु पूज्यपाद आचार्य
महाराज, यदि भली भाँति विनय-पूर्वक आराधित न किये जायें तो

६६-लाकडी आदि वडे करी सर्पने छछंछे छे, तो ते पोतानां लुवननेो नाश करनार
छाय छे ते प्रभाणु कदाचित् योग्य मुनिना अलावमा आचार्य पद उपर प्रतिष्ठ
नानी उभरना आचार्यने पाणक समलने तेनो तिरस्कार करवा वाणा, जिनमार्गना
अगाणु नकडी ससान्माज परिभ्रमणु करे छे (४)

'आसीविसो' इत्यादि ओकदम कोधायमान थयेलेो सर्प लुवननेो नाश
करी शके छे तेथी वधादे णीणुं कशुय भगाडी शकतो नथी, परन्तु पूज्यपाद आचार्य
महाराजनी इडा प्रकारे ने आराधना विनयपूर्वक करवामा आवे नही, तो तेमनी

તદા આશાતના=વિનયાદિગુણનાશો भवति, ततः अवोधिः=जिनधर्माप्राप्तिः, तथा च नति नाधोगोक्षो=मुक्तिर्नास्ति=न भवति । सर्पदष्टाः सद्गदेव म्रियन्ते, आशा-
तनाकर्तारत्वनन्तदारं म्रियन्ते, मोक्षमावेन पुनः पुनर्जन्म-मरणलक्षणसंसार-
परिभ्रमणवत्त्वादिति भावः ॥५॥

શૂલ્મ્—જો^{૧૧} પાવગં^{૧૨} જાલિઅમવમિર્જા, આસીવિસં વાંવિ^{૧૩} હુ કોવડ્ડજા, ।

જો^{૧૪} વા^{૧૫} વિસં^{૧૬} સ્વાયડ્ જીવિઅટ્ટી, एसोवमाऽऽसायणया^{૧૭} ગુરુણં^{૧૮} ॥૬॥

છાયા—યઃ પાવક જ્વલિતમનક્રામેત્, આગીવિપં વાઽપિ હુ ક્રોપયેત્ ।

યો વા વિપં સ્વાદતિ જીવિનાર્થી, एषोपमाऽऽशातनया ગુરુણામ્ ॥૬॥

ટીકા—‘જો પાવગં’ ઇત્યાદિ ।

યો નરઃ જ્વલિતં=દીપ્તં પાવકં=વદ્ધિમ્ અવક્રામેત્=પાદેનારોહેત્ પાદતલે-
કૃત્વા તિષ્ઠેદિત્યર્થઃ, અપિવા આશીવિપ=સર્પં ક્રોપયેત્=ક્રુદ્ધ કુર્યાત્, વા=અથવા

उनकी आशातना रूप अवोधि-मिथ्यात्व से मुनि को मुक्ति नहीं मिल सकती, अर्थात् आचार्य की आशातना से बोधि-सम्यक्त्व का अभाव हो जाता है और बोधिका अभाव होने से चतुर्गतिक संसार सागर के जन्ममरणादि विविध विकराल आवर्तों (चक्रों) में घूमते घूमते जन्म जन्मान्तर तक दुःख भोगने पड़ते हैं, यह आशय है कि सांप के काटने से एक ही बार मृत्यु होती है किन्तु गुरु की आशातना करने से बारंवार जन्म मरण के दुःख भोगने पड़ते हैं, क्योंकि उन्हें मोक्ष की प्राप्ति नहीं होती ॥५॥

‘જો પાવગં’ ઇત્યાદિ । જો મનુષ્ય જલતી હુઈ અગ્નિ કો પૈર
સે દવા કર સ્વડા હો જાય, सर्प को क्रोधित करे तथा जो जीने की

अशातना रूप अवोधि-मिथ्यात्वથી मुनिને मुक्ति મળી શકતી નથી અર્થાત્ આચાર્યની અશાતનાથી બોધિબીજ-સમ્યક્ત્વને અભાવ થઈ જાય છે, અને બોધિને અભાવ થવાથી ચાર ગતિરૂપ સંસાર સાગરના જન્મ-મરણાદિ વિવિધ વિકરલ ચક્રોમાં ભટકતા-ભટકતા જન્મ જન્માન્તર સુધી દુઃખ ભોગવવા પડે છે આશય એ છે કે-સર્પના ડશથી એકજ વાર મૃત્યુ થાય છે, પરંતુ ગુરુની અશાતના કરવાથી વારંવાર જન્મ-મરણના દુઃખો ભોગવવા પડે છે કારણકે તેને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતી નથી (૫)

‘જો પાવગં’ ઇત્યાદિ. જે મનુષ્ય સજગતી અગ્નિમાં પગ મૂકીને બેસે થઈ જાય, સર્પને ક્રોધિત કરે, તથા જે જીવવાની ઇચ્છા રાખે છે છતાં વિષ-ઝેર ખાય,

यो जीवितार्थो=प्राणान दिधीर्तुः विषं=गरलं ग्वादति=अज्ञाति, एषा उपमा= तुलना गुरुणाम् अशातनया भवति । गुरुणामाशातना ज्वलितानलारोहण-सर्प कोपोत्पादन-प्राणधारणनिमित्तविषभक्षणैतत्त्रितयतुल्येति भावः ॥ ६ ॥

अत्र विशेषमाह—‘सिया हु’ इत्यादि ।

मूलम्-सिया हु से पावय नो डहिजा, आसीविसो वा कुविओ न भक्षे ।

सिया विसं हालहलं न मारे, न यावि मुखो गुरुहीलणाए ॥७॥

छाया-स्यात् खलु स पावको नो दहेत्, आशीविषो वा कुपितो न भक्षेत् ।

स्यात् विषं हलाहलं न मारयेत्, न चापि मोक्षो गुरुहीलनया ॥७॥

टीका-स्यात्=कदाचित् स ज्वलितः पावकः=अग्निः खलु=निश्चयेन नो दहेत्=मणिमन्त्रादिमाहात्म्यान् भस्मीकुर्यात्, वा=अथवा कुपितः=उत्पादितक्रोधः आशीविषः=सर्पो न भक्षेत्=केनापि कारणवशेन न दशेत्, अपिच हलाहलं विषं=तीव्रतरं गरलं हलाहल-नामधेयम्, उक्तं च हलाहलस्वरूपं यथा—

इच्छा रखता हुआ भी विष खा लेवे, तो उसकी जैसी दुर्दशा होती है । अर्थात् गुरु की आशातना इन सब उपमाओं के समान अनर्थ करने वाली है ॥६॥

यहां विशेषता दिखाते हैं—‘सिया हु’ इत्यादि ।

संभव है कि अग्नि किसी को न भी जलावे, क्रोधित किया हुआ सर्प किसी कारण से न भी काटे और तीव्रतर विष (हलाहल) का भक्षण करने पर भी औषध के प्रभाव से बच जावे, परन्तु गुरु की अवहेलना करने से जन्म मरण के दुःख कदापि नहीं मिट सकते, अर्थात् मोक्ष की प्राप्ति कभी संभव नहीं हो सकती ।

તો તેની જે દુર્દશા થાય છે તેવી જ દુર્દશા ગુરૂની આશાતના કરવાવાળાની થાય છે. અર્થાત્ ગુરૂની આશાતના, ઉપર આપેલી સર્વ ઉપમાઓ પ્રમાણે અનર્થ કરવાવાળી છે (૬)

વિશેષતા બતાવે છે—‘સિયા હુ’ ઇત્યાદિ

સ ભવ છે કે-કદાચિત્ અગ્નિ કોઈને બાળે પણ નહિ, ક્રોધાયમાન થયેલો સર્પ કદાચિત્ કોઈને ડશ કરે નહીં અને મહાન હલાહલ વિષ-ઝેરનું ભક્ષણ કરવા છતાંય કોઈ ઔષધના પ્રભાવે પ્રાણ બચી પણ બચે પરન્તુ ગુરૂની અવહેલના કરવાથી જન્મ-મરણના દુઃખો કદાપિ પણ મટી શકતા નથી, અર્થાત્ મોક્ષની પ્રાપ્તિ, કદાપિ પણ થાય નહીં

वा=अथवा सुप्तं=शयितं सिंहं प्रतिबोधयेत्=जागरयेत्, यो वा शक्त्यग्रे=शक्तिः
शस्त्र-विशेषस्तस्या अग्रे=धारायां प्रहारं=मुष्ट्यादिना ताडनं दद्यात् कुर्यात् एषो-
पमा तुलना गुरुणामाशातनया भवति । शिरसा गिरिस्फोटनं, मुप्तसिंहप्रबोधनं,
शक्तिधारोपरि मुष्ट्यादिना प्रहारः, एतत्त्रितयवदनर्थाय भवति गुरुणामाशातनेति
भावः ॥८॥

अत्रापि विशेषमाह—‘सिया हु इत्यादि ।

सिया हु सीसेणं गिरिं पि भिंदे, सिया हु सीहो कुविओ न भक्खे ।

सिया न भिंदिज्ज व सत्तिअगं, न यावि मोक्खो गुरुहीलणाए॥९॥

छाया-स्यात् खलु शिरसा गिरिमपि भिन्धात्, स्यात् खलु सिंहः कुपितो न भक्षेत् ।

स्यात् न भिन्धाद् वा शक्त्यग्रं, न चापि मोक्षो गुरुहीलनया ॥९॥

टीका-स्यात् कदाचित् कश्चिद् वासुदेवादिः शक्त्यतिशयवशात् शिरसा
मस्तकेन गिरिं=पर्वतमपि खलु=निश्चयेन भिन्धात्=विदारयेत्, स्यात्=कदाचित्
कुपितः=प्राप्तक्रोधः सिंहः खलु=निश्चयेन न भक्षेत् न खादेत् मन्त्रादिप्रभावादिति
भावः । वा=अथवा स्यात् कदाचित् शक्त्यग्रं=शक्तिशस्त्रधारा मुष्ट्याद्युपहताऽपि

छिन्न-भिन्न करना चाहता है, जो सोये हुए सिंह को जगा देता है,
जो शक्ति नामक शस्त्र की धार पर मुष्टि से प्रहार करता है, उस
की जैसी दशा होती है वैसी ही दशा गुरु की आशातना करने वाले
की होती है । अर्थात् गुरु की आशातना जन्म मरण आदि अनेक
दुःख का कारण है ॥८॥

विशेष रूप से अविनय का फल दिखाते हैं—‘सिया हु’ इत्यादि ।

किसी समय वासुदेव आदि की शक्ति के प्रभाव से मस्तक
की टक्कर से पर्वत चर-चूर हो जाय, संभव है कुपित सिंह किसी
कारण से जगाने वाले का भक्षण न करे, और यह भी संभव है कि

છત્તે છે, જે સુતેલા સિંહને જગાડે છે, જે તલવારની ધાર ઉપર મુઠ્ઠીનો પ્રહાર કરે
છે તે સોની જેવી દશા થાય છે તેવીજ દશા ગુરુની આશાતના કરવાવાળાની થાય છે
અર્થાત્ ગુરુની આશાતના જન્મ-મરણ આદિ અनेક દુ.ખોનુ કારણ છે (૮)

विशेष रूपથી अविनयनु क्षण બતાવે છે:— ‘સિયા હુ’ ઇત્યાદિ

કેઇ સમયસર વાસુદેવ આદિની શક્તિના પ્રભાવથી મસ્તકની ટક્કર મારવાથી
પણ પર્વતના ચૂરે-ચૂરા થઇ જાય, તેમજ સંભવ છે કે ક્રોધાયમાન થયેલો સિંહ કેઇ
કારણથી જગાડવાવાળાનું ભક્ષણ પણ ન કરે. અને તે પણ સંભવ છે કે.— મન્ત્રશક્તિ

ન મિથ્યાત્વ=ન મજ્જ્યાત્ ગીર્વાણાનુગ્રહાદિનેતિ માનઃ, પરંતુ ગુરુહીનય= ગુરોરાગાતનયા મોક્ષો=મુક્તિર્નચાપિ=નચૈવ મવર્તીત્યર્થઃ ॥૯॥

મૂલ્મ-અયરિયપાયા પુર્ણ અપ્પસન્ના, અવોહિ આસાયણ નંતિ મોક્ષો ।

તર્મ્હા અર્ણાવાહસુહામિકંગ્વી, ગુરુપ્પસાયામિમુહો રમેજ્ઞા ॥૧૦॥

છાયા-આચાર્યપાદાઃ પુનરપ્પસન્ના અવોધિઃ આશાતના નાસ્તિ મોક્ષઃ ।

તસ્માદ અનાવાધમુખામિકાદ્ધી ગુરુપ્પસાદામિમુહો રમેત ॥૧૦॥

ટીકા-‘આયરિય’ इत्यादि ।

આચાર્યપાદાઃ=પૂજ્યચરણાઃ પુનરપ્પસન્નાઃ=વિનયાભાવેન અનારાધિતાથેદ્ મંવન્તિ, તદા આશાતના=વિનયાદિગુણમ્ભજઃ, તેન અવોધિઃ=જિનધર્માપ્રાપ્તિર્નવતિ, તથા ચ સતિ સાધોર્મોક્ષો=ગુક્તિર્નારિત=ન મવતિ, તસ્માદ્=ગુરુણામાશાતનાયા મોક્ષપ્રતિવન્ધકત્વાદ્ અનાવાધમુખામિકાદ્ધી=મોક્ષમુખામિલાપી, ગુરુપ્પસાદન-સાધનસાવધાનમનાઃ સન્ રમેત=મુખં વિચરેત્ । ગુરુપ્પસાદેન કરતલગતામલક-ફલવત્ સ્વાયત્તીકૃતપોક્ષમુખસ્ય શિષ્યસ્ય સસારપરિભ્રમણશુદ્ધાઽઽતઃક્રાદ્યભાવા-દિતિ ભાવઃ ॥ ૧૦ ॥

મન્ત્ર આદિ કી શક્તિ સે શક્તિ નામક શસ્ત્ર કી ધારા મુઢીકો ન છેદે પરંતુ ગુરુ કી આશાતના નિશ્ચય હી મોક્ષ કો રોકને વાલી હોતી હૈ ॥૯॥

‘આયરિયપાયા’ इत्यादि । આચાર્ય મહારાજ કી યદિ વિનય-પૂર્વક આરાધના ન કી જાય તો ડનકી આશાતના રૂપી મિથ્યાત્વ સે સાધુ કો સિદ્ધિગતિ કી પ્રાપ્તિ નહીં હો સકતી । ઇસલિગ મોક્ષ સુખ કા અમિલાપી, સાધુ ગુરુ કો કરને મેં યન લગાતા હુઆ સુખસે વિચરે । ક્યોંકિ, ગુરુ કી પ્રસન્નતા સે શિષ્ય કો મુક્તિ કા સુખ હથેલી મેં રક્ષે હુએ આંવલે કે સમાન સુલભ હો જાતા હૈ ઓર સંસાર મેં પરિભ્રમણ કરને કા તનિક (થોડા) મી મય નહીં રહતા ॥૧૦॥

વડે તલવારની ધાર પર મુઢી મારવા છતાય જરાય છેદાય નહી, પરંતુ ગુરુની આશા-તના તો નક્કીજ મોક્ષને અટકાવનારી છે (૯)

‘આયરિયપાયા’ इत्यादि ज्ञे, आचार्य महाराजनी विनयपूर्वक आराधना કરવામા આવે નહી તો, તેમની અશાતનારૂપી મિથ્યાત્વથી સાધુને સિદ્ધિગતિની પ્રાપ્તિ થતી નથી એટલા માટે મોક્ષ સુખના અમિલાપી, સાધુ ગુરુને પ્રસન્ન કરવામા ચિત્ત લગાડીને સુખપૂર્વક વિચરે કારણ કે ગુરુની પ્રસન્નતાથી શિષ્યને મોક્ષનુ સુખ હથેલીમાં રાખેલા આખલા સમાન સુલભ થઇ જાય છે અને સંસારમા પરિભ્રમણ કરવાનો થોડો પણ ભય રહેતો નથી (૧૦)

मूलम्-जहाहिअग्नी जल्लणं नमंसे, नाणाहुइमंतपयाभिसित्तं ।

एवायंरियं उवचिद्वइज्जा, अणंतंनानोवगओ वि संतो ॥११॥

छाया-यथाऽऽहिताग्निज्वलनं नमस्यति, नानाहुतिमन्त्रपदाभिपिक्तम् ।

एवमचार्यमुपतिष्ठेत, अनन्तज्ञानोपगतोऽपि सन् ॥११॥

टीका-‘जहा’ इत्यादि ।

यथा=येन प्रकारेण आहिताग्निः=अग्निहोत्री द्विजः नानाऽऽहुतिमन्त्रपदाभिपिक्तं=नानाऽऽहुतयः=आज्यादिप्रक्षेपाः मन्त्रपदानि=‘अग्नये स्वाहा’ इत्यादीनि, तैरभिपिक्तं=संस्कृतं ज्वलनं=वह्निं नमस्यति=पूजयति । एवम्=अनेन प्रकारेण शिष्यः अनन्तज्ञानोपगतः=केवलज्ञानसंपन्नोऽपि सन् आचार्य=गुरुम् उपतिष्ठेत=विनयादिना सेवेत ॥११॥

गुरुः शिष्यं प्रति संबोध्याह—‘जरसंतिए’ इत्यादि ।

मूलम्-जस्संतिए^३ धम्मपयाई सिक्खे, तस्संतिए^३ वेणइयं पउंजे^३ ।

सक्कराए सिरसा पंजलीओ, कायगिरा भो मणसा यं निच्चं^३ ॥१२॥

छाया-यस्यान्तिके धर्मपदानि शिक्षेत, तस्यान्तिके वैनयिकं प्रयुञ्जीत ।

सत्कारयेत् शिरसा प्राञ्जालकः, कायगिरा भो मनसा च नित्यम् ॥१२॥

टीका-भोगिष्य ! (साधुः) यस्य=आचार्यादेः अन्तिके=समीपे, धर्म-

‘जहाहिअग्नी’ इत्यादि । जैसे अग्निहोत्री ब्राह्मण, घृत आदि की अनेक आहुतियों से “अग्नये स्वाहा” इत्यादि मन्त्रों द्वारा संस्कार की हुई अग्नि को नमस्कार करता है उसी प्रकार शिष्य अनन्तज्ञान (केवलज्ञान) से युक्त होकर भी गुरु (आचार्य) का विनय करे ॥११॥

गुरु, शिष्य के प्रति कहते हैं—‘जस्संतिए’ इत्यादि ।

हे शिष्य ! विनीत शिष्य का यह कर्तव्य है कि जिन आचार्य

‘जहाहिअग्नी’ इत्यादि नेम अग्निहोत्री ब्राह्मण घृत-धी आदिनी अनेक आहुतिथी ‘अग्नये स्वाहा’ इत्यादि मन्त्रद्वारा संस्कार करेदी अग्निने नमस्कार करे छे, ते प्रभाछे शिष्य अनन्तज्ञान (केवलज्ञान) थी युक्त होय तो पण गुरु(आचार्य) ने विनय करे (११)

गुरु, शिष्य प्रति कहे छे —‘जस्संतिए’ इत्यादि

हे शिष्य ! विनीत शिष्यनु छे कर्तव्य छे के ने आचार्य आदिनी पासे

पदानि=धर्मप्रधानपदानि शास्त्राणीत्यर्थः, शिक्षेत=अधीयीत, तस्य आचार्यादेः=अन्तिके=संनिधौ विनयिकं=विनयव्यवहारं, प्रयुज्जीत=कुर्यात् । केन प्रकारेण विनयं कुर्याद् ? इत्याह— शिरसा=मस्तकेन सह प्राञ्जलिकः=वद्धकरपुटः शिरःसंलग्नवद्धकरपुटः सन्नित्यर्थः, कायगिरा=कायेन=गरीरेण गिरा=वाचा कायेन नम्रीभूय “मत्थणं वंदामि” इति भाषमाणः, मनसा च विशुद्धभावेन नित्यं=निरन्तरं यावज्जीवमित्यर्थः सत्कारयेत्=अभ्युत्थानवन्दनादिना संमानयेत्, नित्य-अध्ययनकाल एव स्वार्थपरायणतयेति भावः ॥१२॥

विनयी गिण्यः क्रीडणं चिन्तयेदित्याह—‘लज्जादया’ इत्यादि ।

मूलम्—लज्जादयासंजमवंभचेरं कल्लाणभागिस्स विसोहिठाणं ।

जे मे गुरु संयमणुसासयंति, ते हं गुरुं सययं पूययामि ॥१३॥

छाया—लज्जा दया संयम ब्रह्मचर्यं, कल्याणभागिनो विशोधिस्थानम् ।

ये मां गुरुवः सततमनुशासयन्ति, तान् अहं गुरुन् सततं पूजयामि ॥१३॥

टीका—कल्याणभागिनः=मोक्षाधिकारिणः शुभमार्गगामिन इत्यर्थः लज्जा-दया संयम-ब्रह्मचर्यम्=लज्जा च दया च संयमश्च ब्रह्मचर्यं चेत्येषां समाहार-

आदि के समीप शास्त्रों का अध्ययन करे उन के समीप विनय भाव अवश्य दिखलावे । विनय किस विधिसे करे ? सो कहते हैं—दोनों हाथ जोड़कर और जोड़े हुए हाथों को मस्तक से लगाकर शरीर से नम्र होकर “मत्थणं वंदामि” (मस्तक से प्रणाम करता हूँ) इन वचनों का उच्चारण करता हुआ विशुद्ध मनसे निरन्तर (यावज्जीव) गुरु का सम्मान करे ।

तात्पर्य यह है कि स्वार्थ साधने के लिए केवल अध्ययन करते समय ही नहीं किन्तु गुरु का सदा सम्मान करना चाहिए ॥१२॥

शास्त्रोनु अध्ययन करे अथ्यास करे, तेमना समीप अवश्य विनय-भाव गतावे. विनय डेवी रीते करे ? ते कहे छे—जे हाथ जेडीने ते जेडेला हाथोने भाथा सुधी लधने शरीर वडे नम्रता गतावी—मत्थणं वंदामि (मस्तक वडे करी प्रणाम करे छु) आ शण्डो जेडीने विशुद्ध मनशी निरन्तर (यावत्जीवन) गुरुनु सम्मान करे

तात्पर्य जे छे डे—स्वार्थ साधना भाटे डेवण अध्ययन-अथ्यास करवा समयेज नही, परन्तु गुरुनु सदाय सम्मान करवु जेधये (१२)

द्वन्द्वः, तत्र लज्जा=असंयममार्गाद्भयं, दया=परदुःखदूरीकरणेच्छा, संयमः=साव-
द्ययोगविरतिलक्षणः सप्तदशविधः, ब्रह्मचर्यं=मैथुनविरतिः, एतच्चतुष्टयं विशोधिस्थानं
कर्मकर्मप्रक्षालनस्थानं ये गुरवो मां सततमनुशासयन्ति=लज्जादयादिकं शिक्षयन्ति
तान् गुरुन् सततं=निरन्तरमहं पूजयामि=विनयादिनाऽऽराधयामि । 'लज्जादयादि-
धर्मोपदेशेन कल्याणपदाधिकारदायिने गुरवे यावज्जीवमपि, इयता विनयादि-
लक्षणाराधनेन, मया तदीयनिष्कृतिनैव शक्यते कर्तुमिति चिन्तयन् विशुद्ध-
चेतसा सततं गुरुपदाराधनतत्परो भवेदिति भावः ॥ १३ ॥

मूलम्- जेहा निसंते तवण चिर्माली, पभासइ केवल भारहं तु ।

एवायरिओ सुअंसीलबुद्धिए, विरार्यइ, सुरमंज्जे वं इंदो ॥१४॥

विनयवान् शिष्य कैसा विचार करे ? सो बताते हैं—'लज्जा दया'
इत्यादि ।

मोक्ष मार्ग में गमन करनेवाले जो गुरु, असंयम मार्ग का
भय रूप लज्जा, अन्य प्राणियों के दुःख को दूर करने रूप दया,
सावद्य व्यापार से विरत होने रूप सत्तरह प्रकार का संयम तथा
ब्रह्मचर्य, इन की सदा शिक्षा देते हैं, उन गुरु महाराज की मैं सदा
विनय आदि से आराधना करूँ ।

तात्पर्य यह है कि लज्जा दया संयम और ब्रह्मचर्य का उपदेश
देकर कल्याण करनेवाले गुरु महाराज का बदला मैं ऐसी विनय-भक्ति
करके भी यावज्जीव नहीं चुका सकता हूँ । ऐसा विचार कर शुद्ध
चित्त से सदैव गुरु महाराज की आराधना करने में तत्पर रहे ॥१३॥

विनयवान् शिष्य केवो विचार करे ? ते बतावे छे—लज्जादया० इत्यादि.

मोक्ष मार्गमा गमन करवावाणा जे गुरु असंयम मार्गना भयरूप लज्जा,
अन्य प्राणीओना हु भने दूर करवा इय दया, सावद्य व्यापारथी निवृत्त थवा इय
सत्तर प्रकारनो संयम, तथा ब्रह्मचर्यनी हुमेशा शिक्षा आपे छे—शिक्षण आपे
छे—ते गुरु महाराजनी हुं विनयथी हुमेशां आराधना करुं छुं

तात्पर्य ओ छे केः—लज्जा, दया, संयम अने ब्रह्मचर्यनो उपदेश आपीने
कल्याण करवावाणा गुरु महाराजनो भददो हु ओवी विनय लक्षित यावत् जवन करुं
तो पण्यूकावी शकुं तेम नथी अर्थात् गुरुनु ऋण विनय लक्षित जइगी लर करता
छता यूकावी शकाय तेम नथी ओवो विचार करीने शुद्ध चित्तथी गुरु महाराजनी
आराधना करवा तत्पर रहे (१३)

छाया-यथा निशान्ते तपनोऽर्चिर्माली प्रभासयति केवलं शारतं तु

एवमाचार्यः श्रुतशीलबुद्ध्या निराजते सुरमध्ये इव इन्द्रः ॥ १४ ॥

टीका-‘जहानिसंते’ इत्यादि । यथा=येन प्रकारेण, निशान्ते=रजतवद-
राने, अर्चिर्माली=अर्चिषां किरणानां माला=अर्चिर्मात्रा याऽस्मान्तीति अर्चिर्माली
तपनः=सूर्यः केवलं=संपूर्ण ‘लुप्तविभक्तिः पदम्’ शारतं=शरतक्षेत्रं प्रभासयति=त्व-
किरणकलापैः प्रकाशयति, एवम्=अनेन प्रकारेण, आचार्यः=गणी, श्रुतशील-
बुद्ध्या,=श्रुतं च शीलं चेति द्वन्द्वः श्रुतशीले तयोर्बुद्धिः श्रुतशीलबुद्धिरतया तत्र
श्रुतं=मिद्धान्तः शीलं=मकलप्राणिनिनरकल्याणाऽऽकृत्य तद्विषयिण्याधिपेत्यर्थः
प्रभासयति लोक्षमार्गमिति शेषः, यद्वा शारतम्-शारम्=अर्थागमलक्षणमागमसारं
तनोतीति शारतं=गव्दागमरूप, नद प्रभासयति=सव्येषु=प्रकाशयति भगवद्भाषि-
तार्थानुसारेण गणधररचितं गव्दानम गव्दतोऽयं तत्र सव्यान् बोधयतीति भावः ।
सुरमध्ये=देवगणमध्ये ‘इन्द्रोव’ इन्द्र इव=देवराज इव मुनिमण्डलमध्ये विराजते=
संगोभते इत्यर्थः ॥१४॥

मूलम्-जहाँ ससी कौमुद्दजोगजुत्तो, नखत्ततारागणपरिवुडप्पा ।

खे सोहइ विमले अव्वमुक्के, एवं गणी सोहइ भिक्खुमंज्जे ॥१५॥

छाया-यथा गङ्गी कौमुदीयोगयुक्तः नक्षत्रतारागणपरिवृतात्मा ।

खे शोभते विमलेऽभ्रमुक्ते, एवं गणी शोभते भिक्षुमध्ये ॥१५॥

टीका-‘जहा ससी’ इत्यादि ।

यथा=येन प्रकारेण, कौमुदीयोगयुक्तः-कौमुदय=कार्तिकमासमध्ये

‘जहा निसंते’ इत्यादि । रात्रि का अन्त होने पर जैसे सूर्य,
संपूर्ण भरत क्षेत्र को प्रकाशित करता है उसी प्रकार आगम और
आचार में तत्पर आचार्य महाराज अर्थागम का प्रतिपादन करनेवाले
शब्दरूप प्रवचन के तत्त्व को प्रकाशित करते हैं । अतएव वे मुनि
मण्डल के मध्य में इस प्रकार शोभित होते हैं, जैसे देवों में इन्द्र ॥१४॥

‘जहा निसंते’ इत्यादि रात्री पूरी थया पछी जेवी रीते सूर्य, संपूर्ण
भरत क्षेत्रने प्रकाशित करे छे-अर्थात् प्रकाश आपे छे ते प्रभाषे आगम अने
आचारमा तत्पर आचार्य महाराज अर्थागमोना प्रतिपादन करवावाणा शब्दरूप
प्रवचनना तत्त्वोने प्रकाशित करे छे अटला भाटे-ने मुनिमण्डलना मध्यमा देवोनी
सभाभा जेभ छद्द महाराज शोषे छे तेवी रीते शोषे छे (१४)

कौमुदी=कार्तिकी पूर्णिमा, अथवा कौमुदी=अश्विनी पूर्णिमा, तस्या योगः=सम्बन्धस्तेन युक्तः, यद्वा कौमुदी=चन्द्रकला, तस्या योगः=सलककलासम्बन्धस्तेन युक्तः=पूर्ण इत्यर्थः सर्वथा शारदपूर्णमण्डल इति भावः, नक्षत्रतारागणपरिवृतात्मानक्षत्रतारागणपरिवलितस्वरूपः शशी=चन्द्रः विमले=धूलिधृताध्वान्तादिकृतमालिन्यरहिते, अभ्रमुक्ते=वनपटलशून्ये, खे=आकाशे, शोभते=द्योतते, एवम्=अनेन प्रकारेण गणी=आचार्यः भिक्षुमध्ये=साधुवृन्दमध्ये शोभते ॥१५॥

मूलम्-महागरा आचार्या महेसी, सभाहिजोगे सुअसीलबुद्धिषु ।

संपाविउकामे अणुत्तराङ्गं, आराहण तोसई धम्मकामी ॥१६॥

छाया-महाकरान आचार्यान् महैषिणः समाधियोगान् श्रुतशीलबुद्ध्या ।

संप्राप्तुकामोऽनुत्तराणि आराधयेत् तोपयेत् धर्मकामी ॥१६॥

टीका-‘महागरा’ इत्यादि । अनुत्तराणि-न विद्यते उत्तरम्=उत्कृष्टं येभ्यरतानि ज्ञानादिरत्ननीत्यर्थः, संप्राप्तुकामो=लब्धुकामः, धर्मकामी=कर्मनिर्जरार्थी, मुनिः महाकरान=ज्ञानादिरत्नाधिष्ठानभूतान्, महैषिणः=महः=एकान्तोत्सवत्वा-न्मोक्षस्तद्वेषिणः आचार्यान्=गणितः समर्थो=ध्यानादिविषये योगः=वनोवा-

‘जहा ससी’ इत्यादि । जिस प्रकार नक्षत्र और ताराओं से वेष्टित शरद ऋतु की पूर्णिमासी का चन्द्र मेघ आदि रहित निर्मल आकाश में शोभा पाता है, उसी प्रकार आचार्य महाराज, साधुओं के समूह में शोभित होते हैं ॥१५॥

‘महागरा’ इत्यादि । सर्वोत्कृष्ट सम्यग्ज्ञान आदि रत्नत्रय के अभिलाषी तथा कर्मों की निर्जरा चाहने वाले मुनि, रत्नत्रय के परम स्थान, महर्षि, अर्थात् महान् आनन्द के स्थान मोक्ष के अभिलाषी ध्यानादि में लीन आचार्य महाराज की एकाग्र चित्त

‘जहा ससी’ जहाँ सीते नक्षत्र अने तारा मंडणथी वेष्टित शरद ऋतु की पूर्णिमा=भूतमनो चन्द्र मेघ रहित निर्मल आकाशमा शोभा पाते छे । ते अभिलाषी आचार्य महाराज (साधुओं का समूह) मा शोभा रहे छे (१५) । ‘महागरा’ इत्यादि-सर्वोत्कृष्ट सम्यग्ज्ञान आदि रत्नत्रय का अभिलाषी तथा कर्मों की निर्जरानी धृष्टाराधनायाणां मुनि रत्नत्रय का परम स्थान, महर्षि, अर्थात् महान् आनन्द का स्थान, अने मोक्ष का अभिलाषी ध्याने आदिमा लीन आचार्य

कायस्वपो येषां ते तथा तान श्रुतशीलबुद्ध्या=ज्ञानाचारगोचरया बुद्ध्या आरा-
धयेत्=मेमानयेत् । तोपयेत्=तन्मनोऽनुकूलप्रवृत्त्या प्रसादयेदित्यर्थः ॥१६॥

मूलम्—सोच्चा ण मेहावी सुभासियाइं, सुस्सूसण आयरियमप्पमत्तो ।
आराहइत्ता णं गुणे अणेगे, से पावइ सिद्धिमणुत्तरं ॥१७॥^{१६}
—तिवेमि^{१७} ॥

छाया—श्रुत्वा णं मेधावी मुभापितानी, श्रुथूपते आचार्यम् अप्रमत्तः ।

आराध्य णं गुणान अनेकान् स प्राप्नोति सिद्धिमनुत्तराम् ॥१७॥ इति ब्रवीमि॥

टीका—‘सोच्चाण’ इत्यादि । मेधावी=गुरुभापिनार्थधारणधीसंपन्नो मुनिः,
मुभापितानि तीर्थकरसंकीर्तितविनयाराधनवचांसि, श्रुत्वा=आकर्ण्य, णं=वाक्या-
लङ्कारे, अप्रमत्तः=निद्रालस्यादिरहितः सावधानः सन्नित्यर्थः, आचार्य=गणिनं
रत्नाधिकं वा, श्रुथूपते=विनयादिना समाराधयति स विनीतो मुनिः अनेकान्
वहून्=गुणान्=ज्ञानादीन् आराध्य=संसेव्य, अनुत्तरां=सर्वोत्कृष्टां सिद्धिं=सिद्धगतिं
श्रुक्तिमिति यावत् प्राप्नोति=लभते, ॥१७॥ इति ब्रवीमि पूर्ववत् ॥

विनयसमाधिनामनवमाध्ययने प्रथम उद्देशः समाप्तः ॥ ॥९-१॥

और ज्ञानाचार की बुद्धि से आराधना करे, तथा उनके मन के
अनुकूल प्रवृत्ति करके उन्हें संतुष्ट रखे ॥१६॥

‘सोच्चाण’ इत्यादि । गुरु महाराज द्वारा उपदेश दिये हुए
अर्थ को धारण करनेवाली बुद्धिसे युक्त मुनि, तीर्थङ्कर भगवान् के
कहे हुए विनय आराधना के वचनो को सुनकर प्रमाद का परित्याग
करके सावधान हो कर अचार्य महाराज तथा दीक्षा में बड़े साधुका

महाराजनी ओकत्र चित्त अने ज्ञानाचारनी बुद्धिथी आराधना करे, तथा तेमना
मननी अनुकूलता प्रमाणे प्रवृत्ति करीने तेमने प्रसन्न राखे (१६)

‘सोच्चाण’ इत्यादिबाशुइ महाराज द्वारा प्राप्त थयेला उपदेशना अर्थने
धारण करवावाणी बुद्धिथी युक्त मुनि, तीर्थंकर भगवाने कहेला विनय आराधनाना
वचनोने सांख्यी प्रमाणे परित्याग करी सावधानतापूर्वक आचार्य महाराज तथा

विनय करके उन्हें सन्मानित करे। ऐसा विनीत मुनि, ज्ञानादि बहुतसे गुणों को प्राप्त करके सर्वश्रेष्ठ सिद्धगति को प्राप्त कर लेता है ॥१७॥

श्री सुधर्मा स्वामी जम्बू स्वामी से कहते हैं कि-हे जम्बू ! भगवान् महावीरने जैसा कहा है वैसा ही मैंने तुम्हे सुनाया है ॥

विनयसमाधि नामक नववाँ अध्ययन का पहला उद्देश समाप्त ॥९-१॥

दीक्षापर्यायथी भोटा साधु मुनियोने विनय करीने तेमनुं सम्मान करे, ओवा विनीत मुनि. ज्ञान-आदि धर्मा न शुणोने प्राप्त करी सर्वश्रेष्ठ सिद्धगतिने प्राप्त करी ले छे (१७)

श्री सुधर्मा स्वामी जम्बू स्वामीने कहे छे के हे जम्बू ! भगवान् महावीर ने प्रमाणे कहुं छे ते प्रमाणे न मे तमने सलगाव्युं अथवा कहुं छे

विनयसमाधि नामना नवमा अध्ययनने पड़ेले। उद्देश

समाप्त ॥६-१॥

અથ દ્વિતીયોદ્દેશઃ ।

પુનરપિ વિનયમહિમાનમધિધાતું દ્વિતીયોદ્દેશઃ પ્રસ્તુયતે—મૂલાડ' ઇત્યાદિ
મૂલમ્-મૂલાંડ ગ્વંધપ્પશ્વો દુમ્મરસ, ગ્વંધાડ પરચ્છા સસુવિતિ સાદા ।

સાદપ્પસાદા વિરોહતિ પના, તેઓ સે^{૧૩} પુપ્પં ચં ફલં રસોયં^{૧૪} ॥૧॥

છાયા—મૂલાન્ રક્ત્વપ્રમતો દુમ્મરસ, રક્ત્વાત્ પથાત્ સમુપયાન્તિ ગાલાઃ ।

ગાલાભ્યઃ પ્રગાલા વિરોહન્તિ પનાણિ, તતરતરય પુપ્પં ચ ફલં રસશ્ચ ॥૧॥

ટીકા—દ્રુમસ્ય=વૃક્ષરય, મૂલાત્=મૂળિષ્ઠભાગનિશેષાત્ રક્ત્વપ્રમતઃ=સ્કન્ધો-
ત્પત્તિઃ, પથાત્=તદ્વત્, રક્ત્વાત્ ગાલાઃ સમુપયાન્તિ=ઉદ્ભવન્તિ, ગાલાભ્યઃ=
'સાદા' ઇતિ મૂલે લુપ્તપદ્મ્યન્તં પદમ્, પ્રગાલાઃ=લઘુગાલાઃ, વિરોહન્તિ=
સમુત્પદ્યન્તે, પ્રગાલાતઃ પનાણિ વિરોહન્તીત્યસ્યાત્રાપિ સંવન્ધઃ । તતઃ=તદન-
ન્તરં, તમ્ય=વૃક્ષરય, પુપ્પ ફલં ચ, રસશ્ચ, ભવતીત્યર્થઃ ॥ ૧ ॥

દૃશ્યન્તં તદર્થં દાટ્ટાન્તિકયોજનામાદ—'એવં' ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્—એવં ધર્મસસ વિળંઓ, મૂલ પરમો સે^{૧૫} મુલ્લો ।

જેળ કિંતિ સુઅં સિધં^{૧૬} નીસેસં^{૧૭} ચાભિગચ્છંદ ॥૨॥

છાયા—એવં ધર્મસ્ય વિનયો મૂલં, પરમસ્તસ્ય મોક્ષઃ ।

યેન કીર્તિ શ્રુત શ્લાઘ્યં નિઃશેષં ચાભિગચ્છતિ ॥ ૨ ॥

। દસરા ઉદ્દેશ ।

ફિરમી વિનય કી મહિમા કહને_કે લિએ દૂસરે ઉદ્દેશ કા
પ્રારંભ કરતે હૈં—'મૂલાડ' ઇત્યાદિ ।

જેસે વૃક્ષ કે મૂલસે રક્ત્વ કી ઉત્પત્તિ હોતી હૈ, રક્ત્વ સે
શાખાઈ; શાખાઈ સે પ્રશાખાઈ તથા પ્રશાખાઈ સે પત્તે ઉત્પન્ન
હોતે હૈં । ઇસકે-અનન્તર ઉસ વૃક્ષ મેં ફૂલ, ફલ ઓર ફલ મેં રસ
આતા હૈ ॥ ૧ ॥

બીજો ઉદ્દેશ

ફરી વિનયનો મહિમા કહેવા માટે બીજો ઉદ્દેશનો પ્રારંભ કરે છે.—

“મૂલાડ” ઇત્યાદિ—

જેમ વૃક્ષના મૂળવડે રક્ત્વની ઉત્પત્તિ થાય છે. રક્ત્વથી શાખાઓ, શાખાઓથી
પ્રશાખાઓ, તથા પ્રશાખાઓથી પત્તા-પાદડા ઉત્પન્ન થાય છે તે પછી એ વૃક્ષના
ફૂલ-ફળ અને ફળમાં રસ આવે છે. (૧)

ટીકા-एवं=મહીરુહમૂલવત્ વિનયઃ=વિનયતિ દૂરીકરોતિ ચતુર્ગતિપરિ-
 ભ્રમણક્લેગવિધાયકં જ્ઞાનાવરણીયાદ્યપ્રતિધં કર્મેતિ વિનયઃ=ગુરુજનાચ્યુત્થાના-
 મિવાદનતદાદેશકરણાદિ-તન્મનોડનુકૂલાચરણલક્ષણારાધનરૂપઃ, ધર્મસ્ય મૂલં=મૂ-
 લકારણમ્, તસ્ય=વિનયસ્ય, પરમઃ=સર્વોત્કૃષ્ટફલ પોક્ષો યતિતિ । યેન મૂલ-
 લક્ષણેન વિનયેન સાધુઃ કીર્તિઃ=શુભમદ્યાદિલક્ષણાં તથા શ્લાઘ્યં શ્રુતં=સમ્યક્શાસ્ત્રં
 દ્વાદશાજ્ઞાત્મકં, નિઃશેષમ્=અલ્પહં સમગ્રમિતિ યાવત્, અનિગચ્છતિ=પ્રાપ્નોતિ ।
 યથા મહીરુહસ્ય મૂલં રક્તન્ધાદિરસપર્યન્તનિમિત્તં તથા ધર્મસ્ય મૂલં વિનયઃ-
 કીર્ત્યાદિસોષપર્યન્તનિમિત્તમિતિ આવઃ ॥

અથવા-અપ્રવિધદૃષ્ટાન્તપદર્શકપૂર્વગાથાનુરોધેનૈતદ્વાધાયાં, સ્કન્ધ-નાસ્વા-

દૃષ્ટાન્ત વતાકર અવ દાષ્ટાન્તિક યોજના કહતે હૈ—“एवं धर्मस्य”
 इत्यादि ।

ચાર ગતિયો મેં ભ્રમણ રૂપ વલેશ લો ઉત્પન્ન કરનેવાલે જ્ઞાના-
 વરણીય આદિ આઠ કર્મો લો જો દૂર કરના હૈ ઉસે વિનય કહતે
 હૈ । ગુરુજન લે આનેપર સ્વહા હો જાના, અભિવાદન (વંદના) કરના,
 લનકી આજ્ઞા પાલના તથા લનલે યન લે અનુકૂલ આચરણ કરલે
 લનકી આરાધના કરના, યહ સબ વિનય હૈ । જૈસે વૃક્ષ લા મૂલ
 લસ લી જડ હૈ લૈસે હી વિનય, ધર્મ લા મૂલ હૈ વિનય લા સર્વોત્કૃષ્ટ
 ફલ મોક્ષ હૈ, હસ ધર્મમૂલ વિનય લે સાધુ લો કીર્તિ તથા સમસ્ત
 દ્વાદશાજ્ઞ લી સમ્યક્ પ્રાપ્તિ હોતી હૈ । આશય યહ હૈ લી જૈસે વૃક્ષ
 લા મૂલ વૃક્ષ લે સ્કન્ધ લે લેકર રસ તલ લા કારણ હોતા હૈ લસી
 પ્રકાર વિનય, કીર્તિ લે લગાકર મોક્ષ પર્યન્ત લા કારણ હૈ ।

દૃષ્ટાન્ત કહીને હલે દાષ્ટાન્તિક યોજના કહે છે.—“एवं धर्मस्य”
 इत्यादि—ચાર ગતિઓમા ભ્રમણ કરવા રૂપ કલેશને ઉત્પન્ન કરવા લાજા જ્ઞાનાવરણીય
 આદિ આઠ કર્મેને લે દૂર કરે છે, તેને વિનય કહે છે ગુરુજન આવના ઉભા થઈ જવુ
 વંદના કરવી, તેમની આજ્ઞાનુ પાલન કરવુ, તથા તેમની ઇચ્છાને અનુકૂળ આચરણ
 કરવુ, તેમની આરાધના કરવી, આ સર્વ વિનય તે ધર્મનુ મૂલ છે વિનયનુ-સર્વોત્કૃષ્ટ
 ફલ મોક્ષ છે ધર્મના મૂળરૂપ છે વિનયથી સાધુ-મુનિઓને કીર્તિ તથા સમસ્ત
 દ્વાદશાજ્ઞની સમ્યક્ પ્રાપ્તિ થાય છે આશય છે છે કે :—જેવી રીતે વૃક્ષનુ મૂલ-વૃક્ષના
 સ્કન્ધથી લઈને રસ સુધીનુ કારણ હોય છે તે પ્રમાણે વિનય કીર્તિથી આરભીને
 મોક્ષ સુધીનુ કારણ છે.

પ્રશાંશ્વારૂપદૃષ્ટાન્ત્રયાનુરૂપાનુક્તદાર્ષ્ટાન્તિકત્રયમધ્યાહરણીયમ્, एवं च विनयेन सह क्रमिककार्य कारणभावानुरोधेन ज्ञानं, महाव्रतं, समिन्यादि चाध्याह्रियन्ते, एतैर्विना कीर्तिपदोपलक्ष्यसंयमादिसिद्धिर्न जातु जनितुं प्रभवति। तथा च—महीरुहमूलवद धर्मस्य मूलं विनयः (१), विनयात्प्रशस्तभावः स्कन्धवत् (२), ततो महाव्रतं शाखावत् (३), तस्मात्समितिगुप्ती प्रशाखावत् (४), ताभ्यां कीर्तिः, अनेन कीर्तिकारणीभूता इन्द्रियग्रहादयः पत्रतुल्या उपलक्ष्यन्ते (५), ततः श्रुतं च द्वादशाङ्गम्, अनेन पुष्पोपमानि पञ्चविधस्वाध्यायतज्जनितक्षमातपोभ्यानानि ध्वन्यन्ते (६), ततः श्लाघ्यं=श्लाघनीयम् उत्कृष्टम्, अनेन कृत्स्न-

અથવા—પહેલી ગાથા મેં વૃક્ષ કે આઠ અંગો કો લેકર દૃષ્ટાન્ત્ર વનાયે હેં । પૂર્વ ગાથા કે અનુરોધ સે—સ્કન્ધ, પ્રશાખા, इन तीन दृष्टान्तों के तीन दार्ष्टान्तिक इस गાથા મેં સમજ્જ લેના ચાહિયે । इस प्रकार विनय के साथ क्रमशः कार्यकारण भाव होने से ज्ञान, महाव्रत और समिति आदिका भी अध्याहार करना चाहिए । इसके विना संयम आदि की सिद्धि नहीं हो सकती । दृष्टान्त इस प्रकार घटाना (१) वृक्ष के मूल की तरह विनय, धर्म का मूल है, (२) जैसे वृक्ष के मूल से स्कन्ध होता है वैसे ही विनय से प्रशस्त भाव होता है, (३) स्कन्ध के समान प्रशस्त भाव से शाखा के समान महाव्रत होते हैं. (४) महाव्रत से प्रशाखाओं के समान समिति गुप्ति होती हैं. (५) समिति गुप्ति से पत्र के समान कीर्ति के कारण इन्द्रियनिग्रह आदि उत्पन्न होते हैं; (६) इन से पुष्पों के सदृश पांच प्रकार

અથવા—પહેલી ગાથામાં વૃક્ષના આઠ અંગો સહિત દૃષ્ટાન્ત્ર બતાવ્યું છે. પૂર્વની ગાથાના અનુરોધથી—‘સ્કન્ધ, શાખા, પ્રશાખા, એ ત્રણ દૃષ્ટાન્ત્રોના ત્રણ દાર્ષ્ટાન્તિક આ ગાથામાં સમજી લેવું જોઈએ’ આ પ્રમાણે વિનયની સાથે ક્રમથી કાર્ય—કારણ ભાવ હોવાથી જ્ઞાન, મહાવ્રત, અને સમિતિ આદિનો પણ અધ્યાહાર કરવો જોઈએ, તેના વિના સંયમ આદિની સિદ્ધિ થઈ શકતી નથી દૃષ્ટાન્ત્ર આ પ્રમાણે ઘટાવવું— (૧) વૃક્ષના મૂળ પ્રમાણે વિનય, ધર્મનું મૂળ છે (૨) જેવી રીતે વૃક્ષના મૂળથી સ્કન્ધ થાય છે, તેવી રીતે વિનયથી પ્રશસ્ત ભાવ થાય છે (૩) સ્કન્ધના સમાન પ્રશસ્ત ભાવથી શાખાની સમાન મહાવ્રત થાય છે (૪) મહાવ્રતથી પ્રશાખાઓની સમાન સમિતિ-ગુપ્તિ થાય છે, (૫) સમિતિગુપ્તિથી પત્ર-પાદડાની સમાન કીર્તિના કારણે રૂપ ઇન્દ્રિયનિગ્રહ આદિ ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) તેનાથી પુષ્પોના સમાન પાંચ પ્રકારના સ્વાધ્યાય

कर्मविप्रमोक्षो मोक्षःफलतुल्यः (७), मोक्षजनितमनन्तमव्याबाधसिद्धसुखं च फलरससदृशं व्यज्यते । एवं मूलाद्यष्टविधवृक्षाद्दृष्टान्तो विनयाद्यष्टासु धर्माङ्गेषु क्रमशः समन्वेतीति गाथाशयः ॥२॥

मूलम्--जे^१ ये^२ चण्डे^३ मिष्टं^४ थंछे, दुर्वादी^५ नियंढी^६ सढे ।

वुज्झंइ^७ से^८ अविणीअप्पा, कंठं^९ सोयगंयं^{१०} जंहा ॥३॥

छाया-यश्च चण्डो मृगः स्तब्धो दुर्वादी निकृतिः शठः ।

उह्यते स अविनीतात्मा काष्ठं स्रोतोगत यथा ॥ ३ ॥

टीका-‘जे य’ इत्यादि ।

यश्च मनुष्यः चण्डः=क्रोधनिधमात्मनाः, तथा मृगः=मृगसदृशत्वान्मृगः तत्तुल्यः विवेकशून्यः भीरुर्वा केनचित् भयहेतुना प्रवचनप्रच्युत इत्यर्थः, यः स्तब्धः=अभिमानी, दुर्वादी=परुषाहितभाषी, निकृतिः=कपटी, शठः=धूर्तो भवति, सोऽविनीतात्मा = सकलमुखसाधनविनयविनिर्मुक्तः क्रोधाविवेकाद्यपरित्यागादित्यर्थः । यथा=येन प्रकारेण स्रोतोगतं=वारिप्रवाहपतितं काष्ठं=शुष्कं दारु उह्यते प्रवाहेणेतिभावः, तथा उह्यते अनादिचतुर्गतिलक्षणसंसारप्रवाहेणेत्यर्थः ॥३॥

के स्वाध्याय तथा स्वाध्यायजनित क्षमा, ध्यान तथा तप की प्राप्ति होती है; (७) इन से वृक्ष के फल के समान सब कर्मों का सर्वथा छूट जाना रूपी मोक्ष प्राप्त होता है; (८) मोक्ष प्राप्त होनेसे फल के रस के सदृश अनन्त अव्याबाध सुख प्राप्त होता है । इस प्रकार वृक्ष के मूल (जड़) आदि अङ्गों के दृष्टान्त, धर्म के विनय आदि आठ अङ्गों में क्रम से जाड़े जाते हैं ॥ २ ॥

‘जे य’ इत्यादि । जो मनुष्य क्रोधी और अविवेकी होता है, तथा भय के कारण उपस्थित होनेपर प्रवचन से च्युत होजाता है; अभिमानी कठोरभाषी कपटी और धूर्त होता है वह अविनीत,

तथा स्वाध्यायशी उत्पन्न क्षमा, ध्यान तथा तपनी प्राप्ति थाय छे (७) तेनाथी वृक्षना इल समान सर्व कर्मोनु सर्वथा छुटी जवा इप मोक्ष प्राप्त थाय छे (८) मोक्ष प्राप्त होवाथी इलना रस समान अनन्त अव्याबाध सुख प्राप्त थाय छे आ प्रमाणे वृक्षना मूल आदि अंगोना दृष्टात, धर्मना विनय आदि आठ अंगोमा कर्मथी जेड-वामा आवे छे (२)

“जेय” इत्यादि-जे मनुष्य क्रोधी अने अविवेकी होय छे तथा लयनु कारणे उभु थता प्रवचनथी च्युत थछ ज्ञाय छे, अभिमानी, कठोर भाषण करनार, कपटी अने

મૂલ્મ-વિણયંમિ ઉવાણં, ચોઈઓ કુંપ્પઈ નરો ।

દિવં સો 'સિરિમિજંતિ', દંડેણં પડિસેહંણ ॥૪॥

છાયા-વિનયે યઃ ઉપાયેન નોદિતઃ કુપ્યતિ નરઃ ।

દિવ્યાં મઃ શ્રિયમ્ આયન્તીં દળ્ઢેન પ્રતિષેધયતિ ॥ ૪ ॥

ટીકા-‘વિણયંમિ’ इत्यादि ।

યો નરઃ ઉપાયેન=પ્રિયવચનેન આચાર્યાદિના વિનયે=વિનયધારણાવિષયે નોદિતઃ=પ્રેરિતઃ ઉપદિષ્ટઃ સન કુપ્યતિ=ક્રોધાવિષ્ટો ભવતિ, ‘કિમહં મૂર્ખોઽસ્મિ યન્મામયમુપદિશતી’ ત્યાદિદુર્ભાવનાવગાદિત્યર્થઃ, આયન્તીં=આગચ્છતીં દિવ્યામ્=અલૌકિકીં શ્રિયં=લક્ષ્મીં સ્વયં દળ્ઢેન=પ્રતિષેધયતિ=નિવારયતિ ॥૪॥

અવિનયદોષમાદ-‘તદેવ’ इत्यादि ।

મૂલ્મ-તદેવ અવિણીઅપ્પા, ઉવવજ્ઞા હંયા ગંયા ।

દીસંતિં દુહંમેહંતા, આંભિઓગમુવટ્ટિયાં ॥૫॥

૧ ‘ઉત’ इत्युपसर्गसहितस्य ‘रण गतो’ इत्यस्य रूपम् ।

ચતુર્ગતિક સંસાર કે પ્રવાહ મેં હસી પ્રકાર વહતા રહતા હૈ, જૈસે જલ કે પૂર મેં પડા હુઆ સૂઝા કાષ્ટ સદૈવ વહતા રહતા હૈ ॥૩॥

‘વિણયમ્મિ’ इत्यादि । આચાર્ય મહારાજ કા પ્રિયવચનોં સે દિયા હુઆ વિનય આદિ કા ઉપદેશ સુનકર જો કુપિત હો જાતા હૈ, અર્થાત્ “મેં કયા મૂર્ખ હૂ જો યહ મુજે ઉપદેશ દેતે હૈ” હસ પ્રકાર કી દુર્ભાવના સે ક્રોધિત હો જાતા હૈ વહ વ્યક્તિ, આતીહુઈ અલૌકિક લક્ષ્મી કો ડહા મારકર શુદ્ધ રોક દેતા હૈ ॥ ૪ ॥

ધૂર્ત હોય છે તે અવિનીત ચાર ગતિ રૂપ સંસાર પ્રવાહમા આ પ્રમાણે વહેતો રહે છે જેવી રીતે જલના પ્રવાહમા પડેલું સૂકું કાષ્ઠ હંમેશા વહેતું રહે છે-તથાતુ જ રહે છે (૩)

‘વિણયમ્મિ, ઇત્યાદિ-પ્રિય વચનોથી આપેલો આચાર્ય મહારાજનો વિનય વિગેરેનો ઉપદેશ સાંભળીને જે કોપાયમાન થઈ જાય છે અર્થાત્ “શુ હું મૂર્ખ છું કે જે મને આ ઉપદેશ આપે છે” આ પ્રકારની દુર્ભાવનાથી ક્રોધિત થઈ જાય છે તે વ્યક્તિ-માણસ, સામે આલીને આવેલી અલૌકિક લક્ષ્મીને ડહા મારીને શુદ્ધ પોતે જ રોકી દે છે (૪)

૧ ‘આ’ इत्युपसर्गसहितस्य ‘उणगतो’ इत्यस्य रूपम्

छाया-तथैव अविनीतात्मानः औपवाह्या हया गजाः ।

दृश्यन्ते दुःखमेधमाना अभियोग्यमुपस्थिताः ॥५॥

टीका-यथा औपवाह्याः=राजां राजप्रियाणां चोपवाहनयोग्याः, हयाः=अश्वाः गजाः=हस्तिनः अविनीतात्मानः=शिक्षाप्रतिकूलप्रवृत्तिमन्तः सन्तः अभियोग्यमुपस्थिताः-आभिमुख्येन युज्यन्ते=भारवहनकर्मसु व्यापार्यन्ते इत्यभियोगास्तेषां भावः अभियोग्यं=भारवहनकर्मकरत्वं भारवाहित्वमित्यर्थः उपस्थिताः=प्राप्ताः दुःखम् एधमानाः=धातूनामनेकार्थत्वाद् अनुभवन्तः स्वाभीष्टपुष्टिकारकचणकाद्याहारप्रतिरोधेन विविधाधिकभारवाहित्वेन च सततं खिद्यन्तो दृश्यन्ते, तथैव=तद्वदेव अविनीतात्मानः साधव उभयलोकदुःखानुभविनो भवन्तीत्यर्थः ॥५॥

मूलम्-तहेव सुविणीअप्पा, उव्वज्झा हया गया ।

दीसन्ति^{१०} सुहमेहन्ता^{११} इड्ढिपत्ता^{१२} महाजसा ॥६॥

छाया-तथैव सुविनीतात्मानः औपवाह्या हया गजाः ।

दृश्यन्ते सुखमेधमाना ऋद्धिप्राप्ता महायशसः ॥ ६ ॥

टीका-‘तहेव’ इत्यादि ।

यथा औपवाह्याः=राजवाहनयोग्याः हयाः गजाः सुविनीतात्मानः=शा-

अविनय के दोष दिखाते हैं—‘तहेव’ इत्यादि ।

राजाओं की या राजा के प्रियजनों की सवारी के काम आने वाले जो घोड़े या हाथी अविनीत होते हैं वे केवल बोझा ढोनेवाले होकर दुःख को प्राप्त होते हैं, अर्थात् अपनी अभीष्ट खुराक न पाकर अधिक दुःख भोगते हैं, यह बात लोक में प्रत्यक्ष देखी जाती है, इसी प्रकार अविनीत साधु इहलोक-परलोक में दुःख के भागी होते हैं ॥ ५ ॥

अविनयना दोष बतावे छे—“तहेव” इत्यादि-राज्ज्योनी अथवा राज्ज्योनी प्रियजनोंनी सवारीमा काममा-उपयोगमा देवामा आवता घोडा अथवा हाथी अविनीत जे थछ जय छे अर्थात् निरकुश जनी जय छे ते देवल जेने उपाडवाना काम भाटे थछ जय छे. अने दुःखने प्राप्त थाय छे. अर्थात् पोतानो छिछित जेराक तेने भजतो नथी अने अधिक दुःख लोगवे छे. आ बात लोकमा-जगतमां पणु प्रत्यक्ष जेवामा आवे छे जे प्रमाणे-अविनीत साधु आ लोकमां अने परलोकमां दुःखने प्राप्त करे छे (५)

સનાનુસારિપ્રવૃત્તિમન્તઃ સન્તઃ મહાયશસઃ=મદ્રમાત્રેન રુચ્યાતિમાપન્નાઃ, ઋદ્ધિ-
પ્રાપ્તાઃ નાનાવિધભૂષણભૂષિતશરીરાઃ મુખમેધમાનાઃ=મુખમનુભવન્તો દૃશ્યન્તે,
તથૈવ=તદ્દેવ મુચિનીતાત્માનઃ=ગુરુમનોડનુગામિપ્રવૃત્તિમન્તઃ માધવોડપિ વિન-
યાગધનેન ચતુર્વિધસંઘશ્લાઘ્યમાના જ્ઞાનાદિરત્નત્રયઋદ્ધિસમૃદ્ધાઃ મોક્ષમુખમનુ-
ભવન્તો દૃશ્યન્તે इत्यर्थः ॥ ૬ ॥

વિનીતાડવિનીતપશુદૃષ્ટાન્તેન વિનયાવિનયફલં સ્ફુટીકૃત્યાવિનીત-
મનુષ્યદૃષ્ટાન્તેનાડવિનયફલમાહ-‘તદેવ અવિણીઅપ્પા’ इत्यादि ।

મૂલમ્-તદેવ અવિણીઅપ્પા, લોગંસિ’ નરનારિઓ ।

दीसन्ति’ दुहमेहंतां छायां ते’ विगलिंदिया ॥७॥

છાયા-તથૈવ અવિનીતાત્માનઃ લોકે નરનાર્યઃ

દૃશ્યન્તે દુઃસ્વમેધમાના-શ્લઘાતારતે વિકલેન્દ્રિયાઃ ॥ ૭ ॥

ટીકા-લોકે=મનુષ્યલોકે યા નરનાર્યઃ=પુરુષાઃ સ્ત્રિયશ્ચ, અવિનીતા-
ત્માનઃ=ચૌર્યસાહસચ્ચભિચારાચરણપરાયણાઃ ભવન્તિ, તે=તે ચ તાથૈત્યેકશેષઃ,

‘તદેવ સુવિણીઅપ્પા’ इत्यादि । जैसे हाथी अथवा घोड़ा विनीत अर्थात् शिक्षा के अनुसार चलनेवाले होकर महान् यश पातेहैं, भद्र कहलाते हैं और नाना प्रकार के आभूषणों से भूषित होकर अभीष्ट खुराक खाकर सुखी देखे जाते हैं, वैसे ही गुरु महाराज की शिक्षा के अनुकूल चलनेवाले सुविनीत साधु, चतुर्विध संघमें कीर्ति पाते हैं तथा ज्ञानादि रत्न रूप ऋद्धि से समृद्ध होकर मोक्ष के सुखका अनुभव करते हैं ॥६॥

વિનીત ઓર અવિનીત પશુકા દૃષ્ટાન્ત દેકર વિનય ઓર અવિનય કા ફલ સ્પષ્ટ કરકે અવિનીત મનુષ્ય કે દૃષ્ટાન્ત સે અવિનય

‘તદેવ સુવિણીઅપ્પા’ इत्यादि-જેવી રીતે હાથી અથવા ઘોડા વિનીત અર્થાત્ આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલવા વાળા હોઈને મહાન્ યશ પામે છે, સારા કહેવાય છે અને અનેક પ્રકારના અભૂષણોથી શણગારીને ઇચ્છિત અનુકૂળ ખોરાક ખાઈને સુખી જીવામાં આવે છે તેવીજ રીતે ગુરુ મહારાજની આજ્ઞાને અનુકૂળ રહીને ચાલવા વાળા સુવિ-
નીત સાધુ, ચતુર્વિધ સંઘમાં કીર્તિ પ્રાપ્ત કરે છે તથા જ્ઞાનાદિરત્નત્રય ઋદ્ધિથી સમૃદ્ધ બનીને મોક્ષ સુખનો અનુભવ કરે છે (૬)

વિનીત અને અવિનીત પશુનું દૃષ્ટાન્ત આપીને વિનય અને અવિનયનું ફળ

દુષ્કર્મકારકાઃ છાતાઃ=ઋશાઘાતાદિના ક્ષતશરીરાઃ વિકલેન્દ્રિયાઃ=હરતાદિચ્છે-
દેન ઉપહતેન્દ્રિયાઃ દુઃસ્વમેધમાનાઃ=લ્કેશમનુશ્વન્તો યથા દશ્યન્તે, તથૈવ=તદ્-
દેવ અવિનીતાત્માનઃ સાધવોઽપીત્યર્થઃ ॥૭॥

અપિચ-અવિનીતાત્માનો નરનાર્યઃ એવંવિધા ભવન્તીત્યાહ-‘દંડસત્થ૦’ ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્-દંડસંત્થપરિજિજ્ઞા, અસમ્ભવયણેહિ ઐ ।

કલ્પુળાં વિવર્ણચ્છંદા, શુષ્પિવાસંપરિગયા ॥૮॥

છાયા-દંડશસ્ત્રૈઃ પરીજીર્ણાઃ અસમ્યવચનૈશ્ચ ।

કરુણાવ્યાપન્નચ્છન્દાઃ શુષ્પિવાસાપરિગતાઃ ॥૮॥

ટીકા-અવિનીતાત્માનો નરનાર્યઃ દંડશસ્ત્રૈઃ=મૂલે-‘દંડસત્થ’ ઇતિ
પદં લુપ્તતૃતીયાન્તમ્, દંડૈઃ=વેત્રછકુટાદિભિઃ, શસ્ત્રૈઃ=મલ્લાદિભિઃ, પરીજીર્ણાઃ
દંડાદિપ્રહારદુઃસ્વેનાતિક્રશાઃ, ચ=પુનઃ અસમ્યવચનૈઃ=મર્મચ્છેદિપરુષાદિવચનૈઃ,

કા ફલ કહતે હૈં-‘તદેવ અવિનીઅપ્પા’ ઇત્યાદિ ।

લોકમેં જો અવિનયી નર ઓર નારી, ચોરી; સાહસ તથા
વ્યભિચાર આદિ કુકર્મોં મેં તત્પર રહતે હૈં ડન સવ દુષ્કર્મ કરને
વાલે કા શરીર કોડો સે ડધેડો જાતા હૈ, વે હાથ પૈર આદિ અઙ્ગ
કાટ લેને સે વિકલાઙ્ગ હોજાતે હૈં ઓર અનેક પ્રકાર કે દુઃસ્વ ભોગતે
દેસે જાતેહૈં, ઇસી પ્રકાર અવિનયી સાધુ સી દુઃસ્વ કે આગી હોતે હૈં ॥૭॥

અવિનયી નર નારી કિસ પ્રકાર કે હોતે હૈં સો ફિર વતાના
હૈં-‘દંડસત્થ૦’ ઇત્યાદિ ।

અવિનયી નર ઓર નારી ડંડા, વેત્ર, લકડી તથા માલા આદિ
શસ્ત્ર કે પ્રહાર સે દુર્બલ બનાદિયે જાતે હૈં । મર્મભેદી કઠોર વચનોં

સ્પષ્ટ કરીને અવિનીત મનુષ્યના દૃષ્ટાન્તથી અવિનયનુ ક્ષણ બતાવે છે:- ‘તદેવ અવિ-
નીઅપ્પા’ ઇત્યાદિ-લોકમા-જગતમા અવિનયી પુરુષ અને સ્ત્રી ચોરી, સાહસ તથા
વ્યભિચાર આદિ કુકર્મોંમા તત્પર રહે છે તે દુષ્કર્મ કરવા વાળા સર્વના શરીર પર
કેરકાઓનો માર પડે છે તેના હાથ-પગ આદિ કાપી લેવાથી વિકલાંગ થઇ બચ છે
અને અનેક પ્રકારના દુષ્ટાને ભોગવતાં ભોવામાં આવે છે એ પ્રમાણે અવિનયી સાધુ
પણ દુઃખના ભાગી થાય છે (૭)

અવિનયી પુરુષ અને સ્ત્રી કેવા પ્રકારના હોય છે તે ફરીને બતાવે છે :-
‘દંડસત્થ૦’ ઇત્યાદિ-

અવિનયી નર- અને નારી ડંડા, ચોટી, લાકડી તથા માલા આદિ શસ્ત્રોનાં
પ્રહારથી દુર્બલ બનાવવામાં આવે છે. મર્મભેદી કઠોર વચનોથી તેમનાં હૃદયને

પરિજીર્ણાઃ=શ્વિદ્યન્તઃ વાગ્વાણવ્યથિતહૃદયન્ત્વેન દીના इत्यर्थः, તથા કરુણાઃ= કરુણોત્પાદકત્વાદ્ દયનીયાઃ, તદીયદુર્દશામાલોક્યાન્યેષાં દયોત્પત્તેરિત્યર્થઃ, તથા વ્યાપન્નચ્છદાઃ=વ્યાપન્નઃ=નષ્ટઃ છન્દઃ=અભિપ્રાયો યેષાં તે તથાભૂતાઃ પરાધીનતયા સ્વકીયાભિપ્રાયેણ કિમપિ કાર્યં કર્તુમશક્તા इत्यર્થः, તથા ક્ષુત્પિ- પાસાપરિગતાઃ=વુશુક્ષાપિપાસાવ્યાકુલ્યાઃ અન્નપાનપ્રતિરોધેન અસંમાનપૂર્વકાલ્પાદિ- લાભેન વા યથેષ્ટાહારાભાવાદિત્યર્થઃ, યથા દૃશ્યન્તેયત્રિલોક્યન્તે લોકે ઉપલ- ભ્યન્તે તથૈવાવિનીતાત્માન શિષ્યા અપિ દુઃશ્વિનો ભવન્તિ ॥ ૮ ॥

વિનીતમનુષ્યદૃષ્ટાન્તેન વિનયફલમાહ-‘તહેવ સુવિણીઅપ્પા’ इत्यादि ।

મૂળમ્-તહેવં સુવિણીઅપ્પા, લોગંસિ નરનારિઓ ।

દોસંતિં સુંહમેહંતા, ઇહંદિપત્તા મહાર્જસાઃ ॥૯॥

છાયા-તથૈવ સુવિનીતાત્માનઃ લોકે નરનાર્યઃ ।

દૃશ્યન્તે સુખમેધમાના ક્ષુદ્ધિપ્રાપ્તા મહાયશસઃ ॥૯॥

ટીકા-તથૈવ=સુવિનીતહયગજવત્ લોકે=મનુષ્યલોકે નરનાર્યઃ=

પુરુષાઃ સ્ત્રિયશ્ચ, સુવિનીતાત્માનઃ=સમારાધિતમાતાપિતૃશ્વશ્રુશ્ચુરાદિગુરુજનાઃ,

સે અનેકે દિલપર ચોટ પહુંચાઈ જાતી હૈ । અનેકી એસી દુર્દશા હોજાતી હૈ કિ અનેકે દેશ્વર દૂસરોં કો દયા આજાતી હૈ । પરાધીન હોને કે કારણ અનેકો સ્વતન્ત્ર હચ્છાઈ નષ્ટ હો જાતી હૈ ।

વે ભોજન-પાન મેં મિલને સે અથવા અનાદરપૂર્વક થોડાસા ભોજન-પાન મિલને સે ભૂખ પ્યાસ કે દારુણ દુઃખો કો ઉઠાતે હૈ । યે સવ વાર્તે લોકમેં પ્રત્યક્ષ દેશ્વરી જાતી હૈ, અવિનીત શિષ્ય મી હસી પ્રકાર દુઃખ ભોગતે હૈ ॥૮॥

વિનીત મનુષ્ય કે દૃષ્ટાન્ત સે વિનય કા વિપાક (ફલ) વતાતે

ધણ્ણો પહોચાડવામા આવે છ તેમની એવી દુર્દશા થઈ જાય છે કે - તેને જોઈને થીજીઓને દયા આવી જાય છે પરાધીન હોવાના કારણે તેમની સ્વતન્ત્ર ઇચ્છાઓ નાશ થઈ જાય છે તેને ભોજન-પાન નહી મળવાથી અથવા અનાદર પૂર્વક થોડું ભોજન-પાન મળવાથી ભૂખ તરસના દારુણ દુઃખને ઉઠાવે છે. આ સર્વ વાર્તા જગતમા પ્રત્યક્ષ જોવામા આવે છે. અવિનીત શિષ્ય પણ આ પ્રભણે દુઃખ ભોગવે છે (૮)

વિનીત મનુષ્યના દૃષ્ટાન્તથી વિનયનું ફળ બતાવે છે:-“તહેવ સુવિણીઅપ્પા”

महायशसः=विततकीर्तियुक्ताः, ऋद्धिम्=ऐश्वर्यं प्राप्ताः, मुखमेधमानाः=मुखं लभमानाः
दृश्यन्ते=विलोक्यन्ते । तथैव सुविनीतात्मानः शिष्याः मुखिनो भवन्तीत्यर्थः ॥९॥

देवदृष्टान्तेनाविनयविपाकमाह—‘तहेव अविणीअप्पा’ इत्यादि ।

मूलम्—तहेव अविणीअप्पा, देवा जक्खा यं गुज्झंगाः ।

दीसन्ति^१ दुहमेहंतां, आभियोगमुवट्ठिया ॥१०॥

छाया—तथैव अविनीतात्मानः देवा यक्षाश्च गुह्यकाः ।

दृश्यन्ते दुःखमेधमानाः आभियोग्यमुपस्थिताः ॥१०॥

टीका—तथैव=अविनीतनरनारीवत् अविनीतात्मानः=विनयाचरणरहिताः,
देवाः=ज्योतिष्का वैमानिकाश्च, यक्षाः=व्यन्तराः, गुह्यकाः=देवविशेषाः, पुण्य-
कर्मयोगेन देवत्वादिकं प्राप्ता अपि आभियोग्यमुपस्थिताः=अन्यदेवानां किङ्क-
रत्वमुपगताः, दुःखमेधमानाः=दुःखमनुभवन्तो दृश्यन्ते शास्त्रे श्रूयन्त इत्यर्थः ।
एवमविनीताः शिष्या अपि दुःखमनुभवन्तीति भावः ॥ १० ॥

है—‘तहेव सुविणीअप्पा’ इत्यादि । विनीत घोड़े और हाथी की तरह
लोकमें माता पिता सामू श्वशुर आदि बड़ों में विनय रखनेवाले
पुरुष और स्त्री भी कीर्ति तथा ऐश्वर्य पाकर सुखी देखे जाते हैं वैसे
ही विनयवान् शिष्य सुखी होते हैं ॥९॥

देवों के दृष्टान्त से अविनय का फल दिखाते हैं—‘तहेव अविणी-
अप्पा’ इत्यादि ।

अविनीत मनुष्य की तरह ज्योतिषी वैमानिक तथा यक्ष
राक्षस आदि व्यन्तर अथवा गुह्यक देव विशेष देव होकर भी अविनीत
होने से दूसरे देवों के दास बनकर दुःख भोगते हैं, ऐसा शास्त्रों में
सुना जाता है, इसी प्रकार अविनीत शिष्य भी दुःख भोगते हैं ॥१०॥

धृत्यादि—सुविनीत घोड़ा हाथीना पठे लोकमा-जगतमा माता-पिता तथा सासु,
ससरा आदि बड़ोंके प्रत्ये विनयवान् पुरुष अथवा स्त्री कीर्ति तथा ऐश्वर्य्य पासीने
सुणी जेवामा आवे छे तेवीज रीते विनयवान् शिष्य सुणी थाय छ (८)

हेवोना दृष्टान्तथी अविनयनुं इण गतावे छे —“तहेव अविणीअप्पा”
धृत्यादि—अविनीत मनुष्यना प्रमाणे ज्योतिषी, वैमानिक तथा यक्ष-राक्षस आदि
व्यन्तर अथवा गुह्यदेव विशेष देव थधने पणु अविनीत होवाथी थीज हेवोना दास
थनीने दु.य लोगवे छे ओ प्रमाणे शास्त्रोद्वारा साक्षणवामा आणु छे ओ
प्रमाणे अविनीत शिष्य पणु दु.य लोगवे छे (१०)

विनीतदेवदृष्टान्तेन विनयफलमाह—‘तदेव सुविणीअप्पा’ इत्यादि ।

मूलम्—तदेव सुविणीअप्पा, देवा जक्खा र्य गुज्झगां ।

दीसंती^१ सुहमेहंतां, इड्ढिपत्तां महाजसां ॥११॥

छाया—तथैव सुविनीतात्मानः देवा यक्षाश्च गुह्यकाः ।

दृश्यन्ते सुखमेधमानाः ऋद्धिप्राप्ता महायशसः ॥११॥

टीका—तथैव=सुविनीतनरनारीवत्, सुविनीतात्मानः=विनयाचरणसंपन्नाः, देवा यक्षा गुह्यकाश्च महायशसः=विस्तृतकीर्तिमन्तः, ऋद्धिप्राप्ताः=ऐश्वर्यविकस्वरः, सुखमेधमानाः=स्वाधीनतालक्षणसुखमनुभवन्तो दृश्यन्ते=विलोक्यन्ते ॥११॥

लोकोत्तरविनयाराधनफलमुपदर्शयति—‘जे आयरिय०’ इत्यादि ।

मूलम्—जे^१ आयरिय-उवज्झायाणं, सुस्सूसावयणंकरा ।

तेसिं^१ सिक्खां पवड्ढंतिं, जलसिक्ता इव पायवां ॥१२॥

छाया—ये आचार्योपाध्यायानां शुश्रूपावचनकराः ।

तेषां शिक्षाः प्रवर्धन्ते जलसिक्ता इव पादपाः ॥१२॥

टीका—ये आचार्योपाध्यायानां शुश्रूपावचनकराः=सेवानिदेशतत्पराः शिष्याः भवन्ति, तेषां जलसिक्ताः पादपाः=वृक्षा इव, शिक्षाः=ग्रहणासेवन-लक्षणाः प्रवर्धन्ते=वृद्धिं गच्छन्ति । गुर्वादिसेवानिदेशतत्पराणां शिष्याणां मूलो-त्तरगुणा उत्कर्षमुपयान्तीति भावः ॥१२॥

‘तदेव सुविणीअप्पा, इत्यादि । सुविनीत नरनारी की तरह जो देव (ज्यौतिषिक-वैमानिक) यक्ष (व्यन्तर) और गुह्यक विनयवान् होते है वे महान् यशस्वी तथा ऐश्वर्यवान् होकर सुख से परिपूर्ण देखे जाते है ॥११॥

‘जे आयरिय०’ इत्यादि । जैसे जल सींचने से वृक्ष बढ़ते है उसी प्रकार जो शिष्य, आचार्य और उपाध्याय की सेवा तथा आज्ञा में

“तदेव सुविणीअप्पा” इत्यादि—सुविनीत नर नारीनी प्रमाणे जे देव (ज्यौतिषी, वैमानिक) यक्ष (व्यन्तर) अने गुह्यक विनयवान् होय छे ते महान् यशस्वी तथा ऐश्वर्यवान् थअने सुअथी परिपूर्ण जेवामा आवे छे (११)

‘जे आयरिय०’ इत्यादि—जेवी रीते जलनु सिंचन करवाथी वृक्ष वृद्धि पावे

વક્ષમાણવિષયમપિ વિચાર્ય વિનયઃ કરણીયઃ, इत्याह—‘अप्पणट्टा’ इत्यादि ।

મૂલમ્—અપ્પણટ્ટા પૈરટ્ટા વા, સિપ્પા જેઠણિયાણિ થ ।

गिहिणो उवभोगट्टा, इहलोगस्सं कारणौ ॥१३॥

છાયા—આત્માર્થ વા પરાર્થ વા શિલ્પાનિ નૈપુણ્યાનિ ચ ।

गृहिण उपभोगार्थम् इहलोकस्य कारणम् ॥१३॥

ટીકા—ગૃહિણો=ગૃહસ્થાઃ, આત્માર્થ પરાર્થવા=આત્મનઃ પરેપાં પુત્રાદીનાં વા કૃતે, ઉપભોગાર્થમ્ અન્નપાનાદુપભોગાય શિલ્પાનિ=ચિત્રનિર્માણાદિકલાકર્માણિ નૈપુણ્યાનિ=વ્યવહારકોશલાનિ યત્ શિક્ષન્તે તત્ ઇહલોકસ્ય=એતજ્જન્મોપભોગ્ય-મુખસ્ય કારણં=નિમિત્તમિત્યર્થઃ ॥૧૩॥

મૂલમ્—જેણં વંધં વહં ઘોરં, પરિયાંવં ચં દારુણં ।

सिक्खमाणा नियच्छन्ति, जुत्ता ते ललिइंदिया ॥१४॥

છાયા—યેન વન્ધં વધં ઘોરં પરિતાપં ચ દારુણમ્ ।

शिक्षमाणाः नियच्छन्ति युक्तास्ते ललितेन्द्रियाः ॥१४॥

ટીકા—‘જેણ’ इत्यादि ।

येन=शिल्पादिहेतुना युक्ताःनियुक्ताः कलाशिक्षणार्थं शिक्षकाय सम-

तत्पर रहेते हैं वे भी ज्ञानवृद्धि को प्राप्त होते है अर्थात् उनके ज्ञान आदि गुण खूब बढ़ते हैं ॥१२॥

आगे कहे जाने वाले विषय को विचार कर विनय करना चाहिए सो कहते है—‘अप्पणट्टा’ इत्यादि ।

गृहस्थ, अपने और पर-पुत्र पौत्र आदि के लिए चित्र-चित्रण आदि शिल्प कलामें चतुरता प्राप्त करते है वह इस लोक सम्बन्धी सुख के लिए है ॥१३॥

છે તે પ્રમાણે જે શિષ્ય આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયની સેવા તથા આજ્ઞામા તત્પર રહે છે, તે પણ વૃદ્ધિ પામે છે અર્થાત્ તેના જ્ઞાન આદિ ગુણો ખૂબ વધે છે (૧૨)

આગળ પર કહેવાના વિષયનો વિચાર કરી વિનય કરવો જોઈએ તે કહે છે:—

‘અપ્પણટ્ટા’ इत्यादि—गृहस्थ चेताना अथवा तो चेताना पुत्र-पौत्र आदि भीज्यो भाटे चित्र-चित्रण आदि शिल्प कलामा प्रवीणता-कुशलता प्राप्त करे છે તે આ લોકના સુખ માટે છે. (૧૩)

पिताः, लालतेन्द्रियाः=सुन्दरमकलेन्द्रियाः सुकुमारा राजकुमारा इत्यर्थः, ते शिक्षमाणाः=कलाशिक्षां प्राप्नुवन्तः, घोरं=कठोरं, बन्धं=शृङ्खलादिवन्धनं, तथा घोरं बन्धं=वेतदण्डचपेटादिना तीव्रताडनलक्षणं, च=पुनः, दारुणं=दुस्सहं, परितापं=भर्त्सनजन्यदुःखं नियच्छन्ति=प्राप्नुवन्ति ॥१४॥

मूलम्--ते वि तं गुरुं पूजयन्ति, तस्स सिल्पस्स कारणं ।

‘सत्कारयन्ति नमस्यन्ति,’ तुष्टा निदेशवर्तिनो ॥१५॥

छाया--तेऽपि तं गुरुं पूजयन्ति, तस्य शिल्पस्य कारणम् ।

सत्कारयन्ति नमस्यन्ति, तुष्टा निदेशवर्तिनः ॥१५॥

टीका--‘तेवि’ इत्यादि ।

ते=सुकुमारशरीरा राजकुमारादयोऽपि तीव्रबन्धनताडनादिकं प्राप्ता अपि, तुष्टाः=मुदितमनसः, निदेशवर्तिनः=विनयप्रदर्शनपूर्वकतदीयादेशकारिण एव भवन्तः तस्य=पूर्वोक्तस्य शिल्पस्य=कलाकर्मणः कारणं=निमित्तं तं=तीव्रबन्धनताडनादिकर्तारं गुरुं=शिल्पशिक्षकं पूजयन्ति=विभक्तवसनादिवितरणेन अर्चयन्ति, सत्कारयन्ति=अभ्युत्थानादिना संमानयन्ति, नमस्यन्ति=कायेन नमस्कुर्वन्ति, न तु तदप्रियमाचरन्तीत्यर्थः ॥१५॥

‘जेण बंध’ इत्यादि । शिल्पकला आदि सीखने के लिए शिक्षक को सौंपे हुए सुकुमार भी राजपुत्र आदि, सीखते समय साँकल आदिका बन्धन, वेत, डंडे आदि की मार तीव्र भर्त्सना आदि के दुःख सहते हैं ॥१४॥

‘ते वि तं’ इत्यादि । वे सुकुमार राजकुमार आदि, पूर्वोक्त तीव्र ताडना को प्राप्त होने पर भी प्रसन्नतापूर्वक गुरु की आज्ञा शिरोधार्य करते हैं अर्थात् शिल्पकला आदि सीखने के लिए मार पीट सहते हुए भी गुरु को वस्त्र आदि प्रदान करके संमानित करते

‘जेण बंध’ इत्यादि--शिल्पकला आदि शिष्या भाटे शिक्षकने सोपवाभा आवेला सुकुमार राजपुत्र आदि शिष्या समये साँकल आदिनु बन्धन, सोटी लाउडी वगेरेने मार तथा तीव्र तिरस्कार आदि दुःखने सहन करे छे (१४)

‘तेवि तं’ इत्यादि--ते सुकुमार-सुकुशल राजपुत्र आदि आगण कहेवा प्रमाणे तीव्र ताडन-मार भावा छताय यणु प्रसन्नतापूर्वक गुरुनी आज्ञाने शिर पर बढावी दे छे अर्थात्-शिल्प कला आदि शिष्या भाटे मार पीट सहन करता छताय गुरुने वस्त्र

મૂલમ્—કિં' પુનં જે^૩ સુયંગાહી, અણંતહિયકાર્મણ ।

ઔચરિયા જં વંણ મિલ્લૂં, તંમ્હા 'તં નાંઙ્વત્તણ ॥૧૬॥

છાયા—કિં પુનર્યઃ શ્રુતગ્રાહી અનન્તહિતકામુકઃ ।

આચાર્યાં યદ્ વદન્તિ મિશ્રસ્તસ્માત્ તન્નાતિવર્તતે ॥૧૬॥

ટીકા—‘કિં પુન’ इत्यादि ।

यदि शिक्षकैस्ताड्यमाना लौकिकशिल्पामिलापिणोऽपि अन्यजनसेव्या राजकुमारादयः शिक्षकं सेवन्ते तर्हि किं पुनर्यः साधुरनन्तहितकामुको=मोक्ष-मिकाङ्क्षी श्रुतग्राही=जिनेन्द्रागमगूढतत्त्वज्ञानाभिलाषी, तेन तु गुरवः सदैव संसेव्या इति भावः । तस्माद् हेतोः आचार्याः=गुरवो यद् वदन्ति=आदिशन्ति, मिश्रः=साधुस्तन्नातिवर्तत=न तदुल्लङ्घनं कुर्यात् ।

हैं, उनके आते ही उठकर सत्कार करते हैं तथा उनको नमस्कार करते हैं और उनका अनिष्ट कदापि नहीं करते ॥१५॥

‘કિં પુન જો’ इत्यादि । जब लौकिक शिल्प विद्या आदि के अभिलाषी राजकुमार आदि ताडना सहते हुए भी शिक्षक की सेवा करते हैं तो फिर जो साधु अनन्त हित मोक्ष की अभिलाषा करते हैं जिन भगवान् द्वारा उपदिष्ट आगम के मर्म के जिज्ञासु हैं उनका तो कहना ही क्या ? अर्थात् उन्हें तो गुरु महाराज की सेवा अवश्य करनी चाहिए । अतः आचार्य (गुरु) महाराज जो आदेश देवें उसका उल्लङ्घन शिष्य कदापि न करें ।

अथवा—जब राजकुमार आदि केवल इस लोकमें सुख देने

આદિ-આપીને-તેમનુ સન્માન કરે છે તેમના આવતા સાથે જ શિષ્ય ઉભા થઈને સત્કાર કરે છે, તથા તેમને નમસ્કાર કરે છે, અને તેમનું અનિષ્ટ કોઈ વખત પણ કરતા નથી (૧૫)

‘કિપુન જો’ इत्यादि—જ્યારે લૌકિક શિલ્પ વિદ્યા આદિના અભિલાષી રાજ-કુમાર આદિ, માર સહન કરતા થકા પણ શિક્ષકની સેવા કરે છે, તો પછી જે સાધુ અનન્તહિતકારક મોક્ષની અભિલાષા-કરે છે જિન ભગવાન દ્વારા ઉપદેશ કરાએલા આગમના મર્મના જિજ્ઞાસુ છે, તેમના માટે તો કહેવાનું જ શુ હોય ? અર્થાત્-ઉપરના લૌકિક ન્યાયને જોતા તો વિનીત શિષ્યે ગુરુ મહારાજની સેવા અવશ્ય કરવી જોઈએ એ કારણથી આચાર્ય-ગુરુ મહારાજ જે કાંઈ આજ્ઞા કરે તેનું ઉલ્લંઘન શિષ્યે કદાપિ કરવું નહિ.

यद्वा—‘जे शुभगमाद्गी त्रणंतन्यिकामप्’ इत्यस्य पदसमुदायस्य विभक्ति परिमाणेन ‘ये श्रुत ग्राहिणः अनन्तहितकामुकाः’ इति छाया, तथा चैतानि-
आचार्यविशेषणपदानि । लौकिकफलमात्रसाधनशिक्षादागिनो गुरवो यदि ताडितैरपि
नृपकुमारैः सेव्यन्ते तदा किं पुनर्ये श्रुतग्राहिणः=आगमरहस्यं ग्राहयितारः,
अनन्तहितकामुकाः=शिष्याय अनन्तहितं=मोक्षे कामयन्ते—इत्येवंगीला आचार्याः,
ते तु अनश्यं संसेवनीयाः, शिल्पविद्याजन्यलौकिकफलापेक्षयोत्कृष्टरमोक्षफला-
वाप्तिकारणित्वादित्यर्थः ॥ १६ ॥

अथ विनयप्रकारमाह—‘नीयं सिज्ज’ इत्यादि ।

मूलम्—नीयं^१ सिज्जं गइं ठाणं, नीयं^२ चं आसणाणि यं ।

नीयं^३ चंपीए वंदिज्जा, नीयं^४ कुज्जा यं अजलिं ॥१७॥

छाया—नीचां शय्यां गति स्थानं नीचानि च आमनानि च ।

नीचं च पादौ वन्देत नीचं कुर्याच्च अञ्जलिम् ॥ १७ ॥

टीका—शिष्यः, शय्याम्=पादौ प्रसार्य यत्र शय्यते सा शय्या, गरीर-
परिमाणसंस्तारकरूपा दार्वादिनिर्मिता, तां नीचाम्=आचार्यरत्नाधिकशय्यापेक्षया

वाली शिल्पकला आदि के शिक्षक-गुरुकी सेवा करते हैं तो आग-
मरहस्य के दाता, शिष्य के अनन्त हित की अभिलाषा करने वाले
आचार्य महाराज की तो बात ही क्या है ? अर्थात् उनकी सेवा
तो शिष्य को अवश्य ही करनी चाहिए, क्यों कि वे इस लोकमें
फल देने वाली शिल्प आदि कलाओं के शिक्षक की अपेक्षा अत्यन्त
उत्कृष्ट फल स्वरूप मोक्ष की प्राप्ति कराने वाले हैं ॥१६॥

‘नीयं’ इत्यादि । शिष्य को चाहिए कि वह, अपनी शय्या,
आचार्य तथा रत्नाधिक (दीक्षामें बड़े) मुनिराज की शय्या की अपेक्षा

अथवा—ज्यारे राजकुमार आदि, केवल आ लोकमा सुभ आपवा वाणी
शिष्य कला आदिना शिक्षक-गुरुनी सेवा करे छे तो आगमरहस्यनु ज्ञान आपनाग,
शिष्यना अनन्त हितनी अभिलाषा करवावाणा आचार्य गुरु महाराजनी तो बात न
शुं ? अर्थात्—तेमनी सेवा तो शिष्ये अवश्य करवीन न्छे। कारणके ते आ लोकमा
क्षण आपवावाणी शिष्य आदि कलाओंना शिक्षकनी अपेक्षा अत्यन्त उत्कृष्ट फल
स्वरूप मोक्षनी प्राप्ति करवावा वाणा छे (१६)

‘नीय’ इत्यादि— शिष्ये समस्त देव न्छे। के-पोतानी शय्या-पथारी
अथवा आसन, आचार्य महाराज तथा रत्नाधिक-दीक्षामा मोटा न्छे मुनिराज होय

द्रव्यभावभेदेन निम्नां कुर्यात्, इदं यथायोगं सर्वत्र संयोज्यम् । तथा गतिं=गमनं नीचां, स्थानम्=अवस्थानं नीचम्, आसनादि=फलकादीनि नीचानि, नीचम्=अवनतं शिरो यथा स्यात् तथा पादौ=चरणौ वन्देन=प्रणमेत् अञ्जलि=वद्धकरपुटं, नीच=नम्रकायं यथा स्यात् तथा कुर्यात्, एवं कायविनयो विधेय इति भावः ॥ १७ ॥

कायविनयमुक्त्वा वाग्विनयमाह—‘संघट्टइत्ता’ इत्यादि ।

मूलम्—संघट्टइत्ता काएणं, त्हां उवहिणाम्मि ।

खमेह अवराहं मे, वइज्जं नं पुणुंत्ति अं ॥१८॥

छाया-संघट्टकायेन तथा उपधिनाऽपि ।

क्षमस्व अपराधं मे वदेत् न पुनरिति च ॥ १८ ॥

टीका-कायेन=स्वशरीरेण तथा=एवम्, उपधिना=स्वकीयेन शाटकरजोहरणादिनाऽपि वा, संघट्ट=आचार्यस्य रत्नाधिकस्य वा कायं शाटकादिकं

द्रव्य भावसे नीची रखे, द्रव्य से आचार्यादि की शय्या के प्रदेश से नीचे प्रदेश में रखे, भावसे अल्प सृत्य को शय्या रखे, तथा गति नीची रखे अर्थात् आचार्यादि के पीछे पीछे संघटा न करता हुआ चले; स्थान (बैठने का तथा खड़ा रहने का स्थल) नीचा रखे, नम्रतापूर्वक चरणों में वन्दना करे और नम्रकाय होकर दोनों हाथ जोड़े ॥१७॥

काया का विनय बताकर अब वचन का विनय बताते हैं—

“संघट्टइत्ता” इत्यादि ।

यदि प्रमाद से भी आचार्य या रत्नाधिक (दीक्षामें बड़े) का शरीर या उपधि अपने शरीर या रजोहरण आदि से संघट्टित (स्पृष्ट)

तोमनी-शय्या-आसननी अपेक्षा द्रव्य-लावणी नीचे राखनी द्रव्यथी आचार्य आदिनी शय्या नीचेना लागमा राखनी लावणी अल्प भूयनी शय्या राखे तथा गति नीचे राखे अर्थात् आचार्यादिकना पाछण पाछण संघट्टा-स्पर्श न करीनेवाले, जेसवा अने उभा खड़ेवानु स्थान पणु नीचे राखे, नम्रता पूर्वक अ-ल्लोमा वन्दना करे अने नम्रकाय थडने जे हाथ जेडे (१७)

कायानो विनय बतावीने डवे वचननो विनय बतावे छे—‘संघट्टइत्ता’ इत्यादि—जे प्रमादथी आचार्य अथवा रत्नाधिक—दीक्षाभा मोटा मुनिगज्जना शरीर अथवा

વા કથञ્ચિન્ત્ મંગપૃથ્વ્ય, 'મે=મમ, અપરાધમ્=અવિનયં, ક્ષમસ્વ હેમદન્ત ! અઘ-
પ્રમૃતિ પુનર્નૈવ કરિષ્યામિ' ઇતિ વદેત્=સવન્દનં પ્રાર્થયેદિત્યર્થઃ ॥૧૮॥

દુર્બુદ્ધિશિષ્યસ્ય વિનયપ્રકારમાહ—'દુગ્ગાઓ વા' ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્—દુગ્ગાઓ વા પઓણં, ચોંડો વહંડ રંહં ।

एवં दुर्बुद्धि किञ्चाणं, वुत्तो वुत्तो पकुवंड ॥૧૯॥

છાયા—દુર્ગોરિવ પ્રતોદેન નોદિતઃ વહતિ રથમ્ ।

एवं दुर्बुद्धिः कृत्यानाम् उक्तः उक्तः प्रकरोति ॥૧૯॥

ટીકા—પ્રતોદેન=દણ્ડાદિના, નોદિતઃ=પ્રેરિતઃ પુનઃપુનર્મર્ત્તિયતઃ, દુર્ગો:=
ગલિવલીવહઃ, ડવ=યથા, રથં=શકટ, વહતિ=નયતિ, એવમ્=અનેન પ્રકારેણ,
દુર્બુદ્ધિઃ=અવિનીતઃ, શિષ્યઃ, ઉક્ત ઉક્તઃ=પુનઃ પુનઃ પ્રેરિતઃ, સન્ કૃત્યાનામ્=
આચાર્યાદીનાં કાર્યં પ્રકરોતિ=નિષ્પાદયતિ ॥ ૧૯ ॥

સમ્પ્રતિ મુવુદ્ધિશિષ્યસ્ય વિનયપ્રકારમાહ—'આલવંતે' ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્—આલવંતે લવંતે વા, ન નિસિજ્ઞાંઈ પડિસ્સુણે ।

मुत्तूण आसणं धीरो, सुस्सूसंण पडिस्सुणे ॥૨૦॥

છાયા—આલપન્તિ લપન્તિ વા ન નિપદ્યાયાં પ્રતિશ્રુણ્યાત્

मुक्त्वाऽऽसनं धीरः शुश्रूषया प्रतिश्रुणयात् ॥ ૨૦ ॥

ટીકા—રત્નાધિકાઃ આલપન્તિ=શિષ્યં સંવોધ્ય સકૃદાખ્યાન્તિ, વા=અથવા

हो जाय तो इस प्रकार कहे “ हे भदन्त ! मेरा अपराध क्षमा
कीजिए, आज पीछे कभी ऐसा न करूंगा” ॥१८॥

દૃષ્ટાન્તદ્વારા દુર્બુદ્ધિ શિષ્ય કા વિનય બતાવે છે—“દુગ્ગાઓ વા ઇત્યાદિ ।

जैसे गली (गलियार) बैल बारबार लकड़ी या बेंत की मार
खा खा कर गाड़ी खींचता है, वैसे ही अविनीत शिष्य, बार-बार
प्रेरणा करने पर आचार्य आदि का कार्य करता है ॥१९॥

ઉપધીને પોતાના શરીર અથવા તો રજોહરણ આદિથી સ્પર્શ થઈ જાય તો આ પ્રમાણે
કહે કે—હે ભદન્ત ! મારો અપરાધ ક્ષમા કરો, હવે પછી આ પ્રમાણે નહિ કરું. (૧૮)

દૃષ્ટાન્ત વડે દુર્બુદ્ધિ શિષ્યનો વિનય બતાવે છે —‘દુગ્ગાઓ વા’ ઇત્યાદિ—જેવી
રીતે ગળીઓ ગળદ વારવાર લાકડીનો માર ખાઈને ગાડી ખેંચે છે, તેવી જ રીતે
અવિનીત શિષ્ય વારવાર પ્રેરણા કરવાથી આચાર્ય આદિનું કાર્ય કરે છે (૧૯)

लपन्ति=असकृदाख्यान्ति, किञ्चित् कथयितुं समक्षमागच्छन्ति वा चेत् तदा धीरः=स्थिरस्वभावो विनीत इत्यर्थः शिष्य निपद्यायाम्=आसने, आसने स्थित एवेत्यर्थं न प्रतिशृणुयात्=नाकर्णयेत् किन्तु-आसनं मुक्त्वा परित्यज्य, शुश्रूषया=रत्नाधिकवाक्यश्रवणेच्छया प्राञ्जलिपूर्वकं विनयाभावेन वा प्रतिशृणुयात्=आकर्णयेत् ॥२०॥

मूलम्—कालं, छन्दोवैयारं च, पडिलेहिताण हेउहिं ।

तेण तेण उवाएणं, तं संपडिवायए ॥२१॥

छाया-कालं छन्दोपचारं च प्रत्युपेक्ष्य हेतुभि ।

तेन तेनोपायेन तत् तत् संप्रतिपादयेत् ॥२१॥

टीका—‘काल’ इत्यादि ।

शिष्यः हेतुभि=यथायोग्यैः कारणैः कालं=शरद्वसन्तादिलक्षणं छन्दोपचारं=छन्दो गुर्वादीनामभिप्रायः, तस्योपचारः=तदनुकूलपरिचर्यां तं च प्रत्युपेक्ष्य=अवबुध्य, तेन तेन उपायेन=दातृपरिणामसमावर्जनादिना, तद् तद् गुरोर्हितं प्रियं च वस्तु संप्रतिपादयेत्=समानयेत् संघटयेदित्यर्थः, आचार्यादिसमीहितं वस्तुसामान्यं साधुसामाचर्यासंपादनीयमिति भावः ॥२१॥

अब सुबुद्धि शिष्य के विनय का प्रकार कहते हैं—‘आलवन्ते’ इत्यादि ।

रत्नाधिक, यदि शिष्य को संबोधन करके एक बार या बार-बार बुलावें अथवा कुछ कहने के लिए सामने आवें तो विनयवान् धीर शिष्य, आसन पर बैठा बैठा न सुने किन्तु आसन त्यागकर आदर के साथ सुने ॥२०॥

‘कालं’ इत्यादि । आचार्य आदि का अभिप्राय समझकर ऋतु के अनुसार उचित उपाय करके उन गुरुओं के हितकारी तथा प्रिय,

उवे सुबुद्धि शिष्यना विनयना प्रकार कहे छे.—‘आलवन्ते’ इत्यादि—रत्नाधिक, जे शिष्यने संबोधन करीने ओकवार अथवा बार बार बोलावे अथवा ऊध कहेवाने भाटे सामे आवे तो ते विनयवान् धीर शिष्य, आसन पर ठेठा-ठेठा सालणे नडी, परन्तु आसन उपरथी उला थर्ध ओटवे छे आसननो त्याग करी आदर सहित सालणे (२०)

‘कालं’ इत्यादि—आचार्य आदिनो अभिप्राय समझने ऋतुना अनुसार योग्य उपाय करीने गुरुओने हितकारक तथा प्रिय वस्तु जे होय ते लावी आपे अर्थात्—आचार्य आदिनो आशय समझने साधुसामाचार्यपूर्वक वस्तु लावे (२१)

મૂલ્મ-વિવત્તી અવિનીયસસ, સંપત્તી વિણિચસસ ચ ।

જસસચં દુહઓ નાચં, સિવ્વં^{૧૧} સે^{૧૦} અભિગચ્છઈ^{૧૨} ॥૨૨॥

છાયા-વિપત્તિરવિનીતસ્ય સંપત્તિર્વિનીતસ્ય ચ ।

યેનૈતદ્ભયતો જ્ઞાતં શિક્ષાં સઃ અભિગચ્છતિ ॥૨૨॥

ટીકા-‘વિવત્તી’ ઇત્યાદિ ।

અવિનીતસ્ય=વિનયવિકલસ્ય, વિપત્તિઃ=જ્ઞાનાદિગુણવિલયઃ, ચ=પુનઃ, વિનીતસ્ય=વિનયગલસ્ય, સંપત્તિઃ=જ્ઞાનાદિગુણસમૃદ્ધિર્ભવતિ, ઇત્યેતદ્ દ્વયમ્ ઉભયતઃ=વિનયાવિનયાભ્યામુદ્ભવતીતિ યેન સાધુના જ્ઞાત ભવેત્ સ શિક્ષાં=ગ્રહણાડ-સેવનલક્ષણામ્, અભિગચ્છતિ=પ્રાપ્નોતિ ॥૨૨॥

અવિનીતસ્ય ફલમાહ—‘જે આવિ’ ઇત્યાદિ ।

મૂલ્મ-જે આવિ ચંડે મઙ્ગલિંગારવે, પિસુણે નરે સાહસ હીણપેસણે ।

અદિદુધમ્મે વિણણ અકોવિણ, અસંવિભાગી ન હુ તસસ મોક્કલો ॥૨૩॥

છાયા-યથાપિ ચંડો મતિક્કલિંગૌરવઃ, પિશુનો નરઃ સાહસિકો હીનપ્રેષણઃ ।

અદિદુધમ્મા વિનયેકોવિદઃ, અસંવિભાગી ન હુ તસ્ય મોક્ષઃ । ૩

ટીકા-‘જે આવિ’ ઇત્યાદિ ।

યથાતિ નરઃ ચંડ = ક્રોધનિર્ધર્માત્મહૃદયઃ, મતિક્કલિંગૌરવઃ = બુદ્ધિસમૃદ્ધચ-

વસ્તુ, લા દેવેં । અર્થાત્ આચાર્ય આદિ કા આશય સમજ્ઞકર સાધુ-સમાચારીપૂર્વક વસ્તુ લાવેં ॥૨૧॥

‘વિવત્તી’ ઇત્યાદિ । જો વિનયરહિત હોતા હૈં વહ જ્ઞાન આદિ ગુણોં કાં ગ્વોતા હૈં, જો વિનયવાન હોતા હૈં વહ જ્ઞાનાદિ વૈભવવાન હોતા હૈં । જો ઇન ટોનોં વિષયોં કો ખલી ખાતિ જાનલેતા હૈં વહી ગ્રહણી આસેવની શિક્ષા કો પ્રાપ્ત કરતા હૈં ॥૨૨॥

અવિનીત કા ફલ કહતે હૈં-‘જે યાવિ’ ઇત્યાદિ ।

જો શિષ્ય ક્રોધી, બુદ્ધિકા અહંકાર તથા પરાઈ નિન્દા કરને

‘વિવત્તી’ ઇત્યાદિ- જે વિનય રહિત હોય છે, તે જ્ઞાન આદિ ગુણોને શુભાવે છે, અને જે વિનયવાન હોય છે તે જ્ઞાનાદિ વૈભવવાન હોય છે, જે આ ગાંને વિષયોને યોગ્ય પ્રકારે બાણી લે છે તે ગ્રહણી આસેવની શિક્ષાને પ્રાપ્ત કરે છે (૨૨)

અવિનીતનું ફળ કહે છે:- ‘જે યાવિ’ ઇત્યાદિ-જે શિષ્ય ક્રોધી, બુદ્ધિનો અહં-

मिमानी, पिशुनः=परगुणासहिष्णुतया प्रीतिं शून्यां करोतीति निरुक्तवृत्त्या
पिशुनः=प्रीतिभेदकः परनिन्दक इत्यर्थः, साहसिकः=अविमृश्यकारी, हीनप्रेषणः=
विनष्टनिदेशः=गुर्वादिनिदेशवहिर्वर्ती, अदृष्टधर्मा = अज्ञातप्रवचनधर्मा, विनयेऽको-
विदः = विनयगुणानभिज्ञः, असंविभागी = आनीतं प्रशम्यमन्त्रादिकमसंविभज्य=
अन्यस्मै साधवे अदत्त्वा स्वयं तदुपभोगशीलः, तस्य क्रोधादिदुर्गुणयुक्तस्य हु=निश्च-
येन मोक्षो नास्ति=न भवति । ‘चंडे’ इति पदेन “खरतरकरनिकरकृशानुकीलाति-
शुष्ककेदारे शाल्यादिवीजवत् क्रोधकृशानुसंतप्तहृदये विनयादिगुणबीजं न प्रह-
रोहति,” इति सूचितम्

‘मइइड्डिगारवे’ इति पदेन मानान्धानां मुक्तिमार्गगमनानधिकारित्वं
ध्वनितम् । ‘पिसुणे’ इति पदेन द्वितीयमहाव्रतभङ्गः सूचितः । ‘साहस’

वाला, बिना सोचे विचारे कार्य करने वाला, गुरु आदि की आज्ञासे
बाहर; जिनप्रवचन से अनजान, विनय से अनभिज्ञ तथा असंविभागी
अर्थात् लाया हुआ आहार आदि अन्य मुनियों को यथासंविभाग
करके नहीं देने वाला है उस दुर्गुणी शिष्य को निश्चय ही मोक्ष
नहीं प्राप्त होता ।

‘चंडे’ पदसे यह सूचित किया है कि जैसे मार्त्तण्ड (सूर्य) की
प्रचण्ड किरणों से सर्वथा सूखी हुई क्यारी में बीज अंकुरित नहीं हो
सकता, उसी प्रकार क्रोधाग्नि से संतप्त हृदय में विनय आदि गुण
उत्पन्न नहीं हो सकते ।

“मइइड्डिगारवे”—पदसे यह प्रगट किया है कि अहंकारी नर,
मोक्षमार्ग में गमन करने का अधिकारी नहीं होता । “पिसुणे”—पदसे

ठार तथा पारकी निन्दा करवावाणा, पूरे विचार उर्या बिना काम करवावाणा, गुरु
आदिनी आज्ञाथी गडार, जिन प्रवचनना अन्याय, विनय धर्माना अन्याय तथा
असंविभागी, अर्थात्—आहार आदि ने लाव्या होय तेमाथी अन्य मुनियोने यथासं-
विभाग करीने नही आपवा वाणा येवा दुर्गुणी शिष्यने निश्चयथी (नकडी) मोक्ष
प्राप्त थतो नथी

‘चंडे’ पदथी ये सूचना करी छे के :—जेवी रीते सूर्यना प्रचंड किरणोथी
येकदम सूकड गयेली क्यारीमा पडेकुभीन अंकुरित थछ शकतु नथी ते प्रमाणे
क्रोधाग्निथी संतप्त हृदयमा विनय आदि गुण उत्पन्न थछ शकता नथी

‘मइइड्डिगारवे’ पदथी ये प्रगट कथुं छे के :—अहंकारी माणुस मोक्ष
मार्गमा गमन करवाना अधिकारी थता नथी. ‘पिसुणे’—पदथी सत्य महाव्रतने

इति पदेन विवेकवैधुर्यं, 'हीणपेसणे'—इत्यमेनाश्रुतप्रवचनत्वं, 'विणए अकोविए' इत्यनेन अधीतेऽपि सकलशास्त्रे विनयमन्तरेण आत्मकल्याणानवाप्तिमत्त्वम्, 'असंविभागी, इत्यनेन च रमलोत्पत्त्वमावेदितम् ॥२३॥

पूर्वोक्तार्थमुपसंहरन विनयफलं कथयति—'निदेसवित्ती' इत्यादि ।

મૂલમ્—નિદેસવિત્તી પુણ જે ગુરૂણં, સુઅત્થધમ્મા વિણયંમિ કોવિઆ, તરિત્તુ તે ઓઘમિણં દુરુત્તરં, લવિત્તુ કમ્મં ગદ્દમુત્તમં ગય-ત્તિવેમિ ॥૨૪॥

छाया-निदेशवर्तिनः पुनर्ये गुरुणां श्रुतार्थधर्मा विनये कोविदाः

तीर्त्वा ते ओघमिदं दुरुत्तरं क्षपयित्वा कर्म गतिमुत्तमां गताः, इति ब्रवीमि ॥२४॥

टीका-ये पुनर्गुरुणाम्=आचार्यादीनां निदेशवर्तिनः=आज्ञाप्रमाणका, श्रुतार्थधर्मा=गीतार्थाः, विनये कोविदा=विनयकर्मणि कुशला, ते साधवः इदं=प्रत्यक्षतया दृश्यमानं दुरुत्तरं=दुःसाव्यातरणम्, ओघं=ससारसमुद्रवेगं तीर्त्वा=उत्तीर्य, कर्म=ज्ञानावरणीयाद्यष्टविधं क्षपयित्वा=क्षयं नीत्वा उत्तमां-सर्वोत्कृष्टां, गतिं=सिद्धिनाम्नीं, गता=प्राप्ता भवन्तीत्यध्याहरणीयम् । 'निदेसवित्ती' इतिपदेन

સત્ય મહાવ્રત કા ભંગ, “સાહસ” પદસે વિવેક કી વિકલતા, “હીણપે-સણે”—પદસે ઉચ્છૃંખલતા “અદિદ્વધમ્મે” પદસે પ્રવચન કા મનન ન કરના, “વિણए अकोविए” પદસે સકલ શાસ્ત્ર પઠ લેને પર મી વિનય કે વિના આત્મકલ્યાણ કી અપ્રાપ્તિ, ઓર “અસંવિભાગી” પદસે રસમેં લોહુપતા પ્રગટ કી હૈ ॥૨૩॥

पूर्वोक्त अर्थ का उपसंहार करते हुए विनय का फल कहते हैं—
'निदेसवित्ती' इत्यादि ।

जो शिष्य आचार्य आदि की आज्ञा में चलने वाले, गीतार्थ, तथा विनय करने में निपुण होते हैं वे इस दुरस्त संसार समुद्र को तैरकर

લગ ‘સાહસ’ પદથી વિવેકની વિકલતા ‘હીણપેસણે’ આ પદથી ઉચ્છૃંખલતા, ‘અદિદ્વધમ્મે’ પદથી પ્રવચનનું મનન નહીં કરવું તે, ‘વિણए अकोविए’ પદથી સકલ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરી લે તે પણ વિનય વિના આત્મકલ્યાણની અપ્રાપ્તિ અને ‘અસંવિભાગી’ પદથી રસમાં લોહુપતા પ્રગટ કરી છે. (૨૩)

पूर्वोक्त अर्थનો ઉપસંહાર કરીને વિનયનું ફળ કહે છે.— ‘निदेसवित्ती’ इत्यादि—

જે શિષ્ય આચાર્ય આદિની આજ્ઞાપૂર્વક ચાલવાવાળા, ગીતાર્થ તથા વિનય કરવામાં નિપુણ હોય છે. તે આ દુસ્ત સંસાર સમુદ્રને તરીને જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મોનો ક્ષય કરીને સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધ ગતિને પામે છે .

ભૂચાલનશ્વાસોચ્છ્વાસાદિસ્વાભાવિકાઙ્ગવેષ્ટાં વિહાયાન્યસકલકાર્યે ગુરુનિદેશસ્ય પ્રધાનત્વમાવેદિતમ્ । ‘સુઅત્યધમ્મા’ इत्यनेन गीतार्था एव सकलविनयाचारसंपन्ना भवन्तीति सूचितम् । ‘विणयंमिकोविआ’ इत्येन विज्ञातविनयगुणमहिम्नामेव जिनप्रवचनमर्मज्ञताऽऽवेदिता ‘इति ब्रवीमि’ पूर्ववत् ॥२४॥

॥ इति विनयसमाधिनामनवमाध्ययने द्वितीयोद्देशः समाप्तः ॥९-२॥

જ્ઞાનાવરણ આદિ આઠોં કર્મોં કા ક્ષય કર કે સર્વોત્કૃષ્ટ બિદ્ધિગતિ કો પ્રાપ્ત હોતે હેં ।

“નિદેસવિત્તી”-પદસે યહ સૂચિત કિયા હૈ કિ-મૈંહ ચલાને, શ્વાસોચ્છ્વાસ લેને આદિ સિવાય અન્ય સઘ કાર્ય ગુરુ કી આજ્ઞાપૂર્વક હી કરને ચાહિયે ।

“સુઅત્યધમ્મા”-પદસે યહ પ્રગટ હોતા હૈ કિ ગીતાર્થ સાધુ હી સમસ્ત વિનયાચાર સે સુસંપન્ન હોતા હૈ ।

“વિણયમ્મિ કોવિઆ”-પદસે યહ દ્યોતિત હોતા હૈ કિ-જો વિનયગુણ કી મહિમા જાન લેતા હૈ વહી જિનપ્રવચન કા મર્મ સમજ સકતા હૈ ।

શ્રી સુધર્મા સ્વામી જમ્બૂસ્વામી સે કહતે હેં-હે જમ્બૂ ! ભગવાન મહાવીર સ્વામીને જૈસા કહા હૈ વૈસા હી મૈં તુમસે કહતા હૂં ॥ ૨૪ ॥

। इति विनयसमाधि-नामक नववां अध्ययन का दूसरा उद्देशक

॥ सम्पूर्ण ९-२॥

‘નિદેસવિત્તી’ પદથી એ સૂચિત કર્યું છે કે-નેત્રનુ સ્પુરણ તથા શ્વાસો-ચ્છ્વાસ લેવો તે સિવાય બીજા તમામ કામ ગુરુની આજ્ઞા પ્રમાણે જ કરવા જોઈએ.

‘સુઅત્યધમ્મા’ પદથી એ પ્રગટ થાય છે કે-ગીતાર્થ સાધુ જ સમસ્ત વિનયાચારથી સુસંપન્ન હોય છે.

‘વિણયમ્મિ કોવિઆ’ પદથી એ જણાય છે કે :-જે વિનયગુણનો મહિમા જાણી લે છે તે જ જિન પ્રવચનના મર્મને સમજી શકે છે.

શ્રી સુધર્મા સ્વામી જમ્બૂ સ્વામીને કહે છે હે જમ્બૂ ! ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ જે પ્રમાણે કહ્યું છે એ પ્રમાણે જ હું તમને કહું છું. (૨૪)

આ વિનયસમાધિ નામક નવમા અધ્યયનનો

બીજો ઉદ્દેશક સમાપ્ત થયો. (૯-૨)

અથ તૃતીયોદેશઃ ।

વિનયાદ્યાચરણેન ગુનિઃ પૂજ્યો ભવતીતિ પ્રદર્શયન્ તૃતીયોદેશમાહ—
'આચરિય' ઇત્યાદિ ।

મૂલમ્—આચરિય^૨ અગ્નિમિત્રાહિ^૩અંગી^૪, સુસ્સૂસમાણો^૫ પઠિજાગરિજા,
આલોહ્ય^૬અં^૭ ઇંગિ^૮અમેવ^૯ નચ્ચા^{૧૦}, જો^{૧૧} છંદમારાહ્યઈ^{૧૨} સં^{૧૩} પુજ્જો^{૧૪} ।૧।

છાયા-આચાર્યમ્ અગ્નિમિત્રાહિતાગ્નિઃ શુશ્રૂષમાણઃ પ્રતિજાગૃયાત્ ।

આલોકિતમ્ ઇજ્ઞિતમેવ જ્ઞાત્વા યશ્છન્દમારાધયતિ સ પૂજ્યઃ ॥૧॥

ટીકા-અહિતાગ્નિઃ=અગ્નિહોત્રી દ્વિજન્માઽગ્નિમિત્ર=અગ્નિ સેવમાનો યથા સાવ-
ધાનસ્તથા ય· શિષ્ય· આચાર્ય=ગણિનં રત્નાધિકં વા શુશ્રૂષમાણ=મમ્યક્
સેવમાન પ્રતિજાગૃયાત્=ગુર્વાદિપરિચર્યાં કર્તુ સાવધાનમના ભવેત્ તથા-આચાર્યા-
દીનામ્ આલોકિતં=ત્રીક્ષિતમ્ ઇજ્ઞિતમ્=કુગલધિપણાવેદ્યપ્રવૃત્તિનિવૃત્તિજ્ઞાપકમીષઙ્ગ-
શિરશ્ચાલનમ્ । ઉપલક્ષણં ચૈતદ્ આકારાદીનામપિ, તથા ચોક્તમ્—

અથ તૃતીયોદેશ

'આચરિય' ઇત્યાદિ । જૈસે અગ્નિહોત્રી બ્રાહ્મણ, અગ્નિ કી આરાધના
કરને મેં સાવધાન રહતા હૈ વૈસે હી જો શિષ્ય, આચાર્ય કી સેવા
પરિચર્યા મેં મન કો સાવધાન રાખતા હૈ, તથા આચાર્ય આદિ કી
આલોકિત (દૃષ્ટિ) યા ઇંગિત (દર્શના) કો સમજકર. ઉસ અભિપ્રાય
કી આરાધના કરને મેં સદા તૈયાર હૈ, અર્થાત્—જિસ જિસ પ્રકાર
આચાર્ય આદિ કા અભિપ્રાય હો ઉસ ઉસ પ્રકાર સે ઉનકી સેવામેં
તત્પર રહતા હૈ વહ શિષ્ય લોકમેં પૂજનીય હોતા હૈ, ઇસ ગાથામેં
'આલોહ્ય' ઔર 'ઇંગિયં' ચે દોનોં પદ આકાર આદિકા બી ઉપલક્ષણ
હૈ । કહા બી હૈ—

અથ તૃતીયોદેશ

આચરિય—ઇત્યાદિ—જેવી રીતે અગ્નિહોત્રી બ્રાહ્મણ, અગ્નિની આરાધના
કરવામા સાવધાન રહે છે, તેવીજ રીતે જે શિષ્ય આચાર્યની સેવા-પરિચર્યા કરવામા
મનને સાવધાન રાખે છે, તથા આચાર્ય આદિ દૃષ્ટિ તથા દર્શારો કરે તેને સમજીને
તમના અભિપ્રાય પ્રમાણે વ્યવહાર કરવામા હમેશા તૈયાર રહે છે અર્થાત્ જેવી રીતે
આચાર્ય આદિના અભિપ્રાય હોય તે પ્રમાણે તેમની સેવામા તત્પર રહે છે તે શિષ્ય
જગતમા પૂજનીય થાય છે આ ગાથામા 'આલોહ્ય' અને 'ઇંગિયં' આ બન્ને પદ
આવવાથી તે આકાર આદિનું પણ ઉપલક્ષણ થાય છે કહ્યું છે કે :-

‘आकारैरिङ्गितैर्गत्या, चेष्टया भाषणेन च ।

नेत्रवक्त्रविकारैश्च, ज्ञायतेऽन्तर्गतं मनः” ॥१॥ इति ।

विज्ञाय छन्दम्=तदभिप्रायम् आराधयति, यथा यथा तेषामभिप्रायस्तथा तथा तत्सेवनपरो भवति स शिष्यः पूज्यो=लोकेऽर्चनीयो भवति । शीतागमे प्रावरणं प्रति दृष्टिनिपाते सति शीघ्रमानीय तस्य समर्पणेन, श्लेष्मादिव्याधिवशतां विलोक्य शुण्ठ्याद्यौषधानयनादिना च गुरुसेवासावधान एव लोके पूजनीयो भवतीति भावः ॥१॥

मूलम्--आचारमष्टा विर्णयं पञ्जे, सुस्सूसमणो परिगिज्झ वक्कं ।

जहोवईदं अभिकंखमाणो, गुंरुं च नासाययई स पुज्जो ॥२॥

आकार (अंगविकृतिरूप आकृतिविशेष मुखरागादि), इंगित (सूक्ष्म बुद्धिके गम्य प्रवृत्ति निवृत्ति का बोधक जो थोड़ा थोड़ा भौंह आदि का चलाना) गति-(गमन), चेष्टा (हस्तादिव्यापार) भाषण (कथन) नेत्रविकार (दृष्टिपातका ढंग) और वक्त्रविकार (मुंहका इशारा) इन के द्वारा हृदय का भाव जाना जाता है ॥१॥

अर्थात् उक्त प्रकार से उनका अभिप्राय जानकर गुरु की सेवा करने वाला शिष्य, पूज्य-लोकमान्य होता है । तात्पर्य यह है कि-शीत होने पर आचार्य, यदि प्रावरण-चदर पर दृष्टि डालें तो शीघ्र ही, लाकर उन्हें अर्पण करे । चेष्टासे यदि कफ आदि का प्रकोप ज्ञात हो तो सौंठ आदि औषध लाकर देवे । इस प्रकार गुरु की सेवामें सावधान शिष्य ही संसार में सम्माननीय होता है ॥१॥

आकार-(अंग विकृति रूप आकृतिविशेष मुखरागादि) इंगित (सूक्ष्म बुद्धि-गम्य प्रवृत्ति निवृत्तिनु बोधक ने ने थोड़ी-थोड़ी मुणनी इशारत) गति, (गमन) चेष्टा, (हस्तादि व्यापार) भाषण, (कथन) नेत्रविकार, (दृष्टिपातने ढंग) अने वक्त्र-विकार (मुखने इशारे) आ तमाम सज्ञा वडे हृदयने लाव जाणी शक्य छे (१)

अर्थात्-उपर कडेवा प्रमाणे गुरुना अभिप्रायने जाणीने गुरुनी सेवा करवावाणा शिष्य लोकमान्य थाय छे तात्पर्य अे छे के शीत-ठडी होय तो आचार्य ने पावरण पर दृष्टि करे तो तुरतज ते लावीने तेभने अर्पण करे कक्ष आदिने प्रकोप थता ते प्रमाणे जर इशारत करे त्यारे सुठ आदि औषध लावीने आपे, आ प्रमाणे गुरुनी सेवामा ने शिष्य सावधान होय छे तेज स सारमा सन्मान पाववा योग्य थाय छे (१)

છાયા-આચારાર્થે વિનયં પ્રયુક્તે શુશ્રૂષમાણ પરિગૃહ્ય વાક્યમ્ ।

યથોપદિષ્ટમભિકાદ્ધન્નુ ગુરું ચ નાશાતયતિ સ પૂજ્યઃ ॥૨॥

ટીકા-‘આચારમદ્વા’ इत्यादि ।

यः साधुः शुश्रूषमाणः=‘किमाचार्योवक्ष्यती’ति श्रोतुमिच्छन्, यद्वा
आचार्यस्य गुर्वादेर्वा परिचर्यां कुर्वन्, तथा वाक्यम्=आचार्यादिमापितं परिगृह्य=
स्वीकृत्य स्वच्छहृदयः सन् भक्त्या कर्तुमिच्छन् आचार्य=ज्ञानाचारादिप्राप्तये
विनयं=पूर्वप्रतिपादितलक्षणं प्रयुङ्क्ते=करोति, च=पुनः गुरुम्=आचार्यादिकं
नाशातयति=नाशमानयति, गुर्वाद्याशातनां न करोतीत्यर्थः, स साधु पूज्यो=
लोकेऽर्चनीयो भवति ॥२॥

મૂલમ્--રાયણિણસુ વિનયં પડંજે, હઠરા વિ યં જે પરિયાયજેટ્ટા ।

નીયત્તણે વદ્દઈ સચ્ચવાઈ, ઓવાયવં વક્કરે સ પુજ્જો ॥૩॥

छाया-रत्नाधिकेषु विनयं प्रयुङ्क्ते उहारा अपि ये पर्यायज्येष्ठा ।

नीचत्वे वर्तते सत्यवादी अवपातवान् वाक्यकरः स पूज्यः ॥३॥

ટીકા-‘રાયણિણસુ’ इत्यादि ।

ये उहारा अपि=वाला अपि स्वापेक्षया न्यूनवयस्का अपीत्यर्थः, किन्तु

‘आचारमद્वा’ इत्यादि ।

जो शिष्य सदा ऐसा सुनने के वास्ते सावधान रहता है
कि-‘गुरु महाराज क्या आदेश देंगे, अथवा गुरु महाराज की परिचर्या
करता हुआ और आचार्य का कथन सुनते ही उसे स्वीकार करता
हुआ स्वच्छ हृदय से भक्तिपूर्वक उसका पालन करता है, इस प्रकार
आचार की प्राप्ति के लिए-उत्कृष्ट चारित्रवान् बनने के लिये विनय
करता है, उनकी कभी आशातना नहीं करता है वह लोकमें पूजनीय
होता है ॥२॥

‘રાયણિણસુ’ इत्यादि । जो अल्पवयस्क (बालक) होने पर भी

‘આચારમદ્વા’ ઇત્યાદિ-જે શિષ્ય ગુરુ મહારાજ શુ આજ્ઞા-હુકમ કરશે એ
સાભળવામા મદાય સાવધાન રહે છે. અથવા ગુરુ મહારાજની પરિચર્યા કરતા થકા
અને આચાર્યના વચન સાભળતા જ તેના સ્વીકાર કરીને નિર્મળ હૃદયથી ભક્તિ
પૂર્વક તેનુ પાલન કરે છે આ પ્રમાણે આચારની પ્રાપ્તિ માટે ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રવાન્ થવા
માટે વિનય કરે છે અને કોઇ પ્રકારે આશાતના કરે નહિ તે (શિષ્ય) જગતમા પૂજ
નીય થાય છે (૨)

‘રાયણિણસુ’ ઇત્યાદિ-જે બાલક છતાંય દીક્ષામાં મોટા હોય છે. તેમને

પર્યાયજેષ્ઠા=પત્રજ્યાજ્ઞેષ્ઠા: સ્વકીયદીક્ષાપેક્ષયા પ્રાગ્ગૃહીતદીક્ષા इत्यर्थः, તેણે રત્નાધિકેણ-જ્ઞાનાદિભાવરત્નત્રયપ્રાપ્તિકાલાધિક્યેન સ્વાપેક્ષયાऽऽધિક્યં પ્રાપ્તેણ વિનયમ્=અભ્યુત્થાનાભિવાદનાદિલક્ષણં પ્રયુક્ત=કરોતિ વિનયમેવ પ્રદર્શયતિ, તથા નીચત્વે વર્તતે=પર્યાયાધિકાન્ પ્રતિ આસનાદિના નિમ્નભાવમાશ્રયતે સત્ય-વાદી=પ્રિયહિતમિતભાષણશીલઃ તથા-અવપાતવાન્=વન્દનશીલઃ, તથા વાક્યકરઃ= આજ્ઞાપ્રમાણકઃ ભવેત્ સ સાધુઃ પૂજ્યો ભવતિ ।

‘નીયત્તણે વટ્ટહ’ इत्यनेन निरभिमानत्वं ‘सच्चवाई’ इत्यनेन मायापरि-
हारित्वम्, ‘ओवायवं’ इत्यनेन गुरौ सदा नम्रभाव, ‘वक्ककरे’ इत्यनेन
स्वच्छन्दाचारपरिहारशीलत्वं सूचितम् ॥३॥

મૂલમ્-અન્નાય ઉઝ્ઞં^૭ ચરઈ^૮ વિસુદ્ધં^૯, જવણટ્ટયા^૩ સપુયાળં^૬ ચ નિચ્ચં^૧ ।

અલઙ્ઘયં^{૧૦} નો પરિદેવણ્જા^{૧૧}, લઙ્ઘુ^{૧૨} ન વિકત્થઈ^{૧૩} સ પુજ્જો^{૧૪} ॥૪॥

દીક્ષામેં વડે હોતે હૈં, ઉન્હેં જ્ઞાનાદિરત્નત્રય કી પ્રાપ્તિ કા અધિક સમય
હુઆ હૈ, અતઃ વે (અત્પવચસ્ક) દીક્ષામેં વડે હોને સે વડી ઉઝ્ર વાલોં
કી અપેક્ષા શ્રેષ્ઠ હૈં, જો ઉન રત્નાધિકોં કે પ્રતિ, ઉનકા આગમન
હોને પર સ્વહા હો જાના આદિ વિનયભાવ પ્રદર્શિત કરતા હૈ; ઉનકે
આસન સે અપના આસન નીચા રાખતા હૈ; હિતમિત ઔર પ્રિય ભાષા
બોલતા હૈ; વન્દના કરતા હૈ ઔર આજ્ઞા પાલન કરતા હૈ વહ શિષ્ય
પૂજનીય હોતા હૈ । ‘નીઅત્તણે વટ્ટહ’ इस पदसे निरभिमानता,
‘सच्चवाई’ पदसे मायाचाररहितता, ‘ओवायवं’ पदसे गुरु के प्रति नम्रता
और ‘वक्ककरे’ पदसे स्वच्छन्द आचरण का निषेध सूचित किया है ॥३॥

જ્ઞાનાદિ રત્નત્રયની પ્રાપ્તિનો સમય વિશેષ થયો છે, તે કારણથી તે બાળક દીક્ષામા
મોટા હોવાથી તેમના કરતા મોટી ઉમર વાળા દીક્ષિતની અપેક્ષાએ તેશ્રેષ્ઠ છે એટલે
રત્નાધિક-દીક્ષામા મોટા હોય તે મુનિનુ આવવુ થતા વિનય ભાવ બતાવવા માટે
ઉભા થઈ જવુ બોધ્યો, અને તેમના આસનથી પોતાનુ આસન નીચે રાખે છે. થોડી
અને હિતકારી ભાષા બોલે છે, અને આજ્ઞા પાલન કરે છે તે શિષ્ય પૂજનીય હોય છે
‘નીઅત્તણે વટ્ટહ’ આ પદથી નિરભિમાનપણુ, “સન્નચવાઈ” પદથી માયાચારરહિતપણુ
‘ઓવાયવં’ પદથી ગુરુપ્રતિ નમ્રતા અને ‘વક્કકરે’ પદથી સ્વચ્છન્દ આચરણનો
નિષેધ સૂચિત કર્યો છે. (૩)

છાયા-અજ્ઞાત ઉજ્જ્ઞં ચરતિ વિશુદ્ધં, યાપનાર્થં સમુદાનં ચ નિત્યમ્ ।

અલબ્ધ્યા ન પરિદેવયેત્, લબ્ધ્યા ચા ન વિકત્યતે સ પૂજ્યઃ ॥૪॥

ટીકા-‘અન્નાય, इत्यादि ।

(યઃ મુનિઃ) નિત્યં=સર્વદા, અજ્ઞાત=અપરિચિતઃ, ગૃહસ્થૈઃ સહ પરિચય-મકુર્વન્ યાપનાર્થં=સંયમયાત્રાનિર્વાહાર્થં વિશુદ્ધમ્=આધાકર્માદિસકલદોષવર્જિતં, ચ=તથા સમુદાનમ્=ઉચ્ચાવચકુલેભ્યો ભિક્ષયા લબ્ધમ્, ઉજ્જ્ઞં=સ્વમોજનપાત્રે ગૃહસ્થૈઃ સમુદ્રુતમ્ અજ્ઞાનાદિકં ચરતિ=ગૃહજન વિહરતિ । એતદ્વિષયે મુનીનામભિગ્રહઃ સ્મરિતઃ । અલબ્ધ્યા=અપ્રાપ્ય અજ્ઞાનાદિકં ન પરિદેવયેત્=ન વિપીદેત્-‘હતમાયોઽહં યતો ન મયા કિંચિલ્લબ્ધ’મિતિ, યદ્વા ‘કીદશોઽયં દરિદ્રો દેશો યત્ર ભિક્ષાઽપિ ન લભ્યતે’ इति खेदं न कुर्यादित्यर्थः । वा=अथवा, लब्ध्या=प्राप्य न विकत्यते=न श्लाघां करोति ‘अहो ! अहमस्मि लब्धिमान्, दाताऽप्यसौ परमोदार, धन्योऽयं देश यत्रेदृश

‘અન્નાય’ इत्यादि । जो मुनि सदा गृहस्थो से परिचय न रखता हुआ समय मार्ग में विचरता है, तथा संयमयात्रा के निर्वाह के लिए आधाकर्म आदि समस्त दोषों से रहित और अनेक प्रकार के कुलों से प्राप्त, ‘हंडी आदि से गृहस्थ द्वारा अपने भाजन-पात्र में निकाला हुआ ओदनादि लूंगा; अन्यथा नहीं,’ इत्यादि प्रकार के अभिग्रह से मिले हुए अज्ञानादि को न पाकर विषाद भी न करे अर्थात् ‘हाय मैं कैसा अभाग हूँ जो मुझे भिक्षा नहीं मिली, यह देश कैसा दरिद्र है, जहां भिक्षा तक नहीं मिलती’ इत्यादिरूप से खेद न करे, अथवा (उक्त प्रकार की भिक्षा का) पाकर प्रशंसा भी न करे, अर्थात् ‘अहो ! मैं लब्धिधारी हूँ

‘અન્નાય’ इत्यादि—જે મુનિ હ મેશા ગૃહસ્થાશ્રમીઓનો પરિચય રાખતા નથી, અને સયમ માર્ગમાં વિચારે છે, તથા સયમ યાત્રાના પાલન માટે આધાકર્મ આદિ તમામ પ્રકારના દોષોથી રહિત અને અનેક પ્રકારના કુળમાંથી પ્રાપ્ત ‘હાડી આદિથી ગૃહસ્થ દ્વારા પોતાના ભોજન પાત્રમાં કાઢેલા ભાત આદિ હું લઈશ, ખીજુ લઈશ (વહોરીશ) નહિ’—इत्यादि प्रकारના અભિગ્રહ પ્રમાણે ભોજન નહિ પામવાથી લઈશ (વહોરીશ) નહિ—इत्यादि प्रकारના અભિગ્રહ પ્રમાણે ભોજન નહિ પામવાથી લઈશ-શોક પણ કરે નહી અર્થાત્—હાય ! હું કેવો અભાગ્યવાન છું કે મને ભિક્ષા મળી નહિ આ દેશ કેવો દરિદ્ર છે ? કે જ્યાં ભિક્ષા પણ મળતી નથી, इत्यादि प्रकार જેટ કરે નહિ, અથવા તો પોતાની ઉપર કહેલી ઇચ્છા પ્રમાણેની ભિક્ષાને પામીને પ્રશંસા-વખાણ પણ કરે નહિ, અર્થાત્ ‘અહો ! હું લબ્ધિવાળો છું’

મિશ્રાસૌકર્યમ્' इत्यादिनाऽऽत्मप्रशंसां दात्रादिप्रशंसां वा न प्रकटयति स पूज्यो भवतीति सूत्रार्थः ॥४॥

મૂલમ્--સંથારસિજ્ઞાસનમક્તપાને, અર્પિચ્છયા અહિલાભે વિ^૦ સંતે^૦ ।
જો^૦ એવમપ્પાણંમિતોસહજ્ઞા, સંતોસપાહદ્ગરણ સં પુજ્જો ॥૫॥

છાયા-સંસ્તારકશય્યાસનમક્તપાને, અલ્પેચ્છયા અતિલાભેડપિ સતિ ।

य एवमात्मानममितोपयेत्, सन्तोषप्राधान्यरतः स पूज्यः ॥५॥

ટીકા-‘સંથાર’ इत्यादि ।

यः साधुः अतिलाभेऽपि=गृहस्थानां सकाशात् प्रचुरप्राप्तावपि संस्तार-
कशय्यासनमक्तपानेऽल्पेच्छया=अमूर्च्छया, आवश्यकधिकपरिहारेण वा आत्मान-
ममितोपयेत्=संतोषपीयूषेण प्रीणयेत्, एवम्=अनया रीत्या सन्तोषप्राधान्यरतः
=संतोषे प्राधान्येन रतः संतोषातिशयवान् भवेत् स पूज्यो भवतीत्यर्थः ॥५॥

इन्द्रियवशीकारेण पूज्यत्वमाह-‘सक्का’ इत्यादि ।

મૂલમ્--સક્કા સહેડં આસાઈ કંટંયા, અઓમર્યા ઉચ્છંયા નરેણં ।

અળાસણ જો ડં સહિજ્ઞં કંટંણ, વડમંણ કઠ્ઠંસરે સં પુજ્જો ॥૬॥

और दाता भी बड़ा उदार है, धन्य है यह देश जहां इस प्रकार भिक्षा सुलभ है' इत्यादिरूप से अपनी तथा दाता आदि की श्लाघा न करे वह पूजनीय हैं ॥४॥

‘સંથાર’ इत्यादि । इस प्रकार जो साधु, गृहस्थ द्वारा संस्थारक, शय्या, आसन और भक्त-पान आदि अधिक मिले तो भी इच्छाको अल्प बनाये रखता है, समत्व न रख कर अनावश्यक वस्तुओं का त्याग करता हुआ संतोषरूपी खुधा (अमृत) से संतुष्ट बना रहता है वह साधु संसार में पूजनीय होता है ॥५॥

અને દાતા આપનાર દાતા પણ મહાન્ ઉદાર છે ધન્ય છે આ દેશ કે ત્યા આવી ભિક્ષા સહેલાઈથી મળી શકે છે' આ પ્રમાણે પોતાની તથા દાતા-દાતા આપનારની પ્રશંસા વખાણ કરે નહિ તે પૂજનીય છે. (૪)

‘સંથાર’ इत्यादि-आ प्रमाणे जे साधु, गृहस्थ द्वारा संस्तारक, शय्या, आसन અને भोजन-पान विशेष मणें तो પણ पोटानी धरिछाने निरोध करी अल्प धरिछा मणें छे अनावश्यक (जरूरी विनानी) वस्तुओं उपरना भगतवना त्याग करीने संतोषरूपी अमृतधी संतुष्ट मणी छे छे ते साधु संसारमा पूजनीय छाय छे. (५)

છાયા-શક્યાઃ સોદુમાશયા કણ્ટકાઃ અયોમયાઃ ઉત્સહમાનેન નરેણ ।

અનાશયા યસ્તુ સહેત કણ્ટકાન વાઙ્મયાન્ કર્ણશરાન્ સ પૂજ્યઃ ॥૬॥

ટીકા-ઉત્સહમાનેન=અર્થાયોદ્યમં કુર્વતા નરેણ=મનુષ્યેણ, આશયા='ઇદં મે ભવિષ્યતી' ત્યાઘાકારિકયા તૃષ્ણયા, અયોમયાઃ=લૌહમયાઃ, કણ્ટકાઃ=તીક્ષ્ણા-ગ્રાઃ, સોદુ શક્યાઃ=સદ્ધ્યા ભવન્તિ, તીક્ષ્ણાગ્રલૌહમયાસ્તરણશયનવ્યથામર્થલિપ્સયા કેચિત્ સોદુ શક્તુવન્તીત્યથઃ, કિન્તુ યઃ પુનઃ કર્ણપ્રવેગિનો વાર્ણાનિવ વાઙ્-મયાન્=વચનમયાન્ કણ્ટકાન્ હૃદયવેદનાજનકત્વાત્ અનાશયા=વિષયસ્પૃહારાદિ-ત્યેન સહેત=ક્ષપેત જલદનિર્યાતજલવિન્દુજાલનિપાતાઘાતેન પર્વત इव નિશિતશ-રવિસરવર્ષણાઘાતેન ધૃતકવચસમરશૂર इव તાદૃગ્વચનવાણાઘાતેન ન કિંચિદ્ વિકારમાદધીત, કિન્તુ સહજપ્રસાદમાસાદયતા માનસેન ભાષેતેતિ ભાવઃ સ સાધુઃ પૂજ્યો ભવતિ ॥૬॥

इन्द्रियों को वशमें करने से पूज्यता होती है वह प्रदर्शित करते हैं—
सक्का इत्यादि ।

અર્થ-ઉપાર્જન કરને કા ઉદ્યોગ કરને વાલા પુરુષ આશા કે વશમાં લોહ કે તીચે કાંટોં કો છુશી કે સાથ સહન કર સકતા હૈ, જૈસે જલકી વ્ન્દોં કી વર્ષાં સે પર્વત મેં જરામી વિકાર નહીં હોતા ઔર કવચધારી યોદ્ધા તીચે તીચે તીરોંકી તાડનાસે ચિત્તકો તનિક મી વિચલિત નહીં કરતા, ઉસી પ્રકાર જો સાધુ, કાનોં મેં વાળોં કે સમાન ચુમને વાલે મનોવેદનાજનક વચનોં કો નિઃસ્પૃહ હોકર સહ લેતા હૈ, અપને મનમેં તનિક મી ચિન્નતા નહીં આને દેતા વહી પૂજનીય હોતા હૈ ॥૬॥

ઇન્દ્રિયોને વશ કરવાથી પૂજ્યતા મળે છે તે બતાવે છે :-‘સક્કા’ ઇત્યાદિ
અર્થ -ધનાદિક મેળવવાનો ઉદ્યોગ કરવાવાળા માણસ, આશાને વશ થઈને લોહના તીખા કાટાને ખુશીથી સહન કરી શકે છે, જેવી રીતે જલના ટીપાને વરસાદ થવાથી પર્વતમા જરાય વિકાર-અસહ સ્થિતિમા ફેરફાર થતો નથી, અને કવચ ધારણ કરનારા યોદ્ધાઓ પોતાના ઉપર તીક્ષ્ણ બાણોને માર પડે તો પણ ચિત્તને જરાય ચલાયમાન કરતા નથી તે પ્રમાણે જે સાધુ પોતાના કાનને બાણ જેવા લાગે, અને મનમા પીડા ઉત્પન્ન કરે તેવા વચનોને પણ નિઃસ્પૃહ થઈને સહન કરી દે છે અને પોતાના મનમા જરાય પણ ખેદ પામતા નથી તેજ પૂજનીય થાય છે. (૬)

एतदेव स्पष्टयति—‘मुहुत्त०’ इत्यादि ।

મૂલમ્--મુહુત્તદુઃખા ઉ હંવંતિ કંટયા, અઓમયા તેવિ તઓ મુહુત્તરા ।

वायादुरुत्ताणि दुरुद्धराणि, वैराणुबंधाणि महाभयाणि ॥७॥

છાયા-મુહુર્તદુઃખાસ્તુ ભવન્તિ કણ્ઠકાઃ, અઓમયાતેડપિ તતઃ મદ્ધરાઃ ।

वाग्दुरुक्तानि दुरुद्धराणि, वैरानुबन्धानि महाभयानि ॥७॥

ટીકા-અઓમયાઃ=લૌહનિર્મિતાઃ કણ્ઠકાસ્તુ મુહુર્તદુઃખા,=અલ્પકાલિક-
ક્લેશકારકાઃ, વેદસમય એવ પ્રાયેણ વેદનોદ્ભવાત્ । તેડપિ=લૌહમયા અપિ કણ્ઠકાઃ
તતઃ શરીરાત્ મદ્ધરાઃ=મુખેનોદ્ભર્તુ=વહિર્નિઃસારયિતું શક્યા ભવન્તિ, પરન્તુ વૈરાનુ-
બન્ધાનિ=વૈરસ્ય=દ્વેષસ્યાનુબન્ધઃ=સંબન્ધો યત્ર તાનિ રૂઢલોકે પરદેષોત્પાદકાનિ,
અત એવ મહાભયાનિ=પરલોકે નરકપાતાદિમહાભયનિદાનસ્વરૂપાણિ, વાગ્દુરુ-
ક્તાનિ=કઠોરવચનકણ્ઠકાનિ, દુરુદ્ધગાણિ=દુઃસાધ્યનિઃસારણાનિ ભવન્તિ, હૃદયમ-
ર્મનિલાતસ્ય વાકણ્ઠકસ્ય નિસ્સારણં દુષ્કરમિતિ ભાવઃ ॥૭॥

મૂલમ્--સમાવયંતા વયળાભિઘાયા, કલ્લંગંયા દુમ્મર્ણિઅં જણંતિ ।

धम्मंति किञ्चा परमर्गसूरे, जिहंदिण जो संहई स पुजो ॥८॥

છાયા-સમાપતન્તઃ વચનાશ્રિઘાતાઃ કર્ણગતાઃ દૌર્મનસ્યં જનયન્તિ ।

धर्म इति कृत्वा परमाग्रशूरः जितेन्द्रियो यः सहते स पूज्यः ॥८॥

‘મુહુત્તદુઃખા’ ઇત્યાદિ । લોહે કે કાંટે, થોડે સમય તક હી
દુઃખદાયી હોતે હૈ, ક્યોંકિ જવ વેં ચુમતે હૈ તખી પ્રાય વેદના હોતી
હૈ, તિસ પર ખી વે સરલતા સે શરીર સે નિકાલકર અલગ કિયે
જામકતે હૈ પરંતુ રિસ લોકસેં વૈર કા અનુબન્ધ કરને વાલે ઔર
પરલોકસેં નરક આદિ કુગતિયો મેં લેજાને વાલે મહાઅયંકર કઠોર
વચનરૂપી કાંટો કા નિકલના વહુત કઠિન અર્થાત્ મર્મસ્થાન મેં
છિદે હુણ વચનરૂપી કાંટો કા નિકાલના અત્યન્ત દુષ્કર હૈ ॥૭॥

‘મુહુત્તદુઃખા’ ઇત્યાદિ—ઝોઠાનો કાંટો થોડા સમય સુધી પણ દુઃખરૂપ
થાય છે, બ્યારે તે લાગે છે ત્યારેજ ઘણું કરી દુઃખ થાય છે, તો પણ તે કાટાને
સરલતાથી શરીર બહારથી કાઢી બૂદો કરવામાં આવે છે, પરંતુ આ લોકમાં વેરનો
અનુબન્ધ (સબન્ધ) કળવાવાળા અને પગલોકમાં નરક આદિ કુગતિઓમાં લઈ જવા
વાળા મહા ભય કર કઠોર વચન રૂપી કાંટો નીકળવો તે બહુ કઠિન છે, અર્થાત્
મર્મસ્થાનમાં ઘા કરેલો વચન રૂપી કાંટો નીકળવો તે અત્યંત કઠિન છે (૭)

ટીકા—‘સમાવયંતા’ इत्यादि ।

वचनाभिघाताः=वाग्वाणप्रहाराः कर्णगताः=कर्णमार्गप्रविष्टा, समापतन्तः संघीभूय हृदयामिमुखमायान्त एव दौर्मनस्यं=मनोमालिन्यं जनयन्ति=उत्पादयन्ति प्राणिनामितिशेषः । यस्तु जितेन्द्रियः=वशीकृतेन्द्रियगणः परमाग्रशूराः=अद्वितीय-वीरः धर्म इति कृत्वा=‘क्षमाकरणं मम साधोर्धर्मः’ इति मत्वा तान्=वचनाभिघातान् सहते=क्षमते, तादृशवचनाभिघातेन न ग्लायतीत्यर्थः स पूज्यो=जगति माननीयो भवति । वचनवाणाभिघातमहने तस्य न किंचिदर्थलिप्सादिकं हेतुः किन्तु शिशूनां जननीव सहनशीलतैव साधोः सकलश्रेयसां साधनमिति मत्या मुनिर्माननीयो भवतीति भावः ।

‘परमगगनरे’—इत्यनेनान्तरङ्गरिपुत्रिजयगीळ एव शूरप्रवरो नान्यः, मोक्ष-साम्राज्याधिकारित्वादिति सूचितम् ।

‘समावयંતા’ इत्यादि । ये दुर्वचनरूपी પ્રહાર, કાનો મેં પ્રવિષ્ટ હોકર જ્યોહી હૃદય કી ઓર આંતે હૈં, ત્યોહી મનમેં દુષ્ટ વિચારો કો ઉત્પન્ન કર દેલે હૈં । કિંતુ જો સાધુ જિતેન્દ્રિય હોતા હૈ અદ્વિતીય શૂરવીર હોતા હૈ તથા ક્ષમા કરના અપના ધર્મ સમજતા હૈ, એસે વચન સુનકર સ્વેદ નહીં કરતા, વહી સંસારમેં પૂજનીય હોતા હૈ ।

ભાવ યહ હૈ કિ વચનવાણો કા સહન કરને મેં મુનિકો કિસી પ્રકાર કી લિપ્સા નહીં હૈ, જૈસે માતા હી શિશુકા કલ્યાણ કરતી હૈ उसी प्रकार क्षमा ही साधुके सब प्रकार के कल्याण का कारण है” ऐसे समझ कर जो क्षमा करना है वही मुनि पूजनीय होता है ।

‘સમાવયંતા’ इत्यादि—ये दुर्वचन-प्रहार वचनो रूपी प्रहार, कानमा प्रवेशीने समुद्दिता यधने हृदयानी तन्त्र आवे छे, ते वचनो मनमा दुष्ट विचारो उत्पन्न करे छे परन्तु ये साधु जितेन्द्रिय होय छे, अद्वितीय शूरवीर होय छे. तथा क्षमा करवी ते पोतानो धर्म समझे छे, ते ओवा वचनो साधणीने ओह करता नथी, ते संसारमा पूजनीय थाय छे

ભાવ એ છે કે :-વાગ્વાણ (વચનરૂપી વાણ) સહન કરવામા મુનિને કોઈ પ્રકારની ઇચ્છા (લિપ્સા) નથી ‘જેવી રીતે માતાજી પોતાના બાળકનું કલ્યાણ કરે છે, તે પ્રમાણે ક્ષમા જ સાધુનું સર્વ પ્રકારે કલ્યાણ કરે છે’ એવું સમજીને જે ક્ષમા કરે છે તેજ મુનિ પૂજનીય થાય છે

‘જિહ્દિયે’-ઇત્યનેન વાગ્વિપમપિ મુધાકારેણ પરિણમયિતું મુનેઃ શક્તિર્વ્યજ્યતે ॥૮॥

મૂલમ્-અવન્નવાયં ચ પરમ્મુહસ્સ, પચ્ચવસ્વઓ પડિઁનીઁ ઇં ચં મ્હાસં ।

ઓહારણિ અપ્પિઅંકારણિ ચં મ્હાસં નં મ્હાસિજ્જ સય્થાં સં પુજ્જી ॥૯॥

છાયા-અવર્ણવાદં ચ પરાદ્મુખસ્ય પ્રત્યક્ષતઃ પ્રત્યનીકાં ચ ભાષામ્ ।

અવધારણામપ્રિયકારિણીં ચ ભાષાં ન ભાષેત સદા સ પૂજ્યઃ ॥૧॥

ટીકા-‘અવન્નવાયં’ ઇત્યાદિ ।

યઃ સાધુઃ પરાદ્મુખસ્ય=અનભિમુગ્ધરય પરોક્ષસ્થિતસ્યેત્યર્થઃ, પ્રત્યક્ષતઃ=સમક્ષસ્થિતસ્ય ચ અવર્ણવાદમ્=અપ્રગંસારાંસનં નિન્દાવચનમિત્યર્થઃ યથા-‘સ દુઃ-શીલઃ’ ઇત્યાદિ, ચ=પુનઃ પ્રત્યનીકામ્=અપકારિણીં ભાષાં યથા-‘દણ્ડનીયોઽયં મમ શત્રુ’ રિત્યાદિ ન ભાષેત=ન વદેત્, તથા અવધારણીં=નિશ્ચયવોધિકાં યથા ‘શ્વસ્ત્રવાવશ્યં ગન્તાસ્મી’ ત્યાદિ, અપ્રિયકારિણીં=દુઃસ્વોત્પાદિકાં યથા ‘મ્રિયતાં

‘પરમગમ્મુરે’ હસ પદસે પ્રગટ ક્રિયા હૈ કિ જો અન્તરંગ રિપુઓં પર વિજય પ્રાપ્ત કરતા હૈ વહી વીરવર હો સકતા હૈ, ક્યોંકિ, વહી મોક્ષસામ્રાજ્ય કા અધિકારી હોતા હૈ અન્ય નહીં । ‘જિહ્દિયે’-પદસે યહ પ્રગટ હોતા હૈ કિ વિષ કો સમાન કહુક વચનોકો મ્હી સાધુ, સુધા (અમૃત) કો સદૃશ મધુર કર લેતા હૈ ॥૮॥

‘અવન્નવાયં ચ’ ઇત્યાદિ । જો સાધુ, પરોક્ષમેં યા પ્રત્યક્ષમેં કિસીકી નિન્દા નહીં કરતા અર્થાત્ કિસીકો દુરાચારી આદિ અપ-શબ્દ નહીં કહતા, તથા અન્ય કા અપકાર કરને વાલી ભાષા નહીં બોલતા, જૈસે કિ-“યહ દણ્ડનીય હૈ” ઇત્યાદિ, તથા “કલ વહાં અવશ્ય જાઝંગા” ઇત્યાદિ પ્રકાર કી નિશ્ચયકારી ભાષા નહીં બોલતા,

‘પરમગમ્મુરે’ આ પદથી એ જાણાવવામા આવ્યું છે કે :-જે અન્તરંગ શત્રુઓ પર વિજય પ્રાપ્ત કરે છે તેજ વીર પુરુષોમાં શ્રેષ્ઠ થઈ શકે છે કેમકે તેજ મોક્ષ રૂપી સામ્રાજ્યના અધિકારી થાય છે અન્ય નહિ ‘જિહ્દિયે’ પદની એ પ્રગટ થાય છે કે :-જેર જેવા કડવા વચનો પણ સાધુ, અમૃત સમાન મીઠા કરી લે છે (૮)

‘અવન્નવાયં ચ’ ઇત્યાદિ-જે સાધુ, પરોક્ષમા અથવા પ્રત્યક્ષમા કોઈની નિન્દા કરતા નથી અર્થાત્ કોઈને દુરાચારી આદિ અપશબ્દ કહેતા નથી તથા અન્યનો અપકાર કરનારી ભાષા બોલતા નથી જેમકે “આ દંડ યોગ્ય છે” ઇત્યાદિ, તથા “હું કાલે ત્યા અવશ્ય જઈશ” ઇત્યાદિ પ્રકારની નિશ્ચયકારી ભાષા બોલતા નથી તથા તારો

તત્ર પુત્રઃ' इत्यादिकां भाषां सदा न भाषेत स पूज्यो भवति । निरवद्यभाषा-
भाषणतत्पर एव जगन्माननीयो भवतीति भावः ॥९॥

मूलम्-अलोलुपं अकुहं अमाई, अपिशुणे यावि" अदीणविच्छी ।

નો ભાવં નોવિ^{૧૧} યં ભાવિ^{૧૨}અપ્પા, અકો^{૧૩}તુહલ્લે^{૧૪} યં સય્યાં સ^{૧૬}

પુજ્જો^{૧૭} ॥૧૦॥

छाया-अलोलुपः अकुहकः अमायी, अपिशुनः चापि अदीनवृत्तिः ।

નો ભાવયેત્ નાપિ ચ ભાવિતાત્મા, અકોતુહલશ્ચ સદા સ પૂજ્યઃ ॥૧૦॥

टीका-‘अलोलुप’ इत्यादि ।

अलोलुपः=मरसाहारादौ लोभशून्यः, अकुहकः=इन्द्रजालादिक्रियाविवर्जितः,
अमायी=निष्कपटः, अपिशुनः=विद्वेषोत्पादकवृत्तिनिवेदनरहितः, अपिच अदीन-
वृत्तिः=भिक्षाद्यलाभेऽपि दैन्यभावशून्यः, यः साधुः नो भावयेत्=अन्यद्वारा स्व-
प्रशंसां न कारयेत्, अपिच भावितान्मा=भावितः=प्रशंसितः आत्मा येन स
तथाविधः=आत्मश्लाघी न भवेत्, च=पुनः अकोतुहलः=नटनाटकादिदर्शनोत्क-
ण्ठारहितो भवेत् स पूज्यो भवति ।

તથા “તેરા વેટા મર જાય” इत्यादि दुःखजनक भाषा नहीं बोलता
वह पूजनीय होता है ।

તાત્પર્ય યહ હૈ કિ નિરવદ્ય ભાષા બોલને ચાલા હી સંસાર મેં
પૂજનીય હોતા હૈ ॥૯॥

‘अलोलुप’ इत्यादि । सरस आहार आदि में लोलुपता न
करनेवाला, इन्द्रजाल आदि क्रियाओं का त्यागी, निष्कपट, जुगली
न खानेवाला अर्थात् इधर की बात उधर भिडाकर किल्ली को
क्लेश न पहुंचाने वाला और भिक्षाका लाभ न होने पर भी दीनता
न धारण करने वाला होता है, दूसरो से अपनी प्रशंसा नहीं

પુત્ર મરી જશે” આવી દુ.ખ ઉત્પન્ન કરાવનારી ભાષા બોલતા નથી તે જ પૂજનીય થાય
છે તાત્પર્ય એ છે કેઃ-નિરવદ્ય ભાષા બોલવાવાળા જ સંસારમાં પૂજનીય થાય છે (૯)

‘अलोलुप’ इत्यादि-सरस आहार आदिमा लोलुपता नहि करवावाणा इन्द्रजाल
आदि क्रियाओंना त्यागी, निष्कपट, यादी नहि जानारा, अर्थात् ऐकनी बात भीजने
अवणी समझवी ऐकन क्लेश नहि पहुँचायावाणा अने भिक्षानो लाभ न भणे
तो पण दीनता नहि धारण करवावाणा होय छे भीज पासो पोतानी प्रशंसा करावता

‘અલોલુપ્’ इत्यनेन रसनेन्द्रियविजेतृत्वम् , ‘अकुहए’ इत्यनेन अवञ्च-
कत्वम् , “अमाई” इत्यनेन स्फटिकमणिविमलमानसत्वम् , “अपिसुणे” इत्य-
नेन समदर्शित्वम् , “अदीणवित्ती” इत्यनेन यथालामसंतोषित्वं, प्रवचनमहि-
मवेत्तृत्वं च ‘अकोउहल्ले’ इत्यनेन च कर्मनाटकचिन्तनेन लौकिकनाटकदर्शनो-
त्कण्ठाविरसत्वं चावेदितम् ॥१०॥

मूलम्--‘गुणेहिं’ साहूँ अंगुणेहिंऽसाहूँ, गिह्माहि साहूँगुणं ‘सुंचऽसाहूँ ।

विआणिआ अंप्यगमंप्यणं, ‘जो रागदोसेहिं’ समो स पुंजो ॥११॥

છાયા-ગુણૈઃ સાધુઃ અગુણૈઃ અસાધુઃ, ગૃહાણ સાધુગુણાન્ મુશ્ચ અસાધૂન્ ,

વિજ્ઞાય આત્માનમાત્મના, યો રાગદ્વેષયોઃ સમઃ સ પૂજ્યઃ ॥૧૧॥

ટીકા-‘ગુણેહિ’ इत्यादि ।

गुणैः=विनयादिभिः सप्तविंशत्यनगारगुणैश्च साधुर्भवति, अगुणैरविनया-
दिभिरसाधुः=साधुत्वरहितो भवति, अतो हे शिष्य ! साधुगुणान्=विनयादीन् ,

कराता, स्वयं अपनी प्रशंसा नहीं करता, तथा नाटक आदि खेल
देखने की उत्कण्ठा नहीं रखता वह पूजनीय होता है ।

“अलोलुप” पदसे रसना-इन्द्रिय का विजय, ‘अकुहए’ पदसे
धूर्तता-ठगार्ई नहीं करना, ‘अमाई’ पदसे स्फटिक के सामान अन्तः-
करण की स्वच्छता, ‘अपिसुणे’ पदसे समता, ‘अदीणवित्ती’ पदसे
संतोष और प्रवचन की महिमा का ज्ञान, ‘अकोउहल्ले’ पदसे कर्म
रूपी नाटक का विचार करके लौकिक नाटक देखने की इच्छा का
परित्याग सूचित किया है ॥१०॥

‘गुणेहिं’ इत्यादि । विनय आदि सदगुणो से साधु होता हैं

નથી તેમજ પોતે પણ પોતાની પ્રશંસા કરતા નથી; તથા નાટક વગેરે ખેલ જોવાની
ઉત્કંઠા રાખતા નથી તે પૂજનીય થાય છે

‘અલોલુપ્’ પદથી રસના ઇન્દ્રિયનો વિજય ‘અકુહए’ પદથી ધૂર્તતા ઠગાર્ઈ
નહી કરવી તે અમાઈ પદથી સ્ફટિકના પ્રમાણે અન્તઃકરણની સ્વચ્છતા ‘અપિસુણે’
પદથી સમતા, ‘અદીણવિત્તી’ પદથી સંતોષ અને પ્રવચનના મહિમાનું જ્ઞાન
‘અકોઉહલ્લે’ પદથી કર્મરૂપી નાટકનો વિચાર કરીને લૌકિક નાટક જોવાની ઇચ્છાનો
પરિત્યાગ સૂચવ્યો છે (૧૦)

‘ગુણેહિં’ इत्यादि-विनय आदि सदगुणोंથી साधु થવાય છે, અને અવિનય

गृहाण, असाधून्=असाधुगुणान् असाधुत्वकारकान् अविनयादीन्, मुञ्च=परित्यज । यद्वा-“गुणैः साधुः, अगुणैः साधुः गृहाण साधो ! गुणान् मुञ्च साधो !” इति च्छाया । तत्र-गुणैः=विनयादिभिः साधुर्भवति, अगुणैः=शब्दादिकामगुणवर्जनैश्च साधुर्भवति, अतः हे साधो ! गुणान्=विनयादीन् गृहाण, तथा हे साधो ! मुञ्च च शब्दादिकामगुणानिति भावः । इत्येवं तीर्थकरादीनामुपदेशेन आत्मना=स्वयम् आत्मानं विनयादिगुणयुक्तं विज्ञाय=विधाय, यः साधुः-रागद्वेषयोः समः=रागद्वेषसाधनममवधने रागद्वेषराहित्येन निर्विकारस्तिष्ठेत् स पूज्यो भवति । गुर्वादिविनयेनैव रागद्वेषविजयो जायते, तद्विजयेन च पूजनीयतेति भावः ॥ ११ ॥

और अविनय आदि दुर्गुणों से असाधु (साधुपनसे रहित) हो जाता है, इसलिए हे शिष्य ! विनय आदि गुणों को ग्रहण करो और असाधु बनाने वाले अविनय आदि दुर्गुणों को दूर करो । अथवा विनयादि गुणों के ग्रहण से और शब्दादि कामगुणों के वर्जन से साधु कहलाता है, इसलिए हे साधु ! विनयादि गुणों को ग्रहण करो और शब्दादि कामगुणों का त्याग करो । तीर्थकर और गणधर भगवान् का ऐसा उपदेश सुनकर जो साधु, अपने को विनय आदि गुणों से संपन्न बना लेता है और रागद्वेष के कारण उपस्थित रहने पर भी समताभाव रखता है वही संसार में पूजनीय होता है । आशय यह है कि गुरु आदि का विनय करने से ही रागद्वेष पर विजय प्राप्त होता है ॥११॥

आदि दुर्गुणोत्थी असाधु (साधुपणुत्थी रहित) यथं ज्ञाय छे ओ माटे छे शिष्य ! विनय आदि गुणोने ग्रहणु करे, अने असाधु भनाववा वाणा अविनय आदि दुर्गुणोने त्याग करे अथवा विनयादी गुणोना ग्रहणुथी अने शब्दादि काम गुणोना वर्जनथी साधु छेवाय छे माटे छे मुनि । तमे विनयादि ग्रहणु करे अने कामादि गुणोने भूके । तीर्थ'कर अने गणधर भगवाने ओवे उपदेश साधुने जे साधु पोताने विनय आदि गुणोत्थी संपन्न भनावी ले छे अने राग-द्वेष थवानु कोछे कारण उलु थायते । यणु समता लाव गये छे ते संसारमा पूजनीय थाय छे आशय ओ छे के:-गुरु आदिने विनय करवाथी राग-द्वेष पर विजय प्राप्त करी शक्य छे (११)

મૂલ્મ-તેહેવ ડંહરં ચ^૩ મહલ્લકં વાં, ઈત્થી પુમં પર્વડયં ગિહિં^૧ વાં ।

નો^{૧૧} હીલંણ નોવિ^{૧૩} યં^{૧૪} સિંસડજ્ઞા, થંભં^{૧૬} ચ કોહં^{૧૮} ચ ચંણં^{૧૯}
સં પુજ્જો^{૨૦} ॥૧૨॥

છાયા-તથૈવ ડહરં ચ મહલ્લકં વા, સ્ત્રિયં પુમાંસં પ્રવ્રજિતં ગૃહિણં વા,
નો હીલયતિ નાપિ ચ સિંસયતિ, સ્તમ્ભં ચ ક્રોધં ચ ત્યજતિ, સ પૂજ્યઃ । ૧૨।
ટીકા-‘તહેવ’ ઇત્યાદિ ।

તથૈવ=પૂર્વોક્તપ્રકારેણ, ડહરં=વાલં, મહલ્લકં=વૃદ્ધં વા, ‘મહલ્લકં’ ઇતિ
દેશી શબ્દઃ, સ્ત્રિયં, પુમાંસં, પ્રવ્રજિતં=સંયતં, ગૃહિણમ્=અસંયતમ્ વા ન હીલયતિ=
નાવમાનયતિ, ન સિંસયતિ=ન કોપયતિ સાક્ષેપવાદાદિના, સ્તમ્ભમ્=અભિમાનં,
ક્રોધં ચ ત્યજતિ=ન કરોતિ સ પૂજ્યઃ=પૂજનીયો ભવતિ ॥૧૨॥

મૂલ્મ-જે^૧ માંણિયા સયયં માંણયંતિ, જંતેણ કંઠં વં નિવેસંયંતિ ।

તે^૨ માંણંણ માંણંરિહે તંવસ્સી, જિંદિંદિં^૩ સચ્ચંરણ સ પુજ્જો^૪ ॥૧૩॥

છાયા-યે માનિતાઃ સતતં માનયંતિ, યત્નેન કન્યામિવ નિવેશયન્તિ ।

તાન માનયતિ માનાર્હાન તપસ્વી, જિતેન્દ્રિયઃ સત્યરતઃ સ પૂજ્યઃ । ૧૩।

ટીકા-‘જે માણિયા’ ઇત્યાદિ ।

યે આચાર્યાદયઃ અભ્યુત્થાનામિવાદનાદિનાઽન્તેવાસિના માનિતાઃ=સત્કૃતાઃ
સન્તઃ સતત=નિરન્તરમ્ અન્તેવાસિનં માનયન્તિ=સત્કુર્વંતે સદ્ગુણશિક્ષયા વર્દયન્તી-

‘તહેવ’ ઇત્યાદિ । ઇસી પ્રકાર જો સાધુ છોટા, વડા, સ્ત્રી,
પુરુષ, સંયત, અસંયત, इनमें से किसी से किसी की भी अवहेलना
(तिरस्कार) नहीं करता, कीसी को क्रोधित नहीं करता, अहंकार
और क्रोध का त्याग करता है वह पूजनीय होता है ॥१२॥

‘જે માણિયા’ ઇત્યાદિ । શિષ્ય, જિન આચાર્ય આદિ વડો,
કા વિનય સત્કાર કરતા હૈ, વે આચાર્યૌદિક, શિષ્ય કો ભી

‘તહેવ’ ઇત્યાદિ જે સાધુ નાના-મોટા, સ્ત્રી, પુરુષ સંયત, અસંયત, એ
સર્વ પૈકી કોઈની પણ અવહેલના-તિરસ્કાર કરતા નથી, કોઈને ક્રોધિત કરતા નથી,
અહંકાર અને ક્રોધનો ત્યાગ કરે છે તે પૂજનીય હોય છે. (૧૨)

જે ‘માણિયા’ ઇત્યાદિ- શિષ્ય, જે આચાર્ય આદિ મોટાનો વિનય-સત્કાર
કરે છે, તે આચાર્ય આદિ, શિષ્યનું સન્માન કરે છે અર્થાત્-તેને સદ્ગુણોનું શિક્ષણ

ત્યર્થઃ । તન્ના માતાપિતરૌ કન્યામિત્ર તં શિષ્યં ગુરવઃ યત્નેન=પ્રયત્નેન નિવેશયન્તિ= આચાર્યાદિપદે સ્થાપયન્તિ । યથા માતાપિતરૌ કન્યાં વયસા ગુણૈશ્ચ સંવર્ધ્યં વિવિધ- વસનાભરણધનયાનાદિમિઃ સહ પ્રગસ્તસન્નિ મુકુતશીલે યોગ્યમર્ત્તરિ સ્થાપયતઃ, તથૈવ ગુરવોઽપિ વયસાં મૂલોત્તરગુણૈશ્ચ સંવર્ધ્યં લજ્જાવસનક્ષમાર્જવવિનયસંતોષાદિ મૂષ્ણગણેન જ્ઞાનાદિરત્નૈશ્ચ માનયિત્વાઽઽચાર્યપદે સ્થાપયન્તિ । તાન્ માનાર્હાન્ પૂજનીયાચાર્યાદીન્ યઃ શિષ્ય તપસ્વી=તપશ્ચર્યારતઃ જિતેન્દ્રિયો=વશીકૃતેન્દ્રિય- ગણઃ, સત્યરતઃ=સત્યમહાવ્રતપાલનપરાયણઃ માનયતિ=આચાર્યપદલાભેઽપિ પૂર્વ- વદભ્યુત્થાનાભિવાદનાદિના પર્યાયજ્યેષ્ઠાન્ પૂજયતિ સ પૂજ્યો=જગત્સંમાનનીયો ભવતિ ॥ ૧૩ ॥

મૂલ્મ-તૈસિં^૧ ગુરૂં^૨ ગુણસાગરે^૩ ગં સોચ્ચા^૪ મેહા^૫ વિ સુભા^૬ સિયા^૭ ઇં ।

ચરે^{૧૧} મુળી પંચર^{૧૨} ણ તિગુ^{૧૩} ત્તો, ચડક્રસા^{૧૪} યાવગ^{૧૫} ણ સં પુજ્જો^{૧૬} ॥૧૪॥

સંમાનિત કરતે હૈં-અર્થાત્ ઉસે સદગુણોં કી શિક્ષા દેકર ઉન્નત બનાતે હૈં । જૈસે માતા પિતા કન્યાકો ગુણોસે ઓર અવસ્થાસે વઢાકર વસ્ત્ર અલંકાર સવારી આદિ કે સાથ ધર્મપરાયણ પ્રશંસનીય ઘરમેં યોગ્ય પતિકે સાથ સ્થાપિત કર દેતે હૈં વૈસે હી ગુરુ ભી, વય ઓર મૂલોત્તર ગુણો સે વઢાકર લજ્જારૂપી વસ્ત્ર સે તથા ક્ષમા, આર્જવ, વિનય, સંતોષ આદિ મૂષ્ણો સે, જ્ઞાન આદિ રત્નો સે સન્માનિત કરકે આચર્યપદ પર પ્રતિષ્ઠિત કર દેતે હૈં । જો તપસ્વી, જિતેન્દ્રિય તથા સત્યપાલક શિષ્ય, પૂજ્ય આચાર્ય ઓર અપને સે વડો કા સન્માન કરતા હૈ, વહી પૂજનીય હોતા હૈ ॥૧૩॥

આપીને ઉન્નત-ઉચ્ચ બનાવે છે જેવી રીતે માતા-પિતા પોતાની પુત્રીઓને (કન્યાઓને) ગુણ અને વયમાં વધારીને મોટા થતા વસ્ત્ર ઘરેણા અને વાહન સાથે ધર્મપરાયણ વખાણવા લાયક ઘરમા યોગ્ય પતિને સોપે છે તેવીજ રીતે ગુરુ પણ, વય અને મૂલોત્તર ગુણથી વધારીને લજ્જારૂપી વસ્ત્ર તથા ક્ષમા, આર્જવ, વિનય, સંતોષ, આદિ ઘરેણાથી, જ્ઞાનઆદિ રત્નોથી સન્માન કરીને આચાર્ય પદ પર પ્રતિષ્ઠિત કરે છે. જે તપસ્વી, જિતેન્દ્રિય, તથા સત્યપાલક શિષ્ય, પૂજ્ય આચાર્ય અને પોતાથી દીક્ષામાં મોટાનું સન્માન કરે છે—તેજ પૂજનીય થાય છે (૧૩)

छाया-तेषां गुरुणां गुणसागराणां श्रुत्वा मेधावी मुभापितानि ।

चरेन्मुनिः पञ्चरतः त्रिगुप्तः चतुष्कपायापगतः स पूज्यः ॥१४॥

टीका-‘तेसिं’ इत्यादि ।

यः मेधावि=विशिष्टबुद्धिशाली मुनिः=साधुः तेषां=प्राक्प्रतिपादितानां गुणसागराणां, गुरुणाम्=आचार्याणां रत्नाधिकानां वा, मुभापितानि=धर्मोपदेश-वाक्यानि, श्रुत्वा=निगम्य, पञ्चरतः=पञ्चमहाव्रतपालनपरः, त्रिगुप्तः=मनोगुप्ति-वाग्गुप्तिकायगुप्तियुक्तः, चतुष्कपायापगतः=क्रोधादिरहितः सन्, चरेत्=विचरेत् स पूज्यो भवति । ‘गुणसागराणं’ इति विशेषणपदेन तदीयमुभापिते सकल-सद्गुणप्रकाशकत्वमिति, तदुपदेशश्रवणमात्मकल्याणकारकमिति च सूचितम् । ‘मेधावि’ इत्यनेन ‘धारणाशक्तिसंपन्न एव उपदेशश्रवणसाफल्यं श्रूते’ इत्यावेदितम् ‘मुणी’ इतिपदेन गुर्वाज्ञाप्रमाणत्वं, ‘पंचरण’-इत्यनेन सावद्यक्रियाभीरुत्वं, ‘तिगुप्तो’ इतिपदेन आत्मनो विशुद्धाध्यवसायत्वं, ‘चउक्कसायावगए’ इतिपदेन च आस्रवनिरोधित्वं ध्वनितम् ॥१४॥

‘तेसिं’ इत्यादि । जो साधु, उन-गुणों के समुद्र आचार्य तथा रत्नाधिक के धर्मोपदेश वाक्य सुन कर पञ्चमहाव्रत के पालन में सावधान, मन वचन और काय, इन तीन गुप्तियों का आराधक, तथा क्रोध आदि चारों कषायों से रहित होता है वह पूजनीय होता है ।

“गुणसागराणं”—इस विशेषण से प्रगट किया है कि उनका उपदेश, समस्त सद्गुणों का प्रकाशक तथा आत्मा के लिए परम कल्याण कारी है । “मुणी”—पदसे गुरु की आज्ञाका मानना; “पंचरण” पदसे सावद्यक्रिया से भय रखना “तिगुप्तो” पदसे आत्माका विशुद्ध अध्यवसाय, और “चउक्कसायावगए” पदसे आस्रवका निरोध प्रगट किया है ॥१४॥

‘तेसिं’ इत्यादि—ये साधु ते गुणोंना समुद्र आचार्य तथा रत्नाधिकना धर्मोपदेशवाणां वाक्यो सालणीने पाथ महाव्रतानु पालन करवाभां सावधान. मन, वचन अने काय आ त्रणु गुप्तियोंना आराधक तथा क्रोध आदि चार कषायोथी रहित होय छे ते पूजनीय थाय छे. ‘गुणसागराणं’ आ विशेषणुथी ओ प्रगट करवाभा आओ छे के तेमनो उपदेश समस्त सद्गुणोंना प्रकाशक, तथा आत्माने परम कल्याणकारी छे, ‘मुणी’ पदथी गुरुनी आज्ञानु पालन, ‘पंचरण’ पदथी सावद्य क्रियाथी लय राख्यो ‘तिगुप्तो’ पदथी आत्मानो विशुद्ध अध्यवसाय अने ‘चउक्कसायावगए’ पदथी आस्रवनो निरोध प्रगट कर्यो छे (१४)

ઉદ્દેશાર્થમુપસંહરન્નાહ-‘ગુરુમિહ’ इत्यादि ।

भूलम्-गुरुं मिहं संययं पंडित्यरिय सुणी, जिणमयनिउणे अभिगमकुसले
धुणिंय रयसंलं पुरेकडं, भासुरमउलं गइं गय॥१५॥ “त्तिवेमि” १६ ॥

छाया-गुरुम् इह सततं परिचर्य मुनि; जिनमतनिपुणोऽभिगमकुशलः ।

विधूय रजोमलं पुराकृतं भास्वरामतुलां गतिं गतः । १५ ॥ इति ब्रवीमि ॥

टीકા-મુનિ = વિનયવાન સાધુ; , ઇહ = ઝોકે, ગુરુમ્ = આચાર્ય રત્નાધિકં
વા સતતં પરિચર્ય = વિનયાદિના નિરન્તરં સંસેવ્ય, જિનમતનિપુણઃ = નિર્ગ્રન્થપ્રવ-
ચનતત્ત્વાભિજ્ઞઃ, ગુરુપરિચર્યેવ શાસ્ત્રરહસ્યવિજ્ઞાનમૂલમિતિ ભાવઃ, તથા અભિગમ-
કુશલઃ = પ્રાપ્તુણિકસાધુપાદસેવાપ્રવીણઃ સન્ પુરાકૃતં = પૂર્વભવોપાર્જિતં, રજોમલં =
જ્ઞાનાવરણીયાદ્યવિધં કર્મ, વિધૂય = ક્ષયં નીત્વા, અતુલામ્ = અનુપમાં, ભાસ્વરાં =
દેદીપ્યમાનામ્ અનન્તજ્ઞાનાદિતેજઃપુન્નરૂપત્વાત્, ગતિં = સિદ્ધિં, ગતઃ = પ્રાપ્તો ભવતિ ।
“અભિગમકુસલે”-इत्यनेन उत्कृष्टविनयित्वं सूचितम् । इति ब्रवीमीति पूर्ववत् । १५ ॥
॥ इति विनयसमाधिनामनवमाध्ययने तृतीयोद्देशः समाप्तः ॥ ९-३ ॥

उपसंहार करते हुए कहते हैं-‘गुरुमिह’ इत्यादि । मुनि, गुरु (आचार्य) तथा रत्नाधिक को सतत सेवा करके निर्ग्रन्थ प्रवचन का रहस्य समझकर अतिथिरूप से आयेहुए साधुओं की परिचर्या (सेवा) में प्रवीण होता हुआ पूर्व भव में उपार्जित ज्ञानावरण आदि आठ कर्मों का क्षय करके अनुपम, प्रकाशमान, अर्थात् अनन्त केवल ज्ञानरूपी तेज से दीप्त सिद्धगति को प्राप्त करता है । “अभिगम-कुसले” पदसे उत्कृष्ट विनय सूचित किया है ॥१५॥

શ્રી સુધર્મા સ્વામી જમ્બૂ સ્વામી સે કહતે હૈં-હે જમ્બૂ ! ભગ-
વાન્ મહાવીરને જૈસા કહા હૈ વૈસા હી મૈને તુમસે કહા હૈ ॥

इति विनयसमाधि-नामक नववां अध्ययन का तीसरा

उद्देशक समाप्त ॥ ९-३ ॥

ઉપસહાર કરતા કહે છે ,—‘ગુરુમિહ’- इत्यादि-मुनि, गुरु-आचार्य तथा
रत्नाधिकनी सतत सेवा करीने निर्ग्रन्थ प्रवचननु रहस्य समझने अतिथिरूपी आवेला
साधुओंनीपरिचर्या-सेवाમાં प्रवीण થઇને પૂર્વભવમાં ઉપાર્જિત જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ
કર્મોની ક્ષય કરીને અનુપમ પ્રકાશમાન અર્થાત્ અનન્ત કેવલજ્ઞાન રૂપી તેજથી પ્રકાશિત
સિદ્ધગતિને પ્રાપ્ત કરે છે ‘અભિગમકુસલે’ પદથી ઉત્કૃષ્ટ વિનય સૂચિત કર્યો છે. (૧૫)
સુધર્મા સ્વામી જમ્બૂ સ્વામીને કહે છે-હે જમ્બૂ ! ભગવાન મહાવીરે જે પ્રમાણે
કહ્યું છે તેવી રીતે મે તમને કહ્યું છે

इति विनय समाधि नामक नवमा अध्ययनने। त्रींजे उद्देशक समाप्त थये।

અર્થ ચતુર્થોદ્દેશઃ ।

અથ ચતુર્થોદ્દેશે વિશેષરૂપેણ વિનયમુપદર્શયન્નાહ—‘સુયંમે’ इत्यादि ।

મૂલ્ય-સુયં મે આઉસં તેણં ભગવયા ઈવમવચ્ચાયાં इह खलु
થેરેહિં ભગવંતેહિં ચત્તારિ વિણયસમાહિટ્ટાણા પન્નત્તા । કયંરે
खलु ते थेरेहिं भगवन्तेहिं चत्तारि विणयसमाहित्तुत्ताणा पन्नत्ता ।
इमे खलु ते थेरेहिं भगवन्तेहि चत्तारि विणयसमाहित्तुर्णा
પન્નત્તા । તંજંહા—વિણયસમાહી, સુઅસમાહી, તવસમાહી,
આચારસમાહી ॥ ૧ ॥

છાયા—શ્રુતં મયા આયુષ્મન્ । તેન ભગવતા એવમાख्याતમ્ । इह खलु
સ્થવિરૈર્ભગવદ્વિશ્વત્વારિ વિનયસમાધિસ્થાનાનિ પ્રજ્ઞપ્તાનિ । કતમાનિ खलु तानि
સ્થવિરૈર્ભગવદ્વિશ્વન્વારિ વિનયસમાધિસ્થાનાનિ પ્રજ્ઞપ્તાનિ ? । इमानि खलु तानि
સ્થવિરૈર્ભગવદ્વિશ્વત્વારિ વિનયસમાધિસ્થાનાનિ પ્રજ્ઞપ્તાનિ । तद् यथा—विनय-
समाधिः, श्रुतसमाधिः, तपःसमाधिः, आचारसमाधिः ॥१॥

ટીકા—હે આયુષ્મન્ જમ્બૂઃ ! તેન=લોકત્રયપ્રસિદ્ધેન, ભગવતા=વર્દ્ધ-
માનસ્વામિનાઽન્તિપ્રતીર્થકરેણ, એવં=વક્ષ્યમાણરીત્યા, આખ્યાતં=કથિતં તન્મયા
શ્રુતમ્ इह=પ્રવચને, खलु=નિશ્ચયેન, ભગવદ્વિ=ચતુર્જ્ઞાનચતુર્દશપૂર્વરૂપૈશ્વર્યાદિ-
ગુણયુક્તૈ સ્થવિરૈ' ચત્વારિ વિનયસમાધિસ્થાનાનિ પ્રજ્ઞપ્તાનિ=નિરૂપિતાનિ,

। चौथा उद्देश ।

ચૌથે ઉદ્દેશકમેં વિનય ક્રા વિશેષ સ્વરૂપ કહતે હૈં—‘સુયં મે’ इत्यादि ।

સુધર્માસ્વામી જમ્બૂ સ્વામી સે કહતે હૈં । આયુષ્મન્ ! जम्बू !
उन तीनलोकप्रसिद्ध अंतिम तीर्थकर भगवान् वर्द्धमान स्वामीने ऐसा
कहा है, वह मैंने सुना है । इस प्रवचन में परमऐश्वर्यवान् गुण-गण
गरिष्ठ स्थविर भगवानने विनयसमाधि के चार स्थान निरूपण किये

चौथा उद्देशः

‘સુયં મે’ इत्यादि—સુધર્મા સ્વામી જમ્બૂ સ્વામીને કહે છે-હે આયુષ્મન્ !
ત્રણ લોકમા પ્રસિદ્ધ અંતિમ તીર્થકર ભગવાન્ વર્દ્ધમાન સ્વામીએ આ પ્રમાણે કહ્યું
છે મે ભગવાન પાસે જે સાંભળ્યું છે એ પ્રવચનમા પરમઐશ્વર્યવાન્ ગુણ-ગણ-
ગરિષ્ઠ સ્થાવર ભગવાને-વિનયસમાધિના ચાર સ્થાન નિરૂપણ કરેલા છે અર્થાત્

અર્થ ભાવ—ભગવત્ સકાગાદ્ વિનયસમાધિસ્થાનાનિ યથા મયા શ્રુતાનિ તથૈવા-
પરતીર્થહ્લુરેભ્ય શ્રુત્વા તત્તદ્ગણધરા અપિ ચત્વારિ વિનયસમાધિસ્થાનાનિ તત્ત-
ચ્છાસને પ્રણીતવન્ત ઇતિ । શિષ્યઃ પૃચ્છતિ—કતરાણિ સ્વલુ તાનીતિ ?

આચાર્યઃ સમાધત્તે—ઇમાનિ સ્વલુ તાનીતિ, તદ્ યથા—

વિનયસમાધિરિતિ, વિનયતિ = નાશયતિ ચતુર્ગતિપરિભ્રમણહેતુજ્ઞાના-
વરણીયાદ્યવિધં કર્ણ ય સવિનય = ગુર્વારાધનાલક્ષણ. અભ્યુત્થાનાભિવાદન-
તન્મનોડનુકૂલપ્રવૃત્તિતદાજ્ઞાપુરસ્મરાહારવિહારાદિસકલકૃત્યાચરણલક્ષણ ઇત્યર્થ,

હૈં, અર્થાત્ ભગવાન્ કે બતાયે હુણ ચાર વિનયસમાધિકે સ્થાન જૈસે
લુને થે વૈસે હી ગણધર ભગવાન્ ને નિરૂપણ કિયે હૈં ।

શિષ્ય—હે ભદ્રન્ત ! સ્થવિર ભગવાન્ દ્વારા નિરૂપિત વિનય-
સમાધિ કે ચાર સ્થાન કૌન-કૌન હૈં ?

આચાર્ય—હે શિષ્ય ! સ્થવિર ભગવાન્ દ્વારા નિરૂપિત વિનય
સમાધિ કે ચાર સ્થાન યે હૈં—(૧) વિનયસમાધિ, (૨) શ્રુતસમાધિ,
(૩) તપસમાધિ, (૪) આચારસમાધિ ।

‘વિણણ’ ઇત્યાદિ । (૧) ચતુર્ગતિ મેં પરિભ્રમણ કરાને વાલે
જ્ઞાનાવરણીય આઠ કર્મોં કા જિસસે નાશ હોતા હૈ, ઉસે વિનય
કહતે હૈં; ગુરુ કી આરાધના કરના—અર્થાત્ ઉનકે સન્મુખ આતે હી
સ્વહા હો જાના, અભિવાદન (વન્દના) કરના, ઉનકે મનકે અનુકૂલ
પ્રવૃત્તિ કરના ઓર ઉનકી આજ્ઞા કે અનુસાર આહાર વિહાર આદિ

ભગવાનના યતાવેલા વિનયસમાધિના ચાર સ્થાન જેવી રીતે સાભળ્યા છે તેવીજ
રીતે ગણધર ભગવાને નિરૂપણ કર્યા છે

શિષ્ય—હે ભદ્રન્ત ! સ્થવિર ભગવાન દ્વારા નિરૂપિત વિનયસમાધિના ચાર
સ્થાન કોણ-કોણ છે ?

આચાર્ય—હે શિષ્ય ! સ્થવિર ભગવાન દ્વારા નિરૂપિત વિનયસમાધિના ચાર
સ્થાન આ પ્રમાણે છે. (૧) વિનયસમાધિ, (૨) શ્રુતસમાધિ, (૩) તપસમાધિ, (૪)
આચારસમાધિ

‘વિણણ’ ઇત્યાદિ—(૧) ચાર ગતિમા પરિભ્રમણ કરાવનાર જ્ઞાનાવરણી આદિ
આઠ કર્મોંના જેના વડે નાશ થાય છે તેને વિનય કહે છે શુરની આરાધના કરવી
અર્થાત્—સામેથી શુરને આવડતા જેઠને ઉભા થઈ જવું, વદના કરવી, તેમના મનને
અનુકૂલ પ્રવૃત્તિ કરવી અને તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે-આહાર, વિહાર આદિ તમામ કાર્યો

समाधि=चित्तस्वास्थ्यं, सुखमित्यर्थः, चित्तैकाग्रता वा, विनये, विनयाद् वा समाधिर्विनयसमाधिरिति विग्रहः, विनयजनितानन्दविशेष इत्यर्थः १।

श्रुतसमाधिरिति-श्रूयते यत्तत् श्रुतं, भव्यहिताय भगवतोपदिष्टं गणधरैः श्रवणविषयीकृतम् आचाराद्यङ्गोपाङ्गादिलक्षणम्, श्रुते श्रुताद्वा समाधिः श्रुत-समाधिरिति विग्रहः, श्रुतजनिताऽऽनन्दविशेष इत्यर्थः २।

तपःसमाधिरिति-तपति=दहति भस्मीकरोति अष्टविधं कर्मेति तपः, तपे-रौणादिकोऽमुप्रत्ययः तच्चोदयोर्द्यादिद्वादशविधात्मकम्, तपसि तपसो वा समाधिः तपःसमाधिरिति विग्रहः, तपोजनितानन्दविशेष इत्यर्थः ३।

आचारसमाधिरिति-चरणं चारः, आ=मर्यादया चारः=प्रवृत्तिः-आचारः=

समस्त कार्य करना विनयका लक्षण है। चित की समता या एकाग्रता को समाधि कहते हैं। विनय से चित्त की समाधि (विनय से या विनय में होने वाले आनन्द) को विनयसमाधि कहते हैं।

(२) भव्य जीवों के हित के लिए भगवान् तीर्थंकर द्वारा उपदेश किये हुए और गणधर महाराजा द्वारा सुने हुए आचाराङ्ग-आदि अङ्ग उपाङ्ग श्रुत है। श्रुतसे या श्रुत में होने वाली समाधि को श्रुतसमाधि कहते हैं।

(३) जो आठ कर्मों को भस्म करे सो तप है, उसके अनशन आदि बारह भेद हैं। तपसे या तपमें होने वाली समाधि को तपसमाधि कहते हैं।

(४) शास्त्रों मर्यादा के अनुसार किये जाने वाले अनुष्ठान (कार्य)

કરવાં તે વિનયનું લક્ષણ છે. ચિત્તની સમતા અથવા એકાગ્રતાને સમાધિ કહે છે. વિનયથી ચિત્તની સમાધિ (વિનયથી અથવા વિનયમાં જે આનંદ થાય છે તે આનંદ) ને વિનયસમાધિ કહે છે

(૨) ભવ્ય જીવોના હિત માટે ભગવાન તીર્થંકર દ્વારા ઉપદેશ કરાવેલા અને ગણધર મહારાજ દ્વારા સાંભળેલાં આચારાંગ આદિ અંગ ઉપાંગ તે શ્રુત છે. શ્રુતથી અથવા શ્રુતમાં થવા વાળી સમાધિને શ્રુતસમાધિ કહે છે

(૩) જે આઠ કર્મોને ભસ્મ કરે તે તપ છે તેના અનશન આદિ બાર ભેદ છે તપથી અથવા તપમાં થવાવાળી સમાધિને તપસમાધિ કહે છે

(૪) શાસ્ત્રોની મર્યાદા પ્રમાણે કરવામાં આવતું જે અનુષ્ઠાનકાર્ય તેને આચાર

શાસ્ત્રમર્યાદાયા આવર્જનેન-અભિમુખીકરણેન-મોક્ષાર્થાનુષ્ઠાનમ્ , શાસ્ત્રોક્તવિધિ-
નૈવ સમસ્તક્રિયાકારણમ્ इत्यर्थः, આચારે આચારાદ્ વા સમાધિઃ=આચાર
સમાધિઃ, આચારજનિતાનન્દવિશેષ इत्यर्थः ૪ । સૂ. ૧॥

વિનયાદીનાં ફલમાહ-‘વિણ્ણ’ इत्यादि ।

મૂલમ્-વિણ્ણ સુણ્ણ ય તંવે, આચારે નિચ્ચં^{૧૦} પંડિયાં ।

અભિરમયંતિ અર્પમાણં, જે ભવંતિ જિહંદિયાં ॥૧॥

છાયા-વિનયે શ્રુતે ચ તપસિ, આચારે નિત્યં પણ્ડિતાઃ ।

અભિરમયંતિ આત્માનં, યે ભવન્તિ જિતેન્દ્રિયાઃ ॥૧॥

ટીકા-યે સાધવો જિતેન્દ્રિયાઃ=વશીકૃતેન્દ્રિયગણાઃ પણ્ડિતાઃ=સદસદ્ધિ-
વેકજ્ઞાનસફલીકૃતજીવના ભવન્તિ તે વિનયે=ગુર્વારાધનાલક્ષણે, શ્રુતે=તીર્થકર-
ગણધરમાપિતે ગાસ્ત્રે, તપસિ=ઝનોદર્યાદિદ્વાદશવિધે, ચ=પુનઃ, આચારે=શાસ્ત્ર-
મર્યાદાનુલ્લઙ્ઘનપૂર્વકાદારવિહારાદિકરણલક્ષણે, નિત્યં=નિરન્તરમ્ , આત્માનં=સ્વ-
કીયં પરકીયં વા, અભિરમયન્તિ વિનયાદ્યનુષ્ઠાનેન પ્રસાદયન્તીત્યર્થઃ ।

‘જિહંદિયા’-इत्यनेन વિનયાદ્યનુષ્ઠાનેऽનુદ્વિગ્ના એવ તત્સાધયિતુ શન્ક્રુવ-
ન્તીતિ મુચિતમ્ , ‘પંડિયા’ इत्यनेन પાપમીરુત્વમાવેદિતમ્ ॥૧॥

કો આચાર કહતે હૈ આચાર સે યા આચાર મેં હોને વાલી સમાધિ
કો આચારસમાધિ કહતે હૈ ॥સૂ. ૧॥

વિનયાદિ કા ફલ કહતે હૈ-‘વિણ્ણ’ इत्यादि ।

જો સાધુ જિતેન્દ્રિય-इन्द्रियों કો વશમેં કરને વાલે હોતે હૈ,
પણ્ડિત-जिन्होंने सदसद्विवेक ज्ञान से अपने जीवन को सफल
કર લિયા હૈ વે વિનય, શ્રુત, તપ ઓર આચાર મેં સ્વ-પર કો નીરન્તર
લગાયા કરતે હૈ અર્થાત્ વિનય આદી કા આચરણ કરકે સ્વ પર કો
સુખી વનાતે હૈ ।

કહે છે આચારથી અથવા આચારમા થવાવાળી સમાધિને આચારસમાધિ
કહે છે (સૂ. ૧)

‘વિણ્ણ’ इत्यादि-જે સાધુ ઇન્દ્રિયોને વશ કરવાવાળા છે તે વિનય, શ્રુત
તપ અને આચારમા સ્વ-પરને નિરન્તર લગાડ્યા કરે છે અર્થાત્ વિનય-આત્મિ
અસાચણ કરીને સ્વ-પરને સુખી બનાવે છે એટલા માટે તે પણ્ડિત એટલે સત અને
અસતના વિવેકી છે, અને તે પોતાના મનુષ્ય ભવને સફલ કરે છે

વિનયસમાધિર્ભેદાનુપદર્શયન્ પ્રથમં ભેદમાહ—‘ચતુર્વિહા’ इत्यादि ।
 મૂલમ્--ચતુર્વિહા ચલુ વિનયસમાધી હર્વઈ તંજહા—અણુસાંસિજંતો
 સુસ્સૂસંઈ ૧,

સમ્મં પડિવજ્જઈ, ૨, વેયંમારાહઈ, ૩ ન ચં ભવંઈ અત્તસંપગ્ગહિણં, ૪
 ચંઉત્થં પંયં ભવંઈ । ભવંઈયં ઇત્થં સિલોગો” ॥ સૂ. ૨॥

છાયા-ચતુર્વિધઃ ચલુ વિનયસમાધિર્ભવતિ, તદ્યથા—અનુશાસ્યમાનઃ
 શુશ્રૂષતે ૧, સમ્યક્ પ્રતિપદ્યતે ૨, વેદમારાધયતિ ૩, ન ચ ભવતિ આત્મ-
 સંપ્રગૃહીતઃ ૪, ચતુર્થ પદં ભવતિ, ભવતિ ચ અત્ર શ્લોકઃ ॥૪૦ ૨॥

ટીકા-ચત્વારિ વિનયસમાધિસ્થાનાનિ પૂર્વ પ્રતિપાદિતાનિ, તત્ર પ્રથમં
 વિનયસમાધિનામકં સ્થાનં ચતુર્વિધમ્ । તત્ત્વ ક્રમેણ દર્શયતિ—“તદ્યથા-(૧)
 અનુશાસ્યમાનઃ શુશ્રૂષતે ઇતિ, ગુરુના યસ્મિન્ કસ્મિંશ્ચિત્ કાર્યે મૃદુકર્કશવચ-
 નાદિનાઽઽદિશ્યમાનઃસંસ્તદ્વચનં સાદરં શ્રોતુમિચ્છતીત્યર્થઃ ।

“જીઈંદિયા” પદસે યહ સૂચિત કિયા હૈ કિ જો વિનય આદિ
 કે આચરણમેં ચિન્ન નહીં હોતે વેહી ઉસકા પાલન કર સકતે હૈં ।
 “પંડિયા” પદસે પાપભીરુતા પ્રગટ કી હૈ ॥૧॥

વિનયસમાધિ કે ચાર સ્થાનો મેં વિનયસમાધિ કે ભેદ
 દિસાતે હૈં—“ચતુર્વિહા” इत्यादि ।

વિનયસમાધિ ચાર પ્રકાર કી હૈ । વહ ઇસ પ્રકાર— (૧) ગુરુ,
 કિસી મી કાર્ય કે લિખ કોમલ યા કર્કશ વાક્યો સે આદેશ દેવેં
 તો ઉનકે વચનોં કો આદર કે સાથ સુનને કિ ઇચ્છા કરના ।

‘જિંદિયા’ પદથી એ સૂચિત કરવામા આવ્યુ છે કે :- જે વિનય આદિ
 આચરણમા બિન્ન થતા નથી તે જ એનુ પાલન કરી શકે છે.

‘પંડિયા’ પદથી પાપભીરુતા પ્રગટ કરી છે (૧)

વિનય સમાધિના ચાર સ્થાનોમાં પ્રથમ વિનયસમાધિના ભેદ બતાવે છે.

“ચતુર્વિહા” इत्यादि

વિનય સમાધિ ચાર પ્રકારની છે તે આ પ્રમાણે છે (૧) કોઈપણ કાર્ય
 માટે ગુરુ મીઠા શબ્દો અથવા તો કટુ-અપ્રિય શબ્દોથી કઈ પણ આજ્ઞા કરે તો
 તેમની આજ્ઞાના વચનોને આદરપૂર્વક સાબળવાની ઇચ્છા કરવી, (૨) ગુરુ મહારાજ

દ્વિતીયં વિનયસમાધિં દર્શયતિ-(૨) સમ્યક્ પ્રતિપદ્યતે इति, ગુરુણા
 યથાઽઽદિષ્ટો ભવતિ તથૈવ કર્તુમનુમન્યતે-इत्यर्थः । તૃતીયં પ્રદર્શયતિ-(૩) વેદ
 મારાધયતીતિ, વેત્યસ્માદ્-હેયોપાદેયપદાર્થમિતિ વેદઃ=શ્રુતજ્ઞાનમ્ તમારાધયતિ,
 પ્રવચનવિહિતક્રિયાનુષ્ઠાનેન શ્રુતજ્ઞાનં સફલયતીત્યર્થઃ । ચતુર્થમાહ-(૪)-ન ચ
 ભવતિ આત્મસંપ્રગૃહીતઃ-આત્મૈવ સમ્યક્ પ્રકર્ષેણ ગૃહીતો યેન સ તથોક્તઃ,
 ‘અહમેવોત્કૃષ્ટોઽસ્મિ, વિનીતોઽસ્મિ, इत्यादिभावैरात्मश्लाघी न भवति, ચતુર્થ
 પદં ભવતિ=इदमेव चतुर्थ पदं विनयसमाधिस्थानं भवतीत्यर्थः । ચ=પુનઃ, અત્ર
 શ્લોકઃ-‘પેહેઈ’ इत्यादिचतुश्चरणात्मकः पद्यविशेषो भवति=अस्तीत्यर्थः॥મૂ. ૨॥
 શ્લોકમાહ-‘પેહેઈ’ इत्यादि ।

મૂલમ્-પેહેઈ હિયાંણુસાસણં, સુસ્સૂસંઈ તં ચં પુણો અહિંદંણ ।

નં ચં માળમંણ મંજઈ, વિણયસંમાહિ આંચઅટ્ટિણ ॥૨॥

છાયા-પ્રેક્ષતે હિતાનુશાસનં શુશ્રૂષતે તચ્ચ પુનઃ અધિતિષ્ઠતિ ।

ન ચ માનમદેન માદ્યાતિ વિનયસમાધૌ આત્માર્થિકઃ ॥૨॥

ટીકા-વિનયસમાધૌ=વિનયસમાધિવિષયે વિનયસમાધિમધિકૃત્યેત્યર્થઃ
 આત્માર્થિકઃ=આત્મકલ્યાણાભિલાષુકઃ યદ્વા-‘આચતાર્થી’ इति छाया, मोक्षार्थी

(૨) ગુરુમહારાજ જૈસી આજ્ઞા દેવેં વૈસા હી કાર્ય પ્રસન્નતાપૂર્વક કરના ।

(૩) હિતાહિત કા વેદ (જ્ઞાન) કરાનેવાલે શ્રુતજ્ઞાન કી આરાધના
 કરના, અર્થાત્ શાસ્ત્રવિહિત આચરણ કરકે શ્રુતજ્ઞાન કો સફલ
 કરના । (૪) “મેં હી ઉત્કૃષ્ટ હું વિનીત હું” इस प्रकार की आत्म-
 પ્રશંસા ન કરના, યહી વિનયસમાધિકા ચૌથા સ્થાન (ભેદ) હોતા
 હૈ । इसी विषयमें “पेहेइ” इत्यादि श्लोक है ॥ સૂ. ॥૨॥

વહ શ્લોક इस प्रकार है- ‘पेहेइ’ इत्यादि ।

વિનયસમાધિદ્વારા જો આત્મકલ્યાણ કા અભિલાષી હૈ વહ

જેવી આજ્ઞા કરે તેવુંજ કાર્ય, પ્રસન્નતાપૂર્વક કરવું (૩) હિત-અહિતનું જ્ઞાન કરાવનારા
 શ્રુતજ્ઞાનની આરાધના કરવી, અર્થાત્ શાસ્ત્રવિહિત આચરણ કરીને શ્રુતજ્ઞાનને સફલ
 કરવું. (૪) હુંજ ઉત્કૃષ્ટ છું, વિનીત છું, એ પ્રમાણે પોતાની આત્મશ્લાઘા-પ્રશંસા
 કરવી નહિ, એ વિનય સમાધિનો એથો ભેદ છે. તે વિષયમાં “પેહેઈ” इत्यादि
 ગાથા છે (સૂ. ૨)

તે ગાથા આ પ્રકારે છે— ‘પેહેઈ’ इत्यादि

આત્માર્થી અથવા મોક્ષાર્થી મુનિ, આચાર્ય ઉપાધ્યાય આદિ પાસેથી બંને

સાધુઃ, હિતાનુશાસનમ્=ઉભયલોકોપકારકોપદેશવચનં શશ્રૂષતે=શ્રોતુમિચ્છતિ, એતેન પ્રથમો વિનયસમાધિર્દર્શિતઃ, ચ=પુનઃ, તત્=શ્રવણગોચરીકૃતં હિતાનુશાનં પ્રેક્ષતે=ધાતૂનામનેકાર્યત્વાત્ સમ્યક્ પ્રતિપદ્યતે, इदं ગુરુપદિષ્ટં સમીચીનમિતિ કૃત્ના, ગુરુણા યથા યથાSSદિષ્ટમ્નથા તથા કર્તુમુદ્યમતે इत्यર્થઃ, અનેન દ્વિતીયો વિનયસમાધિર્દર્શિતઃ, પુનઃ અધિતિષ્ઠતિ=ગુરુપદિષ્ટં યથાવિધિ સમાચરતિ, એતેન તૃતીયો વિનયસમાધિરુક્તઃ । અથ ચતુર્થમાહ-વિનયસમાધિં પ્રાપ્ય તત્કૃતેન માન-મદેન=અહંકારાત્મકેન મદેન ચ 'અહમસ્મિ મહાવિનયી'ત્યભિમાનેનેત્યર્થઃ ન મા-દ્યતિ=ન ચિત્તસમુદ્ગતિં કુરુતે ॥૨॥

અથ દ્વિતીયં શ્રુતસમાધિં દર્શયતિ-‘ચત્વિઙ્ઘા સ્વલુ સુયસમાહી’ इत्यादि ।
મૂલમ્-ચત્વિઙ્ઘા સ્વલુ સુયસમાહી ભવઈ, તંજહા-સુયં^૧ મે^૨ ભવિ-
સ્સઈત્તિ અજ્ઞાઈઅવ્વં ભવઈ । ઇગગ્ગચિત્તો ભવિસ્સામિત્તિ
અજ્ઞાઈઅવ્વયં ભવઈ અપ્પાણં ઠાવઈસ્સામિત્તિ અજ્ઞાઈ-
અવ્વયં ભવઈ । ઠિઓ પરં ઠાવઈસ્સામિત્તિ અજ્ઞાઈઅવ્વયં
ભવઈ ચત્થં પયં ભવઈ । ભવઈ અં इत्थं સિલોગો^૩ ॥સૂ૦૩॥

છાયા-ચતુર્વિધઃ સ્વલુ શ્રુતસમાધિર્ભવતિ, તદ્યથા-(૧) શ્રુતં ભવિષ્ય-
તીતિ અધ્યેતવ્યં ભવતિ । (૨) એકાગ્રચિત્તો ભવિષ્યામીતિ અધ્યેતવ્યં ભવતિ ।

મુનિ, આચાર્ય ઉપાધ્યાય આદિ સે ઉભય લોકમેં ઉપકારી ઉપદેશ
કી ઇચ્છા કરતા હૈ । ઇસસે વિનયસમાધિ કા પહલા ભેદ પ્રદર્શિત
કિયા । ‘ગુરુકા ઉપદેશ શુદ્ધ હૃદય સે ગ્રહણ કરતા હૈ અર્થાત્
કાર્યરૂપમેં પરિણત કરને કે લિયે ઉદ્યત હોતા હૈ’ ઇસસે દૂસરા ભેદ
દિશ્વાયા હૈ । ગુરુકે ઉપદેશ કા વિધિપૂર્વક આચરણ કરતા હૈ’-
ઇસસે તૈસરા ભેદ વતાયા હૈ । ઓર ‘વિનયસમાધિપ્રાપ્ત અહંકાર
નહીં કરતા’ ઇસસે ચૌથા ભેદ પ્રગટ કિયા હૈ ॥૨॥

લોકમા ઉપકારી, ઉપદેશની ઇચ્છા કરે છે, એ વડે વિનય સમાધિને પ્રથમ ભેદ પ્રદર્શિત
કર્યો છે એટલે કે શુરુને ઉપદેશ શુદ્ધ હૃદયથી ગ્રહણ કરે છે અર્થાત્ કાર્યરૂપમાં
પરિણત કરવા યોગ્ય સમજે છે એ વાક્યથી બીજો ભેદ બતાવ્યો છે શુરુને ઉપદેશ,
તેનું વિધિપૂર્વક અચરણ કરે છે એ ત્રીજો ભેદ બતાવ્યો છે અને વિનયસમાધિ
પ્રાપ્ત કરીને અહંકાર કરતા નથી એ સાક્યથી ચોથો ભેદ પ્રગટ કર્યો છે. (૨)

(૩) આત્માનં સ્થાપયિષ્યામીતિ અધ્યેતવ્યં ભવતિ । (૪) સ્થિતઃ પરં સ્થાપયિ-
ષ્યામીતિ અધ્યેતવ્યં ભવતિ—ચતુર્થં પદં ભવતિ । ભવતિ ચાત્ર શ્લોકઃ ॥મૂ० ૩॥

ટીકા—શ્રુતસમાધિઃ=ચતુર્વિધવિનયસમાધિસ્થાનાનાન્તર્ગતો દ્વિતીયો વિન-
યસમાધિઃ સ્વલુ=નિશ્ચયેન ચતુર્વિધઃ=ચતુષ્પ્રકારો ભવતિ=અસ્તીત્યર્થઃ, તદ્વથા—
શ્રુતં મે ભવિષ્યતિ, આચારાદ્વાદિદ્વાદશાઙ્ગ શ્રુતં, તન્મમ ભવિષ્યતિ પ્રાપ્તં ભવિ-
ષ્યતિ, इति हेतोः અધ્યેતવ્યં=પઠિતવ્યમ્ અભ્યસનીયં ભવતિ=અસ્તીત્યર્થઃ । અનેન—
પ્રથમઃ ચતસમાધિરુક્તઃ (૧) ॥ એકાગ્રચિત્તો ભવિષ્યામિ=સ્થિરચિત્તે ભવિષ્યામિ,
નતુ ત્રિક્ષિપ્તચિત્ત ઇતિ અધ્યેતવ્યં ભવતીતિ પૂર્વવત્, અનેન દ્વિતીયઃ શ્રુતસમાધિ-
રુક્તઃ (૨) ॥ આત્માનં સ્થાપયિષ્યામિ=અધ્યયનં કુર્વન્ વિજ્ઞાતશાસ્ત્રરહસ્યઃ સન્ સંયમ-
માર્ગે આત્માનં સ્થિરીકરિષ્યામિ, इति हेतोः અધ્યેતવ્યં ભવતીતિ પૂર્વવત્ । અનેન તૃતીયઃ
શ્રુતસમાધિરુક્તઃ (૩) અથ ચતુર્થમાહ—સ્થિતઃ=સંયમમાર્ગે દૃઢઃ સન્, પરમ્=
અન્યં સ્થાપયિષ્યામિ=સ્થિરીકરિષ્યામિ, इति हेतोः અધ્યેતવ્યં ભવતીતિ પૂર્વવત્ ।

अव दूसरी श्रुतसमाधि कहते हैं—‘चउव्विहा इत्यादि ।

વિનય સમાધિ કે ચાર ભેદોં મેં લે દૂસરી શ્રુતસમાધિ ચાર પ્રકાર કી હૈ— (૧) આચારાઙ્ગ આદિ શાસ્ત્ર મુજે પ્રાપ્ત હોંગે ઇસલિયે ઉનકા અધ્યયન કરના ચાહિયે । (૨) મૈં એકાગ્ર (સ્થિર) ચિત્તવાલા હોઝંગા, મેરા મન ઇધર ઉધર નહીં જાયગા, ઇસલિયે શાસ્ત્રો કા અભ્યાસ કરના ચાહિયે (૩) શાસ્ત્રોકા અધ્યયન કરકે ઉનકા રહસ્ય સમજકર આત્મા કો મોક્ષમાર્ગ મેં સ્થાપિત કરુંગા, ઇસલિયે શાસ્ત્રોં કા અભ્યાસ કરના ચાહિયે । (૪) મૈં સંયમ માર્ગ મેં સ્થિર રહ કર દૂસરોં કો ભી સ્થિર કરુંગા, ઇસલિયે અધ્યયન કરના ચાહિયે । યહ શ્રુતસમાધિ

હવે બીજી શ્રુતસમાધિ કહે છે—

‘ચઉવ્વીહા’ ઇત્યાદિ—વિનયસમાધિના ચાર ભેદોમા જે બીજી શ્રુતસમાધિ છે તે ચાર પ્રકારની છે (૧) આચારાઙ્ગ આદિ શાસ્ત્ર મને પ્રાપ્ત થશે, એટલા માટે તેનું અધ્યયન કરવું જોઈએ (૨) હું એકાગ્ર—સ્થિર ચિત્ત વાળો થઈશ, માફ મન જ્યા—ત્યા જશે નહિ, એ માટે શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ (૩) શાસ્ત્રોનું અધ્યયન કરી તેનું રહસ્ય સમજીને આત્માને મોક્ષ માર્ગમાં સ્થાપિત કરીશ, એ માટે શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ (૪) હું સંયમ માર્ગમાં સ્થિર રહીને બીજાને પણ સ્થિર કરીશ, એ માટે અધ્યયન કરવું જોઈએ. આ શ્રુતસમાધિનો એથો ભેદ છે આ વિષયમાં ગાથા છે. (સૂ ૩)

इदं चतुर्थं पदं श्रुतसमाधिस्थानं भवति=अस्तीत्यर्थः ४॥ भवति चात्र श्लोक इति= एतद्व्यनिगदितार्थविषये 'नाण' इत्यादि पद्यमप्यत्र विद्यते इत्यर्थः ॥सू० ३॥

श्लोकमाह—'नाण' इत्यादि ।

मूलम्--नाणमेगर्गचित्तो यं, ठिओ यं ठावँई परं^{११}॥

सुयाणि यं अहिजित्ता, रँओ सुयसमाहिणं ॥ ३ ॥

छाया-ज्ञानमेकाग्रचित्तश्च स्थितश्च स्थापयति परम् ।

श्रुतानि चाधीत्य, रतः श्रुतसमाधौ ॥३॥

टीका-यः श्रुतानि=आचाराङ्गादीनि अधीत्य=पठित्वा श्रुतसमाधौ श्रुत-ज्ञानजनितानन्दविशेषे रतो=निमग्नो भवति, तस्य ज्ञानं भवति (१) स च स्वयमेकाग्रचित्तः=स्थिरचित्तः (२) । तथा स्थितो=दृढव्रतश्च भवति (३) । परम् अन्यं श्रुतमार्गं स्थापयति=स्थिरीकरोति चेत्यर्थः (३) ॥३॥

तृतीयं तपःसमाधिमाह—'चउव्विहा खलु तवसमाही' इत्यादि ।

मूलम्--चउव्विहा खलु^२ तवसमाहि भवँइ, तंजँहा-नो^३ इहलोगट्ट-याणं तवमहिट्टिज्जा^४ । नो परलोगंट्टयाणं^५ तवमहिट्टिज्जा^६ । नो कित्तिवन्नसदसिलोगट्टयाणं^७ तवमहिट्टिज्जा^८ । नन्नत्थ निज्जरट्टयाणं^९ तवमहिट्टिज्जा^{१०}, चउत्थं पयं^{११} भवँइ । भवँइ यं इत्थं^{१२} सिलोगो ॥४॥ सू० ॥

का चौथा पद (भेद) होता है । इसी विषय में श्लोक है ॥ सू. ३॥ श्रुतसमाधि के विषय में श्लोक कहते हैं—'नाण' इत्यादि ।

(१) जो मुनि, आचाराङ्ग आदि शास्त्रोक्ता अध्ययन करके श्रुतसमाधि में लीन हो जाता है उसे सम्यग् ज्ञान की प्राप्ति होती है । (२) उसका मन एकाग्र (स्थिर) हो जाता है । (३) वह अपनी आत्मा को संयममार्ग में स्थिर करता है । (४) अन्य भव्य जीवों को धर्म मार्ग में स्थापित करता है ॥३॥

श्रुतसमाधि विषयनी गाथा—'नाणमेगर्गचित्तोय' इत्यादि—(१) जे मुनि आचाराङ्ग आदि शास्त्रोक्तु अध्ययन करीने श्रुतसमाधिमा लीन थछ ज्ञाय छे, तेने सम्यग्ज्ञान प्राप्ति थाय छे. (२) तेनुं मन एकग्र-स्थिर थछ ज्ञाय छे. (३) ते पोताना आत्माने संयम मार्गमा स्थिर करे छे (४) अने भीज्ज लव्य जिवेने धर्म मार्गमा स्थापित करे छे (३)

છાયા-ચતુર્વિધઃ સ્વલુ તપઃસમાધિર્ભવતિ । તદ્યથા-નેહ લોકાર્થતાયૈ તપોઽધિતિષ્ઠેત્ । પરલોકાર્થતાયૈ તપોઽધિતિષ્ઠેત્ । નો કીર્તિ-વર્ણ-શબ્દ-શ્લોકા-ર્થતાયૈ તપોઽધિતિષ્ઠેત્ । નાન્યત્ર નિર્જરાર્થતાયાઃ તપોઽધિતિષ્ઠેત્, ચતુર્થ પદં ભવતિ । ભવતિ ચાત્ર શ્લોકઃ ॥ સૂ૦ ૪ ॥

ટીકા-તપઃસમાધિઃ= વિનયસમાધેસ્તૃતીયો ભેદઃ સ્વલુ=નિશ્ચયેન ચતુર્વિધો ભવતીત્યન્વયઃ । તદ્યથા-‘નેહલોકાર્થતાયૈ’ इत्यादिषु सर्वत्र स्वार्थे तलू । इह लोकार्थतायै=लब्ध्यादिप्राप्त्यर्थं तपः=अनशनादिलक्षणं, नाधितिषेत्=न कुर्यात्, अनेन प्रथमस्तपःसमाधिरुक्तः । परलोकार्थतायै=भवान्तरे देवादिसुखप्राप्त्यर्थं तपो न कुर्यादिति द्वितीयस्तपःसमाधिः । कीर्तिः=‘अहो अयं पुण्यभागी’ -त्यादिसर्वव्यापिसाधुवादः, वर्णः=एकदिग्गव्यापिसाधुवादः, शब्दः=अर्धदिग्गव्यापि-साधुवादः, श्लोकः=तत्रैव गुणवर्णनम्, एवं च कीर्त्यादिकामनया तपो नाधि-तिषेत्=न कुर्यात्, इति तृतीयस्तप समाधिः । अथ चतुर्थमाह-‘नान्यत्रे’ त्यादि । निर्जरार्थताया अन्यत्र= निर्जरानिमित्तं मुक्त्वा अन्यनिमित्तमधिकृत्य तपो नाधिति-षेत्, इति चतुर्थ पदं भवति, इदं चतुर्थं स्थानं तपःसमाधेर्भवतीत्यर्थः । ‘भवति । चात्रे’-ति अत्रार्थे श्लोकः=‘विविहगुणे’-त्यादि पदं च भवति=अस्तीत्यर्थः ॥सू० ४॥

ત્રીસરી તપસમાધિ કહતે હૈં—‘ચતુર્વિધા’ इत्यादि ।

વિનયસમાધિ કા ત્રીસરા ભેદ તપસમાધિ હૈ । ઉસકે ચાર ભેદ હૈં—(૧) इहलोक सम्बन्धी लब्धि आदि की प्राप्ति की इच्छा से तप न करे । (२) परलोकमें स्वर्ग आदि के काम भोगों की वांछा से तप न करे । (३) ‘अहो ! यह बड़ा पुण्यात्मा है’ इस प्रकार सर्वत्र फैलने वाले यश को कीर्ति कहते हैं; एक दशामें फैले हुए यश को वर्ण कहते हैं; आधी दिशामें फैले हुए यश को शब्द कहते हैं । तथा जहां रहे वहीं प्रशंसा होने को श्लोक कहते हैं । इन सब

‘ચતુર્વિધા’ इत्यादि-विनयसमाधिने त्रीन्ने भेद तपसमाधि छे तेना आर भेद छे (१) आ लोक सम्बन्धी लब्धि वगेरे प्राप्तिनी इच्छाथी तप करे नहि (२) परलोकना स्वर्ग आदिना कामभोगोनी वाछना थी तप करे नहि (३) अहो ! आ भडान् पुण्यात्मा छे, आ प्रमाणे सर्वत्र फैलाई जवा वाणा यशने कीर्ति कहेछे, ओकज दिशामा फैलायेला यशने वर्ण कहे छे, अर्धी दिशामा फैलायेला यशने शब्द कहे छे, तथा जहां रहे छे त्याज थाय तेने श्लोक कहे छे, आ सुर्वनी आसिदापाथी तप करे

श्लोकमाह—‘विविहगुण’ इत्यादि ।

मुलम्-विविहगुणतपोरए, निच्चं भवइ निरासए निज्जरट्टिए ।

तवसा धुणइ पुराणपावगं, जुत्तो सया तवसमाहिए ।४।

छाया-विविधगुणतपोरतः, नित्यं भवति निराशकः निर्जरार्थिकः ।

तपसा धुनोति पुराणपापकं, युक्तः सदा तपःसमाधौ ॥४॥

टीका-तपःसमाधौ=तपःसमाधिविषये सदा=नित्यं युक्तः=मनोवाक्काययोगवा-
न साधुः विविधगुणतपोरतः=विविधाः=रत्नावल्यादिरूपा अनेकविधाः शास्त्रोक्ताः
गुणा यस्मिन् तद् विविधगुणं, तच्च तत्तप इति विविधगुणतपः, तस्मिन् रतः=
संलग्नो भवति न तु लब्ध्याद्यर्थं तपः करोतीति भावः १। नित्यं=सदा निराशकः=
पारत्रिकदेवादिसुखाशारहितो भवति । ‘भवति’ इत्यस्य देहलीदीपकन्यायेन
पूर्वम् अग्रे च सम्बन्धः २। निर्जरार्थिकः=कर्मनिर्जरार्थी भवति न तु कीर्तिवर्ण-
शब्दश्लोकार्थीति भावः ३, स तपसा=तपश्चर्यया पुराणपापकम्=अनेकभवोपार्जितं

की अभिलाषा से तप न करे । (४) केवल कर्मों की निर्जरा के अभिप्राय
के सिवाय अन्य निमित्त से तप नहीं करे । इसी विषय में श्लोक है ॥४॥
श्लोक कहते हैं—‘विविहगुण.’ इत्यादि ।

तपसमाधि में निरन्तर मन वचन काया के योग को लगाने
वाला मुनि लब्धि आदि की वांछ को छोड़कर रत्नावली आदि शास्त्रोक्त
अनेक गुण वाले तपमें तत्पर रहता है १। परलोक सम्बन्धी देवादि
सुखों की आशा नहीं रखता है २। कीर्ति वर्ण शब्द श्लोक-की आशा
को अर्थात् लोक में यश फैलाने की वांछा को त्यागकर केवल कर्मोंकी
निर्जरा चाहने वाला होता है ३। वह तपस्या से अनेक भवोपार्जित

नहीं (४) केवल कर्मोंकी निर्जरा करवाना अभिप्रायही न तप करे अन्य निमित्तही
करे नहीं. आ विषयमां गाथा छे (४)

विविह गुण’ इत्यादि-तपसमाधिमां मन वचन कायाना योगने लगाववाला
साधु लब्धि आदिनी वांछाने भूझीने रत्नावली आदि शास्त्रोक्त अनेक शुभुवाणा तपमां
लीन रहे छे (१) परलोक संलग्नी देवादि सुखोनी आशा करता नथी. (२) कीर्ति
वर्ण शब्द श्लोकनी आशाने अर्थात् लोकमां यश फैलाववानी छुछाने भूझी केवल
कर्मोंनी निर्जराकरे छे. (३) ते तपश्चर्याथी अनेक लवोनी पाप राशिने अपावे
(४) तात्पर्यं ओ छे के तपसमाधिमां सदा संलग्न, विषय तृष्णा रहित, कर्मनिर्जराना

पापपुञ्जं धुनोति=प्रक्षययति कर्मनिर्जरार्थमेव, तपः करोतीति भावः ४। तथा च तपःसमाधौ सदा युक्त एव विषयवितृष्णो निर्जरार्थी तपश्चरणेन पुरातनपापमपो-
हितुं प्रभवति, न तु कदाचित् कदाचित् कीर्त्यादिकामुकस्तपश्चरन्पीत्याशयः ॥४॥

अथाचारसमाधिं प्रदर्शयति—‘चउव्विहा खलु आयारं’ इत्यादि ।

मूलम्—चउव्विहा खलु आयारं समाही भवइ-तंजहा-नो^१ इहलोगंठु-
याए आयारमहिट्टिज्जा । नो^२ परलोगंठुयाए आयारंमहिट्टि-
ज्जा । नो^३ कित्तिवन्नंसदसिलोगठुयाए आयारमहिट्टिज्जा ।
नन्नत्थ आरहंतेहि हेउंहि आयारंमहिट्टिज्जा, चउत्थं
पयं^४ भवइ^५ । भवइ यं इत्थं सिलोगो ॥५॥

छाया—चतुर्विधः खलु आचारसमाधिर्भवति । तद्यथा—नेहलोकार्थमाचा-
रमधितिष्ठेत् । न परलोकार्थमाचारमधितिष्ठेत् । न कीर्तिवर्णं शब्दश्लोकार्थ-
माचारमधितिष्ठेत् । नान्यत्र आर्हतेभ्यो हेतुभ्यो आधारमधितिष्ठेत् चतुर्थं पदं
भवति । भवति चात्र श्लोकः ॥ ५ ॥

टीका—आचारसमाधिः=विनयसमाधिभेदचतुष्टयघटकश्चतुर्थः खलु चतु-
र्विधः=चतुष्प्रकारो भवति । तद्यथा—नेहलोकार्थमित्यादि, अयं प्रथमः । न पर-

पापराशिको खपाता है ४। तात्पर्य यह कि—तपसमाधि में निरन्तर
संलग्न विषयवितृष्णा रहित कर्मनिर्जराका अभिलाषी मुनि ही तपश्चर्या
से पुराने अनेक अवशों के पापों को खपाने में समर्थ होता है किन्तु
कभी कभी कीर्त्ति आदिकी इच्छा से तप करने वाला कर्मा को नहीं
खपा सकता ॥४॥

अब चौथी आचारसमाधि कहते हैं—‘चउव्विहा’ इत्यादि ।

विनयसमाधि का चौथा भेद आचारसमाधि है । उसके भी
चार भेद हैं—(१) इस लोक में कीर्त्ति आदि के लिए आचार का पालन

अभिलाषी मुनिज तप वडे अनेक लवेना पापोने अपाववामा समर्थ होय छे परन्तु
कोछ कोछ वर कीर्त्तिआदिनी छुछाथी तप करनार कर्मने नही अपावी शके (४)

हुवे योगी आचारसमाधि छोडे छे --‘चउव्विहा’ इत्यादि—

विनय समाधिने योगी लेह ते आचारसमाधि-छे अनं तेना पाणु आर लेह
छे (१) आ लोकनी कीर्त्ति भेजववानी आशाथी आचारनु पालन करे नहि, (२) परलोकना

लोकार्थमित्यादि, अयं द्वितीयः । न कीर्त्याद्यर्थमित्यादि, अयं तृतीयः । चतुर्थमा-
चारसमाधिमाह—आर्हतेभ्यः आर्हतसिद्धान्तानुधाविभ्यो हेतुभ्यः अन्यत्र=आर्हत
सिद्धान्तोक्तहेतून् मुक्त्वाऽन्यहेतुमाश्रित्येत्यर्थः, आचारं=क्रियाकलापं नाऽधितिष्ठेत्=
नाऽऽचरेत् जिनोक्ततत्त्वमभिमुखीकृत्यैव संयमं पालयेदिति भावः । इदमेव
चतुर्थं पदम्=आचारसमाधेस्तुरीयं स्थानं भवति=अस्तीत्यर्थः । अत्र आचारसमा
धिनिषेधे श्लोकः—‘जिणवयण’ इत्यादिरूपं पद्यं च भवति=अस्तीत्यर्थः ॥ ५ ॥
श्लोकमाह—‘जिणवयण’ इत्यादि ।

मूलम्—जिणवयणरए अतित्तिणे, पडिपुत्ताययमाययद्विए^१ ।

आचारसमाधिसंवृते, भवन्त्येवं दन्ते^२ भावसंधे^३ ॥५॥

छाया—जिनवचनरतः अतिन्तिणः, प्रतिपूर्णः आयतमायतार्थिकः

आचारसमाधिसंवृतः, भवति च दान्तो भावसन्धकः ॥५॥

टीका—आचारसमाधिसंवृतः=आचारे समाधिः आचारसमाधिः, तेन
संवृतः=आचारसमाधिना निरुद्धास्रवद्वारः साधुः जिनवचनरतः=प्रवचनतत्परः;
अतिन्तिणः=भिक्षाप्रभृतेरलाभेऽपि किञ्चिदप्यभाषी । यद्वा कटुवचनैः केनाऽपि
न करे । (२) परलोक के विषय सुखो की अभिलाषा से आचार
का पालन न करे । (३) कीर्ति आदि की कामना करके आचार का
पालन न करे । (४) आगम में प्रतिपादित निर्जरा के लिए ही
मूलोत्तर गुण रूप आचार का पालन करे । अन्य निमित्त से न करे ।
यही चौथा पद-आचारसमाधि का चौथा भेद है । इस विषय में
श्लोक है—‘जिणवयण’ इत्यादि ॥५॥

श्लोक कहते हैं—‘जिणवयणरए’ इत्यादि ।

आचारसमाधि के द्वारा आस्रव के द्वार को रोकने वाला साधु,
प्रवचन में लीन भिक्षा आदि का लाभ न होने पर भी तन तनाट

विषय सुषो भेजवानी अलिलापाथी आचारनु पालन करे नहि, (४) आगममा प्रति-
पादित प्रयोजन भाटे व मूलोत्तरगुणरूप आचारनु पालन करे भीण निमित्तथी करे
नहि आ बोधु यह ते आचारसमाधिने बोधा लेह छे आ विषयमा गाथा छे :-
‘जिणवयण’ इत्यादि [५]

‘जिण’ इत्यादि आचारसमाधि द्वारा आस्रव द्वारने रोकनारा साधु प्रवचनमा
लीन होय छे अने भिक्षा वगैरेना लाभ न भजे तो पणु बोधवाणो शब्द ओलता नथी

કથિતઃ સન્ વડવડ-શબ્દેન વદતિ સ તિન્તિણઃ, ન તિન્તિણોઽતિન્તિણઃ । તથા પ્રતિપૂર્ણઃ સૂત્રાદિના । આયનમાયતાર્થિક' = અત્યન્તં મોક્ષાભિલાષી । દાન્તો = જિતેન્દ્રિયઃ । ભાવસન્ધકો = ગુર્વાઘમિપ્રાયવર્તી' નિનયીત્યર્થ' ભવતિ = સંપદ્યતે આચારસમાધિ તત્પરાણામેતે ગુણાઃ સપદ્યન્તે ઇતિ શાવ । 'જિણવચણરણ' इत्यनेन वीतरागवचनव्यतिरिक्तस्वीकरणम् आत्महिताय न भवतीति गृहितम् । 'अतितिणे' - इतिपदेन गार्भ्भीर्यवच्च, जिनवचनाऽलघूत्वं च व्यञ्जितम् ।

‘પડિપુન્ન’-इत्यनेन सम्यग्ज्ञानक्रियावच्चम्, ‘आययद्विण’ इत्यनेन पौद्गलिकमुखानभिलाषित्वं, ‘दंते’-इत्यनेन इन्द्रियदमनाभावे आचारपालनाऽ-

શબ્દ ન કરને ચાલા, અથવા કિમી ને કટુક વાક્ય કહ મો દિયા હો તો પીછા કુછમી નહીં બોલને ચાલા, સૂત્રાદિ સે પરિપૂર્ણ ઓર વિનયી હોતા હૈ । તાત્પર્ય યહ કિ આચારસમાધિ મેં તત્પર મુનિ, અનેક ગુણ પ્રાપ્ત કર લેતા હૈ ।

“જિણવચણરણ” પદસે યહ પ્રગટ કિયા હૈ કિ-વીતરાગ કે સિવાય અન્ય કે વચનોં સે આત્મા કા કલ્યાણ નહીં હો સકતા “અતિતિણે” પદસે સમ્યગ્ જ્ઞાન ઓર સમ્યક્ ચારિત્ર “આયયદ્વિણ” પદસે વિના ઇન્દ્રિયોં કા દમન કિયે આચાર પાલને કા અસામર્થ્ય, ઓર “આવસંધણ” પદસે ગુરુકે અભિપ્રાય સે વિમુગ્ધ વ્યક્તિકા આત્મ-કલ્યાણ ન હોના પ્રગટ કિયા હૈ । પહેલે કહી હુઈ આચારસમાધિ, વિધિરૂપસે સમસ્ત અનર્થોં કા નિવારણ કરનેવાલી, તથા સર્વ મનોરથોં કા સાધને વાલી હૈ ઇસલિય માનનીય હોને કે કારણ ‘જિણવચણરણ’

અથવા કેઈએ કડવા વચનો કહ્યા હોય તે પણ કેઈવાર તેના પર શેષ નહિ કંવાવાળા સૂત્રોના જ્ઞાનથી પરિપૂર્ણ અને વિનયી હોય છે તાત્પર્ય એ છે કે :- આચાર-સમાધિમાં તત્પર મુનિ અનેક ગુણ પ્રાપ્ત કરી લીએ છે

‘જિણવચણરણ’ પદથી એ પ્રગટ કર્યું છે કે :-વીતરાગના વચનો વિના બીજાનાં વચનોથી આત્માનુ કલ્યાણ થઈ શકતું નથી ‘અતિતિણે’ પદથી સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્ર ‘આયયદ્વિણ’ પદથી ઇન્દ્રિયોના દમન વિના આચાર પાલનમાં અસમર્થતા અને ‘આવસંધણ’ પદથી ગુરુના અભિપ્રાયથી વિમુગ્ધ વ્યક્તિનું આત્મ-કલ્યાણ થતું નથી એ પ્રગટ કર્યું છે પ્રથમ કહેલી આચારસમાધિ, વિધિરૂપથી સમસ્ત અનર્થોનું નિવારણ કરવા વાળી, તથા સર્વ મનોરથોને સિદ્ધ કરવા વાળી, છે, એ માટે શ્રેષ્ઠ હોવાના કારણે ‘જિણવચણરણ’ પદથી પ્રથમ કહેવામાં આવી છે કેઈ પણ પ્રકારની

सामर्थ्यम्, 'भावसन्धे'—इत्यनेन च गुरुतात्पर्यप्रतिकूलस्यात्मकल्याणं न भवतीत्यावेदितम् । पूर्वप्रतिपादितश्चतुर्थ आचारसमाधिर्विधिरूपतया सर्वानर्थ-निवारकत्वेन सकलसमीहितसाधकत्वेन च-अभ्यर्हितत्वात् प्रथमं 'जिणवयणरण' इतिपदेन श्लोके प्रदर्शितः । अन्ये त्रयो भेदास्तु कामनानिवेधपराः 'अतित्तिणे' इत्यादिनाऽनेकपदेन पद्यगतेन प्रतिपादिताः, इति ध्येयम् ॥ ५ ॥
सर्वसमाधिफलं प्रदर्शयति—'अभिगम' इत्यादि ।

मूलम्—अभिगम चउरो समाहिओ, सुविसुद्धो सुसमाहिअप्पओ ।

विउलं हिअं सुहावहं पुणो, कुँवइ अँ सो पर्यं खेममप्पणो ॥६॥

छाया-अभिगम्य चतुरः समाधीन्, सुविशुद्धः सुसमाहितात्मा ।

विपुलं हितं सुखावहं पुनः, करोति च स पदं क्षेममात्मनः ॥६॥

टीका-सुविशुद्धः=मनसा वचनेन कायेन च परिपूतः सुसमाहितात्मा=सप्तदशप्रकारे संयमे स्थिरचित्तः स साधुः चतुरः समाधीन=विनयसमाधि-श्रुत-समाधि-तपःसमाध्याचारसमाधीन् अभिगम्य=विदित्वा आत्मनः=स्वस्य, वि-पुलं=महाफलजनकत्वान्महत् हितम्=आनन्ददायकं, पुनः सुखावहं=परमशर्मजनकं, क्षेमं=सकलकर्मविप्लवशून्यं पदं=स्थानं मोक्षरूपं करोति=साधयति ।

पदसे पहले कही गई है । किसी प्रकार का कामना के बिना किये जाने वाले तीन भेद 'अतित्तिणे' इत्यादि अनेक पदों द्वारा प्रतिपादित किये गये हैं ॥५॥

अब सब समाधियों का फल दिखाते हैं—'अभिगम' इत्यादि । मन वचन काय से शुद्ध सत्तरह प्रकार के संयम में मनको स्थिर रखनेवाला साधु, विनयसमाधि, श्रुतसमाधि, तपसमाधि और आचारसमाधि को जानकर महान् फल का जनक होने से नहान, हितकारी, सुखदायक, तथा सकल कर्मों से रहित मोक्षरूप पदको प्राप्त करता है अर्थात् अपनी आत्माको मुक्त बना लेता है । 'सुविसुद्धो' पदसे

कामना बिना करवाया आवता त्रयु लेह 'अतित्तिणे' इत्यादि अनेक पदों द्वारा प्रतिपादित करवाया आव्या छे [५]

इसे सर्व समाधियोंना क्षणने बतावे छे:- 'अभिगम' इत्यादि मन, वचन अने कायाथी शुद्ध सत्तर प्रकारना संयमसा मनने स्थिर राखवा वाणा साधु, विनय-समाधि श्रुतसमाधि, तपसमाधि, अने आचारसमाधिने जखणी महान् क्षणने उत्पन्न करनार होवाथी महाहितकारी, सुखदायक, तथा सकल कर्मोथी रहित मोक्षरूप पदने प्राप्त करे छे अर्थात् पोताना आत्माने मुक्त बनावे छे 'सुविसुद्धो' पदथी मुनिनी

‘સુવિમુદ્ધો’ इत्यनेन मुने रागद्वेषविनिर्मुक्तत्वं, ‘सुसमाहिअप्पओ’ इत्यनेन अखण्डितसमाधिमण्डितत्वं सूचितम् ।

‘विउलं’ इति विशेषणेन मोक्षस्याऽनन्तचतुष्टयत्वं, ‘हिय’—मित्यनेन मुमुक्षुणामभिलषणीयत्वं ‘सुहावहं’ इत्यनेन दुःखोच्छेदस्वरूपत्वम् । ‘खेमं’—इत्यनेन सकलोपाधिरहितत्वमावेदितम् ॥६॥

एतदेव स्पष्टीकरोति—‘जाइमरणाओ’ इत्यादि ।

सूलम्--जाइमरणाओ मुच्चंइ, ईत्थं च चइए^१ सव्वंसो ।

सिद्धे वा हव्वंइ सासए, देवै^२ वा अप्परए मंहिद्धिए ॥

त्तवेमि^३ ॥७॥

छाया-जातिमरणान्मुच्यते, इत्थंस्थं च त्यजति सर्वशः ।

सिद्धो वा भवति शाश्वतो देवो वा अल्परजा महर्धिकः । इतिब्रवीमि ॥७॥

टीका-असौ विनयसमाधिसमाराधकः साधुः, जातिमरणात्=जातिश्च मरणं चेति समाहारद्वन्द्वः तस्मात्=तथोक्तात् जन्मबन्धान्मृत्युबन्धाच्च मुच्यते=मुक्तो भवति । च=पुनः, इत्थंस्थं=इत्थम्=अनेन प्रकारचतुष्टयेन तिष्ठतीति इत्थंस्थं तत्, नरनारकादि-

मुनिकी रागद्वेषरहित वृत्ति, ‘सुसमाहि-अप्पओ’ से અખડ સમાધિ સૂચિત કી છે ‘વિઉલ’ વિશેષણ સે મોક્ષમેં અનન્તચતુષ્ટય, ‘હિઅં’ સે મોક્ષાર્થિઓંકી અભિલષણીયતા ‘સુહાવહં’ સે દુઃખોંકા સર્વથા નાશ, ‘ખેમ’ સે સકલ ઉપદ્રવોંસે રહિતતા પ્રગટ કી છે ॥૬॥

‘જાઈમરણાઈ’ इत्यादि । विनयसमाधि की आराधना करनेवाला साधु, जन्म और मरण के बन्धन से मुक्त होजाता है । नर, नारक आदि कर्मजन्य पर्यायोंको त्याग देता है और कर्मों के नाश पुनरा-

રાગ-દ્વેષ રહિત વૃત્તિ ‘સુસમાહિઅપ્પઓ’ પદથી અખડ સમાધિની સૂચના કરવામાં આવી છે ‘વિઉલ’ વિશેષણથી મોક્ષમા અનન્તચતુષ્ટય, ‘હિઅં’ પદથી મોક્ષાર્થિઓંનું અભિલાષાપણું, ‘સુહાવહં’ પદથી દુઃખોંનો સર્વથા નાશ ‘ખેમં’ પદથી સકલ ઉપદ્રવોંથી રહિતપણું પ્રગટ કર્યું છે [૬]

‘જાઈમરણાઈ’ इत्यादि विनयसमाधिनी आराधना કરવા વાળા સાધુ, જન્મ અને મરણના બન્ધથી મુક્ત થઈ જાય છે નર-નારકી આદિ કર્મજન્મ પર્યાયોને ત્યજી દે છે અને કર્મોનો નાશ કરી, પુનરાગમનરહિત મોક્ષને પ્રાપ્ત થઈ સિદ્ધ થઈ

નામવીજં વર્ણસંસ્થાનાદિ, સર્વગઃ=સર્વથા, ત્યજતિ=પૃથ્વતિ । ના=નિશ્ચયેન, શાશ્વતઃ=
પુનરાગમનવર્જિતઃ, સિદ્ધો ભવતિ, સકલકર્મપ્રક્રિયાદિતિ ભાવઃ । વા અથવા અવશિષ્ટે
સતિ કર્મણિ, અલ્પરજા=અવશિષ્ટાલ્પકર્મમલ સન્ મૃત્વા મહર્લિકા અનુત્તરોऽનુત્તર-
વૈમાનિકાદિરિત્યર્થઃ દેવો ભવતિ । ઇતિવ્રતીતીર્થ પૂર્વવત્ ॥૭॥

ઇતિ વિનયસમાધિનામનવમાધ્યયને ચતુર્થ ઉદ્દેશઃ સમાપ્તઃ ॥

ઇતિ શ્રી વિશ્વવિખ્યાત-જગદ્ગુહ-પ્રસિદ્ધવાચક-પદ્મદશમાપાકલિતલલિત-
કલાપાઽઽલાપરુપવિશુદ્ધગદ્યપદ્યનૈઋગ્ન્યનિર્માપક-વાદિમાનમર્દક-શાહુ-
છત્રપતિકોલ્હાપુરરાજપદત્ત 'જૈનશાસ્ત્રાચાર્ય' પદભૂષિત-કોલ્હાપુર-
રાજગુરુ-ચાલવ્રહ્મચારિ-જૈનાચાર્ય-જૈનધર્મદિવાકર-પૂજ્યશ્રી-
ધાસીલાલ-વ્રતિવિરચિતાયાં શ્રીદશવૈકાલિકમૂત્ર-
સ્યાઽઽચારમણિમજ્જુગારૂપાયાં વ્યાખ્યાયાં-
નવમં વિનયસમાધિ નામકમધ્યયનં
સમાપ્તમ્ ॥૯॥

ગમનરહિત મોક્ષકો પ્રાપ્ત હોકર સિદ્ધ હો જાતા હૈ, અથવા કુછ
કર્મ શેષ રહ જાને પર ઉપશાન્તકામવિકાર વાળા ઋદ્ધિધારી અનુત્તર
વૈમાનિક દેવ હોતા હૈ ॥૭॥

શ્રી સુધર્મા સ્વામી જમ્બૂસ્વામીસે કહતે હૈં-હે જમ્બૂ ! ભગવાનસે
મેને જૈસા સુના હે વૈસા હી તુજે કહતા હું ॥

ઇતિ વિનયસમાધિનામક નવવાં અધ્યયનકા ચૌથા ઉદ્દેશ સમાપ્ત હુઓ ॥૮॥

। ઇતિ નવવાં અધ્યયન સમાપ્ત ।

બાંધ છે અથવા થોડા કર્મ શેષ રહી જતાં ઉપશાન્તકામવિકાર વાળા ઋદ્ધિધારી
અનુત્તર વૈમાનિક દેવ થાય છે (૭)

શ્રી સુધર્મા સ્વામી જમ્બૂ સ્વામીને કહે છે-હે જમ્બૂ ! ભગવાન પાસેથી
મેં જેવું સાંભળ્યું તે તેવું જ તને કહ્યું છે.

ઇતિ વિનયસમાધિનામક નવમા અધ્યયનનો ચોથો ઉદ્દેશ સમાપ્ત થયો.

ઇતિ નવમું અધ્યયન સમાપ્ત થયું.

॥ અથ દશમાધ્યયનમ્ ॥

॥ આચારમણિમજ્જપા ॥

નવમાધ્યયને વિનયસમાધિર્વર્ણિતઃ ચતુર્વિધવિનયસમાધિયુક્ત એવ ભિક્ષુ-
શબ્દપ્રતિપાદ્યો ભવતીત્યાહ, અથવા—

પ્રાગુક્તનવમાધ્યયનપ્રતિપાદિતાઽઽચારનિચયાનુષ્ઠાનનિરત એવ ભિક્ષુપદ-
વ્યવહાર્યતામૃચ્છતીત્યાહ—‘નિક્કલ્લમ્’ इत्यादि,

મૂલમ્--નિક્કલ્લમ્મામાણાં ઇયં બુદ્ધવચ્ચને, નિચ્ચં^૫ ચિત્તસમાહિ^૬ઓ હવિજ્ઞા^૭ ।

इत्थीणं वंसं न आवि गच्छे, वर्तं नो^८ पडिआयइ जे^९ सं
भिक्खू ॥१॥

છાયા—નિષ્કલ્પ્ય આજ્ઞાયા ચ બુદ્ધવચ્ચને, નિત્યં ચિત્તસમાહિતો ભવતિ ।

સ્ત્રીणां वंसं न चापि गच्छेत्, वर्तं न प्रत्याददाति यः स भिक्षुः ॥१॥

टीका—य साधुः, आज्ञाया=तीर्थङ्करगणधरादिनिदेशेन प्रवचनोपदेशेनेत्यर्थः

निष्कल્प्य=प्रव्रज्य, बुद्धवचने सर्वज्ञवचसि जिनागमे इत्यर्थः, नित्यं=निरन्तरं

॥ અથ દશર્વાં અધ્યયન ॥

નવવેં અધ્યયન મેં વિનયસમાધિ કા વર્ણન ક્રિયા જો વિનય-
સમાધિવાલે હોતે હૈં વે હી ભિક્ષુ કહલાતે હૈં, અથવા—

નવોં અધ્યયનોં મેં પ્રતિપાદિત આચાર કે પાલન કરને મેં
તત્પર હી ભિક્ષુ કહલાતે હૈં, ઇસલિએ ઇસ દશવેં અધ્યયન મેં ભિક્ષુ
કે ગુણ વતાતે હૈં—‘નિક્કલ્લમ્’ इत्यादि ।

જો, તીર્થઙ્કરોં ઓર ગણધરોં કે ઉપદેશ કે અનુસાર ઘર છોડ
કર દીક્ષા ગ્રહણ કરકે સર્વજ્ઞકથિત જિનાગમ મેં નિરન્તર મન લગાતે

દસમું અધ્યયન

નવમા અધ્યયનમા વિનયસમાધિનુ વર્ણન કર્યું જે વિનયસમાધિવાળા બને
છે તેજ ભિક્ષુ કહેવાય છે અથવા—

નવે અધ્યયનોમા પ્રતિપાદિત આચારનું પાલન કરવામા તત્પરજ ભિક્ષુ કહેવાય
છે, તેથી આ દસમા અધ્યયનમા ભિક્ષુના ગુણો બતાવે છે—નિક્કલ્લમ્. ઇત્યાદિ

જે, તીર્થ કરે અને ગણધરેના આદેશ અનુસર ઘર છોડીને દીક્ષા ગ્રહણ
કરીને સર્વજ્ઞ કહેલા જિનાગમમા નિરન્તર મન લગાડે છે, પ્રવચનની અનુસાર પ્રવૃત્તિ

चित्तसमाहितः=प्रसन्नचेतसा प्रवचनपरायणो भवति, अपिच स्त्रीणां=वशम्=अधीनतां, न गच्छति=न याति । तथा वान्तं=परित्यक्तं विषयरसं, न प्रत्याददाति=न पुनः सेवते स भिक्षुः, 'भिक्षु'-शब्दप्रतिपाद्यो भवति ॥१॥

मूलम्-पुढविं न खणे न खणावए, सीओदगं न पिणं नं पियावए ।

अंगणि संत्थं जहा सुनिसिअं, तं न जले न जलावए जे स

भिक्षू ॥२॥

छाया-पृथिवीं न खनति न खानयति, शीतोदकं न पिबती न पाययति ।

अग्निं शस्त्रं यथा मुनिशितं, तं न ज्वलयति न ज्वालयति यः स भिक्षुः ॥२॥

टीका-'पुढविं' इत्यादि

यः साधुः पृथिवीं=भूमिं न खनति=न विदारयति स्वयम्, न खानयति परेण, खनन्तमन्यं नानुजानाति, इदं च सर्वत्र योज्यम्, तथा शीतोदकं सचित्तजलं न पिबति, न पाययति परेण, तथा मुनिशितं=सम्यक्कृतीक्षणीकृतं शस्त्रं यथा=शस्त्रमिव शस्त्रसदृशमित्यर्थः तं=मुतीक्ष्णशस्त्रसदृशत्वेन विश्रुतम् अग्निं च न ज्वलयति न च परेण ज्वालयति स भिक्षुः ॥२॥

हैं; प्रवचन के अनुसार प्रवृत्ति करते हैं, जो स्त्री के वशमें नहीं रहते तथा त्यागे हुए विषय भोगों का फिर सेवन नहीं कहते वे भिक्षु कहलाने योग्य होते हैं ॥१॥

'पुढविं' इत्यादि । जो स्वयं भूमिको नहीं खोदते, दूसरे से नहीं खुदवाते; खोदते हुए को भला नहीं जानते, स्वयं सचित्त जल नहीं पीते, दूसरे से नहीं पिलवाते; पीते हुए को भला नहीं जानते, तीक्ष्ण शस्त्र के समान अग्निको स्वयं नहीं जलाते, दूसरे से नहीं जलवाते और न जलाते हुए को भला जानते हैं वे भिक्षु हैं ॥२॥

करे छ, खाने वश रहता नहीं तथा त्यागेला विषयभोगोनु इसी सेवन करता नहीं तेओ भिक्षु छडेवावाने योग्य जने छे. (१)

पुढविं० इत्यादि जेओ पोते भूमिने जोदता नहीं अने भीज पासे जोदावता नहीं, जोदनारने लवो जाणुता नहीं, पोते सचित्त जल पीता नहीं, भीजने पीतावता नहीं, पीनारने लवो जाणुता नहीं, तीक्ष्ण शस्त्रनी समान अग्निने पोते जाणता नहीं, भीज पासे जाणावता नहीं, अने जाणनारने लवो जाणुता नहीं, तेओ भिक्षु छे (२)

मूलम्—अनिलेणं न वीए न वीयावए, हरियाणिं न छिदे न छिदावए ।

बीआणि सैया विवर्जयंतो, सच्चित्तं नाहारंए जे स भिक्खू॥३॥

छाया—अनिलेन न बीजयति, न विजयति हरितानि न छिनत्ति न छेदयति ।

बीजानि सदा विवर्जयन् सच्चित्तं नाहारयति यः स भिक्षुः ॥३॥

टीका—‘अनिलेण’ इत्यादि ।

यः साधुः अनिलेन=अनिलोत्पादकेन=पवनोदीरकेण वस्त्रव्यजनादिना न बीजयति स्वयम्, तथा परेण न बीजयति, न वाऽन्यं बीजयन्तमनुमोदयति, इदं च सर्वत्र योज्यम् । तथा हरितानि=हरितआयान् तरुलतागुल्मादीन् न छिनत्ति, नापि परेण छेदयति, तथा बीजानि=शालिगोधूमादीनि सदा निरन्तरं विवर्जयन् सच्चित्तानां तेषां संघटनमर्दनादिकमकुर्वन्, सच्चित्तं शस्त्रापरिणतमन्नादिकं नाहारयति=न भुङ्क्ते न भोजयते च स भिक्षुः ॥३॥

औद्देशिकाद्याहारस्य दोषानाह ‘वहण’ इत्यादि,

मूलम्—वहणं तसथावराण होई, पुढवीतणकट्टुनिसिसआणं ।

तस्मा उद्देसिअं न भुंजे, नो वि पए न पर्यावए जे स भिक्खू ॥४॥

‘अनिलेण’ इत्यादि । जो वायुकाय को उत्पन्न करने वाले वस्त्र, अथवा व्यजन (पखे) से स्वयं वायु को उत्पन्न नहीं करते, दूसरे से उत्पन्न नहीं कराते और उत्पन्न करते हुए को भला नहीं जानते, तथा तरु लता आदि वनस्पतिकायको स्वयं नहीं छेदते, दूसरे से छेदन नहीं कराते, और छेदन करते हुए को भला नहीं जानते, एवं शालि गेहूं आदि बीजों के संघटेका सदा त्याग करते हुए सच्चित्त आहार नहीं करते, दूसरोंसे सच्चित्त आहार नहीं कराते, और सच्चित्त आहार करने वालोंको भला नहीं जानते वे भिक्षु कहलाने योग्य हैं ॥३॥

अनिलेण० इत्यादि जेओ वायुकायनी उत्पत्ति करनारा वस्त्र या बीजआथी पोते वायुने उत्पन्न करावता नथी अने उत्पन्न करनारने लदो जाणुता नथी, तथा तइ लता आदि वनस्पतिकायने पोते छेदता नथी, बीजत पासो छेदावता नथी अने छेदनारने लदो जाणुता नथी, तेमज शादि, घडि आदि बीजोना संघटननो सदा त्याग कस्ता सच्चित्त आहार करता नथी, बीजत पासो सच्चित्त आहार करावता नथी अने सच्चित्त आहार करनारने लदो जाणुता नथी तेओ भिक्षु कहेवाने योग्य छे (३)

आचार्यमणमञ्जूषा टीका, अध्ययन १० भा. ४-५

छाया-वधनं त्रसस्थावराणां भवति, पृथिवीतृणकाष्ठनिश्चिनानाम् ।

तस्मादौद्देशिकं न भुङ्क्ते, नापि पचति न पाचयति यः स भिक्षुः ॥४॥

टीका-यतः औद्देशिकादौ पृथिवीतृणकाष्ठनिश्चिनानां=भूमिदरितकायकाष्ठ-
रांस्थितानां त्रसस्थावराणां-त्रसानां द्विन्द्रियादीनां स्थावराणां=पृथिव्याग्नेकेन्द्रि-
याणां वधनं-वधो=घातो भवति, तस्माद् हेतोः औद्देशिकं=साधुमुद्दिश्य
कृतमाहारं न भुङ्क्ते, तथा न भोजयते, नापि भुञ्जानं परगन्तुमोदयति, तथा
न किमप्यन्नादिकं पचति, न पाचयति च, पचमानमन्यं वा नानुजानाति
स भिक्षुः ॥४॥

मूलम्-रोडअ नायपुत्रवचणे, अत्तंसमे मन्निज्जं छप्पि काँए ।

पंच यं फासे महवयाइं, पत्तासंवसंवरे जे' सें भिक्खू' ॥५॥

छाया-रोचयित्वा ज्ञातपुत्रवचनम्, आत्मरुमान मन्यते षडपि कायान् ।

पंच च स्पृशति महाव्रतानि, पंचास्रवसंवृतो यः स भिक्षुः ॥५॥

टीका-'रोडअ' इत्यादि ।

यं साधुः ज्ञातपुत्रवचनं=वर्धमानस्वामिवचनं, रोचयित्वा=यथाविधि

औद्देशिक आदि आहार के दोष बताते हैं—'वहणं' इत्यादि ।

औद्देशिक आदि आहार करने से पृथिवी इन्धन और लकड़ी
आदि को आश्रय करके स्थिर त्रस तथा स्थावर प्राणियोंका घात
करोता है इसलिए जो औद्देशिक आहार को नहीं करते, दूसरों से
भी कराते तथा करते हुए को भला नहीं जानते, एवं अन्नदिको
स्वयं नहीं पकाते, दूसरों से नहीं पकावाते, पकानेवालेको भला नहीं
जानते, वे भिक्षु कहलाने योग्य हैं ॥४॥

'रोडअ' इत्यादि । जो श्रमण, भगवान् महावीर के वचनों

औद्देशिक आदि आहारना दोष बतावे छ वहणं० इत्यादि

औद्देशिक आदि आहार करवाधी, पृथिवी इन्धन अने लकड़ों आदिने आश्रय
करने रहले त्रस तथा स्थावर प्राणीयोको घात थाय छे, तेथी जेओ औद्देशिक
आहारनो भोग नथी करता, भीज पासे नथी करावता तथा करनासे लले नथी,
जाणता, तेभज अन्नदिने पाते पकावता नथी, भीज पासे पकावरावता नथी,
पकावनाने लले जाणता नथी, तेओ भिक्षु कहवावाने योग्य छे (४)

रोडअ० इत्यादि जे श्रमण भगवान् महावीरना वचनोआ रुचि राणीने

ગુરો. સકાશાદ્ ગૃહીત્વા-અમન્દાદરેણ હૃદયે નિધાય, પઢપિ કાયાન=પૃથિવ્યા-
 દીન્ ષઙ્ જીવનિકાયાન્, આત્મસમાન=આત્મતુલ્યાન્ મન્યતે આત્મરક્ષણવત્
 તદ્રક્ષણપરાયણો ભવતીત્યર્થઃ, તથા પંચમહાવ્રતાની=અહિંસાદીનિ સ્પૃશતિ=આરાધ-
 યતિ, તથા પંચાસ્રવસંવૃત=પંચેન્દ્રિયનિગ્રહી ભવતિ સ ભિક્ષુઃ ॥૫॥

મૂલમ્-ચત્તારિ વમે સર્થા કસાંણ, ધુવ્વજોગી વવિર્જં બુદ્ધવચણે ।

અહંણે નિજાયરૂંવરયણ, ગિહિજોગં પરિવજ્જણ જે સ^{૧૩}

ભિક્ખ^{૧૪} ॥૬॥

છાયા-ચતુરઃ વમતિ સદા કપાયાન્, ધ્રુવયોગી ભવતિ બુદ્ધવચને ।

અધનો નિર્જાતરૂપરજતો, ગૃહિયોગં પરિવર્જયતિ યઃ સ ભિક્ષુઃ ॥૬॥

ટીકા-‘ચત્તારિ’ इत्यादि ।

ય સાધુ ચતુરઃ કપાયાન્=ક્રોધાદીન્ સદા વમતિ=પરિત્યજતિ બુદ્ધ
 વચને = આર્હતાગમે ધ્રુવયોગી = નિશ્ચલભાવેન વાચનાદિપંચવિધસ્વાધ્યાય-
 યોગવાન્ નિર્જાતરૂપરજત = જાતરૂપં=મુવળ ચ રજતં = રૂપ્યં ચેતિ દ્વન્દ્વઃ-જાત-
 રૂપરજતે, નિર્ગતે જાતરૂપરજતે યસ્માદિતિ વિગ્રહઃ, મુવર્ણરૂપ્યાદિધનશૂન્યઃ
 અકિશ્ચન इत्यર્થઃ । તાદૃશશ્ચ સન્ ગૃહિયોગં=મૂર્છયા ગૃહસ્થપરિચય પરિવર્જયતિ=
 પરિત્યજતિ સ ભિક્ષુઃ ॥ ૬ ॥

મેં રુચિ રચ્ચકર ઉન વચનોંકો ગુરુ મહારાજ સે સમ્યક્ પ્રકાર સમજ્ઞકર,
 અતિઆદર પૂર્વક હૃદયમેં ધારણ કરકે ષઙ્જીવનિકાય કો આત્મસમાન
 સમજ્ઞતે હૈં અર્થાત્ આત્મરક્ષાકે સમાન ઉનકી રક્ષા કરને મેં તત્પર
 રહતે હૈં, પાંચ મહાવ્રતોંકી આરાધના (સેવન) કરતે હૈં ઓર પાંચ
 ઇન્દ્રિયોંકા નિગ્રહ કરતે હૈં વે ભિક્ષુ કહલાને યોગ્ય હૈ ॥૫॥

‘ચત્તારિ’ इत्यादि । જો, ચાર કપાયોં કા સદા ત્યાગ કરતે
 હૈં, અર્હન્ત ભગવાન્ કે પ્રરૂપીત ષત્તીસ સૂત્રો કા શ્રદ્ધા કે સાથ
 વાચના આદી સ્વાધ્યાય ઓર તદનુસાર ક્રિયા કરને મેં તત્પર રહતે

એ વચ્ચનેને ગુરુમહારાજ પાસેથી સમ્યક્ પ્રકારે સમજીને, અતિ આદર પૂર્વક
 હૃદયમા ધ્યાનુ કરીને સર્વ જીવનિકાયને આત્મસમાન સમજે છે, અર્થાત્ આત્મ
 રક્ષાની સમાન એમની રક્ષા કરવામા તત્પર રહે છે, પંચ મહાવ્રતોની આરાધના
 [સેવન] કરે છે અને પાંચ ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરે છે તે ભિક્ષુ કહેવાવાને યોગ્ય છે [૫]

ચત્તારિં ઇત્યાદિ જેઓ ચાર કપાઓનો સદા ત્યાગ કરે છે, અર્હન્ત ભગવાને
 પ્રરૂપેલા ૭ત્રીસ સૂત્રોની શ્રદ્ધા સાથે વાચના આદિ સ્વાધ્યાય અને તદનુસાર ક્રિયા

મૂલમ્--સમ્મદિટ્ઠી સર્યા અમૂઢે, અત્થિં હુ નાણે તવે સંજમે ય ।
 તવસા ધુણઇ પુરાણેપાવગં, મણવચકાંયસુસંવુઢે જે^૧ સં ભિક્ખુ^૨ ॥૭॥
 છાયા-સમ્યગ્દષ્ટિઃ સદાઽમૂઢઃ અસ્તિ હુ જ્ઞાને તપસિ સંયમે ચ ।
 તપસા ધુનોતિ પુરાણપાપકં મનોવચનકાયસુસંવૃતો યઃ સ
 ભિક્ષુઃ ॥ ૭ ॥

ટીકા-‘સમ્મદિટ્ઠી’ इत्यादि ।

યઃ સાધુઃ સમ્યગ્દષ્ટિઃ=સમ્યગ્દર્શનવાન્ સન્ જ્ઞાને=મત્યાદિપંચવિધે,
 તપસિ=અનજ્ઞનાદિલક્ષણે દ્વાદશવિધે, સંયમે=સાવચ્ચવ્યાપારવિરતિલક્ષણે સપ્તદશવિધે,
 હુ=નિઞ્ચયેન, સદા=નિરન્તરમ્, અમૂઢઃ=વ્યામોહરહિતઃ भ्रान्तिप्रमादादिशून्यतया
 યથાર્થોપયોગવાનિત્યર્થઃ, અસ્તિ=ભવતિ, તથા મનોવચનકાયસુસંવૃતઃ=મનોવા-
 વકાયેષુ સમ્યગુપયુક્તઃ મન તપસા=તપશ્ચર્યા, પુરાણપાપકં=પ્રાક્તનપાપરાશિ
 ધુનોતિ=ક્ષયયતિ સ ભિક્ષુઃ ॥ ૭ ॥

મૂલમ્--તંહેવ અસણં પાણં વાં, વિવિહં^૩ શ્વાહમસાઈમં લભિત્તા ।

હોહી^૪ અટ્ટો સુણં^૫ પંરે વાં, તં^૬ નં નિહે^૭ નં નિર્હાવહ જે^૮
 સં^૯ ભિક્ખુ^{૧૦} ॥૮॥

હૈં, સોના ચાંદી આદિ સવ પ્રકાર કે ધન સે રહિત હોતે હૈં તથા
 ગૃહસ્થ કે સાથ પરિચય નહીં રખતે વે ભિક્ષુ હૈં ॥૬॥

‘સમ્મદિટ્ઠી’ इत्यादि । जो सम्यग्दृष्टि होते हुए मति, श्रुत,
 आदि पांच ज्ञानों में, अनज्ज्ञान आदि बारह प्रकार के तपमें, सत्तरह-
 प्रकार के संयम में, प्रमाद भ्रान्ति आदि से रहित होने के कारण
 यथार्थ उपयोगवान् होते हैं, तथा मनोगुप्ति वचनगुप्ति और कायगुप्ति
 का पालन करते हुए तपश्चर्या द्वारा पूर्वोपार्जित पापों का विनाश
 करते हैं वे ही भिक्षु हैं ॥७॥

કરવામા તત્પર રહે છે. સોના ચાંદી આદિ સર્વ પ્રકારના ધનથી રહિત બને છે તથા
 ગૃહસ્થની સાથે પરિચય રાખતા નથી. તેઓ ભિક્ષુ છે (૬)

સમ્મદિટ્ઠી ૦ इत्यादि ज्ञेयो सम्यग्दृष्टि गनीने मति, श्रुति, आदि पांच-
 ज्ञानोमा अनज्ज्ञान आदि बार प्रकारना तपमां, सत्तर प्रकारना संयममा, प्रमाद
 भ्रान्ति आदि निर्दुष्ट होवने कारणे यथार्थ उपयोगवान् बने છે, તથા મનોગુપ્તિ,
 વચનગુપ્તિ અને કાયગુપ્તિનું પાલન કરતા તપશ્ચર્યા દ્વારા પૂર્વોપાર્જિત પાપનો વિનાશ
 કરે છે, તેઓજ ભિક્ષુ છે. (૭)

छाया-तथैव अशनं पानकं वा, विविधं स्वाद्यं खाद्यं लब्ध्वा ।

भविष्यति अर्थः इवः परश्वो वा, तद् न निधत्ते न निधाप-
यति यः स भिक्षुः ॥ ८ ॥

टीका-‘तथैव’ इत्यादि ।

यः साधुस्तथैव=तद्वत्, विविधम् = अनेकप्रकारम्, अशनम्=अन्नादिकं, पानं=द्राक्षातक्रादिजलं, खाद्यम्=अचित्तनारिकेलखर्जूरद्राक्षादिकं, स्वाद्यं=प्रासु-
कैलालवङ्गादिकं, लब्ध्वा=प्राप्य, अस्याशनादे श्वः परश्वो वा=अनागते द्वितीयेऽहि
तृतीयेऽहि वा, इदमुपलक्षणं तथा च-अन्येद्युः, अर्थः=प्रयोजनं भविष्यति, इति
हेतोः तद् अशननादिकं न निधत्ते=न स्थापयति, न वा निधापयति=परेण वा न
स्थापयति, स्थापयन्तमन्यं वा नाहुमोदयति स भिक्षुरित्यर्थः ॥ ८ ॥

मूलम्-तथैव असणं पाणं वा, विविहं खाद्यमसाद्यं लभित्वा ।

छन्दिअं साहम्मिआणं भुंजे^{११}, भुञ्ज्वा सज्झायरणे जे स^{१४}

भिक्ख ॥ ९ ॥

छाया-तथैव अशनं पानकं वा, विविधं स्वाद्यं स्वाद्यं लब्ध्वा ।

छन्दित्वा साधर्मिकान् भुंक्ते, भुक्त्वा स्वाध्यायरतो यः स

भिक्षुः ॥ ९ ॥

टीका-‘तथैव’ इत्यादि ।

यः साधुस्तथैव=पूर्ववत् विविधमशमादिकं लब्ध्वा=प्राप्य, साधर्मिकान्=

‘तथैव’ इत्यादि । जो अन्न आदि अशन, दाख या छाछ
का धोवन आदि पान, अचित्त नारियल खजूर दाख आदि खाद्य,
तथा प्रासुक सुपारी लोंग आदि खाद्य पदार्थों का लाभ करके दूसरे
तीसरे दिन या और कभी के लिए नहीं बचाते=संग्रह नहीं करते,
दूमरों से नहीं कराते, तथा करते हुएका अनुमोदन नहीं करते
वे भिक्षु हैं ॥ ८ ॥

‘तथैव’० इत्यादि जेवो अन्न आदि अशन द्राक्ष या छाशनु धोवाणु आदि
पान, अचित्त नारीयेल, खजूर, द्राक्ष अदि पाद्य, तथा प्रासुक सोपारी लवंगादि
स्वाद्य पदार्थोंने लाभ करीने (मेणवीने) भीजे-त्रीजे हिवसे या भीज्ज केछ वधतने
भाटे अथावता नथी संग्रहता नथी, भीज्ज पासे संग्रहावता नथी तथा संग्रह
करनारने अनुमोदता नथी तेओ भिक्षु छे (८)

एकसामाचारीपालकान् स्वगच्छाधिवासिन इत्यर्थः, साधून् छन्दित्वा=निमन्त्र्य
मंडले समाहूय, भुंक्ते=अभ्यवहरति, भुक्त्वा च स्वाध्यायरतः=वाचनादिपंच-
विधस्वाध्यायपरो भवति स भिक्षुरित्यर्थः ॥९॥

मूलम्-न यं वुग्गहियं कैहं कहिज्जा, न यं कुप्पे^१ निहुइंदिणं पैंसंते ।

संजमधुवजोगजुत्ते, उवसंते उवहेडं^२ जे^३ सैं भिक्खू^४ ॥१०॥

छाया-न च व्युद्गाहिकीं कथां कथयति, न च कुप्यति निभृतेन्द्रियः प्रशान्तः ।

संयमध्रुवयोगयुक्तः, उपशान्त अविहेटकः यः स भिक्षुः ॥१०॥

टीका-‘नय’ इत्यादि ।

यः साधुः व्युद्गाहिकीं=विग्रहसंयन्धिनीं कलहोत्पादिनीं कथां न कथयति=
कस्मैचिन्न वृत्ते, च=पुनः, न कुप्यति=न क्रुध्यति कस्मैचिदिति शेषः अपितु
निभृतेन्द्रियः=‘मुवशीकृतेन्द्रिय’, प्रशान्तः=‘प्रकृष्टोपशमयुक्तः रागद्वेषशून्य इत्यर्थः,
तथा संयमध्रुवयोगयुक्तः=संयमे समदशविधे ध्रुवयोगः=निश्चयजा मनोवाक्काय-
प्रवृत्तिः, तथा युक्तः संयमरक्षणसाधन इत्यर्थः । उपशान्तः=निराकुलः अव्यग्र
इत्यर्थः ‘इयद्भिर्दिवसैस्तपःसंयमाचरणेऽपि न काचित् सिद्धिरुपलब्धे’ति कृत्वा

‘तहेव’ इत्यादि । जो विविध अशन पान आदि को प्राप्त करके एक सामाचारी के पालक अपने गच्छ के साधुओं को आमन्त्रित करके-बुलाकर आहार करते हैं और आहार के स्वाध्याय में लीन हो जाते हैं वे भिक्षु हैं ॥९॥

‘नय’ इत्यादि । जो किसीसे कलकहारिणी कथा नहीं करते, कभी किसी पर क्रोध नहीं करते, किंतु इन्द्रियों को वशमें करके शान्त रहते हैं, तथा संयम की रक्षा करने में मन, वचन, काय से सदा सावधान रहते हैं-कभी व्याकुल नहीं होते अर्थात् ‘इतने दिन तप करते और संयम पालते हुए होगये परन्तु कुछ भी लब्धि

તહેવ૦ ઇત્યાદિ જેઓ વિવિધ અશન પાન આદિ પ્રાપ્ત કરીને એક સામા-
ચારીના પાલક પોતાનાજ ગચ્છના સાધુઓને આમન્ત્રિત કરીને બોલાવીને આહાર
કરે છે, અને આહાર કરીને સ્વાધ્યાયમાં લીન બની જાય છે, તેઓ ભિક્ષુ છે (૯)

નય૦ ઇત્યાદિ જેઓ કોઈની સાથે કલહકારિક કથા કરતા નથી, કદાપિ કોઈ
પર ક્રોધ કરતા નથી, પરંતુ ઇન્દ્રિયોને વશ રાખીને શાન્ત રહે છે, તથા સંયમની
રક્ષા કરવામાં મન, વચન, કાયાથી સદા સાવધાન રહે છે. કદી વ્યાકુળ થતા નથી,
અર્થાત્ ‘આટલા દિવસ તપશ્ચરણ કરતા અને સંયમ પાળતા થયા છતાં કોઈ પણ

તપઃસંયમાદિતચ્ચલિતચિત્તો ન ભવતીતિ ભાવઃ, તથા અવિદ્દેહકઃ=સ્વકર્તવ્ય-
સંયમાદિક્રિયાકલાપાનુપેક્ષકઃ સ ભિક્ષુઃ ॥૧૦॥

મૂલમ્--જો સહઈ હું ગામકંટણ, અક્રોશપ્રહારતર્જનાઓ યં ।

ભયભૈરવશબ્દસપ્રહાસે, સમસુહંદુકલસહે યં જે સં ભિક્ષુ ॥૧૧॥

છાયા-યઃ સહતે હુ ગ્રામકંટકાન્ આક્રોશપ્રહારતર્જનાશ્ચ ।

ભયભૈરવશબ્દસપ્રહાસે, સમસુહંદુઃકલસહશ્ચ યઃ સ ભિક્ષુઃ ॥૧૧॥

ટીકા-‘જો સહઈ’ इत्यादि ।

યઃ સાધુ ગ્રામકંટકાન્ ગ્રામઃ=ઇન્દ્રિયસમુદાયસ્તસ્ય કંટકાઃ=કંટક-
સદૃશત્વાદ્ દુઃસ્વદાયકાસ્તાન્ હસ્તપાદાદિમોટનેન નેત્રાદૌ ધૂલ્યાદિપ્રક્ષેપેણ
ઇન્દ્રિયવેદનોત્પાદકાનિત્યર્થઃ । તથા આક્રોશપ્રહારતર્જનાઃ = આક્રોશો=જુગુપ્સા-
વચનં ગુહારાઃ=વેત્રકશાદિભિસ્તાડનાનિ તર્જના=અમૂયાદિભિર્ભર્ત્સનં તાશ્ચ, સહતે=
ક્ષમતે, પરેણ કષ્ટદશાં નીતોઽપિ ન ગ્લાયતીત્યર્થઃ । યશ્ચ પુનઃ ભયભૈરવશબ્દસ-
પ્રહાસે=ભયભૈરવાઃ ભયાદ્=ભયરૂપાત્ કારણાદ્ ભૈરવાઃ=ભયઢ્ઢરાઃ, અથવા
વિમેત્યેભ્ય इति भयाः=ભયહેતવઃ, તે ચ ભૈરવાશ્ચ=ભયઢ્ઢરાશ્ચેતિ ભયભૈરવાઃ=
મહાભયાવદ્વાઃ દુઃશ્રવણા इत्यर्थः, વસ્તુતઃ-ભયભૈરવા ભયઢ્ઢરા इत्यर्थः ‘વિશિષ્ટ-
વાચકપદાના’મિતિ ન્યાયેન ભયપદસ્ય નો વૈયર્થ્યમ્ । ભયભૈરવાઃ શબ્દાઃ=નાદાઃ

આદિ કી સિદ્ધિ નહીં હુઈ’ એસા વિચાર કર સયમાદિ સે વિચલિત નહીં
હોતે ઔર અપને આચાર મેં સદા સાવધાન રહતે હૈં વે ભિક્ષુ હૈં ॥૧૦॥
‘જો સહઈ’ इत्यादि ।

જો હાથ પાંચ કો મરોડ દેને, આંખોં મેં ધૂલ ભર દેને આદિ
સે આદિસે હોનેવાલી ઇન્દ્રિયોં કી પીડા કો સહન કરતે હૈં, તથા
નિન્દા, વેત યા કોહે કી માર, ઇવં ભર્ત્સના કો વિના સ્વેદ કે સહન
કર લેતે હૈં અર્થાત્ દૂસરોં દ્વારા દુઃસ્વ દિયે જાને પર મી જો દુઃસ્વી
નહીં હોતે, તથા જહાં પર ભૂત વેતાલ આદિ ભયંકર અદૃશાસ ઔર

લબ્ધિ આદિની સિદ્ધિ યઈ નહિ’ એવો વિચાર કરીને સયમાદિથી વિચલિત થતા
નથી, અને પોતાના આચારમાં સદા સાવધાન રહે છે તેઓ ભિક્ષુ છે. (૧૦)

જો સહઈ૦ ઇત્યાદિ જેઓ હાથ પગ મરડાઈ જવા, આખોમાં ધૂળ ભરાઈ
જવી, ઇત્યાદિથી થનારી ઇન્દ્રિયોની પીડાને સહન કરે છે, તથા નિંદા, નેતર યા ચાપુ-
કનો માર, તથા ભર્ત્સનાને ખેદ વિના સહન કરી લે છે, અર્થાત્ ખીન્નઓ તરફથી
હુ ખ દેવામાં આવે તો પણ જેઓ હુ ખી નથી થતા, તથા જ્યા ભૂત વેતાલ આદિ

સપ્રહાસા યત્ર સ્થાને, તત્ર ભૂતવૈતાલાદિકૃતમહાનાદાદૃઢામધ્યાને શ્મશાનાદા-
વિત્યર્થઃ। સમઃસુખદુઃસ્વસહઃ=સમં=સમતયા સુખદુઃસ્વે મહતે ઇતિ, તથા સુખદુઃસ્વયોઃ
સમભાવં ભજતે=સામાયિકભાવં ન પરિત્યજતિ સ મિશ્રુઃ ॥૧૧॥

મૂલમ્-પડિમં પડિવર્જિઆ મંસાણે, નો ભાયણ મંયમૈરવાઈં દિસ્સ।

વિવિધગુણતવોરણ યં નિચ્ચં, નં શરીરં ચામિકાંઘર્ણં જે' સ
મિશ્રુ' ॥૧૨॥

છાયા-પ્રતિમાં પ્રતિપદ્ય શ્મશાને, ન વિભેતિ મયમૈરવાણિ દૃષ્ટા ।

વિવિધગુણતવોરણ, નિત્યં ન શરીરં ચામિકાદિક્ષતિ યઃ સ મિશ્રુઃ ॥૧૨॥

ટીકા-‘પડિમં’ इत्यादि ।

યઃ સાધુઃ, શ્મશાને પ્રતિમાં=માસિક્યાદિરૂપાં પ્રતિજ્ઞાં પ્રતિપદ્ય=યથા
વિધિ સ્વીકૃત્ય, મયમૈરવાણિ =અત્યુગ્રમયકારણાનિ ભૂતવૈતાલાદિસ્વરૂપાણિ.
દૃષ્ટા=અવલોક્ય ન વિભેતિ=ભીતો ન ભવતિ, ચ પુનઃ વિવિધગુણતવોરણ=
વિવિધા ગુણા યસ્ય તાદૃશે તપસિ રતઃ, યદ્વા વિવિધાશ્ચ તે ગુણાઃ તત્ર, તપમિ ચ
રતઃ, મૂલોત્તરગુણેષુ અનશનાદિલક્ષણે તપસિ ચ તત્પરઃ સન્નિત્યર્થઃ, શરીરં=
સ્વદેહં, ન અમિકાંક્ષતિ=રક્ષિતું નેચ્છતિ, ભૂતવૈતાલાદિકૃતોપદ્રવેણ મમ શરીરનાશઃ

શબ્દ કરતે હૈં ઉન શ્મશાન આદિ સ્થાનોં મેં સુખ ઓર દુઃખ કો
સમાન સમજી કર સહન કરતે હૈં અર્થાત્ ભૂતોં કે અદ્રહાસ આદિ
સે સમતા ભાવ કા પરિત્યાગ નહીં કરતે વે મિશ્રુ હૈ ॥૧૧॥

‘પડિમં’ इत्यादि । जो श्मशान आदि में मासिकी आदि
प्रतिमा (पडिमा) स्वीकार करके अत्यन्त भयंकर भूत वेताल आदि
को देख कर भी भयभीत नहीं होते, अनेक मूलोत्तर गुणों में और
तपमें मग्न रहते हैं, या अनेक गुणवाले तप में लीन रहते हैं, शरीर
रक्षा की इच्छा नहीं करते अर्थात् ‘भूत वेताल आदि के उपद्रवों से

ભયંકર અદ્રહાસ અને શબ્દ કરે છે તેવાં શ્મશાન આદિ સ્થાનોમા સુખ અને દુઃખને
સમાન સમજીને સહન કરે છે, અર્થાત્ ભૂતોના અદ્રહાસ આદિથી સમતા ભાવનેા ત્યાગ
કરતા નથી તેઓ મિશ્રુ છે (૧૧)

પડિમં० इत्यादि जेओ श्मशान आदिमां मासिकी आदि प्रतिमा (पडिमा)
स्वीकरीने अत्यंत भयंकर भूत-वेताल आदिने जेधने पाणु लयलीत थता नथी तथा
अनेक मूलोत्तर गुणोमा अने तपमां मग्न रहे छे, या अनेक गुणवाला तपमा लीन
रहे छे, शरीर रक्षानी इच्छा करता नथी अर्थात् भूत वेताल आदिना उपद्रवोशी

स्यादिति न भावयतीति भावः । अथवा शरीरमिदं स्थेयात्, तपश्चर्यादिना भवान्तरे वा सुन्दरं मम शरीरं भूयादिति नाभिलष्यति शरीरसम्बन्ध एव हि सकललेशमूलमिति भावः, य एवम्भूतः स भिक्षुरित्यर्थः ॥१२॥

मूलम्-असङ्गं वोसट्ठचत्तदेहे, अङ्कुट्टे वं हए वं लूसिए वं ।

पुढविसंमे मुंणी हविज्जा, अनिआणे अङ्कोउहल्ले जे स

भिक्षू ॥१३॥

छाया-असकृद् व्युत्सृष्ट्यक्तदेहः, आकृष्टो वा हतो वा लूपितो वा ।

पृथिवीसमो मुनिर्भवति, अनिदानः अकौतूहलो यः स भिक्षुः ॥१३॥

टीका-‘असङ्गं’ इत्यादि ।

यो मुनिः, असकृत्=पुनः पुनः, आकृष्टः=दुर्वचनेनाविभिन्नो वा हतो वा=वेत्रलगुडमृत्खण्डादिना ताडितो वा, लूपितो वा=नखादिना विदारितो वा, श्वशृगालादिना दष्टो वा, पृथिवीसमः=सर्वसद्वासदृशः सर्वसद्विष्णुर्भवति तथा च्युत्सृष्ट्यक्तदेहः=व्युत्सृष्टः=रागद्वेषवर्जितः त्यक्तः=मण्डनवर्जितः देहः=शरीरं यस्य स तथोक्तः, अनिदानः=निदायते खण्डयते संयमबल्ली निरतिशयप्रमोद-

मेरा शरीर नष्ट हो जायगा, अथवा तप आदि करने से मेरी सुन्दरता चली जायगी, -यह शरीर नाश न हो, भवान्तर में सुन्दर शरीर प्राप्त हो’ ऐसा विचार नहीं करते वे भिक्षु हैं ॥१२॥

‘असङ्गं’ इत्यादि । जो मुनि, बार बार गालियां सुनकर, बेत लकड़ी ढेला आदि की सार सहकर तथा नख आदि से विदारित होने अथवा शृगाल आदि के काट खाने पर पृथिवी की भांति निश्चल रहकर समता से सब सह लेते हैं । जो शरीर पर राग द्वेष नहीं करते न उसे मंडित (भूषित) करते हैं, अनन्त आत्मिक

भाई शरीर नष्ट थई जशे अथवा तप आदि कर्वाथी भारी सुन्दरता आवी जशे. आ शरीर नाश न पाये लवातग्मा सुन्दर शरीर प्राप्त थाये, अये विचार करता नथी तेये भिक्षु छे (१२)

असङ्गं इत्यादि जे मुनि बारबार गाणे सालणीने, नेतर लाकडी ढेकुं आदिने भार सहन करीने तथा नख आदिथी विदारित थईने अथवा शीयाण आदि कर्ते तो पाणु पृथ्विनी जे निश्चल नडीने समतापूर्वक गधु सडी ले छे. जे शरीर पर रागद्वेष न करता तेने मंडित (भूषित) करता नथी, अनन्त आत्मिक आनन्द-

રસપૂર્ણનિર્વાણફલસમુત્પાદની યેન કુઠારેણેવ સ્વર્ગાદિકામભોગાભિકાંક્ષણલક્ષણેન આત્મપરિણામેન તન્નિદાનં, ન વિદ્યતે નિદાનં યસ્ય સોઽનિદાનઃ=સ્વર્ગમર્ત્યાદિ-ક્રદ્ધિભોગાભિલાપરહિત્ત ઇત્યર્થઃ । નિદાનફલં સંસારપરિભ્રમણલક્ષણં તીવ્રદુઃસ્વ યથા વ્રહ્મદત્તચક્રવર્તીન ઇતિ ભાવઃ । અકૌતૂહલઃ=નૃત્યનાટકાદિદર્શનોત્કંઠારહિતો ભવતિ સ ભિક્ષુઃ ॥૧૩॥

મૂલમ્—અંભિભૂય કાર્યેણ પરીસંહાઈ, સમુદ્ધરે જાંડપહાડ અંપ્પયં ।

વિદ્ધંતુ જાંડમરણં મહાભયં, તંવે રંણ સામણિય જે સ

ભિક્ષુ ॥૧૪॥

છાયા—અભિભૂય કાર્યેણ પરીપહાન સમુદ્ધરેત્ જાતિપથાત્ આત્માનમ્ ।

વિદિત્વા જાતિમરણં મહાભયં તપસિ રતઃ શ્રામણ્યે યઃ સ ભિક્ષુઃ ॥૧૪॥

ટીકા—‘અભિભૂય’ ઇત્યાદિ ।

યઃ સાધુ જાતિમરણં=જન્મમૃત્યુલક્ષણં, મહાભયં=મહાભીતિકરમ્ અસીમ-દુઃસ્વદેહુમિતિ યાવત્, વિદિત્વા=જાત્વા, શ્રામણ્યે=સાધુધર્મભૂતે નિર્જરાર્થમેવ

આનન્દ રસ પ્રદાન કરને વાલે સંયમરૂપી વલ્લરી વાં ઉચ્છેદ કરને કે લિયે કુલ્હાડે વે સમાન, સ્વર્ગ આદિ કે કામ ભોગ રૂપ નિદાન સે રહિત હોતે હૈં, ક્યોંકિ નિદાન કા ફલ અત્યન્ત દુઃસ્વદાયી હૈ સંસાર મેં પરિભ્રમણ કરાને વાલા હૈ । ઇસી નિદાન સે વ્રહ્મદત્ત ચક્રી કો નરકમેં જાના પડા થા । તથા જો નાચ તમાશા નાટક સિનેમા દેખને કી ઉત્કંઠા નહીં રખતે વે ભિક્ષુ કહલાતે હૈં ॥૧૩॥

‘અભિભૂય’ ઇત્યાદિ । મોક્ષાર્થી પુરુષ, જિન્હે ભલી માંતિ સહતે હૈ ઉન્હે પરીપહ કહતે હૈ, જો જન્મ મરણ કે અસીમ દુઃસ્વોં કા

રસ પ્રદાન કરનારા સયમરૂપી વેલનાં ઉચ્છેદ કરવાનેં કોહાડા સમાન, સ્વર્ગ આદિના કામ ભોગ રૂપ નિદાનથી રહિત બને છે, કારણ કે નિદાનનું ફળ અત્યંત દુઃસ્વદાયી છે, સંસારમાં પરિભ્રમણ કરાવનારું છે, એ નિદાનથી વ્રહ્મદત્ત ચક્રીને નરકમાં જવું પડ્યું હતું; તથા જે નાચ તમાશા નાટક સીનેમા જોવાની ઉત્કંઠા રાખતા નથી, તેઓ ભિક્ષુ કહેવાય છે. (૧૩)

અભિભૂયં ઇત્યાદિ મોક્ષાર્થી પુરુષ જેને ભલી પેરે સહે છે તે પરીપહ કહેવાય છે જે જન્મ મરણના અસીમ દુઃખોનું કારણ બાણીને સયમમાં તથા બાર

સાધુનાઽનુષ્ઠેયે, તપસિ=અનશનાદિલક્ષણે દ્વાદશવિધે, રતઃ=તત્પરઃ સન્, કાયેન શરીરેણ, પરીપહાન્=મોક્ષાર્થિભિઃ પરિ=સમન્તાત્, સહ્યન્તે કર્મનિર્જરાર્થમિતિ પરીપહા તાન્, ક્ષુધાદીનિત્યર્થ અભિભૂય=વિજિત્ય, જાતિપથાત્=જન્મમાર્ગાત્ સંસારલક્ષણાત્ આત્માનં સમુદ્ધરેત્=ઉત્તારયેત્ સ ભિક્ષુ । ‘કાયેને’ત્યુપલક્ષણ વાઙ્મનસોરપિ, તયોઃ કાયાન્તર્ગતત્વાદિતિ બોધ્યમ્, આત્મોદ્ધારાય પરીપહવિજય-સ્તપશ્ચર્યાં ચેતિ દ્વય મુખ્યસાધનમિતિ ભાવઃ ॥૧૪॥

મૂલમ્— હૃત્થંસંજણ પાયંસંજણ, વાયંસંજણ સંજાંદિણ ।

અંજઙપ્પરણ સુસમ્માહિઅપ્પા, સુત્તથં ચ વિઆંણઙ્ગે જે^{૧૦} સં
ભિક્કવૂ^{૧૧} ॥૧૫॥

છાયા-હસ્તસંયતઃ પાદસંયતઃ વાક્સંયતઃ સંયતેન્દ્રિયઃ

અધ્યાત્મરતઃ સુસમાહિતાત્મા, ક્ષુત્રાર્થં ચ વિજાનાતિ યઃ સ
ભિક્ષુઃ ॥ ૧૫ ॥

ટીકા-‘હૃત્થસંજણ’ इत्यादि ।

હસ્તસંયત=હસ્તે=હસ્તવ્યાપારે સંયતઃ=યતનાયુક્ત કારણવિશેષમન્તરેણ હસ્તપ્રસારણાદિવ્યાપારશૂન્ય इत्यर्थः, एवं પાદસંયતો વાક્સંયત इत्यपि व्या-
કારણ જાનકર સંયમ મેં તથા વારહ પ્રકાર કે તપ મેં તત્પર હોતે હુણ ક્ષુધા આદિ પરીપહોં કો કાય સે જીતકર સંસારસમુદ્ર સે આત્મા કો તાર લેતે હૈ વે ભિક્ષુ હૈ । યહાં કાય ઉપલક્ષણ હૈ ઇસ લિણ વચન ઔર મનકા મી ગ્રહણ સમજના ચાહિણ । તાત્પર્ય યહ હૈ કિ આત્મા કા ઉદ્ધાર કરને કે લિણ પરીપહોં કા જીતના ઔર તપ, યે હી પ્રધાન સાધન હૈ ॥ ૧૪ ॥

‘હૃત્થસંજણ’ इत्यादि । વિના પ્રયોજન હાથોં કોં ન ફેલાના આદિ હસ્તસયમ કહલાતા હૈ । નિરર્થક પૈર ન ફેલાના-ચલના આદિ

પ્રકરના તપમા તત્પર ગ્હીને ક્ષુધા આદિ પરીપહોને કાયાથી જીતીને સંસાર સમુદ્રમાથી આત્માને તારી લે છે તેઓ ભિક્ષુ છે અહી કાય ઉપલક્ષણ છે, તેથી વચન અને મનનું પણ ગ્રહણ સમજવાનું છે તાત્પર્ય એ છે કે આત્માને ઉદ્ધાર કરવાને માટે પરીપહોને જીતવા અને તપ એ બેઉ પ્રધાન સાધન-૧ છે. (૧૪)

હૃત્થ સંજણ इत्यादि પ્રયોજન વિના હાથ લાળા પહોળા ન કરવા તે હસ્તસયમ કહેવાય છે નિર્ર્થક પણ ન પ્રસારવા-હલાવવા ચલાવવા આદિ પાદસયમ કહેવાય

ख्येयम् । संयतेन्द्रियः=श्रोत्रादीन्द्रियेषु संयतः=यतनावान् इष्टानिष्टशब्दादिविषयेषु रागद्वेषरहित इत्यर्थः । अध्यात्मरतः=सम्यग्धर्मध्यानादियुक्तः, सुसमाहितात्मा=ऋद्धिवर्द्धने समृद्धिमानिव संयमसपदि संततं सावधानः, सूत्रार्थम्=आचाराङ्गादि-सूत्रं तत्प्रतिपाद्यमर्थं च विजानाति=यथावद्वगच्छति यः स भिक्षु ॥१५॥

मूलम्—उवहिमि अमुच्छिष्टे अगिष्टे, अन्नाय उच्छं पुलनिष्पुलाए ।

कयविक्रयसंनिहिओ विरए, सर्वसंगावए यं जे स

भिक्षू १२ ॥१६॥

छाया-उपधौ अमूर्छितः अगृहः अज्ञातउच्छः पुलनिष्पुलाकः ।

क्रयविक्रयसंनिधितो विरतः सर्वसंगापगतश्च यः स भिक्षुः ॥१६॥

टीका—‘उवहिमि’ इत्यादि ।

यः साधुः उपधौ=वस्त्रपात्राद्यात्मके अमूर्छितः=मूर्छारहितः, तथा अगृहः=अलोलुपः, अज्ञातउच्छः=अज्ञातकुले स्वल्पभिक्षाग्राही ‘उच्छ’ इति प्राकृतत्वान्नपुंसकम्, पुलनिष्पुलाकः=संयममालिन्यकारकदोषवर्जितः, क्रय-विक्रयसंनिधितो विरतः क्रयविक्रयौ प्रतीतौ, संनिधिश्च=ओषधार्थमपि दुग्ध-

पादसंयम कहलाता है । शब्दादि विषयों में राग द्वेष न करना वाग्-संयम है । इन सब के संयम को पालने वाले धर्मध्यान आदि में लीन, जैसे ऐश्वर्यवान् अपने ऐश्वर्य को बढ़ाने का सदा उद्योग करते हैं उसी प्रकार जो संयमरूपी संपत्ति की वृद्धि में सावधान है और आचाराङ्ग आदि सूत्र तथा उनके अर्थों के ज्ञाता है वे भिक्षु कहलाते हैं ॥ १५ ॥

‘उवहिमि’ इत्यादि । जो वस्त्र पात्र आदि उपधिमें मूर्छा रहित, लोलुपता रहित, संयम को मलिन करने वाले दोषों के त्यागी, क्रय विक्रय के लिए संग्रह न करने वाले अथवा क्रय विक्रय और संग्रह

छे. शब्दादि विषयाभा रागद्वेष न करेवे ते इन्द्रियसंयम छे. ओषधा अथमने पाणनारा, धर्मध्यान आदिमा लीन, जेभ ऐश्वर्यवान् पोतानु ऐश्वर्य वधारवाने सदा उद्योग करे छे तेभ जे संयमरूपी संपत्तिनी वृद्धिमा सावधान रहै छे अने आचारांग आदि सूत्र तथा तेना अर्थोना ज्ञाता छे, तेओ भिक्षु कहवाय छे (१५)

उवहिमि० इत्यदि. जेओ वस्त्र-पात्र आदि उपधिमा मूर्छा रहित, लोलु-पता रहित, संयमने मलिन, करनारा दोषोना त्यागी, क्रय विक्रयने भाटे संयम

ધૃતાદિકસ્ય રાત્રૌ સંચયકરણં, ચ=પુનઃ, સર્વસંગાપગતઃ=દ્રવ્યભાવસંગવર્જિતઃ,
તત્ર દ્રવ્યતઃ સુવર્ણાદેઃ, ભાવતઃ ક્રોધાદેરિતિ ત્રિવેકઃ, સ મિશ્રુઃ ॥૧૬॥

મૂલમ્-અલોલ મિશ્રૂં ન રસેષુ ગિદ્ધે, ડંછં^{૧૦} ચરે જીવિઅનામિકંચી ।

ઈદિં^{૧૩} ચ સક્કારણં પૂર્ણં ચ, ચર્ણ ઠિઅપ્પાં અંણિહે જે સ^{૧૭}

મિશ્રૂં ॥૧૭॥

છાયા-અલોલો મિશ્રુઃ ન રસેષુ ગૃહઃ ડંછં ચરતિ જીવિતાનમિકાક્ષી ।

ઋદ્ધિ ચ સત્કારં પૂજનં ચ ત્યજતિ સ્થિતાત્મા અનીહઃ યઃ સ મિશ્રુઃ ॥૧૭॥

ટીકા-‘અલોલ’ इत्यादि ।

અલોલઃ=દ્રવ્યભાવચાપલ્યરહિતઃ, રસેષુ=મધુરાદિષુ, ન ગૃહઃ = ન
લોલુપઃ તથા જીવિતાનમિકાક્ષી=અસંયમજીવિતગાઝારહિતઃ સ્થિતાત્મા=જ્ઞાનાદિ-
રત્નત્રયે સ્થિરમાનસઃ, અનીહઃ=નિઃસ્પૃહઃ, યદ્વા અનીહઃ=નિષ્કપટઃ । યદ્વા અસ્તિહઃ=
રાગરહિતઃ, અથવા અનિમઃ=અસદૃશઃ ન સંસારિસદૃશઃ, ત્યાગીત્યર્થ । યો મિશ્રુઃ
ડંછં=સ્તોકં સ્તોકં મિશ્રાન્નાદિકં ચરતિ,=ગૃહ્ણતિ ચ=પુન, ઋદ્ધિ=લબ્ધ્યાદિ,
સત્કારં=વસ્ત્રપાત્રાદિલાભં, પૂજનં=સ્વસ્તુતિં, ત્યજતિ=નામિલપતિ સ મિશ્રુઃ ॥૧૭॥

કે ત્યાગી અર્થાત્ રાત્રિમેં ઔષધ આદિ કે લિષ્ઠ ઘૃતાદિ કા મી સંગ્રહ
ન કરને વાલે, દ્રવ્ય ભાવ પરિગ્રહ સે મુક્ત અર્થાત્ દ્રવ્યસે સુવર્ણ
આદિ કા ઔર ભાવ સે રાગ આદિ કા પરિગ્રહ ન રખને વાલે હોતે હૈં,
તથા અજ્ઞાત કુલો સે થોડી થોડી મિક્ષા ગ્રહણ કરતે હૈં વે મિશ્રુ હૈં ॥૧૬॥

‘અલોલ’ इत्यादि । જો દ્રવ્ય ભાવ સે ચંચલતા રહિત, મધુર
રસ આદિ સે લોલુપતા ન રખને વાલે, અસંયમ રૂપ જીવન કી
આકાંક્ષા સે રહિત, જ્ઞાનાદિ રત્ન ત્રયમેં મન સ્થિર રખને વાલે, તથા
માયાચાર કે ત્યાગી હોતે હૈ, જો થોડી થોડી મિક્ષા અનેક ઘરોં સે

ન કરનારા અથવા ક્ય વિક્રય અને સંગ્રહના ત્યાગી અર્થાત્ રાત્રિમા ઔષધ આદિને
માટે ધી આદિને પશુ સંગ્રહ ન કરનારા દ્રવ્ય ભાવ પરિગ્રહથી મુક્ત અર્થાત્ દ્રવ્યથી
સુવર્ણ આદિને પરિગ્રહ ન ગળનારા હોય છે, તથા અજ્ઞાત કુળોમાથી થોડી થોડી
મિક્ષા ગ્રહણ કરે છે, તેઓ મિશ્રુ છે (૧૬)

અલોલ૦ ઇત્યાદિ જેઓ દ્રવ્ય ભાવથી ચંચલતા રહિત, મધુર રસ આદિમાં
લોલુપતા ન ગળનારા, અસંયમ રૂપ જીવનની આકાંક્ષાથી રહિત, જ્ઞાનાદિ રત્નત્રયમાં
મનને સ્થિર રાખનારા તથા માયાચારના ત્યાગી હોય છે, જેઓ થોડી થોડી મિક્ષા

મૂલમ્-નં પરં વડ્ઝાસિ અયં કુંસીલે, જેણં ચં કુપ્પિજ્ઞં નં તં વડ્ઝા
જણિઅં પત્તેઅં પુર્ણપાવં, અંત્તાણં નં સંમુક્કસે જે સં મિલ્લુ ॥૧૮॥

છાયા-ન પરં વદેત્ અય કુસીલઃ યેન ચ કુપ્પયતિ ન તદ્ વદેત્ ।

જ્ઞાત્વા પ્રત્યેકં પુણ્યપાપમ્ આત્માનં ન સમુત્કર્ષયેત્ યઃ સ મિશ્નુઃ ॥૧૮॥

ટીકા-ન પરં ઇત્યાદિ ।

ય સાધુઃ પરમ્ અન્યં પ્રતિ ‘અયં કુસીલઃ=અયં દુરચારિત્રઃ’ ઇતિ ન વદેત્ । ચ=પુનઃ, યેન વચસા, પરઃ કુપ્પયતિ તત્ તાદૃશં વચો ન વદેત્=ન કથયેત્ । તથા પ્રત્યેકં=એકેકસ્ય પુણ્યપાપમ્=પુણ્યં પાપં ચ જ્ઞાત્વા=‘આત્મા યદા પુણ્ય-પ્રકૃતિં બંધ્નાતિ તદા પુણ્યફલમ્, एवं यदा पापप्रकृतिं बध्नाति तदा पापफलं भुनक्ति’ ઇતિ વિચાર્ય આત્માનં ન સમુત્કર્ષયેત્=‘અહં સકલગુણગરિષ્ઠોઽમ્મી’ તિ ગર્વં ન કુર્યાત્ સ મિશ્નુઃ ॥૧૮॥

મૂલમ્-નં જાડ્ઝમત્તે નં ય રૂવમત્તે, નં લામ્મમત્તે નં સુણ્ણ મંત્તે ।

મૈયાણિ સંવાણિ વિવજ્ઞંઈત્તા, ધમ્મંજ્ઞાણરણ જે સં

મિલ્લુ ॥૧૯॥

ગ્રહણ કરતે હૈં, જો લબ્ધિ, વસ્ત્ર, પાત્ર, કા લાભ તથા સ્તુતિ નહીં ચાહતે વે મિશ્નુ હૈં ॥૧૭॥

‘ન પરં’ ઇત્યાદિ । જો દૂસરો કે પ્રતિ ‘યહ દુરાચારી હૈ, ઇત્યાદિ ભાષા કા પ્રયોગ નહીં કરતે, ક્રોધ કો ઉત્પન્ન કરને વાલે વચનો કા ઉચ્ચારણ નહીં કરતે તથા “જબ આત્મા, પુણ્ય પ્રકૃતિકા બન્ધ કરતા હૈ તબ પુણ્ય કા ફલ ભોગતા હૈ, જબ પાપ પ્રકૃતિ કા બન્ધ કરતા હૈ તબ પાપકા ફલ ભોગતા હૈ,” એસા જાન કર મી આત્મપ્રશંસા નહીં કરતે વે મિશ્નુ હૈ ॥૧૮॥

અનેક ઘરેમાથી ગ્રહણ કરે છે, જેઓ લબ્ધિ, વસ્ત્ર પાત્રનો લાભ તથા સ્તુતિ ચાહતા નથી તેઓ મિશ્નુ છે. (૧૭)

ન પરં ઇત્યાદિ. જેઓ બીજાઓ પ્રત્યે ‘આ દુરાચારી છે’ ઇત્યાદિ ભાષાનો પ્રયોગ કરતા નથી, ક્રોધને ઉત્પન્ન કરનારાં વચનોનું ઉચ્ચારણ કરતા નથી, તથા “જ્યારે આત્મા પુણ્ય પ્રકૃતિનો બંધ કરે છે ત્યારે પુણ્યનું ફળ ભોગવે છે, જ્યારે આત્મા પાપ પ્રકૃતિનો બંધ કરે છે ત્યારે પાપનું ફળ ભોગવે છે” એવું જાણીને કદી આત્મપ્રશંસા કરતા નથી, તેઓ મિશ્નુ છે. (૧૮)

છાયા-ન જાતિમત્તો ન ચ રૂપમત્તો ન લાભમત્તો ન શ્રુતેન મત્ત ।

મદાન્ સર્વાન્ વિવર્જ્ય ધર્મધ્યાનરતો યઃ સ મિશુઃ ॥૧૯॥

ટીકા-‘ન જાઈમત્તે’ इत्यादि ।

ય સાધુઃ, ન જાતિમત્તઃ=ન જાત્યા ક્ષત્રિયત્વાદિના મત્તઃ=ગર્વિતઃ ‘અહ-
મુત્કૃષ્ટજાતિમાનસ્મી’ ત્યાદિભાવનાવિરહિત इत्यर्थ । तथा च रूपमत्त=
રૂપેણ સૌન્દર્યાદિના ન મત્તઃ=ન ગર્વિતઃ, ‘અહમસ્મિ સૌન્દર્યશાલી’ત્યાદિ પૂર્વવત્ ।
ન લાભમત્ત=લાભેન=વસ્ત્રપાત્રાદિપ્રાપ્ત્યા, ન મત્ત=ન મદવાન્-‘વિદ્યતે ચ
પ્રગસ્તતરં મે વસ્ત્રાદિકમ્, અથવા મયા યાદૃશમુત્કૃષ્ટં ભિક્ષાદિ લભ્યતે તથા નાન્યૈ’-
રિતિભાવનાવિરહિત તથા ન શ્રુતેન મત્ત=શ્રુતેન=શાસ્ત્રજ્ઞાનેન ન મત્ત, ‘ન
કોઽપ્યસ્તિ માદૃશ- આચારાઙ્ગાદિશાસ્ત્રતત્ત્વવિજ્ઞાતા, અથવા સ્વસમયપરસમય-
મર્મવિજ્ઞાનવાનહમેવાસ્મી’ ત્યાદિભાવનાવર્જિતઃ । एवम्=अनेन प्रकारेण सर्वान्=
સર્વપ્રકારન, મદાન્=સ્વોત્કૃષ્ટાભિમાનાન્ જાત્યાદ્યવિધેષુ મદેષુ ચત્વારો મૂલે
પ્રોક્તા, અવશિષ્ટાંશ્ચતુર કુલ વલ-તપ-ऐश्वर्य-मदानित्यर्थઃ, વિવર્જ્ય=પરિત્યજ્ય,
ધર્મધ્યાનરતઃ=ધર્મધ્યાનારુચે ધ્યાનવિશેષે, રત=તત્પરો ભવેત્ સ મિશુઃ
इत्यर्थः ॥૧૯॥

‘ન જાઈમત્તે’ इत्यादि । जो साधु-‘मैं क्षत्रिय हूँ’ इस प्रकार
जाति का अभिमान नहीं करते, ‘मैं सबसे अधिक सुन्दर हूँ’ इस
प्रकार, रूप का अभिमान नहीं करते, वस्त्र पात्र आदि के लाभ का
धमण्ड नहीं करते अर्थात् ‘मुझे जैसी सर्वोत्कृष्ट भिक्षा तथा वह
मिलता है वैसा किसी को नहीं मिलता’ ऐसा लाभका अभिमान
नहीं करते, आचाराङ्ग आदि शास्त्रों के ज्ञाता मेरे समान कोई नहीं
है, इस प्रकार शास्त्र का अभिमान नहीं करते, अथवा ‘मैं ही स्वसमय
परसमय का ज्ञाता हूँ’ इस प्रकार श्रुत का मद नहीं करते तथा

नजाइमत्ते० इत्यादि जे साधुઓ ‘હું ક્ષત્રિય છું’ એમ જાતિ અભિમાન
કરતા નથી, ‘હું બધામા વધારે સુંદર છું’ એમ રૂપનું અભિમાન કરતા નથી, વસ્ત્ર
પાત્ર આદિના લાભના ધમડા કરતા નથી અર્થાત્ “મને જેવી સર્વોત્કૃષ્ટ ભિક્ષા તથા
વસ્ત્ર મળે છે તેવા કોઈન મળતા નથી” એમ લાભનું અભિમાન કરતા નથી, “આ
આચારાંગ આદિ શાસ્ત્રોના જ્ઞાતા મારા જેવા કોઈ નથી” એમ શાસ્ત્રનું અભિમાન કરતા
નથી, અથવા “હું સ્વસમય પરસમયનો જ્ઞાતા છું” એમ શ્રુતનો મદ કરતા નથી,

મૂલમ્--પવેઅણં અંજપયં મહામુની, ધમ્મે ઠિઓ ઠાવયઈ પરંપિ ।

નિવલ્લમ્મં વજ્જિજ્જં કુસીલ્લિંગં, ન^{૧૩} યાવિહાસંકુહણં જે^{૧૬} સં^{૧૭}

ભિક્ખુ^{૧૯} ॥૨૦॥

છાયા--પ્રવેદયતિ આર્યપદં મહામુનિઃ ધર્મે સ્થિતઃ સ્થાપયતિપરમપિ ।

નિપ્ક્રમ્ય વર્જયતિ કુશીલ્લિંગં, ન ચાપિ હાસ્યં કુહયતિ સ ભિક્ષુઃ ॥૨૦॥

ટીકા--'પવેઅણં' इत्यादि ।

યો મહામુનિઃ=પ્રવચનતત્ત્વમનનશીલેષુ વર્યઃ આર્યપદમ્=પદ્યતે=ગમ્યતે પ્રાપ્યતે મોક્ષોડનેનેતિ પદં ધર્મ, આર્યસ્ય=જિનેન્દ્રસ્ય પદમ્-આર્યપદં જિનોપદિષ્ટ-ધર્મમિત્યર્થ પ્રવેદયતિ=પ્રકર્ષેણ વોધયતિ ધર્મે=શ્રુતચારિત્રલક્ષણે સ્થિતઃ=સ્વયં નિશ્ચલ. સન્, પરમપિ=અન્યમપિ, સ્થાપયતિ=સ્થિરં કરોતિ વિચલિતચિત્તમપિ વિચિકિત્સાદિનિવારણેનેતિ ભાવઃ, નિપ્ક્રમ્ય=ગૃહાત્ પ્રવ્રજ્ય, કુશીલ્લિદ્ગમ્=આરમ્ભ સમારમ્ભલક્ષણં ગૃહસ્થચેષ્ટાં વર્જયતિ=પરિત્યાજતિ, અપિચ ન હાસ્યં ન કુહયતિ= ન કારયતિ, વિસ્મયમુત્પાદ્ય જનान નહાસયતિ વિકૃતાકારવાગ્વેષાદિચેષ્ટાં કૃત્વા હારયં નોત્પાદયતીત્યર્થઃ સ ભિક્ષુ રિતિ ॥૨૦॥

કુલ, વલ, તપ, ऐश्वर्य का भी मद नहीं करते, और सदा धर्मध्यानमें लीन रहते हैं वे भिक्षु हैं ॥१९॥

'પવેઅણં' इत्यादि । जो महामुनि, भव्य जीवों को जिनेन्द्र भगवान् द्वारा उपदिष्ट धर्म का बोध करते हैं, श्रुत चारित्र रूप धर्म में स्थिर रहकर दूसरों को स्थिर करते हैं, अर्थात् धर्म से डिगते हुए जीवों को संसार की असारता तथा शरीर की अनित्यता समझाकर निश्चल कर देते हैं, दीक्षित होकर आरम्भ समारम्भ रूप गृहस्थ की क्रिया परित्याग कर देते हैं, जो हास्योत्पादक चेष्टा नहीं करते,

તથા કુળ, ગળ, તપ, ऐश्वर्यનો પણ મદ કરતા નથી, સદા ધર્મ ધ્યાનમાં લીન રહે છે તેઓ ભિક્ષુ છે (૧૯)

પવેઅણં ० ઇત્યાદી જે મહામુનિએ ભવ્ય જીવોને જિનેન્દ્ર ભગવાને ઉપદેશોના ધર્મનો બોધ આપે છે શ્રુત ચારિત્રરૂપ ધર્મમાં સ્થિર રહીને ખીલ્લોને સ્થિર કરે છે, અર્થાત્ ધર્મમાંથી ડગતા જીવોને સંસારની અસારતા તથા શરીરની અનિત્યતા સમજાવીને નિશ્ચલ બનાવે છે, દીક્ષિત થઈને આરમ્ભ સમારમ્ભ રૂપ ગૃહસ્થની ક્રિયાઓનો પરિત્યાગ કરે છે, જેઓ હાસ્યોત્પાદક ચેષ્ટા કરતા નથી, અર્થાત્ બનાવટી

મિશ્રધર્મારાધનફલમાહ—

મૂલમ્—તં^૩ દેહવાસં^૬ અસુઈ^૮ અસાસયં^૫, સયા^૭ ચા^૯ નિચ્ચહિ^{૧૦} અટ્ટિઅપ્પા^{૧૧} ।
છિંદિત્તુ^{૧૨} જાઈમરણસ્સ^{૧૩} વંધણં^{૧૪}, ઉવેઈ^{૧૫} મિલ્લૂ^{૧૬} અપુણાગમંગ-
ઈત્તિવેમિ^{૧૭} ॥ ૨૧ ॥

છાયા—તં દેશવાસમ્ અશુચિમ્ અશાશ્વતં, સદા ત્યજતિ નિત્યહિત સ્થિતાત્મા ।
છિત્વા જાતિ મરણસ્ય વન્ધનમ્, ઉપૈતિ મિશ્રુઃ અપુનરાગમાં ગતિમ્,
ઈતિ બ્રવીમિ ॥ ૨૧ ॥

ટીકા—‘તં દેહવાસં’ इत्यादि ।

યો મિશ્રુઃ નિત્યહિતસ્થિતાત્મા—નિત્યહિતે=મોક્ષલાભોપકારજનકત્વાજ્ઞાન
દર્શનચારિત્રલક્ષણે મોક્ષમાર્ગે, સ્થિતઃ=વર્તમાનઃ આત્મા યસ્ય સ તથોક્તઃ અહિંસા
સંયમતપઃસ્વરૂપે ઉત્કૃષ્ટમઙ્ગલાત્મકે ધર્મે નિહિતચિત્ત इत्यर्थः, મિશ્રુઃ= સાધુઃ,
તં=પ્રસિદ્ધમ્, અશુચિમ્=અમેઘ્યં, શુક્રશોણિતસમુદ્ભવત્વાત્, મલમૂત્રશ્લેષમાદિ-
સંભૃતત્વાच्च, एवं सत्यपि अशाश्वतम्=अनियतस्थितिं, દેહવાસં=શરીરમમત્વં

अर्थात् बनावटी बोली बोलकर विचित्र प्रकार का वेष बनाकर असद्
वस्तु को सद् वस्तु जैसी बना कर नहीं दिखाते वे भिक्षु हैं ॥२०॥

મિશ્રુ ધર્મ કે આરાધન કા ફલ કહતે હૈં—

‘તં દેહવાસં’ इत्यादि । जिन की आत्मा मोक्ष रूपी हितमें
निरन्तर स्थिर रहती है अर्थात् अहिंसा, संयम, तप स्वरूप उत्कृष्ट
मङ्गलमय धर्म में चित्तको लीन रखते हैं वे भिक्षु, रज वीर्य से
उत्पन्न होने के कारण और मलमूत्र आदि अशुचि पदार्थों से भरा
हुआ होने से अपवित्र विनश्वर शरीर को त्यागकर जन्म मरण के

બોલી બોલીને વિચિત્ર પ્રકારનો વેશ બનાવીને, તથા અસદ્ વસ્તુને સદ્ જેવી
બનાવીને દેખાડતા નથી તેઓ ભિક્ષુ છે (૨૦)

હવે ભિક્ષુ ધર્મના આરાધનનું ફળ કહે છે:-

તં દેહવાસં ० इत्यादि जेभनो आत्मा मोक्षरूपी हितमां निरन्तर स्थित रह
छे, अर्थात् अहिंसा, संयम, तप स्वरूप उत्कृष्ट मङ्गलमय धर्ममा चित्तने लीन
राખे छे, ते भिक्षुओ रज वीर्यथी उत्पन्न थवाने कारणे अने मलमूत्र आदि अशुचि
पदार्थोथी भरैलुं होवाने कारणे अपवित्र ओवा विनश्वर शरीरने त्यागीने, जन्म

सदा=नित्यं त्यजति=जहाति स जातिमरणस्य बन्धनं जन्ममरणात्मकं बन्धनं
छित्त्वा=संछिद्य 'अभेदार्थे षष्ठी' यद्वा जातिमरणस्य=चतुर्गतिभ्रमणस्य बन्धनं=
कारणं ज्ञानावरणीयाद्यष्टविधकर्मस्वरूपं, छित्त्वा=क्षपयित्वा, अपुनरागमाम्=
अपुनरावर्तिनीं, यत्रगत्वाऽऽत्मा न पुनः परावर्तते तादृशीं गतिं=मोक्षलक्षणं
सिद्धिगतिम्, उपैति=प्राप्नोति इति ब्रवीमीति पूर्ववत् ॥२१॥

इति श्री विश्वविख्यात-जगद्गुरु-प्रसिद्धवाचक-पञ्चदशभाषाकलितललित-
कलापाऽऽलापकप्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-शाहू-
छत्रपतिकोल्हापुरराजप्रदत्त 'जैनशास्त्राचार्य' पदभूषित-कोल्हापुर-
राजगुरु-बालब्रह्मचारि-जैनाचार्य-जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-
घासीलाल-व्रतिविरचितायां श्रीदशवैकालिकसूत्र-
स्याऽऽचारमणिमञ्जूषाख्यायां व्याख्यायां-
दशमं भिक्षुनामकमध्ययनं समाप्तम्

॥ १० ॥

समाप्तमिदं संस्कृत-हिन्दी-गुर्जाल-भाषासम-कृतं
श्री दशवैकालिकसूत्रम्.

बन्धन को छेदकर संसार भ्रमण के कारण ज्ञानावरणीय आदि
अष्टकर्म रूपी बन्धन को तोड़कर जिससे लोटकर फिर संसार भ्रमण
नहीं करना पड़ता ऐसी सर्वोत्कृष्ट सिद्धि गति को प्राप्त करते हैं ॥२१॥

श्री सुधर्मा स्वामी जम्बूस्वामीसे कहते हैं कि हे जम्बू !
भगवान् महावीरने जैसा कहा है वैसा ही मैं तुझ प्रति कहता हूँ।

॥ इति दशवैकालिक सूत्र की आचारमणिमञ्जूषा टीका का

हिन्दी भाषानुवाद समाप्त ॥

श्री दशवैकालिक सूत्र सम्पूर्ण

भरणुना बंधनने छेदीने, संसार भ्रमणुना कारणरूप ज्ञानावरणीय आदि आठ कर्म
रूपी बंधनने तोड़ीने जेमांथी पाछा इरीने पाछु संसार भ्रमण करवुं न पडे ओवी
सर्वोत्कृष्ट सिद्धि गतिने प्राप्त करे छे. (२१)

श्री सुधर्मास्वामी जम्बूस्वामीने कहे छे के-हे जम्बू ! भगवान् महावीर जेवुं
कहे छे तेवुं न मे तने कहे छे

इति दशमं अध्ययनं समाप्तम्

